

Notes du mont Royal

www.notesdumontroyal.com

Cette œuvre est hébergée sur « *Notes du mont Royal* » dans le cadre d'un exposé gratuit sur la littérature.

SOURCE DES IMAGES
Google Livres

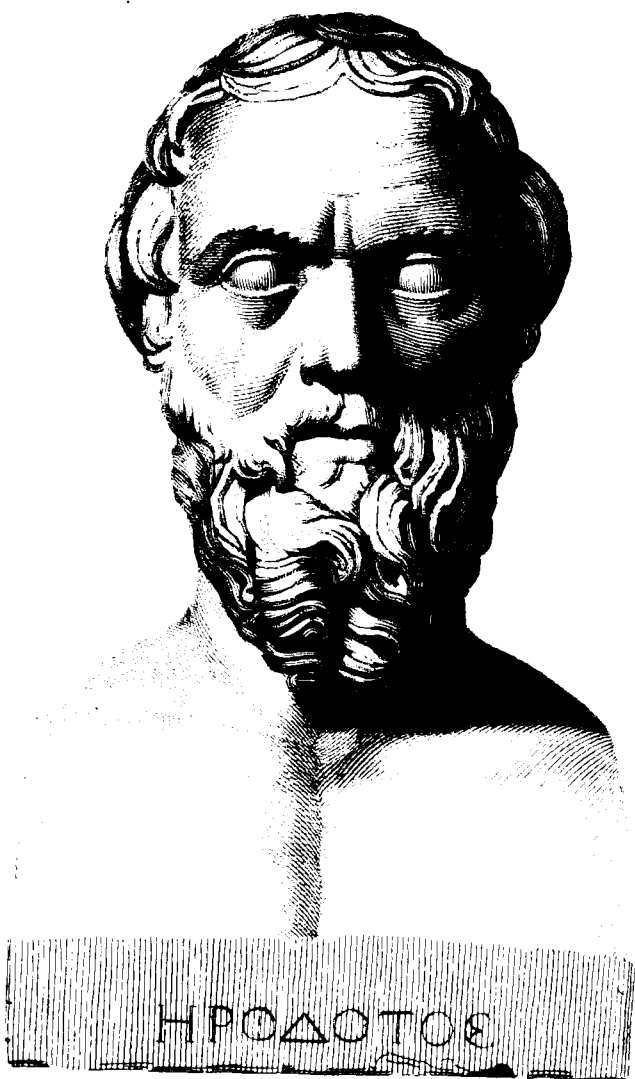
HERODOTI
HISTORIARUM LIBRI IX.
GRAECE ET LATINE.

6m
TOMUS I.

Liber I et II. cum Varietate Lectionis.

ARGENTORATI
TYPIS PHILIPPI IACOBI DANNBACH.

Busto del. et sculp.

HERODOTI MUSAE

SIVE

HISTORIARUM LIBRI IX.

AD VETERUM CODICUM FIDEM
DENUO RECENSUIT
LECTIONIS VARIETATE
CONTINUA INTERPRETATIONE LATINA
ADNOTATIONIBUS
WESSELINGII ET VALCKENARII
ALIORUMQUE ET SUIS
ILLUSTRAVIT

IOHANNES SCHWEIGHAEUSER

IN ACAD. ARGENT. ET SEM. PROT. LITERAR. GRAEC. PROF.
ACADEMIAE REG. INSCRIPT. ET HUM. LITERAR. ADSCR.

TOMUS PRIMUS.

ARGENTORATI ET PARISIIS
APUD TREUTTEL ET WÜRTZ, BIBLIOPOLAS.
MDCCCXVI.

SPC 110

IOH. SCHWEIGHAEUSER
MUSARUM AMICIS SALUTEM.

LIBERARE posse fidem publice datam, promissumque absolvere opus, clementer nobis adspirante Dei Opt. Max. numine, per multiplices tempestatum turbines contigit. Sextus hic agitur annus, ex quo Bibliopolae quorum periculo in lucem hoc opus exit, schedâ in publicum emissâ, meis verbis professi sunt, non esse me alienum a consilio, si favisset studiosorum hominum voluntas, et vita viresque suppetiissent, *Wesselingianam Herodoti Editionem* ea lege *instaurandi*, ut, si quid vel in graeco exemplo, vel in adiecta latina versione, vel in Wesselingii Valckenarii quæ Adnotationibus desideraretur, quod aut commodius poni posse aut suppleri debere videretur, id ita corrigeretur supplereturque, ut nihil tamen eorum, quæ a summis illis Duumviris in Historiæ parentem collata sunt, neglectum abiectumve lateret Lectores.

IN manibus iam tunc meis erant *et quinque Codices Mssis Parisiensibus*, cum exemplo Wesselingiano ab erudito iuvene *Georgiade* Thessalonicensi, cuius et fidem et industriam mihi BORSSONADUS Vir clarissimus commendaverat, diligenter collatis, excerpta *Lectionis Varietas*. Accesserunt
Praef. T. I. P. I. a 3

deinde *Lectiones e sexto* quodam *Regio Codice* enotatae, qui quidem nonnisi Fragmenta nonnulla, satis tamen illa notabilia, Historiarum Herodoti complectitur: accesseruntque, primum, *e membranaeo vetusto Codice Italico*, integrum Scriptoris nostri opus exhibente, neque umquam antea excusso, excerptae Lectiones, a CREUZERO, Heidelbergensis Academiae decore, penes quem tunc is codex erat, ultro mihi oblatae; moxque, veniâ ab illustri membranarum possessore, LIBERO BARONE DE SCHELLERSHEIM, *Eisbergae aliorumque in Westphalia locorum domino*, per eiusdem Creuzeri apud illum gratiam et in me benevolentiam impetratâ, ipsae illae praestantissimae Membranae ad me transmissae, earumque usura in tantum temporis spatium, quantum mihi ipsi commodum visum fuisset, supra quam dici potest liberaliter concessa.

HISCE munitus praesidiis, de quibus in Praefatione alteri Parti huius Tomi praemissa uberius exponam, ac *praecipuarum* quarumque *Herodoti Editionum* exemplo instructus, postquam intellexi haud ingratam fore doctis studiosisve hominibus operam nostram Herodoto navandam, primam in eo diligentemque posui curam, ut ex collatis inter se *diversis Lectionibus*, quas ad quemque Scriptoris nostri locum vel Wesselingianus adparatus vel nostrae nobis copiae offerebant, eam seligerem adoptaremque, quae aut citra controversiam repraesentare *genuinam Auctoris scripturam* aut ad eam proxime accedere videretur; quo admirabili huic antiquitatis monumento natus suus color atque habitus, quoad fieri posset, restitueretur. Quod quum

mihi fuerit propositum, ridiculus sim utique, si cunctis in locis, quae difficultatem habere aliquam videntur, acu (quod aiunt) rem tetigisse mihi persuadeam; qui saepenumero ipse, quid adoptarem, quid seponerem, incertissimus haeseram: abunde mihi gratulandi erit materia, si maiori ex parte, et his quidem maxime in locis quae sunt potioris cuiusdam momenti, doctorum iudicio Virorum satisfecero.

DE ratione quam in constituendo graeco exemplo sive contextu, quem vulgo vocant, secutus WESSELINGIUS est, sic ipse Vir doctus exposuit: *) *Ex scriptis Codicibus Ionici sermonis, quoties licuit, formam et habitudinem reformavi; in integrum nullo suo merito possessione deiecta restitui: innumera mendis liberavi, sed parcissime de coniectura, atque illis duntaxat in vocabulis, quae dictionis indoles aversabatur. Qua re nonnullis, quod aperte mendosa et levi brachio concinnanda reliquerim, iusto visus fui cautior: verum illud malui; satis habens, si ad medicinam via monstraretur.**)* Haec ille. Nos probas multas Lectiones, quae videri poterant haud satis certa auctoritate a Viro doctissimo receptae, accedente nostrorum Codicum testimonio firmavimus; plurimas alias, ab illo sepositas, partim nunc primum, partim praeceuntibus aliis ante aut post illum Editoribus, vindicavimus auctori; nonnullas etiam, Wesselingio ne memoratas quidem, nunc primum e Co-

*) In Praefationis postrema pagina.

**) Nempe id frequenter in Adnotationibus a Viro praestantissimo praestitum.

dicibus nostris productas, quum verissimae nobis visae essent, Herodoto restituimus; denique haud pauca loca, quae vel Wesselingio, vel Valckenario praesertim, aut corrupta aut prorsus adulterina et ab aliena manu inculcata visa erant, demonstrasse mihi videor aut omnino sollicitari non debuisse, aut leniore quadam medicina, ab ipsis vetustis libris indicata, persanari. Coniecturas vero, ut Wesselingius, sic et nos non nisi rarissimis quibusdam in locis in contextum recepimus, ubi et manifesto corrupta esse librorum omnium scriptura nobis videbatur, et emendatio occurrebat, quae non modo probabilis, sed et certa atque ita evidens videretur, ut ipsa per se sui faceret fidem.

PORRO, quum ionica dialecto scriptae hae Historiae sint, consentaneum utique fuit, ut, sicubi loco formarum communi Graecorum sermone tritarum ionicas verborum formas libri veteres exhiberent, cae non negligerentur, sed ionice loquenti restituerentur Scriptori: atque in hoc etiam genere largam messem nobis reliquam fecit Wesselingii industria. Nec vero putandum est, cunctis eis in locis, ubi etiam nunc formae verborum communes praeceuntibus libris omnibus supersunt, quum alibi in eisdem verbis formâ Ionibus propriâ usum esse videamus Scriptorem, per librariorum aut temeritatem aut socordiam esse illas invectas. Licitum fuit ionico scriptori communibus verborum formis promiscue atque illis uti quae Ionibus propriae erant: et haud dubiis documentis intellexisse mihi videor, ut olim Homerum, sic etiam *Herodotum*, si quis alius, hanc sibi veniam sumpsisse; et, quamvis idem *optima ionicae*

dialecti norma merito dicatur,*) tamen, ut aliis multis modis,**) sic et hoc ipso in genere *variationem* consulto esse secutum. Quo minus caussae esse equidem iudicavi, cur perspicua in hanc partem *Hermogenis* verba,†) *non pura, sed mixta dialecto scripsisse Herodotum* docentis, cum doctissimo *Wesselingio* nostro ††) aliam in partem interpretaremur.

Ad *Varietatem Lectionis* quod spectat, idem *Wesselingius* in sua *Praefatione*, continuo post verba superius adposita, haec subiecit: *Ex contextu, uti vocant, quae exterminavi, relegata in Variantes sunt Lectiones; copiosissime, quo censendi facultas foret, adpositas. Qua quidem in re nihil novi praeterque consuetudinem machinatus fui. Conquirimus sollicita cura et inpensis amplis diversas membranarum scripturas; cui tandem bono, si uti illis nefas putetur? — Nos, eandem cum Viro doctissimo rationem secuti, Lectionibus ab illo prolatis has, quas nostri insuper Codices et notabiliores offerebant Editiones, larga manu adiecimus. Qui artem criticam attigerunt, et*

*) Ἡρόδοτος, τῆς Ἰάδος διαλέκτου ἄριστος κεινόν. *Dionys. Halic. Epist. ad Pompei. Opp.* T. VI. ed. Reisk. p. 775.

**) Vide eundem *Dionys. de Compos. Verbor. cap. 19. T. V. p. 133 seq.*

†) *Hermog. de Formis Orationis* lib. II. pag. 513. coll. p. 406.

††) *Dissert. Herodotea*, p. 147 seq. *Schaeferum*, virum de Scriptore nostro praeclare meritum, postquam in edendis Musis coepisset, expulsis ubique formis verborum communibus, ionicis substituere formas, mox meliora edoctum abiicisse novimus istud consilium.

in tractandis vetustis codicibus vel mediocriter sunt versati, satis hi norunt, etiam vitiosissimarum notationem Lectionum multiplicem posse usum praestare; et ex medio fumo tenebrisque, quas librariorum vel oscitantia vel temeritas vel ignorantia obfudit genuinae auctoris scripturae, inopinatam subinde lucem oriri. Constitutum mihi erat initio, eis in locis, ubi de selectu ex diversis Lectionibus faciendo incertus fuisset ipse, aut ubi ambigi ab aliis non sine causa posse videretur, illas Lectiones, quae a me sepositae forent, ipsi statim contextui qualibet in pagina subiicere. Sed tanta fuit huius generis multitudo, ut in hac praesertim minori forma, qua prodit haec editio, nimium spatii absumentura fuisset illa ratio, magno incommodo taedioque plerorumque Lectorum; qui in legendo Scriptore, seriei nequique rerum intenti, graviter ferunt, si criticis notulis, ad singulorum verborum selectum plerumque spectantibus, interrumpitur attentio animi et ad minuta, quae quidem ipsis videntur, distrahitur. Quare, abiecto illo consilio, consultissimum duxi universum simul adparatum *Variarum Lectionum*, quae ad quemque Editionis huius *Tomum* pertinerent, separata *Parte* ita complecti, ut illarum *Partium* quaeque, pro Lectorum arbitrio, vel simul cum ea *Parte*, quae *Contextum* continet, uno eodemque volumine posset compingi, vel seorsim per se compacta sive seponi posset ab his qui haec talia minus curant, sive inter legendum a latere prioris *Partis* poni commodiusque inspicere ab eis, qui in locis quibusque difficilioribus, aut si qua loca suspecta ipsis videntur, continuo cognoscere cupiunt quid sit quod ibidem aliae Editiones aliive Codices ma-

nuscripti praeferant. Rarioribus tamen nonnullis in locis ipsi statim contextui criticam Notulam placuit subiicere; ibi praesertim ubi aut ex coniectura aliquid in contextu positum est, nullius veteris Codicis auctoritate firmatum, aut ubi diversae Lectiones, quae de principatu inter se contendere posse videbantur, non ad singula verba idem significantia, aut ad solam verborum formam seriemve, sed ad rem ipsam sententiamque pertinebant.

Post Graeci exempli constitutionem proxima nobis cura in *Latinam Versionem* impendenda visa erat; quam a se paene prorsus neglectam esse Wesselingius his verbis professus est:*) *Vallae Latina*, inquit, *praeecuntium more Graecis adiunxi; non illa profecto optima, sed a clariss. Gronovio multifariam purgata, et, sicubi in τῷ μὲν aliquid innovatum, a me quoque. Maluissem equidem, ut suavissimus Scriptor ea dialecto ab omnibus tereretur, qua agnosci voluit. Sed, uti seculum est, Latina postulantur; maneat proinde hoc Catone per me contentum.* — Iam fuit quidem *Laurentius* ille *Valla* elegantiarum Latinarum inprimis callens, at non proinde Graeci sermonis scientia imbutus; cuius adipiscendae multis etiam tunc subsidiis, quae nobis hac aetate in promptu sunt, destituti erant doctissimi viri. Quare, quum admodum etiam corrupto usus esset Herodoti codice, ita Scriptorem hunc latine convertit, ut incredibile dictu sit quam multis in locis aut prorsus ab auctoris mente aberret illius Versio, aut ita ambigua

*) Sub finem Praefationis.

sit et parum dilucida, ut haud raro, quid sit quod vel graecus Scriptor vel eius Interpres dicere voluerit, perinde incertus haereas. Denique videtur ille etiam non tantam curam, quantam potuerat, in hanc conficiendam Herodoti Versionem impendisse, sed totam admodum deproperasse operam. Et *Gronovius* quidem multa *Vallae* errata passim correxit, sed longe tamen plurima intacta reliquit: nonnulla etiam ita mutavit, ut pervertisse magis quam correxisse videatur. Quae vero *Wesselingius* in eadem Versione correxit, oppido pauca sunt; caetera a Viro longe doctissimo, maiora spectante, consulto neglecta. Ita fit ut vix ullus exstet Graecus auctor, cuius *Latina versio* tam male misereque comparata sit, quam ea quae ad hunc usque diem suavissimis *Herodoti Musis* comes iuncta erat. Quare, quum hac nova Editione propositum nobis fuerit, non solum doctorum hominum, qui tali adminiculo non indigerent, inservire studiis, verum etiam ab eis Musarum amicis inire gratiam, quibus in hoc mari, quamvis placido, non sine cortice natare datum est; illusurus mihi visus eram Lectoribus, si *Latinam Versionem*, qualis adhuc fuit, repetitam exhibuissem. In qua quidem emendanda postquam primum ita constitueram versari, ut, intacta relinquens quaecumque ferri utcumque possent, ea demum mutarem, quae aut obscuriora, aut ad sensum minus commode posita, aut quae ab auctoris mente prorsus essent aliena; mox intellexi, et ad aequabilitatem orationis aptius fore, et alioqui multo commodius, si totam de integro refingerem. Atque hoc ita peregi, ut, absoluta pro mei captu ingenii singularum capitum versione, *Latina nostra* cum *Lau-*

rentianis et cum his quae in illis vel ab *Henr. Stephano* in ora suae editionis mutanda proposita, vel quae a *Gronovio* aut *Wesselingio* mutata sunt, plerumque conferrem; et, si quid in his rectius commodiusve positum videretur, id ipsum, deletis nostris, adoptarem. Ita in conficienda hac Latina versione idem prorsus secutus sum consilium, quod *Reizio* olim clarissimo Viro propositum fuisse deinde demum animadverti:*) cui si exsequi quod constituerat licuisset, plurimum ille otii nobis hac parte erat factururus. *Larcheri* praestantissimam *gallicam Versionem* in locis difficilioribus consului: e qua ut multum passim me profecisse gratus profiteor, sic ab eadem haud raro in diversum mihi discedendum putavi: cuius dissensionis causas, sicubi opus esse videbatur, in Adnotationibus exposui. Alias vernaculas Herodoti versiones, non quod eas spernam, sed otio parciturus, consulere supersedi.

Ad *Adnotationes* quod pertinet, Tomo quinto sextoque huius Editionis comprehensas, iam initio professus sum, illud mihi primum fuisse propositum, quod etiam magno numero studiosorum hominum inprimis gratum fore intellexeram, ut eorum, quae vel a *Wesselingio* vel a *Valckenario* ad Herodotum adnotata in Wesselingiana Editione exstant, nihil praetermitterem. *Iacobi Gronovii* Notas, quas eadem Editio repetitas exhibet, indignas iudicavi quibus bonae chartae denuo contaminarentur. Quodsi illas subinde laudavit Wesselingius, non eo id factum quod per se magni fecerit, sed, (qui

*) Vide *Reizii* Praefationem, Herodoti Historiis ab illo edi coeptis praemissam p. xxix.

praestantissimi Viri candor et humanitas fuit) quod daret aliquid et praeceptoris olim sui memoriae, et omnino nomini *Gronoviano*, quod ob paterna maxime merita magno apud Batavos in honore erat. Si quando tamen bonae frugis quidpiam, quod per raro quidem mihi usu venire memini, in Notis huius viri reperi, quod ad illustrandum faceret Scriptorem nostrum, non id negligendum putavi, sed fideliter inde excerptum adposui Lectoribus. Reliqua quae *Wesselingianis* aut *Valckenarii* Adnotationibus adieci, partim ex Virorum doctorum scriptis publice editis (quorum quemque, uti par erat, suo loco laudavi) excerpta sunt; de multis etiam privatim me eruditi Amici monuerunt, in quibus prae caeteris *Boissonadi* mei et singularis benivolentia, et exquisitissima doctrina, et indefessum de me et de Herodoto nostro bene merendi studium eminuit. Quae de meo adiunxi, in his illud maxime spectavi, ut partim receptam a me scripturam, sicubi dubia nonnullis posset videri, nec illam iam satis in *Var. Lect.* adservissem, quoad fieri posset vindicarem stabiliremque; partim ut Scriptoris sententiam mentemque, quam haud paucis in locis parum recte perceptam vulgo aut prorsus in alienam partem detortam vidi, patefacere enuclearemque. In disquisitiones ad reconditiorem veterem Historiam, ad Chronologiam, ad Geographiam spectantes, et quae sunt alia genera in quibus illustrari eruditorum Commentatorum solertia solet, rarius me immersi: atque eo etiam magis ab his talibus consulto me abstinui, quod iam pluribus abhinc annis eam provinciam

idem Vir doctissimus, cuius in hanc nostram Editionem praeclarissimum meritum supra praedicavi, sibi designavit. *)

LIBELLUS de *Vita Homeri*, vetustus ille quidem, sed falso *Herodoti* nomen in fronte gerens, ab hac Editione non debuit abesse; quum praesertim haud indignum *Wesselingius* iudicaret quem eruditis suis Notis illustraret. De *Ctesiae Excerptis*, quae praeter idoneam causam plerasque onerant *Herodoti* Editiones, omissis aliis, satis habui reliquias *Rerum Persicarum* ad ea usque tempora, in quibus *Herodotus* desinit, adposuisse.

POSTERIORI Parti quarti Tomi adiectus est *Index Rerum et Personarum*; quem, per *Iungermani* industriam satis commode confectum, superiores exhibebant Editiones, nostri autem caussa denuo recensuit, partimque auxit, partim melius passim digessit et ordinavit meus in corrigendis specimenibus typographicis socius *Daniel Waetien*, *Bremensis*, qui humaniorum divinarumque literarum et scientiarum curriculum, quibus per quatuor continuos annos in Argentoratensi Academia et in Seminario theologico Protestantium apud nos strenue incubuit, his ipsis diebus multa cum laude absolvit.

GLOSSARIUM vetus *Vocum Herodotearum*, ad quod in *Wesselingii* Adnotationibus et in *Varietate Lectionis* subinde provocatur, in fine posterioris

*) Vide *GEORG. FRID. CORUM* (*die Historische Kunst Caezari Praefationem li- der Griechen*) Lips. 1803. *bro de Historica arte Grae-* praemissam, p. 7 seq.

Partis sexti Tomi cum eiusdem *Wesselingii* in illud Animadversionibus repraesentavi. Vellem etiam nunc continuo comitem huic Herodoti Editioni dare potuissem *Lexicon Herodoteum*, in quo instruendo iam a plusculis inde annis operam collocavi, sed cui elaborando perficiendoque ad hunc diem defuit otium. Quod si et vita et corporis animique suffecerint vires, poterit illud, interiecto quodam temporis spatio, separatim in lucem emitti: quae res multis Herodoti Lectoribus eo etiam gratior, ut equidem coniicio, erit futura, quoniam eadem haec veluti *Clavis Herodotea*, quam meditor, ad omnes Musarum Editiones, quae inde a Iungermaniana prodierunt, perinde erit adcommodata. Igitur, postquam et probari studiosis hominibus intellexero hanc operam adhuc a nobis Herodoto impensam, et postquam (id quod factum iri cupio speroque) de his, quae in tractando hoc Scriptore melius a me administrari debuerant, a doctis Viris fuero admonitus; tunc quidem, Bono cum Deo, ultimam illi operi adiiicere manum constitui, nisi interim aut *Schaeferus*, Vir doctissimus diligentissimusque, promisso steterit iam ante hos sedecim annos in Praefatione splendidae Editionis Herodoti interposito, aut ab alio erudito Viro provincia haec fuerit occupata. Quod si nobis contigerit ut *Lexicon* istud in lucem emittere liceat, transferre in illud decrevi, suisque inserere locis, quidquid continet *Wesselingianae* editioni adiectus *Index Vocum et Dictionum graecarum* de quibus in *Adnotationibus* tractatur, commodeque adiiici poterit *Index veterum Scriptorum*

in Adnotationibus ad Herodotum emendatorum aut illustratorum.

* * *

HIS praemissis, iam quae de HERODOTI *Persona, Vita et Scriptis* in introitu operis praefanda videntur, ea non rectius certiusque expositum iri putavi, quam si, quae huc spectant, ex WESSELINGII *Praefatione* ipsis doctissimi Viri verbis, cum eiusdem Notulis in ima paginarum ora adpositis, repraesentarem.*) Sic igitur ille praefari infit.

A E Q U O L E C T O R I

S. D.

P E T. W E S S E L I N G I U S.

FACTURUS mihi operae pretium videor, si prius nonnulla de HERODOTO eiusque libris, quam instituti mei rationes, exposuero. Magni viri, Ios. Scaliger, Ger. Io. Vossius, Io. Alb. Fabricius, et novissime Io. Bouherius, erudite ea in re fuerunt occupati; saepe tamen discordes, et nonnunquam etiam lapsi. Seligam inde veritati maxime adsimilia, et electa adfirmabo.

*) Quae istis adiecta a nobis sunt, et de *Codicibus Manuscriptis*, quibus vel Wesselingius usus est vel nobis licuit uti, ea commodius in introitu alterius *Partis primi huius Tomi*, qua *Varietas Lectionis* continetur, exposita fore existimavi.

Praef. T. I. P. I.

b

I. HERODOTI VITA.

Patriam praeclarissimi Scriptoris Halicarnassum primis verbis Clio; illustre genus, et parentes Lyxen et Dryonem, Suidas a) vetusque Epigramma b) ostendunt. Aetas ac natalis annus testimonio Pamphilae cognoscitur, c) perhibentis principio belli Peloponnesiaci annos illum habuisse tres et quinquaginta: quod bellum Olympiadis LXXXVI. anno secundo cum coeperit, primam utique lucem adspexit ineunte Olympiade LXXIV., quatuor annis ante Xerxis in Graeciam expeditionem. Educatum edoctumque liberaliter fuisse, quamquam de praeceptoribus altum silentium, dubitare nefas. Adultior Halicarnassum, tyrannidem Lygdamidis non ferens, reliquit, seque in insulam Samum contulit; ubi Ionici sermonis Veneres amplexus animum ad scribendum adpulit, in foro et caussis agendis nihil omnino versatus, teste Cicerone. d)

Ante id tempus in publicum edita fuisse Hecataei Milesii Περίησις τῆς Ἀσίας fertur: hinc, quae Aegyptum, descriptionem phoenicis, hippopotami, et crocodilorum venationes spectant, Σπερχία παραποιήσας, mutatis paucis, nisi a Porphyrio fallimur, e) mutuatus est. Et fallimur fortasse: namque valde dubium est, fuerit-ne eius Περίησις Hecataeus auctor. Callimachus, cui tali in negotio iusta caussae dictio est, eam Hecataeo abiudicatam obscuriori homini tribuit apud Athe-

a) In Ἡρόδοτος et Πανύσις. d) In libro II. de Orat.
b) In scholiis ad Aristoph. c. 13. e) In Eusebii Praep.
Nub. vs. 331. c) Apud Gel- Evang. X. 2. [lib. X. c. 3.]
lium Noct. Attic. XV. 23. p. 466.

naeum. f) *Non addo, quod Cl. Valckenarius verissime monuit, g) nihil huiusmodi ab aliis, ne quidem a Plutarcho, exprobratum Herodoto fuisse. Vulgata quoque Xanthi Ἀνδραγαθία fuerant, dederantque illi τὰς ἀφορμὰς, sive ansam et occasionem ad res Lydorum exponendas: neque enim opinor Ephori apud Athenaeum verba h) ulterius posse porrigi. Multa sane Herodotus i) de Lydis eorumque in Italiam coloniis, de quibus nihil Xanthus, aut omnia alia; Dionysio, Herodoti populari, docente. k) Erant praeterea in doctiorum manibus et celebritate Hellanici Milesii et Charontis Lampsaceni Περσικά, aut l) similis certe argumentaria. Quorum quidem libris a scribendo de-*

f) Deipnos. lib. II. p. 70. B. [cap. 82. nuperae edit. Conf. Creuzeri Fragmenta Histori- cor. Graecor. Antiquiss. p. 21 seq.] g) Ad Musae II. 77. h) lib. XI. 3. [c. 11.] p. 515. i) Vid. lib. I. 94. k) Antiq. Rom. lib. I. p. 22. [c. 28. At, quod in narratione de Lydorum colonia in Italiam deducta discedit a Xantho Herodotus, non inde efficitur, nihil e Xantho profecisse Nostrum: neque dubitandum mihi videtur, τὰς ἀφορμὰς, quas Herodoto dedisse Xanthum Ephorus ait, non modo ansam et occasionem, (haec foret, ἡ ἀφορμή) sed materiam scribendi argumentumque intelligi debere: in quo quum alios doctos

viros tum Larcherum T. I. p. 381. et Creuzerum lib. cit. p. 142 seq. consentientes habeo. S.] l) Vid. Dionysii Halic. Epist. ad Pompeium p. 129. [Dionys. Hal. Vol. VI. ed. Reisk. p. 769. De Hellanico vero, post Sturzium, qui illius Fragmenta collecta edidit, monuit Creuzerus in libro de Historica arte Graecorum p. 96 seq. fuisse illum quidem natu paulo maiorem Herodoto, caeterum post hunc scripta sua edidisse. Charonis Lampsaceni, Hecataei, et Xanthi Fragmenta collecta, commentariisque illustrata, edidit idem Creuzerus in libro paulo superius (notā f.) laudato, qui Heidelb. 1806. prodiiit. S.]

territus non est, sed conmotus, ut auderet uberius, quam superiores, et ornatus dicere; quae Ciceronis verba: m) Dionysii autem, οὐκ ἀπειράπετο, ἀλλ' ἐπέστιν αὐτῶν κριθεὶς τὴ ἱστορίῃ.

Hunc in finem, ut singula expiscaretur et regionum situs atque habitus coram intueretur et exploraret, taedium ac aerumnas longae peregrinationis non recusavit. Lustrata omni Graecia et Epiro, visaque Macedonia et Thracia, in Scytharum ultra Istrum et Borysthenem n) oras transiit. Neque ab Asia abstinuit, cuius peragrata multo maxima parte, adiit Syriam, ubi Tyrum, o) Phoenicium nobilissimam urbem, et Palaestinam maritimam p) inspexit diligenter. Hinc commodum in Aegyptum iter; quam visendi cupiditate oberasse, Euterpe loquitur. Ex Aegypto in Libyam excucurrit, Cyrenenque vidit, q) forsitan et alia amplissimae regionis oppida. Africae ab Aegypto ad promontorium Soloëntem sollicita descriptio et crebri cum Carthaginensibus habiti sermones r) hoc possent persuadere, neque valide tamen. An Babylonem et uberrimos eius agros inviserit, venit in disputationem. Vir doctissimus, Des Vignoles, sed Herodoto saepius, quam par erat, iniquior, eo profectum vehementer infitiatur. s) Non nego, quod illi opinioni obtentui fuit, itineris Babylonici districtam a Musis mentionem abesse. At sunt de verissima Ampl. Bouherii t) observatio-

m) Orator. c. 12. n) Vid. 168 etc. et ibid. cap. 43. et lib. IV. 81 etc. o) Libro II. 195. 196. s) Chronol. 44. p) Lib. III. 5. et II. 106. lib. IV. 4, 5. et VI. 3, 10. q) Lib. II. 181. r) Lib. IV. t) Dissert. Herod. cap. 1.

ne conplura, quae illud sibi desiderant: in his repetita cum Chaldaeis u) colloquia, vix ea tempestate extra Babyloniae fines conserta: tum amplissimae urbis operosa et accurata delineatio, templorum praeterea et statuarum, quibus illa merito superbiebat. Ait in suam usque aetatem Babylone durasse Iovis Beli fanum aereis portis, Διὸς Βήλου ἱερὸν χαλκόφυλον, x) καὶ ἐς ἡμὶ τοῦτο ἔτι ἰόν. Contra ea non vidisse sese isthic statuam duodecim cubitorum ex solido auro, quod eam Xerxes aliorum asportasset, ἐγὼ μὲν μιν οὐκ εἶδον. y) Porro declarata cultissimis verbis soli Babylonici ubertate, ἐκ z) δὲ κήρυξεν καὶ σπασάμενον ὅσον τι δένδρον μέγας γίνεται, ἰξίπισταί μινος, μνήμην οὐ ποιήσομαι· εὖ εἰδὼς ὅτι τοῖσι μὴ ἀπυγμένοις ἐς τὴν Βαβυλωνίην χώραν καὶ τὰ εἰρημένα καρπῶν ἐχόμενα ἐς ἀπιστίην πολλὴν ἀπίπται. Ex milio autem et sesamo quantae proceritatis arbor surgat, etsi probe mihi comperta, memorare supersedeo; benegnarus, iis, qui nunquam Babyloniam regionem adierunt, quae de frugibus dicta sunt, perquam incredibilia visum iri. Talia commentantem negabimus earum rerum testem fuisse oculatum? Verum ista erudito viro, nimio Ctesiae amore in transversum abrepto, condonemus.

Herodotus, visis tot regionibus, urbibus et hominum moribus, in Samum reversus, quae ad sedulae apis instar undique collegerat, scriptis consignare, Suida auctore, ingressus fuit. Intento autem isti negotio spes Halicarnassum tyrannico dominatu liberandi adfulsit; quorsum delato res

u) Lib. I. 183. x) Ibid. c. 181. y) Ibid. c. 183.
z) Ibid. c. 193.

bene cessit. Expulsus enim Lygdamis est, et civibus aequa rediit libertas; sed, uti fit, factiones civitatem miscuerunt, invidiaque liberatorem, factionis fortasse gravem, incessit. Tum patriam reliquit, inque Graeciam tetendit. Huc pertinent Luciani ista, a) difficilia quibusdam intellectu visa, πλείους γὰρ οἶκον Herodotus ἐν τῆς Κερίας ἐνθὺ τῆς Ἑλλάδος, ἰσχυρίσθαι, videlicet, qua tandem ratione et minimo labore insignis ac celebris evaderet. Instabat per illi commodum Olympiorum tempus sollemne: properavit ad illud certamen, atque in magno Graecorum consessu recitavit Historias suas. Namque ea non docent, absolvisse Herodotum historiarum libros Halicarnassi, sed compositos in Samo insula, quod ex Suida adsciscendum, ex Caria ad Olympicum conventum secum portasse, et Graecis, ut illis innotesceret, praelegisse. Eligunt ad eam recitationem Olympiadem lxxxvi. viri docti, quippe aetati Herodoti egregie congruam: neque mihi refragari animus est, eoque minus, quod pueriles Thucydidis anni Elidensem hanc Olympiadem sibi postulent. Aderat Thucydides una cum patre Oloro admodum adolescens, b) ἐν ταῖς ᾧ, in summo Graecorum plausu recitanti, illacrymavitque, aemulatione quadam iam tum ad consimile laudis studium accensus; quo Herodotus animadverso, ad Olorum, c) ἰσχυρῶς ἢ φύσει τοῦ υἱοῦ σου πρὸς τὰ μαθήματα, optime de puero xv. annorum, et gloriae desiderio lacrymante. Atque hic non obliviscor secundae recitationis,

a) In Herodoto cap. i. p. 832. [T. IV. ed. Bipont. p. 116.] b) Suidas in Θουκυδίδης. c) Marcellinus Vit. Thucydid. p. 9.

*Athenis Olymp. LXXXIII. anno tertio institutae; quam Thucydidem auscultare potuisse, certum quidem est, sed iam virili aetate, non puerum. Erudite hoc H. Dodwellus exsecutus, d) adprobavit Ed. Corsino, e) sibi tamen non constanti, et eandem praelectionem in Olymp. LXXXIV. conii-
cienti. Lucianus et Plinius, quorum auctoritate in illas partes abiit, nihil iuvant. De priore dictum supra est; de Plinio deinceps. Ubi vero post Olympiadem LXXXI., et qua Graeciae in urbe con-
moratus fuerit, an peregre denuo abierit, dicere non habeo. Auctor Dio Chrysostomus est, f) Co-
rinthum venisse, scriptas a se Historias attulisse, grande exspectasse praemium ob adpersas bello Persico Adimanti et Corinthiorum laudes: fru-
stratum ea spe, delevisse plura. et civitatis ducisque gloriam inminutum ivisse. Quae, etsi in Corin-
thiorum et Adimanti rebus laudandis mire parvus fuerit, g) criminationes videntur hominum aevi
serioris. Certius habetur, Athenis suos eum li-
bros legisse in consilio, uti Hieronymus scribit, et honoratum fuisse, idque festo Panathenaeorum
die anni tertii Olympiadis LXXXIII., quae elegans ill. Scaligeri h) doctrina.*

Sub idem tempus Athenis colonia in Magnam Graeciam deducta Thurios fuit, i) cui sponte sua comitem se Herodotus addidit, Θούριος; ea propter

d) Apparat. ad Annales Thucydid. p. 23. e) Fast. Attic. T. III. p. 203. et p. 213. f) Orat. Corinth. p. 456. g) Vid. ad Lib. VIII. 33. [immo ad VIII. 94.] h) Ad Eusebii Chronic. pag. 104. i) Diodorus Sicul. lib. XII. 7. et 10.

saepe dictus, διὰ τὸ καινῆσαι τῆς εἰς Θουρίους ἀποικίας, ut apud Strabonem. k) Ibi per otium Historias recensuit, multaque illis adstruxit. Nam, quod in Plinio est, l) Thuriis in Italia condidisse Historiam anno urbis trecentesimo decimo, aliter si accipiat, erroneum erit. Condidit Historiarum libros alibi, eosdemque ante Italicum iter semel atque iterum in frequenti Graecorum mercatu praelegit; isthic vero illos elimavit, nonnulla adiecit, alia fortasse retexuit. Addidisse autem, ea argumento sunt, quae projectione in Magnam Graeciam longe sunt posteriora. Talis est, neque latuit Ampl. Bouherium, Thebanorum in Plataeenses invasio, m) et caedes Eurymachi, Leontiadae filii, principio belli Peloponnesiaci; τὴν Θηβαίων ἐκβολὴν εἰς τὴν Πλάταιαν, Marcellinus n) vocat, frustra ibi doctis viris adhaerescantibus. Talis etiam Spartanorum in Asiam legatio, et infelix eius (fraude Sitalcae, Thracum reguli) eventus. Verissime Herodotus, o) ταῦτα μὲν νυν πολλοῖσι ἔτισι ὕστερον ἔλπειτο τοῦ βασιλέως στόλου. Contigerunt quippe anno Olympiadis LXXXV¹¹. tertio, sive annis post Xerxis in Graeciam transitum duobus et quinquaginta. Pertinerent ad hunc quoque censum, quae de Amyrtaeo et filio eius Pausiri perscripta meminimus, si, quod viro amplissimo in opinionem venit, rege Persarum Dario Notho evenissent: at eam falli, videor mihi clare ostendisse. p) Iustior locus erit fugae Zopyri, filii Megabyzi, ad Athe-

k) Lib. XIV. p. 970. A. [p. 656. ed. Casaub.] l) Nat. Hist. lib. XII. c. 4. [segm. 8.] m) Lib. VII. 233. n) Vid. Thucyd. p. 9. Edit. Dukeri. [T. I. p. xxviii. ed. Bipont.] o) Lib. VII. 137. p) Vid. ad lib. III. 15.

batis Geinozii in vindiciis et defensione Herodoti ab accusationibus Plutarchi et aliorum studium, cuius partem nobis Academiae Inscriptionum Acta sistunt. d) Fuit Herodotus, vitio humani ingenii, obnoxius erroribus; lapsus veri ignorantia haud raro est, saepius etiam ab aliis deceptus. Manetho, referente Iosepho, e) iactitabat, Herodotum πολλὰ τῶν Αἰγυπτιακῶν ὑπ' ἀγνοίας ἠψευμένον, in rebus Aegyptiis propter ignorantiam crebrius aberrasse: vere fortasse: mallet tamen locupletiores, quam Manetho vulgo habetur, huius accusationis auctorem. At enim plurima olim in fabulis et figmentis deputabantur, quorum iustissime numero nunc eximuntur. Fabulosa censebantur de Afrorum institutis et moribus prodita, de circumnavigata ea nostri orbis parte, de Aegyptii soli genio et Pyramidibus, de Scythiis, succini origine, Caspio mari, innumerisque aliis, quae senior aetas et peregrinatorum frequentia veritati animadvertit congrua. Enimvero, horum omnium memoriam replicare, nihil attinet.

Istud haeret in dubio, truncatae-ne Musae sint, et an alios similis argumenti commentarios Herodotus digesserit? Mutilationis et defectus suspicionem de Athenada, viro Trachinio, indicata movent: f) οὗτος ἀπίκτειναι μὲν Ἐπιάλτεια δι' ἄλλην αἰτίαν, τὴν ἐγὼ ἐν τοῖσι ὀπίσθιν λόγοις σημαίνω: hic Epialtem aliam ob causam, quam ego sequentibus in libris [sive, in sequenti narratione] reddam, interemit. Reddidit autem nusquam, non octavo, nedum li-

d) Tom. XIX. Edit. Paris. p. 115. e) lib. I. contr. Apion. c. 14. f) lib. VII. 213.

PREFACE

pro nona. Ergo et ex ceteris connumerantur. In
promissi additum cum ceteris numeris. In
nummum adunq[ue] multiplicatus. Illi librum. Tamen
que fieri quidem est. Nam hanc illi et Mure-
tum nullum de male multiplicato prodidit. Nummum
constantio. sed expensam proferat. et librum. Librum
Admian. Layan. quatuordecim. Item: In lib.
Fabricius h) elaboratus non occidit. nec librum
missum scilicet. Iustitiam utrumque. Iustitiam et
Bouberii conjectura. Nummum. Nummum
nummum. Nummum quartum partem. Nummum
occupatam. et Nummum in partem Nummum
quingagesimam Nummum. Nummum de Nummum. Nummum
regis. Nummum in Nummum Nummum et Nummum
sto eius Nummum. Nummum Nummum Nummum Nummum
serat: quod qui contigerat. et Nummum de Nummum
sententia Nummum. Nummum Nummum Nummum.
Possum adfirmare. Nummum Nummum Nummum. Nummum
Rododi Nummum. ad Nummum Nummum. Nummum
ex libro quarto res Nummum Nummum Nummum. Nummum
mo solere Nummum Nummum Nummum et Nummum Nummum
re: de nece Nummum. Nummum Nummum Nummum. Nummum
Nummum Nummum Nummum: i) Nummum Nummum Nummum
cap. 103. Nummum Nummum Nummum Nummum Nummum. Nummum

Hoc itaque bene habet. Quam enim auctoritatem ex Rerum Assyriarum libris idem videtur accipere pro- set. Sic de illis: k) Τῶν δὲ Βασιλέων τῶν ἐκείνων καὶ ἄλλοι ἐγένοντο βασιλεῖς, τῶν δὲ τῶν ἑσπερίων.

*) { Scilicet, quam rem lib. L. c. 124. de declarationum videretur, cum non in sequentibus aliter sit aliquo, sed in eodem lib. L. cap. 124. declaratur videretur. }
k) lib. I. 184.

μνήμην ποιῆσθαι, quorum ego regum in libris Rerum Assyriarum mentionem faciam. *Tum de Nino a Medis occupata*: 1) καὶ τὴν Νῖνον εἶλον ὥς δὲ, ἐν ἱερίοις λόγοις δηλώσω καὶ τοὺς Ἀσσυρίους ὑποχείμενους ἐποιήσαντο: et Ninum expugnarunt, (ut autem ceperint, in aliis libris indicabo,) Assyriosque suam in ditionem redegerunt. *Conposuit ergo rerum Assyriarum libros, aut animo scriptionem agitavit eorum, neque absolvit: posterius* Io. Alb. Fabricius, *quoniam nusquam illorum recurrit memoria, elegit; neque displicuerat* Ger. Io. Vossio, m) *opportune tamen atque ex vero adfirmanti, apud Aristotelem quidpiam reperiri, n) quod ex Herodoti Assyriacis fluxisse videatur. Deposuit Philosophus pro certissimo, τὰ γαμφώνυχα ἀπὸτα εἶναι: culpavit Herodotum, in Nini obsidionis descriptione, τῇ διηγήσει περὶ τὴν πολιορκίαν τῆς Νίνου, aquilam bibisse memorantem, cum illa avis, sicuti reliquae aduncis unguibus, potu abstineat. Quod quidem in Musarum opere nusquam nunc obvium, capessere locum in Historia Assyria commodissimum potuit, siquidem Ninus, ut Vossius optime, Assyriae metropolis. Non equidem nescio, Cel. Fabricium de integrioribus, quam nostrae sunt, Musis, ab Aristotele versatis et lectis, suspicatum: quae suspicio, si verum amamus, litem lite resolvit. Ostendi enim oportuerat, ubi et quibus rebus fuerint decurtatae. Liber utique primus, Babylonicis et Assyriis rebus abundans, adeo aptus et nexus co-*

1) Libro eodem cap. 106. m) De Historicis Graec. lib. I. c. 3. n) Histor. Animal. lib. VIII. 1. — [Immo lib. VIII. c. 18. quod aliis est cap. 20. At ibi alii libri, quos Camus et Schneiderus secuti sunt, non Herodotum, sed Hesiodum edunt auctorem.]

haeret, ut locum τῇ διγῆσει περὶ τὴν πολιορκίαν τῆς Νίσεως adpositum concedat nullum. Λόγῳ proinde Ἀσσυρίῳ, nisi memoria Philosophum deceperit, absoluti editique fuerunt. Quorum quidem editio tanto certior et omnibus dubiis in posterum foret libera, si fragmentum inde, quod Io. Bouherii sollertiam advertit, perduraret. Apud auctorem Chronici, cui Paschale nomen, o) Sesostris, rex Aegypti, continuo victoriarum cursu Assyrios, Chaldaeos, Persas Babylonem usque, Asiam praeterea, omnem Europam, Scythiam et Mysiam domat: in Aegyptum reversurus xv. millia Scythicae iuventutis in Perside, assignata illis fertili et comoda sede, collocat: postea illi Parthi de Persico sermone, alioqui Scythae, virtute bellica longe praestantissimi, κατὰ, additur Ἡρόδοτος ὁ σοφώτατος τὰν εὐσεβέστατον, sicuti sapientissimus Herodotus haec tradidit. Ubi tandem? Musae tacent. Ergo ex libris, uti coniicitur, p) rerum Assyriarum. Quod equidem valde demiror. Herodotus de Sesostride multo scripsit diversiora: q) Assyriaca eius post Aristotelis fata Historicos, Geographos et Grammaticos latuerunt omnes, nec quisquam hilum inde decerpit; et obscurum hominem seculi post Christi natales septimi ea lectitasse putabimus? Immo cuncta cum pulvisculo Chronici sartor corrasit ex Io. Malala, r) quem Suidas s) sibi ducem optavit, haud sane fidelem, et in Herodoti tempore finiendo t) plane stultum. Sed poenarum ille satis Rich. Bentleio, V. Cl., in eruditissima ad Io. Mil-

o) Chr. Pasch. p. 53. n. Edit. Venet. p) Vid. Bouherii Diss. Herodot. cap. 1. q) Lib. II. 103. r) Chronograph. p. 28. s) In Πλάτῳ et Σωκράτει. t) Chronogr. p. 200.

lium *Epistola dedit, et sperni potest. At plurima* Is. Vossius *fragmenta Herodoti detexit, quae nihil nostras ad Musas; ea promi ex commentariis Rerum Assyriacarum potuisse, u) suspicantur. Fa-* teor ultro, talia in *Grammaticorum scholiis et Lexicis inveniri, quae Is. Vossius, modo ea curate excussisset, Herodoto citra dubium abiudicaret. Conpendiario scriptiois modo, in scriptis codicibus non parce obvio, HP, HPO, HPOΔ. notare Herodotum, Herodorum, Herodianum, queunt. Inde error et confusio: hinc iactata toties Herodoti fragmenta, verae Herodori aut Herodiani laciniae; quemadmodum in Dissertatione Herodotea liquidissime, ut opinor, patefeci: questus ibidem sum de doctissimi Des Vignoles v) imprudente decreto super interitu Assyriacorum, de quibus hactenus.*

HAEC de Herodoti Vita Scriptisque WESSE- LINGIUS. Idem argumentum erudite copioseque *Larcherus* etiam in introitu Gallicae versionis pertractavit. De universo vero harum Historiarum instituto, et de mirabili arte qua illud exsecutus est suavissimus Scriptor, in primis legi meretur supra laudatus *Creuzeri* nostri liber qui de *Historia Arte Graecorum* inscribitur. *)

u) *Bouherius* Dissert. Herod. c. 1. *Colomesius* Oper. p. 325. *Berkelius* in *Steph. Byz.* voc. 'Ανδανίς. v) *Chronolog.* lib. IV. 4, 6. etc. *) Consuluisse etiam iuvabit duas *Commentationes*, auctore *Meierotto*, *Sur Hérodote et le but de son Histoire*, *Actis Acad. Reg. Berolin.* ann. 1792. et 1793. p. 574 seqq. et p. 599 seqq. insertas.

HERODOTI HISTORiar.

T. I. P. I.

LIBER PRIMUS ET SECUNDUS

GRAECE ET LATINE.

ΗΡΟΔΟΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΠΡΩΤΗ.

ΚΛΕΙΩ

ΗΡΟΔΟΤΟΥ Ἀλικαρνασσεύς ἱστορίαι ἀναγινώσκονται ὡς καὶ πρὸς τὰ γράμματα ἐκ ἀρχαίων τῶν χρόνων ἔχοντα γινώσκειν. καὶ ἴσα μεγάλα τὰ καὶ Σουφιστά, τὰ μὲν Ἑλλήνων, τὰ τὴ Σουδαίαν ἀναγινώσκονται. ἀλλὰ γινώσκειν τὰ τὰ ἄλλα, καὶ ἂν τὸ καὶ πρὸς τὰς μακρὰ ἀναγινώσκειν.

HERODOTI HISTORIARUM

LIBER PRIMUS.

CLIO.

HERODOTUS Halicarnasseus. quæ quædam cæteris de rebus, tum de caussa bellorum Græcos inter Barbarosque gestorum, perquirendo cognovit, ea his libris consignata in publicum edit; ne, quæ ab hominibus gesta sunt, progressu temporis oblivione deleantur, neve præclara mirabiliaque facta, quæ vel a Græcis edita sunt vel a Barbaris, sua laude fraudulentur.

Herod. T. I. P. I.

A 2

1 ΠΕΡΣΕΩΝ μὲν νῦν οἱ λόγοι Φοίνικας αἰτίους Φασὶ
 γενέσθαι τῆς διαφορῆς. τούτους γὰρ, ἀπὸ τῆς Ἐρυ-
 θρῆς καλεομένης θαλάσσης ἀπικομένους ἐπὶ τήνδε τὴν
 θάλασσαν, καὶ οἰκήσαντας τοῦτον τὸν χώρον τὸν καὶ
 νῦν οἰκέουσι, αὐτίκα ναυτιλῆσι μακρῆσι ἐπιθέσθαι. 5
 ἀπαγινόντας δὲ φορτία Αἰγύπτια τε καὶ Ἀσσύρια, τῇ
 τε ἄλλῃ χώρῃ ἐσαπικνέεσθαι, καὶ δὴ καὶ ἐς Ἄργος.
 τὸ δὲ Ἄργος τοῦτον τὸν χρόνον προεῖχε ἀπασὶ τῶν ἐν
 τῇ νῦν Ἑλλάδι καλεομένη χώρῃ. ἀπικομένους δὲ τοὺς
 Φοίνικας ἐς δὴ τὸ Ἄργος τοῦτο, διατίθεσθαι τὸν φόρτον. 10
 πέμπτη δὲ ἡ ἕκτη ἡμέρῃ ἀπ' ἧς ἀπίκοντο, ἐξεμπολη-
 μένων σφι σχεδὸν πάντων, ἐλθεῖν ἐπὶ τὴν θάλασσαν
 γυναῖκας, ἄλλας τε πολλὰς, καὶ δὴ καὶ τοῦ βασι-
 λῆος θυγατέρα· τὸ δὲ οἱ οὐνομα εἶναι, κατὰ τὸ αὐτὸ τὸ

(1.) Iam *Persarum* quidem literatos si audias, ini-
 micitiarum primi auctores *Phoenices* fuisse. Hos
 enim, aiunt, postquam a mari quod Rubrum voca-
 tur ad hoc nostrum mare advenissent, hancque regio-
 nem quam etiam nunc incolunt, coepissent habitare,
 continuo navigationibus longinquis dedisse operam,
 et transvehendis mercibus Aegyptiis Assyriisque quum
 alias Graeciae partes, tum vero et Argos adiisse. Ar-
 gos enim illis temporibus inter alia eius regionis op-
 pida, quae Graecia nunc nominatur, rebus omnibus
 eminebat. Ad Argos igitur hoc postquam adpulissent
 Phoenices, ibique merces suas venum exposuissent,
 quinto aut sexto ab adventu die, divenditis fere re-
 bus omnibus, mulieres ad mare venisse, quum alias
 multas, tum vero et regis filiam, quam quidem eo-
 dem nomine Persae adpellant atque Graeci, *Io Ina-*

τὴν Κολχίδα καὶ ἐπὶ Φᾶσιν ποταμὸν, ἐνθεῦτεν, δια- 10
 πορῆσαντες καὶ τᾶλλα τῶν εἵκεν ἀπικατο, ἀρπᾶσαι
 τοῦ βασιλῆος τὴν θυγατέρα Μηδείην. πέμψαντα δὲ
 τὸν Κόλχον εἰς τὴν Ἑλλάδα κήρυκα, αἰτέειν τε δίκας
 τῆς ἀρπαγῆς, καὶ ἀπαιτέειν τὴν θυγατέρα. τοὺς δὲ
 ὑποκρίνασθαι, ὡς οὐδὲ ἐκεῖνοι Ἴους τῆς Ἀργείης ἔδοσαν 15
 σφί δίκας τῆς ἀρπαγῆς, οὐδὲ ὧν αὐτοὶ δώσειν ἐκείνοισι.
 3 Δευτέρῃ δὲ λέγουσι γενεῇ μετὰ ταῦτα Ἀλέξανδρον τὸν
 Πριάμου, ἀκηκοῦτα ταῦτα, ἐβελῆσαι οἱ ἐκ τῆς Ἑλ-
 λάδος δι' ἀρπαγῆς γενέσθαι γυναῖκα, ἐπιστάμενον πάν-
 τως ὅτι οὐ δώσει δίκας· οὔτε γὰρ ἐκείνους διδοῖαι. οὕτω 5
 δὴ ἀρπᾶσαντος αὐτοῦ Ἑλένην, τοῖσι Ἕλλησι δόξαι,
 πρῶτον πέμψαντας ἀγγέλους, ἀπαιτέειν τε Ἑλένην,
 καὶ δίκας τῆς ἀρπαγῆς αἰτέειν. τοὺς δὲ, προῖσχυμέ-
 νων ταῦτα, προφέρειν σφί Μηδείης τὴν ἀρπαγὴν ὡς

chidis oppidum, ad Phasin profectos, perfectis cae-
 teris rebus quarum caussa advenissent, rapuisse in-
 de regis filiam *Medeam*; quumque ad poenas raptus
 huius repetendas et ad reposcendam filiam caducea-
 torem in Graeciam misisset Colchus, respondisse
 Graecos, *quemadmodum illi de raptu Argivae Iús*
sibi non dedissent poenas, sic ne se quidem illis
daturos. (3.) Tum deinde, proxima aetate, *Alex-*
andrum Priami filium, quum ista audivisset, cupi-
 dinem incessisse uxoris sibi e Graecia per rapinam
 comparandae; existimantem utique se non daturum
 poenas, quoniam nec illi dedissent. Ita quum is ra-
 puisset *Helenam*, visum esse Graecis primum missis
 nunciis Helenam repetere et poenas de raptu po-
 scere: illos vero hisce, postulata sua exponentibus,

εὐ δόντες αὐτοὶ δίκας, οὐδὲ ἐκδόντες ἀπαιτεόντων, βου-
λοῖατό σφι παρ' ἄλλων δίκας γίνεσθαι. Μέχρι μὲν ὧν 4
τούτου, ἀρπαγὰς μούνας εἶναι παρ' ἀλλήλων· τὸ δὲ
ἀπὸ τούτου, Ἕλληνας δὴ μεγάλας αἰτίους γενέσθαι.
προτέρους γὰρ ἄρξαι στραπεύεσθαι ἐς τὴν Ἀσίην, ἢ σφέας
5 ἐς τὴν Εὐρώπην. τὸ μὲν νυν ἀρπάζειν γυναῖκας, ἀνδρῶν
αἰδίων νομίζειν ἔργον εἶναι· τὸ δὲ ἀρπασθεισέων σπου-
δὴν ποιήσασθαι τιμωρέειν, ἀνοήτων· τὸ δὲ μηδεμίην ὥρην
ἔχειν ἀρπασθεισέων, σωφρόνων. δῆλα γὰρ δὴ, ὅτι, εἰ
μὴ αὐταὶ ἐβουλέατο, οὐκ ἂν ἥρπάζοντο. σφέας μὲν
10 δὴ, τοὺς ἐκ τῆς Ἀσίας, λέγουσι Πέρσας, ἀρπαζομέ-
νέων τῶν γυναικῶν λόγον οὐδένα ποιήσασθαι· Ἕλληνας
δὲ Λακεδαιμονίης εἵνεκεν γυναικὸς στῆλον μέγαν συνα-
γεῖραι, καὶ ἔπειτα ἐλθόντας ἐς τὴν Ἀσίην, τὴν Πριά-

raptum exprobrasse Medae, ut qui, quum ipsi nec
poenas dedissent, nec illam repositibus reddi-
dissent, vellent ab aliis poenas sibi dari. (4.) Huc-
usque igitur mutuis solum rapinis esse actum: ab il-
lo vero tempore Graecos utique graviorum iniuria-
rum exstitisse auctores; hos enim prius Asiae coepisse
bellum inferre, quam Persae intulissent Europae. Et
mulieres quidem rapere, videri sibi aiunt iniquorum
esse hominum; raptarum vero ultionem tanto studio
persequi, amentium; contra, nullam raptarum curam
habere, prudentium: quippe manifestum esse, nisi
Persae voluissent, non futurum fuisse ut raperentur.
Itaque se quidem, Asiam incolentes, aiunt Persae,
raptarum mulierum nullam habuisse rationem; Grae-
cos autem mulicris Laconicae causa ingentem con-
traxisse classem, et mox in Asiam profectos Priami

μου δύναμιν κατελεῖν. ἀπὸ τούτου αἰεὶ ἡγήσασθαι τὸ Ἑλληνικὸν σφίσι εἶναι πολέμιον. Τὴν γὰρ Ἀσίην καὶ 15
τὰ ἐνοικέοντα ἔθνη αὖθις οἰκισθῆναι οἱ Πέρσαι, τὴν δὲ Εὐρώπην καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ἡγήνται κεχωρίσθαι.

- 5 Οὕτω μὲν Πέρσαι λέγουσι γενέσθαι, καὶ διὰ τὴν Ἰλίου ἄλωσιν εὐρίσκουσι σφίσι εὐῶσαν τὴν ἀρχὴν τῆς ἑχθρῆς τῆς ἐς τοὺς Ἕλληνας. Περὶ δὲ τῆς Ἰούς οὐκ ὁμολογεύουσι Πέρσῃσι οὕτω Φοίνικες. οὐ γὰρ ἀρπαγῇ σφίτας χρησαμένους λέγουσι ἀγαγεῖν αὐτὴν ἐς Αἴγυπτον, ἀλλ' 5
ὡς ἐν τῷ Ἀργεὶ ἐμίσγετο τῷ ναυκλήρῳ τῆς νηὸς· ἐπεὶ δὲ ἐμαθεν ἔγκυος εὐῶσα, αἰδεομένη τοὺς τοκέας, οὕτω δὴ ἐβελοντὴν αὐτὴν τοῖσι Φοίνιξι συνεκπλῶσαι, ὡς ἂν μὴ κατὰδῆλος γένηται. ταῦτα μὲν νυν Πέρσαι τε καὶ Φοίνικες λέγουσι. Ἐγὼ δὲ περὶ μὲν τούτων οὐκ ἔρχομαι 10

regnum evertisse: ab eo tempore se constanter Graeciae populos sibi esse inimicos existimasse. Nam Asiam, et barbaras gentes eam incolentes, ad se pertinere autumant Persae; Europam vero et Graecos nihil secum commune habere.

(5.) Hunc in modum Persae quidem gestas res esse memorant, et ab Ilii excidio repetunt inimicitiarum suarum adversus Graecos initium. De Io vero cum Persis non consentiunt *Phoenices* rem ista modo esse gestam. Negant enim se raptu usos illam in Aegyptum abduxisse: sed Argis eam cum nauclero aiunt concubuisse, et quum se gravidam sensisset, veritatem parentum iram, sic volentem ipsam cum Phoenicibus enavigasse, ne comperta foret. Haec sunt igitur, quae partim a Persis, partim a Phoenicibus memorantur. Ego vero, utrum tali modo haec gesta

ἐρέων ὡς οὕτως ἢ ἄλλως κως ταῦτα ἐγένετο· τὸν δὲ αἰὶα
αὐτὸς πρῶτον ὑπάρξαντα αἰδίκων ἔργων ἐς τοὺς Ἑλλη-
νας, τοῦτον σημῆνας, προβήσομαι ἐς τὸ πρόσω τοῦ
λόγου, ὁμοίως σμικρὰ καὶ μεγάλα ἄστεα ἀνθρώπων
15 ἐπέξιών. τὰ γὰρ τὸ πάλαι μεγάλα ἦν, τὰ πολλὰ
αὐτῶν σμικρὰ γέγονε· τὰ δὲ ἐπ' ἐμεῦ ἦν μεγάλα,
πρότερον ἦν σμικρὰ. τὴν ἀνθρώπην ὧν ἐπιστάμενος
εὐδαιμονίην οὐδαμᾶ ἐν ταύτῃ μένουσαι, ἐπιμνήσομαι
ἀμφοτέρων ὁμοίως.

ΚΡΟΙΣΟΣ ἦν Λυδὸς μὲν γένος, παῖς δὲ Ἀλυάτ- 6
τew, τύραννος δὲ ἐθνέων τῶν ἐντὸς Ἀλυσ ποταμοῦ· ὃς
ρέων ἀπὸ μεσαμβρίας μετὰ Σύρων καὶ Παφλαγόνων,
ἔχει πρὸς βορρῇν ἀνεμον ἐς τὸν Εὐξείνον καλεόμενον
5 πόντον. οὗτος ὁ Κροῖσος, βαρβαρῶν πρῶτος, τῶν ἡμεῖς

sint, an alio, non adgredior disceptare: sed, quem
ipse novi *primum* fuisse *iniuriarum Graecis inlu-
tarum auctorem*, hunc ubi indicavero, tunc ad reli-
qua exponenda progrediar, perinde et parvarum ci-
vitatum et magnarum res persecuturus. Etenim quae
olim fuerant magnae, earum plurimae parvae factae
sunt: quae nostra memoria magnae fuere, cae-
duntur: quae exiguae fuerant. Itaque, bene gnarus hu-
manae felicitatem nequaquam in eodem fastigio
habere, perinde utrumque faciam mentionem.

Κροῖσος, genere Lydus, Alyattis filius,
fuit populorum intra Halyn fluvium inco-
lens, quod flumen, a meridie Syros inter et Paphla-
gones interfluens, ad septentrionem in Euxinum qui
nunc Pontus vocatur se exonerat. Hic Croesus e barbaris,
quos novimus, primus alios Graecorum imperio suo

ἰόμεν, τοὺς μὲν κατεστρέψατο Ἑλλήνων ἐς Φόρου ἀπα-
 γωγὴν, τοὺς δὲ, Φίλους προσεποιήσατο. κατεστρέψατο
 μὲν Ἰωνὰς τε καὶ Αἰολέας, καὶ Δωριέας τοὺς ἐν τῇ Ἀσίῃ·
 Φίλους δὲ προσεποιήσατο Λακεδαιμονίους. πρὸ δὲ τῆς
 Κροίσου ἀρχῆς πάντες Ἕλληνες ἦσαν ἐλεύθεροι. τὸ γὰρ 10
 Κιμμερίων στρατεύμα τὸ ἐπὶ τὴν Ἰωνίην ἀπικόμενον,
 Κροίσου ἐὼν πρεσβύτερον, οὐ κατὰστροφὴν ἐγένετο τῶν πο-
 7 λίων, ἀλλ' ἐξ ἐπιδρομῆς ἀρπαγῇ. Ἡ δὲ ἡγεμονίη οὐ-
 τω περιῆλθε, εὐῶσα Ἡρακλειδέων, ἐς τὸ γένος τὸ Κροί-
 σου, καλεομένους δὲ Μερμνάδας. Ἦν Κανδαύλης,
 τὸν οἱ Ἕλληνες Μυρσίλον ὀνομάζουσι, τύραννος Σαρδίων,
 ἀπὸ γονος δὲ Ἀλκαίου τοῦ Ἡρακλέος. Ἀγρων μὲν γὰρ 5
 ὁ Νίνου, τοῦ Βήλου, τοῦ Ἀλκαίου, πρῶτος Ἡρακλει-
 δέων βασιλεὺς ἐγένετο Σαρδίων· Κανδαύλης δὲ ὁ Μύρ-
 σου, ὕστατος. οἱ δὲ πρότερον Ἀγρωνος βασιλεύσαντες

subiecit et ad tributum pendendum adegit, alios si-
 bi socios et amicos adiunxit. Subegit Ionas et Aeoles
 et Dorienses Asiam incolentes; amicos autem sibi
 conciliavit Lacedaemonios. Ante Croesi vero impe-
 rium Graeci omnes liberi fuerunt: nam Cimmerico-
 rum expeditio adversus Ioniam, ante Croesi aetatem
 suscepta, non oppidorum fuerat redactio in potesta-
 tem, sed rapina ex incursione. (7.) Caeterum re-
 gnum illud, quum Heraclidarum antea fuisset, ad
 Croesi genus, qui *Mermnadae* nominabantur, tunc
 modo pervenerat. CANDAULES, quem Graeci *Myrsi-*
lum vocant, Sardium fuit rex, ab Alcaeo oriundus,
 Herculis filio. Nam Agron, Nini filius, Beli nepos,
 Alcaei pronepos, primus ex Heraclidis rex fuerat
 Sardium; Candaules vero, Myrsi filius, postremus.

4, 7.

- ταύτης τῆς χώρης, ἦσαν ἀπὸγονοὶ Λυδοῦ τοῦ Ἄτυος
 10 ἀπ' οὗ οὗτος ὁ δῆμος Λύδιος ἐκλήθη ὁ πᾶς οὗτος, πρότερον
 Μήων καλεόμενος. παρὰ τούτων Ἡρακλεΐδαι ἐπιτρα-
 Φέντες, ἔσχον τὴν ἀρχὴν ἐκ Θεσπρόπιου, ἐκ δούλης
 τε τῆς Ἰαρδάνου γεγονότες καὶ Ἡρακλέος. ἀρξάντες μὲν
 ἐπὶ δύο τε καὶ εἴκοσι γενεὰς ἀνδρῶν, ἔτεα πέντε τε καὶ
 15 πεντακόσια, παῖς παρὰ πατρὸς ἐκδεκόμενος τὴν ἀρχήν,
 μέχρι Κανδαύλεω τοῦ Μύρσου. Οὗτος δὲ ὧν ὁ Καν-
 δαύλης ἠράσθη τῆς ἐωυτοῦ γυναικὸς· ἐρασθεὶς δὲ, ἐνό-
 μιζεῖ οἱ εἶναι γυναῖκα πολλὸν πασέων καλλίστην. ὥστε
 δὲ ταῦτα νομίζων· ἦν γάρ οἱ τῶν αἰχμοφόρων Γύγης ὁ
 5 Δασκύλου ἀρεσκόμενος μάλιστα· τούτῳ τῷ Γύγῃ καὶ
 τὰ σπουδαιότερα τῶν πραγμάτων ὑπερετίθετο ὁ Καν-
 δαύλης, καὶ δὴ καὶ τὸ εἶδος τῆς γυναικὸς ὑπερπαίνων.

Qui vero ante Agronem in eadem regione regnave-
 rant, a Lydo Atys filio erant oriundi, a quo uni-
 versus populus *Lydorum* nomen invenit, quum
 prius *Maeonès* fuissent nominati. Ab his priscis re-
 gibus commissum sibi regnum ex oraculi edicto ob-
 tinuerunt Heraclidae, Iardani ancillâ et Hercule
 prognati; regnantes, per duas et viginti virorum ge-
 nerationes, annos quinque et quingentos, continua
 accepi filius patri succedens usque ad Candaulem
 Atys filium. (8.) Hic igitur CANDAULES uxoris suae
 amore tenebatur, eamque deperiens arbitrabatur es-
 se sibi uxorem mulierum omnium formosissimam.
 Quod quum ei esset persuasum, apud Gygen Da-
 skyli filium, unum e corporis custodibus, quem ma-
 xime acceptum habebat, ut de rebus etiam gravissi-
 mis cum eo communicaret, formae laudem uxoris

χρόνου δὲ οὐ πολλοῦ διαθέντος, (χρῆν γὰρ Κανδαύλῃ
 γενέσθαι κακῶς,) ἔλεγε πρὸς τὸν Γύγην τοιάδε· „Γύγη,
 „οὐ γὰρ σε δοκέω πείθεσθαι μοι λέγοντι περὶ τοῦ εἶδους 10
 „τῆς γυναικός· (ᾧτα γὰρ τυγχάνει ἀνθρώποισι ἔοντα
 „ἀπιστότερα ὀφθαλμῶν) ποίεε ὅπως ἐκέλευν θεήσασθαι
 „γυμνῇ.“ Ὁ δὲ μέγα ἀμβώσας, εἶπε· „Δέσποτα,
 „τίνα λέγεις λόγον οὐκ ὑγίεια, κελεύων με δέσποιναν
 „τὴν ἐμὴν θεήσασθαι γυμνῇ; ἅμα δὲ κιθῶνι ἐκδυ- 15
 „μένω συνεκδύεται καὶ τὴν αἰδῶ γυνή. πάλαι δὲ τὰ
 „καλὰ ἀνθρώποισι ἐξεύρηται, ἐκ τῶν μανθάνειν δεῖ. ἐν
 „τοῖσι ἐν τῷδε ἐστὶ, σκοπέειν τινὰ τὰ ἑαυτοῦ. ἐγὼ δὲ
 „πίθομαι ἐκέλευν εἶναι πασέων γυναικῶν καλλίστην·
 9 „καὶ σοε δέομαι μὴ δέεσθαι ἀνόμων.“ Ὁ μὲν δὴ, λέ-
 γων τοιαῦτα, ἀπεμάχετο, ἀρρωδέων μὴ τι οἱ ἐξ αὐ-

supra modum extulit. Nec multo post (erat enim in fa-
 tis ut infortunatus esset Candaules) his verbis Gygen
 est adlocutus: *Gyge, videris tu mihi de forma ux-
 oris meae verba facienti fidem non adhibere; auribus
 enim minus fidere amant homines quam oculis:
 fac igitur ut nudam illam spectes. At ille, vehe-*
menter exclamans, Domine, inquit, quemnam ser-
monem haudquaquam sanum profers, iubens me
heram meam nudam spectare! Mulier enim tuam
exuens, simul etiam verecundiam exuit. Iam
olim vero honestatis praecepta inventa sunt ab ho-
minibus, a quibus discere oportet: quorum unus
est, Suam quemque debere inspicere. Ego vero
suasum habeo esse illam mulierum omnium pulcherrimam;
teque oro, ne postules illicita. (Ὁ μὲν δὴ, λέ-
 γων τοιαῦτα, ἀπεμάχετο, ἀρρωδέων μὴ τι οἱ ἐξ αὐ-

- τέων γένηται κακόν. ὁ δὲ ἀμείβετο τοῖσδε· „Θάρσει
 „Γύγη· καὶ μὴ φοβεῦ μήτε ἐμέ, ὥς σεο πειρώμενος
 5 „λέγω λόγον τόνδε· μήτε γυναῖκα τὴν ἐμήν, μή τι τοι
 „ἐξ αὐτῆς γένηται βλάβος. ἀρχὴν γὰρ ἐγὼ μηχανή-
 „σομαι οὕτω, ὥστε μὴδὲ μαθεῖν μιν ὀφθεῖσθαι ὑπὸ σεῦ.
 „ἐγὼ γάρ σε ἐς τὸ οἶκημα, ἐν τῷ κοιμώμεθα, ὅπισθε
 „τῆς ἀνοιγομένης θύρης στήσω· μετὰ δ' ἐμέ ἐσελθόντα,
 10 „παρέσται καὶ ἡ γυνὴ ἢ ἐμὴ ἐς κοῖτον. κεῖται δὲ ἀγχού-
 „τῆς ἐσόδου θρόνος· ἐπὶ τοῦτον τῶν ἱματίων κατὰ ἐν ἑκά-
 „στον ἐκδύνουσα θήσει· καὶ κατ' ἡσυχίην πολλὴν παρέ-
 „ξειται θήσασθαι. ἐπεὰν δὲ ἀπὸ τοῦ θρόνου στείχῃ ἐπὶ
 „τὴν εὐνὴν, κατὰ νώτου τε αὐτῆς γένῃ, σοὶ μελέτω τὸ
 „ἐνθεῦτεν ὅπως μὴ σε εἴπεται ἰόντα διὰ θυρέων.“ Ὁ 10
 μὲν δὴ, ὥς οὐκ ἡδύνατο διαφυγεῖν, ἦν ἐτοῖμος. ὁ δὲ

ex ea re mali accideret. Cui rex vicissim, *Confide*, inquit, Gyge; neque aut me time, quasi te tentaturus utar hoc sermone, aut uxorem meam, ne quid tibi ex illa detrimenti creetur. Omnino enim eas rationes equidem inibo, ut illa ne intellectura sit quidem, esse se a te conspectam. Te enim post apertam ianuam cubiculi, in quo cubamus, collocabo. Postquam ego ero ingressus, aderit et uxor mea in cubiculum: posita est autem prope introitum sella, in qua illa vestes suas, aliam post aliam exuens, deponet: ibi tunc licuerit tibi multo cum otio eam spectare. Deinde, quum e sella in lectum conscendet et tu a tergo eius eris, reliquum est ut tu cures ne illa te conspiciat foras exeuntem. (10.) Igitur Gyges, quum effugere non posset, paratus fuit: quem Caudales, postquam cubandi tem-

Κανδαύλης, ἐπεὶ ἐδόκει ὥρῃ τῆς κοίτης εἶναι, ἤγαγε
τὸν Γύγεα εἰς τὸ οἶκημα· καὶ μετὰ ταῦτα αὐτίκα πα-
ρῆν καὶ ἡ γυνή. ἐσελθοῦσαν δὲ καὶ τιθεῖσαν τὰ εἴματα 5
ἐθῆετο ὁ Γύγης. ὥς δὲ κατὰ νότου ἐγένετο, ἰούσης τῆς
γυναικὸς εἰς τὴν κοίτην, ὑπεκδύς ἐχώρεε ἔξω. καὶ ἡ γυ-
νὴ ἐπορεύετο μιν ἐξίοντα. μαθοῦσα δὲ τὸ ποιηθὲν ἐκ τοῦ
ἀνδρός, οὔτε ἀνέβασεν αἰσχυρθεῖσα, οὔτε ἔδοξε μα-
θεῖν, ἐν νόῳ ἔχουσα τίσεσθαι τὸν Κανδαύλεα. παρὰ 10
γὰρ τοῖσι Λυδοῖσι, σχεδὸν δὲ καὶ παρὰ τοῖσι ἄλλοις
βαρβάροις, καὶ ἄνδρα ὀφθῆναι γυμνόν, εἰς αἰσχύνην
11 μεγάλην φέρει. Τότε μὲν δὴ οὕτω, οὐδὲν δηλώσασα,
ἡσυχὴν εἶχε· ὥς δὲ ἡμέρῃ τάχιστα ἐγεγόνεε, τῶν οἰκ-
τῶν τοὺς μάλιστα ὥρα πιστοὺς ὄντας ἑαυτῇ, εἰαίμους
ποιησαμένη, ἐκάλεε τὸν Γύγεα. ὁ δὲ, οὐδὲν δοκέων αὐ-
τῇ τῶν προχθέντων ἐπίστασθαι, ἦλθε καλεόμενος· ἐὼ 5

pus visum est adesse, in cubiculum introduxit;
pauloque post uxor etiam adfuit. Ingressam et ve-
stimenta ponentem Gyges quum spectasset, mox ubi
aversa illa in lectum se contulit, clam ipse foras se
subduxit: at egredientem conspicata est mulier. Quae
ut intellexit quid a marito actum esset, neque exclamavit,
pudore retenta, et se animadvertisse dissimulavit,
in animo habens ultionem capere de Candaule. Apud
Lydos enim, ac fere apud caeteros quoque barbaros,
etiam viro magnum in probrum vertitur nudum
conspici. (11.) Itaque tunc quidem nihil aperiens,
silentium tenuit illa: simul ac vero illuxit,
praesto esse iussis famulis quos maxime fidos
sibi cognoverat, Gygen ad se vocavit. Et ille, nihil
eam nosse ratus eorum quae gesta essent, arcessitus

10 „θεε γὰρ καὶ πρόσθε, ὅπως ἡ βασιλεία καλέει, Φοι-
 τᾶν. ὡς δὲ ὁ Γύγης ἀπῆκετο, ἔλεγε ἡ γυνὴ ταῦτε· „Νῦν
 „τοὶ δυοῖν ὁδοῦ παρευσεῶν, Γύγη, δίδωμι αἵρεσιν, ὅκο-
 „τέρην βούλει τραπέσθαι. ἡ γὰρ Κανδαύλεα ἀπο-
 10 „κτείνας, ἐμέ τε καὶ τὴν βασιλῆϊν ἔχε τὴν Λυδῶν, ἡ
 „αὐτὴν σὲ αὐτίκα οὕτω ἀπονήσκειν δεῖ· ὡς ἂν μὴ,
 „πάντα πευόμενος Κανδαύλῃ, τοῦ λοιποῦ ἰδῆς τὰ μὴ
 „σε δεῖ. ἀλλ' ἥτοι κύνον γε τὸν ταῦτα βουλευσάντα δεῖ
 „ἀπόλλυσθαι, ἡ σὲ, τὸν ἐμὲ γυμνὴν θησάμενον, καὶ
 15 „ποιήσαντα οὐ νομιζόμενα.“ Ὁ δὲ Γύγης τίως μὲν
 ἀπεθάνμαζε τὰ λεγόμενα· μετὰ δὲ, ἰκέτευε μὴ μιν
 ἀναγκαίῃ ἐνδεῖν διακρῖναι τοιαύτην αἵρεσιν. οὐκ ὦν δὴ
 ἔπειθε, ἀλλ' ὥρα ἀναγκαίην ἀληθείας προκειμένην, ἡ
 τὸν δεσπότηα ἀπολλύναι, ἡ αὐτὸν ὑπ' ἄλλων ἀπόλλυ-
 20 σθαι. αἰρέεται αὐτὸς περιεῖναι. ἐπειρώτα δὴ λέγων ταῦτε·

venit; quippe et antea solitus, quoties regina voca-
 ret, eam convenire. Ut venit, his verbis eum adlo-
 cuta est mulier: *Gyge, nunc duarum viarum tibi*
apertarum optionem concedo utram ingredi volue-
ris: aut enim, interfecto Candaule, et me et re-
gnum Lydorum habeto; aut te ipsum protinus
sic mori oportet, ne posthac, Candauli in om-
nibus obsequens, spectes quae te spectare nefas
est. Enimvero aut illum, qui ista molitus est, in-
terire oportet, aut te, qui nudam me es conspicu-
tus et illicita fecisti. Ad haec verba Gyges primum
 stupere, tum deinde obsecrare illam ne se necessitati
 illigaret diiudicandae talis optionis. Nec vero ei per-
 suasit; sed vidit necessitatem utique sibi propositam
 aut perdendi herum aut per alios pereundi. Elegit

- „Επί με ἀναγκάζεις δεσπότεα τὸν ἐμὸν κτείνειν, οὐκ
 „ἐθέλοντα, Φέρε ἀκούσω τέω καὶ τρόπῳ ἐπιχειρήσομεν
 „αὐτῷ.“ Ἡ δὲ ὑπολαβοῦσα ἔφη „Ἐκ τοῦ αὐτοῦ μὲν
 „χωρίου ἡ ὁρμὴ ἔσται, ὅθεν περ καὶ ἐκείνος ἐμὲ ἐπεδέξα-
 12 „το γυμνὴν ὑπνωμένῳ δὲ ἡ ἐπιχείρησις ἔσται.“ Ὡς
 δὲ ἤρτυσαν τὴν ἐπιβουλήν, νυκτὸς γινομένης, (οὐ γὰρ
 μετίετο ὁ Γύγης, οὐδὲ οἱ ἦν ἀπαλλαγὴ οὐδεμίη, ἀλλὰ
 ἔδρε ἢ αὐτὸν ἀπολωλέναι, ἢ Κανδαύλεα,) εἶπετο εἰς τὸν
 θάλαμον τῇ γυναικί. καὶ μιν ἐκείνη, ἐγχειρίδιον δοῦσα, 5
 κατακρύπτει ὑπὸ τὴν αὐτὴν θύρην. καὶ μετὰ ταῦτα,
 ἀναπαυομένου Κανδαύλεω, ὑπαισδύς τε καὶ ἀποκτείνας
 αὐτὸν, ἔσχε καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὴν βασιλικὴν Γύγης
 τοῦ καὶ Ἀρχίλοχος ὁ Πάριος, κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον γε-
 13 νόμενος, ἐν ἰάμβῳ τριμέτρῳ ἐπεμνήσθη. Ἔσχε δὲ τὴν

itaque ut ipse supercresset: et illam percontans, *Quandoquidem invitum me*, inquit, *adigis ad herum meum occidendum, age audiam ecquo illum modo adgressuri simus?* Et illa excipiens, *Ex eodem loco*, inquit, *adoriendus erit*, unde ille nudam me tibi ostendit: in sopitum somno impetus fiet. (12.) Ita quum de faciendis insidiis inter se constituissent, ingruente nocte Gyges (nec enim dimittebatur, neque ullum ei effugium erat, sed aut ipsum interire oportebat aut Candaulem) secutus est mulierem in cubiculum; ubi eum illa, tradito pugione, post eandem ianuam occultavit. Deinde quiescente Candaule leniter accessit, illoque obtruncato et uxorem et regnum obtinuit Gyges; cuius etiam *Archilochus* Parius, qui eadem vixit aetate, in iambis trimetris meminit. (13.) Obtinuit autem regnum, in

Βασιλήην, καὶ ἐκρατύνῃ, ἐκ τοῦ ἐν Δελφοῖσι χρηστή-
 ρίου. ὡς γὰρ δὴ οἱ Λυδοὶ δεινὸν ἐποιεῦντο τὸ Κανδαυλίω
 πάθος, καὶ ἐν ὅπλοισι ἦσαν, συνέβησαν ἐς τὸ αὐτὸ οἱ τε
 5 τοῦ Γύγews στασιῶται καὶ οἱ λοιποὶ Λυδοί, ἣν μὲν δὴ τὸ
 χρηστήριον αἰέλη μιν βασιλέα εἶναι Λυδῶν, τόνδε βασι-
 λεύειν ἣν δὲ μὴ, ἀποδοῦναι ὀπίσω ἐς Ἡρακλείδαν τὴν
 ἀρχήν. ἀνεῖλε τε δὴ τὸ χρηστήριον, καὶ ἐβασίλευσεν οὕτω
 Γύγης. τοσόνδε μέντοι εἶπε ἡ Πυθίη, ὡς Ἡρακλείδῃσι
 10 τίσις ἦξει ἐς τὸν πέμπτον ἀπόγονον Γύγews. τοῦτου τοῦ
 ἔπειος Λυδοὶ τε καὶ οἱ βασιλεῖς αὐτῶν λόγῳ οὐδένα
 ἐποιεῦντο, πρὶν δὴ ἐπετελέσθῃ.

Τὴν μὲν δὴ τυραννίδα οὕτω ἔσχον οἱ Μερμνάδαι, τοὺς 14
 Ἡρακλείδαν ἀπελόμενοι. Γύγης δὲ τυραννεύσας ἀπέ-
 πεμφε ἀναθήματα ἐς Δελφοὺς οὐκ ὀλίγα. ἀλλ' ὅσα
 μὲν ἀργύρου ἀναθήματα ἔστι οἱ πλείστα ἐν Δελφοῖσι

etque confirmatus est, ex Delphici oraculi effato.
 Nam quum indigne ferrent Lydi casum Candaulis,
 essentque in armis, convenit inter Gygae factionem
 et reliquos Lydos, ut, si respondisset oraculum
 hunc esse regem Lydorum, ipse regnaret; sin mi-
 nus, Heraclidis restitueret regnum. Accepto igitur
 oraculo, GYGES ita regnum obtinuit. Verumtamen
 hoc simul edixerat Pythia, ultionem venturam esse
 Heraclidis in quintum ex posteris Gygis: quod
 quidem vaticinium nec Lydi, nec eorum reges, ullius
 momenti fecerunt, donec exitu comprobatum est.

(14.) Tali igitur modo ad Mermnadas pervenit
 Lydiae regnum, Heraclidis ereptum. Gyges autem,
 regnum adeptus, Delphos donaria misit non pauca.
 Et argentea quidem eius donaria quam plurima Del-
 Herod. T. I. P. I.

παρὰ δὲ τοῦ ἀργύρου, χρυσὸν ἄπλετον ἀνέθηκεν, ἄλλον 5
 τε, καὶ, τοῦ μάλιστα μνήμην ἄξιον ἔχειν ἐστὶ, κρητῆρές
 οἱ ἀριθμὸν ἐξ ἡρῶν ἀνακέαται. ἐστᾶσι δὲ οὗτοι ἐν τῷ
 Κορινθίῳ θησαυρῷ, σταθμὸν ἔχοντες τριήκοντα τάλαν-
 τα· ἀληθεὶ δὲ λόγῳ χρωμένῳ, οὐ Κορινθίων τοῦ δημο-
 σίου ἐστὶν ὁ θησαυρὸς, ἀλλὰ Κυψέλου τοῦ Ἡετίωνος. 10
 Οὗτος δὲ ὁ Γύγης, πρῶτος βαρβάρων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν,
 εἰς Δελφοὺς ἀνέθηκε ἀναθήματα, μετὰ Μίδην τὸν Γορ-
 δίου, Φρυγίης βασιλῆα. ἀνέθηκε γὰρ δὴ καὶ Μίδης τὸν
 βασιλῆαν θρόνον, εἰς τὸν προκατίζων ἐδίκαζε, ἔοντα ἄξιο-
 θέτην. κεῖται δὲ ὁ θρόνος οὗτος ἔνθα περ οἱ τοῦ Γύγεα 15
 κρητῆρες. ὁ δὲ χρυσὸς οὗτος καὶ ὁ ἀργυρὸς, τὸν ὁ Γύγης
 ἀνέθηκε, ὑπὸ Δελφῶν καλεῖται Γυγάδας ἐπὶ τοῦ ἀνα-
 θέτος ἐπωνυμίῃ. Ἐσέβαλε μὲν νυν στρατιὴν καὶ οὗτος,

phis exstant: praeter argentum vero, auri etiam im-
 mensam vim dedicavit, quum aliarum rerum, tum
 vero (quod praecipue memoratu dignum) crateres
 aurei numero sex ab eodem dedicati exstant talento-
 rum triginta pondo, repositi in Corinthiorum the-
 sauro; qui quidem thesaurus, vere ut dicam, non
 publicus civitatis Corinthiorum est, sed Cypseti,
 Eetionis filii. Est autem hic Gyges barbarorum quos
 novimus primus qui donaria Delphis dedicavit post
 Midam Gorgiae filium, Phrygiae regem. Dedicavit
 enim Midas etiam regiam sellam, in qua praes-
 idens ius dicere consueverat, spectatu dignam; pos-
 itaque est haec sella ibidem ubi Gygae crateres. Au-
 rum vero istud et argentum, quod a Gyge dedica-
 tum est, Gygadas [id est, Gygaeum] vocatur a Del-
 phensibus de illius nomine qui dedicavit. Et hic

ἐπεὶ τε ἤρξε, ἐς τε Μίλητον καὶ ἐς Σμύρνην, καὶ Κολο-
 20 φῶνος τὸ ἄστυ εἴλε. ἀλλ', οὐδὲν γὰρ μέγα ἔργον ἀπ'
 αὐτοῦ ἄλλο ἐγένετο βασιλεύσαντος δυῶν δέοντα τεσσε-
 ράκοντα ἔτεα, τοῦτον μὲν παρήσομεν, τοσαῦτα ἐπιμνη-
 σθέντες. Ἄρδυος δὲ τοῦ Γύγεω μετὰ Γύγην βασι- 15
 λεύσαντος μνήμην ποιήσομαι. οὗτος δὲ Πριηνέας τε εἴλε,
 ἐς Μίλητόν τε ἐσέβαλε. ἐπὶ τούτου τε τυραννεύοντος Σαρ-
 δίαν, Κιμμέριοι ἐξ ἡθέων ὑπὸ Σκυθέων τῶν Νομάδων
 5 ἔξαναστάντες, ἀπικέατο ἐς τὴν Ἀσίην, καὶ Σάρδις πλὴν
 τῆς ἀκροπόλεως εἶλον.

Ἄρδυος δὲ βασιλεύσαντος ἐνὸς δέοντα πεντήκοντα 16
 ἔτεα, ἐξεδέξατο Σαδυάττης ὁ Ἄρδυος, καὶ ἐβασί-
 λευσεν ἔτεα δωδέκα· Σαδυάττει δὲ, ἈΛΥΑΤΤΗΣ.
 Οὗτος δὲ Κυαζάρη τε τῷ Διηόκῳ ἀπογόνῳ ἐπολέμησε,
 5 καὶ Μήδοισι· Κιμμερίους τε ἐκ τῆς Ἀσίας ἐξήλασε·

quidem, postquam regno est potitus, arma etiam
 intulit Mileto et Smyrnae, et Colophonem arce ex-
 cepta cepit: caeterum, quum per octo et triginta,
 quos regnavit, annos nihil aliud memorabile ab eo-
 dem gestum sit, hisce commemoratis, missum hunc
 finiamus. (15.) Ardyis vero, Gygae filii, qui post
 illum regnavit, mentionem iniciam. Hic Prienenses
 cepit, et Miletum invasit: eodemque regnum
 obtinente, Cimmerii suis sedibus a Scythis
 pulsi, in Asiam venerunt, Sardesque praef-
 ferunt.

(16.) Ardyis postquam undequinquaginta annos
 regnavisset, successorem habuit filium Sadyatten, qui
 eum regnavit duodecim. Sadyattae successit ALYAT-
 TIS, qui cum Cyaxare, Deiocae nepote, et cum

Σμύρνην τε τὴν ἀπὸ Κολοφῶνος κτισθεῖσαν εἶλε, ἐς
 Κλαζομένας τε ἐπέβαλε. ἀπὸ μὲν νυν τούτων οὐκ ὡς
 ἤθελε ἀπῆλλαξε, ἀλλὰ προσπταίσας μεγάλως. ἄλ-
 λα δὲ ἔργα ἀπεδέξατο ἑὸν ἐν τῇ ἀρχῇ ἀξιαπηνγτό-
 17 τατα τάδε. Ἐπολέμησε Μιλησίοισι, παραδέξάμενος
 τὸν πόλεμον παρὰ τοῦ πατρὸς. ἐπελαύνων γὰρ ἐπο-
 λούκεε τὴν Μίλητον τρὸς τοιῶδε ὅπως μὲν εἴη ἐν τῇ
 γῇ καρπὸς ἀδρός, τηλικαῦτα ἐπέβαλλε τὴν στρατὴν.
 ἐστρατεύετο δὲ ὑπὸ συρίγγων τε καὶ πηκτίδων, καὶ 5
 αὐλοῦ γυναικίου τε καὶ ἀνδρηίου. ὡς δὲ ἐς τὴν Μι-
 λησίην ἀπίκειτο, οἰκήματα μὲν τὰ ἐπὶ τῶν ἀγρῶν οὔτε
 κατέβαλλε, οὔτε ἐνεπίμπρη, οὔτε θύρας ἀπέσπα, ἑα
 δὲ κατὰ χώρην ἐστάμεναι· ὁ δὲ τὰ τε δένδρεα καὶ τὸν
 καρπὸν τὸν ἐν τῇ γῇ ὅπως διαφθείρειε, ἀπαλλάσσετο 10

Medis bellum gessit. Idem Cimmericos ex Asia eie-
 cit; et Smyrnam, Colophoniorum coloniam, cepit;
 et Clazomenas invasit: quo quidem ab oppido non
 ita ut voluerat discessit, sed cladem haud medio-
 crem passus. Verum et alias res, dum regnum te-
 nuit, gessit; quarum memoratu dignissimae hae sunt.
 (17.) Bellum gessit cum Milesiis, a patre traditum.
 Oppugnabat autem incursione facta Miletum tali mo-
 do: quando terrae fruges adultae erant, tunc exerci-
 tum in regionem immittebat, expeditionem faciens
 ad cantum fistularum fidiumque, ac tibiae tam mu-
 liebris quam virilis. Ubi vero in fines Milesiorum
 pervenerat, aedificia in agris nec diruebat nec in-
 cendebat, neque fores abstrahabat, sed intacta sta-
 re omnia sinebat; verum arboribus et terrae frugibus
 corruptis domum se recipiebat: quum enim mare

9, 54.

- ὅπισθ'· τῆς γὰρ θαλάσσης οἱ Μιλήσιοι ἐπεκράτεον,
 ὥστε ἐπέδρῃς μὴ εἶναι ἔργον τῇ στρατιῇ. τὰς δὲ αἰκίας
 οὐ κατέβαλλε ὁ Λυδὸς τῶνδε εἵνεκα, ὅπως ἔχοιεν ἐν-
 θεῦτεν ὀρμεώμενοι τὴν γῆν σπεῖρειν τε καὶ ἐργάζεσθαι
 15 οἱ Μιλήσιοι, αὐτὸς δὲ, ἐκείνων ἐργαζομένων, ἔχοι τι
 καὶ σίνεσθαι ἐσβάλλον. Ταῦτα ποιεῶν, ἐπολέμει 18
 ἔτεα ἑνδεκά· ἐν τοῖσι τρώματα μεγάλα διφάσια Μι-
 λησίων ἐγένετο, ἐν τε Λιμενῆϊώ χώρῃς τῆς σφετέρῃς
 μαχεσαμένων, καὶ ἐν Μαιανόρου πεδίῳ. τὰ μὲν νυν
 5 ἔξ ἔτεα τῶν ἑνδεκα Σαδυάττης ὁ Ἄρδυος ἔτι Λυδῶν
 ἦρχε, ὁ καὶ ἐσβάλλον τῆνικαῦτα ἐς τὴν Μιλησίην τὴν
 στρατιήν· (Σαδυάττης γὰρ οὗτος καὶ ὁ τὸν πόλεμον
 ἦν συνάψας·) τὰ δὲ πέντε τῶν ἐτέων τὰ ἐπόμενα τοῖσι
 10 ἔξ Ἀλυάττης ὁ Σαδυάττει ἐπαλέμει, ὃς παραδε-
 ῖος ἄλλος (ὡς καὶ πρότερόν μοι δεδήλωται) παρὰ τοῦ

obtinerent Milesii, nil adtinebat circumsedere ur-
 bem cum exercitu. Aedificia autem non diruebat
 Eydus hoc consilio, ut possent inde progressi Mile-
 sii terram serere colereque, ipse vero, postquam illi
 terram coluissent, haberet quod incursione facta po-
 pularetur. (18.) Hoc maxime modo per undecim
 annos bellum gerebatur; intra quos duo ingentia
 vulnera Milesii acceperere, unum praelio ad Lime-
 nem in ipsorum finibus commisso, alterum in
 Macandri campo. Horum undecim annorum sex ad-
 huc Sadyattes, Ardyis filius, apud Lydos regnave-
 rat, qui per id tempus cum exercitu fines Milesio-
 rum incurrabat; Sadyattes enim hic conflaverat id
 bellum. quinque vero insequentibus annis Alyattes,
 Sadyattes filius, bellum gerebat, qui illud, a patre

παῖρος τὸν πόλεμον, προσεῖχε ἐντεταμένως. τοῖσι δὲ
Μιλησίοισι οὐδαμοὶ Ἰώνων τὸν πόλεμον τοῦτον συνεπε-
λάφρουν, ὅτι μὴ Χίοι μόνον. οὗτοι δὲ τὸ ὁμοῖον ἀν-
ταποδιδόντες ἐτιμώσπον· καὶ γὰρ δὴ πρότερον οἱ Μιλή-
σιοι τοῖσι Χίοις τὸν πρὸς Ἑβραίους πόλεμον συνδίδνει 15
19 καὶ. Τῷ δὲ δωδεκάτῳ ἔτει ληίου ἐμπιπραμένου ὑπὸ
τῆς στρατιῆς, συνηνέχθη τι τοιόνδε γενέσθαι πῆγμα·
ὡς ἄφθι τάχιστα τὸ ληῖον ἀνέμῳ βιώμενον, ἄψατο
νηοῦ Ἀθηναίης, ἐπικλήσιν Ἀσσησίης. ἄφθεις δὲ ὁ νηὸς,
κατεκαύθη. καὶ τὸ παραυτίκα μὲν λόγος οὐδὲς ἐγέ- 5
νετο· μετὰ δὲ, τῆς στρατιῆς ἀπικομένης ἐς Σάρδεις,
ἐνόησε ὁ Ἀλυάττης. μακροτέρης δὲ οἱ γενομένης τῆς
νούσου, πέμπει ἐς Δελφοὺς Θεοπρόπους, εἴτε δὴ συμ-
βουλεύσαντές τευ, εἴτε καὶ αὐτῷ ἔδοξε πέμψαντα τὸν
Θεὸν ἐπίερασθαι περὶ τῆς νούσου. τοῖσι δὲ ἡ Πυθίη ἀπι- 10

(ut supra etiam memoravi) sibi traditum, intente
persecutus est. Quo in bello nulli e Ionibus subleva-
runt Milesios, praeterquam Chii soli: hi autem,
opem illis ferentes, vicem rependerunt; nam et Mi-
lesii antea Chii, in bello cum Erythraeis, sociam
praestiterant operam. (19.) Sed anno duodecimo,
succensis ab exercitu segetibus, hoc rei accidit. Si-
mulatque incensae segetes erant, valido coorto ven-
to, Minervae templum cognomine Assesiae corripuit
flamma, eoque incendio templum conflagravit. Quae
res principio nullius momenti est habita; deinde ve-
ro, postquam Sardes rediisset exercitus, in morbum
Alyattes incidit. Diuturnior quum esset morbus,
Delphos misit qui Deum de valitudine consulerent,
sive alieno consilio ad mittendum inductus, sive suo.

κομένῳσι ἐς Δελφοὺς οὐκ ἔφη χρήσειν, πρὶν ἢ τὸν νῆον
 τῆς Ἀθηναίης ἀνορθώσωσι, τὸν ἐνέπρησαν χάρις τῆς
 Μιλησίου ἐν Ἀσσησῶ. Δελφῶν οἶδα ἐγὼ οὕτω ἀκού- 20
 σας γενέσθαι. Μιλησίοι δὲ τὰδε προστιθεῖσι τούτοις·
 Περσῶν τὸν Κυψέλου, ὄντα Θρασυβούλῳ τῷ τότε
 Μιλήτου τυραννεύοντι ξῆνον ἐς τὰ μάλιστα, πυθόμενον
 5 τὸ χρηστήριον τὸ τῷ Ἀλυάτῃ γινόμενον, πέμψαντα
 ἄγγελον κατεπεῖν, ὅπως ἂν τι προειδώς πρὸς τὸ παρὸν
 βουλευήται. Μιλησίοι μὲν νυν οὕτω λέγουσι γενέσθαι.
 Ἀλυάτῃ δὲ, ὡς οἱ ταῦτα ἐξαγγέλλῃ, αὐτίκα ἔπεμπε 21
 κήρυκα ἐς Μίλητον, βουλόμενος σπονδὰς ποιήσασθαι
 Θρασυβούλῳ τε καὶ Μιλησίοις χρόνον ὅσον ἂν τὸν
 νῆον οἰκοδομή. ὁ μὲν δὲ ἀπόστολος ἐς τὴν Μίλητον ἦν·
 5 Θρασύβουλος δὲ σαφέως προπεπισμένος πάντα λό-

Hi quum Delphos venissent, negavit Pythia se re-
 sponsum eis reddituram priusquam Minervae tem-
 plum restituissent, quod Assesi in Milesiorum agro
 cremassent. (20.) Haec ita acta esse equidem ex
 Delphensibus audire memini: sed Milesii istis hoc
 addiunt, Periandrum Cypseli filium, quum audis-
 set oraculum Alyattae redditum, ea de re Thrasybu-
 lum, Milesiorum tunc temporis tyrannum, hospitio
 et amicitia sibi in primis coniunctum, misso nuncio
 fecisse certiore; quo ille, re ante cognita, consi-
 lium aliquod ad rem pertinens caperet. Ita quidem
 Milesii rem gestam narrant. (21.) Alyattes vero,
 auditato Pythiae responso, praeconem protinus Mi-
 letum misit, inducias cum Thrasybulo et Milesiis
 ad tempus pacturus dum templum aedificaret. Mile-
 tium cum se confert legatus, Thrasybulus de tota re

γαν, καὶ εἰδὼς τὰ Ἀλυάττης μέλλοι ποιήσιν, μηχανά-
 ται τοιαύδε. ὅσος ἦν ἐν τῷ ἄστει σίτος καὶ ἐαυτοῦ καὶ
 ἰδιωτικὸς, τοῦτον πάντα συγκομίσας ἐς τὴν ἀγορὴν,
 προέειπε Μιλησίοισι, ἐπεὶ αὐτὸς σημήνη, τότε πίνειν
 22 τε πάντας καὶ κώμῳ χρεέσθαι ἐς ἀλλήλους. Ταῦτα
 δὲ ἐποίησε τε καὶ προαγόρευε Θρασύβουλος τῶνδε εἵνεκεν,
 ὅπως αὖ δὴ ὁ κήρυξ ὁ Σαρδιηνός, ἰδὼν τε σωρὸν μέγα
 σίτου κεχυμένον, καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἐν εὐταδείῃσι
 ἐόρτας, ἀγγείλῃ Ἀλυάττῃ. τὰ δὴ καὶ ἐγένετο. ὡς γὰρ
 δὴ ἰδὼν τε ἐκείνα ὁ κήρυξ, καὶ εἶπας πρὸς Θρασύ- 5
 βουλον τὰς ἐντολάς τοῦ Λυδοῦ, ἀπῆλθε ἐς τὰς Σάρδεις,
 ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι, δι' οὐδὲν ἄλλο ἐγένετο ἢ διαλλα-
 γή. ἐλπίζων γὰρ ὁ Ἀλυάττης σιτοδείην τε εἶναι ἰσχυρὴν
 ἐν τῇ Μιλήτῳ, καὶ τὸν λεῶν τετρῦσθαι ἐς τὸ ἔσχατον

liquido antea certior factus, nec ignarus quid moli-
 retur *Alyattes*, haec machinatur. Quidquid frumenti
 in urbe erat, tam suum, quam privatorum, id omne
 in forum comportari iussit, praedixitque Milesiis, ut,
 ubi signum ipse dedisset, tunc computationes comes-
 sationesque mutuas cuncti instituerent. (22.) Id fe-
 cit praedixitque Thrasybulus hoc consilio, ut Sar-
 dianus legatus, postquam ingentem frumenti acer-
 vum in foro profusum et homines vidisset oblecta-
 tionibus vacantes, Alyattae rem renunciaret. Quod
 et factum: nam postquam ista vidit caduceator, ex-
 positisque Thrasybulo Lydi mandatis domum rediit,
 nullam aliam ob causam (ut ego audio) pax com-
 posita est. Quum enim existimasset *Alyattes* vehе-
 mentem frumenti penuriam Mileti esse, populum
 que ad extremum malorum esse redactum, audivit

10 κακῶ, ἤκουε τοῦ κήρυκος νοστήσαντος ἐκ τῆς Μιλή-
του τοὺς ἐναντίους λόγους ἢ ὡς αὐτὸς κατεδόκει. μετὰ
δὲ, ἣ τε διαλλαγὴ σφί ἐγένετο, ἐπ' ᾧ τε ξείνους ἀλ-
λήλοισι εἶναι καὶ συμμάχους. καὶ δύο τε ἀντὶ ἐνὸς
νηοὺς τῇ Ἀθηναίῃ ἀκοδόμησε ὁ Ἀλυάττης ἐν τῇ Ἀσ-
15 σπῳ, αὐτὸς τε ἐκ τῆς νούσου ἀνέστη. κατὰ μὲν τὸν
πρὸς Μιλησίου τε καὶ Θρασύβουλον πόλεμον Ἀλυάτ-
τη ὥδε ἔσχε.

Περίανδρος δὲ ἦν Κυψέλου παῖς, οὗτος ὁ τῷ 23
Θρασυβούλῳ τὸ χρηστήριον μηνύσας. ἐτυράννευε δὲ ὁ
Περίανδρος Κορίνθου. τῷ δὲ λέγουσι Κορίνθιοι (ὁμολο-
γέουσι δὲ σφί Λέσβιοι) ἐν τῷ βίῳ θάυμα μέγιστον
5 παραστήναι· Ἀρίονα τὸν Μηθυμναῖον ἐπὶ δελφίνος ἔξε-
νιχνήντα ἐπὶ Ταίναρον, ὄντα κιθαρωδὸν τῶν τότε ὄν-
των οὐδενὸς δεύτερον· καὶ διθύραμβον, πρῶτον ἀνθρώπων

ex caduceatore domum redeunte contraria eorum
quae erat opinatus. Inde paullo post pax inter illos
conciliata est hac lege, ut mutuo hospites essent so-
ciique: et, pro uno Minervae templo ad Assesum,
duo aedificavit Alyattes, ipseque e morbo convaluit.
Haec igitur ratio exitusque belli fuit, quod *Alyattes*
cum *Milesiis* et *Thrasybulo* gessit.

(23.) *PERIANDER* vero, Cypseli filius, is qui *Thra-*
sybulo de edito oraculo certiore fecit, Corinthi
fuit tyrannus: cui maximum, quod umquam inter
homines evenit, oblatum fuisse miraculum narrant
Corinthii, hisque Lesbii adsentiantur; scilicet *Ario-*
na *Methymnaeum* delphino insidentem ad *Taenaron*
fuisse delatum. Citharoedus is erat, nulli suae aetatis
secundus; primusque hominum, quos novimus, di-

τῶν ἡμῶν ἴσμεν, ποιήσαντά τε καὶ ὀνομάσαντα καὶ
 24 διδάξαντά ἐν Κορίνθῳ. Τοῦτον τὸν Ἀρίωνα λέγουσι,
 τὸν πολλὸν τοῦ χρόνου διατρέβοντα παρὰ Περίανδρῳ,
 ἐπιθυμῆσαι πλῆσαι εἰς Ἰταλίην τε καὶ Σικελίην· ἐργα-
 σάμενον δὲ χρήματα μεγάλα, θελῆσαι ὀπίσω εἰς Κό-
 ρινθον ἀπικέσθαι. ὁρᾶσθαι μὲν νυν ἐκ Τάραντος, πι- 5
 στεύοντα δὲ οὐδαμοῖσι μᾶλλον ἢ Κορινθίοισι, μισθώσα-
 σθαι πλοῖον ἀνδρῶν Κορινθίων. τοὺς δὲ ἐν τῷ πελάγει
 ἐπιβουλεύειν, τὸν Ἀρίωνα ἐμβαλόντας, ἔχειν τὰ χρή-
 ματα. τὸν δὲ, συνῶντα τοῦτο, λίσσεσθαι, χρήματα
 μὲν σφι προΐεντα, ψυχὴν δὲ παραιτούμενον. οὐκ ὦν δὴ 10
 πείθειν αὐτὸν τούτοισι· ἀλλὰ κελεύειν τοὺς πορθμέας ἢ
 αὐτὸν διαχρᾶσθαι μιν, ὥς ἂν ταφῆς ἐν γῇ τύχη, ἢ
 ἐκπηδᾶν εἰς τὴν θάλασσαν τὴν ταχίστην. ἀπειληθέντα
 δὲ τὸν Ἀρίωνα εἰς ἀπορίην, παραιτήσασθαι, ἐπειδὴ σφι

thyrambum et fecit et nominavit docuitque Corinthi.
 (24.) Hunc *Arionem* aiunt, postquam plurimum
 temporis apud *Periandrum* esset versatus, in Italiam
 Siciliamque cupivisse navigare; ingentique pecuniâ
 ibi comparatâ, voluisse Corinthum reverti. Igitur
 quum Tarento esset profecturus, nec ullis magis
 quam Corinthiis fidem haberet, navigium conduxis-
 se hominum Corinthiorum: at hos, ubi altum te-
 nuere, consilium agitasse de illo in mare prolici-
 endo, quo pecuniâ potirentur. Tum illum, quid age-
 retur intelligentem, ad preces confugisse; et, pecuniâ
 omni nautis oblatâ, vitam esse deprecatum: nautas
 vero, precibus viri nil commotos, iussisse ut aut
 sibi manus inferret, quo in terra sepulturam nanci-
 sceretur, aut ut illico in mare se proiiceret. Has in

15 οὕτω δοκέοι, περιδίδειν αὐτὸν ἐν τῇ σκευῇ πάσῃ στάντα
 ἐν τοῖσι ἐδωλίοισι, αἰεῖσαι· αἰέσας δὲ, ὑπεδέκετο ἑαυτὸν
 κατεργάσασθαι. καὶ, τοῖσι ἐσελθεῖν γὰρ ἡδονὴν, εἰ μέλ-
 λουσιν ἀκούσεσθαι τοῦ ἀρίστου ἀνθρώπων αἰδοῦ, ἀναχω-
 ρῆσαι ἐκ τῆς πρύμνης εἰς μέσσην νέα. τὸν δὲ, ἐνδύντα τε
 20 πᾶσαν τὴν σκευὴν, καὶ λαβόντα τὴν κιθάρην, στάντα
 ἐν τοῖσι ἐδωλίοισι, διεξελθεῖν νόμον τὸν ὄρθιον· τελευτῶν-
 τος δὲ τοῦ νόμου, ῥῖψαι μιν εἰς τὴν θάλασσαν ἑαυτὸν,
 ὡς εἶχε, σὺν τῇ σκευῇ πάσῃ. καὶ τοὺς μὲν ἀποπλέειν
 εἰς Κόρινθον· τὸν δὲ, δελφῖνα λέγουσι ὑπολαβόντα ἐξε-
 25 νῆκαι ἐπὶ Ταίναρον. ἀποβάντα δὲ αὐτὸν χωρεῖεν εἰς
 Κόρινθον σὺν τῇ σκευῇ, καὶ ἀπικόμενον ἀπηγγέσθαι
 πᾶν τὸ γεγονός. Περίανδρον δὲ ὑπὸ ἀπιστῆς Ἀρίονα
 μὲν ἐν φυλακῇ ἔχειν, οὐδαμῇ μετιέντα, ἀνακῶς δὲ ἔχειν

angustias et consilii inopiam redactum *Arionem* oras-
 se, ut, quandoquidem ita eis placitum esset, sine-
 rent se omni ornatu suo indutum, in summo puppis
 foro stantem, canticum canere; quo facto polliceba-
 tur sibi se manus inlaturum. Tunc nautas, cupidine
 captos audiendi praestantissimi omnium cantoris,
 e puppi mediam in navem concessisse; et illum,
 omni ornatu indutum, captâ citharâ, in summo na-
 vis foro stantem, carmen quod *orthion* vocatur per-
 egerat; peractoque cantu, ita ut erat, cum omni or-
 natu in mare se coniecisse. Tum illos, continuato
 canticis; Corinthum navigasse: hunc vero, aiunt, a
 delphino exceptum dorso, Taenaron fuisse delatum;
 ubi, quum in terram esset egressus, Corinthum inde
 eodem habitu perrexisse, ibique quid accidisset enar-
 rasse. *Periandrum* vero, quum fidem non haberet,

τῶν πορθμένων ὡς δὲ ἄρα παρῆναι αὐτοὺς, κληθέντας
 ιστορεῖσθαι εἴ τι λέγοιεν περὶ Ἀρίονος. Φαμένων δὲ ἐκεῖ- 30
 νων ὡς εἴη τε σῶς περὶ Ἰταλίην, καὶ μιν εὖ πρήσσοντα
 λίποιεν ἐν Τάραντι, ἐπιφανῆναί σφι τὸν Ἀρίονα, ὥσπερ
 ἔχων ἐξεπήδησε καὶ τοὺς, ἐκπλαγέντας, οὐκ ἔχειν
 ἐτι ἐλεγχομένους ἀρνέεσθαι. Ταῦτα μὲν νυν Κορίνθιοί
 τε καὶ Λεσβιοὶ λέγουσι. καὶ Ἀρίονός ἐστι ἀνάθημα 35
 χάλκεον οὐ μέγα ἐπὶ Ταϊνάρῳ, ἐπὶ δελφίνος ἐπεὶ ἄν-
 θρωπος.

- 25 Ἀλυάττης δὲ ὁ Λυδὸς τὸν πρὸς Μιλησίους πόλεμον
 διενείκας, μετέπειτα τελευτᾷ, βασιλεύσας ἔτσα ἑπτὰ
 καὶ πεντήκοντα. ἀνέθηκε δὲ, ἐκφυγὼν τὴν ναῦσον, δεύ-
 τερος οὗτος τῆς οἰκῆς ταύτης, ἐς Δελφοὺς κρητῆρά τε

XXIV. 36. οὐ μέγα. *Alii μέγα, magnum, absque particula
 negante; quod verum videtur.*

tenuisse Arionem in custodia, ne quo prodiret, cacterum curam intendisse in nautas. Nautae ut Corinthum advenerunt, accitos ad se percontatum esse Periandrum, ecquid de Arione memorarent: quibus dicentibus salvum illum in Italia esse, et fortunatum Tarenti a se relictum, adparuisse *Arionem* eodem cultu quo in mare prosiluerat; et illos, perterritos convictosque, non potuisse amplius ire inficiis. Haec quidem et Corinthii narrant et Lesbii; et exstat Taenari donarium Arionis aeneum, non magnum illud quidem, homo insidens delphino.

(25.) *Alyattes* Lydus, confecto cum Milesiis bello, deinde, quum septem et quinquaginta annos regnasset, vita excessit. Dedicavit autem hic, secundus ex hac familia, postquam e morbo convalesceret, Delphis craterem argenteum ingentem, et basin cra-

5 ἀργύρεον μέγαν, καὶ ὑπακοητηρίδιον σιδήρεον κολλητὸν,
 θεῆς ἄξιον διὰ πάντων τῶν ἐν Δελφοῖσι ἀναθημάτων
 Γλαύκου τοῦ Χίου ποιήμα, ὃς μούνος δὴ πάντων ἀν-
 θρώπων σιδήρου κόλλησιν ἐξεῦρε.

Τελευτήσαντος δὲ Ἀλυάττεω, ἐξεδέξατο τὴν βασι- 26
 λειάν ΚΡΟΪΣΟΣ ὁ Ἀλυάττεω, ἐτέων ἑὴν ἡλικίην πέντε
 καὶ τριήκοντα· ὃς δὴ Ἑλλήνων πρώτοις ἐπέδηκατο Ἐφε-
 σίοισι. ἔνθα δὴ οἱ Ἐφέσιοι παλιορκεόμενοι ὑπ' αὐτοῦ,
 5 ἀνέθεσαν τὴν πόλιν τῇ Ἀρτέμιδι, ἐξάψαντες ἐκ τοῦ νηοῦ
 σχοινίον εἰς τὸ τεῖχος. ἔστι δὲ μεταξύ τῆς τε παλαιῆς
 πόλιος, ἣ τότε ἐπολιορκέετο, καὶ τοῦ νηοῦ, ἑπτὰ στά-
 διοι. πρώτοις μὲν δὴ τούτοις ἐπεχείρησε ὁ Κροῖσος·
 μετὰ δὲ, ἐν μέρει ἐκάστοις Ἴωνων τε καὶ Αἰολέων, ἄλ-
 10 λοις ἄλλας αἰτίας ἐπιφέρων τῶν μὲν ἐδύνατο μέζονας
 παρευρίσκειν, μέζονα ἐπαितκόμενος, τοῖσι δὲ αὐτέων καὶ

teris ferream ferruminatam, spectatu dignam inter omnia quae sunt Delphis donaria; Glauci Chii opus, qui primus ferruminationem ferri invenit.

(26.) Mortuo Alyattae successit in regnum CROESUS, Alyattae filius, annos natus quinque et triginta: qui Graecorum primos Ephesios armis invasit. Ibi tunc Ephesii, quum ab eo obsiderentur, urbem suam Dianae dedicarunt, fune ex illius templo ad murum adligato: est autem inter veterem urbem, quae tunc obsidebatur, et Dianae templum, septem stadiorum intervallum. Hos igitur primos adgressus est Croesus; deinde vero, per vices, singulos quosque Ioniae et Aetoliae populos, aliis alias causas inferens, graviore caussatus adversus hos in quibus graviores reperire causas poterat, nonnullis etiam levia admo-

27 Φαῦλα ἐπιφέρων. Ὡς δὲ ἄρα οἱ ἐν τῇ Ἀσίῃ Ἕλληνες κατεστράφητο ἐς Φόρου ἀπαγωγὴν, τὸ ἐνθεῦτεν ἐπευόεε, νέας ποιησάμενος, ἐπιχειρεῖν τοῖσι νησιώτησι. ἐόντων δὲ οἱ πάντων ἐτοιμῶν ἐς τὴν ναυπηγίην, οἱ μὲν Βίαντα λέγουσι τὸν Προῖνέα ἀπικόμενον ἐς Σάρδεις, οἱ δὲ Πι- 5 τακὸν τὸν Μιτυληναῖον, εἰρομένου Κροίσου εἴ τι εἴη νεώτερον περὶ τῇ Ἑλλάδι, εἰπόντα τὰδε, καταπαῦσαι τὴν ναυπηγίην. „ὦ βασιλεῦ, νησιῶται ἵππον συνα- „νέονται μυρῆν, ἐς Σάρδεις τε καὶ ἐπὶ σέ ἔχοντες ἐν νῶ „στρατεύεσθαι.“ Κροῖσον δὲ, ἐλπίσαντα λέγειν ἐκεῖνον 10 ἀλθέα, εἰπὼν. „Αἱ γὰρ τοῦτο θεοὶ ποιήσειαν ἐπὶ νόον „νησιώτησι, ἔλθειν ἐπὶ Λυδῶν παῖδας σὺν ἵπποισι.“ Τὸν δὲ, ὑπολαβόντα φάναι. „ὦ βασιλεῦ, προθύμως „μοι φαίνας εὖξασθαι νησιώτας ἵππευομένους λαβεῖν

dum exprobrans. (27.) Deinde, postquam Asiam incolentes Graeci ad pendendum tributum erant subacti, constituit aedificatis navibus insulanos adgredi. Ad quas compingendas quum omnia ei essent parata, aiunt alii Biantem Priensem, quum Sardes venisset, alii Pittacum Mitylenaeum, interrogatum a Croeso *ecquid maxime novi gereretur apud Graecos*, ea respondisse quae illum ne classem conficeret inhibuerunt. Dixisse enim: *Insulani, ó rex, decem millia equitum confducunt, expeditionem adversus Sardes atque te molientes*. Croesus autem, ratum vera cum dicere, respondisse: *Utinam dii hanc mentem dent insulanis, ut Lydorum filios cum equitatu invadere velint!* Tum illum excipientem dixisse: *Videris mihi, rex, cupide vota facere ut insulanos equis vectos deprehendas in continente, haud*

12, 99.

- 15 „ἐν ἡπείρῳ, οἰκίᾳ ἐλπίξαν· ἠσιώτας δὲ τί δοκέεις
 „εὐχῆσθαι ἄλλο, ἢ, ἐπεὶ τε τάχιστα ἐπύθωτό σε μέλ-
 „λῶτα ἐπὶ τοῖσι ναυπηγέσθαι πᾶς, λαβεῖν αἰεράμενοι
 „Λυδοὺς ἐν θαλάσσῃ, ὅσα ὑπὲρ τῶν ἐν τῇ ἡπείρῳ οἰκῇ-
 „μένων Ἑλλήνων τίσονται σε, τοὺς σὺ δουλώσας ἔχεις;“
 20 Κάστα τε ἠσθῆναι Κροῖσον τῷ ἐπιλόγῳ· καὶ οἱ (προ-
 Φύτας γὰρ δοῖται λέγειν) πειθόμενον, παύσασθαι τῆς
 ναυπηγίης. καὶ οὕτω τοῖσι τὰς νῆσους οἰκημένοισι Ἰωσι
 ξυνίην συνέθηκατο.

Χρόνου δὲ ἐπγινόμενου, καὶ κατεστραμμένων σχε- 28
 δὲν πάντων τῶν ἐντὸς Ἄλυος ποταμοῦ οἰκημένων· πλὴν
 γὰρ Κιλικίαν καὶ Λυκίαν, τοὺς ἄλλους πάντας ὑπ’
 ἐαυτῷ εἶχε καταστρεψάμενος ὁ Κροῖσος· εἰσὶ δὲ οἶδε,
 5 Λυδοί, Φρύγες, Μυσοὶ, Μαριανδυνοί, Χάλυβες, Πα-

XXVII. 17. αἰεράμενοι ex nostra coniect. Vulgo ἀρᾶμενοι.
 Nonnulli codd. ἀρᾶσθαι.

*absurda spe; insulanos vero quid putas, ex quo pri-
 mum aedificare te contra se classem audiverunt,
 exoptare aliud, nisi ut, postquam vela dederint
 ventis, in mari deprehendant Lydos, teque pro
 Graecis continentem incolentibus. quos tu in ser-
 vitude contineres, ulciscantur? Cuius conclusionem
 orationis admodum delectatum Croesum, paruisse
 illi, ut qui perapte ad rem locutus videretur, et a
 fabricanda classe destituisse. Atque ita cum Ionibus
 insulis incolentibus hospitium contraxit.*

(28.) Insequente tempore, subactis fere omnibus
 populis intra Halyn fluvium incolentibus: (nam, ex-
 ceptis Cilicibus ac Lyciis, caeteros omnes suae po-
 testati subjectos Croesus tenebat; sunt autem populi
 Lydi, Phryges, Mysi, Mariandyni, Chalybes,

Φλαγόνες, Θρήκες, οἱ Θυνοὶ τε καὶ Βιβυνοὶ, Κᾶρες,
 29 Ἴωνες, Δωριεῖς, Αἰολεῖς, Πάμφυλοι· κατεστραμμέ-
 νων δὲ τούτων, καὶ προσπικτωμένου Κροίσου Λυδοῖσι,
 ἀπικνέονται ἐς Σάρδεις ἀκμαζούσας πλούτῳ ἄλλοι τε
 οἱ πάντες ἐκ τῆς Ἑλλάδος σοφισταί, οἱ τοῦτον τὸν χρό-
 νον ἐτύγχανον ὄντες, ὡς ἕκαστος αὐτέων ἀπικνέοιτο· καὶ 5
 δὴ καὶ Σόλων, ἀνὴρ Ἀθηναῖος, ὃς Ἀθηναίοισι νόμους
 κελεύσας ποιήσας, ἀπεδήμησε ἕτεα δέκα, κατὰ Θεω-
 ρίης πρόφασιν ἐκπλώσας, ἵνα δὴ μὴ τίνα τῶν νόμων
 ἀναγκασθῇ λύσαι τῶν ἔθετο. αὐτοὶ γὰρ οὐκ οἶοι τε
 ἦσαν αὐτὸ ποιῆσαι Ἀθηναῖοι· ὀρκίοισι γὰρ μεγάλοισι 10
 κατεῖχοντο, δέκα ἕτεα χεῖσεσθαι νόμοισι τοὺς ἂν σφι
 30 Σόλων θῇται. Αὐτῶν δὲ ὧν τούτων καὶ τῆς Θεωρίας ἐκ-

Paphlagones, Thraces quum Thyni, tum Bithyni, Carcs, Iones, Dorienses, Aeolenses, Pamphyli:) (29.) hos igitur postquam sub potestatem suam Croesus rede-
 gisset, eaque accessione regnum Lydorum auxisset, adveniebant Sardes, urbem divitiis florentem, quum alii omnes e Graecia viri sapientiae laude clari, ut cuique commodum erat eo proficisci, tum vero etiam Solon, Atheniensis: qui postquam Atheniensibus iussu ipsorum scripsisset leges, navi profectus, causam interserens velle se alias spectare regiones, decem annos peregrinatus est; ne scilicet quampiam ex legibus, quas tulerat, mutare cogere-
 tur. Nam ipsis Atheniensibus per se id facere nefas erat, quippe qui gravissimo iureiurando sese obstrinxerant, per decem annos eis legibus, quascumque ipsis Solon tulisset, esse usuros. (30.) Hanc ipsam igitur ob causam, tum vero etiam spectandi

ὅντας : Σόλωνα δὲ ἐξήγαγε ἀπὸ τοῦ
 Ἀμάρου καὶ ἐν τῇ Σάρδεσσι Κροῖσῳ ἀπα-
 μείχθη. ἐπὶ τῇ δὲ πόλει Σαρδισίῳ ἦν τὸ Ἄρ-
 5 οῦν μετὰ δὲ τῶν ἄλλων ἱερῶν ἀνελκυστὶς
 Κροῖσῳ. τὸ Σόλων ἐξήγαγε τῶν ἱερῶν κατὰ τὴν
 ὁρμὴν καὶ ἐπέλεξε ταῦτα πάντα ἀφ' ὧν οὐ
 καὶ ὁ Σόλων ἐπείρασεν ὅτι καὶ ταῦτα καὶ ταῦτα
 μὲν αὖτε κατὰ κληρὸν ἦν. ἔπειτα ὁ Κροῖστος τῷ
 10 „Ἐὸς Ἀθηναίῳ, τῷ πρώτῳ γὰρ τῶν τῶν Ἀρχῶν ἀν-
 „κτα πόλεως καὶ πόλεως ἐκείνης τῆς πόλεως καὶ πόλεως
 „ἡς οὐκ ὀκνῶ τὸν πόλεον ἐπὶ τῶν πόλεων ἐπὶ τῶν
 „ἡς. ὅτι αὖτε μὲν ἐπὶ τῶν πόλεων καὶ τῶν πό-
 „λεων ἐπὶ τῶν πόλεων. Οὐκ ὀκνῶ τὸν πό-
 15 λεον ἐπὶ τῶν πόλεων, ταῦτα ἐπὶ τῶν πόλεων. Σόλων δὲ ἐ-

gratia, peregre profectus Solon, in Aegyptum se con-
 tulit ad Amasin, atque etiam Sardes ad Croesum. Quo
 ut advenit, in regia hospitio acceptus est a Croeso.
 Tum tertio aut quarto post die, iussu Croesi, ministri
 regis circumduxerunt Solonem, thesauros omnes et
 quidquid inibi magni et opulenti inerat, ostentantes.
 Quae quum ille spectasset, et cuncta, ut ei commo-
 dum fuerat, esset contemplatus, tali modo eum per-
 cunctatus est Croesus: *Hospes Atheniensis*, inquit,
multa ad nos de te fama manavit, quum sapientiae
tuae caussa, tum peregrinationis, ut qui sapien-
tiae studio incumbens multas terras spectandi
caussa obieris. Nunc igitur incessit me cupido ex
te sciscitandi, ecquem tu adhuc videris omnium
hominum beatissimum. Nempe, quod se ipsum ho-
 minum beatissimum esse putaret, idcirco hanc illi
 quaestionem proposuit. At Solon, nulla usus adscuta-
Herod. T. I. P. I. C

δὲν ὑποθαυμάσας, ἀλλὰ τῷ ἐόντι χρυσάμενος, λέγει
 „ὦ βασιλεῦ, Τέλλον Ἀθηναῖον“ Ἀποθαυμάσας δὲ
 Κροῖσος τὸ λεχθέν, εἶπετο ἐπιστρέφειν. „Κοίη δὴ καί-
 „νεις Τέλλον εἶναι ὀλβιώτατον;“ Ὁ δὲ εἶπε. „Τέλλον,
 „τοῦτο μὲν, τῆς πόλιος εὖ ἡκούσης, παῖδες ἦσαν καλοί 20
 „τε καὶ γαῖοι, καὶ σφι εἶδε ἅπασι τέκνα ἐκγενόμενα,
 „καὶ πάντα παραμέναντα· τοῦτο δὲ, τοῦ βίου εὖ ἡκοντι,
 „ὡς τὰ παρ’ ἡμῖν, τελευτῇ τοῦ βίου λαμπροτάτῃ ἐπε-
 „γένετο. γενομένης γάρ Ἀθηναίοισι μάχης πρὸς τοὺς
 „Ἀστυγέιτους ἐν Ἐλευσίνι, βοηθήσας, καὶ τροπὴν ποιή- 25
 „σας τῶν πολεμίων, ἀπέθανε κάλλιστα. καὶ μὲν Ἀθη-
 „ναῖοι δημοσίῃ τε ἔθαψαν αὐτοῦ τῇ περ’ ἐπισε, καὶ ἐτί-
 „μησαν μεγάλως.“

31 Ὡς δὲ τὰ κατὰ τὸν Τέλλον προετρεψάτο ὁ Σόλων

tionem, sed ut res erat respondens, *Ego vero*, inquit, *beatissimum vidi Tellum Atheniensem*. Quod dictum miratus Croesus, concitate quaerit: *Qua tandem ratione Tellum beatissimum iudicas?* Cui ille: *Tellus*, inquit, *florante civitate, filios habuerat bonos viros honestosque, et illis cunctis prognatos viderat liberos, eosque omnes superstites: idemque, quum re familiari satis lauta, ut apud nos, usus esset, vitae finem habuit splendidissimum; nam in praetio, quod Athenienses cum finitimis ad Eleusinem commiserunt, postquam fortiter pugnavit, hostemque in fugam vertit, honestissima morte defunctus est; et eodem loco, quo cecidit, publice ab Atheniensibus sepultus est et magnifice honoratus.*

(31.) Hisce quum Solon, quae de Tello eiusque felicitate copiose exposuit, admonuisset Croesum,

14, 55.

- τῶν Κροῖσων, εἶπας πολλά τε καὶ ὀλβια, ἐπιειρώτα
 τὰ φύτερον μετ' ἐκάστων ἴδοι, Ἰονέων πάγχυ δευτερεῖα
 γαῖν οὔσθου. ὁ δὲ εἶπε· „Κλέοβιν τε καὶ Βίτωνα. τού-
 5 „ τοῖσι γὰρ, εὐοῦσι γένος Ἀργείοισι, βίος τε ἀρκέων
 „ ὄψῃ, καὶ πρὸς τούτῳ, ῥώμῃ σώματος τοιῆδε' ἀέθλο-
 „ Φέροι τε ἀμΦότεροι ὁμοίως ἔσαν, καὶ δὴ καὶ λέγεται
 „ ὅδε ὁ λόγος. εὐούσης ὀρετῆς τῇ Ἥῃ τοῖσι Ἀργείοισι,
 „ ἔδωκε πάντως τὴν μητέρα αὐτῶν ζεύγεϊ κομισθῆναι ἐς
 10 „ τὸ ἱόν· οἱ δὲ σΦι βόες ἐκ τοῦ ἀγροῦ οὐ παρεγίνοντο
 „ ἐν ὥρῃ· ἐκκλητιόμενοι δὲ τῇ ὥρῃ οἱ νεπῖαι, ὑπαδύντες
 „ αὐτοὶ ὑπὸ τῇ ζεύγλῃ, εἰλκον τὴν ἄμαξαν, ἐπὶ τῆς
 „ ἄμαξης δὲ σΦι ὄχετο ἡ μήτηρ. σταδίου δὲ πάντε
 „ καὶ τεσσεράκοντα διακομίσαντες, ἀπίκοντο ἐς τὸ ἱόν.
 15 „ ταῦτα δὲ σΦι ποιήσασι, καὶ ὀφθεῖσι ὑπὸ τῆς πανη-
 „ γύριος, τελευτατῇ τοῦ βίου ἀρίστη ἐπεγένητο. διέδεξε

interrogare hic institit, *quemnam secundum ab illo vidisset beatissimum?* existimans utique secundas certe partes sese laturum. At ille, *Cleobin, inquit, et Bitonem. His enim, genere Argivis, et victus suppetebat probabilis, et robur corporis erat tale, ut et uterque pariter certaminum praemia abstulerit, et de eisdem haec etiam narretur historia. Quum festus dies ageretur Iunonis, oporteretque omnino matrem horum bigis in templum vehi, nec vero in tempore ex agro adessent boves; tunc iuvenes, urgente hora, iugum ipsi subeuntes, plaustrum traxerunt quo mater vehebatur, eoque per quadraginta quinque stadia tracto ad templum pervenerunt. Quo facto quum oculos universi coe-tus in se convertissent, optimus eisdem obtigit vi-*

„τε ἐν τούτοις ὁ Θεὸς, ὡς ἄμεινον εἴη ἀνθρώπῳ τεθνά-
 „σαι μᾶλλον ἢ ζῶειν. Ἀργεῖοι μὲν γὰρ περιστάντες
 „ἐμακάριζον τῶν νεηνιέων τὴν ῥάμην· αἱ δὲ Ἀργεῖαι,
 „τὴν μητέρα αὐτῶν, οἷον τέκνων ἐκύρῃσε. ἡ δὲ μήτηρ 20
 „περιχαρῆς εὐῖσα τῷ τε ἔργῳ καὶ τῇ Φήμῃ, στᾶσα ἀν-
 „τίον τοῦ ἀγάλματος, εὐχετο, Κλέοβί τε καὶ Βίτωνι,
 „τοῖσι ἐαυτῆς τέκνοισι, οἳ μιν ἐτίμησαν μεγάλως, δοῦ-
 „ναι τὴν Θεὸν τὸ ἀνθρώπῳ τυχεῖν ἀριστόν ἐστι. μετὰ
 „ταύτην δὲ τὴν εὐχὴν, ὡς ἔθυσάν τε καὶ εὐωχῆθησαν, 25
 „κατακοιμηθέντες ἐν αὐτῷ τῷ ἱερῷ οἱ νεηνίαι, οὐκέτι ἀνέ-
 „στησαν, ἀλλ' ἐν τέλει τούτῳ ἔσχοντο. Ἀργεῖοι δέ
 „σφρων εἰκόνας ποιησάμενοι, ἀνέθεσαν εἰς Δελφοὺς, ὡς
 „ἀνδρῶν ἀρίστων γενομένων.“

32 Σόλων μὲν δὴ εὐδαιμονίης δευτερεῖα ἔνευε τούτοις.

XXXI. 19. ῥάμην. Al. γνώμην, consilium, animum.

*tæ exitus; ostenditque in his Deus, melius esse
 hominibus mori, quam vivere. Nam quum circum-
 stantes Argivi laudarent iuvenum robur, mulieres
 vero felicem prædicarent matrem quod tales ha-
 beret filios; mater, et facto vehementer gavisæ et
 omine, stans ante simulacrum precatæ est deam,
 ut Cleobi et Bitoni filiis suis, qui ipsam magni-
 fice honorassent, id daret quod optimum esset
 contingere homini. Post hanc precationem, pera-
 cto sacrificio, laute epulati iuvenes, quum in ipso
 templo somno se dedissent, non amplius resurre-
 xerunt, sed hoc vitæ exitu sunt perfuncti. Eo-
 rumdem dein imagines, ut qui homines fuissent
 præstantissimi, fieri curarunt Argivi, Delphis-
 que dedicarunt.*

(32.) Istis igitur secundum felicitatis locum Solon

- Κροῖσος δὲ σπερχθεῖς, εἶπε· „ὦ ξῴε Ἀθηναῖε, ἡ δὲ
 „ἡμετέρη εὐδαιμονία οὕτω τοι ἀπέρριπται ἐς τὸ μηδὲν,
 „ὥστε οὐδὲ ἰδιωτέων ἀνδρῶν ἀξίους ἡμέας ἐποίησας;“
 5 Ὅ δὲ εἶπε· „ὦ Κροῖστε, ἐπιστάμενόν με τὸ θεῖον πᾶν
 „ἰὼν φθονερόν τε καὶ ταραχῶδες, ἐπειρωτᾶς ἀνθρωπείων
 „πραγμάτων πέρι; ἐν γὰρ τῷ μακρῷ χρόνῳ πολλὰ
 „μὲν ἐστὶ ἰδεῖν τὰ μὴ τις ἐθέλει, πολλὰ δὲ καὶ πα-
 „θεῖν. ἐς γὰρ ἐβδομήκοντα ἔτια οὖρον τῆς ζῆς ἀν-
 10 „θρώπων προτίθημι. οὗτοι ἐόντες ἐνιαυτοὶ ἐβδομήκοντα,
 „παρέχονται ἡμέρας διηκοσίας καὶ πεντακισχιλίας καὶ
 „δισμυρίας, ἐμβολίμου μηνὸς μὴ γινομένου. εἰ δὲ δὴ
 „ἐθελήσῃς τούτερον τῶν ἐτέων μηνὶ μακρότερον γίνεσθαι,
 „ἵνα δὴ αἱ ὥραι συμβαίνωσι παραγινόμεναι ἐς τὸ δέον,
 15 „μῆνες μὲν παρὰ τὰ ἐβδομήκοντα ἔτια οἱ ἐμβολίμοι
 XXXII. 11 seq. διηκοσ. καὶ πεντακ. etc. rursusque l. 19 seq.
 πεντακ. καὶ διηκ. etc. Erratum haud dubie in dierum numeris.
 Priori loco videntur numerari debuisse 24500, posteriori
 25550.

tribuebat. Tum vero subiratus Croesus: *Hospes Atheniensis*, ait; *nostra vero felicitas adeo abs te in nihilum proiicitur, ut ne privatis quidem hominibus aequiparandos nos existimes?* Cui ille: *Me, ὁ Croese*, inquit, *gnarum invidam omnino et turbulentam Fortunam esse, interrogas de rebus humanis? In diuturno tempore multa videre est quae quis nolit, atque etiam tolerare multa. Propono enim homini terminum vitae ad septuaginta annos. Hi septuaginta anni constant ex viginti quinque millibus ac ducentis diebus, mense intercalari non posito. Sin velis alternos ex illis annis interiecto mense fieri longiores, quo tempestatum vicissitudines iusto tempore redeant, men-*

„ γίνονται τριήκοντα πέντε· ἡμέραι δὲ ἐκ τῶν μηνῶν
 „ τούτων, χίλια πεντήκοντα. τούτων τῶν ἀπασάνων
 „ ἡμερέων, τῶν ἐς τὰ ἐβδομήκοντα ἔτα εὐσεύων πεν-
 „ τήκοντα καὶ διηκοσίων καὶ ἑξακισχιλίαν καὶ διαμυ-
 „ ρέων, ἡ ἑτέρα αὐτέων τῇ ἑτέρῃ ἡμέρῃ τὸ παράπαν 20
 „ οὐδὲν ὁμοίων προσάγει πρῆγμα. οὕτω ὦν, ὦ Κροῖσε,
 „ πᾶν ἐστὶ ἄνθρωπος συμφορῇ. ἐμοὶ δὲ σὺ καὶ πλου-
 „ τέων μὲν μέγα φαίνας, καὶ βασιλεὺς εἶναι πολ-
 „ λῶν ἀνθρώπων· ἐκεῖνο δὲ τὸ εἰσέ με, οὐκω σε ἐγὼ
 „ λέγω, πρὶν ἂν τελευτήσαντα καλῶς τὸν αἰῶνα πύ- 25
 „ θωμαι. οὐ γάρ τοι ὁ μέγα πλούσιος μᾶλλον τοῦ ἐπ’
 „ ἡμέρην ἔχοντος ὀλβιώτερός ἐστι· εἰ μὴ οἱ τύχη ἐπί-
 „ σποιο, πάντα καλὰ ἔχοντα τελευτῆσαι εὖ τὸν βίον.
 „ πολλοὶ μὲν γὰρ ζᾷπλουτοι ἀνθρώπων, ἀνόλβιοι εἰσι·

*ses intercalares per annos septuaginta conficien-
 tur triginta quinque, dies autem ex his mensibus
 mille et quinquaginta. Horum autem dierum om-
 nium, qui in septuaginta annis sunt numero du-
 centi et quinquaginta supra viginti sex millia,
 nullus est qui rem prorsus similem, qualis ab alio
 adducta est, adducat. Itaque, Croese, homo quan-
 tus est, fortunae casibus est obnoxius. Iam te
 quidem ego et opulentum video, et multorum ho-
 minum regem; istud vero, quod ex me quaeris,
 de te nondum praedicabo priusquam te vitā bene
 defunctum audiero. Neque enim beatior est ma-
 gnis opibus praeditus, quam is cui in diem victus
 suppetit, nisi eidem omnibus bonis praedito for-
 tuna concesserit vitā bene defungi. Etenim multi
 homines perquam opulenti, non idcirco beati*

30 „ πολλοὶ δὲ μετρίως ἔχοντες βίου, εὐτυχέες. ὁ μὲν δὴ
 „ μέγα πλούσιος, ἀνόλβιος δὲ, δυοῖσι προέχει τοῦ εὐτυ-
 „ χέος μούνοισι· οὗτος δὲ, τοῦ πλουσίου καὶ ἀνόλβιου
 „ πολλοῖσι. ὁ μὲν, ἐπιθυμίην ἐκτελέσαι, καὶ αἶτην με-
 „ γάλην προσπεσοῦσαν ἐνεῖκαι δυνατώτερος. ὁ δὲ, τοιοῦδε
 35 „ προέχει ἐκείνου· αἶτην μὲν καὶ ἐπιθυμίην οὐκ ὁμοίως δυ-
 „ νατός ἐκείνῳ ἐνεῖκαι, ταῦτα δὲ ἡ εὐτυχία οἱ ἀπεργάζεται·
 „ ἄπῃρος δὲ ἐστί, ἀνουςος, ἀπαθὴς κακῶν, εὐπαις, εὐει-
 „ δής. εἰ δὲ πρὸς τούτοις ἐτι τελευτήσει τὸν βίον εὖ,
 „ οὗτος ἐκείνους τὸν σὺ ζητεῖς, ὀλβιος κεκληῖσθαι ἄξιός
 40 „ ἐστί. πρὶν δ' αὖν τελευτήσει, ἐπισχέειν, μηδὲ καλέειν
 „ κω ὀλβιον, ἀλλ' εὐτυχέα. τὰ πάντα μὲν νυν ταῦτα
 „ συλλαβεῖν ἄνθρωπον ἔοντα ἀδύνατόν ἐστι, ὥσπερ χῶρη

sunt: multi vero, quibus mediocris res familiaris est. felices. Iam qui admodum dives est, nec tamen beatus, is duabus tantum rebus antecellit felicem; hic vero divitem, multis rebus. Ille ad explendas cupiditates, et ad tolerandum magnum aliquod incidens damnum, validior est. Hic vero illum superat hisce rebus; damnum quidem et cupiditatem non similiter, atque ille, potest ferre, sed haec incommoda ab illo abigit felicitas; est vero membris integris, prospera fruens validudine, malorum exsors, laetus liberis, formosus. Quod si praeterea diem quoque extremum feliciter obierit, hic ille est quem tu quaeris, dignus qui beatus praedicetur. Priusquam vero diem obierit, differendum est; nec dum beatus hic nominandus, sed felix. Iam ista simul cuncta ut consequatur homo, id quidem fieri non potest; quem-

„οὐδεμὴ καταρτίζει πάντα ἐωυτῇ παρέχουσα, ἀλλὰ
 „ἄλλο μὲν ἔχει, ἑτέρου δὲ ἐπιδέεται· ἡ δὲ ἂν τὰ πλεῖ-
 „στα ἔχῃ, ἀρίστη αὕτη. ὥς δὲ καὶ ἀνθρώπου σῶμα ἐν 45
 „οὐδὲν αὐταρκές ἐστι· τὸ μὲν γὰρ ἔχει, ἄλλου δὲ ἐνδεές
 „ἐστι. ὃς δ' ἂν αὐτῶν πλείστα ἔχων διατελέῃ, καὶ ἔπι-
 „τα τελευτήσῃ εὐχαρίστως τὸν βίον, οὗτος παρ' ἐμοὶ τὸ
 „ὄνομα τοῦτο, ὦ βασιλεῦ, δίκαιός ἐστι φέρεσθαι. σκο-
 „πέειν δὲ χρὴ παντὸς χρημάτων τὴν τελευτὴν καὶ ἀπο- 50
 „βήσεται. πολλοῖσι γὰρ δὴ ὑποδέξας ὄλβον ὁ θεός,
 33 „προρρίζους ἀνέτρεψε.“ Ταῦτα λέγοντι Κροῖσος οὐ
 πως οὔτε ἐχαρίζετο, οὔτε λόγου μιν ποιησάμενος οὐδενός,
 ἀποπέμπεται κάρτα δόξας ἀμαθεία εἶναι, ὃς τὰ πα-
 ρεόντα ἀγαθὰ μετεῖς, τὴν τελευτὴν παντὸς χρημάτων
 ὁρᾶν ἐκέλευε.

XXXIII. 1. λέγοντι Κροῖσος. Vulgo λέγων τῷ Κροῖσῳ. Et dein
 l. 3. ἀμαθείς ed. Wess. et seqq.

admodum nulla est terra quae cuncta sibi suppe-
ditet, sed aliud habet, alio indiget; quae vero
plurima habet, ea optima est. Nempe eodem modo
etiam hominum nemo est omnium, cui uni omnia
cumulate adsint, sed alia habet, aliorum vero
indiget: qui vero eorum plurima ad vitae usque
exitum habuit, ac deinde placide finiit vitam, hic,
ὁ rex, me iudice, nomine isto praedicari dignus
est. Denique in omni re respiciendus finis est, in
quem sit res exitura: multos enim deus, postquam
felicitem illis ostendit, funditus dein evertit.
 (33.) Haec dicentem Croesus nec munere ullo donavit,
 et nullam eius rationem habens a se dimisit; inscitum
 admodum esse hominem ratus, qui praesentia bona
 omittens, finem cuiusque rei iuberet respicere.

Μετὰ δὲ Σόλωνα οἰχόμενον, ἔλαβε ἐκ Θεοῦ νέμεσις 34
 μεγάλη Κροῖσον· ὡς εἰκάσαι, ὅτι ἐνόμισε ἐωυτὸν εἶναι
 ἀνθρώπων ἀπάντων ὀλβιώτατον. αὐτίκα δὲ οἱ εὐδοντι
 ἐπέστη ὄνειρος, ὅς οἱ τὴν ἀληθείην ἔφαινε τῶν μελλόν-
 5 των γενέσθαι κακῶν κατὰ τὸν παῖδα. ἦσαν δὲ τῷ Κροί-
 σω δύο παῖδες· τῶν οὐτερος μὲν διέφθατο· ἦν γὰρ δὴ
 κωφός· ὁ δὲ ἕτερος, τῶν ἡλίκων μακρῷ τὰ πάντα πρῶ-
 τος· οὐνομα δὲ οἱ ἦν Ἄτυς. τοῦτον δὲ ὦν τὸν Ἄτυν ση-
 μαίνει τῷ Κροίσῳ ὁ ὄνειρος, ὡς ἀπολέει μιν αἰχμῇ σι-
 10 ᾠρήν βληθέντα. ὁ δὲ ἐπεὶ τε ἐξεγέρθη, καὶ ἐωυτῷ λό-
 γον ἔδωκε, καταρρώδηςας τὸν ὄνειρον, ἄγεται μὲν τῷ
 παιδί γυναικα· ἐωβότα δὲ στρατηγέειν μιν τῶν Λυδῶν,
 οὐδαμῇ ἔτι ἐπὶ τοιαῦτο πρῆγμα ἐξέπεμπε· ἀκόντια δὲ
 καὶ δοράτια, καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα τοῖσι χρέονται ἐς
 15 πόλεμον ἄνθρωποι, ἐκ τῶν ἀνδρεάνων ἐκκομίσας, ἐς τοὺς

(34.) Post Solonis discessum, gravis divinitus vin-
 dicta Croesum excepit; hac caussa (ut coniecere
 licet) quod se ipsum hominum beatissimum iudica-
 ret. Ac statim quidem per quietem oblatum ei som-
 nium est, veritatem indicans malorum quae filio eius
 essent eventura. Erant enim Croeso filii duo; alter
 corporis vitio laborabat, erat enim mutus; alter inter
 aequales rebus omnibus primus, cui nomen erat Atys.
 Hunc Atyn, Croeso significat somnium, fore ut amit-
 tat ferreâ cuspide ictum. Expergefactus ille, re secum
 versata, pertimescens somnium, capit filio uxorem;
 cumque, quum solitus esset exercitum ducere Lydo-
 rum, nusquam porro ad tale munus emittit: iacula
 vero et hastas, et cuiusque generis tela quibus ad
 bellum utuntur homines, e virorum habitatione in

θαλάμους συνήησε, μή τι οἱ κρεμáμενον τῷ παιδί ἐμ-
 35 πύσῃ. Ἐχοντας δὲ οἱ ἐν χειρὶ τοῦ παιδὸς τὸν γάμον,
 ἀπικνέεται ἐς τὰς Σάρδεις ἀνὴρ συμφορῇ ἐχόμενος, καὶ
 οὐ καθαρὸς χειρὰς ἰὼν. Φρυξὲ μὲν γενεῇ, γένος δὲ τοῦ
 βασιλεῖος. παραλθὼν δὲ οὗτος ἐς τὰ Κροίσου οἰκία,
 κατὰ νόμους τοὺς ἐπιχωρίους καθαρσίον ἐδέετο κυρῆσθαι 5
 Κροῖτος δὲ μιν ἐκάθηρε. ἔστι δὲ παραπλησίη ἡ καθαρ-
 σις τοῖσι Λυδοῖσι καὶ ταῖσι Ἑλλήσι. ἐπεὶ τε δὲ τὰ νο-
 μιζόμενα ἐπαῖνοι ὁ Κροῖσος, ἐπυνθάνετο ὁπόθεν τε καὶ
 τίς εἴη, λέγων ταῦτα. „Ὁνῶρωπε, τίς τε εἶναι, καὶ κό-
 „βην τῆς Φρυγίης ἤκων, ἐπίστιος ἐμοὶ ἐγένεο; τίνα τε 10
 „ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν ἐφόνευσας;“ Ὁ δὲ ἀμείβετο
 „Ὡ βασιλεῦ, Γορδίῳ μὲν τοῦ Μιδῆα εἰμι παῖς, οὐνο-
 „μάζομαι δὲ Ἀδραστος· φονεύσας δὲ ἀδελφεὸν ἐμῶν-

interiora conclavia congeri iubet, ne quid suspensum
 in filium suum incidat. (35.) Interim, dum nuptias
 filii parat Croesus, advenit Sardes vir calamitate ob-
 strictus, cui manus non erant purae, natione Phryx,
 regio de genere. Qui quum ad aedes Croesi venisset,
 orassetque ut ritu patrio expiari sibi contingeret,
 expiavit eum Croesus: est autem modus expiandi
 apud Lydos similis ei quo Graeci utuntur. Peractis
 legitimis, percontatur Croesus hominem, unde veni-
 ret, quisve esset, his usus verbis: *Quis tu es, homo,*
et quonam e Phrygiae loco veniens, ad meos lares
supplex te recepisti? et quem virum, quamve foe-
minam occidisti? Cui ille respondit: *O rex, Gor-*
diae sum filius, Midae nepos; est autem nomen
mihi Adrasto. Fratrem meum occidi invitum; unde
eiectus a patre adsum, et rebus omnibus destitutus.

„ τοῦ ἀέκων, πάρειμι ἐξεληλαμένος τε ὑπὸ τοῦ πατρὸς
 15 „ καὶ ἐσπερημένος πάντων.“ Κροῖσος δὲ μὴ ἀμείβετο
 ταῦτά· „ Ἀνδρῶν τε φίλων τυγχάνεις ἔκγονος ἐγὼ, καὶ
 „ ἐλήλυθας ἐς οἶλους· ἴθρα ἀμπαρήσεις χρημάτων
 „ οὐδένος, μένων ἐν ἡμετέρου. συμφορὰ δὲ ταύτην οἷς
 „ κοφύρατα φέρω, καρδαίεις πλεῖστω.“ Ὁ μὲν δὲ
 20 διαίταν εἶχε ἐν Κροίσου.

Ἐν δὲ τῷ αὐτῷ χρόνῳ τούτῳ, ἐν τῷ Μυσίῳ Οὐλύμῳ 36
 πρὸς τοὺς χρημα γίνεται μέγα ὀρμηόμενος δὲ οὗτος ἐκ
 τοῦ οὐρεὸς τούτου, τὰ τῶν Μυσῶν ἔργα διαφθείρεσκα.
 παλλακίαι δὲ οἱ Μυσοὶ ἐπ' αὐτὸν ἐξελθόντες, παύσασκον
 5 μὲν οὐδὲν κακόν, ἔπασχον δὲ πρὸς αὐτοῦ. τέλος δὲ,
 ἀπικόμενοι παρὰ τὸν Κροῖσον τῶν Μυσῶν ἄγγελοι,
 ἔλεγον ταῦτά· „ ὦ βασιλεῦ, υἱὸς χρημα μέγιστον αὐτῶν
 „ φάνη ἡμῶν ἐν τῇ χώρῃ, ὃς τὰ ἔργα διαφθείρει τοῦ-
 „ τον προθυμώμενοι ἐλέειν, οὐ δυνάμεθα. νῦν ἂν προσδίο-

Tum Croesus: *Ex viris amicis*, inquit, *oriundus es, et ad amicos venisti, ubi nullius rei indigebis quoad apud nos manseris. Istam autem calamitatem quam poteris levissime ferendo, plurimum lucri feceris.* Ita ille in Croesi aedibus vitam agebat.

(36.) Per idem tempus in Olympe Mysio aper exstitit mira magnitudine, qui ex illo monte irruens Mysorum arva vastabat; contra quem quum saepe egressi essent Mysi, nihil ei mali inflixerant, sed male ab illo fuerant accepti. Ad extremum venere ad Croesum Mysorum legati, haec dicentes: *Adparuit, ó rex, in regione nostra immanni magnitudine aper, qui agrestia corrumpit opera; cuius ut potiamur studiosi operam dantes, nihil profi-*

„μεθ' στυ, τὸν παῖδα καὶ λογάδας νεηίας καὶ κύνας 10
 „σμπέμψαι ἡμῖν, ὡς ἂν μιν ἐξέλωμεν ἐκ τῆς χώρας.“

Οἱ μὲν δὴ τούτων εἶδοντο. Κροῖστος δὲ, μνημονεύων τοῦ
 ὀνείρου τὰ ἔπαια, ἔλεγέ σφι τάδε· „Παιδὸς μὲν πέρι
 „τοῦ ἐμοῦ μὴ μνησθῆτε ἔτι· οὐ γὰρ ἂν ὑμῶν σμπέμ-
 „ψαμι· νεόγαμός τε γὰρ ἔστι, καὶ ταῦτα οἱ νῦν μέλει. 15
 „Λυδῶν μὲντοι λογάδας καὶ τὸ κυνηγέσιον πᾶν συμ-
 „πέμψω· καὶ διακαλεύσομαι τοῖσι ἰούσι, εἶναι ὡς προ-
 „θυμοτάτοισι συνέξελείν ὑμῖν τὸ θηρίον ἐκ τῆς χώρας.“

37 Ταῦτα ἀμείψατο. ἀποχωρευμένων δὲ τούτοις τῶν Μυ-
 σῶν, ἐπιστρέφεται ὁ τοῦ Κροίσου παῖς, ἀκηκοὺς τῶν
 εἰδόντων οἱ Μυσαῖ. οὐ Φαμένου δὲ τοῦ Κροίσου τὸν γε
 παῖδ' ὅτι σφι σμπέμψεν, λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ νεηίης
 τάδε· „ὦ πάτερ, τὰ κάλλιστα πρότερόν ποτε καὶ 5

*cimus. Itaque te nunc oramus, filium tuum et se-
 lectos iuvenes canesque nobiscum emittas, quo bel-
 luam e terra nostra tollamus. Haec illis precan-
 tibus Croesus, recordatus eorum quae per somnum
 ipsi praedicta erant, ita respondit: Filii quidem mei
 nolite amplius facere mentionem: nec enim illum
 emittere vobiscum possum, est enim novus nup-
 tus, et haec res ei nunc curae est. Lydorum au-
 tem selectam manum et venaticum omne ministe-
 rium una mittam; hortaborque exeuntes, ut quam
 promptissime vobiscum belluam e terra submoveant.
 (37.) Haec Croesus respondit; quibus quum con-
 tenti essent Mysi, intervenit filius, auditis quae Mysi
 precarentur. Pernegante vero Croeso, se filium cum
 illis missurum, haec inquit ad eum adolescens: At
 antehac, ó pater, hoc mihi honestissimum et no-*

- „γενναϊότατα ἡμῖν ἦν, ἔς τε πολέμους καὶ ἐς ἀγῶρας
 „Φοιτῶντας εὐδοκίμεειν· νῦν δὲ ἀμφοτέρων με τούτων
 „ἀπακλησίᾳς ἔχεις, οὔτε τινα δειλὴν μοι παριδῶν, οὔτε
 „ἀδυμήν. νῦν τε τέοισί με χαρὴ ὀμμασί ἐς τε ἀγορὴν
 10 „καὶ ἐξ ἀγορῆς Φοιτῶντα Φαίνεσθαι; κοῖος μὲν τις
 „τοῖσι πολήτησι δόξω εἶναι; κοῖος δὲ τις τῇ νεογάμῳ
 „γυναικί; κοῖω δὲ ἐκείνῃ δόξει ἀνδρὶ συνοικεῖν; ἐμὲ ὦν
 „σὺ ἢ μάθες εἶναι ἐπὶ τὴν θήρην, ἢ λόγῳ ἀνάπαισον
 „ὅπως μοι ἀμείνω ἐστὶ ταῦτα οὕτω ποιόμενα.“ Ἀμεί- 38
 βεται Κροῖσος τοῖσδε· „ὦ παῖ, οὔτε δειλὴν, οὔτε
 „ἄλλο οὐδὲν ἄχαρι παριδῶν τοι, ποιέω ταῦτα· ἀλλὰ
 „μοι οἴφης ὀνείρου ἐν τῷ ὕπνῳ ἐπιστᾶσα ἔφη σε ὀλι-
 5 „γοχρόνιον εἶσεσθαι, ὑπὸ γὰρ αἰχμῆς σιδηρῆς ἀπο-
 „λέεσθαι. πρὸς ὦν τὴν οἴφιν ταύτην, τόν τε γάμον τοι

bilissimum fuit, in bella et in venationes exeundo gloriam parare: nunc vero utroque horum exclusum me tenes, nullā in me cognitā ignaviā aut animi deiectione. Nunc ergo quibus oculis me conspici oportet euntem in forum, aut ex foro redeuntem? quis tandem esse videbor civibus? qualis videbor novae nuptae? cui illa viro putabit se con nubio esse iunctam? Proinde me tu aut sinas venatum exire, aut ratione mihi persuadeas, melius mihi hoc esse quod tu ita facis. (38.) Cui respondens Croesus, Non quod ignaviam, inquit, ó fili, aut aliud quidquam parum mihi gratum in te cognoverim, hoc facio; sed quod mihi somnii species per quietem oblata dixit brevi aevi te futurum, quippe ferrea periturum cuspide. Cuius visi causa et has tuas nuptias maturavi, nec ad ea quae nunc

- „τούτον ἔσπευσα, καὶ ἐπὶ τὰ παραλαμβανόμενα οὐκ
 „ἀποπέμπτω, Φυλακὴν ἔχων εἴ πως δυναίμην ἐπὶ τῆς
 „ἐμῆς σε ζῆς διακλείψαι. εἰς γὰρ μοι μῦθος τυγ-
 „χάνεις ἐὰν παῖς· τὸν γὰρ δὴ ἕτερον, διεφθαρμένον 10
 39 „τὴν ἀκοήν, οὐκ εἶναι μοι λογιζομαι.“ Ἀμείβεται
 ὁ νεότης τοῖςδε· „Συγγνώμη μὲν, ὦ πάτερ, τοῖ,
 „ἰδόντί γε ὅψιν τοιαύτην, περὶ ἐμὲ Φυλακὴν ἔχειν· τὸ
 „δὲ σὺ μανθάνεις, ἀλλὰ λελήθε σε τὸ ὄνειρον, ἐμὲ
 „τοὶ δίκαιόν ἐστι φράζειν. Φῆς τοι τὸ ὄνειρον ὑπὸ 5
 „αἰχμῆς σιδηρῆς φάναι ἐμὲ τελευτήσειν· ὅς δὲ κοῖαι
 „μὲν εἰσι χεῖρες, κοῖη δὲ αἰχμὴ σιδηρῆ, ἣν σὺ φο-
 „βέαι; εἰ μὲν γὰρ ὑπὸ ὀδόντος τοι εἶχε τελευτήσειν με,
 „ἢ ἄλλου τευ ὅ τι τούτῳ εἴκε, χρεὴν δὴ σε ποιεῖν τὰ
 „ποῖεις· νῦν δὲ ὑπὸ αἰχμῆς. ἐπεὶ τε αἶν οὐ πρὸς ἀν- 10
 40 „δρας ἡμῖν γίνεται ἡ μάχη, μάθες με.“ Ἀμείβεται
 XXXVIII. 11. τὴν ἀκοήν suspecta verba viris docis.

suscipiuntur te emitto; et custodio te, si quo pacto, dum vivo, periculo te queam subducere. Es enim unicus mihi filius; nam alterum [auribus captum] pro nullo existimo. (39.) Ibi rursus adolescens: Ignosco quidem tibi, inquit, pater, quod, quum tale tibi oblatum sit visum, custodiam mei agas: sed, quod tu parum animadvertis, quodve oblitus es in hoc insomnio, id me te monere fas est. Somnium ais tibi dixisse, ferrea cuspide me periturum: at apro quatenam sunt manus, quaeve ferrea cuspide, quam tu timeas? Quod si enim a dente me periturum dixisset, aut ab alia re similitum hoc, quod agis, agere te oporteret; nunc vero a cuspide dixit. Quare, quum non sit nobis cum viris proposita pugna, abire me patere. (40.) Tum

Κροῖσος· „ὦ παῖ, ἔστι τῇ με νικᾷς, γνώμην ἀπο-
„φαίνων περὶ τοῦ ἐνυπνίου. ὡς ὦν πενικημένος ὑπὸ σέο,
„μεταγνώσκω, μετήμῃ τε σε ἵεναι ἐπὶ τὴν ἄγρην.“

Εἰπας δὲ ταῦτα ὁ Κροῖσος, μεταπέμπεται τὸν Φρύ- 41
γα Ἀδραστον, ἀπικομένω δέ οἱ λέγει τὰδε· „Ἀδραστοτε,
„ἐγὼ σε συμφορῇ πεπληγμένον ἀχάρι, τὴν τοι οὐκ ὄνει-
„δίζω, ἐκάθηρα, καὶ οἰκίοισι ὑποδέξάμενος ἔχω, πα-
5 „ρέχων πᾶσαν δαπάνην· νῦν ὦν (ἐφείλεις γὰρ, ἐμεῦ
„προποήσαντος χορηστὰ ἐς σε, χορηστοῖσί με ἀμείβε-
„σθαι) Φύλακα παιδός σε τοῦ ἐμοῦ χρηρίζω γενέσθαι,
„ἐς ἄγρην ὀρμεομένου· μή τινες κατ' ἰδὸν κλώπες κα-
„κουργοὶ ἐπὶ δηλήσει φανεώσι ὑμῖν. πρὸς δὲ τούτῳ,
10 „καὶ σέ τοι χρεὼν ἔστι ἵεναι ἔνθα ἀπολαμπρύνει τοῖσι
„ἐργοῖσι πατρῷόν τε γὰρ τοι ἔστι, καὶ προσέτι ῥώμη

Croesus: Fili, ait, aliquatenus me vincis, sententiam insomnii declarans. Itaque, tamquam a te victus, sententiam muto, et veniam tibi do venatum exeundi.

(41.) Quibus dictis, Adrastum Phrygem iubet vocari; eumque, ubi adfuit, sic est adlocutus: *Adraste, ego te funesta calamitate obstrictum, quam tibi non exprobro, expiavi, et domum meam recepi, in qua etiam nunc omnium rerum sumtum tibi supposito. Nunc ergo (debes enim de me prius de te bene merito, in vicem bene mereri) rogo te ut custos sis filii mei venatum exeuntis, ne qui in itinere cooriantur malefci grassatores qui illum interiment. Ad haec, tuâ etiam ipsius interest ut eas ubi splendorem ex rebus gestis possis parare; nam et patrum hoc est tibi, et praeterea robur inest.*

- 42 „ὑπάρχει.“ Ἀμείβεται ὁ Ἄδρηστος· „ὦ βασιλεῦ,
 „ἄλλως μὲν ἔγω γε ἂν οὐκ ἦϊα ἐς ἄθλον τοιοῦδε· οὔτε
 „γὰρ συμφορῇ τοιῷδε καχρημένον οἶκός ἐστι ἐς ὀμήλι-
 „κας εὐ πρῆσσοντας ἰέναι, οὔτε τὸ βούλεσθαι παρὰ
 „πολλαχῇ τε ἀνίσχων ἑμεαυτόν. νῦν δέ, ἐπὶ τε σὺ 5
 „σπεύδεις, καὶ δεῖ τοι χαρίζεσθαι, (ὀφείλω γὰρ σε
 „ἀμείβεσθαι χρηστοῖσι,) ποιεῖν εἰμὶ ἐτόμος ταῦτα.
 „παῖδά τε σὸν, τὸν διακαλεῖναι φυλάσσειν, ἀπήμονα
 „τοῦ φυλάσσοντος εἵνεκεν προσδόκα τοι ἀπονοστήσειν.“
- 43 Τοιούτοις ἐπὶ τε οὗτος ἀμείψατο Κροῖσον, ἥισαν
 μετὰ ταῦτα ἐξηστυμέναι λογάσι τε νηνίησι καὶ κυσί.
 ἀπικόμενοι δὲ ἐς τὸν Οὐλύμπον τὸ ὄρος, ἐζήτηον τὸ θη-
 ρίον· εὐρόντες δέ, καὶ περιστάντες αὐτὸ κύκλῳ, ἐσηκόν-
 τίζον. ἔνθα δὴ ὁ ξεῖνος, οὗτος δὴ ὁ καθαρθείς τὸν Φόνον, 5
 καλεόμενος δὲ Ἄδρηστος, ἀκοντίζων τὸν σὺν, τοῦ μὲν

(42.) Cui Adrastus: *Alioquin, inquit, rex, in istud certamen non eram proditurus; neque enim tali adfectum calamitate fas est aequalibus se immiscere fortunatis, neque id ego cupio; atque etiam aliàs saepe me continui. Nunc vero, quoniam tibi hoc cordi est, cui gratum facere debeo, paratus sum exsequi mandatum: tuque filium tuum, quem custodire me iubes, rediturum esse incolumem, quod quidem penes custodem fuerit, exspecta.*

(43) Haec postquam Croeso ille respondisset, proficiscuntur deinde selectis iuvenibus stipati canibusque. Ubi ad Olympum pervenerunt, indagant belluam, et inventam circumfusi iaculis incessunt. Ibi tum hospes, idem ille qui a caede fuerat purgatus, cui Adrasto nomen, vibrato in aprum iaculo, ab illo aber-

ἀμαρτάνει, τυγχάνει δὲ τοῦ Κροίσου παῖδος. ὁ μὲν
 δὲ βλήθεῖς τῇ αἰχμῇ, ἐξέπλησε τοῦ ὀνείρου τὴν Φήμην.
 ἔπειτα δὲ τις ἀγγελέων τῷ Κροίσῳ τὸ γεγονός· ἀπικόμει-
 10 νος δὲ εἰς τὰς Σάρδεις, τὴν τε μάχην καὶ τὸν τοῦ παῖδος
 μέρος ἐσήμηνε οἱ. Ὁ δὲ Κροῖσος, τῷ θανάτῳ τοῦ 44
 παῖδος συντεταραγμένος, μᾶλλον τι ἐδεινολογέτο, ὅτι
 μὴ ἀπέκτεινε τὸν αὐτὸς Φόνου ἐκάθησε. περιημεκτέων
 δὲ τῇ συμφορῇ δεινῶς, ἐκάλεε μὲν Δία Καθάρσιον,
 5 μαρτυρούμενος τὰ ὑπὸ τοῦ ξείνου πεπονθὼς εἶη· ἐκάλεε
 δὲ Ἐπίστιόν τε καὶ Ἐταιρήϊον, τὸν αὐτὸν τοῦτον ὀνομά-
 ζων Θεόν· τὸν μὲν Ἐπίστιον καλέων, διότι δὴ οἰκίοισι
 ὑποδεξάμενος τὸν ξείνον, Φονέα τοῦ παῖδος ἐλάβανε βό-
 σκων· τὸν δὲ Ἐταιρήϊον, ὡς Φύλακα συμπτέμψας αὐτὸν,
 εὐρήκοι πολεμιώτατον. Παρῆσαν δὲ μετὰ τοῦτο οἱ Λυ- 45
 δοὶ φέροντες τὸν νεκρόν· ὅπισθε δὲ εἵπετό οἱ ὁ Φονεύς.

rans, Croesi filium feriit: atque ita ille, cuspe ictus,
 somnii effatum explevit. Quod factum nunciaturus
 aliquis Croeso cucurrit, veniensque Sardes et pugnam
 ei et fatum filii indicavit. (44.) Croesus, morte filii
 consternatus, tanto gravius eam tulit, quod is eum oc-
 cidisset quem ipse expiaverat a caede. Et calamitatem
 eam gravissime lamentans, *Iovem Expiatorem* invo-
 cavit, testificans quae ab hospite esset passus; et *Larem*
 quoque et *Sodalitium* invocavit, eumdem deum adpel-
 lans. Nempe *Larem* (sive *Focorum praesidem*) vo-
 cavit, quod, quem hospitem domi suae receperat,
 eumdem inprudens interfectorem filii sui aluisset.
Sodalitium vero, quod, quem custodem adiunxis-
 set filio suo, eumdem inimicissimum deprehendisset.
 (45.) Post haec Lydi venerunt cadaver ferentes, quos
Herod. T. I. P. I.

στας δὲ οὗτος πρὸ τοῦ νεκροῦ, παρεδίδου ἑαυτὸν Κροῖσῳ,
 προτείνων τὰς χεῖρας, ἐπικατασφάζαι μιν κελεύων τῶ
 νεκρῷ· λέγων τὴν τε προτέρεν ἑαυτοῦ συμφορὴν, καὶ ὡς 5
 ἐπ' ἐκείνῃ τὸν καθήραντα ἀπολωλεκὸς εἴη, οὐδὲ οἱ εἴη
 βιώσιμον. Κροῖσος δὲ τούτων ἀκούσας, τὸν τε Ἀδρη-
 στον κατοικτεῖρει, καίπερ ἑὼν ἐν κακῷ οἰκῇ τούτῳ,
 καὶ λέγει πρὸς αὐτόν· „Ἐχω, ὦ ξεῖνε, παρὰ σεῦ
 „πᾶσαν τὴν δίκην, ἐπειδὴ σεαυτοῦ καταδικάζεις θά- 10
 „νατον. εἰς δὲ οὐ σύ μοι τοῦδε τοῦ κακοῦ αἴτιος, εἰ
 „μὴ ὅσον αἰκῶν ἐξεργάσας· ἀλλὰ θεῶν κου τις, ὅς
 „μοι καὶ πάλαι προσήμαινε τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι.“
 Κροῖσος μὲν νυν ἔβαιψε ὡς οἶκος ἦν τὸν ἑαυτοῦ παῖδα.
 Ἀδρηστος δὲ ὁ Γορδῖεω τοῦ Μίδεω, οὗτος δὲ ὁ Φονεὺς 15
 μὲν τοῦ ἑαυτοῦ ἀδελφεοῦ γενόμενος, Φονεὺς δὲ τοῦ κα-
 θήραντος, ἐπεί τε ἡσυχίῃ τῶν ἀνθρώπων ἐγένετο περὶ

pone sequebatur interfector. Et hic quidem, ubi ad-
 fuit, stans ante cadaver tradidit sese Croeso, manus
 protendens, oransque ut se super cadavere mactaret;
 non esse sibi vivendum, dicens, qui, post superio-
 rem calamitatem, expiatorem etiam suum perdi-
 disse. Quibus auditis Croesus, tanto licet domestico
 in luctu, commiseratus tamen Adrastum, dixit illi:
Habeo abs te, hospes, omnem vindictam, quo-
niam te ipse morte condemnas; nec tu mihi huius
mali auctor es, nisi quatenus invitatus illud fecisti,
sed deorum nescio quis; qui mihi iampridem hoc
futurum ante significavit. Croesus igitur filium
 prout iustum erat sepeliendum curavit. Adrastus vero,
 Gordiae filius, Midæ nepos, hic idem qui et fratris sui
 fuerat interfector, et sui expiatoris, ubi silentium fuit

τὸ σῆμα, συγγνωσόμενος ἀνθρώπων εἶναι τῶν αὐτὸς
ἦϊδε βαρυσυμφωτάτος, ἐωυτὸν ἐπικατασφάζει τῷ
20 τύμβῳ. Κροῖσος δὲ ἐπὶ δύο ἔτη ἐν πίνθι μεγάλην
κατήστο, τοῦ παιδὸς ἐστρεφμένος.

Μετὰ δὲ, ἡ Ἀστυάγισ τοῦ Κυαξάρει ἡγεμονίᾳ κα- 46
ταρβέντωσα ὑπὸ Κύρου τοῦ Καμβύσιω, καὶ τὰ τῶν
Περσέων πρήγματα αὐξάνόμενα, πένθος μὲν Κροῖστον
ἀπέπαυσε· ἐπέβησε δὲ ἐς Φροτίδα, εἴ πως δύναιτο,
5 πρὸς μεγάλους γενέσθαι τοὺς Πέρσας, καταλαβεῖν αὐ-
τῶν αὐξανομένην τὴν δύναμιν. Μετὰ ὧν τὴν διάνοιαν
ταύτην αὐτίκα ἀπεπειράτο τῶν μαντήων τῶν τε ἐν
Ἑλλशि, καὶ τοῦ ἐν Λιβύῃ διαπέμψας ἄλλους ἄλλῃ,
τοὺς μὲν ἐς Δελφοὺς ἰέναι, τοὺς δὲ ἐς Ἄβας τὰς Φω-
10 κίας, τοὺς δὲ ἐς Δωδώνην· οἱ δὲ τινες ἐπέμποντο παρὰ
τε Ἀμφιάρεω καὶ παρὰ Τροφώνιον· οἱ δὲ, τῆς Μιλη-

hominum circa sepulcrum, agnoscens se esse homi-
num quos ipse novisset calamitosissimum, super busto
se ipse iugulavit. Croesus vero, filio orbat, duos
annos ingenti in luctu desedit.

(46.) Sed posthac imperium Astyagis, Cyaxaræ
filii, a Cyro Cambysis filio eversum, resque Persarum
crescentes, luctui *Croesi* finem fecerunt, curam-
que iniecerunt et cogitationem, si qua ratione posset
crescentem Persarum potentiam, priusquam nimium
invalesceret, coercere. Ab hac igitur cogitatione sta-
tim tentare oracula coepit, tum quæ apud Graecos
erant, tum id quod in Libya: aliosque alio dimisit,
quorum alii Delphos irent, alii Abas, Phocensium
oppidum, alii Dodonam. Alii item ad Amphiarum
mittebantur, et ad Trophonium; alii ad Branchidas

σίης ἐς Βραγχίδας. ταῦτα μὲν νυν τὰ Ἑλληνικὰ μα-
 τήια, ἐς τὰ ἀπέπεμψε μαντευσόμενος Κροῖσος. Ἀ-
 βύης δὲ παρὰ Ἀμμωνα ἀπέστειλε ἄλλους χρησμοί-
 νους. διέπεμπε δὲ πειρώμενος τῶν ματηρίων ὅτι Φρο- 15
 νόντων ὡς, εἰ Φρονόντα τὴν ἀληθινήν εὐρεθείη, ἐπείρηται
 σφέα δεύτερα πέμπων, εἰ ἐπιχειροῖ ἐπὶ Πέρσας στρα-
 47 τεύεσθαι. Ἐντελάμενος δὲ τοῖσι Λυδοῖσι τάδε, ἀπέ-
 πεμπε ἐς τὴν διάπειραν τῶν χρηστηρίων ἀπ' ἧς ἂν ἡμέ-
 ρης ὀρμηθεῖσι ἐκ Σαρδίων, ἀπὸ ταύτης ἡμερολογού-
 τας τὸν λοιπὸν χρόνον, ἑκατοστῇ ἡμέρῃ χρησθῆναι τοῖσι
 χρηστηρίοις, ἐπειρωτόντας ὅτι ποίαν τυγχάνοι ὁ Λυ- 5
 δῶν βασιλεὺς Κροῖσος ὁ Ἀλυάττεω. ἄσσα δ' ἂν ἑκα-
 στα τῶν χρηστηρίων θεσπίσῃ, συγγραψάμενους ἀνα-
 φέρειν παρ' ἐωυτόν. Ὅτι μὲν νυν τὰ λοιπὰ τῶν χρη-
 στηρίων ἐθέσπισε, οὐ λέγεται πρὸς οὐδαμῶν ἐν δὲ

ditionis Milesiae. Haec graeca sunt oracula, ad quae Croesus misit consulenda: in Libyam vero ad Hammonem alios misit, qui ab illo responsa peterent. Misit autem tentaturus oracula quid saperent; ut, si illa reperisset verum nosse, tum iterum mitteret qui ex illis quaererent, an expeditionem adversus Persas deberet suscipere. (47.) Ad tentanda igitur oracula hisce cum mandatis Lydos emisit, ut ab eo die, quo Sardibus essent profecti, centum consequentes numerarent dies, et centesimo die oracula adirent, ex eisque quaererent, quid esset quod illo die ageret rex Lydorum Croesus, Alyattae filius; et quidquid a quoque oraculo responsum fuisset, id scripto mandarent, ad seque deferrent. Iam, quid fuerit quod cactera responderint oracula, a nemine memoriae

- 10 Δελφοῖσιν ὡς ἐσῆλθον τάχιστα εἰς τὸ μέγαρον οἱ Λυδοὶ
 χρησόμενοι τῷ θεῷ, καὶ ἐπειρώτεον τὸ ἐντεταλμένον,
 ἢ Πυθίῃ ἐν ἑξαμέτρῳ τόνῳ λέγει τάδε·

Οἶδα δ' ἐγὼ ψάμμου τ' ἀριθμὸν, καὶ μέτρα θαλάσσης,
 καὶ κωφοῦ συνήμι, καὶ οὐ φωνεῦντος ἀκούω.

- 15 *Οδομή μ' εἰς Φρένας ἦλθε κραταιοῖνιο χελώνης
 εἰφομένης ἐν χαλκῷ ἅμ' ἀρειείοισι κρέεσσι,
 ἣ χαλκὸς μὲν ὑπέστρωται, χαλκὸν δ' ἐπιέσται.

Ταῦτα οἱ Λυδοὶ θεσπισάσης τῆς Πυθίης συγγραψά- 48
 μνοι, οἶχοντο ἀπιόντες εἰς τὰς Σάρδεις. ὡς δὲ καὶ ἄλ-
 λοι οἱ περιπεμφθέντες παρῆσαν φέροντες τοὺς χρησμούς,
 ἐνθαῦτα ὁ Κροῖσος ἑκάστα ἀναπτύσσων ἐπάρα τῶν συγ-
 5 γραμμάτων. τῶν μὲν δὴ οὐδὲν προσέτετό μιν· ὁ δὲ, ὡς
 τὸ ἐκ Δελφῶν ἤκουσε, αὐτίκα προσεύχετό τε καὶ προσε-

proditum est: Delphis autem, simul atque Lydi, Deum
 consuluri, penetrale templi intrassent, et quod ipsis
 mandatum erat interrogassent, Pythia hexametro te-
 more haec respondit:

*Aequoris est spatium et numerus mihi notus
 arenae,*

mutum percipio, fantis nihil audio vocem.

Venit ad hos sensus nidor testudinis durae,

quae simul agnina coquitur cum carne lebetes,

aere infra strato, et stratum cui desuper aes est.

(48.) Hoc Pythiae responsum quum scripto man-
 dasset Lydi, Sardes sunt reversi. Postquam vero cae-
 teri quoque, quos circum miserat Croesus, rediere
 vaticinia ferentes, singula scripta evolvens Croesus
 inspexit. Ac horum quidem nullum advertibat eius
 animum, praeter id quod Delphis erat adlatum: quod

- δέξατο, νομίσας μῶνον εἶναι μαντήιον τὸ ἐν Δελφοῖσι, ὅτι οἱ ἐξευρήκει τὰ αὐτὸς ἐποίησε. ἐπεὶ τε γὰρ δὴ διέπεμψε παρὰ τὰ χρηστήρια τοὺς θεοπρόπους, φυλάξας τὴν κυρίην τῶν ἡμερέων, ἐμηχανήσατο τοιαύδε· ἐπινοήσας 10 τὰ ἦν ἀμήχανον ἐξευρεῖν τε καὶ ἐπιφράσασθαι· χελώνην καὶ ἄρνα κατακόψας, ὁμοῦ ἔψευε αὐτὸς ἐν λέβητι 49 χαλκίῳ, χάλκεον ἐπίθημα ἐπίθεις. Τὰ μὲν δὴ ἐκ Δελφῶν οὕτω τῷ Κροίσῳ ἐχρήσθη· κατὰ δὲ τὴν Ἀμφιάρεω τοῦ μαντήιου ἀπόκρισιν, οὐκ ἔχω εἶπαι ὅ τι τοῖσι Λυδοῖσι ἔχρησε ποιήσασι περὶ τὸ ἱερόν τὰ νομιζόμενα. οὐ γὰρ ὦν οὐδὲ τοῦτο λέγεται ἄλλο γε, ἢ ὅτι 5 καὶ τοῦτο ἐνόμισε μαντήιον ἀψευδὲς ἐκτῆσθαι.
- 50 Μετὰ δὲ ταῦτα θυσίῃσι μεγάλῃσι τὸν ἐν Δελφοῖσι θεὸν ἱλάσκετο. κτήνιά τε γὰρ τὰ θύσιμα πάντα τρις-

simul atque cognovit, adoravit probavitque, unum existimans esse oraculum illud Delphicum, quippe cui compertum fuisset, quid ipse fecisset. Postquam enim emisisset homines qui oracula consulerent, statutum diem observans, tale quidpiam machinatus erat, ea cōmmentus quae nemo cognoscere aut hariolari posset: testudinem et agnum in frusta concidit, et unā coxit ipse aeneo in lebete, aeneo imposito operculo. (49.) Hoc igitur Delphis responsum accepit Croesus: quid sit vero quod ab Amphiarai oraculo Lydis fuerit responsum, postquam in illius templo legitimis caerimoniis essent perfuncti, non habeo dicere: nec enim de hoc aliud quidquam memoratur, nisi quod hoc etiam oraculum Croesus verax se esse nactum existimaverit.

(50.) Post haec autem ingentibus sacrificiis Delphi-

χίλια ἔθυσε, κλίνας τε ἐπιχρύσους καὶ ἐπαργύρους,
καὶ Φιάλας χρυσιάς, καὶ εἴματα πορφύρεα, καὶ κι-
5 θῶνας, νηήσας πυρὴν μεγάλην, κατέκαμε· ἐλπίζων τὸν
θεὸν μᾶλλον τι τούτοις ἀνακτήσεσθαι· Λυδοῖσί τε
πᾶσι προεῖπε, θύειν πάντα τινὰ αὐτῶν τούτῳ ὅτι ἔχοι
ἕκαστος. ὥς δὲ ἐκ τῆς θυσιῆς ἐγένετο, καταχεάμενος
χρυσὸν ἀπλετον, ἡμιπλίνθια ἐξ αὐτοῦ ἐξήλαυνε· ἐπὶ
10 μὲν τὰ μακρότερα, ποιέων ἑξαπάλαιστα· ἐπὶ δὲ τὰ
βραχύτερα, τριπάλαιστα· ὕψος δὲ, παλαιστιᾶ·
ἀριθμὸν δὲ, ἑπτακαίδεκα καὶ ἑκατὸν· καὶ τούτων,
ἀπέφθου χρυσοῦ τέσσαρα, τρίτον ἡμιτάλαντον ἑκα-
στον ἔλκοντα· τὰ δὲ ἄλλα ἡμιπλίνθια, λευκοῦ χρυσοῦ,
15 σταθμὸν διτάλαντα. ἐποιέετο δὲ καὶ λέοντος εἰκόνα

Cap. L. lin. 13. τρίτον ἡμιτάλαντον. Vulgo omnes τρία ἡμιτά-
λαντα, id est, unius talenti cum dimidio.

cum deum propitium sibi reddere instituit. Lectas enim victimas ter millenas de quoque genere immolavit; praeterea lectulos auro argentove obductos, et phialas aureas, et purpureas vestes tunicasque, in ingenti pyrâ exstructâ, concremavit, hisce sperans Deum magis sibi se conciliaturum; Lydisque cunctis edixit, ut de suo, quidquid quisque haberet, eidem deo sacrificaret. Tum peractis sacrificiis, conflatâ immensâ vi auri, dimidiatos lateres ex eo procudi iussit, palmarum sex in longitudinem, trium palmarum in latitudinem, crassitie palmari, numero centum et septemdecim. Horum quatuor ex purissimo auro erant, singuli pondo duorum talentorum cum dimidio; reliqui semilateres ex albido auro, pondo binorum talentorum. Fecit etiam leonis effigiem ex auro

χουσοῦ ἀπέφθου, ἔλκουσιν σταθμὸν τάλαντα δέκα.
 οὗτος ὁ λέων, ἐπεὶ τε κατεκαίετο ὁ ἐν Δελφοῖσι νηὸς,
 κατέπεσε ἀπὸ τῶν ἡμιπλινθίων· ἐπὶ γὰρ τούτοις ἵδρυτο·
 καὶ νῦν κεῖται ἐν τῷ Κορινθίων θησαυρῷ, ἔλκων σταθ-
 μὸν ἑβδομον ἡμιτάλαντον. ἀπετάκη γὰρ αὐτοῦ τέταρ- 20
 51 τον ἡμιτάλαντον. Ἐπιτελέσας δὲ ὁ Κροῖσος ταῦτα ἀπέ-
 πεμπε εἰς Δελφούς· καὶ τότε ἄλλα ἅμα τοῖσι κρη-
 τήρας δύο μεγάβει μεγάλους, χρύσειον καὶ ἀργύρεον·
 τῶν ὁ μὲν χρύσεος ἐκέετο ἐπὶ δεξιᾷ ἐσίοντι εἰς τὸν νηὸν,
 ὁ δὲ ἀργύρεος ἐπ' ἀριστερά. μετεκινήθησαν δὲ καὶ οὗτοι 5
 ὑπὸ τὸν νηὸν κατακαέντα· καὶ ὁ μὲν χρύσεος κεῖται ἐν
 τῷ Κλαζομενίων θησαυρῷ, ἔλκων σταθμὸν ἑννατον ἡμι-
 τάλαντον καὶ ἔτι δωδέκα μνέας· ὁ δὲ ἀργύρεος, ἐπὶ
 τοῦ προνήϊου τῆς γωνίης, χωρέων ἀμφορέας ἑξακοσίους.

purissimo, cuius pondus decem talenta colligebat.
 Hic leo, quo tempore deflagavit Delphicum tem-
 plum, de semilateribus decidit, (super illis enim erat
 collocatus) et nunc in Corinthiorum thesauro est re-
 positus, pondusque eius sex talentorum est cum dimi-
 dio; periere enim liquefacta talenta tria cum dimidio.
 (51.) Haec Croesus postquam confecta habuit, Del-
 phos misit, cum eisque simul haecce: crateres duos
 ingenti magnitudine, alterum aureum, argenteum al-
 terum; quorum aureus ad dextram positus erat intran-
 tibus templum, argenteus ad sinistram. Sed et hi, quo
 tempore conflagravit templum, loco moti sunt: et
 aureus quidem, cuius pondus octo talenta cum dimi-
 dio colligit duodecimque insuper libras, in Clazome-
 niorum thesauro positus est; argenteus vero in atrii
 angulo, capiens amphoras sexcentas; miscetur enim

- 10 ἐπικρίνεται γὰρ ὑπὸ Δελφῶν Θεοφανίοισι. Φασὶ δὲ
 μὴ Δελφοὶ Θεοδώρου τοῦ Σαμίου ἔργον εἶναι· καὶ ἐγὼ
 δοκέω, οὐ γὰρ τὸ συντυχὸν φαίνεται μοι ἔργον εἶναι.
 καὶ πῖδας τε ἀργυρέους τέσσαρας ἀπέπιμψε, οἱ ἐν τῷ
 Κεραιῶν θησαυρῷ ἐστᾶσι· καὶ περιφραντήρια δύο ἀνέ-
 15 θηκε; χρυσίον τε καὶ ἀργύρεον τῶν τῷ χρυσίῳ ἐπιγέ-
 γραπται, ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙΩΝ, Φαμένων εἶναι ἀναθή-
 μα· οὐκ ὀρθῶς λέγοντες. ἔστι γὰρ καὶ τοῦτο Κροίσου.
 ἐπέγραψε δὲ τῶν τις Δελφῶν, Λακεδαιμονίοισι βου-
 λόμενος χάρισσασθαι· τοῦ ἐπιστάμενος τὸ οὐνομα, οὐκ
 20 ἐπιμνήσομαι. ἀλλ' ὁ μὲν παῖς, δι' οὗ τῆς χειρὸς ῥεῖ τὸ
 ὕδωρ, Λακεδαιμονίων ἐστὶ· οὐ μέντοι τῶν γε περιφραν-
 τηρίων οὐδέτερον. ἄλλα τε ἀναθήματα οὐκ ἐπίσημα πολ-
 λα ἀπέπιμψε ἅμα τούτοις ὁ Κροῖσος, καὶ χεύματα
 ἀργύρεα κυκλοτερέα· καὶ δὴ καὶ γυναικῶς εἰδωλον χρύ-

• in aeternum a Delphensibus festo Theophaniorum die.
 Aiunt autem Delphenses, esse opus Theodori Samii;
 quod etiam ego existimo, esse enim fabricam haud
 vulgarem adparet. Praeterea quatuor dolia misit ar-
 gentea, quae in Corinthiorum thesauro reposita sunt.
 Duas item urnas lustrales dedicavit, auream alteram,
 alteram argenteam: quarum illa, quae ex auro est, titu-
 lum praefert LACEDAEMONIORUM, dicuntque Lace-
 daemonii suum esse donarium, falso; nam et hoc
 Croesi est, titulum autem inscripsit Delphensium non
 nemo, Lacedaemoniis gratificaturus; cuius nomen,
 bene mihi cognitum, edere nolo. Sed puer quidem,
 cuius per manum effluit aqua, Lacedaemoniorum
 donarium est, at urnarum neutra. Alia denique multa
 donaria nullo titulo signata simul cum istis misit

- σεον τρίπηχυν, τὸ Δελφοὶ τῆς ἀρτοκόπου τῆς Κροίσου εἰ- 25
κόνα λέγουσι εἶναι. πρὸς δὲ, καὶ τῆς ἑαυτοῦ γυναῖκος
τὰ ἀπὸ τῆς διωγῆς ἀνέθηκε ὁ Κροῖσος, καὶ τὰς ζώνας.
- 52 Ταῦτα μὲν εἰς Δελφοὺς ἀπέπεμψε. τῷ δὲ Ἀμφιάρεϊ,
πυθόμενος αὐτοῦ τὴν τε ἀρετὴν καὶ τὴν πάθην, ἀνέθηκε
στάκος τε χρύσειον πᾶν, ὁμοίως καὶ αἰχμὴν στερεὴν πᾶ-
σαν χρυσεήν, τὸ ξυστόν τῃσι λόγχῃσι ἐὼν ὁμοίως χρύ-
σειον· τὰ ἔτι καὶ ἀμφοτέρω εἰς ἐμὲ ἦν κείμενα ἐν Θήβῃσι, 5
καὶ Θηβαίων ἐν τῷ νηῶι τοῦ Ἴσμηνίου Ἀπόλλωνος.
- 53 Τοῖσι δὲ ἄγειν μέλλουσι τῶν Λυδῶν ταῦτα τὰ δῶρα
εἰς τὰ ἱερά ἐντέλλετο ὁ Κροῖσος ἐπειρωτᾶν τὰ χρηστή-
ρια, εἰ στρατεύηται ἐπὶ Πέρσας Κροῖσος, καὶ εἴ τινα
στρατὸν ἀνδρῶν προσθέοιτο φίλον; Ὡς δὲ ἀπικόμενοι
εἰς τὰ ἀπεπέμψθησαν οἱ Λυδοὶ ἀνέθεσαν τὰ ἀναθήμα- 5
τα, ἐχρέωντο τοῖσι χρηστηρίοις, λέγοντες· „Κροῖσος,
„ὁ Λυδῶν τε καὶ ἄλλων ἐθνέων βασιλεὺς, νομίσας τὰδε

Croesus: in his guttos argenteos orbiculatâ formâ; et præsertim mulieris simulacrum aureum tricubitale, quam Delphenses aiunt effigiem esse pistricis Croesi. Ad hæc uxoris etiam suae collare dedicavit, eiusdemque cingula. (52.) Ista igitur dona Delphos Croesus misit. Amphiarao vero, cuius et virtutem et calamitatem fando audierat, clypeum dedicavit totum ex auro; item hastam ex solido auro totam, hostile pariter aureum atque spiculum: quae donaria ad meam usque aetatem Thebis reposita sunt, nempe Thebanorum in templo Ismenii Apollinis.

(53.) Hæc dona ad deorum templa delaturis Lydis iniunxit Croesus, ut interrogarent oracula, *Ad adversus Persas expeditionem susciperet Croesus,*

25, 9.

- „μαντήϊα εἶναι μούνα ἐν ἀνθρώποισι, ὑμῶν τε ἄξια δῶ-
 „ρα ἔδωκε τῶν ἐξευρημάτων, καὶ νῦν ὑμέας ἐπειρωτᾷ,
 10 „εἰ στρατεύηται ἐπὶ Πέρσας, καὶ εἴ τινα στρατὸν ἀν-
 „δρῶν προσθέοιτο σύμμαχον;“ Οἱ μὲν ταῦτα ἐπι-
 ρώτεον. τῶν δὲ μαντήϊων ἀμφοτέρων ἐς ταῦτ' αἱ γινώμαι
 συνδράμον, προλέγουσαι Κροίσῳ, ἣν στρατεύηται ἐπὶ
 Πέρσας, μεγάλην ἀρχὴν μιν καταλῦσαι. τοὺς δὲ Ἑλ-
 15 λήνων δυνατατάτους συνεβούλευόν οἱ ἐξευρόντα φίλους
 προσθέσθαι. Ἐπεὶ τε δὲ ἀνενειχθέντα τὰ θεοπρόπια 54
 ἐπύθετο ὁ Κροῖσος, ὑπερήσθη τε τοῖσι χρηστηρίοισι· πάγ-
 χυ τε ἐλπίσας καταλῦσειν τὴν Κύρου βασιλήϊν, πέμ-
 ψας αὐτῖς ἐς Πυθᾶ, Δελφοὺς δωρέεται, πυθόμενος
 5 αὐτῶν τὸ πλῆθος, κατ' ἄνδρα δύο στατήρσι ἕκαστον

et an copiarum auxiliarium manum sibi adiungeret? Qui ut eo quo missi erant pervenire, dedicatis donariis, oracula consuluerunt his verbis: Croesus, Lydorum rex aliorumque populorum, existimans haec sola vera esse oracula hominibus, dona vobis misit digna vestris inventis, et nunc e vobis quaerit, an adversus Persas suscipere expeditionem, tum ecquem exercitum socium armorum debeat sibi adiungere? Quae quum illi interrogassent, utriusque oraculi responsa ad eandem sententiam collinearunt; nempe praedicebant Croeso, si bellum inferret Persis, eversurum eum esse magnum imperium; simulque ei consulebant, ut Graecorum exquireret potentissimos, eosque sibi socios adiungeret. (54.) Ea oracula postquam ad se relata Croesus cognovit, responsis istis vehementer est gavisus: prorsusque existimans se Cyri regnum esse eversurum, missis

χρυσού. Δελφοὶ δὲ ἀντὶ τούτων ἔδωκαν Κροίσῳ καὶ
 Λυδοῖσι προμαντήϊν καὶ ἀτελείην καὶ προεδρίην, καὶ
 ἐξεῖναι τῷ βουλομένῳ αὐτέων γενέσθαι Δελφὸν ἐς τὸν
 55 αἰὶ χρόνον. Δωρησάμενος δὲ τοὺς Δελφοὺς ὁ Κροῖσος,
 ἐχρησθηριάζετο τὸ τρίτον. ἐπεὶ τε γὰρ ὁ πᾶσι λαβὲ τοῦ
 μαντήϊου ἀληθείην, ἐκφορέετο αὐτοῦ. ἐπεκράτα δὲ ταῦτε
 χρησθηριάζομενος, εἰ οἱ πολυχρόνιος ἔσται ἡ μοῖναρχή.
 ἡ δὲ Πυθίη οἱ χαῖρά ταῦτα:

Ἄλλ' ὅταν ἡμίονος βασιλεὺς Μηδοῖσι γένηται,
 καὶ τότε, Λυδὲ ποδαβρὲ, πολυψήφιδά παρ' Ἑρμῶν
 Φεύγειν, μὴδὲ μένειν, μὴδ' αἰδεῖσθαι κακὸς εἶναι.
 56 Τούτοις ἐλθοῦσι τοῖσι ἔπεσι ὁ Κροῖσος πολλὸν τι μά-

rursus Delphos legatis, Delphensium singulos, numerum illorum percontatus, viritum duobus stateribus auri donavit. Vicissimque Delphenses Croeso Lydisque in omne futurum tempus primas detulerunt in consulendo oraculo partes, immunitatemque, et primum in consessibus locum, denique ius civitatis cuique qui numero Delphensium voluisset adscribi. (55.) Caeterum donis istis Delphenses prosecutus Croesus, tertio oraculum consuluit; quippe veracitatem eius expertus, largiter sibi in eo consulendo indulgebat. Interrogavit autem oraculum, *an diuturnum sibi futurum esset imperium?* Cui Pythia haec respondit:

*Regis apud Medos mulo iam sede potito,
 Lyde, fugam mollis scruposum corripe ad Hermon,*

neve mane; ignavus posito sis, Lyde, pudore!

(56.) Quibus verbis ad Croesum perlatis, longe

λιστα πάντων ἦσθη, ἐλπίζων ἡμίονον οὐδαμᾶ ἀντ' ἀν-
δρὸς βασιλεύσειν Μηδῶν· οὐδ' ὦν αὐτὸς, οὐδ' οἱ ἐξ
αὐτοῦ, παύσεσθαι κατὰ τῆς ἀρχῆς. Μετὰ δὲ ταῦτα
5 ἐφρόντιζε ἱστορίων, τοὺς αὖ Ἑλλήνων δυνατωτάτους εὐόν-
τας προσκτῆσάιτο Φίλους. ἱστορίων δὲ, εὗρσκε Λακε-
δαιμονίους καὶ Ἀθηναίους προέχοντας, τοὺς μὲν τοῦ
Δωρικοῦ γένεος, τοὺς δὲ τοῦ Ἰωνικοῦ. ταῦτα γὰρ ἦν
τὰ προκεκριμένα εὐόντα τὰ ἀρχαῖον· τὸ μὲν, Πελασγι-
10 κόν· τὸ δὲ, Ἑλληνικὸν ἔθνος. καὶ τὸ μὲν, οὐδαμῇ καὶ
ἐξεχώρησε· τὸ δὲ, πολυπλόκην κάρτα. ἐπὶ μὲν γὰρ
Δευκαλίωνος βασιλῆος οἴκεε γῆν τὴν Φθιώτιν· ἐπὶ δὲ
Δώρου τοῦ Ἑλλήνος, τὴν ὑπὸ τὴν Ὀσσαν τε καὶ τὸν
Οὐλυμπον χώρην, καλεομένην δὲ Ἰστιαϊώτιν· ἐκ δὲ τῆς
15 Ἰστιαϊώτιδος αἰς ἐξανέστη ὑπὸ Καδμείων, οἴκεε ἐν Πίν-

omnium maxime gavisus est, ratus nunquam apud
Medos mulum pro viro esse reguaturum, adeoque
nec ipsum, nec suos posteros, umquam privatum iri
imperio. Deinde curam suam eo convertit, ut in-
quireret quinam essent Graecorum potentissimi, quos
socios sibi adiungeret. Sciscitatus igitur reperit, *La-*
cedaemonios et *Athenienses* praeter caeteros emine-
re, filios quidem *Dorico* in genere, hos vero in *Io-*
niaco. Hi enim duo populi antiquitus praecipui habe-
bantur; alter, *Pelasgius* populus; alter *Hellenicus*: et
alter quidem numquam solo suo excesserat, alter ve-
ro valde multumque erat vagatus; nam sub Deucalion-
e rege Phthiotin terram habitaverat; sub Doro vero,
Hellenis filio, regionem Ossae et Olympo subiectam
occupavit, quae Histiacotis vocatur; tum ex Histaco-
tide eiectus a Cadmeis, Pindum incoluit, et Maced-

δω, Μακεδὸν καλεόμενον. ἐνθεῦτεν δὲ αὐτὶς εἰς τὴν Δρυοπίδα μετέβη, καὶ ἐκ τῆς Δρυοπίδος οὕτως εἰς Πελοπόννησον ἑλθὼν, Δωρικὸν ἐκλήθη.

- 57 Ἦν τινα δὲ γλῶσσαν ἴσαν οἱ Πελασγοὶ, οὐκ ἔχω ἀτρεκέως εἶπαι. εἰ δὲ χρεῶν ἐστὶ τεκμαιρόμενον λέγειν τοῖσι νῦν ἔτι εὐσι Πελασγῶν, τῶν ὑπὲρ Τυρσηνῶν Κρηστώνη πόλιν οἰκόντων, οἱ ὅμουροί ποτε ἦσαν τοῖσι νῦν 5 Δωριεῦσι καλεομένοισι, οἴκεον δὲ τηνικαῦτα γῆν τὴν νῦν Θεσσαλιῶτιν καλεομένην· καὶ τὴν Πλακίην τε καὶ Σκυλάκην Πελασγῶν οἰκισάντων ἐν Ἑλλησπόντῳ, οἱ σύνοικοι ἐγένοντο Ἀθηναίοισι· καὶ ὅσα ἄλλα Πελασγικά ἐόντα πολιόμενα τὸ οὐνομα μετέβαλε· εἰ τούτοις 10 τεκμαιρόμενον δεῖ λέγειν, ἦσαν οἱ Πελασγοὶ βάρβαρον γλῶσσαν ἰέντες. εἰ τοίνυν ἦν καὶ πᾶν τοιοῦτο τὸ Πελασγικόν, τὸ Ἀττικὸν ἔθνος, εὐὸν Πελασγικόν, ἅμα τῇ με-

nus populus est nominatus; inde rursus in Dryopidem transiit; et ex Dryopide denique in Peloponnesum venit, et Doricus est adpellatus.

(57.) Iam *Pelasgi* quamvis lingua usi sint, pro certo affirmare non possum. Sed si fas est coniecturam capere ex his qui etiam nunc supersunt Pelasgi, qui supra Tyrrenos Crestonem oppidum incolunt, qui eam terram olim, quae nunc Thessalia vocatur, habitaverant, finitimique per id tempus fuerant eorum qui *Dorienses* hodie nominantur; item ex illis Pelasgis qui Placiam et Scylacen in Hellesponto condiderunt, qui cum Atheniensibus unâ habitaverant; sive quae sunt alia oppida, quae nomen mutarunt: ex his si coniecturam capere fas est, barbarâ linguâ usi sunt Pelasgi. Quod si igitur eadem ratio fuit universi Pelasgici generis, statuen-

ταβολῇ τῇ ἐς Ἑλληνας καὶ τὴν γλῶσσαν μετέμαθε.
καὶ γὰρ δὴ οὔτε οἱ Κρηστανιῆται οὐδαμῶσι τῶν νῦν
15 σφεας περιοικεόντων εἰσὶ ὁμόγλωσσοι, οὔτε οἱ Πλακι-
νοὶ σφίσι δέ, ὁμόγλωσσοι. δηλοῦσί τε, ὅτι, τὸν ἠνείκαν-
το γλώσσης χαρακτῆρα μεταβαίνοντες ἐς ταῦτα τὰ
χωρία, τοῦτον ἔχουσι ἐν Φυλακῇ. Τὸ δὲ Ἑλληνικὸν 58
γλώσση μὲν, ἐπεὶ τε ἐγένετο, αἰεὶ κοτε τῇ αὐτῇ δια-
χρέεται, ὡς ἐμοὶ καταφαίνεται εἶναι. ἀποσχισθὲν μὲν-
τοι ἀπὸ τοῦ Πελασγικοῦ, ἐὼν ἀσθενὲς, ἀπὸ σμικροῦ
5 τοῦ τὴν ἀρχὴν ὀρμεώμενον, αὖξεται ἐς πλῆθος τῶν ἐθνέων
πολλῶν, μάλιστα προσκεχωρηκότων αὐτῷ καὶ ἄλλων
ἐθνέων βαρβάρων συχῶν. ὡς δὴ ὦν ἐμοὶ τε δοκεῖ οὐδὲ

LVIII. 7. ὡς δὴ etc. Alii πρὸς δὴ.

dum fuerit *Atticum* populum, cum sit Pelasgici ge-
neris, ex quo in Hellenum nomen transiit, simul lin-
guam suam dedidicisse et cum Hellenum lingua per-
mutasse. Etenim neque Crestoniatarum lingua cum ul-
lis eorum, qui nunc circum habitant, consentit, neque
Placianorum; inter ipsos autem convenit: et satis
adparet, servasse utrosque eamdem sermonis formam,
quam secum adtulerant quum in has, quas nunc in-
colunt, regiones immigrarunt. (58.) *Hellenicum*
vero genus, ex quo ortum cepit, linguâ quidem sem-
per utitur eâdem, ut mihi quidem prorsus videtur:
sed discretum a Pelasgico genere, quum esset infirmum
et ab exiguis profectum initiis, in hanc tamen popu-
lorum multitudinem adcrevit; compluribus maxime
populis, atque etiam barbaris haud paucis, sese illi
adiungentibus. Quo nimirum, ut mihi etiam videtur,

64 HERODOTI HISTOR. I.

τὸ Πελασγικὸν ἔθνος, ἐν βαρβάρῳ, οὐδαμᾶ μεγάλως αὐξήθηται.

- 59 Τούτων δὴ ὧν τῶν ἐθνέων τὸ μὲν Ἀττικὸν κατεχόμενον τε καὶ διεσπασμένον ἐπυνθάνετο ὁ Κροῖσος ὑπὸ Πεισιστράτου τοῦ Ἱπποκράτεος, τοῦτον τὸν χρόνον τυραννεύοντος Ἀθηναίων. Ἱπποκράτει γὰρ, ἔοντι ἰδιώτῃ, καὶ θεωροῦντι τὰ Ὀλύμπια, τέρας ἐγένετο μέγα. θύσαντος γὰρ αὐτοῦ τὰ ἱερά, οἱ λέβητες ἐπεστεῶντες, καὶ κρέων τε ἔοντες ἔμπλεοι καὶ ὕδατος, ἀνευ πυρὸς ἔζυσαν, καὶ ὑπερέβαλον. Χίλων δὲ ὁ Λακεδαιμόνιος παρατυχὼν, καὶ θεησάμενος τὸ τέρας, συνεβούλευε Ἱπποκράτει, πρῶτα μὲν γυναῖκα τεκνοποιὸν μὴ ἀγεσθαι εἰς τὰ οἰκία· εἰ δὲ τυγχάνει ἔχων, δεύτερα τὴν γυναῖκα ἐκπέμπειν· καὶ εἴ τις οἱ τυγχάνει ἐὼν παῖς, τοῦτον ἀπείπασθαι. οὐκ ἔστιν, ταῦτα παραινέσαντος Χίλωνος, πείθε-

factum est, ut Pelasgicum genus, barbarum quum esset, numquam magnos fecerit profectus.

(59.) Horum igitur populorum *Atticum* quidem rescivit Croesus occupatum distractumque teneri a PISISTRATO, Hippocratis filio, qui ea tempestate tyrannus erat Atheniensium. Hippocrati enim, quum esset privatus spectaretque Olympia, ingens oblatum prodigium fuerat. Sacra quum fecisset, in propinquo stantes lebetes, carnibus et aquâ repleti, absque igne fervere coeperant et exundare. Itaque Chilon Lacedaemonius, qui forte aderat prodigiumque erat conspicatus, suasit Hippocrati, primum quidem, *ne domum duceret uxorem ex qua liberos procrearet: sin iam haberet*, secundo loco, *ut repudiaret uxorem; filiumque, si forte ei iam natus esset, abdicaret.*

σθαι θέλειν τὸν Ἱπποκράτεια. γενέσθαι οἱ μετὰ ταῦτα
 15 τὸν Πεισίστρατον τοῦτον, ὅς, στασιαζόντων τῶν παρά-
 λλῃ καὶ τῶν ἐκ τοῦ πεδίου Ἀθηναίων, καὶ τῶν μὲν προτε-
 στεῶτος Μεγακλῆος τοῦ Ἀλκμαίωνος, τῶν δὲ ἐκ τοῦ
 πεδίου Λυκούργου Ἀριστολαΐδου, καταφρονήσας τὴν
 τυραννίδα, ἤγειρε τρίτην στάσιν. συλλέξας δὲ στασιώ-
 20 τας, καὶ τῷ λόγῳ τῶν ὑπερακρίων προστάς, μηχανᾶ-
 ται τοιαύδε. τραματίσας ἑαυτὸν τε καὶ ἡμίονους, ἤλασε
 ἐς τὴν ἀγορὴν τὸ ζεῦγος, ὥς ἐκπεφηνγὼς τοὺς ἐχθρούς,
 οἳ μιν ἐλαύνοντα ἐς ἀγρὸν ἠθέλησαν ἀπολέσαι δῆθεν·
 εἶδετό τε τοῦ δήμου Φυλακῆς τινος πρὸς αὐτοῦ κυρῆσαι,
 25 πρότερον εὐδοκιμήσας ἐν τῇ πρὸς Μεγαρέας γενομένῃ
 στρατηγίᾳ, Νισαίαν τε ἐλὼν, καὶ ἄλλα ἀποδεξάμενος
 μεγάλα ἔργα. Ὁ δὲ δῆμος ὁ τῶν Ἀθηναίων ἐξαπατηθεὶς,

Cuius consilio parere nolenti Hippocrati natus post-
 hac est hic Pisistratus; qui in seditione litoralium
 Atheniensium, quibus praeerat Megacles, Alcmaeo-
 nis filius, et campestrium, quibus Lycurgus praece-
 rat Aristolaidae filius, tertiam concitavit factionem,
 tyrannidem adfectans. Contractis enim seditiosis qui
 secum facerent, per causam tutandi montanos, huius-
 cemodi rem machinatus est. Se ipsum ac mulos quum
 vulnerasset, agitavit iumenta in forum, quasi elapsus
 esset ex inimicorum manibus, qui ipsum rus profici-
 scientem interimere nimirum voluissent; precatusque
 est populum, ut aliquid custodiae ab illo obtineret:
 iam enim prius in existimatione apud populum fuerat,
 quod in bello adversus Megarenses, ipsius ductu ge-
 sto, cepisset Nisaeam, et alia praeclare facta edidis-
 set. Sic deceptus populus Atheniensium adiunxit ei

ἔδωκε οἱ τῶν αὐτῶν καταλέξας ἀνδρας τούτους, οἱ δερ-
 Φόροι μὲν οὐκ ἐγένοντο Πεισιστράτου, κορυνηφόροι δέ.
 ξύλων γὰρ κορύνας ἔχοντες εἶποντο οἱ ὅπισθε. συνεπα- 30
 ναστάντες δὲ οὗτοι ἅμα Πεισιστράτῳ, ἔσχον τὴν ἀκρό-
 πολιν. ἐνθα δὴ ὁ Πεισιστράτος ἦρχε Ἀθηναίων, οὔτε
 τιμὰς τὰς εἰσάσας συνταράξας, οὔτε θέρσμμα μεταλλά-
 ξας ἐπὶ τε τοῖσι κατεστυγμένοις ἐνεμε τὴν πόλιν, κοσμέων
 60 καλῶς τε καὶ εὖ. Μετὰ δὲ οὐ πολλὸν χρόνον τῶντο
 φρονήσαντες οἱ τε τοῦ Μεγακλέους στασιῶται καὶ οἱ
 τοῦ Λυκουργοῦ, ἐξελαύνουσί μιν. οὕτω μὲν Πεισιστρά-
 τος ἔσχε τὸ πρῶτον Ἀθήνας, καὶ τὴν τυραννίδα οὐκ ἔ-
 κάστα ἐρριζωμένην ἔχων, ἀπέβαλε. οἱ δὲ ἐξελάσαντες 5
 Πεισιστράτον, αὐτὶς ἐκ νέης ἐπ' ἀλλήλοισι ἐστασίασαν.
 περιελαυνόμενος δὲ τῇ στάσει ὁ Μεγακλῆς, ἐπικηρυ-
 κεύετο Πεισιστράτῳ, εἰ βούλοιντο οἱ τὴν θυγατέρα ἔχειν

delectos viros, qui ut satellites non quidem hastis eum stipabant, sed clavis: ligneas enim clavas gestantes, a tergo eum sequebantur. Iidem vero simul cum Pisistrato insurgentes, arcem occuparunt. Inde igitur imperio Atheniensium potitus *Pisistratus*, nullis qui tunc erant magistratibus perturbatis, neque legibus mutatis, sed priore statu integro, administravit civitatem, ac bene recteque ordinavit. (60.) Sed haud multo post Megacリス factio, et factio Lycurgi, facta consensione, eum eiecerunt. Ita Pisistratus, postquam primum Athenas obtinuerat, mox tyrannidem nondum satis firmatam rursus amisit. Sed, qui eum eiecerant, mox denuo inter se dissidium fecerunt. Fatigatus autem seditione Megacles, misso ad Pisistratum caduceatore, sciscitatus est *velletne filiam*

γυναῖκα ἐπὶ τῇ τυραννίδι. ἐνδεξαμένου δὲ τὸν λόγον καὶ
 10 ὁμολογήσαντος ἐπὶ τούτοις Πεισιστράτου, μηχανῶνται
 δὴ ἐπὶ τῇ κατόδῳ πρῆγμα εὐηθέστατον, ὥς ἐγὼ εὐρί-
 σκω, μακρῶν ἐπεὶ γε ἀπεκρίθη ἐκ παλαιτέρου τοῦ βαρ-
 βάρου ἔθνεος τὸ Ἑλληνικόν, ἐὼν καὶ δεξιώτερον, καὶ
 εὐηθὲς ἡλιθίου ἀπηλλαγμένον μᾶλλον· εἰ καὶ τότε γε
 15 οὗτοι ἐν Ἀθηναίοις, τοῖσι πρώτοις λεγομένοις εἶναι
 Ἑλλήνων σοφίην, μηχανῶνται τοιαύδε. Ἐν τῷ δήμῳ τῷ
 Παιανίῃ ἦν γυνή, τῇ ὄνομα ἦν Φύη, μέγας ἀπὸ
 τεσσέρων πηχέων ἀπολείπουσα τρεῖς δακτύλους, καὶ
 ἄλλως εὐειδής. ταύτην τὴν γυναῖκα σκευάσαντες πανο-
 20 πλῆ, ἐς ἄρμα ἐσβιβάσαντες, καὶ προδίδαντες σχῆμα
 οἷόν τι ἔμελλε εὐπρεπέστατον φανέσθαι ἔχουσα, ἤλαυν-
 ον ἐς τὸ ἄστυ, προδρόμους κήρυκας προπέμψαντες, οἱ

suam ducere uxorem, tyrannidis praemio. Quem sermonem ubi admisit Pisistratus, eaque conditione pactionem cum Megacle iniit, machinantur hi ad illum reducendum rem, ut mihi quidem plane videtur, longe stultissimam. Quandoquidem enim iam a priscis inde temporibus a barbarico genere distinctum Graecum fuit, utpote dexterius et a stolidi fatuitate magis abhorrens, stultum utique debet videri, usos illos esse tali invento apud Athenienses, qui inter Graecos feruntur sapientiâ principes. Erat in pago Pacaniensi mulier, nomine Phya, quatuor cubitorum staturâ minus tribus digitis, et alioqui formosa. Hanc mulierem quum universâ instruxissent armaturâ, in currumque sustulissent edoctam prius eum adsumere vultus corporisque habitum quo maxime decora esset adparitura, in urbem agunt, praemissis

τὰ ἐνταλμένα ἡγόρευον ἐς τὸ ἄστυ ἀπικόμενοι, λέγοντες τοιαῦτα· „Ὡ Ἀθηναῖοι, δέκεσθε ἀγαθῷ νόῳ Πεισίστρατον, τὸν αὐτὴ ἡ Ἀθηναίη τιμήσασα ἀνθρώπων 25
„μάλιστα, κατὰγει ἐς τὴν ἐωυτῆς ἀκρόπολιν.“ Οἱ μὲν δὲ ταῦτα διαφοιτέοντες ἔλεγον· αὐτίκα δὲ ἐς τε τοὺς δῆμους Φάτις ἀπίκετο, ὡς Ἀθηναίη Πεισίστρατον κατὰγει· καὶ οἱ ἐν τῷ ἄστει πειθόμενοι τὴν γυναῖκα εἶναι αὐτὴν τὴν θεῶν, προσεύχοντό τε τὴν ἀνθρώπων, καὶ ἐδέ- 30
κοντο τὸν Πεισίστρατον.

- 61 Ἀπολαβὼν δὲ τὴν τυραννίδα τρόπον τῷ εἰρημένῳ ὁ Πεισίστρατος, κατὰ τὴν ὁμολογίην τὴν πρὸς Μεγακλέα γενομένην γαμέει τοῦ Μεγακλέους τὴν θυγατέρα. οἶα δὲ παίδων τέ οἱ ὑπαρχόντων νεηριέων, καὶ λεγομένων ἐναγέων εἶναι τῶν Ἀλκμαιωνιδέων, οὐ βουλόμενός οἱ γε- 5
νέσθαι ἐκ τῆς νεογάμου γυναικὸς τέκνα, ἐμίσγετό οἱ οὐ

qui praecurrerent praeconibus, qui ubi in urbem venissent haec mandata edicerent: *Athenienses, bono animo excipite Pisistratum, quem Minerva ipsa praecipuo inter homines honore prosecuta, in suam reducit arcem!* Hi igitur passim circumeuntes haec praedicaverunt: statimque rumor per pagos manavit, Pisistratum a Minerva reduci; et qui in urbe erant, persuasi hanc mulierem esse ipsam Minervam, adorarunt eam, Pisistratumque receperunt.

(61.) Hunc igitur in modum, quem diximus, recuperatā tyrannide, *Pisistratus* ex pacto cum Megacle inito filiam Megaculis duxit uxorem. Verum quum et filii essent ei adolescentes, et Alcmaeonidae dicerentur obnoxii esse piaculo, nolens ex novo coniugio liberos suscipere, non uti fas est coibat cum

κατὰ νόμον. τὰ μὲν νυν πρῶτα ἔκρυπτε ταῦτα ἡ γυνή·
 μετὰ δέ, εἴτε ἱστορεύσῃ, εἴτε καὶ οὐ, φράζει τῇ ἐαυτῆς
 μητρὶ· ἡ δέ, τῷ ἀνδρί. τὸν δὲ δεινόν τι ἔσχε, αἰτιμάζε-
 10 σθαι πρὸς Πεισιστράτου. ὀργῇ δέ, ὡς εἶχε, καταλλάσ-
 σετο τὴν ἔχθρην τοῖσι στασιώτησι. μαθὼν δὲ ὁ Πεισι-
 στρατος τὰ ποιούμενα ἐπ' ἐαυτῷ, ἀπαλλάσσετο ἐκ τῆς
 χώρας τὸ παράπαν. ἀπικόμενος δὲ ἐς Ἐρέτριαν, ἐβου-
 λευετο ἅμῃς τοῖσι παισὶ. Ἰππία δὲ γνώμην νικῆσαντος,
 15 ἀνακτᾶσθαι ὀπίσω τὴν τυραννίδα, ἐνθαῦτα ἤγειρον δω-
 τίνας ἐκ τῶν πολιῶν, αἵ τινες σφι προηδέατό κού τι.
 πολλῶν δὲ μεγάλα παρασχόντων χρήματα, Θηβαῖοι
 ὑπερβάλλοντο τῇ δόσει τῶν χρημάτων. μετὰ δέ, οὐ πολ-
 λῷ λόγῳ εἰπεῖν, χρόνος διέφυ, καὶ πάντα σφι ἐξήρτυτο
 20 ἐς τὴν κάτοδον. καὶ γὰρ Ἀργεῖοι μισθωτοὶ ἀπίκοντο ἐκ

uxore. Atque id quidem primum celavit mulier: de-
 inde vero, sive interrogata a matre, sive minus, ma-
 tri suae adperuit, atque illa cum marito rem commu-
 nicavit. Megacles vero inique ferens se a Pisistrato
 ludibrio haberi, per iram e vestigio cum adversae
 factionis hominibus, positis inimicitiis, in gratiam
 rediit. Tum Pisistratus, ubi quid contra se ageretur
 rescivit, prorsus e terrâ Atticâ discessit: et Eretriam
 profectus, ibi cum filiis de rebus suis deliberavit.
 Ubi vincente Hippiae sententiâ, *tyrannidem postli-
 minio occupandam* censentis, munera colligebant ex
 eis civitatibus, quae illos superiori tempore obser-
 vantia quadem erant persecuti. Quarum quum mul-
 tae magnas conferrent pecunias, Thebani prae cacte-
 ris liberalitate eminuere. Posthacc, ut brevi sermo-
 ne absolvam, interiecto tempore, omnia ad reditum

Πελοποννήσου· καὶ Νάξιος σφι ἀνὴρ ἀπιγμένος ἐβελον-
 τῆς, τῷ ὄνομαι ἦν Λύγδαμις, προθυμίην πλείστην πα-
 62 ρείχετο, κομίσας καὶ χρήματα καὶ ἀνδρας. Ἐξ Ἐρε-
 τρίας δὲ ὁρμηθέντες, διὰ ἑνδεκάτου ἔτεος ἀπίκοντο ὀπί-
 στω. καὶ πρῶτον τῆς Ἀττικῆς ἴσχουσι Μαραθῶνα. ἐν
 δὲ τούτῳ τῷ χρόνῳ σφι στρατοπεδευομένοισι, οἳ τε ἐκ
 τοῦ ἄσπεος στασιῶται ἀπίκοντο, ἄλλοι τε ἐκ τῶν δῆμων 5
 προσέρρεον, οἷσι ἡ τυραννὶς πρὸ ἐλευθερίας ἦν ἀσπαστό-
 τερον. οὗτοι μὲν δὴ συνηλίζοντο. Ἀθηναίων δὲ οἳ ἐκ τοῦ
 ἄσπεος, ἕως μὲν Πεισίστρατος τὰ χρήματα ἤγειρε, καὶ
 μεταῦτις αἰς ἴσχε Μαραθῶνα, λόγον οὐδένα εἶχον. ἐπὶ
 τε δὲ ἐπύθοντο ἐκ τοῦ Μαραθῶνος αὐτὸν πορεύεσθαι ἐπὶ 10
 τὸ ἄστυ, οὕτω δὲ βοηθεοῦσι ἐπ' αὐτόν. καὶ οὗτοί τε

eis parata fuere: nam et Argivi mercenarii advenerant ex Peloponneso, et Naxius vir, cui Lygdamis nomen, ultro eos convenerat, et quum pecuniis collatis, tum adductis militibus, propensam inprimis animi voluntatem probaverat. (62.) Itaque Eretriâ profecti, undecimo anno in patriam redierunt, et primum in Atticâ terrâ Marathonem occuparunt. Quo loco quum castra posuissent, mox partim ex urbe qui cum illis sentiebant ad eos conveniebant, partim e pagis alii confluebant; quibus regnûm libertate erat optabilius. Atque ita hi quidem congregabantur. Athenienses vero in urbe, quam diu Pisistratus pecuniam cogebat, ac deinde rursus quum Marathonem teneret, nullam eius rationem habuerant: sed ubi resciverunt, Marathone eum urbem versus movere, tum vero ei occurrendum statuerunt. Hi igitur cum omnibus copiis adversus redeuntes egressi sunt:

πανστρατιῇ ἦσαν ἐπὶ τοὺς κατιόντας· καὶ οἱ ἀμφὶ Πει-
 σίστρατον, ὡς ὀρμηθέντες ἐκ Μαραθῶνος ἦσαν ἐπὶ τὸ
 ἄστυ, ἐς τὰυτό συνιόντες ἀπικνέονται ἐπὶ Παλληνίδος
 15 Ἀθηναίης ἱόν, καὶ ἀντία ἔθεντο τὰ ὅπλα. ἐνθαῦτα θείῃ
 πομπῇ χρεώμενος παρίσταται Πεισιστράτῳ Ἀμφίλυτος
 ὁ Ἀκαρναν, χρησματολόγος ἀνὴρ, ὅς οἱ προσίων χρεῶ ἐν
 ἑξαμέτρῳ τόνῳ, τάδε λέγων·

Ἐρρίπται δ' ὁ βόλος, τὸ δὲ δίκτυον ἐκπεπέτασται·

20 θύνει δ' οἰμήσουσι σιληναίης διὰ νυκτός.

Ὁ μὲν δὴ οἱ ἐνθεάζων χρεῶ τάδε· Πεισίστρατος δὲ, συλ- 63
 λαβὼν τὸ χρηστήριον, καὶ Φαῖς δέκεσθαι τὸ χρηστὸν,
 ἐπήγε τὴν στρατιήν. Ἀθηναῖοι δὲ οἱ ἐκ τοῦ ἄστεος πρὸς
 ἄριστον τετραμμένοι ἦσαν δὴ τηνικαῦτα· καὶ μετὰ τὸ
 5 ἄριστον μετεξέτεροι αὐτῶν, οἱ μὲν, πρὸς κύβους, οἱ δὲ,

LXII. 17. Ἀκαρναν) Rectius Ἀχαρνέης, Acharnensis.

simulque Pisistratus et qui cum eo erant, ut Mara-
 thone profecti contra urbem ivere, illis occurrentes
 ad templum pervenerunt Pallenidos Minervae, ibique
 castra ex adverso posuerunt. Ibi tum divinitus missus
 ad Pisistrato Amphilytus Acarnan, [sive potius
 Acharnensis,] vir vaticinia edere doctus; qui illum
 adiens, hexametro tenore vaticinium edidit his verbis:
Idcirco est vermiculum nunc, est tibi rete repa-
sum:

nocte aderunt thynni claro sub sidere lunae.

(63) Sic ille divino adflatu concitatus cecinit:
 Pisistratus vero, percepto oraculo, accipere se omen
 dicens, exercitum in hostes duxit. Athenienses autem
 urbani per id tempus ad prandium se converterant,
 et a prandio alii ad tesserarum ludum, alii ad som-

πρὸς ὕπνον. οἱ δὲ ἀμφὶ Πεισίστρατον ἐσπείοντες, τοὺς
 Ἀθηναίους τρέψουσι. Φευγόντων δὲ τούτων, βουλὴν ἐν-
 θαῦτα σοφωτάτην Πεισίστρατος ἐπιτεχνᾷται, ὅπως
 μήτε ἀλίσθειν ἔτι οἱ Ἀθηναῖοι, διεσκεδασμένοι τε εἶεν.
 ἀναβιβάσας τοὺς παῖδας ἐπὶ ἵππους, προέπημπε· οἱ 10
 δὲ καταλαμβάνοντες τοὺς Φεύγοντας, ἔλεγον τὰ ἐντε-
 ταλμένα ὑπὸ Πεισιστράτου, θαρσέειν τε κελεύοντες,
 64 καὶ ἀπιέναι ἕκαστος ἐπὶ τὰ ἑωυτοῦ. Πειδομένων δὲ
 τῶν Ἀθηναίων, οὕτω δὴ Πεισίστρατος τὸ τρίτον σχῆμα
 Ἀθήνας, ἐρρίψατο τὴν τυραννίδα ἐπικούροισί τε πολλοῖσι,
 καὶ χρημάτων συνόδοισι, τῶν μὲν, αὐτόθεν, τῶν δὲ, ἀπὸ
 Στρυμόνος ποταμοῦ συνιόντων· ὁμήρους τε τῶν παρὰ 5
 μεινάντων Ἀθηναίων καὶ μὴ αὐτίκα Φυγόντων παῖδας
 λαβὼν, καὶ καταστήσας ἐς Νάξον (καὶ γὰρ ταύτην
 ὁ Πεισίστρατος κατεστρέψατο πολέμῳ, καὶ ἐπέτρεψε

num. Hos igitur Pisistratus cum suis, facto impetu,
 in fugam vertit. Qui dum profugiunt, ibi tum pru-
 dentissimo consilio usus est Pisistratus, quo minus
 ordines redintegrarent Athenienses, sed dispersi ma-
 nerent. Filios suos equis impositos praemisit; qui
 consecuti fugientes, Pisistrati verbis *bono animo esse*
iuberent, et ad sua quemque abire. (64.) Ita, dicto
 parentibus Atheniensibus, *Pisistratus* tertio potitus
 Athenis, tyrannidem firmavit quum auxiliaribus mul-
 tis, tum pecuniarum redditibus, quae partim ex ipsa
 regione, partim a Strymone fluvio cogeantur. Filios
 quoque eorum Atheniensium, qui restiterant, nec e
 vestigio fugam capessiverant, obsidum loco captos
 Naxum traustulit: nam etiam hanc Pisistratus bello
 subegerat, et Lygdamidi tradiderat administrandam.

Λυγδάμει·) πρὸς γε ἔτι τούτοισι, τὴν νῆσον Δῆλον κα-
 10 θήρας ἐκ τῶν λογίων. καθήρας δὲ ᾧδε. ἐπ' ὅσον ἔπο-
 ψις τοῦ ἱεροῦ εἶχε, ἐκ τούτου τοῦ χώρου παντὸς ἐξορύξας
 τοὺς νεκροὺς, μετεφέρει εἰς ἄλλον χώρον τῆς Δήλου.
 καὶ Πεισίστρατος μὲν ἐτυράννευε Ἀθηναίων· Ἀθηναίων
 δὲ οἱ μὲν ἐν τῇ μάχῃ ἐπεπτώκεσαν, οἱ δὲ αὐτῶν μετὰ
 15 Ἀλκμαιωνίδεω ἔφυγον ἐκ τῆς οἰκίης.

Τοὺς μὲν νυν Ἀθηναίους τοιαῦτα τὸν χρόνον τοῦτον 65
 ἐπυνθάνετο ὁ Κροῖσος κατέχοντα· τοὺς δὲ Λακεδαιμο-
 νίους ἐκ κακῶν τε μεγάλων πεφευγτάς, καὶ ἔοντας
 ἤδη τῷ πολέμῳ κατυπετέρους Τεγεατέων. ἐπὶ γὰρ
 5 Λεόντος βασιλεύοντος καὶ Ἡγησικλέος ἐν Σπάρτῃ, τοὺς
 ἄλλους πολέμους εὐτυχεύοντες οἱ Λακεδαιμόνιοι, πρὸς
 Τεγεάτας μῦνους προσέπταιον. τὸ δὲ ἔτι πρότερον τού-
 των, καὶ κακονομώτατοι ἦσαν σχεδὸν πάντων Ἑλλήνων,

Ad haec Delum insulam ex oraculi responso expiavit.
 Expiavit autem hoc modo: quousque prospectus tem-
 pli pertinet, ex tota ea regione effodienda cadavera
 curavit, et in alium insulae locum transferenda. Ita
Pisistratus Athenis regnabat: Atheniensium autem
 alii in praelio ceciderant, alii cum *Alcmaeonida* e
 patria terra profugerunt.

(65.) Talem igitur rerum statum per id tempus
 apud Athenienses obtinere audiverat *CROESUS*. *Lace-
 daemonios* vero rescivit, magnis malis defunctos,
 bello iam superiores esse Tegeatis. Quippe, regnan-
 tibus Spartaе Leone et Hegesicle, quum caeteris in
 bellis feliciter rem gessissent Lacedaemonii, a Tegea-
 tis solis cladem acceperant. Ac superioribus quidem
 temporibus et inter se invicem legibus usi erant pes-

κατὰ τε σφέας αὐτοὺς, καὶ ξύνισι ἀπρόσμικτοι. με-
τέβαλον δὲ ᾧδε ἐς εὐνομίην. Λυκούργου, τῶν Σπαρ- 10
τητέων δοκίμου ἀνδρὸς, ἐλθόντος ἐς Δελφοὺς ἐπὶ τὸ
χρηστήριον, ὡς ἐσήϊε ἐς τὸ μέγαρον, εὐθύς ἡ Πυθίη λέ-
γει τὰδε·

Ἦκεῖς, ᾧ Λυκούργε, ἐμὸν ποτὶ πόνα νηὸν,
Ζηνὶ Φίλος, καὶ πᾶσιν Ὀλύμπια δώματ' ἔχουσι. 15
διζῶ ἢ σε θεὸν μαντεύσομαι, ἢ ἄνθρωπον.

ἀλλ' ἔτι καὶ μᾶλλον θεὸν ἔλπομαι, ᾧ Λυκούργε.

Οἱ μὲν δὴ τινες πρὸς τούτοις λέγουσι καὶ φράσαι αὐ-
τῷ τὴν Πυθίην τὸν νῦν κατεστεῶτα κόσμον Σπαρτιήτησι.
ὡς δ' αὐτοὶ Λακεδαιμόνιοι λέγουσι, Λυκούργον ἐπιτρέ- 20
πέυσαντα Λεωβάτῳ, ἀδελφιδέου μὲν ἑωυτοῦ, βασι-
λεύοντος δὲ Σπαρτιήτων, ἐκ Κρήτης ἀγαγέσθαι τῷ

simis fere omnium Graecorum, et cum aliis populis
nullum habuerant commercium. Sed leges eorum in
melius mutatae sunt hoc modo. *Lycurgo*, viro inter
Spartanos probato, Delphos ad oraculum profecto,
simulatque penetrare ingressus est, protinus Pythia
haecce profatur:

*Ad mea venisti praepingula templa, Lycurge,
grate Iovi et cunctis qui tecta tuentur Olympi.
Ambigo, te - ne deum iam nunc, hominemve,
salutem!*

sed multo magis esse deum te credo, Lycurge.
Nonnulli praeter haec aiunt Pythiam eidem leges
etiam et instituta ea tradidisse, quae nunc apud Spar-
tanos obtinent. At Lacedaemonii ipsi narrant, Ly-
curgum, quum fuisset tutor filii fratris sui Leobotae,
Spartanorum regis, e Creta haec adtulisse. Simulat-

τα. ὡς γὰρ ἐπετρόπευσε τάχιστα, μετέστησε τὰ νόμι-
μα πάντα, καὶ ἐφύλαξε ταῦτα μὴ παραβαίνειν. μετὰ
25 δὲ, τὰ ἐς πόλεμον ἔχοντα, ἐνωμοτίας καὶ τριηκάδας καὶ
συσσίτια, πρὸς τε ταῦταισι τοὺς ἐφόρους καὶ γέροντας
ἔστησε Λυκούργος. Οὕτω μὲν μεταβαλόντες εὐνομή- 66
θησαν. τῷ δὲ Λυκούργῳ τελευτήσαντι ἱερὸν εἰσάμενοι,
σέβονται μεγάλας. οἷα δὲ ἐν τε χώρῃ ἀγαθῇ, καὶ πλη-
θὺ οὐκ ὀλίγων ἀνδρῶν, ἀνά τε ἑσθραμον αὐτίκα, καὶ
5 εὐβηθήσαν. καὶ δὴ σφι οὐκέτι ἀπέχρα ἡσυχίην ἄγειν,
ἀλλὰ καταφρονήσαντες Ἀρκάδων κράσσονες εἶναι, ἐχρη-
στημάζοντο ἐν Δελφοῖσι ἐπὶ πάσῃ τῇ Ἀρκάδων χώρῃ.
ἡ δὲ Πυθίη σφι χρεῖ τάδε·

Ἀρκαδίη μ' αἰτεῖς; μέγα μ' αἰτεῖς· οὐ τοι δώσω.
10 πολλοὶ ἐν Ἀρκαδίῃ βαλανηφάγοι ἄνδρες ἔασι,

que enim tutor factus est, omnia iura immutavit,
operamque dedit ne quis ea quae ab ipso constituta
essent transgredereetur. Deinde quae ad bellum per-
tinent ordinavit, enomotias, triacadas et syssitia: ad
haec ephoros et senatores instituit Lycurgus. (66.)
Ita igitur legibus institutisque in melius mutatis usi
sunt Lacedaemonii: vita autem functo Lycurgo tem-
plum statuerunt, et magnopere eundem colunt. Tum
vero bonitate soli et cultorum frequentia factum est,
ut brevi incrementum caperent, opibusque augeren-
tur. Iamque quietem agere non contenti, quum Ar-
cadibus praestantiores esse arbitrarentur, de universâ
Arcadium regione oraculum Delphis consuluerunt.
Quibus Pythia haecce respondit:

*Me petis Arcadium? Magnum petis: haud tibi
tradam.*

Multi apud Arcadium vescentes glande viri sunt,

οἱ σ' ἀποκαλύσουσιν. ἐγὼ δέ τοι οὐ τι μεγάλα
 δώσω τοι Τεγέην ποσσὶ κροτὸν ἐρχήσασθαι,
 καὶ καλὸν πεδίων σχαίνω διαμετρήσασθαι.

Ταῦτα ὡς ἀπειχθέντα ἤκουσαν οἱ Λακεδαιμόνιοι, Ἀρ-
 καδῶν μὲν τῶν ἄλλων ἀπείχοντο οἱ δὲ, πέδας Φεο- 15
 μένοι, ἐπὶ Τεγεάτας ἐστρατεύοντο, χρησμῷ κινδύλου
 πίσυνοι, ὡς δὴ ἐξαυδραποδιούμενοι τοὺς Τεγεάτας. ἐσ-
 σωθέντες δὲ τῇ συμβολῇ, ὅσοι αὐτέων ἐζωγρήθησαν, πέ-
 δας τε ἔχοντες τὰς ἐφέροντο αὐτοὶ, καὶ σχαίνω διαμε-
 τρησάμενοι τὸ πεδίων τὸ Τεγεατέων, ἐργάζοντο. αἱ δὲ 20
 πέδαι αὐταί, ἐν τῇσι ἐδεδέατο, ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἦσαν
 σῶαι ἐν Τεγέῃ, περὶ τὸν νηὸν τῆς Ἀλέης Ἀθηναίης κα-
 μέμεναι.

67 Κατὰ μὲν δὴ τὸν πρότερον πόλεμον συνεχῶς αἰῶ

*qui te reiiciunt. Nec vero invidero prorsus :
 saltandam Tegeam plantâ plaudente daturus,
 utque queas campum metiri fune feracem.*

Quod responsum ubi accepere Lacedaemonii, a cae-
 teris quidem abstinuerunt Arcadibus, Tegeatis vero
 bellum intulerunt, compedes secum ferentes; vidi-
 licet captioso oraculo freti, tamquam redacturi Tegea-
 tas in servitutem. Verum praelio victi, quicumque
 eorum vivi sunt capti, hi eisdem compedibus vincti,
 quas ipsi secum adtulerant, campumque Tegeatarum
 fune metientes, opus facere sunt coacti. Compedes
 autem illae, quibus hi vincti erant, ad meam usque
 aetatem Tegeae servatae sunt, circa Minervae Alesae
 templum suspensae.

(67.) Ita quidem priore bello infelicitèr semper

- κακῶς αἰέθλεον πρὸς τοὺς Τεγεάτας. κατὰ δὲ τὸν κατὰ
Κροῖσον χρόνον, καὶ τὴν Ἀναξανδρίδῃ τε καὶ Ἀρίστω-
νος βασιλὴν ἐν Λακεδαίμονι, ἥδη οἱ Σπαρτιῖται κα-
5 τυπέρτεροι τῷ πολέμῳ ἐγεγόνεσαν, τρόπῳ τοιῷδε γε-
νόμενοι. ἐπεὶ αἰεὶ τῷ πολέμῳ ἐσσοῦντο ὑπὸ Τεγε-
τέων, πέμψαντες Θεοπρόπους ἐς Δελφοὺς, ἐπειρώτεον,
τίνα αὖ θεῶν ἰλασάμενοι, κατύπερθε τῷ πολέμῳ Τε-
γετέων γενόιατο. ἡ δὲ Πυθίη σφί ἐχρησε, τὰ Ὁρέ-
10 στεω τοῦ Ἀγαμέμνονος ὅστέα ἐπαγαγομένους. ὥς δὲ
ἀνευρεῖν οὐκ οἶοί τε ἐγνέατο τὴν θήκην τοῦ Ὁρέστω,
ἐπιμπον αὐτὴς τὴν ἐς θεὸν ἐπειρησαμένους τὸν χρόνον ἐν
τῷ κείτῳ ὁ Ὁρέστης. εἰρωτῶσι δὲ ταῦτα τοῖσι Θεοπρό-
ποισι λέγει ἡ Πυθίη τάδε·
15 Ἔστι τις Ἀρκαδίας Τεγέη λευρῷ ἐνὶ χώρῳ,
ἐνθ' αἵμῃ πνέουσιν δύο κρατερῆς ὑπ' ἀνάγκης,

pugnaverant cum Tegeatis : sed Croesi aetate, regnum
Laecedaemone tenentibus Anaxandrida et Aristone, su-
periores iam bello fuerant Spartani, idque tali ratione
erant consecuti. Quum in bello numquam non supe-
rarentur a Tegeatis, missis Delphos consultoribus
sciscitanti sunt oraculum, *quemnam deorum placarent, ut bello superiores Tegeatis essent futuri.*
His Pythia respondit, *tum futuros, quum ossa Orestis, filii Agamemnonis, Spartam adtulissent.*
At loculum Orestis postquam reperire nullo pacto
potuerunt, rursus ad Deum mittunt sciscitatu-
ros, *quonam loco situs Orestes esset?* Id interroganti-
bus haec respondit Pythia :

*Est quaedam Arcadiae Tegea in regione patenti :
hic duo flant venti, vi pervehemente citati ;*

καὶ τύπος ἀντίτυπος, καὶ πῆμα ἐπὶ πῆματι κείται.
 ἐνθ' Ἀγαμέμνονίδην κατέχει Φυσίζους αἶα'
 τὸν σὺ κομισσάμενος, Τεγέης ἐπιτάρροδος ἔσση.
 Ὡς δὲ καὶ ταῦτα ᾤκισαν οἱ Λακεδαιμόνιοι, ἀπεῖχαν 20
 τῆς ἐξευρέσιος οὐδὲν ἔλασσον, πάντα διζήμενοι· ἐς οὗ δὴ
 Λίχης, τῶν ἀγαθοεργῶν καλεαμένων Σπαρτιητέων,
 ἀνέυρε. οἱ δὲ ἀγαθοεργοὶ εἰσὶ τῶν ἀστῶν, ἐξίοντες ἐκ τῶν
 ἱππέων αἰεὶ οἱ πρεσβύτατοι, πάντε ἕτεος ἐκάστου· τοὺς
 δεῖ τοῦτον τὸν ἐνιαυτὸν, τὸν αὖ ἐξίωσι ἐκ τῶν ἱππέων, 25
 Σπαρτιητέων τῷ κοινῷ διαπεμπομένους, μὴ ἐλινύειν,
 68 ἄλλους ἄλλη. Ταυτέων ὦν τῶν ἀνδρῶν Λίχης ἀνέυρε
 ἐν Τεγέῃ, καὶ συντυχίῃ χρησάμενος καὶ σοφίῃ. εὐούσης
 γὰρ τοῦτον τὸν χρόνον ἐπιμυξίης πρὸς τοὺς Τεγεήτας,
 ἔλθων ἐς χαλκήϊον, ἐθήετο σίδηρον ἐξελαυνόμενον· καὶ

forma hostis formae, et noxae superindita noxa.
Hic Agamemnonides terrâ omniparente tenetur;
quo tu sublato, Tegeae sperabere victor.

Ubi haec quoque audierunt Lacedaemonii, nihilo magis reperire potuerunt, omnia licet disquirentes: donec tandem Lichas, unus ex iis Spartanis qui *benemeriti* (*Agathoërgi* graece) vocantur, invenit. Sunt autem *Benemeriti*, cives e militiâ equestri egressi, aetate semper maximi, quinque quotannis: qui eo anno, quo ex equitibus exeunt, non debent otium agere, sed rei publicae caussâ Spartanorum alius alio dimittuntur. (68.) Ex horum igitur hominum numero Lichas id quod quaerebatur invenit Tegeae, quum fortunâ usus, tum solertiâ. Nam quum eo tempore ius commercii esset Lacedaemoniis cum Tegeatis, intrans ille Tegeae in ferrariam officinam, specta-

5 ἐν θάυματι ἦν, ὅτε αὖν τὸ ποιεόμενον. μαθὼν δὲ μιν ὁ
χαλκεὺς ἀποθαυμάζοντα, εἶπε παυσάμενος τοῦ ἔργου·
„ Ἦ καὶ ἂν, ὡς ζῆς Λάκων, εἰ περ εἶδες τό περ ἐγώ,
„ πάντα ἂν ἐθαύμαζον, ὅπου νῦν οὕτω τυγχάνεις θάυμα
„ ποιούμενος τὴν ἐργασίην τοῦ σιδήρου. ἐγὼ γὰρ ἐν τῇδε
10 „ θέλῃ τῇ αὐλῇ Φρέαρ ποιήσασθαι, ὀρύσσων ἐπέτυχον
„ σορῶν ἑπταπῆχαι· ὑπὸ δὲ ἀπιστίας μὴ μὲν γενέσθαι
„ μηδ' αὖ μέζονας ἀνθρώπους τῶν νῦν, ἀνῶσα αὐτήν, καὶ
„ εἶδον τὸν νεκρὸν μήκει ἴσον ἔοντα τῇ σορῶ. μετρήσας
„ δὲ, συνέχυστα ὀπίσω.“ Ὁ μὲν δὴ οἱ ἔλεγε τὰ περ
15 ὅτι περ· ὁ δὲ, ἐνώσας τὰ λεγόμενα, συνεβάλλετο τὸν
Ὀρέστια κατὰ τὸ θεοπρόπιον τοῦτον εἶναι, τῇδε συμ-
βαλλόμενος· τοῦ χαλκεὺς δύο ὅτε αὖν φύσας, τοὺς ἀνέ-
μους εὕρισκε ἔοντας· τὸν δὲ ἄκμονα καὶ τὴν σφύραν, τὸν

bat ibi procudendi ferri rationem, mirabaturque id
quod fieri videbat. Cuius admirationem animadver-
tens faber, cessans ab opere ait: *Profecto magis quo-*
dammodo, hospes Lacon, miratus fuisses, si id
quod ego vidi, tu vidisses, qui nunc fabricationem
ferri ita admiraris. Hac ipsa enim in aula puteum
quum facere voluisses, fodiendo incidi in loculum
septem cubitorum. Ego vero, quum persuadere om-
nino mihi non potuisses, fuisse umquam maiores
quam nunc sunt homines, aperui loculum, et vidi
cadaver eadem cum loculo longitudine: cuius post-
quam mensuram cepi, rursus terrā loculum obrui.
Haec illo quae viderat referente, Lichas narrata
animo volvens, coniectabat esse hunc *Orestem*, quem
oraculum dixisset. Coniectabat autem hac ratione.
Duos videns fabri ferrarii folles, hos esse ventos illos

τε τύπον καὶ τὸν ἀντίτυπον· τὸν δὲ ἐξελαυνόμενον σίδηρον, τὸ πῆμα ἐπὶ πῆματι κείμενον· κατὰ τοιόνδε τι εικάζων, 20
 ὡς ἐπὶ κακῷ ἀνθρώπου σίδηρος ἀνέχεται. Συμβαλλέ-
 μενος δὲ ταῦτα, καὶ ἀπελθὼν εἰς Σπάρτην, ἔφραζε Λα-
 κωνοῖσι πᾶν τὸ πρῆγμα. οἱ δὲ, ἐκ λόγου πλαστοῦ
 ἐπενείκαντές οἱ αἰτίην, ἐδίωξαν. ὁ δὲ, ἀπικόμενος εἰς
 Τεγέην, καὶ Φράζων τὴν ἑαυτοῦ συμφορὴν πρὸς τὸν 25
 χαλκεά, ἐμισθοῦτο παρ' οὐκ ἐκδιδόντος τὴν αὐλήν. χρό-
 νῳ δὲ ὡς ἀνέγνωσε, ἐνοικίσθη. ἀνορύξας δὲ τὸν τάφον,
 καὶ τὰ ὅστέα συλλέξας, οἶχετο Φέρων εἰς Σπάρτην. καὶ
 ἀπὸ τούτου τοῦ χρόνου, ὅπως ἐπιπείρωατο ἀλλήλων,
 πολλῶ κατυπέρτεροι τῷ πολέμῳ ἐγίνοντο οἱ Λακεδαί- 30
 μόνιοι· ἥδη δὲ σφι καὶ ἡ πολλὴ τῆς Πελοποννήσου ἦν
 κατεστραμμένη.

reperiebat: incudem vero et malleum, formam (sive ictum) et formae (sive ictus) repercussionem: pro-
 cusum vero ferrum, noxam superinditam noxae;
 quod quidem ex ea coniectabat ratione, quod in
 noxam hominis inventum esset ferrum. Quae quum
 ita ille coniectasset, Spartam abiit, totamque rem La-
 cedaemoniis exposuit. Tum illi ex composito fictum
 crimen homini inferentes, exilio eundem mulctant.
 Qui Tegeam profectus, calamitatem suam retulit fa-
 bro, cum eoque egit ut aulam sibi elocaret: cui diu
 quidem reluctanti quum ad extremum persuasisset,
 inibi habitavit; moxque effosso sepulcro ossa collegit,
 Spartamque remigrans transportavit. Quo ex tem-
 pore, quoties vires suas invicem tentarunt, semper
 superiores bello excessere Lacedaemonii: eisdemque
 iam maior etiam pars Peloponnesi erat subiecta.

ΤΑΤΤΑ δὲ ὦν πάντα πυνθανόμενος ὁ Κροῖσος, 69
ἐπέμπε εἰς Σπάρτην ἀγγέλους δαῖρά τε φέροντας, καὶ
δηγομένους συμμαχίης, ἐπιτελάμενός τε τὰ λέγειν χεῖν.
οἱ δὲ, ἐλθόντες ἔλεγον. „Ἐπέμψε ἡμέας Κροῖσος ὁ
5 „Λυδῶν τε καὶ ἄλλων ἐθνέων βασιλεὺς, λέγων τάδε·
„ὦ Λακεδαιμόνιοι, χρήσατος τοῦ θεοῦ τὸν Ἕλληνα
„φίλον προσθέσθαι, ὑμέας γὰρ πυνθάνομαι προστά-
„ται τῆς Ἑλλάδος, ὑμέας ὦν κατὰ τὸ χρηστήριον
„προσκαλέομαι, φίλος τε θέλων γενέσθαι καὶ σύμ-
10 „μαχος ἀνεῦ τε δόλου καὶ ἀπάτης.“ Κροῖσος μὲν δὲ
ταῦτα δι' ἀγγέλων ἐπεκηρυκεύετο. Λακεδαιμόνιοι δὲ,
ἀκηκόετες καὶ αὐτοὶ τὸ θεοπρόπιον τὸ Κροίσῳ γενόμενον,
ᾗσθησάν τε τῇ ἀφίξει τῶν Λυδῶν, καὶ ἐποίησαντο ὁρ-
κία ξενίης περὶ καὶ συμμαχίης· καὶ γὰρ τινες αὐτοὺς
15 εὐεργεσίαι εἶχον ἐκ Κροίσου πρότερον ἔτι γεγονῶσαι. πέμ-

(69.) Haec igitur cuncta quum *Croesus* comperisset, legatos Spartam misit dona ferentes, societatemque petentes, quibus quae dicerent mandavit. Qui ubi advenere, his usi sunt verbis: *Misit nos Croesus, Lydorum rex aliorumque populorum, haec dicens: O Lacedaemonii, quoniam deus me per oraculum monuit, ut Graecum adsciscerem socium, vosque audio principatum tenere Graeciae, vos idcirco ex oraculi mandato invito, amicus esse cupiens et socius absque dolo et fraude.* Haec *Croesus* per legatos nunciavit. Quorum aduentu gavisii Lacedaemonii, qui et ipsi oraculum Croeso editum cognoverant, hospitium et societatem pacto foedere cum eo contraxerunt; nam et antea iam beneficia nonnulla Croesi in illos exstiterant. Sardes enim
Herod. T. I. P. I. F

ψαντες γὰρ οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐς Σάρδεις, χρυσὸν αἰνέον-
 το, ἐς ἀγαλμα βουλόμενοι χρήσασθαι, τοῦτο τὸ νῦν τῆς
 Λακωνικῆς ἐν Θόρναισι ἴδεται Ἀπόλλωνος· Κροῖσος δὲ
 70 σφι ὠνεομένοισι ἔδωκε δατήν. Τούτων τε ὧν εἵνεκεν
 οἱ Λακεδαιμόνιοι τὴν συμμαχίην ἐδέξαντο, καὶ ὅτι ἐκ
 πάντων σφέας προκρίνας Ἕλληνας, αἰρέετο Φίλους, καὶ
 τοῦτο μὲν, αὐτοὶ ἔσαν ἐτοῖμοι ἐπαγγέλλαντι· τοῦτο δὲ,
 ποιησάμενοι κρητῆρα χάλκεον, ζωδῖαν τε ἔξωθεν πλῆ- 5
 σαντες περὶ τὸ χεῖλος, καὶ μεγάβει τριηκοσίους αἰμφο-
 ρέας χωρέοντα ἄγον, δῶρον βουλόμενοι ἀντιδοῦναι Κροί-
 σω. οὗτος ὁ κρητὴρ οὐκ ἀπῖκετο ἐς Σάρδεις, δι' αἰτίας
 διφασίας λεγομένας τάσδε· οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι λέ-
 γουσι, ὡς ἐπεί τε ἀγόμενος ἐς τὰς Σάρδεις ὁ κρητὴρ ἐγγί- 10
 νετο κατὰ τὴν Σαμίην, πυθόμενοι Σάμιοι ἀπελπίατο
 αὐτὸν, νηυσὶ μακρόσι ἐπιπλώσαντες. αὐτοὶ δὲ Σάμιοι

quum misissent Lacedaemonii ad emendum aurum,
 quo usuri erant in statuam, hanc quae Apollini po-
 sita nunc est in Thornace Laconiae, Croesus illud
 emturis dono dederat. (70.) Quum hanc igitur ob-
 caussam, tum quod ipsos reliquis omnibus praeferens
 Graccis selegisset amicos, societatem admiserunt La-
 cedaemonii. Ac non modo parati erant denunciandi
 mittere auxilia, verum etiam craterem aeneum fabri-
 candum curarunt, multis imagunculis circa exterius
 labium ornatum, ea magnitudine ut trecentas cape-
 ret amphoras, quem ad Croesum miserunt, dono
 hoc illum remuneraturi. Hic vero crater Sardes non
 pervenit, cuius rei causa dupliciter narratur. Lace-
 daemonii quidem aiunt, quum Sardes veheretur cra-
 ter et prope Samum esset, Samios, re cognita, na-

λέγουσι, ὡς ἐπέτε ὑπέστησαν οἱ ἀγόντες τῶν Λακεδαι-
μονίων τὸν κρητῆρα, ἐπυνθάνοντο δὲ Σάρδις τε καὶ Κροῖ-
15 σον ἡλωκέναι, ἀπέδοντο τὸν κρητῆρα ἐν Σάμῳ, ιδιώτας
δὲ ἄνδρας πριαμένους ἀναβῆναι μιν εἰς τὸ Ἡραῖον τά-
χα δὲ ἂν καὶ οἱ ἀποδόμενοι λέγοιεν, ἀπικόμενοι εἰς
Σπάρτην, ὡς ἀπαισθεύησαν ὑπὸ Σαμίων. κατὰ μὲν
νυν τὸν κρητῆρα οὕτως ἔσχε.

Κροῖσος δὲ ἀμαρτῶν τοῦ χρησμοῦ, ἐποίητο στρατηγὴν 71
εἰς Καππαδοκίην, ἐλπίσας καταρῆσθαι Κῦρον τε καὶ
τὴν Περσέων δύναμιν. παρασκευαζομένου δὲ Κροίσου
στρατεύεσθαι ἐπὶ Πέρσας, τῶν τις Λυδῶν, νομιζόμε-
5 νος καὶ πρόσθεν εἶναι σοφός, ἀπὸ δὲ ταύτης τῆς γνώμης
καὶ τὸ κάρτα οὐνομα ἐν Λυδοῖσι ἔχων, συνεβούλευσε
Κροίσῳ τάδε· (οὐνομά οἱ ἦν Σάνδανις) „ὦ βασιλεῦ,

vibus longis advectos, eum intercepisse. Ipsi vero
Sami aiunt, Lacedaemonios craterem advehentes,
quum sero venissent, et Sardes expugnatas regemque
captum esse comperissent, craterem in Samo insula
vendidisse, privatosque homines suo aere emptum in
Iunonis templo consecrasse: fortasse autem hos, qui
eum vendiderant, Spartam reversos, dixisse fuisse
illam a Samiis vi ablatum. Ac de cratere quidem ita
res se habet.

(71.) Croesus vero, quum ab oraculi sententia ab-
cesset, Cappadociam bello invasit, Cyrum et Per-
saram potentiam eversurum se speraus. Dum vero bel-
lum adversus Persas Croesus parabat, Lydorum ali-
quis, qui et iam ante habitus erat sapiens, et ab hac,
quam tunc dixit, sententiā vel maxime etiam nomen
est adeptus, (Sandanis homini nomen erat) his ver-

„ἐπ' ἀνδρας τοιούτους στρατεύεσθαι παρασκευάζει, οἱ
 „σκυτίνας μὲν ἀναξυρίδας, σκυτίνην δὲ τὴν ἄλλην ἐσθῆ-
 „τα φορέουσι· σιτέονται δὲ οὐκ ὅσα ἐθέλουσι, ἀλλ' 10
 „ὅσα ἔχουσι, χῶρον ἔχοντες τρηχέην· πρὸς δὲ, οὐκ
 „οἷῳ διαχρέονται, ἀλλὰ ὑδροπτεύουσι· οὐ σῦκα δὲ
 „ἔχουσι τρώγειν, οὐκ ἄλλα ἀγαθὸν οὐδέν. τοῦτο μὲν
 „δὴ, εἰ νικήσεις, τί σφεας ἀπαρήσεται, τοῖσί γε μὴ ἐστὶ
 „μηδέν; τοῦτο δὲ, ἣν νικῆθῃς, μάθε ὅσα ἀγαθὰ ἀπο- 15
 „βαλέεις. γευσάμενοι γὰρ τῶν ἡμετέρων ἀγαθῶν, πε-
 „ρεῖζονται, οὐδὲ ἀπωστοὶ ἐσονται. ἐγὼ μὲν νυν θεοῖσι
 „ἔχω χάριν, οἱ οὐκ ἐπὶ νόον ποιεῖουσι Πέρσῃσι στρα-
 „τεύεσθαι ἐπὶ Λυδούς.“ Ταῦτα λέγων, οὐκ ἔπειθε
 τὸν Κροῖσον. Πέρσῃσι γὰρ, πρὶν Λυδούς καταστρέψα- 20
 72 σθαι, ἣν οὔτε ἀβρὸν, οὔτε ἀγαθὸν οὐδέν. Οἱ δὲ Καπ-

bis Croesum admonuit: *O rex, inquit, tales adver-*
sus homines tu bellum paras, qui coriacea subliga-
cula et ex corio reliquam vestem gestant: qui co-
medunt non quantum volunt, sed quantum habent,
aspero solo utentes: adhaec non vino utuntur, sed
aquam bibunt: non ficos habent quas comedant,
nec aliud bonum ullum. Hos igitur sive viceris,
quid eis auferes, nihil habentibus? sin victus fue-
ris, vide quot quantaque bona sis amissurus. No-
stra enim bona postquam degustaverint, nolent ea
e manibus dimittere, neque se abigi patientur.
Equidem nunc diis habeo gratias, quod Persis non
in animum inducunt bello invadere Lydos. Haec
ille dicens, Croeso non persuasit: [quamvis vere
dicta:] etenim Persis, priusquam Lydos subegissent,
nihil delicati, nihil boni fuerat. (72.) Cappadoces

παύσαι ὑπὸ Ἑλλήνων Σύριαι ἐνομαζόμεναι· ἔσαν δὲ οἱ
 Σύριαι οὗτοι, τὸ μὲν πρότερον ἢ Πέρσας ἀρξαι, Μη-
 δων κατήκων, τότε δὲ Κύρου. ὁ γὰρ οὗρος ἦν τῆς τε
 5 Μηδικῆς ἀρχῆς καὶ τῆς Λυδικῆς ὁ Ἄλυς ποταμός· ὃς
 ῥέει ἐξ Ἀρμενίου οὗρος διὰ Κιλικίων· μετὰ δὲ, Ματιη-
 νους μὲν ἐν δεξιῇ ἔχει ῥέον, ἐκ δὲ τοῦ ἐτέρου Φρύ-
 γας· παραμβόματος δὲ τούτους, καὶ ῥέων ἄνω πρὸς
 βορρην ἄνεμον, ἔθην μὲν Συρίους Καππαδόκας ἀπέργει,
 10 ἐξ εὐωνύμου δὲ Παφλαγόνας. οὕτω ὁ Ἄλυς ποταμός
 ἀποτάμνει ὅχθον πάντα τῆς Ἀσίας τὰ κάτω ἐκ Θα-
 λάσσης τῆς ἀπέναντι Κυπρου εἰς τὸν Εὐξείνιον πόντον. ἔστι
 δὲ αὐτῇ οὗτος τῆς χώρας ταύτης ἀπάσης· μήκος οδοῦ,
 ἐν ᾗ ἀνδρὶ πέντε ἡμέραι ἀναίσχυμονται.
 Ἐσφατεύετο δὲ ὁ Κροῖσος ἐπὶ τὴν Καππαδοκίην τῶν 73
 δι' ἑνὸς καὶ γῆς ἡμέρας, προσκτεθῆσθαι πρὸς τὴν

III. a Gracis Syrii nominantur. Fuerant autem hi Sy-
 riæ, priusquam Persæ obtinuissent imperium, Medo-
 rum potestati subiecti: tunc vero Cyro parebant. Li-
 mes enim Medici imperii et Lydici fluvius Halys erat;
 qui ex Armenio monte ortus per Ciliciam fluit, deinde
 a dextra Matienos habet, a sinistra Phrygas; quos
 præterlapsus versus boream sursum fluens, ab altera
 parte Syrios Cappadocas, a laeva vero Paphlagonas
 distingit. Ita Halys fluvius omnem fere inferiorem
 determinat Asiam, a mari quod Cypro oppositum est
 ad Pontum usque Euxinum; estque hæc cervix totius
 huius regionis: longitudinem quod adtinet itineris,
 expedito viro quinque dies insumuntur.

(73.) Bellum autem Croesus Cappadociae intulit
 his de caussis: partim quidem potiundæ regionis

ἑαυτοῦ μοίρην βουλούμενος· καὶ μάλιστα, τῷ χρηστηρίῳ
 πίσυνος εἶν, καὶ τίσασθαι θέλων ὑπὲρ Ἀστυάγεος Κῦ-
 ρον. Ἀστυάγεα γὰρ, τὸν Κυαξάρει, ἔοντα Κροίσου 5
 μὲν γαμβρὸν, Μήδων δὲ βασιλῆα, Κῦρος ὁ Καμβύ-
 σεω καταστροφάμενος εἶχε, γενόμενον γαμβρὸν Κροίσῳ
 ᾧδε. Σκυθέων τῶν νομάδων εἴλη ἀνδρῶν στασιάζουσα,
 ὑπέξῃλθε εἰς γῆν τὴν Μηδικήν. ἐτυράννευε δὲ τὸν χρόνον
 τοῦτον Μήδων Κυαξάρης, ὁ Φραόρτεω, τοῦ Δηϊόκειω· ὃς 10
 τοὺς Σκύθας τούτους τὸ μὲν πρῶτον περιεῖπε εὖ, ὡς ἔον-
 τας ἰκέτας· ὡς τε δὲ περὶ πολλοῦ ποιούμενος αὐτοὺς,
 παῖδάς σφι παρέδωκε τὴν γλῶσσαν τε ἐκμαθέειν, καὶ
 τὴν τέχνην τῶν τόξων. χρόνου δὲ γενομένου, καὶ αἰεὶ
 Οοιτεόντων τῶν Σκυθέων ἐπ' ἄγρην, καὶ αἰεὶ τι Φερόν- 15
 των, καὶ κοτε συνήνευκε ἐλεῖν σφέας μηδέν· νοστήσαν-
 τας δὲ αὐτοὺς κενῇσι χερσὶ, ὁ Κυαξάρης (ἦν γὰρ, ὡς

illius desiderio, quam suae adiacere ditioni cupiebat;
 maxime vero, quod oraculo confisus ultionem capere
 de Cyro vellet Astyagis caussâ. Astyagem enim, Cy-
 xaris filium, Croesi adfinem, Mediae regem, *Cyrus*
Cambysis filius bello victum captumque tenebat. Ad-
 finis autem Croesi factus erat *Astyages* hac ratione.
 Scytharum nomadum turma per seditionem in ter-
 ram Medicam secesserat, quo tempore Medis impera-
 bat *Cyaxares*, Phraortae filius, Deiocis nepos, qui Scy-
 thas istos, ut supplices advenientes, benigne exceperat.
 Idem, quum eos magni faceret, pueros eisdem
 tradidit, qui et linguam eorum et sagittandi artem
 addiscerent. Interiecto tempore, quum venatum sem-
 per exirent Scythae, et numquam non aliquid adfer-
 rent, accidit aliquando ut nihil caperent: quos vacuis

διπλῆς, ὀργὴν ἄκρος.) τρηχέως κάρτα περιέσπε αἰκική.
 αἱ δὲ, ταῦτα πρὸς Κυαξάρει παθόντες, ὡς τε ἀνάξια
 20 σφίσι αὐτῶν πεποιθότες, ἐβούλευσαν τῶν παρὰ σφίσι
 διδασκομένων παιδῶν ἓνα κατακόψαι· σκευάσαντες δὲ
 αὐτὸν ὥσπερ ἐβάδισαν καὶ τὰ θηρία σκευάζειν, Κυ-
 ξάρει δοῦναι. Φέροντες, ὡς ἄγρην δῆθεν· δόντες δὲ, τὴν
 ταχίστην κομίζεσθαι παρὰ Ἀλυάττεα τὸν Σαδυάττεω
 25 ἐς Σάρδεις. ταῦτα καὶ δὴ ἐγένετο. καὶ γὰρ Κυαξάρης
 καὶ αἱ παριόντες δαιτυμόνες τῶν κρεῶν τούτων ἐπάσαν-
 το· καὶ οἱ Σκύθαι ταῦτα ποιήσαντες, Ἀλυάττεω ἰκέ-
 ται ἐγένοντο. Μετὰ δὲ ταῦτα (οὐ γὰρ δὴ ὁ Ἀλυάτ- 74
 τῆς ἐξεδίδου τοὺς Σκύθας ἐξαίτεοντι Κυαξάρει) πόλε-
 μος τοῖσι Λυδοῖσι καὶ τοῖσι Μῆδοισι ἐγεγόνει ἐπ' ἔτεα
 πέντε· ἐν τοῖσι πολλάκις μὲν οἱ Μῆδοι τοὺς Λυδοὺς

LXXIII. 18. ὀργὴν ἄκρος. *Alii ὀργὴν οὐκ ἄκρος, pusillo in-
 genio.*

manibus reversos Cyaxares, vir (ut tum ostendit) ad
 ipsam praeceps, aspere admodum et contumeliose ac-
 cepit. Tum illi, indigne secum actum acerrime scen-
 tes, consilio habito decreverunt unum ex eis pueris,
 qui in ipsorum disciplinam dati essent, in frusta con-
 cidere, et eodem modo paratum quo ferinam parare
 consuevissent, Cyaxari tamquam feram a se captam
 adferre, protinusque inde ad Alyatten, Sadyattis filium,
 Sardes sese recipere. Atque ita etiam, ut illi decreve-
 rant, facta res est. Nam et Cyaxares, et qui cum eo
 erant convivae, carnes istas gustarunt; et Scythae,
 perpetrato facinore, ad Alyatten supplices venerunt.
 (74.) Post haec, quum *Alyattes* repetenti Cyaxari
 Scythas tradere nollet, bellum Lydos inter et Medos

ἐνίκησαν, πολλάκις δὲ οἱ Λυδοὶ τοὺς Μήδους ἐν δὲ, 5
καὶ νυκτομαχίην τινὰ ἐποίησαντο. διαφέρουσι δὲ σφι
ἐπὶ ἴσης τὸν πόλεμον, τῷ ἑκτῷ ἔτει συμβολῆς γινομέ-
νης, συνήνεικε ὥς τε, τῆς μάχης συνεστωσῆς, τὴν ἡμέ-
ρην ἑξαπίνης νύκτα γενέσθαι. τὴν δὲ μεταλλαγὴν ταύ-
την τῆς ἡμέρης Θαλῆς ὁ Μιλήσιος τοῖσι Ἴωσι προηγό- 10
ρευσε ἔσεσθαι, οὖρον προβέμενος ἐναντὶν τοῦτον, ἐν ᾧ
δὴ καὶ ἐγέγετο ἡ μεταβολή. οἱ δὲ Λυδοὶ τε καὶ οἱ Μήδοι
ἐπεὶ τε εἶδον νύκτα ἀντὶ ἡμέρης γινομένην, τῆς μάχης τε
ἐπαύσαντο, καὶ μᾶλλον τι ἔσπευσαν καὶ ἀμφοτέροι
εἰρήνην ἐωυτοῖσι γενέσθαι. οἱ δὲ συμβιβάσαντες αὐτούς, 15
ἔσαν οἷδε, Συέννεσις τε ὁ Κίλιξ, καὶ Λαβύνητος ὁ Βα-
βυλώνιος· οὗτοί σφι καὶ τὸ ὄρκιον οἱ σπεύσαντες γενέ-
σθαι ἔσαν, καὶ γάμων ἐπαλλαγὴν ἐποίησαν· Ἀλυάτ-

gestum est per quinque continuos annos: quo in bello
Medi saepe de Lydis, saepe vero etiam de Medis Lydi
victoriam retulerunt; semel etiam nocturno quodam
praelio dimicarunt. Scilicet pari utrimque fortuna bel-
lum continuantibus accidit sexto anno, ut, postquam
signa contulissent, iamque ferveret pugna, subito dies
in noctem converteretur: quam dici mutationem *Tha-
les* Milesius Ionibus praedixerat, hunc ipsum annum
praeфинiens, quo facta est illa immutatio. Lydi vero
et Medi, quum loco dici subito noctem ingruere viderent,
pugnandi finem fecerunt, et aliquanto etiam
magis utrique componendae paci coeperunt studere.
Auctores vero conventionis hi erant, Syennesis Cilix,
et Labynetus Babylonius; quibus rem urgentibus fa-
ctum est, ut et foedus inter partes pangeretur, et mu-
tuum iungeretur matrimonium: decreverunt quippe,

20 *τὰ γὰρ ἐγνωσάν δοῦναι τὴν θυγατέρα Ἀρυήνῃ Ἀστυά-
γει τῷ Κυαξάρει παιδί. ἀνευ γὰρ ἀναγκαίης ἰσχυρῆς
συμβάσιος ἰσχυραὶ οὐκ ἐβέλουσι συμμένειν. Ὅρα δὲ
παύεται ταῦτα τὰ ἔθνη τὰ περ τε Ἕλληνες καὶ πρὸς
τούτοις, ἐπεὶ τοὺς βραχίονας ἐπιτάμωται ἐς τὴν
ὁμοχροίην, τὸ αἷμα ἀναλείχουσι ἀλλήλων.*

Ταῦτον δὲ ὦν τὸν Ἀστυάγεα Κῦρος, εὐὺς ἐαυτοῦ 75
μυροπτόρα, καταστρεφόμενος ἔσχε δι' αἰτίην τὴν ἐγὼ
ἐν τοῖσι ὀπίσω λόγοις σημανέω. τὰ Κροῖσος ἐπιμεμ-
φόμενος τῷ Κῦρῳ, ἐς τε τὰ χρηστήρια ἐπέμπε, εἰ
5 στρατεύεται ἐπὶ Πέρσας, καὶ δὴ καὶ ἀπικόμενον χρησ-
μοῦ καθόλου, ἐλπίσας πρὸς ἐαυτοῦ τὸν χρησμὸν εἶναι,
ἐστρατεύετο ἐς τὴν Περσέων μοῖρην. Ὡς δὲ ἀπῆκετο ἐπὶ
τὸν Ἄλυν ποταμὸν ὁ Κροῖσος, τὸ ἐνθεῦτεν, ὥς μὲν ἐγὼ
λέγω, κατὰ τὰς εὐσας γεφύρας διεβίβασε τὸν στρα-

ut Alyattes filiam suam Aryenin Astyagi, Cyaxaris filio, daret uxorem. Nam absque firmo necessitudinis vinculo non solent conventiones firmæ manere. Fœdus autem sanciant hi populi eodem ritu atque Græci, nisi quod præterea brachia incidunt summâ in cute, et sanguinem mutuo lingunt.

(75.) Hunc igitur Astyagen, avum suum materternum, *Cyrus* regno deiectionum in sua potestate tenebat, eam ob causam quam in sequentibus exponam. Quo nomine Croesus ei infensus, ad oracula miserat qui consulerent an bellum Persis inferret; et ambiguum responsum nactus, ratus sibi favere responsum, expeditionem in Persarum ditionem suscepit. Ubi vero ad *Halyn* fluvium pervenit *Croesus*, deinde, ut ego quidem aio, pontibus eis, qui ibi erant, copias

τόν' ὡς δὲ ὁ πολλὸς λόγος Ἑλλήνων, Θαλῆς οἱ ὁ Μι- 10
 λήσιος διεβίβασε. ἀπορέοντας γὰρ Κροίσου ὅπως οἱ δια-
 βήσεται τὸν ποταμὸν ὁ στρατὸς, (οὐ γὰρ δὴ εἶναι καὶ
 τοῦτον τὸν χρόνον τὰς γεφυράς ταύτας,) λέγεται πα-
 ρεόντα τὸν Θαλῆν ἐν τῷ στρατοπέδῳ, ποιῆσαι αὐτῷ τὸν
 ποταμὸν, ἐξ ἀριστερῆς χειρὸς ρέοντα τοῦ στρατοῦ, καὶ 15
 ἐκ δεξιῆς ρέειν· ποιῆσαι δὲ ᾧδε. ἄνωθεν τοῦ στρατοπέδου
 ἀρξάμενον, διώρυχα βαθύην οὐρύσσειν, ἄγοντα μνηοειδῆ,
 ὅπως, ἂν τὸ στρατόπεδον ἰδρυμένον κατὰ νώτου λάβοι,
 ταύτη κατὰ τὴν διώρυχα ἐκτραπόμενος ἐκ τῶν ἀρχαίων
 ρέεθρων, καὶ αὐτὶς παραμειβόμενος τὸ στρατόπεδον, εἰς 20
 τὰ ἀρχαῖα ἐσβάλλοι. ὥς τε, ἐπεὶ τε καὶ ἐσχίσθη τά-
 χιστα ὁ ποταμὸς, ἀμφοτέρῃ διαβατὸς ἐγένετο. οἱ δὲ
 καὶ τὸ παράπαν λέγουσι καὶ τὸ ἀρχαῖον ρέεθρον ἀποξη-
 ρανθῆναι. ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐ προσίεμαι· κῶς γὰρ ὁπίσω

traduxit; ut vero vulgo Graeci narrant, Thalcs eas
 Croeso traduxit Milesius. Dubitante enim rege, quo
 pacto flumen transmitterent copiae (necdum enim eo
 tempore pontes hos exstitisse) Thaletem aiunt, cum
 in castris adesset, effecisse ut flumen, quod a laeva
 exercitus fluebat, a dextra etiam flueret. Effecisse au-
 tem aiunt hunc in modum: exorsum ab ea fluvii parte,
 quae supra castra erat, altam effodisse fossam, et lu-
 natâ specie ita duxisse, ut, postquam castra ad flu-
 vium locata circuisset a tergo, flumen illac ex pristino
 alveo per fossam aversum, et castra rursus praeterlap-
 sum, in pristinum alveum influeret. Ita, simulatque
 divisum fuisset flumen, ab utraque parte permeabile
 factum esse: nonnulli vero etiam aiunt, pristinum
 alveum prorsus exaruisse. At mihi quidem hoc non

πορευόμενοι διέβησαν αὐτόν; Κροῖσος δὲ, ἐπεὶ τε διαβαὼς 76
 σὺν τῷ στρατῷ ἀπίκητο τῆς Καππαδοκίης εἰς τὴν Πτε-
 ρίην καλεομένην· ἡ δὲ Πτερίη ἐστὶ τῆς χώρας ταύτης τὸ
 ἰσχυράτατον, κατὰ Σινώπην πόλιν τὴν ἐν Εὐξείνῳ πόν-
 5 τῳ μάλιστα καὶ κειμένη· ἐνθαῦτα ἐστρατοπεδεύετο,
 Φθείραν τῶν Συρίων τοὺς κλήρους. καὶ εἶλε μὲν τῶν
 Πτερίων τὴν πόλιν, καὶ ἡνδραποδίσατο· εἶλε δὲ τὰς
 περιουσίας αὐτῆς πάσας· Συρίους τε, οὐδὲν ἔοντας αἰ-
 τίους, ἀναστάτους ἐποίησε. Κῦρος δὲ ἀγείρας τὸν ἑαυτοῦ
 10 στρατὸν, καὶ παραλαβὼν τοὺς μεταξύ οἰκέοντας πάν-
 τας, ἡγιοῦτο Κροίσῳ. πρὶν δὲ ἐξελαύνειν ὁρμῆσαι τὸν
 στρατὸν, πέμψας κήρυκας εἰς τοὺς Ἴωνας, ἐπειράτο
 σφίαις ἀπὸ Κροίσου ἀπιστάμεναι. Ἴωνες μὲν νυν οὐκ ἐπεί-
 15 Κροίσῳ, ἐνθαῦτα ἐν τῇ Πτερίῃ χώρῃ ἐπειρώατο κατὰ τὸ

persuadent; quo enim modo, quum reversi sunt, flu-
 men transierunt? (76.) *Croesus* igitur, superato
 cum copiis fluvio, in eam Cappadociae partem perve-
 nit, quae *Pteria* nominatur, estque totius huius regionis
 pars validissima, ex adverso fere Sinopes ad Pontum
 Euxinum sita. Ibi castris positis, praedia devastavit
 Syriorum, et oppidum Pteriorum cepit, in servitu-
 temque redegit: cunctaque etiam finitima cepit op-
 pida, Syriosque nihil commeritos funditus evertit.
 Tum *Cyrus*, coacto exercitu, adsumtisque omnibus
 qui in medio incolebant, obviam Croeso ivit. Prius-
 quam autem educere institueret copias, caduceatores
 ad Iones misit solicitandos ut a Croeso deficerent. Et
 Iones quidem non paruerunt: Cyrus vero ut advenit,
 castra Croeso opposuit; et ibidem in terra Pteria va-

ισχυρόν ἀλλήλων. μάχης δὲ καρτερῆς γενομένης, καὶ
πισόντων ἀμφοτέρων πολλῶν, τέλος οὐδέτεροι νικήσαν-
τες διέστησαν, νυκτὸς ἐπελθούσης. καὶ τὰ μὲν στρατό-
πεδα ἀμφοτέρα οὕτως ἠγωνίσατο.

- 77 Κροῖσος δὲ, μεμφθεὶς κατὰ τὸ πλῆθος τὸ ἐαυτοῦ
στράτευμα· ἦν γάρ οἱ ὁ συμβαλὼν στρατὸς πολλὸν
ἐλάσσαν ἢ ὁ Κύρου· τοῦτο μεμφθεὶς, ὡς τῇ ὑστεραίᾳ
οὐκ ἐπιράτο ἐπιὼν ὁ Κῦρος, ἀπήλαυε εἰς τὰς Σάρδεις,
ἐν νόῳ ἔχων, παρακαλέσας μὲν Αἰγυπτίους κατὰ τὸ 5
ὄρκιον, (ἐποίησατο γὰρ καὶ πρὸς Ἀμασιν βασιλεύον-
τα Αἰγύπτου συμμαχίην πρότερον ἢ περ πρὸς Λακεδαι-
μονίους,) μεταπεμφάμενος δὲ καὶ Βαβυλωνίους, (καὶ
γὰρ πρὸς τούτους αὐτῷ ἐπεποίητο συμμαχίη· ἐτυράν-
νευε δὲ τῶν Βαβυλωνίων τὸν χρόνον τοῦτον Λαβύνητος·) 10
ἐπαγγείλας δὲ καὶ Λακεδαιμονίους παρεῖναι εἰς χρόνον

*lido impetu vires invicem tentarunt. Acri praelio com-
misso, multis utrimque occisis, ad extremum, cum
nox ingrueret, neutram in partem inclinante victo-
ria discesserunt. Et hunc quidem in modum uterque
exercitus pugnaverat.*

(77.) *Croesus* vero, copiarum suarum accusans pau-
citatē: nam militum eius, qui conflixerant, multo
minor, quam *Cyri*, numerus fuerat: hac ratione in-
ductus, quum postridie eius diei *Cyrus* adgredi illum
non conaretur, Sardes reversus est, habens in animo
et Aegyptios evocare ex foedere; quorum cum rege
Amasi, prius quam cum Lacedaemoniis, foedus inie-
rat: et Babylonios arcessere; (nam et cum his socie-
tatem armorum pepigerat; rex autem per id tempus
Babyloniorum Labynetis erat;) et Lacedaemoniis de-

ῥητὸν αἰΐας τε δὴ τούτους, καὶ τὴν ἑωυτοῦ συλλέξας
στρατὴν, ἐνένωτο, τὸν χειμῶνα παρῆς, ἅμα τῷ ἦρι
στρατεύειν ἐπὶ τοὺς Πέρσας. καὶ ὁ μὲν, ταῦτα Φρο-
15 νέων, ὡς ἀπύκετο εἰς τὰς Σάρδεις, ἔπεμπε κήρυκας κα-
τὰ τὰς συμμαχίας, προερέοντας εἰς πέμπτον μῆνα συλ-
λέγεσθαι εἰς Σάρδεις. τὸν δὲ παρόντα καὶ μαχεσάμενον
στρατὸν Πέρσῃσι, ὃς ἦν αὐτοῦ ξεινικός, πάντα ἀπίς,
δισκέδασε· οὐδαμῶ ἐλπίσας μή κοτε ἄρα ἀγωνισά-
20 μενος οὕτω παραπλησίως Κῦρος ἐλάσει ἐπὶ Σάρδεις.
Ταῦτα ἐπιλεγόμενῳ Κροίσῳ τὸ πρᾶσταιον πᾶν ὁφίων 78
ἐπεπλήσθη. Φανέντων δὲ αὐτέων, οἱ ἵπποι μετιέντες τὰς
νομὰς νέμεσθαι, φοιτέοντες κατήσθιον. ἰδόντι δὲ τοῦτο
Κροίσῳ, ὥσπερ καὶ ἦν, ἔδοξε τέρας εἶναι. αὐτίκα δὲ
5 ἔπεμπε θεοπρόπους εἰς τοὺς ἐξηγητάς Τελμηστέων.

nunciare, ut ad definitum tempus adsint: denique
hisce coniunctis, suisque ipsius copiis contractis, con-
stituerat, simulatque praeteriisset hyems, primo vere
expeditionem in Persas suscipere. Haec ille animo
agens, ut Sardes venit, nuncios misit ad socios, qui
illis edicerent, ut *ad quintum mensem Sardes conve-*
nirent. Praesentem vero exercitum, qui cum Persis
pugnauerat, qui ibi aderat mercede conductus, om-
nem dimisit dispersitque; nequaquam ratus fore, ut
Cyrus, qui ita aequo Marte pugnasset, adversus Sardes
copias suas duceret. (78.) Haec dum secum reputat
Croesus, suburbana omnia serpentibus impleta sunt:
quos equi, ut adparuerunt, omisso consueto pahulo,
frequentes deglutiebant. Id Croeso cernenti visum
est, ut erat, esse portentum: itaque e vestigio misit
qui haruspices consulerent *Telmessenses*. Sed consul-

ἀπικομένοισι δὲ τοῖσι θεοπρόποισι, καὶ μαθοῦσι πρὸς
 Τελμησσέων τὸ θέλει σημαίνειν τὸ τέρας, οὐκ ἐξηγέμετο
 Κροίσῳ ἀπαγγεῖλαι. πρὶν γὰρ ἢ ὀπίσω σφέας ἀνα-
 πλῶσαι ἐς τὰς Σάρδεις, ἦλω ὁ Κροῖσος. Τελμησσίτες
 μὲν τοι τὰδε ἐγνώσαν, στρατὸν ἀλλόθροον προσδοκίμων 10
 εἶναι Κροίσῳ ἐπὶ τὴν χώραν, ἀπικοόμενον δὲ τοῦτον κα-
 ταστρέψεσθαι τοὺς ἐπιχωρίους· λέγοντες ὅφιν εἶναι γῆς
 παῖδα, ἵππον δὲ, πολέμιόν τε καὶ ἐπῆλυδα. Τελμησ-
 σέες μὲν νυν ταῦτα ὑπεκρίναντο Κροίσῳ ἥδη ἡλωκότι,
 οὐδὲν κω εἰδότες τῶν ἦν περὶ Σάρδεις τε καὶ αὐτὸν Κροῖσον. 15

79 Κῦρος δὲ, αὐτίκα ἀπελαύνοντας Κροίσου μετὰ τὴν
 μάχην τὴν γενομένην ἐν τῇ Περίῃ, μαθὼν ὡς ἀπελά-
 σας μέλλοι Κροῖσος διασκεδᾶν τὸν στρατὸν, βουλευό-
 μενος εὗρισκε πρῆγμα ὅτι εἶναι ἐλαύνειν ὡς δύναίτο τά-
 χιστα ἐπὶ τὰς Σάρδεις, πρὶν ἢ τὸ δεύτερον αἰσθῆναι τῶν 5

toribus Telmessum profectis, ibique quid significaret
 prodigium edoctis, non contigit, ut Croeso renunciare
 responsum possent; nam priusquam Sardes renavi-
 gassent, captus Croesus erat. Atqui Telmessenses ita
 censuerant, exercitum peregrinum ingressurum esse
 terram Croesi, et incolas oppressurum: serpentes
 enim, aiebant, esse terrae filios; equos autem, ho-
 stes et advenas. Et haec quidem responderant Tek-
 messenses Croeso iam capto, sed neseii adhuc ipsi
 quid Sardibus ageretur aut quid Croeso accidisset.

(79.) At Cyrus certior factus, Croesum, quum con-
 tinuo post pugnam in Pteria pugnata[m] copiis suis
 domum reduceret, decrevisse post reditum dimittere
 copias, consilio inito intellexit e re sua esse, quam
 celerrime posset adversus Sardes ducere, priusquam

Λυδῶν τὴν δύναμιν. ὡς δὲ οἱ ταῦτα ἑδοξε, καὶ ἐποίηε
κατὰ τάχος. ἑλάσας γὰρ τὸν στρατὸν εἰς τὴν Λυδίην,
αὐτὸς ἀγγελὸς Κροίσῳ ἐληλύθει. ἐνθαῦτα Κροῖσος εἰς
ἀπορίαν πολλὴν ἀπίγμενος, ὡς οἱ παρὰ δόξαν ἔσχε τὰ
10 πηγήματα ἢ ὡς αὐτὸς κατεδόκει, ὁμῶς τοὺς Λυδοὺς
ἐξήγε εἰς μάχην. ἦν δὲ τοῦτον τὸν χρόνον ἔθνος οὐδὲν ἐν
τῇ Ἀσίῃ οὔτε ἀνδρείωτερον, οὔτε αἰκιμώτερον τοῦ Λυδίου.
ἡ δὲ μάχη σφαιρῶν ἦν ἀπ' ἵππων, δούρατά τε ἐφόρεον
μεγάλα, καὶ αὐτοὶ ἔσαν ἱππεύεσθαι ἀγαθοί. Ἐς τὸ 80
πρόδιον δὲ συγκλοῦντων τοῦτο τὸ πρὸ τοῦ ἀστεός ἐστι τοῦ
Σαρδηνίου, ἐὼν μέγα τε καὶ ψιλόν, (διὰ δὲ αὐτοῦ πο-
ταμὸς ῥέωντες καὶ ἄλλοι καὶ Ἴλλος συρρήγνῃσι εἰς τὸν
5 μαγίστον, καλεόμενον δὲ Ἑρμόν, ὃς ἐξ οὐρεὸς ἱεροῦ Μη-
τρὸς Διὸς Διὸς ῥέων, ἐκδιδοῖ εἰς θάλασσαν κατὰ Φω-
κίαν πάλιν,) ἐνθαῦτα ὁ Κῦρος ὡς εἶδε τοὺς Λυδοὺς εἰς

Lydorum copiae rursus collectae essent. Atque, ut
ei visum erat, ita protinus fecit. Nam exercitum in
Lydiam ducens, ipse nuncius Croeso advenit. Ibi tum
Croesus in magnam consilii inopiam adductus, quum
sege secus atque expectaverat res cecidisset, tamen
Lydos in praelium eduxit. Erat autem ea aetate nul-
lus Asiae populus fortior, nec magis strenuus, quam
Lydus. Pugnandi genus erat ex equis; hastasque ge-
stabant praelongas, et equitandi inprimis erant periti.
(80.) Campus, in quo concursum est, ante urbem
Sardianam iacet, magnus et nudus: quem perfluentes
cum alii amnes, tum Hyllus, perrumpunt omnes in
eum qui maximus est, cui nomen Hermus; qui, e
monte Matri Dindymenae sacro ortus, in mare se
exonerat iuxta Phocacam urbem. Hic ubi Lydos ad

μαχῇ τασσομένους, καταρράδῃσας τὴν ἵππην, ἐπὶ αὐτῇ.
 Ἀρπάγῳ ὑποθεμένου ἀνδρὸς Μήδου, τοιαύτα ὅσαι τῶ
 στρατῷ τῷ ἑαυτοῦ ἔποντο σιτοφόροι τε καὶ στένοφόροι 10
 κάμηλοι, ταύτας πάσας αἰύσας, καὶ ἀπελὼν τὰ ἄχθεια,
 ἀνδρας ἐπ' αὐτὰς ἀνέβησε ἱππάδα στολὴν ἠσταλμέ-
 νους. σκευάσας δὲ αὐτοὺς, προσέταξε τῆς ἄλλης στρα-
 τῆς προῖεναι πρὸς τὴν Κροίσου ἵππον, τῇ δὲ καμήλῳ
 ἐπισθαι τὸν πεζὸν στρατὸν ἐκέλευε· ὅπισθε δὲ τοῦ πεζοῦ 15
 ἐπέταξε τὴν πᾶσαν ἵππον. ὥς δὲ οἱ πάντες διετετά-
 χατο, παραίνεσε τῶν μὲν ἄλλων Λυδῶν μὴ Φειδομέ-
 νους, κτείνειν πάντα τὸν ἐμποδὼν γινόμενον, Κροῖσον δὲ
 αὐτὸν μὴ κτείνειν, μηδὲ ἢν συλλαμβανόμενος ἀμύνηται.
 ταῦτα μὲν παραίνεσε. τὰς δὲ καμήλους ἔταξε ἀντία 20
 τῆς ἵππου, τῶνδε εἵνεκεν· κάμηλον ἵππος φοβέται, καὶ
 οὐκ ἀνέχεται οὔτε τὴν ἰδέην αὐτῆς ὀρέων, οὔτε τὴν ὁδμήν

pugnandum instructos vidit *Cyrus*, reformidans equi-
 tatum, monitu Harpagi Medi, tale imit consilium.
 Coactis omnibus quae exercitum ipsius sequebantur
 camelis, vel frumentum vel vasa portantibus, sarcina-
 nas detraxit, et viros imposuit equestri cultu ornatos:
 quibus ita instructis praecepit, ut caeteras copias
 praecirent adversus Croesi equitatum; peditatum vero
 iussit camelorum aciem subsequi; denique post pe-
 destrem aciem equitatum omnem locavit. His omni-
 bus ita ordinatis, edixit ne cui parcerent Lydorum
 caeterorum, sed occiderent cunctos qui resisterent,
Croesum vero ipsum non occiderent, ne si captus qui-
 dem repugnaret. Hoc imperium dedit. Camelos autem
 adversus equitatum instruxit hac de caussa: camelum
 equus reformidat, adeo quidem ut nec speciem eius

ὄσφραινόμενος. αὐτοῦ δὴ ὦν τούτου εἵνεκεν ἐσεσθίοντο,
 ἵνα τῷ Κροίσῳ ἄχρηστον ἦ τὸ ἵππικόν· τῷ δὲ τι καὶ
 25 ἐπείχε ἐλλάμψεσθαι ὁ Λυδός. ὡς δὲ καὶ συνήεσαν ἐς
 τὴν μάχην, ἐνθαῦτα ὡς ὄσφραντο τάχιστα τῶν καμή-
 λων οἱ ἵπποι, καὶ εἶδον αὐτάς, ὀπίσω ἀνέστρεφον,
 διέφθαρτό τε τῷ Κροίσῳ ἡ ἐλπίς. οὐ μέντοι οἱ γε Λυ-
 δοὶ τὸ ἐνθεῦτεν δειλοὶ ἦσαν· ἀλλ', ὡς ἔμαθον τὸ γνω-
 30 μενον, ἀποθορόντες ἀπὸ τῶν ἵππων, πεζοὶ τοῖσι Πέρ-
 σῃσι συνέβαλλον. χρόνῳ δὲ, πεσόντων ἀμφοτέρων πάλ-
 λων, ἐτράποντο οἱ Λυδοί. κατεilhθέντες δὲ ἐς τὸ τείχος,
 ἐπολιορκέοντο ὑπὸ τῶν Περσέων.

Τοῖσι μὲν δὴ κατεστήκειε πολιορκίη. Κροῖσος δὲ δο- 81
 κέων οἱ χρόνον ἐπὶ μακρὸν ἐσεσθαι τὴν πολιορκίην,
 ἔπεμπε ἐκ τοῦ τείχεος ἄλλους ἀγγέλους· ἐς τὰς συμ-
 μαχίας. οἱ μὲν γὰρ πρότερον διεπέμποντο, ἐς πέμπτον

intueri, nec odorem percipere sustineat: ob id ipsum
 igitur rationem istam inierat, ut Croeso inutiles essent
 equestres copiae, quibus vel maxime se praevaliturum
 Lydus cogitaverat. Atque etiam, postquam ad pugnam
 concursus est, ibi tum equi, simulatque olfecerunt
 camelos conspexeruntque, protinus retro se averte-
 runt, et elusa Croeso spes erat. Nec vero idcirco Lydi
 continuo abiecere animos; sed, re cognita, ab equis de-
 silientes, pedibus conflixere cum Persis. Postremo ve-
 ro, multis utrimque caesis, in fugam versi sunt Lydi:
 itaque intra murum compulsi, obsidebantur a Persis.

(81.) Dum vero obsidionem parant Persae, Croe-
 sus in longius processuram obsidionem ratus, alios
 exerce nuncios mittit ad socios. Nam qui prius di-
 missi erant, hi ad coeundum Sardes quintum mensem

μῆνα προερέοντες συλλέγεσθαι ἐς Σάρδις· τούτους δὲ 5
 ἐξέπεμπε, τὴν ταχίστην δέεσθαι βοηθεῖν, ὥς πολιορ-
 82 κεομένου Κροίσου. Ἐς τε δὴ ὦν τὰς ἄλλας ἐπέμπε
 συμμαχίας, καὶ δὴ καὶ ἐς Λακεδαιμόνα. τοῖσι δὲ καὶ
 αὐτοῖσι τοῖσι Σπαρτιήτησι κατ' αὐτὸν τοῦτον τὸν χρόνον
 συνεπέπτακε ἕως εὐῶσα πρὸς Ἀργείους, περὶ χώρου
 καλειομένου Θυρέης. τὰς γὰρ Θυρέας ταύτας, εὐῶσας 5
 τῆς Ἀργολίδος μοίρης, ἀποταμίμενοι ἔσχον οἱ Λακεδαι-
 μόνιοι. ἦν δὲ καὶ ἡ μέχρι Μαλεῶν ἡ πρὸς ἐσπέρην Ἀρ-
 γείων, ἡ τε ἐν τῇ ἡπείρῳ χώρα, καὶ ἡ Κυθηρῶν νῆσος,
 καὶ αἱ λοιπαὶ τῶν νήσων. βοηθησάντων δὲ Ἀργείων τῇ
 σφετέρῃ ἀποταμνομένη, ἐνθαῦτα συνέβησαν ἐς λόγους 10
 συνελθόντες, ὥς τε τρηκοσίους ἐκατέρων μαχέσασθαι·
 ὁκότεροι δ' ἂν περιγένοιται, ταυτέων εἶναι τὸν χάρον· τὸ
 δὲ πλῆθος τοῦ στρατοῦ ἀπαλλάσσεσθαι ἐκάτερον ἐς τὴν

edixerant: nunc hos dimisit oratum, ut quam celer-
 rime auxilia sibi mitterentur, quippe ab hostibus ob-
 sesso. (82.) Igitur cum ad alios socios misit, tum
 ad Lacedaemonios. Per idem vero tempus ipsis etiam
Spartanis acciderat, ut contentionem haberent cum
Argivis, de loco cui nomen *Thyrea*. Hasce quippe
 Thyreas, quum essent Argolicae ditionis, Lacedae-
 monii Argivis ademtas tenebant. Etenim Argivorum
 etiam erat ad Maleas usque regio ad occasum sita,
 cum in continente, tum insula Cytheria, reliquacque
 insulae. Igitur quum ad opem ferendam adempto suo
 territorio adcurrissent Argivi, in colloquium ibi con-
 venerunt cum Lacedaemoniis, pactique sunt, ut *tre-*
centi utrimque pugnarent, et, utri superiores ex-
cessissent, eorum regio foret; reliquus autem exer-

ἑαυτοῦ, μηδὲ παραμένειν ἀγωνιζομένων, τῶνδ' εἵνεκεν,
 15 ἵνα μὴ παρόντων τῶν στρατοπέδων, ὁρῶντες οἱ ἕτεροι
 ἐσσομένους τοὺς σφετέρους, ἐπαμύνοιεν. Συνέβημενοι ὦν
 ταῦτα, ἀπαλλάσσοντο· λογάδες δὲ ἐκατέρων ὑπο-
 λειφθέντες συνέβαλλον. μαχομένων δὲ σφῶν, καὶ γι-
 νομένων ἰσπαλέων, ὑπελείποντο ἐξ ἀνδρῶν ἐξακοσίων
 20 τρεῖς· Ἀργείων μὲν, Ἀλκηνῶς τε καὶ Χρόμιος· Λακε-
 δαιμονίων δὲ, Ὀθρυάδης. ὑπελείφθησαν δὲ οὗτοι νυκτὸς
 ἐπελθούσης. οἱ μὲν δὴ δύο τῶν Ἀργείων, ὡς νενικηκότες,
 ἔθεν ἐς τὸ Ἄργος· ὁ δὲ τῶν Λακεδαιμονίων Ὀθρυάδης,
 σκυλεύσας τοὺς Ἀργείων νεκρούς, καὶ προσφορήσας
 25 τὰ ὅπλα πρὸς τὸ ἑαυτοῦ στρατόπεδον, ἐν τῇ τάξει
 εἶχε ἑαυτὸν. ἡμέρῃ δὲ δευτέρῃ παρῆσαν πυνθανόμενοι
 ἀμφοτέρω. τέως μὲν δὴ αὐτοὶ ἐκάτεροι ἔφασαν νικᾶν
 λέγοντες, οἱ μὲν, ὡς ἑαυτῶν πλεῖνες περιγεγόνασι· οἱ

*citus utrorumque domum discederet, neque praesto
 esset dum illi pugnarent; eā scilicet caussā, ne, si
 adessent, parti succumbenti auxilium sui ferrent. His
 conventis digressi sunt; selecti vero ex utrisque relictī,
 certamen inierunt: qui quum aequo Marte pugnassent,
 ex sexcentis tres omnino reliqui fuere; ex Argivis
 Alcenor et Chromius, ex Lacedaemoniis Othryades.
 Hi quum interveniente nocte superessent, duo Ar-
 givi, ut qui vicissent, cursu Argos repelierunt; Lace-
 daemonius vero Othryades, spoliatis Argivorum cada-
 veribus, armisque in ipsius castra delatis, in statione
 mansit. Postridie utrique, re audita, advenere: ac
 statim quidem utrique, vicisse se, contendebant; Ar-
 givi, dicentes suorum plures superfuisse; Lacedae-
 monii vero, illos profugisse demonstrantes, suum*

δε, τοὺς μὲν ἀποφαίνοντες πεφυγότας, τὸν δὲ σφέτε-
 ρον παραμείναντα, καὶ σκυλεύσαντα τοὺς ἐκείνων νε- 30
 κρούς. τέλος δὲ, ἐκ τῆς ἐρίδος συμπεσόντες ἐμάχοντο
 πεποντων δὲ καὶ ἀμφοτέρων πολλῶν, ἐνίκων Λακεδαι-
 μόνιοι. Ἀργεῖοι μὲν νυν ἀπὸ τούτου τοῦ χρόνου κατα-
 κειράμενοι τὰς κεφαλὰς, πρότερον ἐπάναγκες κομῶντες,
 ἐποίησαντο νόμον τε καὶ κατάρην, μὴ πρότερον θρέψειν 35
 κόμην Ἀργείων μηδένα, μηδὲ τὰς γυναῖκας σφι χρυ-
 σοφορήσκειν, πρὶν ἢ Θυρέας ἀνασώσωνται. Λακεδαι-
 μόνιοι δὲ τὰ ἐναντία τούτων ἔθεντο νόμον, οὐ γὰρ κο-
 μῶντες πρὸ τούτου, ἀπὸ τούτου κομᾶν. τὸν δὲ ἓνα λέ-
 γουσι τὸν περιλειφθέντα τῶν τριηκοσίων, Ὀθρυάδην, αἰ- 40
 σχυνόμενον ἀπονοστήειν εἰς Σπάρτην, τῶν αἱ συλλοχι-
 τῶν διαθαρμένων, αὐτοῦ μιν ἐν τῇσι Θυρέῃσι κατα-
 83 κήσασθαι ἑαυτὸν. Τοιούτων δὲ τοῖσι Σπαρτιήτῃσι

vero perstitisse, et cadavera spoliassse Argivorum.
 Ad extremum, ex contentione ad arma concurrentes,
 pugnam capessunt; et, multis utrimque caesis, Lace-
 daemonii victores discedunt. Quo ex tempore Argivi,
 tonsis capisibus, quum antea necessario comati essent,
 legem condiderunt, sese devoventes, *ne prius comam*
aleret quisquam Argivorum, neve mulieres aurum
gestarent, quam Thyreas recepissent. E contrario
 Lacedaemonii, quum ante hac non comarentur, le-
 gem tulerunt, ut *ab hoc tempore alerent comam.*
 Unum autem illum ex trecentis superstitem, Othrya-
 dem, aiunt pudore retentum ne occisis commilitonibus
 Spartam rediret, illic apud Thyreas mortem sibi con-
 scivisse. (83.) Haec dum apud Spartanos aguntur,
 advenit Sardinianus legatus, orans ut *obsesso Croeso*

ἐνεστειώτων πηγμάτων, ἦκε ὁ Σαρδηνὸς κήρυξ, δεόμε-
νος Κροίσῳ βοηθεῖν παλιорκεομένῳ. οἱ δὲ ὁμῶς, ἐπεὶ τε
ἐπύθοντο τοῦ κήρυκος, ὀρμέατο βοηθεῖν. καὶ σφι ἡδὴ
5 παρσκευασμένοισι, καὶ νεῶν ἐουσέων ἐτοίμων, ἦλθε
ἄλλη ἀγγελίη, ὡς ἠλώκοι τὸ τεῖχος τῶν Λυδῶν, καὶ
ἔχοιτο Κροῖσος ζωγρηθείς. οὕτω δὲ οὗτοι μὲν, συμφορὴν
ποιστάμενοι μεγάλην, ἐπέταυντο.

Σάρδιες δὲ ἤλωσαν ᾧδε. ἐπειδὴ τεσσαρεσκαίδεκάτῃ 84
ἐγένετο ἡμέρῃ παλιорκεομένῳ Κροίσῳ, Κῦρος τῇ στρατιῇ
τῇ ἑαυτοῦ, διαπέμψας ἱππέας, προεῖπε, τῷ πρώτῳ
ἐπιβάντι τοῦ τεύχους δῶρα δῶσειν. μετὰ δὲ τοῦτο, πει-
5 ρησαμένης τῆς στρατιῆς, ὡς οὐ προεχώρει, ἐνθαῦτα τῶν
ἄλλων πεπαυμένων, ἀνὴρ Μάρδος ἐπειράτο προσβαί-
νων, τῷ ὄνομα ἦν Τροιάδης, κατὰ τοῦτο τῆς ἀκροπό-
λιος τῇ οὐδεὶς ἐτέτακτο Φύλακος. οὐ γὰρ ἦν δεινόν.

*suppetias ferrent. Et illi nihilo minus, audito legato,
ad succurrendum se accinxerunt. Sed quum iam pa-
rati essent, et in promptu starent naves, alius adfertur
nūncius, arcem Lydorum expugnatam esse, Croe-
sumque vivum ab hostibus captum. Ita quidem La-
cedæmonii, casum regis vehementer dolentes, auxi-
lia mittere supersederunt.*

(84.) *Expugnatae autem sunt Sardes hoc maxime
modo. Quartodecimo quam obsideri coeptae erant
die, Cyrus, dimissis per castra equitibus, edixerat
copiis suis, dona se daturum ei qui murum primus
conscendisset. Mox periculo a militibus facto, post-
quam conatui non respondit successus, ibi tum,
quiescentibus caeteris, vir Mardus genere, cui nomen
Hyroeades, adscendere conatus est cā parte arcis, qua*

κατὰ τοῦτο μὴ αἰῶν κατέ. ἀπότομός τε γάρ ἐστι ταύτη
 ἡ ἀκρόπολις, καὶ ἄμαχος· τῇ οὐδὲ Μήλης, ὁ πρότε- 10
 ρεν βασιλεὺς Σαρδίων, μύνη οὐ περιήνευκε τὸν λέοντα,
 τὸν οἱ ἡ παλλακὴ ἔτεκε, Τελμησσέων δικασάντων, ὡς
 περιενειχθέντος τοῦ λέοντος τὸ τεῖχος, ἔσονται Σάρδιες
 ἀνάλωτοι. ὁ δὲ Μήλης κατὰ τὸ ἄλλο τεῖχος περιενεί-
 κας, τῇ ἣν ἐπίμαχον τὸ χωρίον τῆς ἀκροπόλιος, κατῇ 15
 λόγησέ τούτου, ὡς ἐὼν ἄμαχόν τε καὶ ἀπότομον· ἔστι
 δὲ πρὸς τοῦ Τρωάου τετραμμένον τῆς πόλιος. Ὁ ὦν
 δὴ Τροιάδης οὗτος ὁ Μάρδος, ἰδὼν τῇ προτεραίῃ τῶν
 τινα Λυδῶν κατὰ τοῦτο τῆς ἀκροπόλιος καταβάντα ἐπὶ
 κινέην ἀναβὼν κατακυλισθεῖσαν, καὶ ἀνελόμενον, ἐφρά- 20
 σθη καὶ ἐς θυμὸν ἐβάλετο. τότε δὲ δὴ ὁ αὐτός τε ἀνα-

nulli locati custodes erant; quia non verendum visum
 erat, ne ab illa parte umquam arx caperetur. Est enim
 ibi abrupta arx, et inexpugnabilis: qua unâ etiam
 parte olim *Meles*, rex Sardium, non circumtulera-
 t leonem, quem ipsi pellex pepererat; quum respon-
 sum edidissent Telmessenses, *si leo circa murum*
circumferretur, inexpugnabiles fore Sardes. Meles
 igitur circa reliquum murum circumferens, qua ex-
 pugnabile munimentum arcis erat, hanc partem spre-
 verat, ut inexpugnabilem et abruptam: est autem ea,
 quae Tmolo oppido opposita est. Hyroeades igitur
 hic Mardus, quum pridie vidisset Lydorum aliquem
 ab illa parte arcis descendentem, recepturum galeam
 quae superne devoluta erat, eandemque reportan-
 tem; advertens animum, deliberaverat secum. Tunc
 igitur et ipse adscendit, et eius vestigia legentes plu-
 res adscendebant. Quum igitur frequenti numero Per-

βεβήκει, καὶ κατ' αὐτὸν ἄλλοι Περσέων ἀπέραιον.
προσβαίντων δὲ συγχῶν, οὕτω δὴ Σάρδιες τε ἠλώκεσαν,
καὶ πᾶν τὸ ἄστυ ἐπορεύετο.

Κατ' αὐτὸν δὲ Κροῖσον τὰδε ἐγένετο. ἦν οἱ παῖς, τοῦ 85
καὶ πρότερον ἐπεμνήσθην, τὰ μὲν ἄλλα ἐπιεικής, ἄφα-
νος δέ. ἐν τῇ αὖν παρελεύσῃ εὐεστοῖ ὁ Κροῖσος τὸ πᾶν
ἐς αὐτὸν ἐπεποιήκει, ἄλλα τε ἐπιφραζόμενος, καὶ δὴ
5 καὶ ἐς Δελφοὺς περὶ αὐτοῦ ἐπετόμφει χρησομένους. ἡ
δὲ Πυθίη οἱ εἶπε τὰδε·

Λυδὲ γένος, πολλῶν βασιλεῦ, μέγα νήπιε Κροῖται,
μὴ βούλευ πολύευκτον ἰὴν ἀνὰ δώματ' ἀκούειν
παιδὸς φεγγομένου. τὴν σε παλὺ λαΐον αἰμῶϊς
10 ἔρμαιται. αὐδήσει γὰρ ἐν ἡματι πρῶτον ἀνάλβω.
Ἀλυσκομένου δὲ τοῦ τύχιος, ἥϊε γὰρ τῶν τις Περσέων

LXXXIV. 22. κατ' αὐτόν. *Alli met' αὐτόν, post illum.*

sae adscendissent, ita *Sardes captae sunt*, atque urbs
omnis direpta.

(85.) Ad ipsum autem *Croesum* quod spectat, gesta
sunt haecce. Erat ei filius, cuius etiam supra mentio-
nem feci, caetera quidem non ineptus, sed mutus.
Superiore igitur felici rerum statu omnia pro viribus
fecerat Croesus huius pueri caussa, cum aliis initis ra-
tionibus, tum Delphos missis legatis qui super eo
oraculum consulerent. Responderat autem ei Py-
thia haec:

*Lyde genus, rex multorum, valde inscie Croeso,
ne cura gnati exoptatam audisse loquentis
intra aedes vocem; sine qua melius tibi longe-
ille die quoniam primum infelice loquetur.*

Nunc captà arce quum Persarum aliquis, cui igno-

ἀλλογνώσας Κροῖσον ὡς ἀποκτενέων, Κροῖσος μὲν νυν
 ὄρεων ἐπιόντα, ὑπὸ τῆς παρεούσης συμφορῆς παρημε-
 λήκει, οὐδὲ τι οἱ διέφερε πληγέντι ἀποθανέειν· ὁ δὲ
 παῖς οὗτος ἑ ἀφῶνος, ὡς εἶδε ἐπιόντα τὸν Πέρσῃν, ὑπὸ 15
 δέους τε καὶ κακοῦ ἔρρηξε Φωνὴν, εἶπε δέ· „Ὠνθρῶπε,
 „μὴ κτείνῃ Κροῖσον.“ Οὗτος μὲν δὴ τοῦτο πρῶτον
 ἐθέλγεατο· μετὰ δὲ τοῦτο ἡδὴ ἐφῶνε τὸν πάντα χρόνον
 86. τῆς ζῆς. Οἱ δὲ Πέρσαι τὰς τε δὴ Σάρδις ἔσχον, καὶ
 αὐτὸν Κροῖσον ἐξώγησαν, ἄρξαντα ἕτα τεσσέρες καὶ
 δεκά, καὶ τεσσέρες καὶ δεκά ἡμέρας πολιορκηθέντα, κατὰ
 τὸ χρηστήριόν τε καταπαύσαντα τὴν ἑαυτοῦ μεγάλην
 ἀρχήν. λαβόντες δὲ αὐτὸν οἱ Πέρσαι ἤγαγον παρὰ 5
 Κῦρον. ὁ δὲ, συννήσας πυρὴν μεγάλην, ἀνεβίβασε ἐπ’
 αὐτὴν τὸν Κροῖσον τε ἐν πέδησι δεδεμένον, καὶ δις ἑπτὰ
 Λυδῶν παρ’ αὐτὸν παῖδας· ἐν νόῳ ἔχων εἴτε δὴ ἀκρο-

tus Croesus erat, illum peteret occisurus; Croesus
 quidem, invadentem se conspiciens, ob praesentem
 casum insuper habuit, quum nihil ipsius interesset
 percussum oppetere mortem: at puer hic mutus, ubi
 Persam vidit irrudentem, prae metu doloreque rupit
 vocem, dixitque: *Homo, ne occide Croesum!* Sic
 igitur hic tum primum vocem edidit: et post hanc iam
 per omne vitae tempus loquelâ usus est. (86.) Per-
 sae vero et Sardibus potiti erant, et Croesum vivum
 ceperant, postquam regnasset quatuordecim annos,
 totidemque dies fuisset obsessus; qui adeo ex oraculi
 responso finem imposuit magno suo imperio. Captum
 vero Persae ad Cyrum duxerunt: qui ingenti rogo,
 ad id ipsum exstructo, compedibus vinctum Croesum
 iussit imponi, et circa eum bis septem Lydorum filios;

θῖνα ταῦτα καταγιῆν θεῶν ὁτιωδῇ, εἴτε καὶ εὐχὴν
 10 ἐπιτελέσαι θέλων· εἴτε καὶ, πυθόμενος τὸν Κροῖσον
 εἶναι θεοσεβέα, τοῦδε εἵνεκεν ἀνεβίβασε ἐπὶ τὴν πυρῇν,
 βουλόμενος εἰδέναι εἴ τις μιν δαιμόνων ῥύσεται, τοῦ μὴ
 ζῶντα κατακαυθῆναι. τὸν μὲν δὴ ποιεῖν ταῦτα· τῷ δὲ
 Κροίσῳ, ἑστέῳτι ἐπὶ τῆς πυρῆς, ἐσελθεῖν, καὶ πῦρ ἐν
 15 κακῷ ἑόντι τοσούτῳ, τὸ τοῦ Σόλωνος, ὡς οἱ εἶπὶ σὺν
 θεῷ εἰρημένον, τὸ „Μηδένα εἶναι τῶν ζώντων ὀλβιον.“
 ὡς δὲ ἄρα μιν προστῆναι τοῦτο, ἀνευκαίμενον τε καὶ
 ἀναστενάζαντα ἐκ πολλῆς ἡσυχίης, ἐς τρεῖς ὀνομάσαι
 Σόλωνα. καὶ τὸν Κῦρον ἀκούσαντα, κελεῦσαι τοὺς
 20 ἑρμηνέας ἐπιείρεσθαι τὸν Κροῖσον, τίνα τοῦτον ἐπικα-
 λέοιτο. καὶ τοὺς, προσελθόντας, ἐπειρωτῶν. Κροῖσον δὲ
 τέως μὲν σιγὴν ἔχειν ἐρωτῶμενον· μετὰ δὲ, ὡς ἡραγκά-

LXXXVI. 18. ἡσυχίης. *Alii λεπτοψυχίης*, post longum animi
 deliquium.

sive primitias has deo alicui offerre habens in animo,
 sive votum aliquod persolvere; sive cupidus sciendi,
 quum religiosum esse Croesum comperisset, an deus
 aliquis eum esset liberaturus, ne vivus combureretur.
 Hoc quidem fecisse Cyrum aiunt; Croeso vero super
 pyram stanti in mentem venisse, cum tanta quippe
 calamitate colluctanti, illud Solonis, quod sibi divino
 nutu fuisset dictum, *Neminem viventem esse bea-*
tum. Hoc ergo sibi proponens, post longum silen-
 tium fertur ex imo pectore vocem edidisse, et inge-
 miscens ter nominasse *Solonem*. Tum Cyrus,
 aiunt, hoc audito, iussisse interpretes ex eo quaerere,
quis ille esset quem invocaret! illosque accedentes
 quacsivisse, sed Croesum initio nihil respondisse; ad

ζετο, εἰπεῖν· „Τὸν ἂν ἐγὼ πᾶσι τυράννοισι προετίμησα
 „μεγάλων χρημάτων ἐς λόγους ἐλθεῖν.“ Ὡς δέ σφι
 ἄσσημα ἔφραζε, πάλιν ἐπειρώτεον τὰ λεγόμενα. λιπα- 25
 ρεόντων δὲ αὐτῶν, καὶ ὄχλον παρεχόντων, ἔλεγε δὴ,
 ὡς ἦλθε ἀρχὴν ὁ Σόλων, ἐὼν Ἀθηναῖος, καὶ θεσά-
 μενος πάντα τὸν ἑαυτοῦ ὄλβον ἀποφλαυρίσειε· οἷα δὴ
 εἶπας, ὥστε αὐτῷ πάντα ἀποβεβήκοι τῆπερ ἐκεῖνος
 εἶπε, οὐδέν τε μᾶλλον ἐς ἑαυτὸν λέγων, ἢ ἐς ἅπαν τὸ 30
 ἀνθρώπινον, καὶ μάλιστα τοὺς παρὰ σφίσι αὐτοῖσι
 δοκέοντας ὀλβίους εἶναι. Τὸν μὲν Κροῖσον ταῦτα ἀπη-
 γέεσθαι· τῆς δὲ πυρῆς ἡδὴ ἀμμένης, καίεσθαι τὰ πε-
 ριέσχατα. καὶ τὸν Κῦρον ἀκούσαντα τῶν ἐρμηνέων τὰ
 εἶπε Κροῖσος, μεταγνόντα τε, καὶ ἐννώσαντα ὅτι καὶ 35
 αὐτὸς ἄνθρωπος ἐὼν, ἄλλον ἄνθρωπον, γενόμενον ἑωυ-

extremum vero, quum urgeretur, dixisse: *Is est, qui
 ut omnibus regibus in colloquium veniret, ego in-
 genti pecuniarum copiae praetulissem.* Cuius re-
 sponsi vim quum parum illi intelligerent, denuo quae-
 rebant quid esset quod diceret. Instantibus et operose
 urgentibus dixit demum quod res erat, *quo pacto olim
 Solon ad se venisset Atheniensis, qui postquam
 omnes suas opes esset contemplatus, pro nihilo eas
 duxisset, talia scilicet loquutus, ut sibi omnia eve-
 nerint prout ille dixisset; nec vero ea illum in se
 magis dixisse, quam in universum genus hominum,
 et in eos maxime qui sibi ipsis viderentur esse
 beati.* Haec dum Croesus referebat, iam incenso rogo
 arsisse aiunt extrema circumcirca: *Cyrum* vero, ubi
 ex interpretibus cognovit quae Croesus dixisset, poe-
 nitentia ductum, cogitantemque quid esset quod,

τοῦ εὐδαιμονίῃ οὐκ ἐλάσσω, ζῶντα πυρὶ διδοίη· πρὸς
 τε τούτοις, δέισαντα τὴν τίσιν, καὶ ἐπιλεξάμενον ὥς
 οὐδὲν εἴη τῶν ἐν ἀνθρώποις ἀσφαλές ἔχον, κελεύει
 40 σβεννύναι τὴν ταχίστην τὸ καίόμενον πῦρ, καὶ καταβι-
 βάζειν Κροῖσόν τε καὶ τοὺς μετὰ Κροῖσου· καὶ τοὺς,
 πειρωμένους, οὐ δύνασθαι ἐτι τοῦ πυρὸς ἐπικρατῆσαι.
 Ἐνθαῦτα λέγεται ὑπὸ Λυδῶν, Κροῖσον μαθόντα τὴν 87
 Κύρου μετάγνωσιν, ὡς ὅρα πάντα μὲν ἄνδρα σβεννύντα
 τὸ πῦρ, δυναμένους δὲ οὐκέτι καταλαβεῖν, ἐπιβώσα-
 σθαι, τὸν Ἀπόλλωνα ἐπικαλούμενον, εἴ τι οἱ κεχαρισ-
 5 μένον ἐξ αὐτοῦ ἐδωρήθη, παραστῆναι, καὶ ρύσασθαι μιν
 ἐκ τοῦ παρεόντος κακοῦ. τὸν μὲν, δακρύοντα ἐπικαλέε-
 σθαι τὸν Θεόν· ἐκ δὲ αἰθρίας τε καὶ νηνεμῆς συνδραμεῖν
 ἐξαπίνης νέφεα, καὶ χειμῶνά τε καταρραγῆναι, καὶ

quum ipse homo esset, alium hominem, qui sese non
 inferior fuisset felicitate, vivum igni traderet, adhaec
 veritum deorum vindictam, reputantemque quam ni-
 hil esset in rebus humanis stabile, ocyus restingui
 iussisse accensum ignem, Croesumque et qui cum eo
 erant deduci; verum eos, quibus id mandatum est,
 vim flammae non amplius potuisse superare. (87.)
 Ibi tum Croesum, aiunt Lydi, cognita Cyri mutatione
 sententiae, quum cerneret omnes homines restin-
 guendo igni dare operam, nec coërcere illum posse,
 exclamantem invocasse Apollinem, *si quod a se do-
 num ei gratum fuisset oblatum, nunc sibi adesset,
 et ex praesenti malo se liberaret.* Ita inter lacry-
 mas deum invocante Croeso; repente nubes, quum
 serenum et tranquillum adhuc fuisset coelum, esse
 contracias; coorta quoque tempestate, et vehementissimo

ὑσαι ὕδατι λαβροτάτω, κατασβεσθῆναι τε τὴν πυρὴν.
 οὕτω δὲ μαθόντα τὸν Κῦρον, ὡς εἶη ὁ Κροῖσος καὶ θεο- 10
 Φιλῆς καὶ ἀνὴρ ἀγαθός, καταβιβάσαντα αὐτὸν ἀπὸ
 τῆς πυρῆς, εἶρεσθαι τὰδε· „Κροῖσε, τίς σε ἀνθρώπων
 „ἀνέγνωσε, ἐπὶ γῆν τὴν ἐμὴν στρατεύσάμενον, πολέμιον
 „ἀντὶ Φίλου ἐμοὶ καταστήναι;“ Ὁ δὲ εἶπε· „ὦ βα-
 „σιλεῦ, ἐγὼ ταῦτα ἐπρῆξα τῇ σῇ μὲν εὐδαιμονίᾳ, τῇ 15
 „ἐμεωυτοῦ δὲ κακοδαιμονίᾳ, αἴτιος δὲ τούτων ἐγένετο ὁ
 „Ἑλλήνων θεός, ἐπαείρας ἐμὲ στρατεύεσθαι. οὐδεὶς
 „γὰρ οὕτω ἀνόητός ἐστι, ὅς τις πόλεμον πρὸ εἰρήνης αἰρέε-
 „ται. ἐν μὲν γὰρ τῇ, οἱ παῖδες τοὺς πατέρας θάπτουσι·
 „ἐν δὲ τῷ, οἱ πατέρες τοὺς παῖδας. ἀλλὰ ταῦτα δαίμοσιν 20
 „κου Φίλον ἦν οὕτω γενέσθαι.“

88 Ὁ μὲν ταῦτα ἔλεγε. Κῦρος δὲ αὐτὸν λύσας κάτωθεῖ
 τε ἐγγὺς ἐωυτοῦ, καὶ κάθιστα ἐν πολλῇ προμηθίᾳ εἶχε.

effuso imbre, ignem esse extinctum. Tum Cyrus,
 qui ita intellexisset et deo acceptum et bonum virum
 esse Croesum, a rogo ad se iussisse eum deduci, atque
 in hunc modo interrogasse. *Quis tibi hominum,
 Croese, persuasit, ut irruptione meam in ditionem
 factâ hostis mihi quam amicus esse malueris?* Cui
 ille respondit: *Haec ego, o Rex, feci tuo prospero,
 meo infausto fato. Causa autem incepti fuit Grae-
 corum deus, qui me ad bellum impulit suscipien-
 dum. Nemo enim ita amens est, ut bellum praefer-
 rat paci, quum in hac filii sepeliant patres, in illo
 autem a patribus filii sepeliantur. Sed, haec ut ita
 fierent, diis puto placuerat.* (88.) Haec postquam
 Croesus locutus est, Cyrus vinculis solutum prope se
 iussit adsidere, et plurimâ eum observantiâ prosecu-

ἀπεθνήμαζέ τε ὀρέων καὶ αὐτὸς, καὶ οἱ πρὸς ἐκείνους
 ὄντες πάντες. ὁ δὲ, συνοίῃ ἐχόμενος, ἥσυχος ἦν. μετὰ
 5 δὲ, ἐπιστραφεὶς τε καὶ ἰδόμενος τοὺς Πέρσας τοῦ τῶν
 Λυδῶν ἄστυ κεραΐζοντας, εἶπε· „ὦ βασιλεῦ, κατέ-
 „ρα λέγειν πρὸς σέ τὰ νοέων τυγχάνω, ἢ σγᾶν ἐν τῷ
 παρεόντι χρόνῳ;“ Κῦρος δὲ μιν θαρσύνοντα ἐκέλευε
 λέγειν ὅ τι βούλοιο. ὁ δὲ αὐτὸν εἰρώτα, λέγων· „Οὐ-
 10 „τος ὁ πολλὸς ὄμιλος τί ταῦτα σπουδῇ πολλῇ ἐργά-
 „ζεται;“ Ὁ δὲ εἶπε· „Πόλιν τε τὴν σὴν διαρπάζει,
 „καὶ χρήματα τὰ σά διαφορέει.“ Κροῖσος δὲ ἀμεί-
 βετο· „Οὔτε πόλιν τὴν ἐμὴν, οὔτε χρήματα τὰ ἐμά
 „διαρπάζει· οὐδὲν γὰρ ἐμοὶ ἐτι τούτων μέτα. ἀλλὰ
 „Φέρουσί τε καὶ ἄγουσι τὰ σά.“ Κύρῳ δὲ ἐπιμελὲς 89
 ἐγένετο τὰ Κροῖσος εἶπε· μετασθησάμενος δὲ τοὺς ἄλ-
 λους, εἶρετο Κροῖσον ὅ τι οἱ ἐνορώῃ ἐν τοῖσι ποιευμένοισι.

tus est, intuensque mirabatur eum, cum ipse, tam
 omnes qui cum eo erant. At ille, cogitabundus, si-
 lentium tenuit. Deinde vero conversus ubi Persas vi-
 dit Lydorum urbem vastantes, *Utrum eloqui tibi,*
 inquit, ὁ Rex, *quod sentio, an tacere hoc in tem-*
pore debeo? Quem ubi Cyrus fidenter quae vellet
 dicere iussit, interrogans ille eum, ait: *Ingens haec*
hominum turba quid tandem tanto studio facere
properat? Tum rex, *Urbem,* inquit, *tuam diripit,*
et opes tuas dissipat. At Croesus respondit: *Neque*
meam urbem, nec meas opes diripit; nihil enim ho-
rum amplius ad me pertinet: sed tua agunt ferunt-
que. (89.) Advertit hoc dictum animum Cyri: ita-
 que remotis arbitris interrogavit Croesum, *quid esset,*
quod sibi faciendum in his, quae fierent, censeret?

ὁ δὲ εἶπε· Ἰ. Ἐπὶ τε με θεοὶ δῶκαν δεῦλόν σοι, δι-
 „ καὶ, εἴ τι ἐνὸρέω πλέον, σημαίνειν σοι. Πέρσαι, 5
 „ Φύσιν ἔοντες ὕβρισταί, εἰς ἀχρήματοι. ἦν ὦν σὺ τού-
 „ τος περιύλης διαρπάσαντας καὶ κατασχόντας χρη-
 „ μάτα μεγάλα, τὰδε τοι ἐξ αὐτέων ἐπίδοξα γενέ-
 „ σθαι· ὅς ἂν αὐτέων πλεῖστα κατάσχη, τοῦτον προσ-
 „ δέμεσθαί τοι ἐπαναστησόμενον. νῦν ὦν ποιήσον ὥδε, 10
 „ εἴ τοι ἀρέσκει τὰ ἐγὼ λέγω. κάτισον τῶν δορυφόρων
 „ ἐπὶ πάσῃ τῇσι πύλῃσι φυλάκους, οἱ λεγόντων πρὸς
 „ τοὺς ἐκφέροντας τὰ χρήματα ἀπαιρέομενοι, ὥς σφρα
 „ ἀναγκαιῶς ἔχει δικάτευσθῆναι τῷ Δίῳ. καὶ σὺ τε σφι
 „ οὐκ ἀπεχθήσῃ βίῃ ἀπαιρέομενος τὰ χρήματα· καὶ 15
 „ ἐκείνοι, συγγρόντες ποιεῖν σε δίκαια, ἐκόντες ποιή-
 90 „ σωσι.“ Ταῦτα ἀκούων ὁ Κῦρος, ὑπερήδeto, ὥς οἱ

Tum ille: Quoniam dii, inquit, me tibi servum tra-
 diderunt, aequum censeo, ut, si quid commodum
 video, id tibi indicem. Persae naturā protervi
 sunt, iidemque inopes. Quod si igitur hos passus
 fueris raptam ingentem pecuniae vim sibi retinere,
 hoc tibi ab his credibile est eventurum: ut quisque
 istorum plurimis opibus fuerit politus, ita maxi-
 me expectare debebis hunc adversus te insurrectu-
 rum. Nunc igitur ita fac, si tibi placuerit quod
 ego dico. Adpone ad omnes portas custodes ex sa-
 tellitibus, qui exportantibus res auferant, dicentes,
 necesse esse ut earum decimae Iovi offerantur. Sic
 nec tu in odium illorum incurres, per vim eis res
 auferendo; et illi, iusta te facere intelligentes, fa-
 cient non inviti. (90.) Haec audiens Cyrus supra
 modum gavisus est, ita illi bene monita videbantur.

ἔδοκεν εὐ ὑποτίθεσθαι αἰέσας δὲ πάλλα, καὶ ἐπιτελέ-
μαρος τοῖσι δορυφόροις τὰ Κροῖσος ὑπέθηκετο ἐπιτε-
λέειν, εἶπε πρὸς Κροῖσον τάδε. „Κροῖσι, ἀναστημένῳ
5 „σεῦ ἀνδρὸς βασιλέος χρηστὰ ἔργα καὶ ἔπια ποιεῖν,
„αἰτέο ὅσων τὴν τινα βούλει τοι γένεσθαι παραυτίκα.“
‘Ο δὲ εἶπε. „Ὡ δέσποτα, εἰσας με χαρεῖ μάλιστα
„τὸν θεὸν τῶν Ἑλλήνων, τὸν ἐτίμησα ἐγὼ θεῶν μά-
„λιστα, ἐπιέρεσθαι, πέμψαντα τάσδε τὰς πίδας, εἰ
10 „ἔξαπατῶν τοὺς εὐ ποιεῦντας νόμος ἔστι οἱ.“ Κῦρος δὲ
εἶρετο ὅτι οἱ τοῦτο ἐπηγορεύων παραιτέοιτο. Κροῖσος δὲ οἱ
ἐπανηλόγησε πᾶσαν τὴν ἑωυτοῦ διάνοιαν, καὶ τῶν χρη-
στηρίων τὰς ὑποκρίσις, καὶ μάλιστα τὰ ἀναθήματα
καὶ ὡς ἐπαρθεῖς τῷ μαντήϊῳ, ἐστρατεύσατο ἐπὶ Πέρσας.
15 λέγων δὲ ταῦτα, κατέβαινε αὐτὶς παραιτούμενος, ἐπι-

XC. 12. ἐπανηλόγησε. Corrigunt viri docti ἐπαλλόγησε, repetiit.

Igitur valde laudato Croeso, iussisque satellitibus ex-
sequi quae ille monuerat, his verbis eum est adlocu-
tus: *Croese, quoniam hoc tibi institutum est, ut*
viri regis bene facta dictaque exsequaris, pete quid-
quid muneris a me volueris in praesentia tibi dari.
Et ille: *Domine, inquit, maxime gratum mihi fe-*
ceris, si siveris me deum Graecorum, quem maxi-
me omnium veneratus eram, missis hisce compedi-
bus interrogare, Numquid illi fas sit, bene de ipso
meritos decipere? Quaerenti dein *Cyro*, quid rei
esset, de qua illum accusans hanc a se gratiam pete-
ret; altius repetens *Croesus*, consilia sua omnia expo-
suit, et oraculorum responsa, maximeque donaria deo
a se dicata, et quo pacto concitatus oraculi responso
bellum adversus Persas suscepisset. Quibus commie-

καὶ αἱ τῷ θεῷ τούτων ὀνειδίσαι. Κύρος δὲ γελάσας εἶπε·
 „Καὶ τούτου τεύξαι παρ' ἐμεῦ, Κροῖσε, καὶ ἄλλου
 „πάντες τοῦ ἀν' ἐκάστοτε δέη,“ Ὡς δὲ ταῦτα ἤκουσε
 ὁ Κροῖσος, πέμπων τῶν Λυδῶν εἰς Δελφοὺς, ἐνετέλ-
 λετο, τιθέντας τὰς πέδας ἐπὶ τοῦ νηοῦ τὸν οὐδὸν, εἰρω- 20
 τῶν εἰ οὐ τι ἐπαισχύνεται τοῖσι μαντήίοισι ἐπάρας Κροῖ-
 σον στρατεῦσθαι ἐπὶ Πέρσας, ὡς καταπαύσονται τὴν
 Κύρου δύναμιν, ἀπ' ἧς οἱ ἀκροβόλια τοιαῦτα γενέσθαι
 δεικνύοντας τὰς πέδας. ταῦτά τε ἐπειρωτῶν, καὶ εἰ ἀχα-
 91 ρίστοις νόμος εἶναι τοῖσι Ἑλληνικοῖσι θεοῖσι. Ἀπικο-
 μένοισι δὲ τοῖσι Λυδοῖσι, καὶ λέγουσι τὰ ἐντεταλμένα,
 τὴν Πυθίην λέγεται εἰπεῖν τάδε· „Τὴν πεπρωμένην
 „μείων ἀδύνατά ἐστι ἀποφυγέειν καὶ θεῷ. Κροῖσος
 „δὲ πέμπτου γονέος ἀμαρτάδα ἐξέπλησε, ὅς ἐὼν δορυ- 5

moratis, rursus ad preces se convertit, rogans ut sibi
 liceret ista exprobrare deo. Cui adridens Cyrus, *Et
 hoc, inquit, a me impetrabis, et quidquid aliud
 idemtidem a me rogaveris.* His auditis Croesus Ly-
 dorum nonnullos Delphos misit, iussos positos ad
 templi limen compedibus sciscitari, *Annon pueret
 deum, quod oraculi responsis excitasset Croesum
 ad bellum Persis inferendum, iniecta spe eversu-
 rum eum esse Cyri potentiam, unde tales ipsi pri-
 mitiae evenissent?* nempe compedes ei ostenderent.
 Hoc igitur sciscitari iussi sunt, et, *num fas sit diis
 Graecorum, esse ingratum.* (91.) Lydis illuc pro-
 fectis, ac mandata exsecutis, Pythia fertur ita re-
 spondisse: *Sortem fato destinatam effugere etiam
 Deus non potest. Croesus autem quinti genitoris
 peccatum luit; qui quum satellites fuisset Heracli-*

- „Φόρος Ἡρακλειδέων, δόλῳ γυναικῆϊ ἐπιστόμενος,
 „ἐφόνευσε τὸν δεσπότηα, καὶ ἔσχε τὴν ἐκείνου τιμὴν οὐδέν
 „οἱ προσήκουσαν. προθυμομένου δὲ Λοξίῳ, ὅπως ἀν κα-
 „τὰ τοὺς παῖδας τοὺς Κροίσου γένοιτο τὸ Σαρδίῳ πάθος,
 10 „καὶ μὴ κατ' αὐτὸν Κροῖσον, οὐκ οἶόν τε ἐγένετο πα-
 „ραγαγεῖν μοίρας. ὅσον δὲ ἐνέδωκαν αὐται, ἡνύσατο,
 „καὶ ἐχαρίσατό οἱ. τρία γὰρ ἔτεα ἐπανεβάλετο τὴν
 „Σαρδίῳ ἄλωσιν· καὶ τοῦτο ἐπιστάσθω Κροῖσος, ὥς
 „ὑστερον τοῖσι ἔτεσι τούτοις αἰλὺς τῆς πεπρωμένης.
 15 „δεύτερα δὲ τούτων, καιομένῳ αὐτῷ ἐπήρκεσε. Κατὰ
 „δὲ τὸ μαντήϊον τὸ γενόμενον, οὐκ ὀρθῶς Κροῖσος μέμ-
 „φεται. προηγόρευε γὰρ οἱ Λοξίης, ἣν στρατεύεται
 „ἐπὶ Πέρσας, μεγάλην ἀρχὴν αὐτὸν καταλύσειν. τὸν
 „δὲ πρὸς ταῦτα χρῆν, εὐ μέλλοντα βουλευέσθαι, ἐπεί-

*darum, mulieris dolo obsecutus, interemit domi-
 num, illiusque dignitate potitus est, nihil ad ip-
 sum pertinente. Quamvis autem studuerit Apollo,
 ut ista Sardium calamitas incideret filiorum Croe-
 si aetate, non vivente ipso Croeso, mutare tamen
 fata non potuit: sed, quantum illa permiserunt,
 tantum effecit, eique gratificatus est. Nam tribus
 annis distulit Sardium expugnationem: et hoc sciat
 Croesus, tribus post annis, quam fata destinarant,
 captum se esse. Secundo loco quum in eo esset ut igne
 cremaretur, opem ei tulit. Iam quod ad oraculum
 spectat, immerito Croesus deum accusat. Prae-
 dixerat enim ei Apollo, si bellum Persis inferret,
 fore ut ingens everteret imperium. Croesus autem
 ad haec, si recte sibi consulere voluisset, debuerat
 denuo mittere sciscitatum, suumne, an Cyri im-
 Herod. T. I. P. I. H*

„εἶναι κείμενα, κότερα τὴν ἑαυτοῦ ἢ τὴν Κῦρου 20
 „λέγει ἀρχὴν. οὐ συλλαβὰν δὲ τὸ ρῆθ' ἐπαν-
 „ειρόμενος, ἑαυτὸν αἶψον ἀποφαινέτω. ὦ καὶ τὸ τε-
 „λευταῖον χρησθησάμενον εἶπε τὰ εἶπε Λοξίης περὶ
 „ἡμίονου· οὐδὲ τοῦτο συνέλαβε. ἦν γὰρ δὴ ὁ Κῦρος
 „οὗτος ἡμίονος· ἐκ γὰρ δυοῖν οὐκ ὁμοειδῶν ἐγγόνε, 25
 „μητρὸς ἀμείνοτος, πατρὸς δὲ ὑποδεστέρου. ἡ μὲν γὰρ
 „ἦν Μῆδ'ις, καὶ Ἀστυάγειος θυγάτηρ τοῦ Μῆδων βα-
 „σιλεύς· ὁ δὲ Πέρσης· ἢ ἦν, καὶ ἀρχόμενος ὑπ' ἐκείνοισι·
 „καὶ ἐνέρθε ἐὼν τοῖσι ἅπασιν, δεσποίνῃ τῇ ἑαυτοῦ συνοί-
 „κε. “ Ταῦτα μὲν ἡ Πυθίη ὑπεκρίνατο τοῖσι Λυδοῖσι· 30
 οἱ δὲ ἀφῆνικαν εἰς Σάρδεις, καὶ ἀπήγγειλαν τῷ Κροί-
 σω. ὁ δὲ ἀκούσας, συνέγνω ἑαυτοῦ εἶναι τὴν ἀμαρτάδα,
 καὶ οὐ τοῦ Θεοῦ. Κατὰ μὲν δὴ τὴν Κροίσου τε ἀρχὴν,
 καὶ Ἰωνίης τὴν πρώτην καταστροφὴν, ἔσχε οὕτω.

*perium dixerit deus? Igitur quum non intellexe-
 rit responsum, nec denuo quaesierit, sibi ipsi tri-
 buat culpam. Eidem vero etiam tertium consulenti
 respondit Apollo ea quae de mulo respondit: at
 ille ne hoc quidem intellexit. Nam mulus hic, Cy-
 rus erat: quippe ex duabus diversis gentibus ortus,
 matre melioris conditionis, patre vero inferioris.
 Illa enim Meda erat, et quidem Astyagis filia,
 regis Medorum: hic vero Persa fuit, illorum sub-
 iectus imperio; et, cum inferior esset rebus omni-
 bus, dominam suam in matrimonium duxit. Haec
 Lydis Pythia respondit; quae illi Sardes retulerunt,
 Croesoque nunciarunt. Quibus auditis, ille suam ip-
 sius agnovit esse culpam, non dei. Quod igitur ad
 Croesi imperium spectat, et ad primam Ioniae sub
 alienum imperium redactionem, eo modo quo expo-
 posuimus res gestae sunt.*

47, 11.

Κροίσῳ δὲ ἔστι καὶ ἄλλα ἀναθήματα ἐν τῇ Ἑλ- 92
 λάδι πολλὰ, καὶ οὐ τὰ εἰρημένα μῶνα. ἐν μὲν γὰρ
 Θήβῃσι τῇσι Βοιωτῶν τρίπους χρύσεος, τὸν ἀνέθηκε τῷ
 Ἀπόλλωνι τῷ Ἰσμηνίῳ· ἐν δὲ Ἐφῶσι, αἱ τε βόες αἱ
 5 χρύσειαι, καὶ τῶν κίωνων αἱ πολλαί· ἐν δὲ Προνήϊς τῆς
 ἐν Δελφοῖσι, ἀσπίς χρυσεή μεγάλη. τὰῦτα μὲν καὶ ἔτι
 ἐς ἐμὴν ἦν περιόντα· τὰ δ' ἐξαπόλωλε τῶν ἀναθημά-
 των. τὰ δ' ἐν Βραγχίδῃσι τῇσι Μιλησίων ἀναθήματα
 Κροίσῳ, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι, ἴσα τε σταθμὸν καὶ ὁμοῖα
 10 τοῖσι ἐν Δελφοῖσι. τὰ μὲν νυν ἐς τε Δελφοὺς καὶ ἐς
 τοῦ Ἀμφιάρεω ἀνέθηκε, οἰκίῃά τε ἔοντα, καὶ τῶν πα-
 τέρων χρημάτων ἀπαρχήν· τὰ δὲ ἄλλα ἀναθήματα
 ἐξ ἀνδρὸς ἐγένετο οὐσίης ἐχθροῦ, ὅς οἱ, πρὶν ἢ βασι-
 λεῦσαι, ἀντιστασιώτης κατεστήκει, συσπεύδων Παν-
 15 ταλέοντι γενέσθαι τὴν Λυδῶν ἀρχήν. ὁ δὲ Πανταλέων

(92.) *Donaria autem Croesi non ea solum, quae commemoravimus, sed et alia multa exstant in Graecia. Etenim Thebis Boeotiiis tripus est aureus, quem Apollini dicavit Ismenio: Ephesi vero, boves aureae, et columnarum pleraeque: tum in Pronaea aede Delphis, clypeus aurcus ingens. Et haec quidem ad meam usque aetatem superfuerunt; alia vero interciderunt donaria: in his ea, quae apud Branchidas Milesiorum consecraverat, aequalia pondere, ut audio, et similia eis quae sunt Delphis. Et quae quidem Delphis et Amphiarai oraculo donavit, propria ipsius fuerant, et paternarum opum primitiae: reliqua vero e facultatibus viri fuerunt inimici, qui Croeso, priusquam regnaret, fuerat in republica adversarius, Pantaleonti conciliare studens Lydorum reg-*

ἦν Ἀλυάττει μὲν παῖς, Κροῖσου δὲ ἀδελφεὸς οὐκ ὅμοιος
 μητρί. Κροῖσος μὲν γὰρ ἐκ Καίρης ἦν γυναικὸς
 Ἀλυάττῃ Πανταλέων δὲ, ἐξ Ἰάδος. ἐπεὶ τε δὲ, δόν-
 τος τοῦ πατρὸς, ἐκράτησε τῆς ἀρχῆς ὁ Κροῖσος, τὸν ἄν-
 θρωπον τὸν ἀντιπρῆσσοντα ἐπὶ κνάφου ἔλκων διέφθειρε· 20
 τὴν δὲ οὐσίην αὐτοῦ ἔτι πρότερον κατιρώσας, τότε τρέπων
 τῷ εἰρημένῳ ἀνέθηκε ἐς τὰ εἴρηται. καὶ περὶ μὲν ἀναθη-
 μάτων τούτων εἰρήσθω.

- 93 Θάυματα δὲ γῇ Λυδίῃ ἐς συγγραφὴν οὐ μάλα
 ἔχει, οἷά τε καὶ ἄλλη χώρα, παρὲξ τοῦ ἐκ τοῦ Τμήλου
 καταφερομένου ψήγματος. Ἐν δὲ ἔργον πολλὸν μέγι-
 στον παρέρχεται, χωρὶς τῶν τε Αἰγυπτίων ἔργων καὶ τῶν
 Βαβυλωνίων. ἔστι αὐτόθι Ἀλυάττει τοῦ Κροῖσου πα- 5
 τρὸς σῆμα, τοῦ ἡ κορηπὶς μὲν ἐστὶ λίθων μεγάλων,

num. Erat autem *Pantaleon* Alyattis quidem filius,
 Croesi frater, at non ex eadem matre: nam Croesus
 ex Caricâ uxore natus erat Alyatti, Pantaleon vero
 ex Ionicâ. Postquam autem tradito a patre imperio
 potitus erat Croesus, hominem illum, qui sibi erat
 adversatus, tribulis cruciatum necavit; et bona eius,
 iam ante a se diis dicata, tunc eo quo diximus modo
 locis istis consecravit. Et haec quidem de donariis
 hactenus dicta sunt.

(93.) Res admirandas, quae scripto consignentur,
 terra Lydia nullas admodum habet, prout aliae re-
 giones; praeter *auri ramenta*, quae e *Tmolo* defe-
 runtur. Unum vero opus hominum exhibet multo
 maximum, post Aegyptiorum utique et Babylonio-
 rum opera. Est ibi *Alyattis sepulcrum*, patris Croesi;
 cuius basis ex grandibus lapidibus confecta, reliquum

τὸ δὲ ἄλλο σῆμα, χῶμα γῆς. ἐξεργάσαντο δὲ μιν οἱ
 ἀγοραῖοι ἄνθρωποι, καὶ οἱ χειρῶνακτες, καὶ αἱ ἐνεργα-
 ζόμεναι παιδίσκαι. οὗροι δὲ, πέντε ἔόντες, ἔτι καὶ ἐς
 10 ἐμὲ ἦσαν ἐπὶ τοῦ σήματος ἄνω· καὶ σφι γράμματα
 ἐνεκεκόλαπτο, τὰ ἕκαστοι ἐξεργάσαντο. καὶ ἐφαίνετο
 μετρούμενον τὸ τῶν παιδισκῶν ἔργον ἐὼν μέγιστον. Τοῦ
 γὰρ δὴ Λυδῶν δήμου αἱ θυγατέρες πορνεύονται πᾶ-
 σαι, συλλέγουσαι σφίσι φερὰς, ἐς ὃ ἂν συνοικήσουσι
 15 ταῦτο ποικύουσαι. ἐκδιδόασι δὲ αὐταὶ ἑαυτάς. ἡ μὲν δὴ
 περίοδος τοῦ σήματος, εἰςὶ στάδιοι ἕξ, καὶ δύο πλέ-
 θρα· τὸ δὲ εὐρὸς ἐστὶ πλέθρα τριακαίδεκα. λίμνη δὲ
 ἔχεται τοῦ σήματος μεγάλη, τὴν λέγουσι Λυδοὶ αἰί-
 γαν εἶναι· καλεῖται δὲ αὕτη Γυγαίη. τοῦτο μὲν δὴ
 20 τοιαῦτό ἐστι.

monumentum terrae tumulus est, manibus hominum
 aggestus. Confecerunt illud homines forenses, opifi-
 ces, et puellae corpore quaestum facientes. Fuerunt
 autem ad meam usque aetatem in summo tumulo
 quinque termini, in quibus incisa scriptura indica-
 bat quid a singulis confectum fuisset: adparebatque
 ex mensurâ, puellarum partem operis fuisse maxi-
 mam. Nam filiae populi Lydorum meretricantur om-
 nes, dotem sibi colligentes hoc quaestu, quem faciunt
 donec nupturae sunt: se autem ipsae in matrimonium
 elocant. Circuitus monumenti sex stadiorum est et
 duorum plethrorum: latitudo, plethrorum tredecim.
 Monumento contiguus est lacus ingens, quem Lydi
 referunt esse perennem; vocatur autem Gygaeus.
 Atque haec quidem ita se habent.

94 Λυδοὶ δὲ νόμοισι μὲν παραπλησίοισι χροῶνται καὶ
 "Ἕλληνες" χάρις ἡ ὅτι τὰ θήλεα τέκνα καταπορνεύουσι.
 πρῶτοι δὲ ἀνθρώπων, τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, νόμισμα χρυσοῦ
 καὶ ἀργύρου κοψάμενοι ἐχρήσαντο· πρῶτοι δὲ καὶ κά-
 πηλοι ἐγένοντο. Φασὶ δὲ αὐτοὶ Λυδοὶ, καὶ τὰς παιγνίας 5
 τὰς νῦν σφίσι τε καὶ Ἕλλησι κατεστεῶσας, ἑωυτῶν
 ἐξεύρημα γενέσθαι. ἅμα δὲ ταύτας τε ἐξευρεῖναι πα-
 ρὰ σφίσι λέγουσι, καὶ Τυρσηνὴν αἰτοικίσαι· ὧδε περὶ αὐ-
 τῶν λέγοντες. ἐπὶ Ἄττος τοῦ Μάνεω βασιλέος σιτοδηίην
 ἰσχυρὴν ἀνὰ τὴν Λυδίην πᾶσαν γενέσθαι· καὶ τοὺς Λυ- 10
 δοὺς τέως μὲν διάγειν λιπαρέοντας· μετὰ δὲ, ὡς οὐ
 παύεσθαι, ἄκεα δίζησθαι· ἄλλον δὲ ἄλλο ἐπιμηχα-
 νᾶσθαι αὐτῶν. ἐξευρεῖναι δὴ ὧν τότε καὶ τῶν κύβων,
 καὶ τῶν ἀστραγάλων, καὶ τῆς σφαίρης, καὶ τῶν ἀλ-

(94.) Legibus autem utuntur *Lydi* similibus atque Graeci, praeterquam quod filias suas vitae tradant meretriciae. Primi vero hominum, quos novimus, aureos et argenteos *procuderunt numos* eisque usi sunt: primique etiam fuerunt mercium institores. Narrant porro ipsi *Lydi*, *lusus* etiam hos, qui nunc et apud ipsos et apud Graecos in usu sunt, ipsorum fuisse inventum: per idem autem tempus, quo *lusus* isti apud se sint inventi, *Tyrrheniam* colonis a *Lydis* esse frequentatam. Eas res hunc in modum accidisse referunt. „Regnante *Atye*, *Manis* filio, gravem annonae caritatem per totam fuisse *Lydiam*: et *Lydos* quidem aliquamdiu patienter tolerasse malum; deinde vero, quum non cessaret, quaesisse remedium, et alium aliud excogitasse. Eo igitur tempore inventos esse et tesserarum et talorum ludum, et pilae caete-

- 15 λέων πασῶν παιγνιέων τὰ εἶδεα, πλὴν πεσσῶν. τού-
των γὰρ ὧν τὴν ἐξεύρεσιν οὐκ οἰκηιοῦνται Λυδοί. ποιεῖεν
δὲ ὧδε, πρὸς τὸν λιμὸν ἐξευρόντας· τὴν μὲν ἐτέρην τῶν
ἡμερέων παίζειν πᾶσαν, ἵνα δὴ μὴ ζητέοιεν σιτία· τὴν
δὲ ἐτέρην σιτέεσθαι, παυομένους τῶν παιγνιέων. τοιούτω
20 τρόπῳ διάγειν ἐπ' ἕτεα δυῶν δέοντα εἴκοσι. ἐπεὶ τε
δὲ οὐκ ἀνιέναι τὸ κακὸν, ἀλλ' ἐπὶ μᾶλλον ἔτι βιά-
ζεσθαι, οὕτω δὴ τὸν βασιλέα αὐτῶν, δύο μοίρας διε-
λόντα Λυδῶν πάντων, κληρῶσαι, τὴν μὲν ἐπὶ μονῇ,
τὴν δὲ ἐπὶ ἐξόδῳ ἐκ τῆς χώρας. καὶ ἐπὶ μὲν τῇ μένειν
25 αὐτοῦ λαγχανούσῃ τῶν μοιρέων ἑωυτὸν τὸν βασιλέα
προστάσσειν· ἐπὶ δὲ τῇ ἀπαλλασσομένῃ, τὸν ἑωυτοῦ
παῖδα, τῷ οὐνομα εἶναι Τυρσηνόν. λαχόντας δὲ αὐτῶν
τοὺς ἐτέρους ἐξίεναι ἐκ τῆς χώρας, καταβῆναι ἐς Σμύρ-

rorumque lusuum omnium genera, exceptis calculis:
horum enim inventionem sibi non vindicant Lydi.
Inventis autem istis adversus famem hunc in modum
usos se esse narrant. Duorum quorumque dierum al-
terum ludendo traduxisse totum, ne scilicet cibum
requirerent: altero vero, intermissis lusibus, cibum
cepisse. Hoc modo per duodeviginti annos traduxisse
vitam. Quum vero non remitteret malum, sed magis
atque magis ingravesceret; tum quidem regem Lydos,
bifariam divisos, in sortem misisse; quorum altera
pars maneret, altera e patriâ terrâ exiret: et se ipsum
quidem ei parti adtribuisse regem, cui sors eventura
esset manendi, filium autem suum, cui nomen *Tyr-
rhen*o, ei parti quae domo esset egressura. Sortitione
facta, hos quibus sors obvenerat patrio solo exceden-
di, Smyrnam descendisse, et constructis navibus, in-

νην, καὶ μηχανήσασθαι πλοῖα, ἐς τὰ ἐσθιμένους τὰ πάντα ὅσα σφι ἦν χρηστὰ ἐπίπλοα, ἀποπλέειν κατὰ 30 βίου τε καὶ γῆς ζήτησιν· ἐς ὃ, ἔθνεα πολλὰ παραμειψαμένους, ἀπικιέσθαι ἐς Ὀμβρικούς· ἔνθα σφέας ἐνδρύσασθαι πόλιος, καὶ οἰκέειν τὸ μέχρι τοῦδε. ἀντὶ δὲ Λυδῶν μετονομασθῆναι αὐτοὺς ἐπὶ τοῦ βασιλέως τοῦ παιδὸς, ὅς σφεας ἀνήγαγε· ἐπὶ τούτου τὴν ἐπωνυμίην 35 ποιευσμένους, ὀνομασθῆναι Τυρσηνοὺς. Λυδοὶ μὲν δὴ ὑπὸ Πέρσῃσι δεδούλωντο.

- 95 ἘΠΙΔΙΖΗΤΑΙ δὲ δὴ τὸ ἐνθεῦτεν ἡμῖν ὁ λόγος τὸν τε ΚΥΡΟΝ, ὅστις ἐὼν τὴν Κροίσου ἀρχὴν κατεῖλε· καὶ τοὺς Πέρσας, ὅτεω τρόπῳ ἡγήσαντο τῆς Ἀσίας. Ὡς ἂν Περσέων μετεξέτεροι λέγουσι, οἱ μὴ βουλόμενοι σημνοῦν τὰ περὶ Κῦρον, ἀλλὰ τὸν ἔοντα λέγειν λόγον, κατὰ 5 ταῦτα γράψω· ἐπιστάμενος περὶ Κύρου καὶ τριφασίας

positisque suppellectilibus quaecumque ad usum com-
moda habuissent, profectos esse, victum et novas sedes
quaerentes; donec multos praetervecti populos, in
Umbriam pervenissent: ibi oppida condidisse, atque
ad hunc usque diem habitare. Mutato vero *Lydorum*
nomine, adscitâ denominatione a regis filio, qui co-
loniam deduxerat, *Tyrrhenos* se ipsos vocasse." —
Lydi igitur ita, ut diximus, a Persis in servitutem
sunt redacti.

(95.) Hinc iam acquirit narratio nostra, CYRUS
ille quisnam fuerit, qui Croesi evertit imperium, et
PERSAE qua ratione imperio Asiae sint potiti. Igitur,
quemadmodum quidam memorant Persarum, qui
non extollere res Cyri, sed prout illae se habent re-
ferre student, ita ego scribam; quum possim triplices

49. 97.

ἄλλας λόγων ὁδοὺς Φῆναι. Ἀσσυρίων ἀρχόντων τῆς
 ἄνω Ἀσίας ἐπ' ἕτεα εἴκοσι καὶ πεντακόσια, πρῶτοι
 ἀπ' αὐτῶν Μῆδοι ἤρξαντο ἀπίσταςθαι· καὶ κως οὔτοι
 10 περὶ τῆς ἐλευθερίας μαχεσάμενοι τοῖσι Ἀσσυρίοισι,
 ἐγένοντο ἄνδρες ἀγαθοὶ καὶ ἀπώσάμενοι τὴν δουλοσύ-
 νην, ἡλευθερώθησαν. μετὰ δὲ τούτους, καὶ τὰ ἄλλα
 ἔθνεα ἐποίηε τὸ αὐτὸ τοῖσι Μήδοισι. Ἐόντων δὲ αὐτονό- 96
 μων πάντων ἀνὰ τὴν ἡπειρον, ὧδε αὐτὶς ἐς τυραννίδας
 περιῆλθον. Ἀνὴρ ἐν τοῖσι Μήδοισι ἐγένετο σοφὸς, τῷ
 ὄνομα ἦν Δηϊόκης, παῖς δ' ἦν Φραόρτεω. οὗτος ὁ Δηϊό-
 5 κης, ἐρασθεὶς τυραννίδος, ἐποίηε τοιαύδε. Κατοικημένων
 τῶν Μήδων κατὰ κώμας, ἐν τῇ ἐωυτοῦ ἐὼν καὶ πρό-
 τερον δόκιμος, καὶ μᾶλλον τι καὶ προθυμότερον δικαιο-
 σύνην ἐπιθέμενος ἥσκει· καὶ ταῦτα μέντοι, εὐσῆς
 ἀνομίης πολλῆς ἀνὰ πᾶσαν τὴν Μηδικὴν, ἐποίηε, ἐπι-

etiam alias de Cyro narrandi vias indicare. Postquam
Assyrii per annos quingentos et viginti superioris
 Asiae tenuissent imperium, primi deficere ab illis
Medi coeperunt; qui pro libertate pugnantes cum
 Assyriis, strenue se gesserunt, excussoque servitutis
 iugo libertatem obtinuerunt. Post quos et reliquae
 gentes idem fecere quod *Medi*. (96.) Caeterum quum
 iam omnes per continentem populi propriis viverent
 legibus, tali modo rursus tyrannidi subiecti sunt.
 Fuit inter Medos vir sapiens, cui nomen erat *Deioces*,
 filius *Phraortae*; qui quum ad tyrannidem adspiraret,
 ita se gessit. Quum per vicos habitarent *Medi*, *Deioces*
 iam ante apud suos probatus, tum magis etiam stu-
 diosiusque aequitatem datâ operâ exercebat; idque,
 quum multa iniquitas per universam *Mediam* obti-

στάμενος ὅτι τῷ δικαίῳ τὸ ἄδίκον πολέμιον ἐστί. οἱ δ' 10
ἐκ τῆς αὐτῆς κώμης Μῆδοι, ὁρῶντες αὐτοῦ τοὺς τρό-
πους, δικαστὴν μιν ἑωυτῶν αἰρέοντο. ὁ δὲ δὴ, οἷα μνηώ-
μενος ἀρχὴν, ἰθύς τε καὶ δίκαιος ἦν. ποιέων τε ταῦτα,
ἐπαινον εἶχε οὐκ ὀλίγον πρὸς τῶν πολιτῶν, οὕτω ὥστε
πυνθανόμενοι οἱ ἐν τῇσι ἄλλῃσι κώμῃσι ὡς Δηϊόκης εἶη 15
ἀνὴρ μούνος κατὰ τὸ ὀρθὸν δικάζων, πρότερον περιπίπτον-
τες ἀδίκοις γνώμῃσι, τότε ἐπεὶ τε ἤκουσαν, ἄσμενοι
ἐφοίτεον παρὰ τὸν Δηϊόκεα καὶ αὐτοὶ δικασόμενοι.
97 τέλος δὲ, οὐδενὶ ἄλλῳ ἐπετράποντο. Πλεῦνος δὲ αἰεὶ
γινομένου τοῦ ἐπιφοιτέοντος, οἷα πυνθανομένων τὰς δί-
κας ἀποβαίνειν κατὰ τὸ ἐὸν, γνούς ὁ Δηϊόκης ἐς ἑω-
τὸν πᾶν ἀνακείμενον, οὔτε κατίζειν ἔτι ἤθελε ἐνθα περ
πρότερον προκατίζων ἐδίκαζε, οὔτ' ἔφη δικᾶν ἔτι. οὐ 5

neret, tamen faciebat, quamvis sciret iniustitiam ini-
micam esse iustitiae. Cuius mores ubi perspexerunt
cives eumdem vicum incolentes, iudicem illum sibi
constituerunt. Et ille, ut qui principatum ambiret,
rectum se aequumque praebuit; eaque re laudem apud
populares obtinuit haud exigua; ita quidem ut re-
liquorum vicorum incolae, intelligentes Deiocem
unum esse virum qui ex acquo ius diceret, quum an-
tea iniquis sententiis saepe succubuissent, tunc, post-
quam hoc cognoverunt, libenter et ipsi Deiocem adi-
rent qui lites suas dirimeret, et postremo nulli alii
caussarum suarum iudicium permitterent. (97.) Cres-
cente vero in dies numero adcurrentium, utpote qui
intelligerent lites ex vero terminari, animadvertens
Deioces omnia in se esse sita, iam non amplius pro
tribunali sedere, ubi autem ius dicere consueverat,

γάρ οἱ λυσιτελέειν, τῶν ἑωυτοῦ ἐξημεληκότα, τοῖσι
πέλας δι' ἡμέρης δικάζειν. εἰσέσης ὧν ἀρπαγῆς καὶ ἀνο-
μίας ἐτι πολλῶ μᾶλλον ἀνὰ τὰς κώμας ἢ πρότερον ἦν,
συνελέχθησαν οἱ Μῆδοι εἰς τῷτο, καὶ ἐδίδοσαν σφίσι
10 λόγον, λέγοντες περὶ τῶν κατηκόντων. ὥς δ' ἐγὼ δο-
κέω, μάλιστα ἔλεγον οἱ τοῦ Δηϊόκεω φίλοι· „Οὐ
„γὰρ δὴ, τρόπῳ τῷ παρόντι χρεώμενοι, δυνατοὶ εἶμεν
„οἰκέειν τὴν χώραν· Φέρε, στήσωμεν ἡμέων αὐτῶν βα-
„σιλέα· καὶ οὕτω ἡ τε χώρα εὐνομήσεται, καὶ αὐτοὶ
15 „πρὸς ἔργα τρεψόμεθα, οὐδὲ ὑπ' ἀνομίας ἀνάστατοι
„εἰσόμεθα.“ Ταῦτά κη λέγοντες, πείθουσι ἑωυτούς βα-
σιλευεσθαι. Αὐτίκα δὲ προβαλλομένων τίν τινα στή- 98
σονται βασιλέα, ὁ Δηϊόκης ἦν πολλὸς ὑπὸ παντὸς

voluit, negavitque se porro lites iudicaturum; *nec enim e re sua esse, neglectis suis rebus totum diem dirimendis aliorum litibus impendere.* Inde quum rapinae iniquitatesque per vicos multo etiam magis, quam ante, grassarentur; concilio convocato Medi colloqui inter se de praesente rerum statu deliberareque instituerunt. Ut autem ego existimo, amici maxime Deiocis verba fecerunt huiusmodi: *Profecto, hoc more utentes, non possumus amplius hanc terram incolere. Agite igitur, regem nobis constituamus: sic terra nostra bonis legibus administrabitur, et nos ad opera nostra redibimus, nec ob hominum iniquitatem solum vertere cogemur.* Talia fere dicentes persuaserunt Medis, ut a rege gubernari vellent. (98.) Tum continuo in deliberationem adducitur, *quemnam sibi regem constituent?* et frequenter ab unoquoque proponitur laudaturque

ἀνδρὸς καὶ προβαλλόμενος καὶ αἰνόμενος· ἐς δὲ τοῦ-
 τον καταινέουσι βασιλέας φῖσι εἶναι. Ὅ δ' ἐκέλευε αὐ-
 τοὺς οἰκία τε ἐαυτῶ ἄξια τῆς βασιλείης οἰκοδομῆσαι, 5
 καὶ κρατῦναι αὐτὸν δορυφόροισι. ποιῶσι δὴ ταῦτα οἱ
 Μῆδοι. οἰκοδομέουσιν τε γὰρ αὐτῶ οἰκία μεγάλα τε
 καὶ ἰσχυρά, ἵνα αὐτὸς ἔφρασε τῆς χώρας· καὶ δορυ-
 φόρους αὐτῶ ἐπιτρέπουσι ἐκ πάντων Μήδων καταλέ-
 ξασθαι. Ὅ δέ, ὡς ἔσχε τὴν ἀρχὴν, τοὺς Μήδους 10
 ἠνάγκασε ἐν πόλιν ποιήσασθαι, καὶ τοῦτο περι-
 στέλλοντας, τῶν ἄλλων ἥσσον ἐπιμέλεσθαι. πειθομέ-
 νων δὲ καὶ ταῦτα τῶν Μήδων, οἰκοδομέει τείχεα μεγάλα
 τε καὶ καρτερά, ταῦτα τὰ νῦν Ἀγβάτανα κέκληται,
 ἕτερον ἑτέρῳ κύκλῳ ἐπιστεῶτα. μεμηχάνηται δὲ οὕτω 15
 τοῦτο τὸ τεῖχος, ὥστε ὁ ἕτερος τοῦ ἑτέρου κύκλος τοῖσι
 προμαχεῶσι μούνοισι ἐστὶ ὑψηλότερος. τὸ μὲν κού τι
 καὶ τὸ χωρίον συμμαχεῖ, κολωνὸς ἐὼν, ὥστε τοιοῦτο

Deioces, isque ad extremum communi consensu
 Rex creatur. Tum ille iussit eos aedes sibi aedificare
 dignas regno, et satellitibus ipsum munire: quod et
 fecerunt Medis, aedesque ei aedificarunt amplas muni-
 tasque in ea regionis parte quam ipse praedixerat, et
 satellites ex universis Medis sibi eligere permiserunt.
 Ille vero, postquam obtinuit imperium, coëgit Me-
 dos unam urbem condere; quo hanc tuentes, reliqua
 oppida minus curarent. Obsequentibus etiam hac in
 re Medis, arcem exstruxit amplam validamque, hanc
 quae nunc *Ecbatana* vocatur, ita ut alius moenium
 orbis alio esset circumdatus: et sic instituta erat haec
 arx, ut alius moenium orbis alio nonnisi propugna-
 culis esset excelsior. Quod ut fieret, adiuvabat partim

εἶναι· τὸ δὲ καὶ μᾶλλον τι ἐπετηδεύβη, κύκλων ἐόντων
 20 τῶν συναπάντων ἑπτὰ, ἐν δὲ τῷ τελευταίῳ τὰ βασι-
 λῆϊα ἔνεστι καὶ οἱ θησαυροί. τὸ δὲ αὐτῶν μέγιστόν ἐστι
 τεῖχος κατὰ τὸν Ἀθηνέων κύκλον μάλιστα καὶ τὸ μέ-
 γαθος. τοῦ μὲν δὴ πρώτου κύκλου οἱ προμαχεῶνές εἰσι
 λευκοί· τοῦ δὲ δευτέρου, μέλανες· τρίτου δὲ κύκλου,
 25 Φοινίκεοι· τετάρτου δὲ, κυάνεοι· πέμπτου δὲ, σανδα-
 ράκινοι. οὕτω πάντων τῶν κύκλων οἱ προμαχεῶνες ἡν-
 θισμένοι εἰσὶ Φαρμάκοισι. δύο δὲ οἱ τελευταῖοι, εἰσὶ ὁ
 μὲν καταργυρωμένους, ὁ δὲ κατακεχρυσωμένους ἔχων
 τοὺς προμαχεῶνας.

Ταῦτα μὲν δὴ ὁ Δηϊόκης ἑαυτῷ τε ἐτείχεε, καὶ περὶ 99
 τὰ ἑαυτοῦ οἰκία· τὸν δὲ ἄλλον δῆμον περίξ ἐκέλευε τὸ
 τεῖχος οἰκέειν. οἰκοδομηθέντων δὲ πάντων, κόσμον τόνδε
 Δηϊόκης πρῶτός ἐστι ὁ καταστήσάμενος· μήτε εἰσὶν αἱ

quidem ipsius loci commoditas, quum esset collis:
 sed magis etiam datâ operâ institutum erat opus,
 quum orbes universi sint septem, quorum in postre-
 mo regia est et thesauri. Qui autem murus maximum
 conficit orbem, is Athenarum fere ambitum amplitu-
 dine aequat. Iam primi orbis propugnacula, alba
 sunt; secundi nigra; tertii orbis purpurea; quarti
 caerulea; quinti sandaracina: ita cunctorum orbium
 propugnacula pigmentis sunt obducta; duorum vero
 postremorum orbium alter argentata propugnacula
 habet, alter inaurata.

(99.) Haec igitur munimenta *Deioces* sibi exstruxit
 et circa aedes suas: tum vero reliquum populum ius-
 sit circumcirca arcem habitare. Constructis autem istis
 omnibus, ordinem primus *Deioces* instituit hunc, ut
 nemini ad regem liceret ingredi, sed per internuncios

παρὰ βασιλέα μηδένα, δι' ἀγγέλων δὲ πάντα χρέε- 5
 σθαι, ὁρᾶσθαι τε βασιλέα ὑπὸ μηδενός· πρὸς τε τού-
 τοισι ἔτι, γελαῖν τε καὶ πτύειν ἀντίον καὶ ἅπασι εἶναι
 τοῦτό γε αἰσχρόν. Ταῦτα δὲ περὶ ἑαυτὸν ἐσέμνυνε
 τῶνδ' εἵνεκεν, ὅπως ἂν μὴ ὀρῶντες οἱ ὀμήλικες, ἔόντες
 σύντροφοί τε ἐκείνῳ, καὶ οἰκίης οὐ Φλαυροτέρης, οὐδὲ ἐς 10
 ἀνδραγαθήν λειπόμενοι, λυπεοῖατο καὶ ἐπιβουλεύοιεν,
 100 ἀλλ' ἑτεροῖός σφι δοκέοι εἶναι μὴ ὀρᾶσι. Ἐπεὶ τε δὲ
 ταῦτα διεκόσμησε, καὶ ἐκράτυνε ἑαυτὸν τῇ τυραννίδι,
 ἣν τὸ δίκαιον φυλάσσων χαλεπός. καὶ τὰς τε δίκας
 γράφοντες, εἰσὼ παρ' ἐκείνων ἐσπέμπεσκον· καὶ ἐκεῖ- 5
 νος διακρίνων τὰς ἐσφερομένας, ἐκπέμπεσκε. ταῦτα
 μὲν κατὰ τὰς δίκας ἐποίηε· τὰ δὲ δὴ ἄλλα ἐκεκοσμέα-
 τό οἱ. εἴ τινα πυνθάνοιτο ὑβρίζοντα, τοῦτον ὅπως μετα-

omnia transigerentur, nec conspiceretur rex a quo-
 quam: ad haec, ut ridere aut exspuere coram illo,
 utique omnibus factu turpe haberetur. Adfectabat au-
 tem gravitatem istam hoc consilio, ne cernentes eum
 aequales et una cum eo educati, domoque orti non
 viliori, nec virtute inferiores, dolerent eique insidia-
 rentur; sed ut diversae naturae homo illis videretur,
 ipsum non intuentibus. (100.) His ita ordinatis,
 quum firmasset sibi imperium, in exercenda iustitia
 valde severum se prae buil. Litigantes causas suas
 scripto consignatas ad eum per internuncios intro
 mittebant; quas ille iudicatas remittebat. Hunc mo-
 rem in iudicandis causis sequebatur; et reliqua etiam
 omnia recte ab eo ordinata erant. Si quem intellexisset
 protervius agentem, hunc ad se arcessitum inflicta

πέμψαιτο, κατ' αἰσὴν ἐκάστου ἀδικήματος ἐδικαίευν
καὶ οἱ κατάσκοποί τε καὶ κατήκοοι ἦσαν ἀνα πᾶσαν
10 τὴν χώραν τῆς ἡρξε.

Δηϊόκης μὲν νυν τὸ Μηδικὸν ἔθνος συνέστρεψε μῶνον, 101
καὶ τούτου ἡρξε. ἔστι δὲ Μήδων τσαῖδε γένεα, Βου-
σαί, Παρητακηνοί, Στρούχατες, Ἀριζαντοί, Βούδιοι,
Μάγοι. γένεα μὲν δὴ Μήδων ἔστι τσαῖδε. Δηϊόκω δὲ 102
παῖς γίνεται Φραόρτης, ὃς, τελευτήσαντος Δηϊόκω,
βασιλεύσαντος τρία καὶ πενήκοντα ἔτεα, παρεδέξατο
τὴν ἀρχήν. παραδεξάμενος δὲ, οὐκ ἀπεχράτο μῶνων
5 ἀρχεῖν τῶν Μήδων· ἀλλὰ στρατευσάμενος ἐπὶ τοῖς
Πέρσας, πρώτοισι τε τούτοισι ἐπέθηκατο, καὶ πρώτους
Μήδων ὑπηκόους ἐποίησε. μετὰ δὲ, ἔχων δύο ταῦτα
ἔθνη, καὶ ἀμφοτέρω ἰσχυρὰ, κατεστρέφετο τὴν Ἀσίην,
ἀπ' ἄλλου ἐπ' ἄλλο ἰὼν ἔθνος. ἐς ὃ στρατευσάμενος ἐπὶ

pro delicti modo poenâ multabat: eâque caussâ exploratores auscultatoresque per universam, cui imperabat, regionem habebat.

(101.) *Deioces* igitur solam *Medicam nationem* in unam contraxit, eique imperavit. Cuius nationis tot numero gentes sunt: Busae, Paraetaceni, Struchates, Arizanti, Budii, Magi. Hae sunt tot Medorum gentes.

(102.) Fuit autem *Deiocis* filius ΠΗΛΑΟΡΤΗΣ, qui, mortuo *Deioce* postquam tres et quinquaginta annos regnasset, suscepit imperium. Hic non contentus solis imperare *Medis*, expeditionem in *Persas* suscepit, hosque primos adgressus est, primosque imperio Medorum subiecit. Deinde vero, quum esset horum duorum populorum dominus, validi utriusque, *Asiam* subegit, ab alio populo ad alium transiens. Postremo

τούς Ἀσσυρίους, καὶ Ἀσσυρίων τούτους οἱ Νίνον ἔχον, 10
καὶ ἤρχον πρότερον πάντων, τότε δὲ ἦσαν μεμουνωμένοι
μὲν συμμάχων, αἵτε ἀπεστεωῶτων, ἄλλως μὲντοι ἑω-
τῶν εὖ ἤκοντες· ἐπὶ τούτους δὴ στρατευσάμενος ὁ Φραόρ-
της, αὐτὸς τε διεφθάρη, ἄρξας δύο καὶ εἴκοσι ἔτια, καὶ
ὁ στρατὸς αὐτοῦ ὁ πολλός.

- 103 Φραόρτεω δὲ τελευτήσαντος, ἐξεδέξατο Κυαξάρης
ὁ Φραόρτεω τοῦ Δηϊόκεω παῖς. οὗτος λέγεται πολλὸν
ἔτι γενέσθαι ἀλκιμώτερος τῶν προγόνων· καὶ πρῶτος τε
ἐλόχισε κατὰ τέλεα τοὺς ἐν τῇ Ἀσίῃ, καὶ πρῶτος διέ-
ταξε χάρις ἐκάστους εἶναι, τοὺς τε αἰχμοφόρους, καὶ 5
τοὺς τοξοφόρους, καὶ τοὺς ἰππίας· πρὸ τοῦ δὲ ἀναμῖξ-
ῃν πάντα ὁμοίως ἀναπεφυρμένα. Οὗτος ὁ τοῖσι Λυδοῖσι
ἐστὶ μαχεσάμενος, ὅτε νύξ ἡ ἡμέρῃ ἐγένετό σφι μα-

adversus *Assyrios* arma convertens, nempe *Assyrio-*
rum illos qui *Ninum* tenebant, quique, quum antea
omnibus imperassent, tunc sociis, quippe qui ab illis
defecerant, erant nudati, cacterum felici rerum sua-
rum statu utebantur; adversus hos postquam arma
convertit *Phraortes*, periit et ipse, secundo et vicesi-
mo anno quam regno erat potitus, et plurima pars
copiarum ipsius.

(103.) Mortuo *Phraorti* successit *CYAXARES*, *Phraor-*
tis filius, *Deiocis* nepos. Hic dicitur multo maiori-
bus suis fortior fuisse: et primus in Asia centuriavit
milites et per cohortes distribuit, primusque ordina-
vit ut seorsim in acie staret unumquodque militum
genus, hastati, sagittarii, equites; quum prius omnia
promiscue pariter fuissent confusa. Idem hic est qui
cum *Lydis* bellum gessit, quo tempore in ipsa pugna

χορμένοισι· καὶ ὁ τὴν Ἄλυος ποταμοῦ ἄνω Ἀσίην πᾶ-
 10 σαν συστήσας ἑαυτῷ. Συλλέξας δὲ τοὺς ὑπ' ἑωυτῷ
 ἀρχομένους πάντας, ἐστρατεύετο ἐπὶ τὴν Νίνον, τιμω-
 ρεῖν τε τῷ πατρὶ, καὶ τὴν πόλιν ταύτην θέλων ἐξελεῖν.
 καὶ οἱ, ὡς συμβαλὼν ἐνίκησε τοὺς Ἀσσυρίους, περικα-
 τημένῳ τὴν Νίνον, ἐπῆλθε Σκυθέων στρατὸς μέγας·
 15 ἄγε δὲ αὐτοὺς βασιλεὺς ὁ Σκυθέων· Μαδύης, Πρωτο-
 θύεω παῖς· οἱ ἐσέβαλον μὲν εἰς τὴν Ἀσίην, Κιμμερίους
 ἐκβαλόντες ἐκ τῆς Εὐρώπης, ταῦταισι δὲ ἐπισπόμενοι
 Φεύγουσι, οὕτω εἰς τὴν Μηδικὴν χώραν ἀπίκοντο. Ἔστι 104
 δὲ ἀπὸ τῆς λίμνης τῆς Μαϊήτιδος ἐπὶ Φᾶσιν ποταμὸν
 καὶ εἰς Κόλχους τριήκοντα ἡμερέων εὐζώνῳ ὁδός. ἐκ δὲ
 τῆς Κολχίδος οὐ πολλὸν ὑπερβῆναι εἰς τὴν Μηδικήν,
 5 ἀλλὰ ἐν τῷ διὰ μέσου ἔθνος αὐτῶν ἐστὶ, Σάσπειρες·

dies in noctem est conversus; quique totam supra
 Halyn fluvium Asiam sibi subiectam tenuit. Tum
 undique contractis copiis, quascumque sub potestate
 sua habebat, adversus Ninum arma convertit, pa-
 trem ulturus, et urbem hanc excindere cupiens. At,
 superatis praelio Assyriis, dum Ninum circumsedit,
 ingruit adversus eum ingens Scytharum exercitus,
 dūce rege Scytharum Madye, Protothyae filio: qui
 in Asiam irrupērant, quum Cimmericos ex Europa eie-
 cissent; quos dum fugientes persequiebantur, ita in
 Medicam terram pervenerunt. (104.) Est autem a
 Maeotide paludē ad Phasin flumen atque Colchos
 expedito viatori iter triginta dierum: e Colchis vero
 non ita longo itinere perveniri potest in Mediam,
 sed unus duntaxat interiectus est populus, Saspīres;

τοῦτο δὲ παραμειβομένοισι, εἶναι ἐν τῇ Μηδικῇ. οὐ μέν-
 τοι οἱ γε Σκύθαι ταύτῃ ἐσέβαλον, ἀλλὰ τὴν κατῴ-
 κεισιν ὁδὸν πολλῶ μακροτέραν ἐκτραπόμενοι, ἐν δεξιᾷ
 ἔχοντες τὸ Καυκάσιον ὄρος. ἐνθαῦτα οἱ μὲν Μῆδοι συμ-
 βαλόντες τοῖσι Σκύθησι, καὶ ἐσσωθέντες τῇ μάχῃ, τῆς 10
 ἀρχῆς κατελύθησαν· οἱ δὲ Σκύθαι τὴν Ἀσίην πᾶσαν
 105 ἐπέσχον. Ἐνθεῦτεν δὲ ἦσαν ἐπ' Αἴγυπτον· καὶ ἐπεὶ τε
 ἐγένοντο ἐν τῇ Παλαιστίνῃ Συρίῃ, Ψαμμίτιχός σφας
 Αἰγύπτου βασιλεὺς ἀντιάσας δῶρσι τε καὶ λιτῇσι
 ἀποτρέπει τὸ προσωτέρω μὴ πορεύεσθαι. οἱ δὲ, ἐπεὶ τε
 ἀναχωρέοντες ὀπίσω, ἐγένοντο τῆς Συρίας ἐν Ἀσκά- 5
 λωνι πόλει, τῶν πλεόνων Σκυθῶν παρεξελθόντων ἀσι-
 νέων, ὀλίγοι τινὲς αὐτῶν ὑπολειφθέντες, ἐσύλησαν τῆς
 Οὐρανίης Ἀφροδίτης τὸ ἱερόν. ἔστι δὲ τοῦτο τὸ ἱερόν, ὡς
 ἐγὼ πυνθανόμενος εὕρισκω, πάντων ἀρχαιότατον ἱεῶν

quos ubi transieris, continuo Media occurrit. Scythae
 tamen hac non irruperunt, sed aliā viā superiore et
 multo longiore, Caucaso monte ad dextram relicto.
 Ibi tum Medi cum Scythis congressi, praelioque su-
 perati, Asiae imperium amiserunt; *Scythae* vero uni-
 versa *Asia* sunt *potiti*. (105.) Inde Aegyptum ver-
 sus intendeabant viam: sed Syriam Palaestinam in-
 gressis occurrens Aegypti rex *Psammitichus*, munē-
 ribus precibusque effecit, ut ulterius non progrede-
 rentur. Ubi regredientes Ascalonem venerunt, Syriae
 oppidum; maximā Scytharum parte sine maleficio
 praetergressā, pauci ex illis, pone sequentes, Veneris
 Coelestis templum despoliarunt. Est autem illud,
 quantum sciscitans intelligo, ex omnibus huius *Deae*
 templis vetustissimum. Nam quod in Cyprio est tem-

10 ὅσα ταύτης τῆς Θεοῦ. καὶ γὰρ τὸ ἐν Κύπρῳ ἱρὸν ἐν-
 Θεῦτῃ ἐγένετο, ὡς αὐτοὶ λέγουσι Κύπριαι· καὶ τὸ ἐν
 Κυθήροις Φοινίκες εἰσὶ οἱ ἰδουσαμένοι, ἐκ ταύτης τῆς
 Συρίας ἔοντες. τοῖσι δὲ τῶν Σκυθέων συλήσασι τὸ ἱρὸν
 τὸ ἐν Ἀσκαλῶνι, καὶ τοῖσι τούτων αἰεὶ ἐκγόνοισι, ἐνέ-
 15 σκηψε ἡ Θεὸς Θηλείαν τοῦτον· ὥστε ἅμῃς λέγουσί τε
 οἱ Σκύθαι διὰ τοῦτο σφεας νοσέειν, καὶ ὁρᾶν παρ' ἐωυ-
 τοῖσι τοὺς ἀπικνεομένους ἐς τὴν Σκυθικὴν χώραν ὡς δια-
 κέαται, τοὺς καλέουσι Ἐναρέας οἱ Σκύθαι. Ἐπὶ μὲν 106
 νυν ὁρᾶν καὶ ἕκαστοι ἕτεα ἥρχον τῆς Ἀσίας οἱ Σκύθαι,
 καὶ τὰ πάντα σφι ὑπὸ τε ὕψους καὶ ὀλιγωρίας ἀνά-
 στατα ἦν. χωρὶς μὲν γὰρ φόρων, ἐπηρσσαν παρ' ἐκά-
 5 στων τὸ ἐκάστοις ἐπέβαλλον· χωρὶς δὲ τοῦ φόρου,
 ἤρπαζον περιελαύνοντες τοῦτο ὅ τι ἔχοιεν ἕκαστοι. καὶ
 τούτων μὲν τοὺς πλεονῆες Κυάξαρος τε καὶ Μῆδοι ξεινί-

CVI. 4. φόρον ἐπηρσσαν lego, et dein τὸν ἕκαστ.

plum, hinc prodūit; quod ipsi etiam Cyprii confir-
 mant: et, quod Cytheris est, id Phoenices concide-
 runt, ex hac Syria oriundi. His autem Scythis, qui
 templum Ascalonis exspoliārent, eorumque semper
 posteris, inflixit dea *muliebrem morbum*; ita quidem
 ut etiam Scythae dicant, ὅβ hanc caussam morbo hoc
 laborare illos, et apud se ab adeuntibus Scythicam
 terram conspici quo pacto adfecti sint, quos *Enareas*
Scythae adpellant (106r) Igitur octo et viginti an-
 nos Asiae imperium obtinuerunt Scythae; per eorum-
 que proterviam et contemptum omnia susque deque
 versa sunt. Nam, praeterquam quod tributum exige-
 bant a singulis quod singulis inposuerant, insuper
 etiam obsequiantes rapiebant quod quique haberent.
 Sed horum quidem maiorem numerum *Cyaxares* et

σαντες καὶ κάταμεθύσαντες, κατεφόνευσαν. καὶ οὕτω
 ἀνέσώσαντο τὴν ἀρχὴν Μῆδοι, καὶ ἐπεκράτεον τῶν περ
 καὶ πρότερον. καὶ πῆν τε Νῆον εἶλον, (ὥς δὲ εἶδον, ἐν 10
 ἑτέροις λόγοις δηλώσω,) καὶ τοὺς Ἀσσυρίους ὑποχει-
 ρίους ἐποίησαντο, πλὴν τῆς Βαβυλωνίης μέρους. μετὰ
 δὲ ταῦτα, Κυαξάρης μὲν, βασιλεύσας τεσσαράκοντα
 ἔτεα, σὺν τοῖσι Σκύθαι ἤρξαν, τελευταῖ.

- 107 Ἐκδέκεται δὲ Ἀστυάγης, ὁ Κυαξάρου παῖς, τὴν
 βασιληίην. καὶ οἱ ἐγένετο θυγάτηρ, τῇ οὐνομα ἔθετο
 Μανδάνην. τὴν ἐδόκει Ἀστυάγης ἐν τῷ ὑπνῷ οὐρῆσαι
 τοσοῦτον, ὥστε πλήσαι μὲν τὴν ἑαυτοῦ πόλιν, ἐπικα-
 τακλύσαι δὲ καὶ τὴν Ἀσίην πᾶσαν. ὑπερβέμενος δὲ τῶν 5
 μάγων τοῖσι ὀνειροπόλοις τὸ ἐνύπνιον, ἐφοβήθη, παρ'
 αὐτέων αὐτὰ ἕκαστα μαθὼν. μετὰ δὲ, τὴν Μανδά-

Medi, hospitio exceptos et mero inebriatos, obtruncarunt: atque ita regnum receperunt *Medi*, et rerum, quarum antea domini fuerant, denuo sunt potiti. Tum vero et *Ninum* ceperunt, (quàm quo pacto ceperint, in aliis Historiarum libris exponam) et Assyrios, excepta Babylonica ditione, sub potestatem suam redegerunt. Post haec *Cyaxares*, postquam quadraginta annos (simul numeratis his, quibus penes Scythas fuerat imperium) regnasset, fato functus est.

(107.) *Cyaxari* in regnum successit filius *ASTYAGES*. Huic nata erat filia, cui *Mandanae* inposuerat nomen: quae ei per somnum visa est tantum urinae fundere, ut et urbs eius impleretur et tota inundaretur Asia. Quod somnium quum exposuisset illis ex Magorum numero, qui somniorum interpretationi dabant operam, conterritus est, singula quaeque ab illis edo-

νην ταύτην, εὐσάν ἤδη ἀνδρὸς ἀραίην, Μήδων μὲν τῶν
 ἑαυτοῦ ἀξίων ~~δοθέν~~ διδοῖ γυναῖκα, ~~δοθικαῖς~~ τὴν ὄψιν
 10 ὃ δὲ Πέρσῃ διδοί, τῷ οὐνομα ἦν Καμβύσης τὸν εὗρισκε
 οἰκίης μὲν ἔοντα ἀγαθῆς, τρόπου δὲ ἡσυχίου· πολλῶ
 ἐνέρεθε ἄγων αὐτῷ μέσου ἀνδρὸς Μήδου. Συνοικεούσης 108
 δὲ τῷ Καμβύσῃ τῆς Μανδάνης, ὁ Ἀστιάγης τῷ πρῶ-
 τῳ ἔτει εἶδε ἄλλην ὄψιν. ἐδόκεε δὲ οἱ ἐκ τῶν αἰδοίων
 τῆς θυγατρὸς ταύτης Φῦναι ἀμπελόν· τὴν δὲ ἀμπελον
 5 ἐπισχεῖν τὴν Ἀσίην πᾶσαν. ἰδὼν δὲ τοῦτο, καὶ ὑπερ-
 θόμενος τοῖσι ὀνειροπόλοισι, μετεπέμψατο ἐκ τῶν Πέρ-
 σέων τὴν θυγατέρα ἐπίτεκα εὐσάν. ἀπικομένην δὲ
 ἐφύλαττε, βούλομενος τὸ γεννώμενον ἐξ αὐτῆς διαφθεῖ-
 ραι ἐκ φόρου οἱ τῆς ὄψιος οἱ τῶν μάγων ὀνειροπόλοι
 10 ἐσήμαινον, ὅτι μέλλοι ὁ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ γόνος

ctus. Tum deinde Mandanen, viro iam maturam, Me-
 dorum nulli, ~~quod~~ ipsius familiā dignus fuisset, in ma-
 trimonium dedit, visum istud reformidans; verum
 Persae quidam iunxit, cui nomen *Cambyses*, quem
 repererat quidem bonā familiā ortum, et tranquillo
 hominem ingenio, caeterum quem inferioris esse
 conditionis, quam mediocrem Medum, iudicaverat.
 (108.) Postquam domum fluxit Cambyses Mandanen,
 primo anno aliud vidit visum Astyages. Videbatur ei
 ex naturalibus huius filiae nasci vitis, eaque vitis
 universam obtinere Asiam. Quo de viso sibi oblato
 quum retulisset ad somniorum interpretes, arcessivit
 ex Persis filiam partui vicinam; eamque, postquam
 advenit, in custodia habuit, interimere cogitans pro-
 lem ex ea nascituram: nam ex viso illo significave-
 rant ei magi somniorum interpretes, prolem filiae

βασιλεύσειν ἀντὶ ἐκείνου. Ταῦτα δὴ ὦν Φυλασσομένος
 ὁ Ἀστυάγης, ὡς ἐγένετο ὁ Κῦρος, καλέσας Ἄρπα-
 γον, ἄνδρα οἰκίῳ, καὶ πιστότατόν τε Μήδων, καὶ
 πάντων ἐπίτροπον τῶν ἑαυτοῦ, ἔλεγέ οἱ τοιάδε· „ Ἀρ- 15
 „ παγε, πρῆγμα τὸ ἂν τοι προσθῶ, μηδαμᾶ παρα-
 „ χρήσῃ· μηδὲ ἐμέ τε παραβάλλῃ, καὶ ἄλλους ἐλόμε-
 „ νος, ἐξ ὕστερης σοὶ ἑαυτῷ περιπέσης. λάβε τὸν Μαν-
 „ δάνη ἔτεκε παῖδα· φέρων δὲ ἐς σεαυτοῦ, ἀποκτεῖνον·
 „ μετὰ δέ, θάψον τρόπῳ ὅτῳ αὐτὸς βούλειαι. “ Ὁ
 δὲ ἀμείβεται· „ ὦ βασιλεῦ, οὔτε ἄλλοτέ, κω πα- 20
 „ ρεῖδες ἀνδρὶ τῷδε ἄχαρι οὐδέν, φυλασσομένα δὲ ἐς
 „ σὲ καὶ ἐς τὸν μετέπειτα χρόνον μηδὲν ἐξαμαρτεῖν.
 „ ἀλλ’ εἴ τοι φίλον τοῦτο οὕτω γίνεσθαι, χοῆ δὴ, τό
 109 „ γε ἐμὸν, ὑπηρετέεσθαι ἐπιτηδέως. “ Τούτοισι ἀμει-

huius, loco ipsius, regno esse positurum. Haec igitur
 cavens *Astyages*, simul atque natus erat *Cyrus*,
 vocatum ad se *Harpagum*, virum sibi familiarem, et
 Mediorum fidissimum, cui res suas crederet omnes,
 his compellavit verbis: „ *Harpagè, quod tibi com-*
mitto negotium, id cave ne ullo pacto negligim-
tractes, neve me decipias, aliisque hominibus stu-
dens, tuis ipse artibus dehanc capiaris. Cape quem
Mandana peperit puerum; et domum tuam depor-
tatum occide; dein, quoquo modo volueris sepe-
lito. Respondit ille: *Nec aliàs, ó Rex, vidisti in*
hoc homine aliquid quod ingratum tibi fuisset;
cavebimus vero etiam, ne in posterum quidquam in
te delinquamus. Quare si tibi grátum est, hoc ita
feri; oportet nempe, quod in me est, idoneam
operam praestare. (109.) Hoc dato responso Har-

ψάμενος ὁ Ἀστυάγος, ὡς οἱ παραδόθη τὸ παιδίον κεκοσμημένον τὴν ἐπὶ θανάτῳ, ἤτε κλαίων εἰς τὰ οἰκία. παφελθὼν δὲ ἔφραζε τῇ ἐωυτοῦ γυναικὶ τὸν πάντα Ἀστυά-
5 χος ῥηθέντα λόγον· ἡ δὲ πρὸς αὐτὸν λέγει· „Νῦν ὦν
„τί σοι ἐν νόῳ ἐστὶ ποιῆειν;“ Ὁ δὲ ἀμείβεται· „Οὐκ
„ἤνυτέλλετο Ἀστυάγης· οὐδ' εἰ πασαφρονήσει τε καὶ
„μάνειται κάκιον ἢ νῦν μαίνεται, οὐ· οἱ ἐγώ γε προσθή-
„σομαι τῇ γνώμῃ, οὐδὲ ἐς φόνον τοιοῦτον ὑπηρετήσω.
10 „πολλὰν δὲ εἵνεκα οὐ φοβέσσω μιν· καὶ ὅτι αὐτῷ μοι
„συγγενὴς ἐστὶν ὁ παῖς, καὶ ὅτι Ἀστυάγης μὲν ἐστὶ
„ἥρων, καὶ ἀπαις ἐρσένος γόνου. εἰ δὲ θελήσει, τού-
„του τελευτήσαντός, ἐς τὴν θυγατέρα ταύτην ἀναβῇ-
„καί· ἡ θυγατρὶς, ἥς νῦν τὸν υἱὸν κτείνει δι' ἐμεῦ, ἄλλο
15 „τί ἢ λείπεται τὸ ἐνθεῦτεν ἐμοὶ κινδύνων ὁ μέγιστος;
„ἀλλὰ τοῦ μὲν ἀσφαλὲς εἵνεκα ἐμοὶ, δεῖ τοῦτον τε-

pāgus, quum ei traditus esset puerulus ornatus ut mortui solent; abiit flens domum suam: quo ubi venit, sermonem omnem, quem secum Astyages habuerat, uxori suae retulit. Cui illa, *Nunc ergo, inquit, quidnam facere cogitas?* Et ille: *Non quemadmodum mandavit Astyages; nec, si vel peius, quam nunc, insanierit furiosusque fuerit, voluntati eius obsequar, nec huius caedis minister ero. Multis autem de caussis hunc non occidam; quoniam et mihi cognatus est puer, et aetate proventus est Astyages, proleque caret mascula. Quod si igitur post illius obitum in hanc filiam regnum transiturum est, cuius nunc puerum per me vult occidere, quid aliud mihi supererit nisi ut hoc facto in summum discrimen adducar? Verumta-*

„λευτῶν τὸν παῖδα· δὲν μὲν τοι τῶν τινῶν Ἀστυάγεος,
 110 „αὐτοῦ Φονέα γενέσθαι, καὶ μὴ τῶν ἑμῶν.“ Ταῦτα
 εἶπε, καὶ αὐτίκα ἄγγελον ἐπέμπε ἐπὶ τῶν βουκόλων
 τῶν Ἀστυάγεος τὸν ἡπίστατο νομᾶς τε ἐπιτηδεύατας
 νέμοντα, καὶ οὔρεα σημανδέστατα· τῷ οὐνομα ἦν Μι-
 τραδάτης, συνοίκεε δὲ τῇ ἑαυτοῦ συνδούλῳ· οὐνομα δὲ 5
 τῇ γυναικὶ ἦν τῇ συνοίκεε, Κυγῶ, κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν
 γλῶσσαν· κατὰ δὲ τὴν Μηδικὴν, Σπακῶ. τὴν γὰρ
 κύνα καλέουσι σπάκα Μηδοί. αἱ δὲ ὑπάρχει εἰς τῶν
 οὔρεων ἔνθα τὰς νομᾶς τῶν βοῶν εἶχε οὗτος δὴ ὁ βου-
 κόλος, πρὸς βορέῳ τε ἀνέμου τῶν Ἀγβατανῶν, καὶ 10
 πρὸς τοῦ πόντου τοῦ Εὐξείνου. ταύτῃ μὲν γὰρ ἡ Μηδι-
 κὴ χώρα πρὸς Σασπείρων ὄρεινῇ ἐστὶ κάστα, καὶ ὑψηλὴ
 τε καὶ ἰδίῃσι συνηρεφής· ἡ δὲ ἄλλη Μηδικὴ χώρα ἐστὶ
 πᾶσα ἄπεδος. ἐπεὶ ὦν ὁ βουκόλος σπουδῇ πολλῇ κα-

men meae ipsius salutis causâ necesse est ut moriatur hic puer: oportet autem ut intersector eius sit non aliquis meorum, sed ex ipsius Astyagis ministris. (110.) His dictis, protinus nuncium misit ad unum ex Astyagis pastoribus, quem noverat pascua habere maxime idonea, et montes feris frequentissimos. Nomen huic erat Mitradates, uxorem autem habebat conservam, cui nomen, graeca linguâ, *Cyno*; Medorum vero idiomate, *Spaco*: canem enim *spaca* dicunt Medi. Saltus autem montium, ubi boum pascua habebat hic bubuleus, ad septemtriones erant Ecbatanorum, Pontum Euxinum versus. Hoc enim in tractu, quem Saspies incolunt, montosa admodum est Medica terra, et alta, silvisque opaca, reliqua vero Media plana est omnis. Vocatus igitur bubuleus post-

15 λεόμενες ἀπίνετο, ἔλεγε ὁ Ἄστυαγος τὰδε „Κελεύει
 „σε Ἀστυάγης τὸ παιδίον τοῦτο λαβόντα, θείναι ἐς
 „τὸ ἐρημότατον τῶν οὐρέων, ὅπως αὖ ταχίστα διαφθα-
 „ρεῖν. καὶ τὰδε τοι ἐκέλευσε εἰπεῖν, ἢν μὴ ἀποκτείνης
 „αὐτό, ἀλλὰ τῷ τρόπῳ περιποιήσῃ, ὀλέθῳ τῷ κα-
 20 „κίστῳ σε διαχρήσεσθαι· ἐποράν δὲ ἐκκείμενον διατέ-
 „ταγμαί ἐγώ.“ Ταῦτα ἀκούσας ὁ βουκόλος, καὶ 111
 ἀναλαβὼν τὸ παιδίον, ἦε τὴν αὐτὴν ὀπίσω ὁδὸν, καὶ
 ἀπικνέεται ἐς τὴν ἑπαυλιν. τῷ δ' ἄρα καὶ αὐτῷ ἡ
 γυνή, ἐπίτεξ ἐοῦσα πᾶσαν ἡμέρην, τότε κως κατὰ δαί-
 5 μονα τίττει, αἰχρομένου τοῦ βουκόλου ἐς πόλιν. ἦσαν
 δ' ἐν Φρόντιδι ἀμφοτέροι ἀλλήλων πέρι· ὁ μὲν, τοῦ
 τῆς γυναικὸς ἀρρώσθων· ἡ δὲ γυνή, ὅτι οὐκ ἐωθῶς
 ὁ Ἄστυαγος μεταπέμψατο αὐτῆς τὸν ἄνδρα. ἐπεὶ τε

quam nullā interpositā morā advenit, haec ei dixit
 Harpagus: *Iubet te Astyages hunc puerulum sum-
 mere, et loco maximē deserto montium deponere,
 ut quān citissime pereat. Et hoc praeterea me
 iussit tibi praedicere, nisi illum occideris, sed
 quocumque modo superstitem esse curaveris, pes-
 simo exitio te periturum. Mihi autem iniunctum
 est, ut expositum inspiciam.* (111.) His auditis
 bubuleus, accepto puero, rediit eādem viā, et ad
 stabula pervenit. Forte autem fortunā accidit, ut
 pastoris etiam huius uxor, quum per totum diem
 parturiisset, tunc pepererit, quum pastor in urbem
 esset profectus. Erant autem anxii uterque alterius
 causā, ille timens partui uxoris; uxor autem, quod
 alioquin non solitus esset Harpagus ad se vocare ip-
 sius maritum. Ut vero ex itinere redux adstint pastor,

δὲ ἀπονοστήσας ἐπέστη, οἷα ἐξ ἀλλπτου ἰδοῦσα ἡ γυνή,
 εἶρετο προτέρη, ὅτι μιν οὕτω πρόθυμως Ἀρπαγὸς με- 10
 ταπέμψαιτο. ὁ δὲ εἶπε. „ὦ γύναι, εἰδὼν τέ ἐς πό-
 λιν ἔλθων καὶ ἤκουσα τὸ μή τε ἰδεῖν ὄφελον, μή τέ
 „κοτε γενέσθαι ἐς δεσπότεας τοὺς ἡμετέρους. οἶκος μὲν
 „πᾶς Ἀρπάγου κλαυθμῷ κατείχeto· ἐγὼ δὲ ἐκπλα-
 „γείς, ἥϊα ἔσσω. ὡς δὲ ταχίστα ἐσῆλθον, ὄρεω παιδίον 15
 „προκείμενον, ἀσπαίρον τε καὶ κραυγανόμενον, κακοσ-
 „μημένον χρυσῷ τε καὶ ἐσθῆτι ποικίλῃ. Ἀρπαγὸς δὲ
 „ὡς εἶδε με, ἐκέλευε τὴν ταχίστην ἀναλαβόντα τὸ
 „παιδίον, οἴχεσθαι φέροντα, καὶ θεῖναι ἐνθα θηρία
 „δέστατον εἴη τῶν οὐρέων. Φαίς Ἀστυάγεια εἶναι τὸν 20
 „ταῦτα ἐπιθέμενόν μοι, πόλλ' ἀπειλήσας εἰ μὴ σφία
 „ποιήσαιμι. καὶ ἐγὼ ἀναλαβὼν, ἔφερον, δοκέων τῶν
 „τινὸς οἰκετέων εἶναι· οὐ γὰρ ἂν κοτε κατέδοξα· ἐνθεν

tamquam ex insperato eum conspiciens mulier, prior
 ex illo quaesivit, quid esset quod tam propere eum
 ad se vocasset Harpagus. Tum ille, *O mulier*, in-
 quit, *urbem ingressus vidi audivique quae num-*
quam videre me fas erat, nec umquam cadere de-
bebant nostros in dominos. Tota Harpago domus
fletu erat oppleta; et ego consternatus ivi intro. Ut
primum intravi, vidi puerulum in medio positum,
palpitantem clamitantemque, auro et variegata
veste ornatum. Harpagus ut me conspexit, iussit
acceptum ocys puerum asportare, in locoque feris
maxime obnoxio montium deponere; Astyagem
esse dicens, qui hoc mihi iniungeret, multas adii-
ciens minas ni mandata exsequeretur. Et ego sumens
puerum asportavi, ratus esse alicuius e domesti-

„γε ἦν. ἐθάμβειον δὲ ὁρέων χουσῶ τε καὶ εἵμασι κε-
 25 „κοσμημένον· πρὸς δὲ, καὶ κλαυθρὸν κατεστειῶτα ἐμ-
 „σατέα ἐν Ἀσπάγῳ. καὶ πρόκα τε δὴ κατ' ὁδὸν πυν-
 „θάνομαι τὸν πάντα λόγον θεράποντος, ὃς ἐμὲ προ-
 „πέμπων ἔξω πόλιος, ἐπεχέριστε τὸ βρέφος· ὡς ἄρα
 „Μανδάνης τε εἴη παῖς τῆς Ἀστυάγης θυγατρὸς, καὶ
 30 „Καμβύσειω τοῦ Κύρου, καὶ μιν Ἀστυάγης ἐντέλλε-
 „ται ἀποκτεῖναι. νῦν τε ὁδε ἐστί. “ Ἄμα δὲ ταῦτα ἔλε- 112
 „γε ὁ βουκόλος, καὶ ἐκκαλύψας ἀπέδεικνυε. ἡ δὲ, ὡς
 εἶδε τὸ παιδίον μέγα τε καὶ εὐεῖδές ἐσθ', ἀαχούσασα,
 καὶ λαβομένη τῶν γυνάτων τοῦ ἀνδρὸς, ἔχονζε μηδεμιᾶ
 5 „τέχνη ἐκθεῖναι μιν. ὁ δὲ οὐκ ἔφη οἷός τ' εἶναι ἄλλως
 αὐτὰ ποιεῖν· ἐπιφωτῆσειν γὰρ κατασκόπους ἐξ Ἀρ-
 πάγου ἐποψομένους· ἀπολέεσθαι τε κάκιστα, ἢν μή

cis; numquam enim exputare potuissem unde esset.
Stupebam autem videns auro pretiosaque veste
ornatum puerum, ad haec vero planctum manife-
stum in Harpagi acedibus. Sed protinus in itinere
totam rem cognovi ex famulo, qui me urbe egre-
dientem comitatus est, infantemque mihi tradidit;
esse scilicet puerulum Mandanā natum, Astyagis
filiiā, et Cambyse, Cyri filio; Astyagemque occidi
eum iubere. Et ecce hic ille est! (112.) Haece di-
 cens bubulcus, puerum detectum ostendit. Et illa,
 ut vidit puerum, magnum et formosum, lacrymans
 genuaque complectens mariti, oravit ut neutiquam
 illum exponeret. At ille negavit se aliter facere
 posse; adventuros enim ab Harpago speculatores,
 rem inspecturos; seque misere periturum, nisi im-
 perata fecisset. Mulier, ut viro non persuasit, iterum

δὲ ἀπονοστήσας ἐπέστη, οἷα ἐξ ἀέλπτου ἰδοῦσα ἡ γυνή,
 εἶρετο προτέρη, ὅτι μιν οὕτω προθύμως Ἀρπαγὸς με- 10
 ταπέμψαιτο. ὁ δὲ εἶπε, „ὦ γυναῖ, εἰδὼν τέ ἐς πό-
 „λιν ἔλθων καὶ ἤκουσα τὸ μή τέ ἰδεῖν ὄφελον, μή τέ
 „κοτε γενέσθαι ἐς δεσπότηας τοὺς ἡμετέρους. οἶκος μὲν
 „παῖς Ἀρπάγου κλαυθμῷ κατείχετο· ἐγὼ δὲ ἐκπλα-
 „γείς, ἥια ἔσω.. ὥς δὲ τάχιστα ἐσῆλθον, ὄρεῷ παιδίον 15
 „προκείμενον, ἀσπαῖρόν τε καὶ κραυγαζόμενον, κακοσ-
 „μημένον χρυσῷ τε καὶ ἐσθῆτι ποικίλῃ. Ἀρπαγὸς δὲ
 „ὥς εἶδε με, ἐκέλευε τὴν ταχίστην ἀναλαβόντα τὸ
 „παιδίον, οἷχεσθαι φέροντα, καὶ δεῖναι ἔνθα θηρία
 „δέστατον εἴη τῶν οὐρέων. Φαῖς Ἀστυάγεια εἶναι τὸν 20
 „ταῦτα ἐπιθέμενόν μοι, πόλλ' ἀπειλήσας εἰ μὴ σφῆα
 „ποιήσαιμι. καὶ ἐγὼ ἀναλαβὼν, ἔφερον, δοκέων τῶν
 „τινὸς οἰκετέων εἶναι· οὐ γὰρ ἂν κοτε κατέδοξα ἔνθεν

tamquam ex insperato eum conspiciens mulier, prior
 ex illo quaesivit, quid esset quod tam propere eum
 ad se vocasset Harpagus. Tum ille, *O mulier*, in-
 quit, *urbem ingressus vidi audivique quae num-*
quam videre me fas erat, nec umquam cadere de-
bebant nostros in dominos. Tota Harpago domus
fletu erat oppleta; et ego consternatus ivi intro. Ut
primum intravi, vidi puerulum in medio positum,
palpitantem clamitantemque, auro et variegata
veste ornatum. Harpagus ut me conspexit, iussit
acceptum ocys puerum asportare, in locoque feris
maxime obnoxio montium deponere; Astyagem
esse dicens, qui hoc mihi iniungeret, multas adii-
ciens minas ni mandata exsequeretur. Et ego sumens
puerum asportavi, ratus esse alicuius e domesti-

„γε ἦν. Ἰθαμβοῦ δὲ ὁρίαν χρυσῶ τε καὶ ἱμασί κα-
 25 „ποδμημένον· πρὸς δὲ, καὶ κλαυθρῶν κατεστίωτα ἱμ-
 „Φάντα, ἐν Ἀρπάγου. καὶ πρὸς ἃ τε δὴ κατ' ὁδὸν πυν-
 „θάνομαι τὸν πάντα λόγον θρασυτόντος, ὃς ἐμὲ προ-
 „πύμπαν ἐξω πόλιος, ἀπεχέρισε τὸ βρέφος· αἷς ἔρα
 „Μανδάνης τε ἐκ παῖς τῆς Ἀστυάγους θυγατρὸς, καὶ
 30 „Καμβύσῳ τοῦ Κύρου, καὶ μὴ Ἀστυάγῃς ἐντέλλε-
 „ται ἀποκτεῖναι· τῶν τε ὅδε ἐστὶ. “ Ἀμα δὲ ταῦτα ἔλε- 112
 „γε ὁ βουκόλος, καὶ ἐκκαλύψας ἀπεδείκνυε. ἡ δὲ, αἷς
 „εἶδε τὸ παῖδιον μέγα τε καὶ εὐεῖδες ἔνθ, δακρύσασα;
 „λαβομένη τῶν γυνάτων τοῦ ἀνδρός, ἔχρηξε μηδεμιᾷ
 5 „τέχῃ κελθεῖναι μὴ. ὁ δὲ οὐκ ἔφη οἷός τ' εἶναι ἄλλως
 „αὐτὴ ποιεῖν· ἐπιφοιτήσει γὰρ κατασκόπους ἐξ Ἀρ-
 „πάγου ἐπιδεόμενους· ἀπελθεῖναι τε κάκιστα, ἢ μὴ

cis; numquam enim exputare potuissem unde esset.
Quādam autem videns auro pretiosaque veste
ornatum puerum, ad haec vero plactum manife-
stum in Harpagi aedibus. Sed protinus in itinere
totam rem cognovi ex famulo, qui me urbe egre-
dientem comitatus est, infantemque mihi tradidit;
scilicet puerulum Mandanā natum, Astyagis
filia, et Cambyse, Cyri filio; Astyagemque occidi
eum iubere. Et ecce hic ille est! (112.) Hae di-
 cens bubulcus, puerulum detectum ostendit. Et illa,
 ut vidit puerum, magnum et formosum, lacrymans
 genuaque complexens mariti, oravit ut nequitiam
 illum exponeret. At ille negavit se aliter facere
 posse; adventuros enim ab Harpago speculatores,
 rem inspecturos; seque misere periturum, nisi im-
 perata fecisset. Mulier, ut viro non persuasit, iterum

σΦεα ποιήσῃ. ὥς δὲ οὐκ ἔπειθε ἄρα τὸν ἄνδρα, δεύτερα
λέγει ἡ γυνὴ ταῦτα. „Ἐπεὶ τοίνυν οὐ δύναμαί σε πείθειν
„μὴ ἐκβῆναι, σὺ δὲ ὥδε ποιήσον, εἰ δὴ πᾶσα γε ἀνάγκη 10
„ὀφθῆναι ἐκκείμενον· τέτοκα γὰρ καὶ ἐγὼ, τέτοκα δὲ
„τέθνεός· τοῦτο μὲν Φέρων πρόβες, τὸν δὲ τῆς Ἀστυά-
„γεος θυγατρὸς παῖδα ὥς ἐξ ἡμέων ἑόντα τρέφωμεν·
„καὶ οὕτω οὔτε σὺ αἰλώσεται ἀδικεῖν τοὺς δεσπότηας,
„οὔτε ἡμῖν κακῶς βεβουλευμένα ἔσται. ὁ τε γὰρ τέθνεός 15
„βασιλικῆς ταΦῆς κυρήσει, καὶ ὁ περιεὼν οὐκ ἀπολεί-
113 „τὴν ψυχὴν.“ Καρτα τε ἔδοξε τῷ βουκόλῳ πρὸς τὰ
παρεόντα εὖ λέγειν ἡ γυνὴ, καὶ αὐτίκα ἐποίησε ταῦτα.
τὸν μὲν ἔφερε θανατώσων παῖδα, τοῦτον μὲν παραδι-
δοῖ τῇ ἑωυτοῦ γυναικί· τὸν δὲ ἑωυτοῦ, ἑόντα νεκρὸν, λα-
βὼν ἔθηκε ἐς τὸ ἄγγος ἐν τῷ ἔφερε τὸν ἑτερόν· κοσμή- 5
σας δὲ τῷ κόσμῳ παντὶ τοῦ ἑτέρου παιδὸς, Φέρων ἐς τὸ

haec ei verba fecit: Quoniam ergo persuadere tibi,
ne exponas puerum, non possum; at tu, si mihi
necesse est ut conspiciatur expositus, ita fac.
Nempe et ego peperī, et quidem mortuum enixa
sum. Hunc tu asporta, et expone; puerum vero
filiae Astyngis alamus ut a nobis progenitum: ita
nec tu vincēris deliquisse adversus heros: no-
stros, nec nobis male fuerit consultum. Defunctus
enim regiam consequetur sepulturam; et, qui su-
perstes est, vitam non amittet. (113.) Optime ad
rem praesentem dicere mulier visa est pastori, et
statim rem est exsecutus. Quem puerum morti tradi-
turus adtulerat, cum tradidit uxori: suum vero, qui
mortuus erat, in vas illud, in quo alterum adtulerat,
inposuit; et omni cultu alterius pueri ornatum, in

57, 57.

ἐρημέσθη τῇ οὐρανὸν τέλει· ὡς δὲ πρώτη ἡμέρη τῷ παι-
δίῳ ἐκκείμενῳ ἐγένετο, ἤν· ἐς τέλος ὁ Βουκόλος, τῶν
τῶν πρῶτον Σίλακον αὐτοῦ καταλίσσων. ἰδὼν δὲ
10 ἐς τοῦ Ἀρπαγῦ, ἀποθανίσκει ἐπὶ ἐτοιμὸς εἶναι τοῦ
πατρὸς τῷ πικρῷ. πικρίας δὲ ὁ Ἀρπαγὺς τῇ ἐκείνου
δορυφόρῃ τὰς πιστοτάτας, ἐπὶ τε αὐτῶν, καὶ
ἐθαίρε τοῦ βουκόλου τὸ παῖδιον. καὶ τὸ μὲν ἐτίναπτο
τὸ δὲ ὑστερον ταύτην Κύρον οἰομασθέντα, παραλα-
15 βούσα ἐτρέφε ἡ γυνὴ τοῦ βουκόλου, οὐνομα ἄλλο καὶ
τι καὶ οὐ Κύρον θεμένη.

Καὶ ὅτε δὴ ἦν δεκάτης ὁ παῖς, πρῆγμα ἐς αὐτὸν 11.
τοιοῦδε γινόμενον ἐξέσπνε μῦθον. ἔπαυσε ἐν τῇ κώμῃ ταύτῃ ἐν
τῇ ᾗ σταν καὶ αἱ βουκολίαι αὐταί, ἐπαύσε δὲ μετ' ἄλλων
ἡλικῶν ἐν οὐδῶ καὶ οἱ παῖδες παίζοντες εἰλκτο ἐκωτῶν
5 βασιλέα εἶναι τοῦτον δὴ τὸν τοῦ βουκόλου ἐπικλήσιν

desertissimam regionem montium deportatum expo-
sujt. Post uam in tertium diem expositus infans fuit,
in urbem proficiscitur pastor, subbulbucorum ali-
quo custode illius relicto; et ad Hârpagum ingressus,
paratum se esse, ait, *cadaver pueruli ostendere*.
Hârpagus, missis satellitum suorum fidissimis, per
hos inspexit, sepelivitque pastoris puerum. Quo se-
pulto, illum qui postmodum *Cyrus* adpellatus est
sumsit enutrivitque pastoris uxor; aliud ei nomen,
non *Cyri*, inponens.

(114.) Is quum decem annorum esset puer, res
quaedam accidit huiusmodi, quae eum cognitum fe-
cit. Ludebat in eo vico, in quo erant boum greges
quos diximus, ludebat autem in via publica: et pueri
cum eo colludentes regem suum elegerant hunc quem

παῖδα. ὁ δὲ αὐτῶν διέταξε τοὺς μὲν, οἰκίας οἰκοδομῆμεν·
 τοὺς δὲ, δορυφόρους εἶναι· τὸν δὲ καὶ τινὰ αὐτῶν, ὀφθαλ-
 μὸν βασιλέος εἶναι· τῷ δὲ τινι, τὰς ἀγγελίας εἰσφέρειν
 ἐδίδου γέρας· ὥς ἐκάστω ἔργον προστάσων. εἰς δὲ τού-
 των τῶν παιδιῶν συμπαίζων, ἔων Ἀρτεμβάρειος παῖς, 10
 ἀνδρὸς δοκίμου ἐν Μήδοισι· οὐ γὰρ δὴ ἐποίησε τὸ προσ-
 ταχθέν ἐκ τοῦ Κύρου· ἐκέλευε αὐτὸν τοὺς ἄλλους
 παῖδας διαλαβέειν. πειδομένων δὲ τῶν παιδῶν, ὁ Κύρος
 τὸν παῖδα τροχέως κώστα περιέσπε μαστιγιέων. ὁ δὲ,
 ἐπεὶ τε μετεῖθ' ἀτάχιστα, ὥς γε δὴ ἀνάξια ἑωυτοῦ πά- 15
 θῶν, μᾶλλον τι περιημέκτεε· κατελθὼν δὲ εἰς πόλιν,
 πρὸς τὸν πατέρα ἀπαικτίζετο τῶν ὑπὸ Κύρου ἡγήσῃ,
 λέγων δὲ οὐ Κύρου, (οὐ γὰρ καὶ ἦν τοῦτο τὸννομα,)·
 ἀλλὰ πρὸς τοῦ βουκόλου τοῦ Ἀστυάγειος πατρὸς. Ὁ
 δὲ Ἀρτεμβάρης ὀργῇ, ὥς εἶχε, ἐλθὼν παρὰ τὸν Ἀστυά- 20

pastoris filium vulgo nominabant. Ille igitur horum
 aliis partes distribuebat aedificandi domos, aliis ut
 essent satellites, uni etiam eorum ut esset Regis oculi-
 lus, alii munus dedit intro ferendi nuncios; atque
 ita singulis proprias adsignaverat partes. Quum au-
 tem unus horum puerorum, colludens cum reliquis,
 qui erat Artembarei filius, nobilis inter Medos viri,
 mandatis Cyri non paruisset; iussit Cyrus alios pue-
 ros medium illum comprehendere. Qui quum ei mo-
 rem gessissent, asperere admodum Cyrus tractavit pue-
 rum. Ille vero, simul atque dimissus est, gravissime
 offensus, ut qui indigna sese passus esset, in urbem
 abiit; et apud patrem de his, quae ei a Cyro accidis-
 sent, acriter est conquestus; non a Cyro dicens, nec
 enim iam tum erat ei hoc nomen, sed a filio bubulci

„τούτο ἐπιτηδεύατος. οἱ μὲν νυν ἄλλοι παῖδες τὰ ἐπι-
 „τασσόμενα ἐπετέλειον· οὗτος δὲ ἀνηκούστες τε, καὶ
 „λόγον εἶχε οὐδένα· ἐς ὃ ἔλαβε τὴν δίκην. εἰ ὦν δὴ
 „τούτῳ ἀνεκαῖς αἰτίας τευ κακοῦ εἰμι, ὧδέ τοι πάρειμι.“ 15

116 Ταῦτα λέγοντος τοῦ παιδὸς, τὸν Ἀστυάγεα ἐσθὲι
 ἀνάγνωσις αὐτοῦ· καὶ οἱ ὅ τε χαρακτήρ τοῦ προσώ-
 που προσφύρεσθαι ἰδόμενος ἐς ἑωυτὸν, καὶ ἡ ὑπόκρισις
 ἐλευθερωτέρῃ εἶναι· ὃ τε χρόνος τῆς ἐκθέσιος τῇ ἡλικίᾳ
 τοῦ παιδὸς ἰδοὺς συμβαίνειν· ἐκπλαγεὶς δὲ τούτοις, 5
 ἐπὶ χρόνον ἀφίστατος ἦν. μόγις δὲ δὴ κοτὲ ἀνενηχθεὶς,
 εἶπε, θέλων ἐκπέμψαι τὸν Ἀρτεμβάρεια, ἵνα τὸν βου-
 κόλον μόνον λαβὼν βασανίσῃ· „Ἀρτέμβαρεις, ἐγὼ
 „ταῦτα ποιήσω, ὥστε σὲ καὶ τὸν παῖδα τὸν σὸν μη-
 „δὲν ἐπιμέμψεσθαι.“ Τὸν μὲν δὴ Ἀρτεμβάρεια πέμ- 10

*eram ad hoc maxime idoneus. Igitur reliqui pueri
 imperata faciebant; at hic dicto non erat au-
 diens, et mandata nihili faciebat; quare ad ex-
 tremum poena ei inflicta est. Quod si ergo huius
 rei causâ malum aliquod commerui, en tibi prae-
 sto sum! (116.) Haec dum puer locutus est, subiit
 Astyagem ut illum agnosceret; quum et faciei spe-
 cies convenire cum sua videretur, et responsum esse
 liberalius, et tempus expositionis cum aetate pueri
 videretur congruere. Quibus rebus percussus, ali-
 quantum temporis continuit vocem. Aegre tandem
 se recipiens, volensque Artembarem dimittere, quo
 pastorem solum secum relictum posset percunctari:
 Artembares, inquit, haec equidem ita confecturus
 sum, ut nec tu nec filius tuus habeatis de quo con-
 queramini. Dimisso Artembare, Cyrum in interiora*

καὶ τὸν δὲ Κῆρος ἦγον ἐς τὴν αἰ τριτάτης, καλεῖσθαι
 τὴν τὸν Ἀστυάγην. ἐπεὶ δὲ ὑπελάβαινε ὁ Σουκίλος
 μῶνος, μωραίσματα δὲ αὐτῷ εἶπετο ὁ Ἀστυάγης, καὶ
 λαβὼν τὸν παῖδα, καὶ τὴν εἴη ὁ παῖς αὐτός: ὁ δὲ ἐξ ἑαυ-
 15 τῶν τε ἔειπε γεγενῆσθαι, καὶ τὸν παῖδα αὐτῷ ἐπιβαλὼν
 τῷ ἑαυτῷ. Ἀστυάγης δὲ μὴ οὐκ εὖ βασιλεύσει
 ἔχει, ἐπιδομίσματα ἐς ἀνάγκας μεγάλας ἀποκρίσσει
 αἷμα τε λεγὼν ταῦτα, ἐστὶν αἷμα τῷσι δοῦναι λα-
 βῆσθαι αὐτῷ. ὁ δὲ, ἀρχόμενος ἐς τὰς ἀνάγκας, αὐτῷ
 20 δὲ ἔειπε τὸν εἶπτα λεγῶν. ἀρχόμενος δὲ αὐτὸν ἀρχὴς
 δεῖξαι, τῇ ἀληθείᾳ χρημίσθους καὶ πατεῖσθαι ἐς λίτας
 τε, καὶ συγγρημῶν ἑαυτῷ καλῶς ἔχειν αὐτῷ. Ἀστυ- 117
 γης δὲ, τοῦ μὲν βασιλεὺς τὴν ἀληθείαν ἐκτείναντος, λε-
 γων ἥδη καὶ ἐλάσσει ἐκτείνετο Ἀστυάγης δὲ καὶ μεγά-
 λως μεμψόμενος, καλεῖται αὐτὸν τοὺς δορυφόρους ἐκί-

acdiū introducunt famuli iussu Astyagis. Iamque
 solum relictum pastorem interrogavit Astyages, pue-
 rum hunc unde acceperit, et quis esset qui eum illi
 tradidisset: et ille *ex se progenitum*, ait, *matrem-*
que pueri adhuc domi suae vivere. Astyages vero,
non bene illum sibi consulere, inquit, *qui velit*
tormentis ad confitendum adigi: dumque haec lo-
 quitur, signum dat satellitibus ut corripiant homi-
 nem. Tum ille, tormentis expromtis, ita demum
 rem, ut erat, declaravit: nempe a principio orsus,
 omnia persecutus est, nihil a veritate deflectens; de-
 nique ad preces descendit, et, ut veniam sibi rex da-
 ret, oravit. (117.) *Astyages*, postquam verum pa-
 stor esset confessus, iam minorem rationem culpae
 eius habuit; sed Harpago vehementer indignatus, ius-
 Herod. T. I. P. I. K

λευε. ὡς δὲ οἱ παρῆν ὁ Ἄρπαγος, εἶρετό μιν ὁ Ἀστυά- 5
 γης· „Ἄρπαγε, τὴν δὴ μόρῳ τὸν παῖδα κατεχρήσας,
 „τὸν τοι παρέδωκα ἐκ θυγατρὸς γεγονότα τῆς ἐμῆς;“
 Ὁ δὲ Ἄρπαγος, ὡς εἶδε τὸν βουκόλον ἔνδον ἑόντα, οὐ
 τρέπεται ἐπὶ ψευδέα ὁδὸν, ἵνα μὴ ἐλεγχόμενος αἰσκή-
 ται· ἀλλὰ λέγει τάδε· „ὦ βασιλεῦ, ἐπεὶ τε πα- 10
 „ρέλαβον τὸ παιδίον, ἐβούλευον σκοπῶν ὅπως σοί τε
 „ποιήσω κατὰ νόον, καὶ ἐγὼ πρὸς σὲ γινόμενος ἀνα-
 „μάρτητος, μήτε θυγατρὶ τῇ σῇ, μήτε αὐτῷ σοι εἶην
 „αὐθέντης. ποιέω δὴ ὧδε. καλέσας τὸν βουκόλον τόν-
 „δε, παραδίδωμι τὸ παιδίον, φᾶς σέ τε εἶναι τὸν κε- 15
 „λεύοντα ἀποκτεῖναι αὐτό. καὶ λέγων τοῦτό γε, οὐκ
 „εἰψευδόμην· σὺ γὰρ ἐνετέλλεο οὕτω. παραδίδωμι μέντοι
 „τῷδε κατὰ τάδε, ἐντειλάμενος θεῖναί μιν ἐς ἐσῆμον
 „οὗρος, καὶ παραμένοντα φυλάσσειν ἄχρ' οὐ τελευ-

sit satellites eum vocare. Qui ubi adfuit, quaesivit ex
 eo Astyages: *Harpagus, quonam genere mortis in-*
terfecisti puerum, quem tibi tradidi ex filia mea
natum. Harpagus, quum pastorem videret intus esse,
 non ad mendacia se convertit, ne veritate convictus
 caperetur; sed in hunc modum locutus est. *O rex,*
postquam puerum accepi, deliberavi mecum, an-
quirens quo pacto et tibi ex voluntate tua facerem,
et, dum apud te culpā vacarem, nec filiae tuae,
nec ipsi tibi, essem mea manu carnifex. Igitur ita
statui agendum. Pastori huic, ad me vocato, tra-
didi puerum, dicens te esse qui illum occidi iube-
res: atque hoc dicens, non sum mentitus; tu enim
ita iusseras. Tradidi autem ei hoc modo, ut man-
daverim, exponeret illum in deserto monte, et ma-

59, 73.

20 „τῆσεί· ἀπειλήσας παντοῖα τῷδε, ἣν μὴ τάδε ἐπιτε-
 „λέα ποιήσῃ. ἐπεὶ τε δέ, ποιήσαντος τούτου τὰ κελευό-
 „μενα, ἐτελεύτησε τὸ παιδίον, πέμψας τῶν εὐνούχων
 „τοὺς πιστοτάτους, καὶ εἶδον δι' ἐκείνων, καὶ ἔβαιψά
 „μιν. οὕτως ἔσχε, ὦ βασιλεῦ, περὶ τοῦ πρήγματος

25 „ταύτου· καὶ τοιούτῳ μόρῳ ἐσχίσατο ὁ παῖς.“

Ἄρπαγος μὲν δὴ τὸν ἴδὺν ἔφαινε λόγον. Ἀστυάγης 118
 δέ, κρύπτων τὸν οἱ ἐνείχεε χόλον διὰ τὸ γεγονός, πρῶ-
 τα μὲν κατάπερ ἤκουσε αὐτὸς πρὸς τοῦ βουκόλου τὸ
 πρήγμα, πάλιν ἀπηγγέετο τῷ Ἀρπάγῳ μετὰ δέ, ὡς
 5 οἱ ἐπαμυλλόγητο, κατέβαινε λέγων, ὡς „περίεστί τε ὁ
 „παῖς, καὶ τὸ γεγονός ἔχει καλῶς. Τῷ τε γὰρ πι-
 „στωμένῳ, ἔφη λέγων, εἰς τὸν παῖδα τοῦτον ἔκαμνον
 „μεγάλως, καὶ θυγατρὶ τῇ ἐμῇ διαβεβλημένος οὐκ
 „ἐν ἐλαφρῷ ἐποιεύμην. ὡς ὦν τῆς τύχης εὖ μετεστώ-

neret observaretque donec vitam finiisset; multa huic comminatus, nisi haec effecta dedisset. Postquam hic imperata fecit, obiitque puer, tum eunuchorum fidelissimos misi, per eosque inspexi mortuum, et sepelivi. Tali modo, rex, gesta haec res, talique fato functus est puer.

(118.) Sic igitur Harpagus ex vero rem exposuit. Astyages autem, tegens iram quam adversus eum ob id factum animo conceptam habebat, primum ei rursus narravit rem prouti ex bubulco ipse audiverat; tum, postquam ei hoc repetiisset, ad extremum dixit, superesse puerum, et, quae facta sint, bene habere. Etenim (sic perrexit dicere) admissum in hunc puerum facinus et graviter ipse dolebam, et, quod in filiae meae offensionem incurrissem, haud leviter

„σης, τοῦτο μὲν, τὸν σταντοῦ παῖδα ἀπόπειμιν παῖδα πο
 „τὸν παῖδα τὸν κήλυδα· τοῦτο δὲ, (τῶστρο γὰρ τοῦ
 „παιδὸς μέλλω θύειν τοῖσι θεῶν τιμῇ αὐτῇ προσκε-
 119 „ται,) παρίσθι μοι ἐπὶ δεῖπνον.“ Ἀστυάγος καὶ ὁ
 ἤκουσε ταῦτα, προσκυνήσας, καὶ μεγάλα πένθημα-
 νος ὅτι τε ἡ ἁμαρτὰς οἱ εἰς δέον ἐγγόνει, καὶ ὅτι ἡ
 τύχῃσι χρηστέῃσι ἐπὶ δεῖπνον κέκλητο, ἥτε εἰς τὰ οἴκῃ
 ἐσελθὼν δὲ τὴν ταχίστην, ἣν γὰρ οἱ παῖς ἦεν ἰσχυρὴ, 5
 ἔτια τρία καὶ δέκα κου μάλιστα γεγονώς, τοῦτην κα-
 πέμπε, ἵνα τι καλέων εἰς Ἀστυάγους, καὶ παῖδα
 ὅτι αὐτὸν ἐκείνος καλεῖν. αὐτὸς δὲ περὶ χαρῆς εἶναι, σφάξας
 τῇ γυναικὶ τὰ συγκυρήσασα. Ἀστυάγης δὲ, ὡς οἱ παῖς
 κετο ὁ Ἀσπάγου παῖς, σφάξας αὐτὸν, καὶ κατὰ μέ- 10
 λεα διελὼν, τὰ μὲν ὥπτησε, τὰ δὲ εἴψησε τῶν κρέων

*ferebam. Nunc ergo feliciter conversâ fortunâ, tu
 tuum filium mitte ad hunc puerum recens, adve-
 nam; et ipse mihi ad coenam adesto, nam pro ter-
 vato puero sacra diis, ad quos hic honos pertinet,
 sum facturus. (119.) His auditis Harpagus adora-
 vit regem, et admodum gratulatus sibi, quod et de-
 lictum commodè ipsi cessisset, et quod felicibus au-
 spiciis ad coenam esset vocatus, domum rediit. Quam
 ubi ingressus est, protinus filium, quem habuit uni-
 cum, tredecim fere annos natum, emittit, adire iu-
 bens Astyagis aedes, et facere quidquid ille iussisset.
 Ipse vero supra modum gavisus, narravit uxori quae
 evenissent. At Astyages, ut ad eum venit Harpagi
 filius, iugulavit eum, et membratim concidens cor-
 pus, partim assavit carnes, partim elixavit; easque
 postquam recte paratae fuerunt, in promptu habuit.*

59, 1.

- εὐτυχτα δὲ ποιησάμενος, εἶχε ἐτοῖμα. ἐπεὶ τε δὲ, τῆς
 ὥρης γινομένης τοῦ δείπνου, παρήσαν οἱ τε ἄλλοι δαι-
 τυμόνες καὶ ὁ Ἄρπαγος, τοῖσι μὲν ἄλλοισι καὶ αὐτῷ
 15 Ἀστυάγει παρετιθέατο τράπεζαι ἐπιπλάαι μηλείων
 κρεῶν Ἀρπάγῳ δὲ, τοῦ παιδὸς τοῦ ἑαυτοῦ, πλὴν κε-
 φαλῆς τε καὶ ἄκρων χειρῶν τε καὶ ποδῶν, τάλλα
 πάντα ταῦτα δὲ χωρὶς ἔκειτο ἐπὶ κανέῳ κατακεκα-
 λυμμένα. ὡς δὲ τῷ Ἀρπάγῳ ἐδόκεε ἄλις ἔχειν τῆς
 20 βοῆς, Ἀστυάγης εἰρετό μιν, εἰ ἡσθέη τι τῇ θοίνῃ. Φα-
 μένου δὲ Ἀρπάγου καὶ κάρτα ἡσθῆναι, παρέφερν,
 τοῖσι προσέκειτο, τὴν κεφαλὴν τοῦ παιδὸς κατακεκα-
 λυμμένην, καὶ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας· Ἄρπαγον
 δὲ ἐκέλευον προστάντες ἀποκαλύπτειν τε καὶ λαβεῖν
 25 τὸ βούλεται αὐτέων. πειθόμενος δὲ ὁ Ἄρπαγος, καὶ
 ἀποκαλύπτων, ἑρᾷ τοῦ παιδὸς τὰ λείμματα· ἰδὼν δὲ,

Tum, ubi coenae adfuit hora, quum convenissent et reliqui convivae et Harpagus, aliis convivis et ipsi Astyagi adponebantur mensae carnibus agnitis refferatae; Harpago vero partes omnes corporis filii ipsius, excepto capite et extremis manibus pedibusque: haec enim seorsim in canistro reposita erant contexta. Postquam satis pastus illo cibo sibi visus erat Harpagus, quaesivit ex eo Astyages, *numquid delectatus esset epulo*: qui ubi respondit, *valde quidem se eo esse delectatum*, adtulerunt, quibus id mandatum erat, caput pueri obtectum, et manus pedesque; et adstantes iusserunt Harpagum detegere, sumereque ex eis quidquid libuisset. Harpagus obtemperans, ubi detexit, conspicit filii sui reliquias: quo quidem spectaculo non consternatus est, sed sui compos mansit.

οὔτε ἐξεπλάγη, ἐντός τε ἑαυτοῦ γίνεται. εἶρετο δὲ αὐτὸν
ὁ Ἀστυάγης, εἰ γινώσκῃ οὔτε θηρίου κρέα βεβρώκοι. ὁ
δὲ καὶ γινώσκῃν ἔφη, καὶ ἀρεστὸν εἶναι πᾶν τὸ ἀν
βασίλευς ἔρδη. τούτοις δὲ ἀμεμφάμενος, καὶ ἀναλα- 30
βὼν τὰ λοιπὰ τῶν κρεῶν, ἤϊε ἐς τὰ οἰκία. ἐνθεῦτεν δὲ
ἔμελλε, ὡς ἐγὼ δοκέω, ἀλίσας θάψειν τὰ πάντα.

- 120 Ἀσπάγῳ μὲν Ἀστυάγης δίκην ταύτην ἐπέθηκε. Κύ-
ρου δὲ περὶ βουλευῶν, ἐκάλεε τοὺς αὐτοὺς τῶν μάγων
οἱ τὸ ἐνύπνιον οἱ ταύτῃ ἔκριναν. ἀπικομένους δὲ εἶρετο
ὁ Ἀστυάγης, τῇ ἔκριναν οἱ τὴν ὄψιν· οἱ δὲ κατὰ ταυτὰ
εἶπαν, λέγοντες ὡς βασιλεῦσαι χρῆν τὸν παῖδα, εἰ 5
ἐπέζωσε καὶ μὴ ἀπέθανε πρότερον. Ὁ δὲ ἀμύβεται
αὐτοὺς τοῖσδε· „Ἔστι τε ὁ παῖς, καὶ περίεστι· καὶ
„μιν, ἐπ’ ἀγροῦ διαιτῶμενον, οἱ ἐκ τῆς κώμης παῖδες
„ἐστήσαντο βασιλέα. ὁ δὲ πάντα, ὅσα περ οἱ ἀληθεῖ

Quaesivit autem ex eo Astyages, cognosceretne cuius
ferae carnes comedisset? Cui ille, et noscere se,
respondit; et placere debere quidquid rex fecisset.
Hoc dato responso, sumtis secum reliquis carnibus,
domum abiit; inde collectas, puto, reliquias cunctas
humaturus.

(120.) Hac ultione de Harpago captâ, de *Cyro* de-
liberans *Astyages*, eosdem vocavit magos, qui ei in-
somnia in istam partem interpretati erant. Qui ubi
convenerunt, quaesivit ex iis, *quam in partem in-*
terpretati essent insomnium? Illi vero eodem mo-
do responderunt; dicentes, *in fatis fuisse ut regna-*
ret puer, si in vita mansisset, nec ante tempus
decessisset. Excepit *Astyages*: *Atqui vivit puer, et*
superest: et rure agentem pueri eiusdem pagi re-

- 10 „λάγω βασιλείς, ἐτελέωσι ποιήσας. καὶ γὰρ δορυ-
 „φόρους, καὶ θυρωροὺς, καὶ ἀγγελιηφόρους, καὶ τὰ
 „λοιπὰ πάντα διατάξας εἶχε. καὶ νῦν ἐς τί ὑμῖν ταῦτα
 „φαίνεται φέρειν;“ Εἶπαν οἱ μάγοι· „Εἰ μὲν περίεστί
 „τε, καὶ ἐβασίλευσε ὁ παῖς μὴ ἐκ προνοίας τινός,
 15 „ἴαροσι τε τούτου εἴνεκα, καὶ θυμὸν ἔχε ἀγαθόν· οὐ
 „γὰρ ἐτι τὸ δεύτερον ἄρξῃ. παρὰ σμικρὰ γὰρ καὶ τῶν
 „λαγίων ἡμῖν ἔνια καχώρηκε· καὶ τὰ γε τῶν ὀνειράτων
 „ἐχόμενα, τελῶς ἐς ἀσθενὲς ἔρχεται.“ Ἀμείβεται
 „Ἀστυάγης τοῖσδε· „Καὶ αὐτὸς, ὦ μάγοι, ταύτη πλεῖ-
 20 „στος γνώμῃ εἰμὶ, βασιλῆος ὀνομασθέντος τοῦ παιδός,
 „ἔζηκεν τε τὸν ὄνειρον, καὶ μοι τὸν παῖδα τοῦτον εἶναι
 „διδόν οὐδὲν ἐτι. ὅμως μὲν γε τοι συμβουλευσάτε μοι,
 „εὖ περισκεψάμενοι, τὰ μέλλει ἀσφαλέστατα εἶναι

CXX. 11. εἶχι. Vulgo ἦρχι, regnabat.

*gem elegerunt: atque ille, quaecumque faciunt vere nominati reges, cumulate fecit; nam et satellites, et ianitores, et internuncios, et qui reliquis praees-
 sent muneribus, habuit constitutos. Et nunc, quor-
 sum vobis haec valere videntur? Responderunt ma-
 gi: Si superest puer, et regnavit non praemeditato, confide hactenus; et bono esto animo; non enim iterum regnabit. Nam in exiguum quiddam etiam oraculorum nonnulla nobis exierunt; et quae de genere sunt insomniorum, ea quidem in admodum exile quidpiam subinde desinunt. Ad haec Astyages, Et ipse ego, inquit, o magi, in hac maxime sum sententia, quod rex nominatus fuit puer, in eo exitum habere insomnium, nec cum porro esse mihi ullo modo timendum. Verum tamen, probe omnia circumspicientes, consulite mihi, quid fu-*

„οἶκῳ τε τῷ ἐμῷ καὶ ὑμῖν.“ Εἶπαν πρὸς ταῦτα οἱ μά-
 γοι· „ὦ βασιλεῦ, καὶ αὐτοῖσι ἡμῖν περὶ πολλοῦ· 25
 „ἐστὶ κατορθοῦσθαι ἀρχὴν τὴν σὴν. κείνως μὲν γὰρ ἄλ-
 „λοτριοῦται, ἐς τὸν παῖδα τοῦτον περιῶῦσα, ἔοντα
 „Πέρσῃ· καὶ ἡμεῖς, ἔοντες Μῆδοι, δουλούμεθα τε, καὶ
 „λόγου οὐδενὸς γινόμεθα πρὸς Περσέων, ἔοντες ξένοι·
 „σέο δ' ἐνεστεῶτος βασιλῆος, ἔontos πολίτῃ, καὶ ἀφ' 30
 „χομεν τὸ μέρος, καὶ τιμὰς πρὸς σέο μεγάλας ἔχο-
 „μεν. οὕτω ὦν πάντως ἡμῖν σέο τε καὶ τῆς σῆς ἀρχῆς
 „προσπτεόν ἐστί. καὶ νῦν εἰ φοβερόν τι ἐωρῶμεν, πᾶν
 „ἂν σοι προεφράζομεν· νῦν δὲ ἀποσκήψαντος τοῦ ἐνπ-
 „νίου ἐς Φλαῦρον· αὐτοὶ τε θαρσέσμεν, καὶ σοὶ ἕτερα 35
 „τοιαῦτα παρακελεύόμεθα· τὸν δὲ παῖδα τοῦτον ἐξ
 „ὀφθαλμῶν ἀπόπεμψαι ἐς Πέρσας τε καὶ τοὺς γει-

*turum sit tutissimum et domui meae et vobis. Tum
 magi: Nostrā etiam, inquit, plurimi interest,
 ut firmum stet tuum regnum. Nam isto modo alie-
 natur illud, si in hunc puerum transit, qui est
 Persa: et nos, Medi quum simus, servituri sumus,
 et nulla in existimatione erimus apud Persas, ut-
 pote extranei. Te vero manente Rege, qui popula-
 ris es noster, et regnamus ex nostra parte, et
 magnos a te honores obtinemus. Ita igitur omnino
 et tibi et regno tuo debemus prospicere. Et nunc,
 si quid quod timendum esset cerneremus, cuncta
 tibi praedicturi eramus: at, quum in rem exilem
 exierit insomnium, et nos confidimus, et te ut
 idem facias hortamur. Hunc vero puerum e con-
 spectu dimitte in Persas et ad suos parentes.*

„ναμένους.“ Ἀκούσας ταῦτα ὁ Ἀστυάγης, ἐχάρη 121
τε, καὶ καλέσας τὸν Κῦρον, ἔλεγέ οἱ τάδε· „ὦ παῖ,
„σε γὰρ ἐγὼ δι' ὄψιν ὀνείρου οὐ τελέην ἡδίκεον, τῇ
„σῶταυτοῦ δὲ μοίῃ περίεις· νῦν ἂν ἴβι χαίρων ἐς Περ-
5 „σας, πομποὺς δ' ἐγὼ ἅμα πέμψω. ἐλθὼν δὲ ἐκεῖ,
„πατέρα τε καὶ μητέρα εὐρήσεις, οὐ κατὰ Μιτρα-
„δάτην τε τὸν Βουκόλον καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ.“

Ταῦτα εἰπας ὁ Ἀστυάγης, ἀποπέμπει τὸν Κῦρον. 122
νοστήσαντα δὲ μιν ἐς τοῦ Καμβύσεω τὰ οἰκία, ἐδέ-
ξαντο οἱ γεναίμενοι· καὶ δεξάμενοι, ὡς ἐπύθοντο, με-
γάλως ἀσπάζοντο, οἷα δὴ ἐπιστάμενοι αὐτίκα τότε
5 τελευτῆσαι· ἰστόρεόν τε ὅτεω τρόπῳ περιγένοιτο. ὁ δὲ
σφι ἔλεγε, Φας πρὸ τοῦ μὲν οὐκ εἰδέναι, ἀλλὰ ἡμαρ-
τηκέναι πλεῖστον, κατ' ὁδὸν δὲ πυθέσθαι πᾶσαν τὴν

(121.) His auditis gavisus Astyages, Cyrum ad se
vocatū his verbis compellat: *Q puer, ego propter
vanum insomniū visum iniuriā te adfeci; tu vero
tuo fato superes. Nunc igitur, quod felix tibi at-
que faustum sit, abi in Persas; quo qui te comi-
tentur, tecum mittam. Eo quum veneris, patrem
ibi et matrem invenies, non eius sortis cuius sunt
Mithradates bubulcus illiusque uxor.*

(122.) Haec quum dixisset Astyages, dimisit Cyrum.
Quem, ad Cambysis aedes delatum, recepere paren-
tes; receptumque, ubi quis esset cognovere, vehe-
menti cum gaudio sunt amplexati, ut quem protinus
a partu vitam finivisse arbitrarentur: percunctatique
sunt, quonam pacto superfuerit. Et ille rem expo-
suit; dicens, se ipsum antea nescivisse, sed pluri-
mum a vero aberrasse; in itinere autem omnia,

ἐωυτοῦ πάθην. ἐπίστασθαι μὲν γὰρ, ὡς Βουκόλου τοῦ
 Ἀστυάγεος εἶη παῖς· ἀπὸ δὲ τῆς κείθεν ὁδοῦ τὸν πάντα
 λόγον τῶν πομπῶν πυθέσθαι. τραφῆναι δὲ ἔλεγε ὑπὸ 10
 τῆς τοῦ Βουκόλου γυναικός. ἥϊε τε ταύτην αἰνέων διὰ
 παντός· ἦν τέ οἱ ἐν τῷ λόγῳ τὰ πάντα ἡ Κυνώ. οἱ δὲ
 τοκέες, παραλαβόντες τὸ οὐνομα τοῦτο, ἵνα θειοτέρως
 δοκῇ τοῖσι Πέρσῃσι περιεῖναι σφί· ὁ παῖς, κατέβαλ-
 λον Φάτιν ὡς ἐκκείμενον Κῦρον κύων ἐξέθρεψε. ἐνθεῦτεν 15
 123 μὲν ἡ Φάτις αὕτη κεχωρήκει. Κῦρῳ δὲ ἀνδρευμένῳ,
 καὶ ἔοντι τῶν ἡλικίων ἀνδρειοτάτῳ καὶ προσφιλεστά-
 τῳ, προσέκειτο ὁ Ἀρπαγος, δῶρα πέμπων, τίσασθαι
 Ἀστυάγεα ἐπιθυμέων. ἀπ' ἐωυτοῦ γὰρ, ἔοντος ιδιώτῳ,
 οὐκ ἐνέωρα τιμωρίην ἐσομένην εἰς Ἀστυάγεα· Κῦρον δὲ 5

CXXII. 11. ἥϊε τι. Forsan ἥϊε τι ταύτην ἱπαινέων.

*quae sibi acciderint, rescivisse. Putasse enim esse
 filium bubulci Astyagis; sed ex Media huc iter
 facientem totam rem ex comitibus suis cognovisse.
 Commemorabat autem educatum se fuisse a bubulci
 uxore. Et hanc laudabat continenter, eratque ei ser-
 monum omnium argumentum Cyno. Quod nomen
 adripiennes parentes eius; quo magis divinitus super-
 esse Persis videretur puer, sparserunt famam, fuisse
 Cyrum, quum expositus esset, a cane enutritum.
 Inde haec fama in vulgus manavit.*

(123.) Iam virilem aetatem ingressum Cyrum,
 quum et fortissimus esset suorum aequalium et omni-
 bus carissimus, sollicitavit Harpagus donis missis, de
 Astyage cupiens capere ultionem. Nam a se, privato
 homine, intelligebat vindictam adversus Astyagem
 non posse existere: sed Cyrum videns subcrescen-

ὁρέων ἐπιτρέφόμενον, ἐποιέετο σύμμαχον, τὰς πάσας
τὰς Κύρου τῆσι ἑαυτοῦ ὁμοιούμενος. πρὸ δ' ἔτι τούτου
τάδε οἱ κατέργαστο· ἐόντος τοῦ Ἀστυάγεος πικροῦ ἐς
τούς Μήδους, συμμίσγων ἐνὶ ἐκάστῳ ὁ Ἄρπαγος τῶν
10 πρώτων Μήδων, ἀνέπειθε ὡς χρὴ Κύρον προστησαμέ-
νους, τὸν Ἀστυάγεα παῦσαι τῆς βασιλείης. κατειρ-
γασμένου δέ οἱ τούτου, καὶ ἐόντος ἐτοίμου, οὕτω δὴ τῷ
Κύρῳ διαιτωμένῳ ἐν Πέρσῃσι βουλόμενος ὁ Ἄρπαγος
δηλῶσαι τὴν ἑαυτοῦ γνώμην, ἄλλως μὲν οὐδαμῶς εἶχε,
15 ἅτε τῶν ὁδῶν Φυλασσομένων· ὁ δὲ ἐπιτεχνᾷται τοιόν-
δε. λαγὸν μηχανησάμενος, καὶ ἀνασχίσας τούτου τὴν
γαστέρα, καὶ οὐδὲν ἀποτίλας, ὡς δὲ εἶχε, οὕτω ἐσέ-
θηκε βιβλίον, γράψας τὰ οἱ ἐδόκεε. ἀπορράψας δὲ
τοῦ λαγοῦ τὴν γαστέρα, καὶ δίκτυα δούς, ἅτε θη-
20 ρευτῇ, τῶν οἰκετέων τῷ πιστοτάτῳ, ἀπέστειλε ἐς τοὺς

tem, hunc sibi conciliare socium studuit, quae Cyrus passus erat cum suâ conferens calamitate. Sed iam antea hoc ab illo praeparatum erat: quum acerbus in Medos esset Astyages, Harpagus cum unoquoque principum Medorum colloquia miscens, persuaserat illis, *necesse esse Cyrum rebus praeficere, et finem facere regno Astyagis*. His ita praeparatis, sic demum Cyro in Persis versanti aperire consilium suum cupiens Harpagus, quum aliter id efficere, custoditis itincribus, non posset, tali usus est commento. Leporem callide instruxit; cuius ventri, ita rescisso ut nihil pilorum avelleret, prout erat, indidit libellum, in quo quae voluerat scripta erant: tum, consuto rursus ventre, leporem atque retia, veluti venâtori, tradidit servorum fidissimo, eumque in Persas misit,

Πέρσας ἐντειλάμενός οἱ ἀπὸ γλώσσης, διδόντα τὸν
λαγὸν Κύρῳ ἐπειπεῖν, αὐτοχειρῇ μὴ διελεῖν, καὶ μη-
124 δένα οἱ ταῦτα ποιῶντι παρῆναι. Ταῦτα δὲ δὴ ὦν
ἐπιτελέα ἐγένετο· καὶ ὁ Κύρος παραλαβὼν τὸν λαγὸν
ἀνέσχισε. εὐρῶν δὲ ἐν αὐτῷ τὸ βιβλίον ἐνέον, λαβὼν
ἐπελέγετο. τὰ δὲ γράμματα ἔλεγε τάδε· „Ω παῖ
„Καμβύσσει, σὲ γὰρ θεοὶ ἐπορέωσι· οὐ γὰρ ἂν κοτε 5
„ἐς τοσοῦτον τύχης ἀπείκευ. σὺ νῦν Ἀστυάγα τὸν σεω-
„τοῦ Φονέα τίσαι. κατὰ μὲν γὰρ τὴν τούτου προθυμίην
„τέθνηκας· τὸ δὲ κατὰ θεοὺς τε καὶ ἐμὲ πέρεις· τὰ
„σε καὶ πάλαι δοκέω πάντα ἐκμεμαθηκέναι, σέο τε
„αὐτοῦ περὶ ὡς ἐπρήχθη, καὶ οἷα ἐγὼ ὑπὸ Ἀστυά- 10
„γεος πέπονθα, ὅτι σε οὐκ ἀπέκτεινα, ἀλλὰ ἔδωκα
„τῷ βουκόλῳ. σὺ νῦν ἢ βούλῃ ἐμοὶ πείθεσθαι, τῆσπερ
„Ἀστυάγης ἀρχεὶ χώρης, ταύτης ἀπάσης ἀρχεῖς. Πέρ-

ore tenus hoc adiiciens mandatum, ut Cyro leporem tradens simul diceret, *necesse esse ut ille sua manu eum exenteret, neque quisquam hoc facienti adsit.* (124.) His rebus ita perfectis, Cyrus acceptum leporem aperit, et libellum in eo repertum perlegit, in quo erant perscripta haec: *O fili Cambysis! te dii respiciunt; hoc enim absque esset, numquam tam mirā usus esses fortunā. Tu nunc de Astyage, tuo interfectore, cape poenas. Etenim ex huius consilio tu perieras; deorum autem beneficio et mea superes. Quae te omnia pridem puto cognovisse, quum quae tecum acta sunt, tum quae ego ab Astyage passus sum eo, quod te non occidi, sed pastori tradidi. Tu nunc, si mea volueris consilia sequi, quibus terris imperat Astyages, earum omnium*

„σας γὰρ ἀναπείσας ἀπίστασθαι, στρατηλάτῃ ἐπὶ
15 „Μηδούς· καὶ, ἥν τε ἐγὼ ὑπὸ Ἀστυάγεος ἀποδεχθῶ
„στρατηγὸς ἀντὶ σέῃ, ἔστι τοι τὰ σὺ βούλει, ἥν τε
„τῶν τις δοκίμων ἄλλος Μήδων. πρῶτοι γὰρ οὗτοι
„ἀποστάντες ἀπ' ἐκείνου, καὶ γενόμενοι πρὸς σέο,
„Ἀστυάγεα καταιρέειν πειρήσονται. ὥς ὧν ἐτοίμου τῷ
20 „γε ἐνθάδε ἐντός, ποίειε ταῦτα, καὶ ποίειε κατὰ
„τάχος.“

Ἀκούσας ταῦτα ὁ Κῦρος, ἐφρόντιζε ὅτεω τρόπῳ σο- 125
φωτάτῃ Πέρσας ἀναπείσει ἀπίστασθαι. Φροντίζων δέ,
εὐρίσκειται ταῦτα καιριώτατα εἶναι· ἐποίηε δὴ τάδε·
γράψας εἰς βιβλίον τὰ ἐβούλετο, ἀλήνη τῶν Περσέων
5 ἐποίησατο· μετὰ δέ, ἀναπτύξας τὸ βιβλίον καὶ ἐπιλε-
γόμενος, ἔφη Ἀστυάγεά μιν στρατηγὸν Περσέων ἀπο-
δεικνύναι. „Νῦν, ἔφη τε λέγων, ὦ Πέρσαι, προαγο-

*rex eris. Persuade Persis ut ab illo desciscant,
exercitumque duc in Mediā: et, sive ego ab
Astyage dux adversus te fuero nominatus, sive
alius quisquam nobilium Medorum, habebis quae
voles. Nam primi hi ipsi ab illo deficient, et
tecum facientes, tollere Astyagem studebunt. Qua-
re persuasus parata tibi hic quidem esse omnia,
fac quae dixi, et fac celeriter!*

(125.) His intellectis Cyrus secum deliberavit quo
callidissimo modo Persas ad defectionem permoveret.
Re deliberata, commodissimum hoc ei visum
est consilium, quo nimirum etiam usus est. Con-
scriptis in libello quae voluit, concionem convoca-
vit Persarum: tum aperiens libellum legensque,
ait, *Astyagem sese ducem constituere Persarum.*

„ρεύω ὑμῖν, παρῆναι ἕκαστον ἔχοντα δρέπανον.“ Κῦ-
 ρος μὲν ταῦτα προηγόρευσε. Ἔστι δὲ Περσέων συχρὰ
 γένηα· καὶ τὰ μὲν αὐτέων ὁ Κῦρος συνάλισε, καὶ 10
 ἀνέπεισε ἀπίστασθαι ἀπὸ Μήδων· ἔστι δὲ τὰδε, ἐξ
 ὧν ἄλλοι πάντες ἀρτέαται Πέρσαι· Πασαργάδαι,
 Μαραφιοί, Μάσπιοι. τούτων Πασαργάδαι εἰσὶ ἀρι-
 στοί· ἐν τοῖσι καὶ Ἀχαιμενίδαι εἰσὶ Φρήτη, ἐνθὺν οἱ
 βασιλεῖς τοὶ Περσεῖδαι γεγόνασι. ἄλλοι δὲ Πέρσαι 15
 εἰσὶ οἷδε· Πανθιαλαῖοι, Δηρουσιαῖοι, Γερμάνιοι· οὗτοι
 μὴ πάντες ἀροτῆρες εἰσὶ. οἱ δὲ ἄλλοι, νομάδες· Δάοι,
 126 Μάρδοι, Δροπικοί, Σαγάρτιοι. Ὡς δὲ παρῆσαν
 ἅπαντες ἔχοντες τὸ προειρημένον, ἐνθαῦτα ὁ Κῦρος (ἦν
 γὰρ τις χώρος τῆς Περσικῆς ἀκανθώδους ὅσον τε ἐπὶ
 οκτωκαίδεκα σταδίοις ἢ εἰκοσι πάντῃ) τοῦτόν σφι τὸν
 χώρον προεῖπε ἐξημερῶσαι ἐν ἡμέρῃ. ἐπιτελεσάντων δὲ 5

Nunc igitur, perrexist dicere, edico vobis, Persae, praesto sitis singuli cum falcibus. Haec Cyrus pro concione dixit. Sunt autem Persarum plura genera; quorum nonnulla in concionem vocavit Cyrus, et ad deficiendum a Medis sollicitavit. Sunt autem ea haec, e quibus alii omnes Persae pendent: Pasargadae, Maraphii, Maspilii. Ex his nobilissimi sunt Pasargadae, in quibus est Achaemenidarum familia, ex qua reges Persidae sunt prognati. Alii vero Persae hi sunt: Panthialaei, Derusiaci, Germanii, qui omnes agrorum culturam exercent; reliqui nomades, Dai, Mardi, Dropici, Sagartii. (126.) Ut convenerunt omnes cum praedicto instrumento, ibi tum Cyrus, quum esset tractus Persicae regionis spinis obsitus, patens quaquaversum octodecim aut viginti

τῶν Περσέων τὸν προκείμενον ἀέθλον, δεύτερά σφι
προεῖπε, ἐς τὴν ὑστεραίην παρῆναι λελουμένους. ἐν δὲ
τούτῳ τὰ τε αἰπόλια καὶ τὰς ποίμνας καὶ τὰ βουκό-
λια ὁ Κῦρος πάντα τοῦ πατρὸς συναλίσσας ἐς ταῦτό·
10 ἔθνε, καὶ παρεσκεύαζε ὡς δεξόμενος τῶν Περσέων τὸν
στράτον· πρὸς δὲ, οἶνω τε καὶ σιτίοισι ὡς ἐπιτηδεύτα-
τοισι. ἀπικόμενους δὲ τῇ ὑστεραίῃ τοὺς Πέρσας κατὰ-
κλινὰς ἐς λειμῶνα, εὐώχῃ. ἐπεὶ τε δὲ ἀπὸ δείπνου
ἦσαν, εἰρετό σφῆας ὁ Κῦρος, κότερα τὰ τῇ προτεραίῃ
15 ἔχον, ἢ τὰ παρεόντα σφι εἶη αἰρετώτερα. οἱ δὲ ἔφασαν,
πολλὸν εἶναι αὐτῶν τὸ μέσον. τὴν μὲν γὰρ προτέραν
ἡμέραν πάντα σφι κακὰ ἔχειν· τὴν δὲ τότε παρεούσαν,
πάντα ἀγαθὰ. Παραλαβὼν δὲ τοῦτο τὸ ἔπος ὁ Κῦρος,
παρεγύμνου τὸν πάντα λόγον, λέγων· „ Ἀνδρες Πέρ-
20 „σαι, οὕτω ὑμῖν ἔχει. βουλομένοισι μὲν ἐμὸ πείθεσθαι,

stadia, hunc tractum iussit illos eadem die eruncare.
Proposito labore postquam perfuncti sunt Persae,
iterum eisdem praedixit, ut in posterum diem adder-
sent loti. Interim vero *Cyrus* caprarum oviumque
et boum greges patris sui omnes in unum congrega-
tos mactavit paravitque, quippe Persarum exercitum
hisce excepturus, et vino, farinaceisque cibis com-
modissimis: utque postridie convenerunt Persae, re-
cumbere in prato iussos lauto excepit epulo. Dein,
postquam a coena surrexerunt, quaesivit ex his Cy-
rus, *utra optabiliora ipsis viderentur? quae pri-
die habuerint, an praesentia?* Et illi, *multum in-
teresse*, dixerunt: *pridie enim omnia se mala ha-
buisse, praesente vero die bona omnia.* Id verbum
adripiens *Cyrus*, rem omnem, quam eis propositu-

„ἔστι τὰδε τε καὶ ἄλλα μυρία ἀγαθὰ, οὐδὲνα πόνου
 „δουλοπρεπεία ἔχουσι· μὴ βουλομένοισι δὲ ἐμέο πείθε-
 „σθαι, εἰσὶ ὑμῖν πόνου τῷ χιζῶ παραπλήσιοι ἀνα-
 „ρίθμητοι. νῦν ὦν ἐμέο πειθόμενοι, γίνεσθε ἐλεύθεροι.
 „αὐτὸς τε γὰρ δοκέω θείῃ τύχῃ γεγονώς τὰδε ἐς χεῖ- 25
 „ρας ἄγεσθαι· καὶ ὑμέας ἡγήμαι ἀνδράς Μηδῶν
 „εἶναι οὐ Φαυλοτέρους, οὔτε τὰλλα, οὔτε τὰ πολεμια.
 „ὥς ὦν ἐχόντων ὧδε, ἀπίστασθε ἀπ' Ἀστυάγεος τὴν
 „ταχίστην.“

127 Πέρσαι μὲν νυν προστάτew ἐπιλαβόμενοι, ἀσμένοι
 ἐλευθεροῦντο, καὶ πάλαι δεινὸν ποιούμενοι ὑπὸ Μηδῶν
 ἀρχεσθαι. Ἀστυάγης δὲ ὥς ἐπύλετο Κύρου πρῆσσοντα
 ταῦτα, πέμψας ἄγγελον, ἐκάλεε αὐτόν. ὁ δὲ Κύρος
 ἐκέλευε τὸν ἄγγελον ἀπαγγέλλειν, ὅτι πρότερον ἤξει 5

rus erat, aperuit dicens: *Viri Persae! ita vobis se res habet. Quod si me sequi volueritis, erunt vobis haec et infinita alia bona, eritisque omnibus servilibus laboribus expertes: me vero sequi nolentibus erunt labores hesternis similes innumeri. Nunc ergo, mihi dicto audientes, estote liberi! Nam et ego divina sorte ad hoc natus mihi videor, ut haec bona in manus nostras congeram; et vos iudico viros esse Medis non inferiores, quum aliis rebus, tum militari laude. Quae quum ita sint, desciscite quam primum ab Astyage!*

(127.) Igitur *Persae*, quum iam pridem aegre tulissent *Medorum* imperium, ducem nunc patronumque nacti, libenter in libertatem se vindicabant. *Astyages* vero, ut intellexit moliri haec *Cyrum*, misso nuncio, cum ad se vocavit. Cui renunciare nuncium iussit *Cyrus*, prius se adventurum, quam

παρ' ἐκεῖνον ἢ αὐτὸς Ἀστυάγης βουλήσεται. ἀκούσας
δὲ ταῦτα ὁ Ἀστυάγης, Μήδους τε ὥπλισε πάντας,
καὶ στρατηγὸν αὐτέων, ὥστε Θεοβλαβῆς ἑὼν, ἀπέ-
δεξε Ἀρπαγον, λήθην ποιούμενος τὰ μιν ἐόργεε. ὡς δ'
10 οἱ Μῆδοι στρατευσάμενοι τοῖσι Πέρσῃσι συνέμισγον, οἱ
μὲν τινες αὐτέων ἐμάχοντο, ἔσοι μὴ τοῦ λόγου μετέ-
σχον· οἱ δὲ αὐτομόλεον πρὸς τοὺς Πέρσας· οἱ δὲ πλεῖ-
στοι ἐβелоκάκεόν τε καὶ ἔφευγον. Διαλυθέντος δὲ τοῦ 128
Μηδικοῦ στρατεύματος αἰσχυρῶς, ὡς ἐτύβετο τάχιστα
ὁ Ἀστυάγης, ἔφη, ἀπειλέων τῷ Κύρῳ „ Ἄλλ' οὐδ'
„ ὡς ὁ Κύρος γε χαιρήσει. “ Τοσαῦτα εἶπας, πρῶτον
5 μὲν τῶν μάγων τοὺς ὄνειροπόλους, οἱ μιν ἀνέγνωσαν
μετεῖναι τὸν Κύρον, τούτους ἀνεσκολόπισε. μετὰ δέ,
ὥπλισε τοὺς ὑπολειφθέντας τῶν Μήδων ἐν τῷ ἄστει,
νέους τε καὶ πρεσβύτεας ἄνδρας. ἐξαγάγων δὲ τούτους,

gratum futurum esset Astyagi. Quo audito Astyages
Medos armavit cunctos, ducemque eis, velut divini-
tus mente percussus, praefecit Harpagum, oblitus
quae adversus illum patraverat. Medi, in bellum pro-
fecti, ubi Persis ad manus venerunt, pars eorum,
quicumque consilii non erant participes, pugnam
inibant; alii vero ad Persarum transierunt partes;
sed plerique ultro cessantes a pugna, fugam capesse-
bant. (128.) Ita turpiter dissoluto Medorum exerci-
tu, ut rem cognovit Astyages, minitans Cyro, ait:
At ne sic quidem gaudebit Cyrus. His dictis, pri-
mum magos somniorum interpretes, qui ei ut Cyrum
dimitteret persuaserant, e palis suspendit: deinde
Medos, qui in urbe relictii erant, armavit, iuvenes
provectoresque aetate viros. Quibus eductis, praelio
Herod. T. I. P. I. L

καὶ συμβαλὼν τοῖσι Πέρσησι, ἐσώθη· καὶ αὐτός τε
 Ἀστυάγης ἐξωγρήθη, καὶ τοὺς ἐξήγαγε τῶν Μήδων 10
 129 ἀπέβαλε. Ἔοντι δὲ αἰχμαλώτῳ τῷ Ἀστυάγῃ προσ-
 σταῖς ὁ Ἄρπαγος, κατέχαιρέ τε καὶ κατεκερτόμην,
 καὶ ἄλλα λέγων ἐς αὐτὸν θυμαλγέα ἔπεα, καὶ δὴ
 καὶ εἵρετό μιν, πρὸς τὸ ἑαυτοῦ δεῖπνον, τὸ μιν ἐκεῖνος
 σαρξὶ τοῦ παιδὸς ἐθόινισε· „ὅ τι εἴη ἡ ἐκείνου δουλοσύνη 5
 „ἀντὶ τῆς βασιλείης.“ ὁ δὲ μιν προσιδὼν ἀντείρετο,
 εἰ ἑαυτοῦ ποιεῖται τὸ Κύρου ἔργον. Ἄρπαγος δὲ ἔφη,
 αὐτὸς γὰρ γράψαι, τὸ πρῆγμα ἑαυτοῦ δὴ δικαίως
 εἶναι· Ἀστυάγης δὲ μιν ἀπέφαινε τῷ λόγῳ „σκαίο-
 „τατὲν τε καὶ ἀδικώτατον ὄντα πάντων ἀνθρώπων· 10
 „σκαϊότατον μὲν γε, εἰ παρὲν αὐτῷ βασιλέα γε-
 „νέσθαι, εἰ δὴ δι' ἑαυτοῦ γε ἐπρήχθη τὰ παρὲντα,

cum Persis inito, victus est: et ipse Astyages, amis-
 sis quos eduxerat Medis, vivus in hostium venit po-
 testatem. (129.) Tum captivo Astyagi adstans Har-
 pagus, laetitiâ ob illius casum gestiens, insultavit;
 et quum alia in eum acerba dicteria coniecit, tum
 in memoriam revocans coenam eam, qua filii carnes
 comedendas illi Astyages proposuerat, quaesivit, *ec-
 quid placeret ei servitus, qui modo rex fuisset?*
 Quem adspiciens Astyages, vicissim interrogavit, *an
 suum faceret Cyri factum?* Et Harpagus, *suum
 merito censerî*, ait, *factum; se enim ipsum de eo
 suscipiendo ad Cyrum scripsisse.* Tum Astyages,
 longiorem exorsus sermonem, declaravit *ineptissi-
 mum illum esse hominum omnium, simulque ini-
 quissimum: ineptissimum quidem, qui, quum ipse
 potuisset rex evadere, si quidem hae res per ipsum*

„ ἄλλω περιβῆκα τὸ κράτος· ἀδικαίτατον δὲ, ὅτι τοῦ
 „ δείπνου εἵνεκεν Μήδους κατεδούλωσε. εἰ γὰρ δὴ δέον
 15 „ πάντως περιβῆναι ἄλλω τέῳ τὴν βασιληίην, καὶ μὴ
 „ αὐτὸν ἔχειν, δικαιοτέρον εἶναι Μήδων τέῳ περιβαλεῖν
 „ τοῦτο τὸ ἀγαθὸν ἢ Περσέων. νῦν δὲ Μήδους μὲν,
 „ ἀναίτιους τούτου ὄντας, δούλους αὐτῇ δεσποτέων γε-
 „ γονέναι· Πέρσας δὲ, δούλους ὄντας τὸ πρὶν Μήδων,
 20 „ νῦν γεγονέναι δεσπότας.“

Ἀστυάγης μὲν νυν, βασιλεύσας ἐπ' ἔτηα πέντε καὶ 130
 τριήκοντα, οὕτω τῆς βασιληίης κατεπαύσθη· Μῆδοι δὲ
 ὑπέκυψαν Πέρσῃσι διὰ τὴν τούτου πικρότητα, ἄρξαντες
 τῆς ἀνω Ἄλυος ποταμοῦ Ἀσίης ἐπ' ἔτηα τριήκοντα καὶ
 5 ἑκατὸν δυῶν δέοντα, πάρεξ ἢ ὅσον οἱ Σκύθαι ἤρχον.
 Τότερ' αὖ μείνοι χρόνῳ μετεμέλησέ τέ σφι ταῦτα ποιή-

*gestae sint, ad alium detulerit imperium: iniquis-
 simum vero, quod propter coenam istam Medos
 in servitutem coniecisset. Quod si enim opus fuis-
 set in alium quempiam transferre imperium, sese-
 que destituere; aequius fuisse Medorum alicui tri-
 buere hoc bonum, quam cuiquam ex Persis. Nunc
 vero Medos, culpā vacantes, servos factos esse pro
 dominis; Persas autem, quum Medorum pridem
 fuissent servi, dominos eorum evasisse.*

(130.) Igitur *Astyages*, postquam tres et triginta
 annos regnasset, ita regno exutus est: Medi vero,
 propter huius acerbitem, Persis succubuerunt; post-
 quam imperium superioris trans Halyn fluvium
 Asiae per annos trecentos et duodeciginta tenuerant,
 demtis eis annis quibus penes Scythas fuerat impe-
 rium. Postero quidem tempore poenituit eos huius

σασι, καὶ ἀπέστησαν ἀπὸ Δαρείου· ἀποστάντες δὲ, ἐπίσω κατεστράφησαν, μάχῃ νικηθέντες. τότε δὲ ἐπὶ Ἀστυάγειος οἱ Πέρσαι τε καὶ ὁ Κῦρος ἐπαναστάντες τοῖσι Μήδοισι, ἤρχον τὸ ἀπὸ τούτου τῆς Ἀσίας. Ἀστυά- 10 γας δὲ Κῦρος, κακὸν οὐδὲν ἄλλο ποιήσας, εἶχε παρ' ἐαυτῶ ἐς ὃ ἐτελεύτησε. Οὕτω δὲ Κῦρος γενόμενός τε καὶ τραφεὶς ἐβασίλευσε· καὶ Κροῖσον ὕστερον τούτων ἄρξαντα ἀδικίᾳ κατεστρέψατο, ὡς εἴρηται μοι τὸ πρό- 15 τερον. τούτον δὲ καταστρεψάμενος, οὕτω πάσης τῆς Ἀσίας ἤρξε.

131 ΠΕΡΣΑΣ δὲ οἶδα νόμοισι τοῖσδε χρωμένους· ἀγάλ- ματα μὲν καὶ νηοὺς καὶ βωμοὺς οὐκ ἐν νόμῳ ποιευμέ- νους ἰδρῦσθαι, ἀλλὰ καὶ τοῖσι ποιεῦσι μωρίην ἐπιφέ- ρουσι· ὡς μὲν ἐμοὶ δοκέειν, ὅτι οὐκ ἀνθρωποφυέας ἐνό- μισαν τοὺς θεοὺς, κατὰπερ οἱ Ἕλληνες, εἶναι. οἱ δὲ 5

facti, desciveruntque a Dario: sed post defectionem denuo subacti sunt, praelio superati. Tunc vero *Persae* cum Cyro, postquam regnante Astyage adversus Medos rebellassent, *Asiae regnum* ab eo tempore *obtinuere*. Astyagem vero Cyrus, nullo alio malo adficiens, apud se tenuit donec vitam finivit. Hoc igitur modo et natus et educatus *Cyrus* regnum obtinuit, et post haec Croesum, qui ipsum adgredi coeperat, devicit, quemadmodum a me supra expositum est: quo superato, universae Asiae imperavit.

(131.) PERSAS vero hisce uti institutis compertum habeo. Simulacra et templa et altaria statuere nefas existimant; stultitiamque his, qui hoc faciunt, imputant: scilicet, ut mihi videtur, quod non ex hominibus ortos aut naturam humanae similem habere

νομίζουσι Διὶ μὲν, ἐπὶ τὰ ὑψηλότερα τῶν οὐράων
ἀναβαίνοντες, θυσίας ἔρδειν, τὸν κύκλον πάντα τοῦ
οὐρανοῦ Δία καλέοντες· θύουσι δὲ ἡλίῳ τε καὶ σελήνῃ
καὶ γῇ καὶ πυρὶ καὶ ὕδατι καὶ ἀνέμοισι. τούτοις μὲν
10 δὴ μούνοισι θύουσι ἀρχῆθεν. ἐπιμαμαθήκασι δὲ καὶ τῇ
Οὐρανίῃ θύειν, παρὰ τε Ἀσσυρίων μαβόντες καὶ Ἀρα-
βίων. καλέονσι δὲ Ἀσσύριοι τὴν Ἀφροδίτην, Μύλιττα·
Ἀράβιοι δὲ, Ἀλίττα· Πέρσαι δὲ, Μίτραν. Θυσίῃ δὲ 132
τοῖσι Πέρσῃσι περὶ τοὺς εἰρημένους θεοὺς ἥδε κατέστη-
κε. οὔτε βωμοὺς ποιεῦνται, οὔτε πῦρ ἀνακαίουσι, μέλ-
λοντες θύειν· οὐδ' σπανδῇ χρέωνται, οὐκ αὐλαῖ· οὐ
5 στέμμασι, οὐκ οὐλῇσι. τῶν δὲ ὡς ἐκάστῳ θύει· θύ-
λαι, εἰς χῶρον καθαρὸν αἰγαγὼν τὸ κτήνος, καλεῖ τὸν
θεόν, ὅτε φανωμένος τὸν τιᾶραν μυρσίνῃ μάλιστα. ἐκ-

Deos arbitrantur, sicuti Graeci. Illis igitur mos est,
Iovi in summis montium iugis facere sacra, univer-
sum coeli orbem *Iovem* nominantibus. Faciunt autem
et Soli sacra, et Lunae, et Terrae, et Aquae, et Ven-
tis. Et his quidem solis numinibus a priscis inde
temporibus sacra faciunt. Addidicerunt vero etiam
Uraniae sacrificare, ab Assyriis et Arabibus accepto
ritu. Venerem autem Assyrii *Mylitta* nominant,
Arabes vero *Alitta*; Persae *Mitran*. (132.) Sacri-
ficiorum autem, quae hisce diis peraguntur a Persis,
talis est ratio. Nec altaria erigunt, nec ignem accen-
dunt sacra facturi: libatione non utuntur, non tibia,
non infulis, non mola. Ut cuique deo sacra quis-
piam vult facere, in locum mundum adducit victi-
mam, deumque invocatur, tiamam myrto maxime cin-
ctam gestans. Non est autem licitum, ut sibi soli

τῷ μὲν δὴ τῷ θύοντι ἰδίῃ μόνῳ οὐ οἱ ἐγγίνεται ἀεὶ
 σθαι ἀγαθόν· ὁ δὲ πᾶσι τοῖσι Πέρσησι κατεύχεται εὖ
 γίνεσθαι, καὶ τῷ βασιλεῖ. ἐν γὰρ δὴ τοῖσι ἅπασιν 10
 Πέρσησι καὶ αὐτὸς γίνεται. ἐπεὶ δὲ διαμυτύλας
 κατὰ μέρεα τὸ ἱεῖον, ἐψήσῃ τὰ κρέα, ὑποπάσας
 πῖνν ὡς ἀπαλωπάτην, μάλιστα δὲ τὸ τρίφυλλον,
 ἐπὶ ταύτης ἔθηκε ὧν πάντα τὰ κρέα· διαθέντος δὲ αὐ-
 τοῦ, μάγος ἀνὴρ παρσιωὺς ἐπαιίδει θεογονίην, οἷον δὴ 15
 ἐκείνοι λέγουσι εἶναι τὴν ἐπαιοιδίην· ἀνευ γὰρ δὴ μάγου
 οὐ σφι νόμος ἐστὶ θυσίας ποιέεσθαι. ἐπισχὼν δὲ ἄλ-
 γον χρόνον, ἀποφέρειται ὁ θύσας τὰ κρέα, καὶ χρε-
 133 ται ὁ τι μιν ὁ λόγος αἰρεῖι. Ἡμέρην δὲ ἅπασαν
 μάλιστα ἐκείνην τιμᾶν νομίζουσι, τῇ ἕκαστος ἐγένετο.
 ἐν ταύτῃ δὲ πλέω δαῖτα τῶν ἄλλων δικαιοῦσι προτίθε-
 σθαι· ἐν τῇ οἱ εὐδαίμονες αὐτῶν βοῦν καὶ ἵππον καὶ

bona precetur sacrificans: sed *cunctis Persis atque regi ut bene sit*, precatur; quippe in cunctorum Persarum numero et ipse continetur. Postquam in frustra dissecuit victimam, carnesque elixavit, substernit herbas quam tenerrimas, maxime trifolium, hisque carnes omnes inponit. Quibus ita dispositis, vir magus adstans accinit theogoniam quampiam, qualem illi esse incantationem dicunt: nam absque mago non fas est illis sacra facere. Interiecto brevi tempore, qui sacra fecit, carnes aufert, eisque utitur prout ei ratio suadet. (133.) Dierum omnium eum maxime celebrare moris est Persis, quo quisque natus est. Eo die aequum censent, copiosius epulum quam aliàs adponere: et fortunatiores quidem eo die bovem, equum, camelum, aut asinum adponunt in-

- 5 κάμηλον καὶ ὄνον προτιθέεται, ὅλους ὅπτους ἐν καμί-
νοισι· οἱ δὲ πένητες αὐτέων τὰ λεπτὰ τῶν προβάτων
προτιθέεται. σίτοισι δὲ ὀλίγοις χρέωνται, ἐπιφορήμασι
δὲ παλλοῖσι, καὶ οὐκ ἀλέσι· καὶ διὰ τοῦτο Φασὶ Πέρ-
σαι „τοὺς Ἕλληνας σιτεομένους, πεινῶντας παύεσθαι,
10 „ὅτι σφι ἀπὸ δείπνου παραφορέεται οὐδὲν λόγου ἄξιον·
„εἰ δὲ τι παραφέρειτο, ἐσθίοντας ἂν οὐ παύεσθαι.“
οἶνω δὲ κάρτα προσκέεται· καὶ σφι οὐκ ἐμέσαι ἔξεστι,
οὐκὶ οὐρῆσαι ἀντίον ἄλλου. ταῦτα μὲν νυν οὕτω φυλάσ-
σεται. μεθυσκόμενοι δὲ ἐώβασι βουλευέσθαι τὰ σπου-
15 δαιέστατα τῶν πραγμάτων· τὸ δ' ἂν ἄδη σφι βουλευο-
μένοισι, τοῦτο τῇ ὑστεραίῃ νήφουσι προτιθεῖ ὁ στέγαρ-
χος, ἐν τοῦ ἂν ἐόντες βουλευώνται. καὶ ἢ μὲν ἄδη καὶ
νήφουσι, χρέωνται αὐτέω· ἢ δὲ μὴ ἄδη, μετιεῖσι. τὰ

tegrum, in camino assatum; pauperiores vero minores adponunt pecudes. Farinaceis cibariis paucis utuntur, obsoniis vero et secundis mensis multis; eisque non simul, sed paulatim, inlatis. Quapropter Persae dicunt, *Graecos, quum cibum capiunt, desinere esurire; quoniam post coenam nihil amplius, quod alicuius momenti sit, eis adponitur: si quid enim porro adponeretur, a comedendo non esse cessaturos*. Vino largiter admodum indulgent: nec vero vomere illis licet, nec urinam mittere, alio praesente; atque hoc illi ita observant. Dum autem vino largius indulgent, interim de rebus maxime seriis deliberare consuerunt: quod vero deliberantibus placuit, id aedium herus, apud quem habita est deliberatio, postridie eius diei ieiunis proponit. Quod si ieiunis idem placet, hoc utuntur; sin minus, omittunt. Con-

ὃ ἂν νήφοντες προβουλεύσωνται, μεθύσκόμενοι ἐπι-
 134 διαγωνίσκουσι. Ἐντυγχάνοντες δ' ἀλλήλοισι ἐν τῇσι
 ὁδοῖσι, τῷδε ἂν τις διαγνοίῃ εἰ ὁμοῖοι εἰσὶ οἱ συντυγχά-
 νοντες· ἀντὶ γὰρ τοῦ προσαγορεύειν ἀλλήλους, φιλέουσι
 τοῖσι στόμασι. ἢν δὲ ἡ οὔτερος ὑποδέεστέρος ὀλίγω, τὰς
 παρειὰς φιλέονται· ἢν δὲ πολλῷ ἡ οὔτερος ἀγενέστε- 5
 ρος, προσπίπτων προσκυνεῖ τὸν ἕτερον. τιμῶσι δὲ ἐκ
 πάντων τοὺς ἀγχιστοὺς ἑαυτῶν οἰκέοντας, μετὰ γὰρ ἑαυ-
 τοὺς· δεύτερα δὲ, τοὺς δευτέρους· μετὰ δὲ, κατὰ λόγον
 προβαίνοντες τιμῶσι· ἥκιστα δὲ τοὺς ἑαυτῶν ἐκαστάτω
 οἰκημένους ἐν τιμῇ ἄγονται· νομίζοντες ἑαυτοὺς εἶναι αἰ- 10
 θρώπων μακρῶν τὰ πάντα ἀρίστους, τοὺς δὲ ἄλλους
 κατὰ λόγον τὸν λεγόμενον τῆς ἀρετῆς ἀντέχεσθαι, τοὺς
 δὲ ἐκαστάτω οἰκέοντας ἀπὸ ἑαυτῶν κακίστους εἶναι.

tra, quae iciuni sobriique ante deliberaverunt, ea
 vino madidi recognoscunt. (134.) Si qui in via sibi
 mutuo obviam veniunt, hac re cognoscere aliquis
 potest utrum eâdem conditione sint qui sibi occur-
 runt: nempe hi, salutationis loco, ora in vicem os-
 culantur. Quod si alteruter paulo est inferior, oscu-
 lantur genas; sin multo inferior, prostratus adorât
 alterum. In honore autem habent, post sese mutuo,
 illos qui a se proxime habitant; post hos, qui his
 finitimi; et sic deinde in honore habendo pro ratione
 progrediuntur: minimeque omnium in honore ha-
 bent hos, qui ab ipsis longissime remoti vivunt. Sci-
 licet se ipsos hominum omnium arbitrantur esse longe
 praestantissimos; alios vero pro praedicta ratione
 virtutem colere; denique, qui ab ipsis longissime
 habitent, esse ignavissimos. Quoad vero penes Me-

Ἐπὶ δὲ Μῆδων ἀρχόντων, καὶ ἤρχε τὰ ἔθνη ἀλλή-
 15 λων. συναπάντων μὲν Μῆδοι, καὶ τῶν ἀγχιστα οἰκόν-
 των σφίσι· οὔτοι δὲ, καὶ τῶν ὁμούρων· οἱ δὲ, μάλιστα
 τῶν ἐχομένων. κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον καὶ οἱ Πέρ-
 σαι τιμῶσι· πρόβαινε γὰρ δὴ τὸ ἔθνος ἄρχον τε καὶ
 ἐπιτροπεῦον. Ξεινικά δὲ νόμαια Πέρσαι προσίενται 135
 ἀνδρῶν μάλιστα. καὶ γὰρ δὴ τὴν Μηδικὴν ἐσθήτα, νο-
 μίσαντες τῆς ἑωυτῶν εἶναι καλλίω, φορέουσι· καὶ ἐς
 τοὺς πολέμους, τοὺς Αἰγυπτίους θώρηκας. καὶ εὐπα-
 5 θείας τε παντοδαπὰς πυθανόμενοι ἐπιτηδεύουσι· καὶ
 δὴ καὶ, ἀπ' Ἑλλήνων μαβόιτες, παισὶ μίσγονται. γα-
 μέουσι δ' ἕκαστος αὐτέων πολλὰς μὲν κουριδίας γυ-
 ναῖκας, πολλῶ δ' ἔτι πλεῦνας παλλακὰς κτῶνται.
 Ἀνδραγαθίη δ' αὕτη ἀποδέδεται, μετὰ τὸ μάχεσθαι 136

dos fuerat imperium, etiam populi alter alteri impe-
 rabant: cunctis quidem Medi, et praesertim his qui
 proxime eis habitabant; hi vero, suis finitimis; et
 illi rursus his qui eos proxime attingebant. Et pari
 quoque ratione Persae in honore habent alios popu-
 los: nam similiter progrediendo alius populus alii
 praeest, et in illum imperii partem aliquam sibi com-
 missam exercet. (135.) *Peregrina autem instituta*
admittunt Persae omnium hominum maxime. Etenim
Medicam vestem, suā esse honestioram existimantes,
gestant; et ad bella Aegyptiacos adoptarunt thoraces.
Atque etiam voluptatum varia genera, ex aliis cogni-
ta, sectantur; et quidem pueris etiam ad venerem
utuntur, a Graecis edocti. Ducunt autem eorum quis-
que legitimas uxores multas, multo vero etiam plu-
res habent pellices. (136.) Strenuitas et boni viri

εἶναι ἀγαθόν, ὃς ἂν πολλοὺς ἀποδέξῃ παῖδας· τῷ δὲ τοὺς πλείστους ἀποδεικνύντι, δῶρα ἐκπέμπει ὁ βασιλεὺς ἀνὰ πᾶν ἔτος. τὸ πολλὸν δ' ἡγέεται ἰσχυρὸν εἶναι. παιδεύουσι δὲ τοὺς παῖδας, ἀπὸ πενταέτεος ἀρξάμενοι 5 μέχρι εἰκοσαέτεος, τρία μούνα, ἵππεύειν, καὶ τοξεύειν, καὶ ἀληθίζεσθαι. πρῶν δὲ ἢ πενταετῆς γένηται, οὐκ ἀπικνέεται ἐς ὅψιν τῷ πατρὶ, ἀλλὰ παρὰ τῇσι γυναῖξιν διαίταν ἔχει. τοῦ δὲ εἵνεκα τοῦτο οὕτω ποιέεται, ἵνα ἢν ἀποθάνῃ τρεφόμενος, μηδεμίην ἄσπην τῷ πατρὶ 10 προσβάλῃ.

- 137 Αἰνέω μὲν νυν τόνδε τὸν νόμον· αἰνέω δὲ καὶ τόνδε, τὸ μὴ μῆς αἰτίας εἵνεκα μῆτε αὐτὸν τὸν βασιλέα μηδὲνα φονεύειν, μῆτε τῶν ἄλλων Περσέων μηδὲνα τῶν ἑαυτοῦ οἰκετῶν ἐπὶ μῇ αἰτίᾳ ἀνήκεστον πάθος ἔρδειν·

officium apud eos, post bellicam virtutem, aestimatur, si quis multos progeniit filios: et, qui plurimos edidit, huic quotannis dona mittuntur a rege. In multitudine enim existimant robur inesse. Puerorum institutio, a quinto anno incipiens usque in vicesimum, ad sola tria haec refertur, equitare, arcu uti, et verum loqui. Priusquam quinquennis est puer, non venit in patris conspectum, sed apud mulieres vitam agit: id ea fit caussâ, ne, si illa aetate obit, dolorem adferat patri.

(137.) Laudo equidem istud institutum: sed et hoc laudo, quod propter unam simplicem culpam nec rex ipse quemquam morte plectit, nec reliquorum Persarum quisquam unius culpaе caussâ in aliquem suorum atrocius quiddam et irreparabile committit:

5 ἀλλὰ λογισάμενος ἢ εὐρίσκει πλέων τε καὶ μέζων τὰ
ἀδικήματα ὄντα τῶν ὑποουρημάτων, οὕτω τῷ θυμῷ
χρεᾶται. Ἀποκτεῖναι δὲ οὐδένα κω λέγουσι τὸν ἑαυτοῦ
πατέρα, οὐδὲ μητέρα. ἀλλὰ ὅκιστα ἤδη τοιαῦτα ἐγέ-
νετο, πᾶσαν ἀνάγκην φασὶ ἀναζητούμενα ταῦτα ἀνευ-
10 ρεῖσθαι ἢτοι ὑποβελυμαῖα ὄντα, ἢ μοιχόδια· οὐ γὰρ
δὴ φασὶ οἶκός εἶναι τὸν γε ἀληθῶς τακῆα ὑπὸ τοῦ
ἑαυτοῦ παιδὸς ἀποδνήσκειν· Ἄσπα δὲ σφι ποιεῖν 138
οὐκ ἔστι, ταῦτα οὐδὲ λέγειν ἔστι. αἰχμητοὶ δὲ αὐ-
τοῖσι τὸ ψεύδισθαι νυνόμισται· δεύτερα δὲ, τὸ ὀφείλειον
χρέος· πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων εἴδη, μάλιστα δὲ
5 ἀναγκαίην φασὶ εἶναι, τὸν ὀφείλοντα καὶ τι ψεῦδος
λέγειν. Ὅς ἂν δὲ τῶν ἀστῶν λέπρη ἢ λεύκη ἔχῃ,
εἰς πόλιν οὗτος οὐ κατέρχεται, οὐδὲ συμμίσγεται τοῖσι

sed, subductis rationibus, postquam plura et maiora
esse delicta reperit quam praestita officia, sic demum
irae indulget. Ut autem patrem aliquis aut matrem
occiderit, id vero numquam aiunt accidisse. Sed
quaecumque talia adhuc facta sint, utique necesse
esse aiunt, ut caussâ curatius cognitâ reperiantur com-
missa ea esse aut a supposititiis aut adulterino sangui-
ne natis; nec enim veri simile esse, ut, qui vere
pater fuerit, a proprio filio occidatur. (138.) Quae-
cumque vero illis facere non licet, ea nec dicere
licitum est. Turpissimum autem apud eos habetur,
mendacium dicere; alterum post hoc, aes alienum
habere; et hoc quidem quum aliis de caussis,
tum quod necesse esse aiunt, ut, qui aes alienum
habet, etiam subinde mendacium dicat. Si quis e
civibus leprâ aut vitiligine est correptus, in urbem

ἄλλοισι Πέρσησι· Φασὶ δὲ μιν εἰς τὸν ἥλιον ἀμαρτόντα
 τι, ταῦτα ἔχειν. Ξεῖνον δὲ πάντα, τὸν λαμβανόμενον
 ὑπὸ τούτων, πολλοὶ καὶ ἐλαύνουσι ἐκ τῆς χώρας· καὶ 10
 τὰς λευκὰς περιστεράς, τὴν αὐτὴν αἰτίην ἐπιφέροντες.
 Ἐς ποταμὸν δὲ οὔτε ἐνουρέουσι, οὔτε ἐμπτύουσι, οὐ
 χεῖρας ἐναπονίζονται, οὐδὲ ἄλλον οὐδένα περιορέωσι,
 139 ἀλλὰ σέβονται ποταμούς· μάλιστα. Καὶ τόδε ἄλλο
 σφι ὧδε συμπέπτωκε γίνεσθαι, τὸ Πέρσας μὲν αὐτοὺς
 λέληθε, ἡμέας μὲν τοι οὐ. τὰ οὐνόματά σφι, ἔοντα
 ὁμοῖα τοῖσι σώμασι καὶ τῇ μεγαλοπρεπείῃ, τελευτῶσι
 πάντα εἰς τὸ αὐτὸ γράμμα, τὸ Δωριεὲς μὲν Σὰν κα- 5
 λέουσι, Ἴωνες δὲ Σίγμα. εἰς τοῦτο διζήμενος εὐρήσεις
 τελευτῶντα τῶν Περσέων τὰ οὐνόματα, οὐ τὰ μὲν, τὰ
 140 δὲ οὐ, ἀλλὰ πάντα ὁμοίως. Ταῦτα μὲν ἀτρεκέως

hic non intrat, nec cum aliis Persis consuetudinem
 habet. Dicunt autem, eo huic id accidisse, quod in
 Solem quidpiam deliquerit. Peregrinum vero quem-
 libet, qui tali morbo laborat, terrâ eiiciunt: et non-
 nulli etiam columbas albas exturbant, eodem malo eas
 laborare existimantes. In fluvium neque immingunt,
 neque exspuunt, nec manus in eo ablunt, nec alium
 haec facere patiuntur: sed fluvios praecipue colunt.
 (139.) Porro hoc aliud habent Persae, quod ipsos
 quidem latet, at nos non praeteriit. Scilicet nomina eo-
 rum, corporibus et maiestate similia, [*alii intelligunt*,
 vel corporibus vel magnificentiae ipsorum responden-
 tia] desinunt omnia in eandem literam, quam Dorae
 San, Graeci Sigma vocant. In hanc literam, si volueris
 inquirere, reperiēs desinere Persarum nomina, non
 unum et alterum, sed pariter omnia. (140.) Haec

ἔχω περὶ αὐτῶν εἰδὼς εἰπεῖν. τὰδε μέντοι ὡς κρυπτό-
μενα λέγεται, καὶ οὐ σαφηνέως, περὶ τοῦ ἀποθανόν-
τος· ὡς οὐ πρότερον θάπτεται ἀνδρὸς Πέρσῃ ο ἴκευς,
5 πρὶν ἂν ὑπ' ὀρνίθου ἢ κυνὸς ἐλκυσθῆναι. μάγους μὲν
γὰρ ἀτρεκέως οἶδα ποιόντας ταῦτα· ἐμφανέως γὰρ δὴ
ποιῶσι. κατακηρώσαντες δὴ ὦν τὸν νέκυν Πέρσαι, γῇ
κρύπτουσι. Μάγοι δὲ κεχωρίσθαι πολλὸν τῶν τε ἄλ-
λων ἀνθρώπων, καὶ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἱερέων. οἱ μὲν γὰρ
10 αἰγνέουσι ἐμψυχον μηδὲν κτείνειν, εἰ μὴ ὅσα θύουσι.
οἱ δὲ δὴ μάγοι αὐτοχειρίῃ πάντα, πλὴν κυνὸς καὶ ἀν-
θρώπου, κτείνουσι· καὶ ἀγώνισμα μέγα τοῦτο ποι-
εῦνται, κτείνοντες ὁμοίως μύρμηκας τε καὶ ὄφεις, καὶ
ταῖα ἑρπετὰ καὶ πετεινά. καὶ ἀμφὶ μὲν τῷ νόμῳ
15 τούτῳ ἔχεται ὡς καὶ ἀρχὴν ἐνομίσθη. ἀνεμι δὲ ἐπὶ τὸν
πρότερον λόγον.

habui, quae de Persis citra dubitationem bene gna-
rus dicerem. Istud vero ut occultum refertur, nec
satis aperte, quod ad vitâ functos spectat; scilicet,
non prius sepeliri hominis Persae cadaver, quam ab
ave aut a cane sit discerptum. Et Magis quidem esse
hoc institutum, certo scio: faciunt enim aperte. Cae-
terum cerâ oblitum cadaver terrâ condunt Persae.
Magi vero multum, quum ab aliis hominibus, diffe-
runt, tum a sacerdotibus Aegyptiorum. Hi enim nefas
existimant, quidquam vivum necare, praeter ea quae
diis immolant: Magi vero omnia manu sua occidunt,
excepto cane atque homine; et in hoc studium etiam
magnum ponunt, necantes perinde et formicas et
anguis, et alia reptilia atque volucra. Sed utcumque
se habeat instisuti istius genuina ratio, haec hacten-
us: redeo ad superiorem narrationem.

141 ἼΩΝΕΣ δὲ καὶ Αἰολεῖς, ὡς οἱ Λυδοὶ τάχιστα
καπιστράφατο ὑπὸ Περσέων, ἐπεμπον ἀγγέλους εἰς
Σάρδεις παρὰ Κῦρον, ἐθέλοντες ἐπὶ τοῖσι αὐτοῖσι εἶναι
τοῖσι καὶ Κροίσῳ ἦσαν κατήκοοι. ὁ δὲ, ἀκούσας αὐ-
τίων τὰ προϊέοντο, ἔλεξε σφί λόγον· „Ἄνδρα, Φάς. 5
„αὐλητὴν, ἰδόντα ἰχθύς ἐν τῇ θαλάσῃ, αὐλεῖν, δο-
„κέοντά σφεας ἐξελεύσεσθαι εἰς γῆν. ὡς δὲ ψευσθῆναι
„τῆς ἐλπίδος, λαβεῖν ἀμφίβληστρον, καὶ περιβαλεῖν
„τε πλῆθος πολλὸν τῶν ἰχθύων καὶ ἐξεύρσαι. ἰδόντα
„δὲ παλλομένους, εἰπεῖν ἄρα αὐτὸν πρὸς τοὺς ἰχθύς 10
„Παύσθέ μοι ὀρχεόμενοι, ἐπεὶ οὐδ' ἐμέο αὐλέοντος ἠθέ-
„λετε ἐκβαίνειν ὀρχεόμενοι.“ Κῦρος μὲν τοῦτον τὸν λό-
γον τοῖσι Ἴωσι καὶ τοῖσι Αἰολεῦσι τῶνδε εἵνεκα ἔλεξε,
ὅτι δὴ οἱ Ἴωνες πρότερον, αὐτοῦ Κύρου δεηθέντος δι' ἀγ-
γέλων ἀπίστασθαι σφεας ἀπὸ Κροίσου, οὐκ ἐπαίθοντο· 15

(141.) Simul atque Lydi subacti a Persis fuere, Iones Aeolesque legatos Sardes miserunt ad *Cyrum*, volentes eisdem conditionibus imperio eius esse subiecti, quibus Croeso paruerant. At ille, auditis eorum postulatis, fabulam eis narravit huiusmodi. *Fuit olim tibicen*, inquit, *qui, piscibus conspectis in mari, tibiā cecinit, ratus illos in terram esse egressuros. Is ubi spe frustratum se vidit, capit rete, et ingentem piscium numerum reti inclusum extraxit. Quos ubi vidit palpitantes, dixit eis: desinite nunc saltare, quum, me tibiā canente, egredi saltareque nolueritis.* Hanc fabulam Ionibus Aeolibusque hac caussā Cyrus proposuit, quoniam ante id tempus Iones, per legatos invitati a Cyro ut a Croeso desciscerent, non paruerant; et tunc de-

τότε δὲ, κατεργασμένων τῶν πρηγμάτων, ἦσαν ἐτοῖμοι
 πείθεσθαι Κύρῳ. ὁ μὲν δὴ, ὀργῇ ἐχόμενος, ἔλεγέ σφι
 τάδε. Ἰωνες δὲ ὡς ἤκουσαν τούτων ἀνενειχθέντων ἐς τὰς
 πόλεις, τείχεά τε περιεβάλλοντο ἕκαστοι, καὶ συνε-
 20 λέγοντο ἐς Πανιώνιον οἱ ἄλλοι πλὴν Μιλησίων· πρὸς
 μούρους γὰρ τούτους ὄρκιον Κύρος ἐποίησατο, ἐπ' οἷσι
 περ ὁ Λυδός. τοῖσι δὲ λοιποῖσι Ἰωσι ἔδοξε κοινῶ λόγῳ
 πέμπειν ἀγγέλους ἐς Σπάρτην, δεησομένους Ἰωσι τι-
 μωρεῖν. Οἱ δὲ Ἰωνες οὗτοι, τῶν καὶ τὸ Πανιώνιον 142
 ἐστὶ, τοῦ μὲν οὐρανοῦ καὶ τῶν ὠρέων ἐν τῷ καλλίστῳ
 ἐτύγχανον ἰδρυσάμενοι πόλεις πάντων ἀνθρώπων τῶν
 ἡμεῖς ἴδμεν. οὔτε γὰρ τὰ ἄνω αὐτῆς χωρία ταῦτό ποιεῖ
 5 τῇ Ἰωνίῃ, οὔτε τὰ κάτω, οὔτε τὰ πρὸς τὴν ἡῶ, οὔτε
 τὰ πρὸς τὴν ἐσπέρην· τὰ μὲν, ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ τε καὶ

mum, confectis rebus, ad parendum Cyro erant pa-
 ratum. Ille igitur, irā commotus, ista eis respondit.
 Quo responso ad Ionum civitates relato, muris sin-
 guli oppida sua cingebant, et ad Panionium congre-
 gabantur reliqui omnes praeter Milesios; cum his
 enim solis Cyrus foedus fecerat eisdem conditionibus
 quibus olim Lydus. Reliquis vero Ionibus placuit,
 communi consilio Spartam legatos mittere, qui ro-
 garent Spartanos ut Ionibus auxilio venirent.

(142.) IONES hi autem, quorum est etiam *Panio-
 nium* illud, prae omnibus quos novimus hominibus
 oppida condita tenebant in terrae tractu temperie coeli
 aërisque longe praestantissimo. Etenim neque loco-
 rum superius sitorum eadem ratio est atque Ioniae,
 neque inferius sitorum; nec eorum quae orientem
 spectant, nec quae occidentem: quorum alia frigore

ὕγρου πιεζόμενα· τὰ δὲ, ὑπὸ τοῦ θερμοῦ τε καὶ αὐχ-
 μάδεος. Γλῶσσαν δὲ οὐ τὴν αὐτὴν οὗτοι νενομίκασι, ἀλ-
 λά τρόπους τέσσερας παραγωγέων. Μίλητος μὲν αὐ-
 τέων πρώτη κέεται πόλις πρὸς μεσαμβρίην· μετὰ δὲ, 10
 Μυούς τε καὶ Πριήνη· αὗται μὲν ἐν τῇ Καρίῃ κατοί-
 κηται, κατὰ ταῦτα διαλεγόμεναί σφι. αἰδὲ δὲ ἐν τῇ
 Λυδίῃ· Ἐφεσος, Κολοφῶν, Λέβεδος, Τέως, Κλα-
 ζομεναί, Φάκαια. αὗται δὲ αἱ πόλεις τῇσι πρότερον
 λεχθείσῃσι ὁμολογέουσι κατὰ γλῶσσαν οὐδὲν, σφὶ δὲ 15
 ὁμοφωνέουσι. ἔτι δὲ τρεῖς ὑπόλοιποι Ἰάδες πόλεις, τῶν
 αἱ δύο μὲν νήσους οἰκέαται, Σάμον τε καὶ Χίον· ἡ δὲ
 μία ἐν τῇ ἡπείρῳ ἵδρται, Ἐρυθραῖ. Χῖοι μὲν νυν καὶ
 Ἐρυθραῖοι κατὰ ταῦτὸ διαλέγονται, Σάμιοι δὲ ἐπ’
 ἐωυτῶν μῶνοι. οὗτοι χαρακτηῖρες γλώσσης τέσσερες 20
 γίνονται.

aut humiditate premuntur, alia aestu et siccitate.
Linguâ autem non utuntur eâdem, sed quatuor mo-
 dis deflexionum. Prima civitatum Miletus versus me-
 ridicm sita est; dein Myus et Priene: et hac quidem
 in Caria sitae sunt, et dialecto utuntur eâdem. Istae
 vero in Lydia: Ephesus, Colophon, Lebedus, Teus,
 Clazomenae, Phocaea. Atque hae civitates, ad ser-
 monis characterem quod attinet, cum illis, quas ante
 nominavi, nihil commune habent, sed inter se con-
 veniunt. Supersunt tres Ionicae civitates, quarum
 duae insulas incolunt, Samum atque Chium: tertia
 in continente sita est, Erythrae. Ex his Chii et Ery-
 thraei eâdem utuntur dialecto; Samii vero suâ, ab
 aliis diversâ. Hi sunt quatuor sermonis characteres.

Τούτων δὴ ὧν τῶν Ἰώνων οἱ Μιλήσιοι μὲν ἦσαν ἐν 143
 σκέπη τοῦ Φόβου, ὅρκιον ποιησάμενοι. τοῖσι δὲ αὐτέων
 κησιώτησι ἦν δεινὸν οὐδέν· οὔτε γὰρ Φοίνικες ἦσαν καὶ
 Περσέων κατήκοοι, οὔτε αὐτοὶ οἱ Πέρσαι ναυβάται.
 5 Ἀπεσχίσθησαν δὲ ἀπὸ τῶν ἄλλων Ἰώνων οὗτοι κατ'
 ἄλλο μὲν οὐδέν, ἀσθενέος δὲ ἔontos τοῦ παντός τότε Ἑλ-
 ληνικοῦ γένεος, πολλῶ δὲ ἦν ἀσθενέστατον τῶν ἐνέων
 τὸ Ἰωνικόν, καὶ λόγου ἐλαχίστου· ὅτι γὰρ μὴ Ἀθηναί,
 ἦν οὐδὲν ἄλλο πόλισμα λόγιμον. οἱ μὲν νυν ἄλλοι Ἰω-
 10 νες καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἔφυγον τὸ οὖνομα, οὐ βουλόμενοι
 Ἰῶνες κεκληθῆναι· ἀλλὰ καὶ νῦν φαίνονται μοι οἱ πολ-
 λοὶ αὐτέων ἐπαισχύνεσθαι τῷ οὐνόματι. αἱ δὲ δωδέκα
 πόλεις αὗται τῷ τε οὐνόματι ἠγάλλοντο, καὶ ἱερὸν ἰδρύ-
 σαντο ἐπὶ σφείων αὐτέων, τῷ οὐνόματι ἔθεντο Πανιώνιον·

(143.) Horum igitur Ionum Milesii tuti a metu
 erant, utpote foedus cum Cyro pacti. Qui autem ex
 eisdem insulas incolebant, ne illi quidem quidquam
 metuebant: necdum enim eo tempore Phoenices
 Persarum imperio erant subiecti, nec Persae ipsi
 mare exercebant. Separaverant se autem hi Iones ab
 aliis Ionibus, [societatemque inter se contraxerant]
 non aliam ob causam, nisi quod, quum universa
 tunc stirps Hellenica infirma esset, populorum om-
 nium infirmissimus et minimi momenti fuerit Ioni-
 cus: nam, praeter Athenas, nulla alia erat eorum
 civitas notabilis. Quare et alii Iones et ipsi Athenien-
 ses nomen etiam fugiebant, nec Iones volebant ad-
 pellari: immo etiam nunc plerosque eorum pudet
 huius nominis. Sed duodecim illae civitates gaude-
 bant hoc nomine, et separatim ab aliis templum sibi

Herod. T. I. P. I.

M

ἐβουλεύσαντο δὲ αὐτοῦ μεταδοῦναι μηδαμῶς* ἄλλοις 15
 Ἴων. οὐδ' ἐδείχθησαν δὲ οὐδαμῶι μετασχῆν, ὅτι μὴ
 144 Σμυρναῖοι. Κατάπερ οἱ ἐκ τῆς Πενταπόλιος νῦν χῶ-
 ρης Δωριέες, πρότερον δ' Ἑξαπόλιος τῆς αὐτῆς ταύτης
 καλειμένης, φυλάσσονται ὡν μηδαμῶς ἐσδέξασθαι τῶν
 προσείκων Δωριέων εἰς τὸ Τριοπικὸν ἱερόν· ἀλλὰ καὶ
 σφίον αὐτέων τοὺς περὶ τὸ ἱερόν ἀνομήσαντας ἐξεκλή- 5
 σαι τῆς μετοχῆς. ἐν γὰρ τῷ ἀγῶνι τοῦ Τριοπίου Ἀπόλ-
 λωνος ἐτίθεσαν τὸ πάλαι τρίποδας χαλκίους τοῖσι νικῶ-
 σι· καὶ τούτους χρῆν τοὺς λαμβάνοντας ἐκ τοῦ ἱεροῦ μὴ
 ἐκφέρειν, ἀλλ' αὐτοῦ ἀνατιθέναι τῷ θεῷ. ἀνὴρ ὦν Ἀλι-
 καρνησσεύς, τῷ οὐνόμα ἦν Ἀγασικλῆς, νικήσας, τὸν 10
 νόμον κατηλόγησε· φέρων δὲ πρὸς τὰ ἑωυτοῦ οἰκία προσ-
 πασσάλευσε τὸν τρίποδα. διὰ ταύτην τὴν αἰτίην αἱ

statuerunt, cui *Panionio* imposuere nomen; decre-
 veruntque nullos alios Ionas participes illius facere:
 nec vero etiam alii, ut in consortium reciperentur,
 petivere; praeter Smyrnaeos. (144.) Simili ratione
Dorienses, Pentapolin quae nunc vocatur incolentes,
 quae olim eadem Hexapolis nominata erat, cavent
 ne alios ullos ex finitimis Doriensibus in Triopici
 templi communionem recipiant; verum etiam suo de
 numero eos, qui adversus id templum scelus admi-
 serant, communionem excluderunt. Nam quum in ludis
 Triopii Apollinis ex prisco instituto aurei tripodes
 donarentur victoribus; quos tripodas qui acceperant,
 his non licebat eos extra templum exportare, sed ibidem
 deo dedicare oportebat; civis quidem Halicarnassensis,
 cui nomen erat Agasicles, victoriam quum reportas-
 set, spretâ lege domum suam detulit tripodem et ex

πέντε πόλεις, Λίνδος, καὶ Ἰήλυσσός τε καὶ Κάμειρος,
καὶ Κῶς τε καὶ Κνίδος, ἐξεκλήισαν τῆς μετοχῆς τὴν
15 ἑκτὴν πόλιν Ἀλικαρνησσόν. ταῦτάς τ' ἐν νῦν οὗτοι ταύ-
την τὴν ζήμιν ἐπέθηκαν. Δωδέκα δὲ μοι δοκέουσι 145
πόλεις ποιήσασθαι οἱ Ἴωνες, καὶ οὐκ ἐβελῆσαι πλεῖ-
νας ἐσδέξασθαι, τοῦδε ἕνεκα, ὅτι καὶ ὅτε ἐν Πελο-
ποννήσῳ οἴκειον, δωδέκα ἦν αὐτῶν μέρα· κατὰ περ νῦν
5 Ἀχαιῶν, τῶν ἐξελασάντων Ἴωνας, δωδέκα ἐστὶ μέ-
ρα. Πελλήνη μὲν τε πρώτη πρὸς Σικυῶνες· μετὰ δὲ
Αἴγιρα, καὶ Αἰγαί· ἐν τῇ Κραδίῃ ποταμὸς αἰνναός
ἐστὶ, ἀπ' οὗ ὁ ἐν Ἰταλίῃ ποταμὸς τὸ οὐνομα ἔσχε.
καὶ Βούρα, καὶ Ἑλίχη, (ἐς τὴν κατέφυγον Ἴωνες ὑπὸ
10 Ἀχαιῶν μάχῃ ἐσσωθέντες,) καὶ Αἴγιον, καὶ Ρύπες,
καὶ Πατρέες, καὶ Φαρέες, καὶ Ὠλένος, ἐν τῷ Πείρῳ

clavo suspendit. Hanc ob culpam quinque civitates, Lindus, Ialyssus, Camirus, Cos, et Cnidus, sextam civitatem Halicarnassum communione excluserunt: talem illi his poenam inflixerunt. (145.) Quod autem duodecim civitates confecerunt *Iones*, nec plures voluerunt recipere, id eâ causâ fecisse mihi videntur, quod etiam, quo tempore Peloponnesum habitaverant, totidem eorum fuerant regiones; quemadmodum nunc *Achaeorum*, qui Ionas expulerunt, duodecim regiones sunt: prima Pellene, haud procul Sicyone; dein Aegira, et Aegae, in qua est Cratis amnis perennis, a quo et ille in Italia nomen accepit; tum Bura, et Helice, in quam confugerant Iones ab Achaëis praelio superati; et Aegium, et Rypes, et Patrenses, et Pharenses, et Olenus, in qua Pirus est amnis ingens; et Dymae et Trytaeenses; soli ex

ποταμὸς μέγας ἐστὶ καὶ Δύμη, καὶ Τριταιέες, οἱ
 146 μῦθοι τούτων μεσόγαίῳ οἰκέουσι. Ταῦτα δωδέκα
 μέρεα νῦν Ἀχαιῶν ἐστὶ, καὶ τότε γε Ἰώνων ἦν. του-
 τῶν δὴ εἵνεκα καὶ οἱ Ἴωνες δωδέκα πόλιας ἐποίη-
 σαντο· ἐπεὶ, ὥς γε ἔτι μᾶλλον οὗτοι Ἴωνές εἰσι τῶν
 ἄλλων Ἰώνων, ἢ κάλλιον τι γεγόνاسι, μωρὴ πολλή 5
 λέγειν τῶν Ἀβαντες μὲν ἐξ Εὐβοίης εἰσὶ οὐκ ἐλαχί-
 στη μοῖρα, τοῖσι Ἰωνίης μετὰ οὐδὲ τοῦ οὐνόματος οὐδέν·
 Μινύαι δὲ Ὀρχομένιοι ἀναμεμίσχεται, καὶ Καδμεῖοι,
 καὶ Δρύοπες, καὶ Φωκέες ἀποδάσμιοι, καὶ Μολοσ-
 σοὶ, καὶ Ἀρκαδὲς Πελασγοὶ, καὶ Δωριέες Ἐπιδαύριοι, 10
 ἄλλα τε ἔθνη πολλὰ ἀναμεμίσχεται. οἱ δὲ αὐτῶν,
 ἀπὸ τοῦ πρυτανίου τοῦ Ἀθηναίων ὀρμηθέντες, καὶ νομί-
 ζοντες γενναϊότατοι εἶναι Ἰώνων, οὗτοι δὲ οὐ γυναῖκας

istis omnibus mediterranea habitant. (146.) Hae
 sunt nunc duodecim Achaeorum regiones, quae olim
 ibi Ionum fuerant: quâ nimirum de caussâ etiam in
 Asiae duodecim civitates confecerunt: Nam, esse hos
 magis *Ionas* quam reliqui Iones, aut nobiliori qua-
 dam stirpe oriundos, id vero dicere magna foret stul-
 titia. Sunt enim horum quidem haud minima pars
 Abantes ex Euboea, quibus nihil cum Ionia aut cum
 nomine isto commune est: admixti porro eis sunt
 Minyae Orchomenii, et Cadmei, et Dryopes, et
 Phocenses, qui a popularibus suis se seiunxerunt,
 et Molossi, et Arcades Pelasgi, et Doricienses Epidau-
 rii; denique multae aliae gentes illis inmixtae sunt.
 Qui vero eorum ex Athenarum prytaneo sunt pro-
 fecti, nobilissimique censentur esse Ionum, hi vero
 uxores secum in coloniam non adduxerant, sed Ca-

ἤγαγοντο εἰς τὴν ἀποκείνῃ, ἀλλὰ Καίεας ἐσχῶ, τῶν
 15 ἐφόνευσαν τοὺς γυναικας. διὰ τοῦτο δὲ τῶν Σέων αἱ γυ-
 ναῖκες αὐταί, πῶς θύμεσαι, σφίσι αὐτῇσι ἱερὰς
 ἐπῆλασαν, καὶ παρέδωκαν τῇσι θυγατράσι, μὴ κοῖ-
 ἐμοσιπῆσαι τοῖσι ἀνδράσι, μὴδὲ σέματι βῶται τὸν
 ἐωυτῆς ἀνδρα· τοῦδε εἶπα, ἐπὶ ἐφόνευσαν σέματι τοὺς
 20 πατέρας καὶ ἀνδρας καὶ παῖδας, καὶ ἔπειτα, ταῦτα
 ποιήσαντες, αὐτῇσι συνέχευ. ταῦτα δὲ ἦν γινόμενα
 ἐν Μιλήτῳ. Βασιλέας δὲ ἐστήσαντο, οἱ μὲν αὐτῶν, 147
 Λυκίους, ἀπὸ Γλαύκου τοῦ Ἰππολόχου γεγενῆστας· οἱ
 δὲ, Καύκωνας Πυλίους, ἀπὸ Κόδρου τοῦ Μελάνθου·
 οἱ δὲ, καὶ συναμειβόμενοι. ἀλλὰ γὰρ περιέχεται τοῦ
 5 οὐνόματος μᾶλλον τι τῶν ἄλλων Ἰωνῶν. ἔστωσαν δὲ
 καὶ οἱ καθαρῶς γεγενῆστας Ἰῶνες· εἰσὶ δὲ πάντες Ἰῶνες,
 ὅσοι ἀπ' Ἀθηναίων γεγενῆσται, καὶ Ἀπατουρία ἀγροῦσι

ricas habebant uxores, quarum parentes occiderant. Quam ob caedem mulieres hae legem sibi, iuramento firmatam, imposuerunt, filiabusque suis tradiderunt, ne umquam cum maritis caperent cibum, nec maritum suum ulla nomine compellaret; hanc ob caussam, quod ipsarum parentes maritosque et liberos illi occidissent, et dein patrato hoc facinore ipsas duxissent uxores. Hacc Mileti facta erant. (147.) Reges autem sibi constituerant, alii Lycios, a Glauco Hippolochi filio oriundos; alii Cauconas Pylios, a Codro Melanthi filio: alii ex utroque genere. Enimvero nomen hi tuentur aliquanto acrius quam reliqui Iones. Sint vero etiam ipsi maxime genuini Iones: sunt tamen *Iones* omnes, quicumque ex Attica oriundi sunt, et Apaturia celebrant: celebrant

- ἑσθὴν. ἄγουσι δὲ πάντες, πλὴν Ἐφεσίων καὶ Καλο-
 Φωνίων· οὗτοι γὰρ μούνοι Ἰώνων οὐκ ἄγουσι Ἀπαταί-
 148 ριά· καὶ οὗτοι κατὰ Φόνου τινα σκῆψιν. Τὸ δὲ Πα-
 νιώνιον ἐστὶ τῆς Μυκάλης χῶρος ἱερός, πρὸς ἄρκτον
 τετραμμένος, κοινῇ ἐξαραιρημένος ὑπὸ Ἰώνων Ποσει-
 δεῶνι Ἑλικωνίῳ· ἡ δὲ Μυκάλη ἐστὶ τῆς ἡπείρου ἄκρη,
 πρὸς ζέφυρον ἀνέμον κατήκουσα Σάμῳ. ἐς τὴν συλλε- 5
 γόμενοι ἀπὸ τῶν πολίων Ἴωνες, ἄγεσκον ὅρτην, τῇ
 ἔθετο οὐνόμα Πανιώνια. πεπόνθασι δὲ οὗτοι μούναι αἱ
 Ἰώνων ὀρταὶ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ Ἑλλήνων πάντων ὁμοίως
 πᾶσαι ἐς ταῦτόν γράμμα τελευτῶσι, κατὰπερ τῶν
 Περσέων τὰ οὐνόματα. αὗται μὲν αἱ Ἰάδες πόλιές 10
 149 εἰσι. Αἰδε δὲ αἱ Αἰολίδες, Κύμη, ἡ Φρικωνὶς καλεο-
 μένη, Λήρισσαι, Νέον τεῖχος, Τῆμνος, Κίλλα, Νό-
 τιον, Αἰγιόβεσσα, Πιτάνη, Αἰγαῖαι, Μύρινα, Γρύ-

autem hoc festum omnes, exceptis Ephesiis et Colo-
 phoniis; hi enim soli ex Ionibus Apaturia non cele-
 brant, idque ob caedis alicuius culpam. (148.) Est
 autem *Panionium* sacer locus Mycalac, septentrio-
 nem spectans, communi Ionum consilio Neptuno He-
 liconio dedicatus. Mycale autem promontorium est
 continentis, ab occidente Samum versus porrectum.
 Huc convenientes e civitatibus omnibus Iones festum
 celebrabant, quod *Panionia* nominabant. Habent hoc
 autem non solum Ionum festa, sed etiam Graecorum
 omnium; ut eorum nomina in eandem desinant li-
 teram, quemadmodum etiam Persarum nomina. Hae
 igitur, quas dixi, Ionum sunt civitates. (149.) *Aeo-
 lides* vero civitates hac sunt: Cymae, Phriconis co-
 gnominata, Larissae, Neotichos, Temnus, Cilla, No-

νεῖα· αὐταὶ ἑνδεκά Αἰολέων πόλεις αἱ ἀρχαῖαι. μία
 5 γὰρ σφῶν παρελύθη ὑπὸ Ἰώνων, Σμύρνη. ἦσαν γὰρ
 καὶ αὐταὶ δώδεκα αἱ ἐν τῇ ἡπείρῳ. οὗτοι δὲ οἱ Αἰο-
 λῆες χώρην μὲν ἔτυχον κτίσαντες ἀμείνω Ἰώνων, ὠρέων
 δὲ ἤκουσαν οὐκ ὁμοίως. Σμύρνην δὲ ὧδε ἀπέβαλον 150
 Αἰολῆες. Κολοφωνίους ἀνδρας στάσι ἐσωθέντας, καὶ
 ἐκπεσόντας ἐκ τῆς πατρίδος, ὑπεδέξαντο. μετὰ δὲ, οἱ
 Φυγάδες τῶν Κολοφωνίων φυλάξαντες τοὺς Σμυρναίους
 5 ὄρτην ἔξω τείχεος ποιευμένους Διονύσω, τὰς πύλας
 ἀποκλήσαντες, ἔσχον τὴν πόλιν. βοήθησάντων δὲ πάν-
 των Αἰολέων, ὁμολογίῃ ἐχρήσαντο, τὰ ἐπιπλα ἀπο-
 δόντων τῶν Ἰώνων, ἐκλιπεῖν Σμύρνην Αἰολέας. ποιη-
 σάντων δὲ ταῦτα Σμυρναίων, ἐπιδιείλοντό σφῶας αἱ

tium, Aegiroessa, Pitane, Aegaeae, Myrina, Grynea:
 hac sunt undecim Aeolensium civitates antiquae:
 una enim eis ademta est a Ionibus, Smyrna. Fuerant
 enim et hae civitates duodecim, in continente om-
 nes sitae. Colebant autem hi Aeolenses regionem, cui
 solum praestantius quam Ionum; caeterum coeli tem-
 perie Ionum regioni erat inferior. (150.) *Smyrnam*
 vero tali modo amiserant Aeolenses. Cives Colopho-
 nios, qui in popularium seditione inferiores discesse-
 rant, patriâque fuerant pulsi, intra urbem suam rece-
 perunt. Post haec iidem exsules Colophonii, obser-
 vato die quo Smyrnenses Neptuno extra muros sacra
 faciebant, oclulis portis urbem tenuere. Dein suc-
 currentibus Aeolensibus cunctis, fit pactum hac con-
 ditione, ut Iones omnia quae moveri possent Ae-
 olensibus redderent, Aeolenses Smyrnam relinquerent.
 Quo facto, reliquae undecim civitates Smyrnacos inter

- ενδεκα πόλεις. καὶ ἐποίησαντο σφέων αὐτέων πολιῆ- 10
 151 τας. Αὗται μὲν νυν αἱ ἡπειρώτιδες Αἰολίδες πόλεις,
 ἔξω τῶν ἐν τῇ Ἰδῇ οἰκημένων· κεχωρίσθαι γὰρ αὐταί.
 αἱ δὲ τὰς νήσους ἔχουσαι, πέντε μὲν πόλεις τὴν Λέσ-
 βον νέμονται· τὴν γὰρ ἑκτὴν ἐν τῇ Λέσβῳ οἰκομένην
 Ἀρίσβαν ἠνδραπόδισαν Μεθυμναῖοι, ἔοντας ὁμαίμους. 5
 ἐν Τενέδῳ δὲ μία οἰκέεται πόλις, καὶ ἐν τῇσι Ἑκατὸν
 Νήσοισι καλεομένῃσι ἄλλη μία. Λεσβίοισι μὲν νυν καὶ
 Τενεδοίοισι, κατὰ περ Ἰώνων τοῖσι τὰς νήσους ἔχουσι,
 ἦν δεινὸν οὐδέν· τῇσι δὲ λοιπῇσι πόλισι ἑαδὲ κοινῇ Ἰωσι
 ἔπεσθαι, τῇ ἂν οὗτοι ἐξηγέωνται. 10
 152 Ὡς δὲ ἀπικέατο εἰς τὴν Σπάρτην τῶν Ἰώνων καὶ
 Αἰολέων οἱ ἄγγελοι, (κατὰ γὰρ δὴ τάχος ἦν ταῦτα
 προησόμενα,) εἶλοντο πρὸ πάντων λέγειν τὸν Φωκαέα,

se dispersitae, in civium numerum receperunt. (151.)
 Hae sunt igitur *Aeolensium* civitates in continente
 sitae, praeter eas quae Idam incolunt; hae enim ab
 illis seiunctae sunt. Qui vero insulas obtinent, eorum
 quinque civitates Lesbum incolunt: nam sextam,
 quam in Lesbo condiderant, Arisbam, Methymnaei
 in servitutem redegerunt, quum essent consanguini-
 nei. In Tenedo vero una habitatur civitas; et in Cen-
 tum-insulis quae vocantur, itidem una. Lesbii igi-
 tur et Tenedii, quemadmodum Iones insulas incolen-
 tes, nihil metuebant: reliquis vero civitatibus com-
 muni consilio placuit Ionas sequi, quocumque hi
 ducerent.

(152.) *Spartam* ut venerunt *Ionum Aeolumque*
 legati, (celeriter enim haec conficiebantur) orato-
 rem qui nomine omnium verba faceret delegerunt

τῷ οὐνομα ἦν Πύθερμος. ὁ δὲ, παρ' ὧν τὸ εἶμα περι-
 5 βαλλόμενος, ὡς ἂν πυνθανόμενοι πλείστοι Φυνέλθαιεν
 Σπαρτιητέων, καὶ καταστάς, ἔλεγε πολλὰ, τιμωρέειν
 ἑωυτοῖσι χρήζων. Λακεδαιμόνιοι δὲ οὐκ ὡς ἤκουον, ἀλλ'
 ἀπέδοξε σφί μὴ τιμωρέειν Ἰωσι. οἱ μὲν δὲ ἀπαλλάσ-
 σοντο. Λακεδαιμόνιοι δὲ ἀπώσάμενοι τῶν Ἰώνων τοὺς
 10 ἀγγέλους, ὅμως ἀπέστειλαν πεντηκοντέρῳ ἄνδρα, ὡς
 μὲν ἐμοὶ δοκεῖ, κατασκόπους τῶν τε Κύρου πρηγμά-
 των καὶ Ἰωνίης. ἀπικόμενοι δὲ οὗτοι ἐς Φώκαιαν, ἐπιμ-
 πον ἐς Σάρδεις σφείων αὐτέων τὸν δοκιματάτον, τῷ
 οὐνομα ἦν Λακρίνης, ἀπερέοντα Κύρῳ Λακεδαιμονίαν
 15 ῥῆσιν „γῆς τῆς Ἑλλάδος μηδεμίαν πόλιν σιναιμωρέειν,
 „ὡς αὐτῶν οὐ περιουσιζόμενων.“ Ταῦτα εἰπόντος τοῦ 153
 κήρυκός, λέγεται Κύρον ἐπίρροσθαι τοὺς παρέντας οἱ
 Ἑλλήνων „τίνες ἐόντες ἄνθρωποι Λακεδαιμόνιοι, καὶ κό-

civem Phocacensem, cui nomen erat Pythermus. Et ille purpureo amictus pallio, quo major Spartanorum numerus, adventu eorum cognito, conveniret, in medium progressus, multa fecit verba, orans ut ipsis succurrerent. At *Lacedaemonii* nequiquam audiebant, nec placebat eis opem ferre Ionibus. Itaque illi discesserunt: *Lacedaemonii* vero, reiectis Ionum legatis, tamen quinquaginta remorum navi viros emisierunt, res Cyri Ioniaeque (ut mihi videtur) exploraturos. Qui quum Phocaeam adpulissent, Sardes miserunt e suis virum probatissimum, *Lacrinem* nomine, qui *Lacedaemoniorum* verbis ediceret Cyro, *ne ulli civitati terrae Graeciae damnum inferret; se enim eam rem non neglecturos.* (153.) Hae quum dixisset legatus, fertur *Cyrus* ex praesentibus Graecis

„σοι πλῆθος ταῦτα ἐαυτῷ προαγορεύουσι.“ πυνθα-
 νόμανον δὲ μιν, εἰπὼν πρὸς τὸν κήρυκα τὸν Σπαρτιάτην 5
 „Οὐκ ἴδυσά κω ἀνδρας τοιούτους, τοῖσι ἔστι χῶρος
 „ἐν μέσῃ τῇ πόλει ἀποδιδογμένους, ἐς τὸν συλλεγό-
 „μενοι, ἀλλήλους ὁμοῦντες ἐξαπατῶσι· τοῖσι, ἢ ἐγὼ
 „ὑγιαίνω, οὐ τὰ Ἰώνων πάθηa ἔσται ἔλ्लεσχα, ἀλ-
 „λὰ τὰ οἰκήϊα.“ Ταῦτα ἐς τοὺς πάντας Ἕλληνας 10
 ἀπέμειψε ὁ Κῦρος τὰ ἔπια, ὅτι ἀγορὰς κτησάμενοι,
 αὐτῇ τε καὶ πρὸς αὐτὴν χρεώνται. αὐτοὶ γάρ οἱ Πέρσαι
 ἀγορῇσι οὐδὲν ἰσθασί χρῆσθαι, οὐδέ σφί ἐστι τὸ πα-
 ράπαν ἀγορῇ. Μετὰ ταῦτα ἐπιτρέψας τὰς μὲν Σάρ-
 δις Ταβάλῳ ἀνδρὶ Πέρσῃ, τὸν δὲ χρυσὸν, τὸν τε Κροί- 15
 σου καὶ τὸν τῶν ἄλλων Λυδῶν, Πακτῆν ἀνδρὶ Λυδῷ
 κομίζεν, ἀπήλαυε αὐτὸς ἐς Ἀγβάτανα, Κροῖσόν τε

quaesisse, *quinam homines essent Lacedaemonii,*
quantaque illorum multitudo, qui haec ei edicerent.
 Quae postquam ex his cognovit, legato Spartiatæ re-
 spondit: *Numquam timui tales viros, qui in medio*
oppido locum habent designatum, in quo con-
gregati, interposito iuramento, sese invicem de-
cipiunt: quibus, si ego valebo, accidet, ut non de
his quae Ionibus, sed quae sibi impendent, sint
confabulaturi. Haec Cyrus in universos coniecit
 Graecos, eo quod fora publica habent, in quibus
 emtioni et venditioni dant operam: Persae autem
 foris non utuntur, nec est omnino apud illos forum
 rerum venalium. Post haec vero, Sardium custodiâ
 Tabalo traditâ, homin^{is} Persae, et auri transferendi
 curâ, quod Croesi aliorumque Lydorum fuerat, Pa-
 ctiae commissâ, Lydo homini, ipse Agbatana pro-

ἄμα ἀγόμενος, καὶ τοὺς Ἰωνας ἐν οὐδενὶ λόγῳ ποιη-
 σάμενος τὴν πρώτην εἶναι. ἢ τε γὰρ Βαβυλων οἱ ἦν ἐμ-
 20 πόδιος, καὶ τὸ Βάκτριον ἔθνος, καὶ Σάκαι τε καὶ Αἰ-
 γύπτιοι, ἐπ' οὓς ἐπέιχε τε στρατηλατέειν αὐτοὺς, ἐπὶ
 δὲ Ἰωνας ἄλλον πέμπειν στρατηγόν. Ὡς δὲ ἀπῆλασε 154
 ὁ Κῦρος ἐκ τῶν Σαρδίων, τοὺς Λυδοὺς ἀπέστησε ὁ
 Πακτύης ἀπὸ τε Ταβάλου καὶ Κύρου· καταβὰς δὲ
 ἐπὶ θάλασσαν, ἅτε τὸν χρυσὸν ἔχων πάντα τὸν ἐκ
 τῶν Σαρδίων, ἐπικούρους τε ἐμισθοῦτο, καὶ τοὺς ἐπὶ
 5 θαλασσίους ἀνθρώπους ἐπέιβε σὺν ἐαυτῷ στρατεῦσθαι.
 ἐλάσας δὲ ἐπὶ τὰς Σάρδεις, ἐπολιόρκει Τάβαλον,
 ἀπεργμένον ἐν τῇ ἀκροπόλει.

Πυθόμενος δὲ κατ' ὁδὸν ταῦτα ὁ Κῦρος, εἶπε πρὸς 155
 Κροῖσον τάδε. „Κροῖσε, τί ἔσται τὸ τέλος τῶν γινο-
 „μένων τούτων ἐμοί; οὐ παύσονται Λυδοί, ὡς οἴκασι,

proficiscitur, Croesum secum ducens, nil adtinere in
 praesentiâ ratus ut continuo adversus Ionas iret.
 Obstabat enim Babylon, et Bactriana gens, et Sacae
 atque Aegyptii, in quos ipse expeditionem cogitabat
 suscipere, adversus Ionas vero alium mittere ducem.
 (154.) Ut vero Sardibus discesserat Cyrus, Lydos
Pactyas ad desciscendum a Tabalo et Cyro permovit:
 et ad mare profectus, quum aurum omne ex Sardi-
 bus in potestate haberet, auxilia mercede conduxit,
 maritimisque hominibus ut secum militarent persua-
 sit. Tum exercitu adversus *Sardes* ducto, Tabalum
 oppugnavit, in arce conclusum.

(155.) Eâ re in itinere cognitâ, *Cyrus* his verbis
 Croesum compellavit. *Croese, quis mihi erit ha-
 rum rerum fñis? Non desinent Lydi, uti videtur,*

„πρήγματα παρέχοντες, καὶ αὐτοὶ ἔχοντες. Φροντίζω,
 „μὴ ἄριστον ἢ ἑξανδραποδίσασθαι σφεας. ὁμοίως γάρ 5
 „μοι νῦν γε φαίνομαι πεποικέναι, ὡς εἰ τις πατέρα
 „ἀποκτείνας, τῶν παίδων αὐτοῦ Φείσαιο· ὡς δὲ καὶ
 „ἐγὼ Λυδῶν τὸν μὲν πλεόν τι ἢ πατέρα ἔοντα σὲ
 „λαβὼν ἄγω, αὐτοῖσι δὲ Λυδοῖσι τὴν πόλιν παρέδω-
 „κα· καὶ ἔπειτα θωμάζω εἰ μοι ἀπεσπᾶσι;“ Ὁ 10
 μὲν δὴ τὰ περ νόεε, ἔλεγε· ὁ δ' ἀμείβετο τοῖσδε, δέσας
 μὴ ἀναστάτους ποιήσῃ τὰς Σαρδῖς· „ὦ βασιλεῦ,
 „τὰ μὲν οἰκότα εἴρηκας· σὺ μέντοι μὴ πάντα θυμῷ
 „χρεῶ, μὴδὲ πόλιν ἀρχαίην ἑξαναστήσης, ἀναμάρτη-
 „τον εἶδυσαν καὶ τῶν πρότερον, καὶ τῶν νῦν ἑστέων. 15
 „τὰ μὲν γὰρ πρότερον ἐγὼ τε ἔπραξα, καὶ ἐγὼ ἐμῇ
 „κεφαλῇ ἀναμάξας φέρω. τὰ δὲ νῦν παρῶντα Πακ-

et molestiam creare mihi, et ipsi sibi exhibere?
Subit animum cogitatio, optimum fore, ut prorsus in servitutem eos redigam. Similiter enim nunc mihi videor fecisse, atque si quis, quorum patrem occidisset, filiis pepercerit. Sic nempe et ego, quum te in potestate habens mecum ducam, qui amplius etiam aliquid quam pater illis fuisti, ipsis Lydis urbem tradidi: ac dein miror, a me eos descivisse!
Sic ille quae sentiebat dixit. Cui Croesus, veritus ne funditus everteret Sardes, his verbis respondit. Aequa sunt, inquit, Rex, quae dixisti. At tu tamen ne prorsus indulgeas irae, nec penitus evertas antiquam urbem, quae et ante actorum insons est, et eorum quae nunc aguntur. Nam, quae ante acta sunt, ea ego feci. et meo capite culpam luo. Quae vero nunc aguntur, eorum reus Pactias est, cuius

- „τύης γὰρ ἐστὶ ὁ ἀδικέων, τῷ σὺ ἐπέτρεψας Σάρδεις,
 „οὗτος δότω τοι δίκην. Λυδοῖσι δὲ συγγνώμην ἔχων,
 20 „τάδε αὐτοῖσι ἐπίταξον, ὥς μήτε ἀποστέωσι, μήτε
 „δεινοί τοι ἔωσι. ἄπειπε μὲν σφι πέμψας, ὅπλα
 „ἀρήϊα μὴ ἐκτῆσθαι· κέλευε δὲ σφέας κηλῶνας τε
 „ὑποδύνειν τοῖσι εἵμασι, καὶ κοβόρους ὑποδέεσθαι·
 „πρόειπε δ' αὐτοῖσι κιθαρίζειν τε καὶ ψάλλειν καὶ κα-
 25 „πηλεύειν παιδεύειν τοὺς παῖδας. καὶ ταχέως σφέας,
 „ὦ βασιλεῦ, γυναῖκας ἀντ' ἀνδρῶν ὀφείαι γυγόντας,
 „ὥστε οὐδὲν δεινοί τοι ἔσονται μὴ ἀποστέωσι.“ **Rex** 156
 σος μὲν δὴ ταῦτά οἱ ὑπετίθετο, βριετώτερα ταῦτα εὐ-
 ρίσκων Λυδοῖσι, ἢ ἀνδραποδισθέντας πρὸς θῆναι σφέας·
 ἐπιστάμενος ὅτι ἦν μὴ ἀξιοχρεῶν πρόφασιν προτείνει,
 5 οὐκ ἀναπέσει μιν μεταβουλεύσασθαι· ἀρρωδέων δὲ, μὴ

tu fidei Sardes commisisti; hic tibi det poenas. Lydis vero dans veniam, haec illis impone, ne post-hac a te deficiant, aut ullo modo metuendi sint. Missis nunciis interdicto illis, ne arma possideant bellica; et tunicas iube eos sub palliis gestare, cothurnosque pro calceis induere: denique edic ut pueros suos instituant citharam pulsare, et canere, et mercaturam exercere: et mox videbis eos, ὁ Rex, foeminas ex viris factos, ut porro non sit quod verearis ne a te deficiant. (156.) Haec Cyro Croesus suasit, optabiliora Lydis ratus, quam in servitutem redigi et pro mancipiis vendi: pulcre quippe intelligebat, nisi probabilem adferret rationem non persuasurum se esse Cyro, ut mutaret consilium; simul vero timebat, ne in posterum aliquando Lydi, si praesens periculum evasissent, de-

καὶ ὕστερόν ποτε οἱ Λυδοὶ, ἣν τὸ παρεὸν ὑπεκδράμωσι, ἀποστάντες ἀπὸ τῶν Περσέων ἀπόλωνται. Κῦρος δὲ ἡσθεὶς τῇ ὑποθήκῃ, καὶ ὑπὲς τῆς ὀργῆς, ἔφη οἷ πείθεσθαι. καλέσας δὲ Μαζάρεα ἄνδρα Μῆδον, ταῦτά οἱ ἐνετείλατο προειπεῖν Λυδοῖσι, τὰ ὃ Κροῖσος ὑπετί- 10
θετο· καὶ πρὸς, ἐξανδραποδίσασθαι τοὺς ἄλλους πάντας, οἱ μετὰ Λυδῶν ἐπὶ Σάρδεις ἐστρατεύσαντο, αὐτὸν
157 δὲ Πακτύην πάντως ζῶντα ἀγαγεῖν παρ' ἐαυτόν. Ὁ μὲν δὴ ταῦτα ἐκ τῆς ὁδοῦ ἐντειλάμενος, ἀπήλαυνε ἐς ἡβᾶ τὰ Περσέων. Πακτύης δὲ πυθόμενος ἀγχοῦ εἶναι στρατὸν ἐπ' ἐαυτὸν ἰόντα, δέισας ὤχετο Φεύγων ἐς 5
Κύμην. Μαζάρης δὲ ὁ Μῆδος ἐλάσας ἐπὶ τὰς Σάρδεις, τοῦ Κύρου στρατοῦ μοῖραν ὅσῃν δὴ ποτε ἔχων, ὥς οὐκ εὗρε ἐτι εἶοντας τοὺς ἀμφὶ Πακτύην ἐν Σάρδισι, πρῶτα μὲν τοὺς Λυδοὺς ἠνάγκασε τὰς Κύρου ἐπιτάλας

sciscerent a Persis seseque perditum irent. Cyrus admonitione Croesi gavisus, se ei pariturum ait: et vocato ad se Mazari, homini Medo, dat mandatum, ut, quae ipsi Croesus suaserat, illis imperaret; caeterum alios omnes, qui cum Lydis contra Sardes militassent, sub hasta venderet, ipsum autem Pactyan utique vivum ad se adduceret. (157.) His ille mandatis ex itinere datis, Persarum in sedes properavit. Pactyas autem, ubi rescivit in propinquo esse exercitum adversus se proficiscentem, timens sibi fugam capessivit, et Cymen pervenit. Mazares, cum probabili parte copiarum Cyri Medos adversus Sardes ducens, ubi Pactyan non amplius Sardibus invenit, primum Lydos coëgit Cyri mandata exsequi: cuius mandati consequens erat, ut omnem vitae rationem

ἐπιτελέειν· ἐκ τούτου δὲ κελευσμοσύνης Λυδοὶ τὴν πᾶ-
 10 σαν δίαίταν τῆς ζῆς μετέβαλον. Μαζάρης δὲ μετὰ
 τοῦτο ἔπεμπε εἰς τὴν Κύμην ἀγγέλους, ἐκδιδόναι κε-
 λεύων Πακτύην· οἱ δὲ Κυμαῖοι ἔγνωσαν, συμβουλῆς
 πέρι εἰς Θεὸν ἀνῶσαι τὸν ἐν Βραγχίδῃσι. ἦν γὰρ αὐ-
 τόθι μαντήιον ἐκ παλαιοῦ ἰδρυμένον, τῷ Ἰωνέσ τε πάν-
 15 τες καὶ Αἰολέες ἐώθεσαν χρεέσθαι. ὁ δὲ χῶρος οὗτος
 ἐστὶ τῆς Μιλησίης ὑπὲρ Πανόρμου λιμένος. Πέμψαν- 158
 τες ὧν οἱ Κυμαῖοι εἰς τοὺς Βραγχίδας Θεοπρόπους εἰρά-
 τευν „περὶ Πακτύην ὁκοῖόν τι ποιεόντες Θεοῖσι μέλλοιεν
 „χαριεῖσθαι.“ ἐπειρωτῶσι δὲ σφί ταῦτα χρηστήριον
 5 ἐγένετο „ἐκδιδόναι Πακτύην Πέρσῃσι.“ Ταῦτα δὲ αἰς
 ἀπενειχθέντα ἤκουσαν οἱ Κυμαῖοι, ὁρμέατο ἐκδιδόναι.
 ὁρμωμένον δὲ ταύτῃ τοῦ πλήθεος, Ἀριστόδικος ὁ Ἡρα-
 κλείδew, ἀνὴρ τῶν ἀστῶν ἐὼν δοκιμος, ἔσχε μὴ ποιῇ-

Lydi mutarent. Dein nuncios Cymen misit Mazares,
 tradi Pactyam iubens. Cymaci vero statuerunt ea de
 re ad Deum referre qui in Branchidis oracula edit,
 eumque consulere. Erat enim ibi oraculum ab anti-
 quis temporibus constitutum, quo et Iones omnes et
 Aeoles uti consueverant. Est autem locus ille in Mile-
 siorum ditione, supra Panormum portum. (158.)
 Missis igitur ad Branchidas legatis Cymaci quaesive-
 runt, *de Pactya quidnam facientes gratum maxi-*
me diis essent facturi? Et interrogantibus respondit
 oraculum, *dederent Pactyam Persis.* Quod respon-
 sum ubi ad se relatum audivere Cymaci, tradere
 illum pararunt. Quam in partem quum ferretur mul-
 tudo, Aristodicus Heraclidae filius, probatus vir in-
 ter cives, inhibuit eos ne id facerent, fidem non adhi-

σαι ταῦτα Κυμαίους, ἀπιστέων τε τῷ χρησμῷ, καὶ
 δεινὰν τοὺς θεοπρόπους οὐ λέγειν ἀληθέως· ἐς δὲ τὸ 10
 δεύτερον περὶ Πακτύεω ἐπειρησόμενοι, ἤσαν ἄλλοι θεο-
 159 πρόποι, τῶν καὶ Ἀριστόδικος ἦν. Ἀπικομένων δὲ ἐς
 Βραγχίδας, ἐχρησθηριάζετο ἐκ πάντων Ἀριστόδικος,
 ἐπειρωτέων τὰδε· „ὦ νᾶξ, ἦλθε παρ' ἡμέας ἰκέτης
 ὁ Πακτύης ὁ Λυδὸς, Φεύγων θάνατον βίαιον πρὸς
 τὴν Περσέων· οἱ δέ μιν ἐξαίτεονται, προσεῖναι Κυμαίους 5
 καὶ λαλῶντες. ἡμεῖς δὲ δειμαίνοντες τὴν Περσέων δύνα-
 „μιν, τὸν ἰκέτην ἐς τόδε οὐ τετολμήκαμεν ἐκδιδόναι,
 „πρὶν ἂν τὸ ἀπὸ σεῦ ἡμῖν δηλωθῇ ἀτρεκέως ὁπότερα
 „ποιέωμεν.“ Ὁ μὲν ταῦτα ἐπειρώτα· ὁ δ' αὐτὶς τὸν
 αὐτὸν σφί χρησμόν ἔφαινε, κελεύων ἐκδιδόναι Πακ- 10
 τύην Πέρσῃσι. πρὸς ταῦτα ὁ Ἀριστόδικος ἐκ προνοίας
 ἐποίησεν τὰδε· περιῖων τὸν νηὸν κύκλῳ, ἐξαίρει τοὺς στρου-

bens effato oraculi, existimansque vera non retulisse consultores. Denique alii denuo mittuntur legati, qui de Pactye iterum consultarent, quorum in numero Aristodicus erat. (159.) Hi ubi ad Branchidas venerunt, unus ex omnibus Aristodicus oraculum consuluit interrogavitque his verbis: *O rex, venit ad nos supplex Pactyas Lydus, mortem effugiens violentam, a Persis sibi imminentem. Hunc illi repetunt, Cymaeos illum sibi tradere iubentes. Nos vero, Persarum metuentes potentiam, tradere illum adhuc non sustinuimus, priusquam a te liquido nobis, utrum facere debeamus, declaretur.* Hic postquam ita interrogavit, rursus idem responsum deus dedit, *tradere iubens Pactyam Persis.* Tum Aristodicus hoc, a se praemeditatum, instituit facere:

Θαῦς, καὶ ἄλλα ὅσα ἦν νηοστευμένα ὀρθῶς γενέσθαι ἐν τῷ νηῶ. παρόντος δὲ αὐτοῦ ταῦτα, λέγεται ~~Θαῦς~~ ἐκ 15 τοῦ ἀδυτοῦ γενέσθαι, φέρουσαν μὲν πρὸς τὸν Ἀριστόδικον, λέγουσαν δὲ τὰδε· „ Ἀνοσιώτατε ἀνθρώπων, τί „ τὰδε τολμᾷς ποιεῖν; τοὺς ἱκέτας μου ἐκ τοῦ νηοῦ „ κεραΐζεις; “ Ἀριστόδικον δὲ, οὐκ ἀποφύσσοντα, πρὸς ταῦτα εἰπεῖν· „ ὦ ναῖ, αὐτὸς μὲν οὕτω τοῖσι ἱκέταις 20 „ βοηθεῖς· Κυμαίους δὲ κελεύεις τὸν ἱκέτην ἐκδιδόναι; “ Τὸν δὲ αὖτις ἀμείψασθαι τοῖσδε· „ Ναὶ καλέω, ἵνα „ γε ἀσέβησαντες, θάσσον ἀπόλησθε· ὥς μὴ τὸ λοιπὸν „ περὶ ἱκετῶν ἐκδόσιος ἔλθῃτε ἐπὶ τὸ χρηστήριον. “ Ταῦτα ὥς ἀπενειχθέντα ἤκουσαν οἱ Κυμαῖοι, οὐ βου- 160 λόμενοι οὔτε ἐκδόντες ἀπολέσθαι, οὔτε παρ’ ἐαυτοῖσι ἔχοντες πολιορκέεσθαι, εἰς Μυτιλήνην αὐτὸν ἐκπέμπουσι. οἱ δὲ Μυτιληναῖοι, ἐπιπέμποντος τοῦ Μαζάρουτος ἀγγε-

circa templum circummeans, passeret disturbavit
aliaque avium genera, quae in templo nidificaverant.
Dum ille hoc facit, aiunt ex adyto prodiisse vocem,
ad Aristodicum directam, haec dicentem: *Scelestis-
sime mortalium, quid est quod hic facere audes?*
Supplices meos ex meo templo evertis! Et Aristod-
icus, nil dubitans, respondisse ad haec fertur: *O
Rex, tu tuos supplices ipse ita tueris: Cymaeos
vero iubēs tradere supplicem!* Cui rursus deus re-
gessit: *Immo iubeo, quo vos impii ocyus pereatis;
ne dehinc de prodendis supplicibus adeatis oracu-
lum.* (160.) Haece relata ubi audierunt Cymaei,
quum nec prodendo hominem vellent ipsi perire,
nec apud se servando oppugnari, Mytilenen eum
emisserunt. Mytilenaei vero, quum missis nunciis

λίας διδόναι τὸν Πакτύν, παρεσκευάζοντο ἐπὶ μισθῷ 5
 οὗτοι δὲ οὐ γὰρ ἔχω τοῦτό γε εἰπεῖν ἀτρεκέως· οὐ γὰρ
 ἐτελέσθη. Κυμαῖοι γάρ, ὡς ἔμαθον ταῦτα πρῆστο-
 μέν τε ἐκ τῶν Μυτιληναίων, πέμψαντες πλοῖον εἰς Λέ-
 σβον, ἐκκερμίζουσι Πакτύν εἰς Χίον. ἐνθεῦτεν δὲ, ἐξ
 ἱερῶν Ἀθηναίης Παλίουχου ἀποσπασθεὶς ὑπὸ Χίων, ἐξ- 10
 ἑσθὴν ἐξέδοσαν δὲ οἱ Χῖοι ἐπὶ τῷ Ἀταρνεί μισθῷ τοῦ
 δὲ Ἀταρνέος τούτου ἔστι χώρος τῆς Μυσίης, Λέσβου
 αὐτός. Πактύν μὲν νυν παραδεξάμενοι οἱ Πέρσαι
 εἶχον ἐν φυλακῇ, θέλοντες Κύρῳ ἀποδέξαι. ἦν δὲ
 χρόνος οὗτος, οὐκ ὀλίγος γενόμενος, ὅτε Χίων οὐδεὶς ἐκ 15
 τοῦ Ἀταρνέος τούτου οὔτε οὐλὰς καρῶν πρόχυσιν ἐποίη-
 το θεῶν οὐδενί, οὔτε πέμματα ἐπέσσετο καρποῦ τοῦ
 ἐνθεῦτεν, ἀπείχετό τε τῶν πάντων ἱερῶν τὰ πάντα ἐκ
 161 τῆς χώρας ταύτης γινόμενα. Χῖοι μὲν νυν Πактύν

Mazares eum repetiisset, parati erant eum tradere,
 pacti mercedem nescio quam; nec enim hoc perspi-
 cue traditum est, nec res effectum habuit: nam
 Gymaeci, ut intellexerunt id agere Mytilenaeos, navi
 Leshum missa, in Chium Pactyam transportarunt.
 Inde vero, ex Minervae templo urbis Praesidis ex-
 tractus a Chiis, et Persis traditus est: tradiderunt
 eum autem Chiis, mercedem pacti Atarneum; est au-
 tem Atarnensis hic ager in Mysia, ex adverso Lesbi.
 Pactyan igitur sibi deditum Persae in custodia habue-
 runt, Cyri in conspectum volentes eum producere.
 Exinde vero multum effluxit temporis, quo nemo
 Chiorum molâ ex hordeo Atarnensis illius agri deo-
 rum ulli litavit, aut ex frumento illinc adlato libum
 coxit; quidquid ille progeniuit ager, id ab omnibus

ἐξέδσαν. Μαζάρης δὲ μετὰ ταῦτα ἐστρατεύετο, ἐπὶ
τοὺς συμπολιορκήσαντας Τάβαλον. καὶ τοῦτ' ἔπειτα,
Πριηνέας ἐξηνδραποδίσατο· τοῦτο δὲ, Μαιάνδρου πρὸς
5 πᾶν ἐπέδραμε, λήϊον ποιούμενος τῷ στρατῷ· Μαγνησίην
δὲ ὥσαυτως. μετὰ δὲ ταῦτα, αὐτίκα νοῦσα, τελευτᾷ.

Ἀποθανόντος δὲ τούτου, Ἀρπαγος κατέβη διάδοχος 162
τῆς στρατηγίης, γένος καὶ αὐτὸς ἐκ Μήδων, τοῦτο ὁ
Μήδων βασιλεὺς Ἀστυάγης ἀνόμῳ τραπέζῃ ἐδάμασε,
ὁ τῷ Κύρῳ τὴν βασιληίην συγκατεργασάμενος. οὗτος
5 ὡς ἦν τότε ὑπὸ Κύρου στρατηγὸς ἀποδεχθεὶς, αἶρε
κετο εἰς τὴν Ἰωνίην, αἶρε τὰς πόλεις χάρμασι· ὅπως
γὰρ τειχίρεας ποιήσειε, τὸ ἐνθεῦτεν· χῶματα χῶν ἄρας
τὰ τεύχεα ἐπάρθῃ. πρώτη δὲ Φωκαίη Ἰωνίης ἐπεχείρησεν.

sacrificiis procul habitum est. (161.) Postquam
Pactyan Chii tradiderant, bello adgressus est Mazares
eos qui cum illo Tabalum oppugnaverant. Et Prie-
nenses quidem devictos sub corona vendidit; Macan-
dri vero campum universum incursans, itemque Mag-
nesiam, exercitum praedâ ditavit. His autem rebus
5 ~~gestis~~, paulo post morbo vitam finiit.

(162.) Mortuo Mazare, advenit imperit in inferiore
Asiâ successor *Harpagus*, natione itidem Medus; is
qui a rege Medorum Astyage nefario epulo erat ex-
ceptus, quique Cyro in comparando regno sociam
praestiterat operam. Hic vir tunc a Cyro dux copiarum
nominatus, ut in Ioniam pervenit, oppida aggeribus
iactis capere instituit: scilicet oppidanos intra
muros statim compulit, deinde adgestis ad muros
aggeribus oppugnavit. Et primum quidem Ioniae op-
pidum, quod adgressus est, *Phocaea* fuit.

163 Οἱ δὲ Φωκαῖές οὗτοι ναυτιλίῃσι μακροῖσι πρῶτοι
 ἔβησαν· ἐχρήσαντο καὶ τὸν τε Ἀδρίην καὶ τὴν Τυρση-
 νίην καὶ τὴν Ἰβηρίην καὶ τὸν Ταρτησσὸν οὗτοί εἰσι οἱ
 καταδέξαντες. ἐναυτίλλοντο δὲ οὐ στρογγύλῃσι πηυσί,
 ἀλλὰ πεντηκοντέροισι. ἀπικόμενοι δὲ ἐς τὸν Ταρτησ- 5
 σὸν, προσφιλέες ἐγένοντο τῷ βασιλεῖ τῶν Ταρτησ-
 σῶν, τῷ οὐνομαί μὲν ἦν Ἀργανθώνιος· ἐτυράννευσε δὲ
 Ταρτησσοῦ ὀγδώκοντα ἔτεα, ἐβίωσε δὲ πάντα ἑξοσι
 καὶ ἑκατόν. τούτῳ δὴ τῷ ἀνδρὶ προσφιλέες οἱ Φωκαῖες
 αὐτῷ δὴ τι ἐγένοντο, ὡς τὰ μὲν πρῶτά σφεας ἐκλι- 10
 πόντας Ἰωνίην ἐκέλευε τῆς ἑαυτοῦ χώρας οἰκῆσαι ἔκου
 βούλονται· μετὰ δὲ, ὡς τοῦτό γε οὐκ ἔπειθε τοὺς Φω-
 καίεας, ὁ δὲ πυθόμενος τὸν Μῆδον παρ' αὐτῶν ὡς αὐ-
 ξοίτο, ἐδίδου σφι χοήματα τεῖχος περιβαλέσθαι τὴν
 πόλιν. ἐδίδου δὲ ἀφειδέως· καὶ γὰρ καὶ ἡ περίοδος τοῦ 15
 τεύχους οὐκ ὀλίγοι στάδιοι εἰσὶ τοῦτο δὲ πᾶν, λίθων

(163.), *Phocaeenses* hi longinquis navigationibus
 primi Graecorum usi erant: et Adriaticum mare et Tyr-
 rheniam et Iberiam et Tartessum Graecis ostenderunt.
 Ac Tartessum quidem postquam venerunt, cari fue-
 runt regi Tartessorum, cui erat nomen *Arganthonius*,
 qui octoginta annos Tartessorum regno praefuit,
 vixit autem in universum annos centum et viginti.
 Huic viro ita cari fuerunt Phocaeenses, ut primum
 quidem eos hortaretur, Ioniam relinquerent, et qua
 parte suae ditionis vellent, habitatum concederent:
 dein, ut hoc eis non persuasit, ex eisdem vero cogno-
 vit de ingruente Medorum potentiâ, pecuniam illis
 dedit ex qua murum urbi circumdarent; et largiter
 quidem dedit: nam circuitus muri haud pauca sunt

μεγάλαν καὶ εὖ συναρμοσμέναν. Τὸ μὲν δὲ τείχος 164
τοῖσι Φωκαῖσι κατασκευάσας τοιῶδε ἐξέταυθῆ. ὁ δὲ Ἀρπα-
γος ὡς ἐπῆλθε τὴν στρατιὴν ἐπολιόρκει αὐτοὺς,
προϊσχύμενος ἔπειτα „ὥς οἱ καταχρᾶ, εἰ βούλονται
5 „Φωκαῖες προμαχῶνα ἓνα μόνον τοῦ τείχεος ἐρεῖ-
„ψαι, καὶ οἴκημα ἐν κατιρῶσαι.“ οἱ δὲ Φωκαῖες,
περιημεκτέοντες τῇ δουλοσύνῃ, ἔφασαν „θέλειν βου-
„λεύσασθαι ἡμέρην μίην, καὶ ἔπειτα ὑποκρινέσθαι.
„ἐν ᾧ δὲ βουλευάνται αὐτοί, ἀπαγαγεῖν ἐκεῖνον ἐκ-
10 „λευον τὴν στρατιὴν ἀπὸ τοῦ τείχεος.“ Ὁ δὲ Ἀρπαγος
ἔφη „εἰδόμεν μὲν εὖ τὰ ἐκείνοι μέλλοιεν ποιεῖν, ὅμως
„δὲ σφί παριέναι βουλευσάσθαι.“ Ἐν ᾧ ὦν ὁ Ἀρ-
παγος ἀπὸ τοῦ τείχεος ἀπήγαγε τὴν στρατιήν, οἱ Φω-
καῖες ἐν τούτῳ κατασπάσαντες τοὺς πεντηκοντέρους,

stadia, et totus hic murus ex magnis lapidibus, eis-
que bene coaptatis, est exstructus. (164.) Tali igitur
modo perfectus erat Phocaeensium murus. Har-
pagus vero admoto exercitu urbem obsidens, condi-
tionem proposuit, satis sibi fore, dicens, si unum
modo propugnaculum muri delicere Phocaeenses
voluissent, et unam habitationem [regi] dedicare.
Phocaeenses vero, aegerrime ferentes servitutem,
unum diem se deliberaturos aiebant, ac deinde re-
sponsuros: interim vero dum deliberarent, postu-
labant ut exercitum a muro abduceret. Quibus Har-
pagus, probe quidem se nosse, ait, quid essent fa-
cturi; verumtamen tempus illis ad deliberandum
concedere. Igitur dum a muro exercitum abducit
Harpagus, Phocaeenses interim deductis actuariis
quas habebant navibus, liberos, et uxores, et quae

εἰρημένον τέκνα καὶ γυναῖκας καὶ ἐπιπλά πάντα πρὸς 15
 δὲ καὶ τὰ ἀγάλματα τὰ ἐκ τῶν ἱερῶν, καὶ πάντα ἄλλα
 ἀναθήματα, χωρὶς ὅ τ' ἢ χαλκὸς ἢ λίθος ἢ γραφὴ ἦν, τὰ
 δὲ ἄλλα πάντα ἐσθέντες, καὶ αὐτοὶ ἐσβάντες, ἐπλεον
 ἐπὶ Χίου. τὴν δὲ Φωκαίην ἐρημωθεῖσαν ἀνδρῶν ἔσχον
 165 οἱ Πέρσαι. Οἱ δὲ Φωκαῖες, ἐπεὶ τε σφὶ Χίοι τὰς
 νῆσους τὰς Οἰνούσας καλεομένας οὐκ ἐβούλοντο ἀνεο-
 μένοισι πωλεῖν, δειμαίνοντες μὴ αἱ μὲν ἐμπόριον γέ-
 νωνται, ἡ δὲ αὐτέων νῆσος ἀποκληϊσθῇ τούτου εἵνεκα,
 πρὸς ταῦτα οἱ Φωκαῖες ἐστέλλοντο ἐς Κύρνον. ἐν γὰρ 5
 τῇ Κύρῳ εἰκοσι ἔτεσι πρότερον τούτων ἐκ Θεοπροπίου
 ἀνεστήσαντο πόλιν, τῇ οὐνομα ἦν Ἀλκίη. Ἀργανθόν-
 νιος δὲ τῆνικαῦτα ἤδη τετελευτήκει. στελλόμενοι δὲ ἐπὶ
 τὴν Κύρνον, πρῶτα καταπλεύσαντες ἐς τὴν Φωκαίην,

moveri poterant omnia, eis imponunt; ad haec ima-
 ginibus ex deorum templis, aliisque donariis, praeterquam quidquid aes aut lapis aut pictura esset, reliquis omnibus in naves inpositis, ipsi eas conscendunt, et Chium versus navigant. Phocaeam autem hominibus vacuum Persae tenuerunt. (165.) Constituerant *Phocaeenses* a Chiis dato pretio Oenussas quae vocantur insulas emere. Sed quum vendere eas nolent Chii, metuentes ne emporium fierent hae insulae, eaque re ipsorum insulae mercatu excluderentur, super haec in Corsicam [*Cyrnum* Graeci vocant] Phocacenses sunt profecti. In Corsica enim vicesimo ante anno, oraculi monitu, oppidum condiderant, cui nomen Alalia. Arganthonius vero illo tempore e vita iam discesserat. In Corsicam vero profecturi, prius ad Phocaeam adpulsis navibus, Persarum praesi-

10 κατεφόνευσαν τῶν Περγίων τὴν Φυλακὴν, ἣ ἐφρουρε
παρὰδεδραμένη παρὰ Ἀρπάγου τὴν πόλιν. μετὰ δέ,
ὡς τοῦτό σφι ἐξέταστο, ἐποίησαντο ἰσχυράς καταράς
τῷ ὑπολειπομένῳ ἐαυτῶν τοῦ στέλναι. πρὸς δὲ ταύτησι,
καὶ μύθρον σιδήρεον κατεπόντασαν, καὶ ὤμισαν „μή
15 „πρὶν εἰς Φωκαίην ἦξεν, πρὶν ἢ τὸν μύθρον τοῦτον ἀνα-
„σθῆναι.“ Στελλομένων δὲ αὐτῶν ἐπὶ τὴν Κύρρον,
ὑπὲρ ἡμίσεας τῶν ἀστῶν ἔλαβε πόθος τε καὶ οἰκτος
τῆς πόλιος καὶ τῶν ἡβέων τῆς χώρας· ψευδοῦριοι δὲ γε-
νόμενοι, ἀπέπλεον ὀπίσω εἰς τὴν Φωκαίην. οἱ δὲ αὐτῶν
20 τὸ ὄρκιον ἐφύλασσαν, ἀερόντες ἐκ τῶν Οἰνουσσέων
ἐπλεον. Ἐπεὶ τε δὲ εἰς τὴν Κύρρον ἀπίκοντο, οἴκον 166
κοινῇ μετὰ τῶν πρότερον ἀπικομένων ἐπ' ἔτεα πέντε,
καὶ ἰσὰ ἐνιδύσαντο. καὶ, ἄγον γὰρ δὴ καὶ ἔφερον τοὺς
περιοίκους ἅπαντας, στρατεύονται ὧν ἐπ' αὐτοὺς κοινῇ

dium, cui ab Harpago custodia urbis mandata erat,
interficiunt; dein, hoc patrato, atroces diras impre-
cantur si quis ipsorum classem desereret. Ad haec
ingentem ferri massam mari demergunt; iurantes *non*
prius Phocaeam se redituros, quam massa illa e
mari emersisset. Sed dum in Corsicam abire parant,
ultra dimidium civium desiderium cepit et miseri-
cordia urbis et consuetarum in patria terra sedium.
Igitur hi, violato iuramento, retro navigant Pho-
caeam. Caeteri vero, iusiurandum servantes, sublati
ancoris ex Oenussis insulis sunt profecti. (166.) Hi
postquam in *Corsicam* peruenere, quinque annos una
cum eis qui antea eo migraverant habitarunt, et tem-
pla ibi constituerunt. Caeterum quum vicinos omnes
incursionibus praedationibusque molestarcent, bellum

ἄλλοι χρησάμενοι Τυρρηνοὶ καὶ Καρχηδόνιοι, νησὶ 5
 ἑκατὸν ἐξήκοντα. οἱ δὲ Φωκαῖες πληρώσαντες καὶ
 αὐτοὶ τὰ πλοῖα, ἑόντα ἀριθμὸν ἐξήκοντα, ἀντίστην ἐς
 τὸ Σαρδόνιον καλούμενον πέλαγος. συμμαχόντων δὲ
 τῇ ναυμαχίᾳ, Καδμείῃ τις νίκη τοῖσι Φωκαῖσιν ἐγένετο. αἱ μὲν γὰρ τεσσαράκοντά σφι νῆες διεφθάρησαν· 10
 αἱ δὲ εἴκοσι αἱ περιεοῦσαι, ἦσαν ἀχρηστοὶ ἀπίστρά-
 Φατο γὰρ τοὺς ἐμβόλους. καταπλώσαντες δὲ ἐς τὴν
 Ἀλαλίνην, ἀνέλαβον τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας, καὶ
 τὴν ἄλλην κτήσιν ὅσῃν οἶαί τε ἐγίνοντο αἱ νῆες σφι ἄγειν·
 καὶ ἔπειτα ἀφέντες τὴν Κύρνον, ἔπλεον ἐς Ῥήγαν. 15
 167 Τῶν δὲ διαφθαρεστέων νεῶν τοὺς ἄνδρας, οἳ τε Καρχη-
 δόνιοι καὶ οἱ Τυρρηνοὶ ἔλαχόν τε αὐτέων πολλῶν πλείους,
 καὶ τούτους ἐξαγαγόντες κατέλευσαν. μετὰ δὲ Ἀγυλ-
 λαίοισι πάντα τὰ παρίοντα τὸν χώρον, ἐν τῷ οἱ Φω-

eis communi consilio intulerunt Tyrrheni et Carthagi-
 nienses, utrique navibus sexaginta. Quibus *Phocaeen-*
ses, impletis suis navigiis, quae erant numero sexa-
 ginta, obviam ivere in Sardonium quod vocatur mare.
 Tum commisso praelio navali, Cadmea quaedam vi-
 ctoria obtigit Phocaeensibus: nam quadraginta ex
 eorum navibus perierunt; viginti autem reliquae, de-
 tortis rostris, inutiles sunt factae. Inde Alalam revecti,
 adsumtis liberis et uxoribus, et quidquid ex eorum
 facultatibus ferre naves possent, relictâ Corsicâ, Rhe-
 gium navigarunt. (167.) Hominum vero, qui navibus
 depressis vecti erant, multo maiorem numerum Cartha-
 ginenses et Tyrrheni, quam ipsi, ceperant; quos illi
 inter se partiti, in terram eductos, lapidibus obrue-
 runt. Quo facto, quidquid deinde praeter eum locum,

5 καὶ ἐς καταλευσθέντες ἐκέλευτο, ἐγένετο διαστροφή καὶ
 ἔμπρηστα καὶ ἀπόπληκτα, ὁμοίως πρόβατα κατὰ πό-
 ζυγια καὶ ἀνθρώποι. οἱ δὲ Ἀγυλλαῖοι ἐς Δελφοὺς ἐπὶ
 πόν, βουλόμενοι ἀκέσασθαι τὴν ἀμαρτάδα. ἡ δὲ Πυθίη
 σφέας ἐκέλευσε ποιεῖν τὰ καὶ νῦν οἱ Ἀγυλλαῖοι ἐτι
 10 ἐπιτελεύουσιν· καὶ γὰρ ἐναγίζουσί σφι μεγάλως, καὶ
 ἀγῶνα γυμνικὸν καὶ ἵππικόν ἐπιστάσι. καὶ οὗτοι μὲν
 τῶν Φωκαίων τοιαύτῳ μόρῳ διεχρήσατο. οἱ δὲ αὐτῶν
 ἐς τὸ Ῥήγιον καταφυγόντες, ἐνθευτεν ὀρμεῶμενοι, ἐκτί-
 σαντο πόλιν γῆς τῆς Οἰνωτρίας ταύτην, ἥτις νῦν Τέλη
 15 καλεῖται. ἐκτίσαν δὲ ταύτην, πρὸς ἀνδρὸς Ποσειδά-
 νη τεῶν μαλόντες, ὡς τὸν Κύρνον σφι ἡ Πυθίη ἔχρησε
 κτίσαι ἥρων ἑόντα, ἀλλ' οὐ τὴν νῆσον. Φωκαίης
 μὲν νυν περὶ τῆς ἐν Ἰωνίᾳ οὕτω ἔσχε. Παραπλήσια 168

in quo lapidati Phocaenses iacebant, praeteribat,
 (in Agyllacorum agro is locus erat) id omne distor-
 tum, mutilum, aut membris captum reddebatur,
 perinde pecudes, iumenta, homines. Itaque Delphos
 Agyllaci mittebant quaesituros quo pacto delictum
 possent expiare. Quos Pythia id facere iussit, quod
 etiam nunc Agyllaci faciunt: nempe magnifice illis
 parentant, et in eorum honorem ludos agunt gymni-
 cos et equestres. Igitur hi quidem ex Phocaensium
 numero fato tali functi sunt. Qui vero eorum Rhegium
 se receperunt, ii oppidum in terrâ Oenotriâ condi-
 derunt illud, quod nunc Hyela [sive Velia] nomina-
 tur. Condiderunt illud autem, ab homine Posidoniata
 edocti iussos se esse Pythiae oraculo *Cyrnum* Heroëm
 colere, non insulam. Et haec quidem hactenus de re-
 bus *Phocaensium*, Ionicae civitatis. (168.) Simi-

καὶ τοὺς αὐτοὺς καὶ Τηίοι ἐποίησαν. ἐπεὶ τε γὰρ αὖτις
 εἰλὴν ἔχοντι τὸ τεῖχος Ἀρπαγος, ἐσβάντες πάντες εἰς
 τὰ πλοῖα, ὄχοντο πλέοντες ἐπὶ τῆς Θρηκίης, καὶ ἐν-
 θάυτα ἐκτίσαν πόλιν Ἀβδηρά· τὴν πρότερος τούτων 5
 Κλαζομένιος Τιμήσιος κτίσας, οὐκ ἀπάνητό, ἀλλ' ὅτ' ὁ
 Θρηκίαν ἐξελαθεῖς, τιμὰς νῦν ὑπὸ Τηίων τῶν ἐν Ἀβδη-
 ραῖς εἰς ἥρας ἔχει.

169 Οὗτοι μὲν νῦν Ἰώνων μῦνοι, τὴν δουλοσύνην οὐκ ἀνε-
 χόμενοι, ἐξέλιπον τὰς πατρίδας. οἱ δ' ἄλλοι Ἴωνες,
 ἡλὴν Μιλησίων, διὰ μάχης μὲν ἀπικέατο Ἀρπάγω,
 κατὰ πρῶτον οἱ ἐκλαπόντες, καὶ ἄνδρες ἐγένοντο ἀγαθοὶ,
 περὶ τῆς ἑαυτοῦ ἑκάστος μαχόμενοι· ἐσσωθέντες δὲ καὶ 5
 αἰλόντες, ἔμενον κατὰ χώραν ἑκάστοι, καὶ τὰ ἐπιτασ-
 σόμενα ἐπετέλεον. Μιλησίοι δὲ, ὡς καὶ πρότερόν μοι

liter vero, atque hi, Teii etiam fecerunt. Nam post-
 quam murum illorum, aggere iacto, cepit Harpagus,
 cuncti navibus conscensis abierunt, in Thraciamque
 navigarunt, et ibi *Abderam* condiderunt coloniam:
 quam quum ante eos Clazomenius Timesius condi-
 disset, operae fructum non perceperat, sed a Thraci-
 bus erat eiectus; cui nunc honorem, ut heroi, habent
 Teii *Abderam* habitantes.

(169.) Isti igitur soli ex Ionibus fuere, qui servi-
 tutem non sustinentes, patrias sedes reliquerunt. Cae-
 teri Iones, exceptis Milesiis, armis cum Harpago
 dimicarunt, quemadmodum hi qui terra excessere,
 fortesque viri fuerunt, quique pro sua patria pug-
 nantes: sed victi expugnatique, in sua quique patria
 manentes imperata fecerunt. Milesii vero, qui, ut
 praedictum est, cum ipso Cyro focus pepigerant,

ἔπειτα, αὐτῷ Κύρῳ ὅρκιον παρασάμενοι, ἠσυχάζαντες
 Οὐτως δὲ τὸ δεύτερον Ἰωνὴ ἐδεσφύλωτο. οἷς δὲ τοῖς ἐν
 10 τῇ ἡπείῳ Ἴωνας ἐχειρώσατο Ἀρπαγος, οἱ τὰς κήτους
 ἔχοντες Ἴωνες, καταφρόνησαντες ταῦτα, σφίας αὐτοὺς
 ἔδωσαν Κύρῳ. Κεκακωμένων δὲ Ἰώνων, καὶ συλλε- 170
 γομένων οὐδὲν ᾔσθεν ἐς τὸ Πανιώνιον, πυθάνομαι γνῶ-
 μην Βιάντα ἀνδρα Πριηνεῖα ἀποδέξασθαι Ἴωσι χρησι-
 μωτάτην· τῇ εἰ ἐπίβοντο, παρέιχε αὖ σφι εὐδαιμονίαν
 5 Ἑλλήνων μάλιστα· ὅς ἐκέλευε „κοινῷ στόλῳ Ἴωνας
 „αἰεθόντας πλέειν ἐς Σαρδῶν, καὶ ἔπειτα πόλιν μίαν
 „κρίζειν πάντων Ἰώνων. καὶ οὕτω ἀπαλλαχθέντας
 „σφείας δουλοσύνης, εὐδαιμονήσειν, ἡσῶν τε ἀπασῶν
 „μειγίστην νεμομένους, καὶ ἀρχοντας ἄλλων μένουσι
 10 „ὅς σφι ἐν τῇ Ἰωνίῃ οὐκ, ἔφη, ἐνορᾶν ἐλευθερίην ἔτι

quietem habuerunt. Atque ita quidem *Ionis* iterum
in libertatem redacta est. Postquam vero *Iones* con-
 tinentem incolentes subegit Harpagus, insulani *Iones*,
 horum exemplo perterriti, ultro se *Cyro* tradiderunt.
 (170.) His malis afflicti *Iones* quum nihilo minus
 ad *Panionium* convenirent, *Biantem* civem *Prie-*
nensem audio saluberrimam illis aperuisse senten-
 tiam; quam si essent secuti, potuerant *Græcorum*
 omnium esse opulentissimi. Hortabatur ille, ut so-
 ciata classe *Iones* vela darent ventis, et in *Sar-*
diniam navigarent, ibique unam *Ionum* omnium
 conderent civitatem: ita servitute liberatos, opu-
 lentos fore, insulam omnium maximam obtinen-
 tes, aliisque imperantes; qui si in *Ionis* manerent,
 non videre se, ait, quo pacto libertatem umquam
 sint recuperaturi. Hæc fuit *Biantis* sententia, quum

πείσομένη, “ Αὕτη μὲν Βίαντος τοῦ Παιήτης γνῶμη,
ἐπὶ δὲ καθαρμένοις Ἴωσι γενομένη. χρηστὴ δὲ καὶ πρὸς
ἢ διαφθαρεῖναι Ἰωνίην, Θάλεω ἀνδρὸς Μιλησίου ἐγένε-
το, τὸ ἀνέκαθεν γένος ἑόντος Φοίνικος· ὃς ἐκέλευε ἐν βου-
λευτήριον Ἴωνας ἐπαῆσθαι, τὸ δὲ εἶναι ἐν Τέῳ· Τέων 15
γὰρ μέσον εἶναι Ἰωνίης. τὰς δὲ ἄλλας πόλεις οἰκειομέ-
νῃς, μηδὲν ἥσσον νομίζεσθαι κατάπερ εἰ δῆμοι εἴεν.
οὕτω μὲν δὴ σφι γνῶμας τοιάσδε ἀπεδέξαντο.

171 Ἄρπαγος δὲ καταστρεφάμενος Ἰωνίην, ἐποίητο
στρατήνῃ ἐπὶ Κᾶρας καὶ Καυνίους καὶ Λυκίους, αἵμα
ἀγόμενες καὶ Ἴωνας καὶ Αἰολέας. Εἰσὶ δὲ τούτων Κᾶ-
ρες μὲν ἀπογόμενοι ἐς τὴν ἡπειρὸν ἐκ τῶν νήσων. τὸ γὰρ
παλαιὸν ἑόντες Μίνω τε κατήκοι, καὶ καλεόμενοι Λέ- 5
λεγες, εἶχον τὰς νήσους, Φόρον μὲν οὐδένα ὑποτελέαν-

iam perditae essent res Ionum. Sed etiam, priusquam
pessum iret Ionia, salutaris fuerat *Thaletis* sententia,
civis Milesii, qui generis originem e Phoenicia repe-
tebat. Is Ionas erat hortatus, *ut unam communem*
curiam haberent, quae esset Tei: Teum enim me-
ditullium esse Ioniae: reliquae autem civitates, a
Ionibus habitatae, nihilo minus suis uterentur
institutis, perinde ac si singuli essent populi.
Tales illis sententias duo hi viri in medium propo-
suerunt.

(171.) Ioniâ subactâ *Harpagus* bellum intulit Ca-
ribus, Cauniis, atque Lyciis, simul et Ionas et Ae-
olenses secum ducens. CARES, quos dixi, ex insulis
in continentem olim advenerant. Prius enim *Minois*
imperio subiecti, Lelegesque nominati, insulas inco-
luerant: et tributum quidem, quoad ego auditu, ul-

ρον ἀπίκοντο. Κατὰ μὲν δὴ Κᾶρες οὕτω Κρήτες λέγουσι γενέσθαι. οὐ μὲν τοι αὐτοί γε ὁμολογέουσι τούτοις οἱ Κᾶρες· ἀλλὰ νομίζουσι αὐτοὶ ἑαυτοὺς εἶναι αὐτόχθονας ἡπειρώτας, καὶ τῷ οὐνόματι τῷ αὐτῷ αἰεὶ δια- 25
 χρεωμένους τῷπερ νῦν. ἀποδείκνῦσι δὲ ἐν Μυλάσοι-
 σι Διὸς Καρίου ἱερὸν ἀρχαῖον, τοῦ Μυσοῖσι μὲν καὶ
 Λυδοῖσι μέτεστι, ὡς κασιγνήτοισι ἐοῦσι τοῖσι Καροῖ.
 τὸν γὰρ Λυδὸν καὶ τὸν Μυσὸν λέγουσι εἶναι Καρὸς
 ἀδελφεούς. τούτοις μὲν δὴ μέτεστι ὅσοι δὲ, ἔοντες 30
 ἄλλου ἔθνους, ὁμόγλωσσοι τοῖσι Καροῖ ἐγένοντο, τού-
 172 τοις δὲ οὐ μέτα. Οἱ δὲ Καύνιοι, αὐτόχθονες, δο-
 κέειν ἐμοί, εἰσὶ αὐτοὶ μέντοι ἐκ Κρήτης Φασὶ εἶναι.
 προσκεχωρήκασι δὲ γλῶσσαν μὲν πρὸς τὸ Καρικὸν
 ἔθνος, ἢ οἱ Κᾶρες πρὸς τὸ Καυνικόν· τοῦτο γὰρ οὐκ

runt. Haec quidem de Caribus Cretenses memorant; at Cares ipsi his non adsentiantur; sed a prima gentis origine continentem se autumant incoluisse, eodemque nomine semper fuisse adpellatos, quo nunc utuntur. Ostenduntque in oppido, cui Mylasa nomen, priscum *Iovis Carii* templum, quod quidem cum Mysis atque Lydis commune habent, ut qui consanguinei sint Carum; Lydum enim et Mysum fratres Caris aiunt fuisse. Cum his igitur templum illud commune habent; sed quicumque ex alia gente sunt, quamvis eadem cum Caribus linguâ utentes, ad hos communio illa nihil pertinet. (172.) *Caunii* vero ex eadem, quam incolunt, terrâ oriundi mihi videntur, quamquam ipsi se Cretenses esse affirmant. Linguam vero aut ipsi ad Caricum populum adcommodarunt, aut Cares ad Caunium; nec enim hoc diiudicare li-

- 5 ἔχω ἀτρεκέως διακρίναι. νόμοισι δὲ χρεώνται κεχωρισ-
 μένοισι πολλὸν τῶν τε ἄλλων ἀνθρώπων καὶ Κερῶν.
 τοῖσι γὰρ κάλλιστόν ἐστι, κατ' ἡλικίην τε καὶ φιλοφρο-
 νείαν συγγίνεσθαι ἐς πᾶσιν, καὶ ἀνδράσι καὶ γυναιξί
 καὶ παισὶ. ἰδρυθέντων δὲ σφι ἱερῶν ξεινικῶν, μετέπει-
 10 τα ὥς σφι ἀπέδοξε, (ἔδοξε δὲ τοῖσι πατρίοισι μῦθον
 χρᾶσθαι θεοῖσι,) ἐνδύντες τὰ ὅπλα ἅπαντες Κερῶνιοι
 ἠΐθρην, τύπτοντες δούρασι τὸν ἥρα, μέχρι οὐρανὸν τῶν
 Καλυδονικῶν ἔποντο, καὶ ἔφασαν ἐμβαλεῖν τοὺς ξειν-
 κούς θεούς. καὶ οὗτοι μὲν τρόποισι τοιοῦτοισι χρεώπται.
 Οἱ δὲ Λύκιοι ἐκ Κρήτης τῶρχαῖον γεγονόασιν. τὴν γὰρ 173
 Κρήτην εἶχον τὸ παλαιὸν πᾶσαν βάρβαροι. διενειχθέν-
 των δὲ ἐν Κρήτῃ περὶ τῆς βασιλείης τῶν Εὐρώπης πα-
 δων, Σαρπηδόνας τε καὶ Μίνω, ὥς ἐπεκράτησε τῇ στά-
 5 σει Μίνως, ἐξήλασε αὐτὸν τε Σαρπηδόνα καὶ τοὺς

quido possum. Institutis autem utuntur longe et ab aliis populis et a Garibus discrepantibus; habetur enim apud illos honestissimum, ut secundum aetatem et amicitiam catervatim ad computationes convenient viri, et mulieres, et pueri. Iidem, quum prius templa constituta habuissent peregrinorum deorum, deinde mutata sententia, postquam eis placuit non nisi patriis uti diis, arma capessiverunt cunctis senes iuvenesque, et hastis aërem ferientes usque ad Calyndicos montes progressi sunt, dicentes se peregrinos eiicere deos. Talibus institutis Caunii utuntur. (173.) Lycii vero antiquitus ex Creta erant oriundi. Cretani enim omnem olim barbari tenebant. Quum vero de regno in Creta dissiderent Europae filii, Sarpedon et Minos, superior ex contentione discedens Minos, Sar-

στάσιώτας αὐταῖ· οἱ δὲ ἀπωσθέντες, ἀπίκοντο τῆς Ἀσίας εἰς γῆν τὴν Μιλυάδα· τὴν γὰρ νῦν Λύκιοι νέμονται, αὕτη τὸ παλαιὸν ἦν Μιλυάς· οἱ δὲ Μιλυαί, τότε Σόλυμοι ἐκαλέοντο. τέως μὲν δὴ αὐτέων Σαρπηδῶν ἦρχε· οἱ δὲ ἐκάλοντο, τό περ τε ἠνείκοντο ὄνομα, καὶ 10 νῦν ἔτι καλέονται ὑπὸ τῶν περιοίκων οἱ Λύκιοι, Τερμίλαι. αἷς δὲ ἐξ Ἀθηνέων Λύκος ὁ Πανδίωνος, ἐξελαθεῖς καὶ αὐτός ὑπὸ τοῦ ἀδελφεοῦ Αἰγέως, ἀπίκητο εἰς τοὺς Τερμίλας παρὰ Σαρπηδόνα, οὕτω δὲ κατὰ τοῦ Λύκου τὴν ἐπαυμίην Λύκιοι ἀνὰ χρόνον ἐκλήθησαν. 15 νέμοισι δὲ, τὰ μὲν Κρητικαῖσι, τὰ δὲ Καρικαῖσι χρέωνται. ἐν δὲ τούτῳ ἴδιον νενομίκασι, καὶ οὐδαμοῖσι ἄλλοισι συμφέρονται ἀνθρώπων· καλέουσι ἀπὸ τῶν μητέρων ἑαυτούς, καὶ οὐκ ἀπὸ τῶν πατέρων. εἰρομένου δὲ

pedonem eiusque assecclas eiecit. Tum hi, insulâ expulsi, in Asiam pervenerunt, in terram Milyadem: nam, quam regionem nunc *Lyciî* incolunt, haec olim *Milyas* erat: Milyae vero Solymi olim nominabantur. Aliquantum igitur temporis regnum in eos obtinuit Sarpedon: ipsi vero nominabantur, quod et olim nomen obtinuerant, et quo etiam nunc Lyciî a finitimis adpellantur, *Termilae*. Ut vero Athenis *Lycus*, Pandionis filius, et ipse a fratre expulsus Aegeo, in Termilas ad Sarpedonem pervenit, inde demum, a Lyci nomine, successu temporis, *Lyciî* sunt adpellati. Institutis autem utuntur partim Creticis, partim Caricis. Unum autem hocce proprium habent, nec cum ullis aliis hominibus commune: sese ipsi a matribus nominant, non a patribus. Si quis ex altero, quis sit, quaerit; respondebit illi hic, *esse*

20 ετέρου τὸν πλησίον, τίς εἴη, καταλέξει ἑαυτὸν μητρόθεν, καὶ τῆς μητρὸς ἀνανεμέεται τὰς μητέρας. καὶ ἦν μὲν γὰρ γυνὴ ἀστὴ δούλῳ συναικῆσι, γενναῖα τὰ τέκνα νεόμυσται· ἦν δὲ ἀνὴρ ἀστὸς, καὶ ὁ πρῶτος αὐτέων, γυναικα ξείνην ἢ παλλακὴν ἔχη, ἄτιμα τὰ τέκνα γίνεται.

Οἱ μὲν νυν Κᾶρες οὐδὲν λαμπρὸν ἔργον ἀποδεξά- 174
μενοι, ἐδουλώθησαν ὑπὸ Ἀρπάγου· οὔτε αὐτοὶ οἱ Κᾶρες ἀποδεξάμενοι οὐδὲν, οὔτε ὅσοι Ἑλλήνων ταύτην τὴν χώραν οἰκεῖουσιν. οἰκεῖουσιν δὲ καὶ ἄλλοι, καὶ Λακεδαιμό-
5 νιον ἄποικοι Κνίδιοι, τῆς χώρας τῆς σφετέρης τετραμ-
μένης ἐς πόντον, τὸ δὲ Τριόπιον καλεῖται. ἀσχημὴς
δὲ ἐκ τῆς χερσονήσου τῆς Βυζασσίδος, εὐούσης τε πά-
σης τῆς Κνιδίης, πλην ὀλύγης, περιήρου· (τὰ μὲν γὰρ
αὐτῆς πρὸς βορρὴν ἄνεμον, ὁ Κεραμεικὸς κόλπος ἀπέρ-

*se huius vel illius matris filium, et matris suae
matres a superioribus temporibus repetet. Porro, si
mulier, quae civis sit, servo nupserit, honesto loco
nati censentur liberi: sin vir civis, atque etiam prin-
ceps civium, peregrinam aut uxorem aut pellicem
habet, ignobiles erunt liberi.*

(174.) Iam Cares quidem, nullo claro edito faci-
tate, subiugati sunt ab Harpago: nec vel Cares ipsi
memorable quidquam tunc gesserunt, nec quicum-
que natione Graeci illam regionem incolunt. Inco-
lunt autem quum alii, tum Lacedaemoniorum coloni
Cnidii, quorum ager mari est obversus, Triopium-
que vocatur. Initium capit Cnidiorum ditio a Bybas-
sia peninsulâ, et est tota, exiguo excepto spatio, mari
circumflua: nam quae pars eius ad septemtrionem
spectat, eam Ceramicus sinus includit; quae vero ad

Herod. T. I. P. I.

O

γεί· τὰ δὲ πρὸς νότον, ἡ κατὰ Σύμην τε καὶ Ῥόδον 10
 θάλασσα·) τὸ ὦν δὲ ὀλίγον τοῦτο, ἐὼν ὅσον τε ἐπὶ
 πέντε στάδια, ὥρυσσον οἱ Κνίδιοι, ἐν ὧν Ἀρπαγὸς
 τὴν Ἰωνίην καταστρέφετο, βουλόμενοι νῆσον τὴν χώρην
 ποιῆσαι. ἐντὸς δὲ πᾶσα σφι ἐγένετο· τῇ γὰρ ἡ Κνιδίη
 χώρην ἐς τὴν ἡπείρου τελευτᾷ, ταύτῃ ὁ ἰσθμὸς ἐστὶ τὸν 15
 ὥρυσσον. καὶ δὴ πολλῇ χειρὶ ἐργαζομένων τῶν Κνι-
 δίων· μᾶλλον γάρ τι καὶ θειότερον ἐφαίνοντο τιτράσσε-
 σθαι οἱ ἐργαζόμενοι τοῦ οἰκότος τὰ τε ἄλλα τοῦ σώ-
 ματος, καὶ μάλιστα τὰ περὶ τοὺς ὀφθαλμούς, θρασυ-
 μένῃς τῆς πέτρης· ἐπιμπόν ἐς Δελφοὺς διατρέχοντες 20
 ἐπερησομένους τὸ ἀντίχον. ἡ δὲ Πυθίη σφι, ὡς αὐτῇ
 Κνίδιοι λέγουσι, χαῖ ἐν τριμέτρῳ τόνῳ τάδε·
 Ἰσθμὸν δὲ μὴ πυργούτε, μὴδ' ὀρύσσετε·

meridiem, mare quod ad Symen et Rhodum est. Istud igitur exiguum spatium, quod quinque fere stadiorum est, perfodere instituerunt Cnidii per illud tempus quo Ioniam Harpagus subegit, cupientes ex agro suo insulam facere. Erat autem universa eorum ditio intra isthmum; nam ubi illa versus continenter desinit, ibi is isthmus est, quem perfodiebant. Multorum igitur hominum manibus in opere occupatis, quum magis quam consentaneum erat viderentur et alia corporis membra et maxime oculi eorum qui opus faciebant et petram perfringebant, ut adpareret non sine deorum numine id fieri; placuerunt Delphos qui consulerent oraculum quidnam esset quod ipsis adversaretur. Quibus Pythia, et ipsi fatentur Cnidii, trimetro tenore haecce respondit:
Nec aggerate, nec vel isthmum fodite;

Zeus γὰρ κ' ἔθηκε νῆσον, εἰ κ' ἐβούλετο.

- 25 Κνίδιοι μὲν, ταῦτα τῆς Πυθίης χρησάσης, τοῦ τε ὀρύγματος ἐπαύσαντο καὶ Ἀρπάγῳ, ἐπιόντι σὺν τῷ στρατῷ, ἀμαχητὶ σφεας αὐτοὺς παρέδωκαν. Ἦσαν δὲ 175 Πηδασεῖς οἰκοῦντες ὑπὲρ Ἀλικαρνησσοῦ μεσόγαιαν τοῖσι ὅπως τι μέλλοι ἀνεπιτήδεον ἔσεσθαι, αὐτοῖσί τε καὶ τοῖσι περιόικοις, ἡ ἱερεὶα τῆς Ἀθηναίης πῶγωνα 5 μέγαν ἴσχει. τρεῖς σφί τοῦτο ἐγένετο. οὗτοι τῶν περὶ Καρίην ἀνδρῶν μουνόι τε ἀντέσχον χρόνον Ἀρπάγῳ, καὶ πρήγματα παρέσχον πλεῖστα, ὅρας τευχίσαντες, τῷ οὐνομά ἐστι Λίδη. Πηδασεῖς μὲν νυν χρόνῳ ἐξαιρέθησαν. Λύκιοι δὲ, ὡς ἐς τὸ Ξάνθιον πεδῖον ἤλασε 176 ὁ Ἀρπάγος τὸν στρατὸν, ὑπεξίοντες, καὶ μαχόμενοι ὀλίγοι πρὸς πολλούς, ἀρετὰς ἀπεδείκνυντο· ἐσσωθέντες

nam, si placuisset, insulam dederat Deus.

Quo accepto responso, Cnidii a fodiendo destitit; et Harpago cum exercitu advenienti ultro sese, nullâ initâ pugnâ, dediderunt. (175.) Fuere autem *Pedaesenses*, mediterranea super *Halicarnassum* habitantes: quibus quoties publice imminet aliquod incommodum, sacerdos foemina *Minervae* ingentem emit tit *barbam*; quae res illis tribus separatim temporibus accidit. Hi soli ex omnibus *Cariam* habitantibus *Harpago* aliquamdiu restitere, et plurimam illi molestiam crearunt; quum montem, cui *Lida* nomen, muro muniissent. Sed et hi haud multo post sunt expugnati. (176.) *Lycii* vero, ut in *Xanthium* campum *Harpagus* promovit exercitum, eductis copiis pugnam inierunt, pauci adversus multos, et egregia virtutis specimina edidere. Sed praelio superati, et

δὲ, καὶ κατειληθέντες ἐς τὸ ἄστυ, συνήλυσαν ἐς τὴν
 ἀκρόπολιν τὰς τε γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα καὶ τὰ χρή- 5
 ματα καὶ τοὺς οἰκέτας· καὶ ἔπειτα ὑπήψαν τὴν ἀκρό-
 πολιν πᾶσαν ταύτην καίεσθαι. ταῦτα δὲ ποιήσαντες
 καὶ συνομόσαντες ὅρκους δεινούς, ὑπεξελθόντες ἀπέθα-
 νον πάντες Ξάνθιοι μαχόμενοι. τῶν δὲ νῦν Λυκίων Φα-
 μένων Ξανθίων εἶναι, οἱ πολλοί, πλήν ὀγδῶντα 10
 ἰστίων, εἰσὶ ἐπήλυδες· αἱ δὲ ὀγδῶντα ἰστίαι αὐταὶ
 ἔτυχον θνητὰ ἐκδημέουσαι, καὶ οὕτω περιεγένοντο.
 τὴν μὲν δὴ Ξάνθον οὕτως ἔσχε ὁ Ἄρπαγος. παραπλη-
 σίως δὲ καὶ τὴν Καῦνον ἔσχε. καὶ γὰρ οἱ Καῦνιοὶ τοὺς
 Λυκίους ἐμμήσαντο τὰ πλέω.

177 Τὰ μὲν νυν κάτω τῆς Ἀσίας Ἄρπαγος ἀνάστατα
 ἐποίησε· τὰ δὲ ἄνω αὐτῆς, αὐτὸς Κῦρος, πᾶν ἔθνος κα-
 ταστρέφόμενος, καὶ οὐδὲν παρίεις. τὰ μὲν νυν αὐτέων

in oppidum compulsi, congregatis in arcem uxori-
 bus liberisque et rebus pretiosis et servis, ignem sub-
 iecerunt arci, ut tota concremaretur. His factis, diris
 iuramentis invicem adstricti, egressi sunt, et fortiter
 pugnantes Xanthii omnes obierunt. Eorum Lycio-
 rum, qui nostra aetate Xanthios se esse praedicant,
 advenae sunt plerique, exceptis octoginta familiis;
 quae familiae tunc temporis forte domo aberant, at-
 que ita superfuerunt. Xantho igitur tali modo poti-
 tus Harpagus est. Simili vero ratione etiam Cauno
 est potitus; nam et Caunii maiori ex parte Lycios
 sunt imitati.

(177.) Inferiorem igitur Asiam subegit Harpagus,
 superiora autem Asiae Cyrus ipse; singulos popu-
 los in potestatem suam redigens, nullumque praeter

πλέω παρήσομεν· τὰ δὲ οἱ παρῆσχε πόνον-τε πλείστον,
5 καὶ ἀξιαπηγητότατά ἐστι, τούτων ἐπιμνήσομαι.

Κύρος ἐπεὶ τε τὰ πάντα τῆς ἡπείρου ὑποχείρια ἐποίη- 178
σατο, Ἀσσυρίοισι ἐπετίθετο. Τῆς δὲ Ἀσσυρίας ἐστὶ τὰ
μὲν κου καὶ ἄλλα πολίσματα μεγάλα πολλά· τὸ δὲ
ὀνομαστότατον καὶ ἰσχυρότατον, καὶ ἐνθα σφι, Νίναι
5 ἀναστάτου γενομένης, τὰ βασιλῆα κατεστήκει, ἦν
ΒΑΒΥΛΩΝ· εὐῶσα τοιαύτη δὴ τις. πόλις κέσται ἐν πε-
δίῳ μεγάλῳ, μέγαθος εὐῶσα μέτωπον ἑκάστον, εἴκσι
καὶ ἑκατὸν σταδίων, εὐούσης τετραγώνου· οὗτοι στάδιοι
τῆς περιόδου τῆς πόλιος γίνονται συνάπαντες ὁγδώκοντα
10 καὶ τετρακόσιοι. τὸ μὲν νυν μέγαθος τοσούτον ἐστὶ τοῦ
ἄστεος τοῦ Βαβυλωνίου. ἐκεκόςμητο δὲ ὡς οὐδὲν ἄλλο
πόλισμα τῶν ἡμεῖς ἴδμεν. τὰ Φρος μὲν πρώτῃ μιν βα-

mittens. Cuius res gestas plerasque quidem silentio
nos praeteribimus: quae vero plurimo cum labore
gessit, quaeve prae caeteris maxime sunt memorabi-
lia, eorum faciam mentionem.

(178.) Universo continente inferioris Asiae pote-
stati suae subiecto, *Assyrios* CYRUS adgressus est.
Sunt autem Assyriae quum aliae urbes insignes multae,
tum clarissima omnium et munitissima, quae post
Ninum eversam regiam sedes erat, *Babylon*; cuius
haec erat conditio. Sita in ampla planitie, formam
habet quadratam, cuius quodque latus centum et vi-
ginti stadia metitur: ita totius urbis circuitus confi-
citur quadringentorum octoginta stadiorum. Haec
amplitudo est urbis Babyloniae. Exornata vero in-
structaque erat ita, ut nulla alia cuius ad nos notitia
pervenit. Statim fossa eam circumdat alta lataque,

θεά τε καὶ εὐρέα καὶ πλήη ὕδατος περιβέει· μετὰ δέ,
 τείχος πενήκοντα μὲν πήχεων βασιλῆων ἐὼν τὸ εὖρος,
 ὑψὸς δέ, διηκοσίαν πήχεων. ὁ δὲ βασιλῆϊος πήχυς τοῦ 15
 179 μετρίου ἐστὶ πήχεος μέζων τρισὶ δακτύλοισι. Δεῖ δὴ
 με πρὸς τούτοις ἐπιφράσαι, ἵνα τε ἐκ τῆς τάφρου ἡ
 γῆ ἀναισιμώδῃ, καὶ τὸ τείχος ὅτινα τρόπον ἐργαστο.
 οὐρύσσαντες ἅμα τὴν τάφρον, ἐπλύνθουσιν τὴν γῆν τὴν ἐκ
 τοῦ οὐρύγματος ἐκφερομένην· ἐλκύσαντες δὲ πλύνθους 5
 ἱκανὰς, ὥπτησαν αὐτὰς ἐν καμίνοις. μετὰ δέ, τέλ-
 ματι χρεώμενοι ἀσφάλτῳ θερμῇ, καὶ διὰ τρήκοντα
 δόμων πλίνθους τάρσους καλὰ μὲν διαστοιβάζοντες, ἔδει-
 μαν πρῶτα μὲν τῆς τάφρου τὰ χεῖλεα· δευτέρα δέ,
 αὐτὸ τὸ τείχος τὸν αὐτὸν τρόπον. ἐπάνω δὲ τοῦ τείχεος 10
 παρὰ τὰ ἔσχατα, οἰκῆματα μουνόκωλα ἔδειμαν, τε-
 τραμμένα ἐς ἄλληλα· τὸ μέσον δὲ τῶν οἰκημάτων ἔλι-

et aqua numquam non repleta: dein murus, cuius
 latitudo quinquaginta cubitorum regionum est, alti-
 tudo ducentorum cubitorum. Est autem cubitus re-
 gius maior vulgari tribus digitis. •(179.) Oportet me
 vero ad haec declarare, quem in usum insumta sit
 terra e fossa egesta, et murus ille quo pacto fuerit
 confectus. Ut fossam fodiebant, ita simul tetram e
 fossa egestam formabant in lateres: utque laterum
 probabilem numerum duxerant, ita eos in fornacibus
 coquebant. Tum loco calcis asphaltō calidā utentes,
 et tricesimo cuique laterum ordinī arundinum alas
 interstipantes, primum labia construxerunt fossae,
 deinde ipsum murum eodem modo. Super muro vero
 in utriusque lateris orā, contiguas aedificarunt do-
 munculas, sibi invicem obversas; medium autem

πον τεθρίπκῃ περιέλασθαι. πύλαι δὲ ἐγκαταῖσι πέριξ τοῦ
 τείχους ἑκατὸν, χαλκαὶ πᾶσαι καὶ σταθμοὶ τε καὶ
 15 ὑπέρθυρα ὡσαύτως. ἔστι δὲ ἄλλη πόλις ἀπέχουσα
 οὐκ ἠμερέων ὁδὸν ἀπὸ Βαβυλῶνος. Ἴς οὖνομα αὐτῇ.
 ἐνθα ἔστι ποταμὸς οὐ μέγας. Ἴς καὶ τῷ ποταμῷ τὸ
 οὖνομα. ἐσβάλλει δὲ αὗτος ἐς τὸν Εὐφράτην ποταμὸν
 τὸ ρέεθρον. αὗτος ὢν ὁ Ἴς ποταμὸς, αἶμα τῷ ὕδατι
 20 θέρμενους ἀσφάλτου ἀναδιδόι παλλούς· ἐνθεν ἡ ἀσφαλ-
 τος ἐς τὸ ἐν Βαβυλῶνι τείχος ἐκομίσθη. Τετείχιστο 180
 μὲν νυν ἡ Βαβυλὼν τῷ τῷ τοιῷδε. ἔστι δὲ δύο ὁδοὶ
 τῆς πόλεως· τὸ γὰρ μέσον αὐτῆς ποταμὸς διέρχει, τῷ
 οὖνομά ἐστι Εὐφράτης. ῥέει δὲ ἐξ Ἀρμενίων, ἐὼν μέ-
 5 γας, καὶ βαθύς, καὶ ταχύς· ἐξίει δὲ αὗτος ἐς τὴν Ἐρυ-
 θρὴν θάλασσαν. τὸ ὢν δὴ τείχος ἐκάτερον τοὺς ἀγκῶ-
 νας ἐς τὸν ποταμὸν ἐλήλαται. τὸ δὲ ἀπὸ τούτου, αἱ

spatium tantum reliquerunt, ut circumagi quadri-
 gae possent. In muro circumcirca centum sunt por-
 tae, aeneae omnes; et postes etiam, et superiora li-
 mina, iidem ex aere. Est autem aliud oppidum, octo
 dierum itinere distans a Babylone, cui nomen Is.
 Ibi fluvius est, non magnus, cui et ipsi Is nomen,
 qui in Euphratem undam suam infundit. Hic igitur
 Is fluvius simul cum undâ suâ complures edit gru-
 mps asphalti: unde ad aedificandum murum Babylo-
 nis asphaltus devecta est. (180.) Tali igitur modo
 munita Babylon est. Sunt autem duae urbis regio-
 nes: mediam enim perfluit et in duas partes dividit
 flumen, cui nomen *Euphrates*. Is ex Armenia fluit
 amplius et altus atque rapidus; exonerat se autem in
 Erythraeum mare. Murus igitur utrimque brachia ad

ἐπικαμπταὶ παρὰ χεῖλος ἐκάτερον τοῦ ποταμοῦ, αἵμα-
 σιὴ πλίνθων ὅπτεον παρατείνει. τὸ δὲ ἄστυ αὐτὸ, εἰς
 πλήρες οἰκίεων τριερόφων τε καὶ τετρωρόφων, κατὰ 10
 τέμνηται τὰς ὁδοὺς ἰθείας, τὰς τε ἄλλας, καὶ τὰς
 ἐπικαρσίας τὰς ἐπὶ τὸν ποταμὸν ἐχούσας. κατὰ δὲ αὐτὴν
 ἐκάστην ὁδὸν ἐν τῇ αἵμασι τῇ παρὰ τὸν ποταμὸν πυ-
 λίδες ἐπῆσαν, ὅσαι περ αἱ λαῦραι, τοσαῦται ἀριθμὸν.
 ἦσαν δὲ καὶ αὗται χάλκεαι, φέρουσαι καὶ αὐταὶ ἐς 15
 181 αὐτὸν τὸν ποταμὸν. Τοῦτο μὲν δὲ τὸ τεῖχος θάρσει
 ἐστὶ. ἕτερον δὲ ἔσθωθεν τεῖχος περιβεῖ, οὐ πολλῶν
 ἀσθενέστερον τοῦ ἑτέρου τείχεος, στεινότερον δέ. Ἐν δὲ
 Φάρσει ἐκατέρω τῆς πόλεως τετείχιστο ἐν μέσῳ. ἡ γὰρ
 ἦεν τὰ βασιλῆα, περιβέλω μεγάλην τε καὶ ισχυράν 5.

CLXXXI. 5. ἦεν. εἶεν unus cod. ms. μὲν corrigunt viri docti.
 Poteras et ἐν τῷ ἐνι suspicari.

flumen usque ducta habet: inde inflexa procedit
 utrimque maceria ex coctili latere, quae utrique
 minis labio praetenditur. Urbs ipsa domibus repleta
 est trium aut quatuor tabulatorum; per eamque du-
 ctae sunt viae ad lineam directae, quum aliae, tum
 eae quae e transverso ad flumen pertinent. Ad quem-
 que harum viarum apertae sunt in maceria iuxta flu-
 men decurrente portae minores, totidem numero quot
 viae sunt: atque etiam hae portae ex aere sunt, per
 quas ad ipsum flumen transitur. (181.) Murus quem
 dixi, robur praecipuum munimenti est: circumdu-
 ctus est autem interius alius murus, haud multo in-
 firmior altero, sed angustior. In medio autem utrius-
 que regionis, in quas urbs dividitur, exstructa erat,
 in alterâ quidem regia aula, vasto circuitu validoque;

85, 76.

- ἐν δὲ τῷ ἑτέρῳ, Διὸς Βήλου ἱερὸν χαλκόπυλον, καὶ ἐς
 ἐμὲ τοῦτο ἔτι ἔσθ', δύο σταδίων πάντα, ἐὼν τετράγωνον.
 ἐν μέσῳ δὲ τῷ ἱεροῦ πύργος στερεὸς οἰκοδομῆται,
 σταδίου καὶ τὸ μῆκος καὶ τὸ εὖρος· καὶ ἐπὶ τούτῳ τῷ
 10 πύργῳ ἄλλος πύργος ἐπιβέβηκε, καὶ ἕτερος μάλα ἐπὶ
 τούτῳ, μέχρις οὗ ὀκτὼ πύργων. ἀνάβασις δὲ ἐς αὐ-
 τοὺς ἔξωθεν κύκλῳ περὶ πάντας τοὺς πύργους ἔχουσα
 πεποιήται. μεσοῦντι δὲ καὶ τῆς ἀναβάσιος, ἔστι κατα-
 γωγὴ τε καὶ θῶκαι ἀμπαυστήριοι, ἐν τοῖσι κατίζοντες
 15 ἀμπαύονται οἱ ἀναβαίνοντες. ἐν δὲ τῷ τελευταίῳ πύρ-
 γῳ νηὸς ἔστι μέγας· ἐν δὲ τῷ νηῷ κλίνη μεγάλη
 κεῖται εὖ ἐστρωμένη, καὶ οἱ τράπεζα παρακέεται χρυ-
 σίη. ἀγαλλμα δὲ οὐκ ἔστι οὐδὲν αὐτόθι ἐνδρυμένον· οὐδὲ
 νύκτα οὐδεὶς ἐναυλίζεται ἀνθρώπων, ὅτι μὴ γυνὴ μούνη
 20 τῶν ἐπιχωρίων, τὴν αὖ ὁ θεὸς ἔληται ἐκ πασέων, ὥς

in alterâ, Iovis Beli templum acneis portis instru-
 ctum, quod nunc etiam superest, duo stadia quaquav-
 ersum metiens, formâ quadratâ. Huius in templi
 mediô turris solida exstructa est, unum stadium tam
 in longitudinem quam in latitudinem patens: et su-
 per hac turri erecta est alia, iterumque super hac alia
 ad octo turres numero. Hae turres conscenduntur ex-
 trinsecus, viâ circum omnes sursum ducente: in me-
 diô vero adscensu diversorium est, et sellae in qui-
 bus residentes requiescere possint qui adscendunt.
 Extremae turri templum superstructum est amplum:
 quo in templo stratus lectus magnus, iuxtaque cum
 adposita mensa aurea. Imago autem aut statua nulla
 inest, neque pernoctat ibi quisquam mortalium,
 praeter unam mulierum ex indigenis, quamcumque

- λέγουσι οἱ Χαλδαῖοι, ὄντες ἱερεῖς τούτου τοῦ θεοῦ.
 182 Φασὶ δὲ οἱ αὐτοὶ οὗτοι, ἐμοὶ μὲν οὐ πιστὰ λέγοντες,
 τὸν θεὸν αὐτὸν Φοῖτᾶν τε εἰς τὸν νηὸν, καὶ ἀμπαύεσθαι
 ἐπὶ τῆς κλίνης, κατὰπερ ἐν Θήβῃσι τῇσι Αἰγυπτίῃσι
 κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὡς λέγουσι οἱ Αἰγύπτιοι· καὶ
 γὰρ δὴ ἐκεῖθι κοιμᾶται ἐν τῷ τοῦ Διὸς τοῦ Θηβαίου 5
 γυνή· ἀμφότεραι δὲ αὗται λέγονται ἀνδρῶν εὐδαμῶν
 εἰς ἐμιλίην Φοῖτᾶν· καὶ κατὰπερ ἐν Πατάροισι τῆς Λυ-
 κίας ἡ πρόμαντις τοῦ θεοῦ, ἐπεὶ γένηται· οὐ γὰρ ὦν
 αἰεὶ ἐστὶ χρηστήριον αὐτοῖ· ἐπεὶ δὲ γένηται, τότε ὦν
 183 συγκατακληίεται τὰς νύκτας ἕσω ἐν τῷ νηῷ. Ἔστι
 δὲ τοῦ ἐν Βαβυλῶνι ἱεροῦ καὶ ἄλλος κάτω νηός· ἐνθα
 ἄγαλμα μέγα τοῦ Διὸς ἐνὶ κατήμενον χρύσειον, καὶ
 οἱ τράπεζα μεγάλη παρακίεται χρυσή, καὶ τὸ βά-
 θρον οἱ καὶ ὁ θρόνος χρυσεὺς ἐστὶ· καὶ, ὡς ἔλεγον οἱ 5
 Χαλδαῖοι, ταλάντων ὀκτακοσίων χρυσοῦ πεποιήται

ex omnibus selegit deus, ut Chaldaei aiunt, qui sunt huius dei sacerdotes. (182.) Narrant autem iidem, quod mihi quidem non persuadent, ventitare hunc deum in istud templum, et in lecto illo quiescere, sicut Thebis Aegyptiis fit eodem modo, ut Aegyptii narrant, nam et ibi in Iovis Thebani templo decumbit mulier: utrumque autem harum cum nullo viro aiunt habere consuetudinem. Simile institutum Pataris in Lycia obtinet, quando ibi fatidica Dei sacerdos est; nec enim constanter ibi est oraculum: quod si est, tunc qualibet nocte cum deo illa in templo inciuditur. (183.) Est autem in Babylonico templo alia etiam aedes inferne: ubi magnum est simulacrum Iovis sedentis, cui mensa adposita aurea, et scabellum et sella ex auro: omnia, ut narraverunt

ταῦτα· ἔξω δὲ τοῦ·νηοῦ, βωμός ἐστι χρύσεος· ἔστι δὲ
καὶ ἄλλος βωμός μέγας, ὅπου θύεται τὰ τέλεα τῶν
προβάτων· ἐπὶ γὰρ τοῦ χρυσοῦ βωμοῦ οὐκ ἔξεστι
10 θύειν, ὅτι μὴ γαλαθῆναι μούνα· ἐπὶ δὲ τοῦ μέζονος
βωμοῦ καὶ καταγίζουσι λιβανωτοῦ χίλια τάλαντα
ἑτὸς ἐκάστου οἱ Χαλδαῖοι, τότε ἐπεὰν τὴν ὁρτὴν ἀγω-
σι τῷ θεῷ τούτῳ· Ἦν δὲ ἐν τῷ τεμένει τούτῳ ἔτι τὸν
χρόνον ἐκείνον καὶ ἀνδρίας δωδέκα πηχέων, χρύσεος,
15 στερέος· ἐγὼ μὲν μιν οὐκ εἶδον· τὰ δὲ λέγεται ὑπὸ
Χαλδαίων, ταῦτα λέγω· τούτῳ τῷ ἀνδριάντι Δαρεῖος
μὲν ὁ Τυτάσπεος ἐπιβουλεύσας, οὐκ ἐτόλμησε λα-
βεῖν· Ξέρξης δὲ ὁ Δαρείου ἔλαβε, καὶ τὸν ἰρῆα ἀπέ-
κτεινε, ἀπαγορεύοντα μὴ κινεῖν τὸν ἀνδριάντα· τὸ μὲν
20 δὴ ἰρὸν τοῦτο οὕτω κεκοσμητο· ἔστι δὲ καὶ ἴδια ἀναθή-
ματα πολλά.

Chaldaei, ex octingentis auri talentis confecta. Extra templum vero altare est aureum: estque praeterca alia ara ingens, ubi iustae aetatis mactantur victimae; nam ad auream illam aram non nisi lactentes mactare pecudes fas est. In maiore ara vero adolent etiam singulis annis Chaldaei mille thuris talenta, quo tempore festos dies huic deo agunt. Erat autem illa adhuc aetate in eodem templo statua solida ex auro, duodecim cubitorum: quam ego quidem non vidi, refero autem quae a Chaldaeis narrantur. Huic statuae insidiatus Darius, Hystaspis filius, non tamen ausus est eam auferre: Xerxes vero abstulit, occiso sacerdote, qui, ut statuam loco moveret, conatus erat prohibere. Atque ita quidem exornatum illud templum erat: exstant vero in eodem complura etiam privata donaria.

- 184 Τῆς δὲ Βαβυλῶνος ταύτης πολλοὶ μὲν καὶ ἄλλοι ἐγένοντο βασιλεῖς, τῶν ἐν τοῖσι Ἀσσυρίοσι λόγοισι μνήμην ποιήσομαι, οἱ τὰ τείχεά τε ἐπεκόσμησαν καὶ τὰ ἱερά· ἐν δὲ δὴ καὶ γυναῖκες δύο. ἡ μὲν πρότερον ἄρξασα, τῆς ὕστερον γενεῇσι πέντε πρότερον γενομένη, τῇ 5 οὖνομα ἦν Σεμίραμις. αὕτη μὲν ἀπεδέξατο χῶματα ἀνὰ τὸ πεδῖον ἑόντα ἀξιοθέητα· πρότερον δὲ ἐώθее ὁ πο-
- 185 ταμός ἀνὰ τὸ πεδῖον πᾶν πελαγίζειν. Ἡ δὲ δὴ δεύτερον γενομένη ταύτης βασιλεία, τῇ οὖνομα ἦν Νίτωκρῖς, (αὕτη δὲ συνετωτέρη γενομένη τῆς πρότερον ἀρξάσης,) τοῦτο μὲν, μνημόσυνα ἐλίπετο τὰ ἐγὰ ἀπηγγέσμαι· τοῦτο δὲ, τὴν Μήδων ὀρῶσα ἀρχὴν μεγάλην τε 5 καὶ οὐκ ἀτρεμίζουσαν, ἄλλα τε ἀραιρημένα ἄσπρα αὐτοῖσι, ἐν δὲ δὴ καὶ τὴν Νίνον, προεφυλάξατο ὅσα ἐδύνατο μάλιστα. Πρῶτα μὲν τὸν Εὐφράτην ποταμὸν,

(184.) *Babylonis* huius quum multi alii fuerant *Reges*, qui et urbem et templa exornarunt, quorum in *Assyriarum rerum Historiâ* faciam mentionem: tum in his etiam duae mulieres. Harum illa, quae prior regnavit, posteriorem quinque generationibus antecessit, cui nomen fuit *Semiramis*; quae aggeres per planitiem excitavit spectatu dignos, quum antea fluvius per universum campum solitus esset restagnare. (185.) Altera, quae post hanc regnavit, nomine *Nilocris*, quae priori fuit intelligentior, partim monumenta reliquit, quae commemorabo; partim, quum Medorum imperium amplum videret, nec agens quietem, quod et alia multa oppida ab illis capta essent, et in his Ninus, praemunivit se adversus illos quam maxime potuit. Primum quidem Eu-

ρέοντα πρότερον ἰδὺν, ὅς σφι διὰ τῆς πέλλος μέσης ῥέει,
 10 ταῦτον, ἀνωθεν διαύρουχας ὀρύσσασα, αὐτῷ δὴ τι ἐποίησε
 σκαλιόν, ὥστε δὴ τρεῖς ἐς τῶν τινὰ καμμένων τῶν ἐν τῇ
 Ἀσσυρίῃ ἀπικνέεται ῥέων. τῇ δὲ κώμῃ ὀνομά ἐστι, ἐς
 τὴν ἀπικνέεται ὁ Εὐφράτης, Ἀρδερικκα. καὶ νῦν οἱ ἀν
 κομίζονται ἀπὸ τῆςδε τῆς θαλάσσης ἐς Βαβυλῶνα,
 15 καταπλέοντες ἐς τὸν Εὐφράτην ποταμόν, τρεῖς τε ἐς τὴν
 αὐτὴν ταύτην κώμην παραγίνονται, καὶ ἐν τρισὶ ἡμέ-
 ρησι. τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτο ἐποίησε. Χῶμα δὲ παρέ-
 χωσε παρ' ἐκάτερον τοῦ ποταμοῦ τὸ χεῖλος, ἄξιον
 θάυματος, μέγαλης καὶ ὕψος ὅσον τί ἐστι. κατ' ὑπερθε
 20 δὲ πολλῶ Βαβυλῶνος ὥρυσσε ἑλντρον λίμνην, ὀλίγον τι
 παρατείνουσα ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ, βάθος μὲν ἐς τὸ ὕδωρ
 αἰὶ ὀρύσσουσα, εὖρος δὲ τὸ περίμετρον αὐτοῦ ποιεῦσα
 εἰκοσὶ τε καὶ τετρακοσίων σταδίων· τὸν δὲ ὀρυσσόμενον

phratem fluvium, qui Babylonem perfluit, quum an-
 tea recto cursu fluxisset, hunc illa, fossis superne
 ductis, ita tortuosum reddidit, ut ter in suo cursu ad
 quempiam Assyriae vicum perveniat. Ardericca vici
 nomen est, ad quem ita Euphrates accedit. Et nunc,
 qui ab hoc nostro mari Babylonem proficiscuntur,
 quum Euphrate fluvio versus illam descendunt, ter
 ad eundem vicum accedunt, et quidem tribus dein-
 ceps diebus. Hoc tale ab illa effectum est. Praeterea
 aggerem ad utramque fluvii ripam adgressit miratu
 dignum, quam latitudinis caussâ, tum altitudinis.
 Longe vero supra Babylonem alveum effodit reci-
 piendo lacui, nonnihil deflectens a flumine; et in
 altitudinem quidem ubique fodit usque dum aqua
 scaturiret, in amplitudinem vero circuitum alvei

χαῦν ἐκ τούτου τοῦ ὀρύγματος ἀναισίμου παρα τὰ χε-
 λεα τοῦ ποταμοῦ παραχέουσα. ἐπεὶ τε δὲ οἱ ὥρυκτο, 25
 λίβους ἀγαγομένη, κρηπίδα κύκλῳ περὶ αὐτὴν ἤλασε.
 Ἐποίησε δὲ ἀμφοτέρωθεν ταῦτα, τὸν τε ποταμὸν σκαλιόν,
 καὶ τὸ ὀρύγμα πᾶν ἕλσ᾽ ὥς ὁ τε ποταμὸς βραδυ-
 τερος εἴη, περὶ καμπὰς πολλὰς ἀγνύμενος, καὶ οἱ
 πλοοὶ ἑώσι σκολοὶ ἐς τὴν Βαβυλῶνα· ἐκ τε τῶν πλοῶν 30
 ἐκδέχεται περίσσης τῆς λίμνης μακρῆ. κατὰ τοῦτο δὲ
 εἰργάζετο τῆς χώρης τῇ αἰ τὴ ἐσβολαὶ ἦσαν, καὶ τὰ
 σύντομα τῆς ἐκ Μήδων οδοῦ, ἵνα μὴ ἐπιμισγόμενοι οἱ
 186 Μῆδοι ἐκμανθάνουσιν αὐτῆς τὰ πράγματα. Ταῦτα μὲν
 δὴ ἐκ βάθους περιβάλετο· τοιγὰρ δὲ ἐξ αὐτῶν παρσι-
 δήκην ἐποίησατο. Τῆς πόλεως εὐρύσης δύο Φαρσίων,

fecit quadringentorum et viginti stadiorum : terram
 autem ex fossa egestam insumsit in aggeres iuxta ri-
 pam fluvii iaciendos. Tum, absoluto effodiendi la-
 bore, advectis lapidibus, totum alveum circumcirce
 crepidine munivit. Quo autem ista opera fecit, flu-
 men tortuosum, et ex effosso alyeo lacunam, hoc
 consilio, ut lentior fluere flumen, multis flexibus fac-
 to illius impetu, utque flexuosa fieret navigatio, aut
 si navibus vellent excendere hostes, exciperet illos
 longus circa lacunam anfractus. Ab ea autem parte
 terrae Babyloniae fecit haec Nitocris, qua erat ex
 Media introitus et iter brevissimum; ne Medi sese
 ingerentes, res ipsius specularentur. (186.) Haec igitur
 munitiones illa ex profundo sibi circumdedit : quibus
 tale quoddam corollarium, alteri instituto veloti
 medium interponens, adiecit. Quum in duas regio-
 nes divisa urbs esset, quarum medium fluvius obti-

τοῦ δὲ ποταμοῦ μέσον ἔχοντας, ἐπὶ τῶν πρότερον βα-
 5 σιλέων ὅπως τις ἐβέλοι ἐκ τοῦ ἑτέρου Φάρσεος ἐς τοῦ-
 τερον διαβῆναι, χρῆν πλοῖα διαβαίνειν. καὶ ἦν, ὡς ἐγὼ
 δοκέω, ὁ χληρόν τοῦτο· αὕτη δὲ καὶ τοῦτο προεῖδε. ἐπεὶ
 τε γὰρ ᾤφυσσε τὸ ἑλντρον τῇ λίμνῃ, μνημόσυνον τόδε
 ἄλλα ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἔργου ἐλίπετο. ἐτάμνετο λίθους
 10 περιμήκειας· ὡς δὲ οἱ ἦσαν οἱ λίθοι ἐτοῖμοι, καὶ τὸ
 χωρίον οὐρώκετο, ἐκτρέψασα τοῦ ποταμοῦ τὸ ρέεθρον
 πᾶν ἐς τὸ ᾤφυσσε χωρίον· ἐν τῷ ἐπίμπλατο τοῦτο, ἐν
 τούτῳ ἀπεξηρασμένου τοῦ ἀρχαίου ρεέθρου, τοῦτο μὲν,
 τὰ χεῖλα τοῦ ποταμοῦ κατὰ τὴν πόλιν καὶ τὰς κα-
 15 ταβάσιαις, τὰς ἐκ τῶν πυλίδων ἐς τὸν ποταμὸν φερού-
 σας, ἀνοικοδόμησε· πλίνθοισι ὀπτήσι, κατὰ τὸν αὐτὸν
 λόγον τῷ τείχει· τοῦτο δὲ, κατὰ μέσσην κου μάλιστα
 τὴν πόλιν, τοῖσι λίθοισι, τοὺς ᾤφύξατο, οἰκοδόμει γέφυ-

nebat; superiorum regum aetate, quoties ex una re-
 gione in alteram vellet aliquis transire, navigio erat
 transeundum. Quod quum, ut equidem existimo,
 esset molestum, illa huic rei providit. Ut enim al-
 veum stagno recipiendo effudit, simul aliud hoc mo-
 numentum eiusdem operis reliquit. Lapidem caeden-
 dos curavit permagnos: qui postquam fuere parati,
 effususque locus fuit quem dixi, in hunc ipsum effos-
 sam locum cursum omnem fluminis avertit; qui locus
 ut implebatur, ita vetus fluminis alveus exsiccabatur.
 Igitur per id tempus partim fluvii labia, qua is per
 urbem decurrit, ac descensus qui ex minoribus por-
 tis ad flumen ducunt, coctis lateribus eodem modo,
 quo murus structus erat, exaedificavit: partim, in
 mediâ fere urbe, ex lapidibus, quos excindi iusse-

ραν, δέουσα τοὺς λίθους σιδήρῳ τε καὶ μολίβδῳ. ἐπι-
 τείνεσκε δὲ ἐπ' αὐτὴν, ὅπως μὲν ἡμέρῃ γένοιτο, ξύλα 20
 τετράγωνα, ἐπ' ὧν τὴν διάβασιν ἐπαιεῦντο οἱ Βαβυ-
 λῶνιοι· τὰς δὲ νύκτας τὰ ξύλα ταῦτα ἀπαίρεσκον,
 τοῦδε εἵνεκα, ἵνα μὴ διαφορέαυτες τὰς νύκτας κλέπ-
 τοιεν παρ' ἀλλήλων. αἷς δὲ τό τε ὄρυχθὲν λίμη πλήρης
 ἐγγεγόνεε ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ, καὶ τὰ περὶ τὴν γέφυραν 25
 ἐκεκόσμητο, τὸν Εὐφράτην ποταμὸν εἰς τὰ ἀρχαῖα μέ-
 θρα ἐκ τῆς λίμνης ἐξάγαγε· καὶ οὕτω τὸ ὄρυχθὲν, ἕως
 γινόμενον, εἰς δέον ἐδόκει γεγονέναι, καὶ τοῖσι πύλαι-
 187 τισι γέφυρα ἦν κατεσκευασμένη. Ἡ δ' αὐτὴ αὐτῇ
 βασιλείᾳ καὶ ἀπάτῃ τοιήδε τινα ἐμηχανήσατο. Πρῶ-
 τῶν μάλιστα λεωφόρων πυλέων τοῦ ἀστέος τάφον
 ἐαυτῇ κατεσκευάσατο μετέωρον ἐπιπολῆς αὐτῶν τῶν
 πυλέων. ἐνεκόλαψε δὲ εἰς τὸν τάφον γράμματα λέ- 5

rat, pontem aedificavit, ferro et plumbo lapides vin-
 ciens. Eo super ponte inferdiu quotidie tigna quatuor-
 ta intendeantur, quibus transirent Babylonii; noctu
 vero tollebantur haec tigna, ea caussa, ne per no-
 ctem ex altera urbis regione in alteram transeuntes
 furta exercerent. Postquam fossa lacus fuerat factus
 aqua fluminis repletus, perfectusque pons fuerat; tum
 deinde Euphrates fluviu in pristinum alveum iterum
 est derivatus: atque ita, quum effossus locus pulvis
 fieret, commode hoc recteque factum visum est, et
 civibus pons erat exstructus. (187.) Eadem regi-
 dolum etiam quempiam machinata est huiusmodi.
 Super porta urbis celeberrima sepulcrum extru-
 iussit sublime, in summo ipsius portae. Ei sepulcro
 inscriptionem incidi curavit in hanc sententiam: Si

γοντα τάδε· ΤΩΝ ΤΙΣ ἙΜΕΤ ὙΣΤΕΡΟΝ ΓΙΝΟΜΕ-
ΝΩΝ ΒΑΒΥΛΩΝΟΣ ΒΑΣΙΛΕΩΝ, ἮΝ ΣΠΑΝΙΣΗ ΧΡΗ-
ΜΑΤΩΝ, ἈΝΟΙΞΑΣ ΤΟΝ ΤΑΦΟΝ, ΛΑΒΕΤΩ ὍΚΟΣΑ
ΒΟΤΑΕΤΑΙ ΧΡΗΜΑΤΑ. ΜΗ ΜΕΝΤΟΙ ΓΕ ΜΗ ΣΗΑΝΙ-

10 ΣΑΣ ΓΕ, ἈΛΛΩΣ ἈΝΟΙΞΗ. ὍΤ ΓΑΡ ἈΜΕΙΝΟΝ.

Οὗτος ὁ τάφος ἦν ἀκίνητος, μέχρι οὗ ἐς Δαρεῖον πε-
ρῆλθε ἡ βασιλὴν. Δαρεῖω δὲ καὶ δεινὸν ἐδόκει εἶναι
τῇσι πύλῃσι ταύτῃσι μὴδὲν χρεῖσθαι· καὶ χρημάτων
κειμένων, καὶ αὐτῶν τῶν χρημάτων ἐπικαλεομένων,

15 μὴ οὐ λαβεῖν αὐτά. τῇσι δὲ πύλῃσι ταύτῃσι οὐδὲν
ἐχρᾶτο, τοῦδε εἵνεκα, ὅτι ὑπὲρ κεφαλῆς οἱ ἐγένετο ὁ
νεκρὸς διεξελαύνοντι. ἀνοίξας δὲ τὸν τάφον, εὗρε χρημά-
τα μὲν οὐ, τὸν δὲ νεκρὸν, καὶ γράμματα λέγοντα τάδε·
ἼΕΙ ΜΗ ἈΠΑΗΣΤΟΣ ΤΕ ἙΑΣ ΧΡΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ Αἶ-

20 ΣΧΡΟΚΕΡΔΗΣ, ΟἷΚ ἈΝ ΝΕΚΡΩΝ ΘΗΚΑΣ ἈΝΕΩ-

QUIS EORUM, QUI POST ME REGES ERUNT BABYLONIS,
PECUNIA INDIGUERIT, APERIAT HOC SEPULCRUM, ET
SUMAT QUANTUM VOLUERIT PECUNIAE. AT, NISI AD-
MODUM INDIGUERIT, UTIQUE NON APERIAT. NEC
ENIM ID ILLI PROFUERIT. Hoc sepulcrum intactum
stetit, donec regnum ad Darium pervenit. Dario vero
indigna res esse videbatur, hac portâ non uti, et pe-
cuniam quae ibi deposita esset, atque etiam ipsa in-
vitarct, non auferre. Portâ hac autem non uteba-
tur eo, quod per illam transeunti cadaver capiti im-
mineret. Igitur aperuit sepulcrum: at pecuniam qui-
dem reperit nullam, sed cadaver, et aliam inscriptio-
nem, in hanc sententiam: NISI INSATIABILIS ESSES
ET TURPI LUCRO INMIANS, DEFUNCTORUM LOCULOS

Herod. T. I. P. I.

P

ΓΕΣ, Αὕτη μὲν νυν ἡ βασιλεία, τοιαύτη τις λέγεται
γενέσθαι.

- 188 Ὁ δὲ δὴ Κῦρος ἐπὶ ταύτης τῆς γυναικὸς τὸν παῖδα
ἐστρατεύετο, ἔχοντά τε τοῦ πατρὸς τοῦ ἑαυτοῦ τὸ ὄνομα
Λαβυρήτου καὶ τὴν Ἀσσυρίων ἀρχήν. Στρατεύεται δὲ
δὴ βασιλεὺς ὁ μέγας καὶ σιτίοισι εὖ ἐσκευασμένοισι
ἐξ οἴκου, καὶ προβάτοισι· καὶ δὴ καὶ ὕδωρ ἀπὸ τοῦ 5
Χοάσπεω ποταμοῦ ἅμα ἄγεται τοῦ παρὰ Σοῦσα
ρέοντος, τοῦ μόνου πίνει βασιλεὺς, καὶ ἄλλου οὐδέως
ποταμοῦ. τούτου δὲ τοῦ Χοάσπεω τοῦ ὕδατος ἀπεψή-
μένου πολλὰι κάρτα ἅμαζαι τετράκυκλοι ἡμιόνειαι, κο-
μίζουσαι ἐν ἀγγείοισι ἀργυρέοισι, ἔπονται ὅπη ἂν ἐλαύ- 10
189 ησι ἐκάστοτε. Ἐπεὶ τε δὲ ὁ Κῦρος πορευόμενος ἐπὶ
τὴν Βαβυλῶνα ἐγένετο ἐπὶ Γύνδῃ ποταμῶ, τοῦ αἰ μὲν
πηγαὶ ἐν Ματιηνοῖσι οὖρεσι, ῥέει δὲ διὰ Δαρδανέων,

CLXXXIX. 3. Δαρδανέων. Δαρνέων forsan.

NON APERUISSES. Haec sunt quae de regione hac
memorantur.

(188.) Eiusdem huius reginae filium, Assyriae
regem, cui nomen erat *Labynetus*, idem quod pa-
tri, bello petiit *Cyrus*. Proficiscitur autem in bellum
Rex magnus, bene instructus domo farinaceis cibariis
et pecudibus: atque etiam aquam ex Choaspe fluvio
secum vehit, qui Susa praeterfluit, ex quo solo rex
bibit. Hoc ex Choaspe aquam decoctam vehentes in
vasis argenteis quam plurimae quadrigae mulis iun-
ctae constanter eum sequuntur quocumque profici-
scitur. (189.) Cyrus igitur, adversus Babylonem
profectus, ubi ad Gyndem amnem pervenit; qui fon-
tes in Matianis habens, postquam per Dardanenses

ἐκδιδοῖ δὲ εἰς ἕτερον ποταμὸν Τίγριν· ὁ δὲ παρὰ Ὀπιν
5 πόλιν ῥέων εἰς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν ἐκδιδοῖ· τοῦτον
δὴ τὸν Γύνδην ποταμὸν ὡς διαβαίνειν ἐπειρᾶτο ὁ Κῦ-
ρος, ὄντα νηυσὶ περητὸν, ἐνθαῦτά οἱ τῶν τις ἱρῶν ἔπ-
πων τῶν λευκῶν ὑπὸ ὕβριος ἐσβὰς εἰς τὸν ποταμὸν,
διαβαίνειν ἐπειρᾶτο. ὁ δὲ μιν συμψήσας, ὑποβρύχιον
10 οἰχώκεε Φέρων. κάρτα τε δὴ ἐχαλέπαινε τῷ ποταμῷ
ὁ Κῦρος τοῦτο ὑβρίσαντι, καὶ οἱ ἐπηκέilhaσε, οὔτω δὴ
μιν ἀσθενέα ποιήσειν, ὥστε τοῦ λοιποῦ καὶ γυναικάς
μιν εὐπετέως, τὸ γόνυ οὐ βρεχούσας, διαβήσεσθαι.
μετὰ δὲ τὴν ἀπειλὴν, μετεῖς τὴν ἐπὶ Βαβυλῶνα στρα-
15 τευσιν, διαίρειε τὴν στρατιὴν δίχα. διελὼν δὲ, κατέτεινε
σχωροτενέας ὑποδέξας διώρυχας ὀγδώκοντα καὶ ἑκατὸν
παρ' ἑκάτερον τὸ χεῖλος τετραμμένας τοῦ Γύνδου πάν-
τα τρόπον. διατάξας δὲ τὸν στρατὸν, ὀρύσσειν ἐκέλευε.

perfluit, in alium fluvium Tigrin sese exonerat, qui
Opin oppidum praeterfluens in Erythraeum mare
infunditur; hunc *Gyndem* fluvium, qui navibus erat
transiendus, quum transire Cyrus conaretur; ibi
tunc unus e sacris equis candidis, ferox et petulans
ut erat, ingreusus flumen, transire conabatur: at flu-
minis impetus, illum contorquens, demersum abri-
puit. Cui fluvio vehementer ob hanc contumeliam
iratus Cyrus, minatus est, ita tenuem illum se effe-
cturum, ut posthac mulieres etiam, ne genu quidem
madeficientes, possint transire. Haec minatus, omis-
sa adversus Babylonem expeditione, exercitum bifa-
riam divisit: eoque facto, intentis funibus designavit
ab utraque fluminis ripa centum et octoginta fossas,
quaquaersum ducendas; distributumque exercitum

οἷα δὲ ὁμίλου πολλοῦ ἐργαζομένου, ἦνετο μὲν τὸ ἔργον,
 ὁμῶς μέντοι τὴν Θερσίην πᾶσαν αὐτοῦ ταύτῃ διέτριψαν 20
 190 ἐργαζόμενοι. Ὡς δὲ τὸν Γύνδην ποταμὸν ἐτίσατο Κῦ-
 ρος, ἐς τριηκοσίας καὶ ἐξήκοντά μιν διώρυχας διαλα-
 βῶν, καὶ τὸ δεύτερον ἑὰρ ὑπέλαμπε, οὕτω δὴ ἤλαυνε
 ἐπὶ τὴν Βαβυλῶνα. οἱ δὲ Βαβυλώνιοι ἐκστρατευσάμε-
 νοι, ἔμενον αὐτόν. ἐπεὶ δὲ ἐγένετο ἐλαύνων ἀγχοῦ τῆς 5
 πόλιος, συνέβαλόν τε οἱ Βαβυλώνιοι, καὶ ἐσσωθέντες
 τῇ μάχῃ, κατελήθησαν ἐς τὸ ἄστυ. οἷα δὲ ἐξεπιστά-
 μενοι ἔτι πρότερον τὸν Κῦρον οὐκ ἀτρεμίζοντα, ἀλλ'
 ὀρέοντες αὐτὸν παντὶ ἔθνει ὁμοίως ἐπιχειρέοντα, προσά-
 ξαντο σιτία ἐτέων κάρτα πολλῶν. Ἐνθαῦτα οὗτοι μὲν 10
 λόγον εἶχον τῆς πολιορκίης οὐδένα· Κῦρος δὲ ἀπορήσει
 ἐνείχετο, ἅτε χρόνου τε ἐγγινομένου συχνοῦ, ἀνωτέρω

has fossas fodere iussit. Igitur, magnâ hominum mul-
 titudine opus faciente, effectum quidem est opus;
 verumtamen totam aestatem in eodem hoc loco opus
 facientes consumsere. (190.) Postquam Gyndae flu-
 vio han⁸ poenam inflixit *Cyrus*, ut in trecentos sexa-
 ginta canales esset diductus, altero demum adpetente
 vere adversus *Babylonem* exercitum duxit. Et Baby-
 lonii, copiis extra urbem eductis, eum exspectarunt.
 Ubi propius urbem accessit, praelio cum eo confli-
 xerunt Babylonii; quo praelio superati, in urbem
 sunt compulsi. Iam pridem vero, bene gnari non
 quieturum *Cyrum*, quum vidissent eum cunctos pa-
 riter populos adgredi, permultorum annorum com-
 meatum in urbem comportaverant. Quare hi quidem
 non admodum graviter ferebant obsidionem: at *Cyrus*
 difficultatibus premebatur, quandoquidem multo iam

τε οὐδὲν τῶν πρηγμάτων προκοπτομένων. Εἶπε δὲ ὧν 191
 ἄλλος οἱ ἀπορέοντι ὑπεθήκατο, εἴτε καὶ αὐτὸς ἔμαθε
 τὸ ποιητέον οἱ ἦν, ἐποίηε δὴ τοιόνδε. τάξας τὴν στρα-
 τὴν ἅπασαν ἐξ ἐμβολῆς τοῦ ποταμοῦ, τῇ ἐς τὴν πό-
 5 λιν ἐσβάλλει, καὶ ὅπισθε αὐτὶς τῆς πόλιος τάξας
 ἑτέρους, τῇ ἐξίει ἐκ τῆς πόλιος ὁ ποταμός· προεῖπε
 τῶ στρατῶ, ὅταν διαβατὸν τὸ ρέεθρον ἴδωνται γενό-
 μενον, ἐσιέναι ταύτῃ ἐς τὴν πόλιν. οὕτω τε δὴ τάξας,
 καὶ κατὰ ταῦτα παραινέσας, ἀπῆλανε αὐτὸς σὺν
 10 τῶ ἀρχηγῷ τοῦ στρατοῦ. Ἀπικόμενος δὲ ἐπὶ τὴν λίμνην,
 τὰ περ ἢ τῶν Βαβυλωνίων βασίλεια ἐποίησε κατὰ τε
 τὸν ποταμὸν καὶ κατὰ τὴν λίμνην, ἐποίηε καὶ ὁ Κῦ-
 ρος ἑτέρα τοιαῦτα. τὸν γὰρ ποταμὸν διώρυχί· ἐσαγα-
 γὼν ἐς τὴν λίμνην εὐῶσαν ἔλος, τὸ ἀρχαῖον ρέεθρον δια-
 15 βατὸν εἶναι ἐποίησε, ὑπονοστήσαντος τοῦ ποταμοῦ. γε-

tempore circumacto nihil admodum promotae res
 eius erant. (191.) Igitur, sive quis alius ei dubitanti
 consilium subgessit, sive ipse quid faciendum esset
 intellexit, hoc facere instituit. Universo exercitu cir-
 ca flumen disposito, ab ea maxime parte qua urbem
 influit, partim vero etiam a tergo ubi ex urbe egre-
 ditur, praedixit militibus, ut, quum viderint vado
 transiri flumen posse, tunc eâ viâ urbem ingrediantur.
 Hoc dato mandato, ipse cum inutili copiarum parte
 abiit, et ad lacunam contendit. Quo ut pervenit, quod
 Babyloniorum regina circa flumen et circa paludem
 fecerat, idem nunc ipse *Cyrus* fecit. Fluvio per ~~flu-~~
 sam in eum locum, qui nunc palus erat, derivato,
 pristinum alveum vado pervium reddidit, subside-

νομένου δὲ τούτου τοιούτου, οἱ Πέρσαι, οἵπερ ἐτετάχα-
 το ἐπ' αὐτῷ τούτῳ, κατὰ τὸ ρέεθρον τοῦ Εὐφράτειαι
 ποταμοῦ, ὑπονεοστηκότες ἀνδρὶ ὡς ἐς μέσον μηρὸν μά-
 λιστά κη, κατὰ τοῦτο ἐσῆσαν ἐς τὴν Βαβυλῶνα. Εἰ
 μὲν νυν προεπύθοντο, ἢ ἔμαθον οἱ Βαβυλώνιοι τὸ ἐκ τοῦ 20
 Κύρου ποιούμενον, οὐκ ἂν, περιιδόντες τοὺς Πέρσας
 εἰσελθεῖν ἐς τὴν πόλιν, διέφθειραν κάκιστα. κατακλή-
 σαντες γὰρ ἂν πάσας τὰς ἐς τὸν ποταμὸν πυλίδας
 ἐχούσας, καὶ αὐτοὶ ἐπὶ τὰς αἵμασιās ἀναβάντες τὰς
 παρὰ τὰ χεῖλεα τοῦ ποταμοῦ ἐληλαμέναις, ἔλαβον 25
 ἂν σφεας ὡς ἐν κύρτῃ. νῦν δὲ ἐξ ἀπροσδοκῆτου σφι
 παρέστησαν οἱ Πέρσαι. ὑπὸ δὲ μεγάλῃος τῆς πόλιος,
 ὡς λέγεται ὑπὸ τῶν ταύτῃ οἰκημένων, τῶν περὶ τὰ
 ἔσχατα τῆς πόλιος ἐαλωκότων, τοὺς τὸ μέσον οἰκέον-
 τας τῶν Βαβυλωνίων οὐ μανθάνειν ἐαλωκότας· ἀλλὰ 30

aquâ. Quo facto Persae, qui ad hoc ipsum ibi dispo-
 siti erant, per alveum Euphratis fluvii, cuius aqua
 in tantum retrogressa erat, ut vix medium femur ho-
 minis adtingeret, per hunc alveum Babylonem sunt
 ingressi. Quod si igitur aut ante cognovissent aut
 animadvertissent Babylonii quae Cyrus instituebat,
 sane non passi essent Persas urbem intrare, neque ita
 misere periissent. Quippe si portulas omnes, quae ad
 flumen pertinent, clausissent, ipsique macerias conscen-
 dissent secundum utramque fluminis ripam ductas,
 veluti in nassâ capturi illos fuerant. Nunc ex inopinato
 adstiterunt eis Persae. Propter amplitudinem vero
 urbis, ut aiunt oppidani, postquam captae iam erant
 extremae urbis partes, qui mediam Babylonem inco-
 lebant, non animadverterunt captos se esse; sed,

(τυχεῖν γὰρ σφι εὐῶσαν ὀρτὴν) χαρεῦεν τε τούτων τὸν χρόνον, καὶ ἐν εὐπαθείῃσι εἶναι, ἐς ὃ δὴ καὶ τὸ κάρτα ἐπύθοντο. καὶ Βαβυλὼν μὲν οὕτω τότε πρῶτον ἀραΐρητο.

Τὴν δὲ δύναμιν τῶν Βαβυλωνίων πολλοῖσι μὲν καὶ 192
ἄλλοισι δηλώσω ὅση τίς ἐστι, ἐν δὲ δὴ καὶ ταῦδε. Βα-
σιλεῖ τῷ μεγάλῳ ἐς τροφὴν αὐτοῦ τε καὶ τῆς στρατιῆς
διαραΐρηται, πάρεξ τοῦ Φόρου, γῇ πᾶσα ὅσης ἄρχει.
5 δωώδεκα ὧν μηνῶν ἐόντων ἐς τὸν ἐνιαυτὸν, τοὺς τέσσερας
μῆνας τρέφει μιν ἡ Βαβυλωνίη χώρα· τοὺς δὲ ἐκτὼ
τῶν μηνῶν, ἡ λοιπὴ πᾶσα Ἀσίη. οὕτω τριτημορίη ἡ
Ἀσσυρίη χώρα τῇ δυνάμει τῆς ἄλλης Ἀσίας· καὶ ἡ ἀρ-
χή τῆς χώρας ταύτης, τὴν οἱ Πέρσαι σατραπήην κα-
10 λέουσι, ἐστὶ ἀπασέων τῶν ἀρχέων πολλόν τι κρατί-
στη· ἔκου Τριτανταίχμη τῷ Ἀρταβάζου ἐκ βασιλείας

quum festus forte tunc ageretur dies, saltabant per
id tempus et voluptatibus indulgebant, donec tandem
verum resciverunt. Atque ita quidem tunc primum
capta est Babylon.

(192.) *Opes* autem quantae sint *Babyloniorum*,
quum aliis documentis declarabo, tum hoc. Magno
Regi, praeter tributa quae ei penduntur, universa
terra cui imperat, ad alendum ipsum et exercitum
eius, in certas partes est distributa. Iam quum in
anno duodecim sint menses; per quatuor menses alit
eum *Babylonica* terra; per octo reliquos menses, tota
reliqua Asia. Ita Assyria haec terra tertiam partem
possidet opum totius Asiae: et praefectura huius re-
gionis (*Satrapias* Persae vocant) omnium praefectu-
rarum longe est praestantissima; quandoquidem Tri-

ἔχοντι τὸν νομὸν τοῦτον, ἀργυροῖον μὲν προσήει ἐκάστης
 ἡμέρης ἀρτάβη μεστή· ἡ δὲ ἀρτάβη, μέτρον ἐὼν Περ-
 σικόν, χωρεῖ μεδίμνου Ἀττικῆς πλεῖον χοίνιξι τρισὶ
 Ἀττικῇσι. ἵπποι δὲ οἱ αὐτοῦ ἦσαν ἰδίῃ, παρέξ τῶν πο- 15
 λεμοστηρίων, οἱ μὲν ἀναβαίνοντες τὰς θηλέας, ὅκτα-
 κῆσιοι· αἱ δὲ βαινόμεναι, ἑξακισχίλιαι καὶ μυρίαί.
 ἀνέβαινε γὰρ ἕκαστος τῶν ἐρσένων τούτων εἴκοσι ἵπ-
 πους. κυνῶν δὲ Ἰνδικῶν τοσούτο δὴ τι πληθὺς ἐτρέφετο,
 ὥστε τέσσερες τῶν ἐν τῷ πεδίῳ κῶμαι μεγάλαι, τῶν 20
 ἄλλων εὐῶσαι ἀτελέες, τοῖσι κυσὶ προστετάχατο σι-
 τία παρέχειν. τοιαῦτα μὲν τῷ ἄρχοντι τῆς Βαβυλῶ-
 193 νος ὑπῆρχε εἶντα. Ἡ δὲ γῆ τῶν Ἀσσυρίων ἕται μὲν
 ὀλίγη, καὶ τὸ ἐκτρέφον τὴν ρίζαν τοῦ σίτου ἐστὶ τοῦτο.
 ἀρδόμενον μέντοι ἐκ τοῦ ποταμοῦ ἀδρύνεται τε τὸ λήϊον,

tantaecchmae, Artabazi filio, cui hic districtus a rege
 commissus erat, quotidie redibat artaba pecuniâ re-
 pleta: est autem *artaba* mensura Persica, capiens
 medimnum Atticum cum tribus choenicibus Atticis.
 Equos autem ibidem rex suum in usum alebat, ex-
 ceptis his qui ad belli usum erant destinati, admis-
 sarios quidem octingentos, equas autem, quibus illi
 admittebantur, decies sexies mille; nam singuli ma-
 res vicenis foeminis admittebantur. Canum autem
 Indicorum tanta alebatur multitudo, ut quatuor es-
 sent amplii vici in planitie siti, aliorum tributorum
 immunes, quibus hoc iniunctum erat, ut canes illos
 alerent. Has opes possidebat is, qui Babylo ni impe-
 rabat. (193.) In agro Assyriaco pluit quidem ali-
 quantulum, et hoc est ex quo radix frumenti primum
 capit nutrimentum; dein vero ex fluvio irrigata seges

καὶ παραγίνεται ὁ σῖτος· οὐ, κατάπερ' ἐν Αἰγύπτῳ,
 5 αὐτοῦ τοῦ ποταμοῦ ἀναβαίνοντος ἐς τὰς ἀρούρας, ἀλ-
 λὰ χερσὶ τε καὶ κηλωνήϊοις ἀροόμενος. ἡ γὰρ Βαβυ-
 λωνίη χώρα πάσα, κατάπερ' ἡ Αἰγυπτία, κατατέτμηται
 ἐς διώρυχας· καὶ ἡ μεγίστη τῶν διωρύχων ἐστὶ νηυσι-
 πέσηςτος, πρὸς ἥλιον τετραμμένη τὸν χειμαρὸν· ἐσέχει
 10 δὲ ἐς ἄλλον ποταμὸν ἐκ τοῦ Εὐφράτεω, ἐς τὸν Τίγριν,
 παρ' ὃν Νῖνος πόλις οἴκητο. ἐστὶ δὲ χωρίον αὕτη ἀπα-
 σέων μακρῷ ἀρίστη, τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, Δήμητρος καρ-
 πὸν ἐκφέρειν. τὰ γὰρ δὴ ἄλλα δένδρεα οὐδὲ πειράται
 ἀρχὴν φέρειν, οὔτε συκὴν, οὔτε ἄμπελον, οὔτε ἐλαίην.
 15 τὸν δὲ τῆς Δήμητρος καρπὸν ὥδε ἀγαθὴ ἐκφέρειν ἐστὶ,
 ὥστε ἐπὶ διηκόσια μὲν τὸ παράπαν ἀποδοῖ· ἐπεὰν δὲ
 ἄριστα αὕτη ἐαυτῆς ἐνείκη, ἐπὶ τριηκόσια ἐκφέρει. τὰ
 δὲ φύλλα αὐτότε τῶν τε πυρῶν καὶ τῶν κριθῶν τὸ

augetur, et maturescit triticum; non quod fluvius ipse, sicut in Aegypto, arva inundet, sed manibus hominum et tollenonibus haec irrigantur. Est enim tota *Babylonica terra* fossis discissa: quarum fossarum maxima, orienti hiberno obversa, navibus traicitur; influit autem ex Euphrate in alium fluvium Tigrin, ad quem Ninus urbs aedificata erat. Est autem haec regio omnium, quas quidem novimus, longe fertilissima ferendo cereali frumento. Nam alias fruges ex arboribus ne conatur quidem proferre, nec ficum, nec vitem progignens, nec oleam. Sed cereali frumento progignendo ita opportunum solum est, ut ducena plerumque reddat: quando vero plurimum, etiam tricena profert. Folia autem tritici at-

πλάτης γίνεται τεσσέρων εὐπετέως δακτύλων· ἐκ δὲ
 κέγχρου καὶ σπάρμου ὅσον τι δένδρον μέγας γίνεται, 20
 ἐκπισταμένος, μνήμην οὐ ποιήσομαι· εὖ εἰδὼς ὅτι
 τοῖσι μὴ ἀπυγμένοισι ἐς τὴν Βαβυλωνίην χώραν, καὶ
 τὰ εἰρημένα καρπῶν ἐχόμενα ἐς ἀπιστίην πολλὴν ἀπικ-
 ται· χρεάονται δὲ οὐδὲν ἐλαίῳ, ἀλλ' ἐκ τῶν σπάρμων
 ποιεῦντες. εἰσὶ δὲ σφι Φοίνικες πεφυκότες ἀνὰ πᾶν τὸ 25
 πεδίον· οἱ πλεῖνες αὐτέων καρποφόροι, ἐκ τῶν καὶ σι-
 τῶν καὶ οἶνον καὶ μέλι ποιεῦνται. τοὺς συκέων τρόπον
 θεραπεύουσι, τὰ τε ἄλλα, καὶ Φοινίκων τοὺς ἔρσηνας
 Ἕλληνες καλέουσι, τούτων τὸν καρπὸν περιδέουσι τῆσι
 βαλανηφόροισι τῶν Φοινίκων, ἵνα πεπαίνῃ τέ σφι ὁ 30
 ψῆν τὴν βάλανον ἐσδύνων, καὶ μὴ ἀπορρέῃ ὁ καρπὸς ὁ
 τοῦ Φοίνικος. ψῆνας γὰρ δὴ φορέουσι ἐν τῷ καρπῷ οἱ
 ἔρσηνες, κατὰπερ δὴ οἱ ὀλυνβοί.

que hordei quatuor admodum digitorum latitudinem
 habent. Ex milio et sesamo quantae magnitudinis
 arbor existat, bene equidem cognitum habens, com-
 memorare nolo; satis gnarus, eos qui Babyloniam
 terram non adierunt, ne his quidem, quae de aliis
 frumenti generibus dicta sunt, fidem adhibituros.
 Olco non utuntur, nisi quod e sesamo paratur. *Pal-*
mas vero arbores habent, per totam planitiem plan-
 tatas: quarum pleraeque frugiferae sunt, e quibus et
 cibum et vinum et mel parant. Has arbores colunt
 ficum more, quum aliis rebus, tum quod mascula-
 rum quas Graeci vocant palmarum fructum glandife-
 ris palmis circumligant, quo glandem maturet culex
 sese insinuans, nec decidat fructus palmae. Nam cu-
 lices in suo fructu generant masculae palmae, simili-
 ter ut apud nos caprificorum grossi.

Τὸ δὲ αἰπάντων θῶνμα μέγιστόν μοι ἐστὶ τῶν ἐν τῇ 194
 τη, μετὰ γε αὐτὴν τὴν πόλιν, ἔρχομαι Φρασίαν, τὰ
 πλοῖα αὐτοῖσι ἐστὶ τὰ κατὰ τὸν ποταμὸν πορευόμενα
 ἐς τὴν Βαβυλῶνα, ἔοντα κυκλοτερέα, πάντα σκυτῶνα
 5 ἐπεὶ γὰρ ἐν τοῖσι Ἀρμενίοισι, τοῖσι κατύπερθε Ἀσ-
 συρίων οἰκημένοι, νομέας ἱπῆς ταμόμενοι ποιῶνται,
 περιτείνουσι τούτοις διφθέρας στεγαστρίδας ἔξωθεν,
 ἐδάφεος τρόπον, οὔτε πρύμνην ἀποκρίντες, οὔτε πρῶ-
 ρην συνάγοντες, ἀλλ' ἀσπίδος τρόπον κυκλοτερέα ποιῶ-
 10 σάντες. καὶ καλάμης πλήσαντες πᾶν τὸ πλοῖον τού-
 τοι ἀπιάσι κατὰ τὸν ποταμὸν φέρεσθαι, φορτίων πλή-
 σαντες· μάλιστα δὲ βίκους Φοικηίου καταγόουσι ἑλ-
 λου πλέους. ἰθύνεται δὲ ὑπὸ τε δύο πλήκτρων, καὶ
 δύο ἀνδρῶν ὀρθῶν ἑστειῶτων· καὶ ὁ μὲν ἔσω ἔλκει τὸ
 15 πλήκτρον, ὁ δὲ ἔξω ὠθεῖ. ποιέεται δὲ καὶ κάστα με-

(194.) Quod vero eorum quae sunt in illa regione,
 post ipsam quidem urbem, maxime mihi mirabile
 visum est, exponere adgredior. *Navigia*, quibus
 utuntur qui secundo flumine Babylonem proficis-
 cuntur, rotunda sunt, et ex corio confecta cuncta. Sci-
 licet in Armeniis, qui supra Assyrios incolunt, ex sectis
 salicibus costas conficiunt: his, fundi loco, pelles extrin-
 secus tectorias praetendunt, nec puppim distinguentes,
 nec proram in angustius contrahentes, sed clypei in-
 star rotunda facientes navigia. Tale navigium, mer-
 cibus inpositis, totum stramine complent, et flumini
 permittunt deferendum: maxime vero dolia palmeo
 vino onusta devehunt. Regitur autem navis duobus
 remis, a duobus viris, quorum alter introrsus trahit
 remum, alter extrorsus pellit, uterque stans rectus.

γάλα ταῦτα τὰ πλοῖα, καὶ ἐλάσσω· τὰ δὲ μέγιστα αὐτέων, καὶ πεντακισχιλίων ταλάντων γόμον ἔχει. ἐν ἐκάστῳ δὲ πλοίῳ ὄνος ζωὸς ἔνεστι, ἐν δὲ τῷσι μέσοι πλεῦνες. ἐπεὰν ὧν ἀπίκωνται πλέοντες ἐς τὴν Βαβυλῶνα, καὶ διαβέωνται τὸν Φόρτον, νομέας μὲν 20 τοῦ πλοίου καὶ τὴν καλάμην πᾶσαν ἀπ' ὧν ἐκήρυξαν· τὰς δὲ διΦέρας ἐπισάξαντες ἐπὶ τοὺς ὄνους, ἀπελαύνουσι ἐς τοὺς Ἀρμενίους. ἀνα τὸν ποταμὸν γὰρ δὴ οὐκ οἶά τέ ἐστι πλέειν οὐδενὶ τρόπῳ, ὑπὸ τάχους τοῦ ποταμοῦ. διὰ γὰρ ταῦτα καὶ οὐκ ἐκ ξύλων ποιεῦνται τὰ 25 πλοῖα, ἀλλ' ἐκ διΦερέων. ἐπεὰν δὲ τοὺς ὄνους ἐλαύνοντες ἀπίκωνται ὀπίσω ἐς τοὺς Ἀρμενίους, ἄλλα τρόπον τῷ αὐτῷ ποιεῦνται πλοῖα. τὰ μὲν δὴ πλοῖα αὐ-
 195 τοῖσι ἐστὶ τοιαῦτα. Ἐστῆτι δὲ τοιῇδε χρέωνται, κισθῶνι ποδηγεεῖ λινέῳ· καὶ ἐπὶ τούτῳ ἄλλον εἰρίεον κιθῶ-

Conficiuntur autem huiusmodi navigia etiam admodum magna, itemque minora: et maxima quidem onus ferunt quinque millium talentorum. In quoque navigio asinus inest vivus, in maioribus plures. Postquam igitur navi Babylonem pervenerunt, mercesque distraxerunt, tum et costas navigii et stramentum venundant; pelles vero asinis imponunt, hosque retro agunt in Armeniam. Nam adverso flumine navigari nullo pacto potest, propter fluminis impetum: quam ob causam etiam non ex ligno, sed ex pelli-
 bus, conficiunt navigia. Postquam asinos agitando in Armeniam redierunt, alia navigia eodem modo conficiunt. Talis igitur illis est navigiorum ratio. (195.) *Vestimento* autem utuntur huiusmodi: tunica ad pedes promissa lineâ, cui aliam superinduunt

να ἐπενδύει, καὶ χλανίδιον λευκὸν περιβαλλόμενος,
ὑποδήματα ἔχων ἐπιχώρια, παραπλήσια τῇσι Βοιω-
5 τήσι ἐμβάσι. κομῶντες δὲ, τὰς κεφαλὰς μίτροσι ἀνα-
δέονται, μεμυρισμένοι πᾶν τὸ σῶμα. σφρηγίδα δ' ἕκα-
στος ἔχει, καὶ σκῆπτρον χειροποίητον· ἐπ' ἑκάστῳ δὲ
σκῆπτρῳ ἔπεστι πεποιημένον ἢ μῆλον, ἢ ῥόδον, ἢ κρί-
νον, ἢ αἰετός, ἢ ἄλλο τι. ἀνευ γὰρ ἐπισήμου οὐ σφί-
10 νόμος ἐστὶ ἔχειν σκῆπτρον. αὕτη μὲν δὴ σφί ἀγτισίς
περὶ τὸ σῶμα ἐστί.

Νόμοι δὲ αὐτοῖσι ᾧδε κατεστέαται. ὁ μὲν σοφώτα- 196
τος ὅδε, κατὰ γνώμην τὴν ἡμετέραν, τῷ καὶ Ἰλλυριῶν
Ἐνετοῦς πυνθάνομαι χρῆσθαι. κατὰ κώμας ἑκάστας
ἀπαξ τοῦ ἔτεος ἑκάστου ἐποιέετο τάδε. ὡς ἂν αἱ παρ-
5 θέναι γυνόιατο γάμων ὠραῖαι, ταύτας ὅκως συναγά-
γοιεν πάσας, εἰς ἓν χωρίον ἐσάγεσκον ἀλέας· πέριξ δὲ

tunicam laneam, tum candidam paenulam superne
circumiciunt. Calceamenta gestant sui moris, Boco-
tiis soccis fere similia. Comam alunt; mitris caput
redimiunt: toto corpore unguntur. Annulum signato-
rium unusquisque gestat, et baculum arte factum:
in quoque baculo superne vel malum est arte factum,
vel rosa, vel lilium, vel aquila, aut aliud quidpiam:
nec enim illis mos est baculum absque insigni gesta-
re. Talis igitur illis est corporis cultus.

(196.) *Institutis* vero utuntur huiusmodi. Uno
quidem hoc, ut mea fert sententia, prudentissimo;
quo etiam Venetos uti, Illyricum populum, fando
accepi. In singulis vicis semel quotannis, haec facie-
bant. Virgines, quotquot viro maturae essent, con-
gregatas simul omnes, in unum locum deducebant:

αὐτὰς ἴστατο ὅμιλος ἀνδρῶν. ἀνίστας δὲ κατὰ μίην
ἐκάστην κήρυξ πωλέεσκε, πρῶτα μὲν τὴν εὐειδεστάτην
ἐκ πασέων· μετὰ δὲ, ὅπως αὕτη εὐροῦσα πολλὰν
χρυσίον πηρήϊη, ἄλλην ἀνεκήρυσσε, ἢ μετ' ἐκείνην 10
ἔσκε εὐειδεστάτη. ἐπωλέοντο δὲ ἐπὶ συνοικίῃσι. ὅσοι
μὲν δὴ ἔσκον εὐδαίμονες τῶν Βαβυλωνίων ἐπίγαμοι,
ὑπερβάλλοντες ἀλλήλους ἐξωνέοντο τὰς καλλιστευού-
σας· ὅσοι δὲ τοῦ δήμου ἔσκον ἐπίγαμοι, οὗτοι δὲ εἰ-
δεὸς μὲν οὐδὲν ἐδέοντο χρηστοῦ, οἱ δ' ἂν χρήματά τε 15
καὶ αἰσχίονας παρθένοὺς ἐλάμβανον. ὥς γὰρ δὴ διεξ-
έλθοι ὁ κήρυξ πωλέων τὰς εὐειδεστάτας τῶν παρθέ-
νων, ἀνίστη ἂν τὴν ἀμορφεστάτην, ἢ εἴ τις αὐτέων ἔμ-
προς ᾗε, καὶ ταύτην ἀνεκήρυσσε, ὅστις θέλοι, ἐλά-
χιστον χρυσίον λαβὼν, συνοικέειν αὐτῇ· ἐς ὃ τῶ τὸ 20

ibi eas virorum circulus circumstabat. Tunc praeco
singulas deinceps, quamque sigillatim, in medio sta-
tuens venum exponebat; incipiens ab ea quae om-
nium pulcerrima esset: deinde, hac magno auri pre-
tio venum datâ, aliam proclamabat, quae huic ve-
nustate formae proxima erat. Vendebantur autem
hac conditione, ut matrimonio iungerentur. Igitur
ex Babyloniiis nuptiarum cupidis quicumque erant
locupletiores, hi licitando quisque alterum superan-
tes emebant sibi formosissimas: qui vero de plebe
erant, hi formae speciem nihil curantes, pecuniam
accipiebant et virgines deformiores. Nam praeco,
postquam speciosissimarum virginum peregerat ven-
ditionem, tum vero deformissimam excitabat, aut si
qua illarum manca esset, et hanc proclamabat quis
vellet, accepto minimo auri pondere, in matrimo-

ἐλάχιστοι ὑπισταμένω προσέκίετο. τὸ δὲ αὖ χρυσίον
 ἐγένετο ἀπὸ τῶν εὐθείων παρθέων· καὶ οὕτω αἱ παρ-
 μοφοὶ τὰς ἀμόρφους καὶ ἐμπέρους ἐξεδίδουσιν. ἐκδιδόν-
 ναι δὲ τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα ὅτεω βούλοιο ἕκαστος
 25 οὐκ ἐξῆν, οὐδὲ ἀνεῦ ἐγγυητῶ ἀπαγαγέσθαι τὴν παρ-
 θένον προάμενον, ἀλλ' ἐγγυητὰς χορὴν καταστήσαντα,
 ἣ μὴν συνεικῆσειν αὐτῇ, οὕτω αὖ ἀγεσθαι· εἰ δὲ μὴ
 συμφερόιατο, ἀποφέρειν τὸ χρυσίον ἐκέετο νόμος. ἐξῆν
 δὲ καὶ ἐξ ἄλλης ἐλθόντα κόμης τὸν βουλόμενον ἀνέ-
 30 σθαι. ὁ μὲν νυν κάλλιστος νόμος, οὗτός σοι ᾗ· οὐ
 μέντοι νῦν γε διετέλεσε ἑὼν. ἄλλο δὲ τι ἐξευρήκασι
 νεωστὶ γενέσθαι, ἵνα μὴ ἀδικοῖεν αὐτὰς, μὴδ' ἐς ἐτέ-
 ρην πόλιν ἄγωνται· ἐπεὶ τε γὰρ ἀλόντες ἐκακώθησαν

nium ducere; et, qui minimo se contentum fore decla-
 rasset, ei haec tradebatur. Aurum autem conficieba-
 tur a formosioribus virginibus: atque ita formosiores
 elocabant deformes et mancas. Nemini autem licitum
 erat, filiam suam cui ipse vellet in matrimonium
 dare: neque absque fideiussore domum ducere vir-
 nem emtam licebat; sed dato praede spondere quis-
 que tenebatur, *in matrimonium se eam utique ac-*
cepturum, et sic demum abducere secum licebat:
 si sibi mutuo non convenissent, lege cautum erat ut
 pecuniam acceptam sponsus repraesentaret. Licitum
 vero etiam erat homini, qui ex alio vico adfuisset,
 aliquam ex virginibus, si quam vellet, sibi emere.
 Hoc igitur pulcerrimum institutum apud eos olim
 valebat. At nunc quidem non amplius est in usu.
 Sed recens aliud quiddam invenerunt, ne iniuriā
 adficerentur filiae aut in aliam civitatem abduceren-

καὶ οἰκοφθορήθησαν, πᾶς τις τοῦ δήμου, βίου σπανί-
 197 ζων, καταπορνεύει τὰ θήλεα τέκνα. Δεύτερος δὲ σο-
 Φίη ὁδε ἄλλος σφι νόμος κατεστήκεε. τοὺς κάμνοντας
 εἰς τὴν ἀγορὴν ἐκφορέουσι· οὐ γὰρ δὴ χρεώνται ἱητροῖσι.
 προσιόντες ὧν πρὸς τὸν κάμνοντα, συμβουλευέουσι περὶ
 τῆς νοῦσου, εἴ τις καὶ αὐτὸς τοιοῦτο ἔπαθε, ὁκοῖον ἔχει 5
 ὁ κάμνων, ἢ ἄλλον εἶδε παλόντα. ταῦτα προσιόντες
 συμβουλευέουσι, καὶ παραινέουσι ἅσσα αὐτὸς ποιήσας
 ἐξεφυγε ὁμοίην νοῦσον, ἢ ἄλλον εἶδε ἐκφυγόντα. σιγῇ
 δὲ παρέξελθεῖν τὸν κάμνοντα οὐ σφι ἔξεστι, πρὶν ἂν
 198 ἐπεύξηται ἥντινα νοῦσον ἔχει. Ταφαὶ δὲ σφι ἐν μέλιτι.
 θρῆνοι δὲ παραπλήσιοι τοῖσι ἐν Αἰγύπτῳ. ἰσάκις δ' ἂν
 μιχθῇ γυναικὶ τῇ ἑαυτοῦ ἀνὴρ Βαβυλωνίος, περὶ θυ-
 μίημα καταγιζόμενον ἵζει· ἐτέρωδι δὲ ἡ γυνὴ τὰυτό τοῦτο

tur: ex quo captâ urbe malis premi coeperunt, res-
 que eorum perditae sunt, quilibet homo de plebe,
 inopiâ victus laborans, filias suas ad quaestum cor-
 pore faciendum adigit. (197.) Alio, post istud, pru-
 denti instituto utuntur hocce. Aegrotos in forum pu-
 blicum exportant; medicis enim non utuntur: ibi
 accedunt ad aegrotum, eique de curando morbo con-
 sultunt, si quis vel eodem morbo, quo ille, olim la-
 boravit, aut alium vidit laborantem. Adeuntes igitur
 consulunt huic ea suadentque, quibus quisque reme-
 diis adhibitis vel ipse morbum evaserat, vel alium vi-
 dit evasisse. Silentio vero praeterire aegrotum nemini
 licet, quin cum interrogaverit quonam morbo laboret.
 (198.) Mortuos melle condunt. Luctus funebres, Aegy-
 ptiis similes. Quoties cum uxore concubuit vir Baby-
 lonius, incenso thuri adsidet, et ex aliâ parte idem

5 τῶν αἰσχυρῶν δὲ γυναικῶν, λαύονται καὶ ἀμφότεραι
ἀγῆρας γὰρ αὐτὰς αἴφεται πρὸς αὐτὸν ἀφύστανται καὶ
τὰ δὲ ταῦτα καὶ Ἀράβωνι ποιεῖται.

Ὁ δὲ δὴ αἰσχυρὸς τῶν νόμων, ἐστὶ τῶσι Βαβυλωνίῳ 199
νόμοι ἰσχύουσιν. οὗ πάντας γυναῖκα ἐπιχωρῶν ἐξομένη ἐς
ἰσὺν Ἀφροδίτης, ἀπαξ ἐν τῇ ζῇ μιχθῆναι ἀνδρὶ ζῶντι.
πολλὰ δὲ καὶ, οὐκ ἀξέκλειπτοι ἀναμίσγεται τῶσι ἄλ-
5 λῶσι, οἷα πλεῖν ὑπερβολεύσασθαι, ἐπὶ ζυγίῳ ἐν κα-
μάροισι ἐλάσασθαι, πρὸς τὸ ἰσὺν ἐστᾶσι. θεοπότην δὲ
σφι ὁπίσθεν ἔπεται πολλή. αἱ δὲ πλεῖν ποιεῖται ὥστε.
ἐν τεμένει Ἀφροδίτης κατέσται, στίβαν πρὸς τῶσι
κεφαλῇσι ἔχουσαι θώμην, πολλὰ γυναῖκες· αἱ
10 μὲν γὰρ προσέρχονται, αἱ δὲ ἀπέρχονται. σχωστέριες
δὲ δεξιῶν πάντα τρόπον ὁδῶν ἔχουσι διὰ τῶν γυναι-

CXCEK. 11. ἰδὼν. AL. ἰδόν. Prorsus fors. delendum vocab.

facit mulier: tum, ubi illucescit, lavantur ambo; nul-
lum enim vas tangunt priusquam se abluerint. Idem
institutum Arabes sequuntur.

(199.) Est autem aliud *institutum turpissimum*,
quo *Babylonii* utuntur, huiusmodi. Quamlibet in-
digenam mulierem oportet, in Veneris templo seden-
tem, semel in vitā cum peregrino viro consuetudi-
nem habere. Multae igitur, dedignantur aliis se im-
miscere mulieribus, quippe divitiis superbientes,
plaustris vectae in camaris stant ad templum, et in-
gens illas famularum numerus sequitur. Pleraque
autem hoc modo faciunt. In septo Veneri consecrato
sedent coronā funiculi modo tortā caput redimitae
mulieres numero multae; aliae enim adveniunt, aliae
abeunt. Sunt autem per medias mulieres transitus

Herod. T. I. P. I.

Q

κῶν, δι' ὧν οἱ ξεῖνοι διεξίοντες ἐκλέγονται. ἐνθα ἐπειὶ
 ἴσθαι γυνή, οὐκ ἔτι πλεονέκτερον ἀπαλλάσσεται εἰς τὰ σπλάγνα,
 ἢ τίς οἱ ξείνων ἀργύριον ἐμβαλὼν εἰς τὰ γούνατα, μυχθῇ
 ἔξω τοῦ ἱεροῦ. ἐμβαλόντα δὲ δεῖ εἰπεῖν τοσόνδε· „Ἐπι- 15
 „καλέω τοι τὴν Θεὸν Μύλιττα.“ Μύλιττα δὲ καλέου-
 σι τὴν Ἀφροδίτην Ἀσσύριοι. τὸ δὲ ἀργύριον μέγαλός
 ἐστὶ ὅσον ὦν· οὐ γὰρ μὴ ἀπώσῃται· οὐ γὰρ οἱ θεῖς
 ἐστὶ γίγεται γὰρ ἱερὸν τοῦτο τὸ ἀργύριον. τῷ δὲ πρώτῳ
 ἐμβαλόντι ἔπεται, οὐδὲ ἀποδοκιμᾷ οὐδένα. ἐπειὶ δὲ 20
 μυχθῇ, ἀποσιωσαμένη τῇ θεῷ, ἀπαλλάσσεται εἰς τὰ
 οἰκία· καὶ ταῦτ' οὗτο οὐκ οὕτω μέγα τί οἱ δώσις
 ὥς μιν λάμβαναι. ὅσαι μὲν νυν εἰδὲός τε ἐπαρμέναι εἰσὶ
 καὶ μεγάθυοι, ταχὺ ἀπαλλάσσονται· ὅσαι δὲ ἀμω-
 ροὶ αὐτέων εἰσὶ, χρόνον πολλὸν προσμένουσι, οὐ δυνά- 25

viarum ad lineam quaquaversum directi, quibus
 transeuntes viri seligunt quas volunt. Ibi postquam
 consedit mulier, non prius domum abit, quam pe-
 regrinorum quispiam, pecuniā in sinum coniectā,
 cum eā extra fanum concubuit. Qui pecuniam ei pro-
 iicit, is compellare eam his verbis debet: *Mylitta*
deam, ut tibi adsit, precor. *Mylitta* autem Vene-
 rem vocant Assyrii. Pecunia vero quantulumcumque
 fuerit, nefas est mulieri eam reiicere; fit enim sacra
 pecunia. Sequitur igitur eum qui primus pecuniam
 proiecit; nec enim ullum repudiat. Postquam vero
 cum illo rem habuit, deam testata se religioni illius
 satisfecisse, domum abit: ab eoque tempore, quan-
 tumcumque sit quod ei offeras, frustra eris. Quae
 igitur speciosā sunt formā et staturā, eae cito re-
 deunt: quae vero deformes, multum manent tempo-

μεναι τὸν νόμον ἐκπλῆσαι· καὶ γὰρ τριετία καὶ τετρα-
 τεα μετεξέτεραν χρόνον μένουσι. Ἐνιαχῇ δὲ καὶ τῆς Κύ-
 πρου ἐστὶ παραπλήσιος τούτῳ νόμος. Νόμοι μὲν δὲ 200
 τοῖσι Βαβυλωνίοισι οὗτοι κατεστέασι. Εἰσὶ δὲ αὐτέωι
 πατριαὶ τρεῖς, αἱ οὐδὲν ἄλλο σιτέονται εἰ μὴ ἰχθῦς
 μούνον· τοὺς ἐπεὶ τε ἂν θηρεύσαντες αὐήνωσι πρὸς ἥλιον,
 5 ποιεῦσι τάδε. ἐσβάλλουσι ἐς ὄλμον, καὶ λεήναντες
 ὑπέροισι, σῶσι διὰ σινδόνης· καὶ ὅς μὲν ἂν βούληται
 αὐτέων, ἄτε μάζαν μαζάμενος ἔχει· ὁ δὲ, αἵτου τρό-
 πον ὀπτήσας.

Ὡς δὲ τῷ Κύρῳ καὶ τοῦτο τὸ ἔθνος κατέρργαστο, 201
 ἐπέθύμῃσε Μασσαγέτας ὑπ' ἐωυτῷ ποιήσασθαι. τὸ
 δὲ ἔθνος τοῦτο, καὶ μέγα λέγεται εἶναι καὶ ἄλκιμον,
 οἰκημένον δὲ πρὸς ἡῶ τε καὶ ἡλίου ἀνατολὰς, πέραν τοῦ
 5 Ἀράξω ποταμοῦ, ἀντίον δὲ Ἰσσηδόνων ἀνδρῶν. εἰσὶ

ris, priusquam legi possint satisfacere; manent enim
 nonnullae ad tres et quatuor annos. Obtinet autem
 alicubi etiam in Cypro simile institutum. (200.) Sed
 de institutis Babyloniorum haec hactenus. Sunt au-
 tem inter illos tres familiae sive tribus, quae nullâ re
 aliâ, nisi piscibus vescuntur. Hos illi postquam cepe-
 runt, siccant ad solem, deinde tali modo parant. In
 mortarium coniectos, et pistillis contusos, per sin-
 donem¹ tamquam cribro incernunt. Tum, qui his vesci
 cupit, vel tamquam mazam subigit, vel coquit veluti
 panem.

(201.) Iam *Cyrum*, hoc etiam subacto populo, in-
 cessit cupido *Massagetas* sub potestatem suam redi-
 gendi. Populus hic et magnus dicitur esse et validus,
 habitans versus orientem trans Araxen fluvium, ex

δὲ οἱ τινες καὶ Σκυθικὸν λέγουσι τοῦτο τὸ ἔθνος εἶναι.
 202 Ὁ δὲ Ἀράξης λέγεται καὶ μέζων καὶ ἐλάσσων εἶναι
 τοῦ Ἰστρου· ἡσους δ' ἐν αὐτῷ, Λέσβω μεγάβεια πα-
 ραπλησίας, συγχὰς Φασι εἶναι. ἐν δὲ αὐτῇσι ἀνθρώ-
 πους, οἱ σιτέονται μὲν ῥίζας τὸ θέρους ὀρύσσοντες παν-
 τοίας· καρποὺς δὲ ἀπὸ δένδρεων ἐξευρημένους σφι εἰς 5
 Φορβὴν κατατίθεσθαι ὠραίους, καὶ τούτους σιτέεσθαι
 τὴν χειμερινήν. ἄλλα δὲ σφι ἐξευρῆσθαι δένδρεα, καρ-
 ποὺς τοιούτους τινὰς Φέροντα, τοὺς, ἐπεὶ τε ἂν εἰς τῶν-
 τὸ συνέλθωσι κατὰ εἰλας, καὶ πῦρ ἀνακαύσωνται,
 κύκλῳ περιιζομένους ἐπιβάλλειν ἐπὶ τὸ πῦρ ὅσφραι 10
 νομένους δὲ καταγιζομένου τοῦ καρποῦ τοῦ ἐπιβαλλο-
 μένου, μεθύσκεσθαι τῇ ὁσμῇ, κατάπερ Ἕλληνας τῷ
 οἴνῳ. πλεῦνος δὲ ἐπιβαλλομένου τοῦ καρποῦ, μᾶλλον
 μεθύσκεσθαι· εἰς ὃ εἰς ὄρχησίν τε ἀνίστασθαι, καὶ εἰς

adverso Issedonum. Aiuntque etiam nonnulli, esse
 Scythicum hunc populum. (202.) *Araxes* autem ab
 aliis maior, ab aliis minor esse perhibetur Istro: esse
 autem in illo aiunt insulas frequentes, Lesbi fere
 magnitudine. In his habitare homines, qui aestate
 radicibus vescantur cuiusque generis, quas e terra
 effodiunt; fruges autem arborum, quas maturas re-
 periunt, in cibum seponant, eisque vescantur per
 hiemem. Repertas autem ab his etiam esse alias ar-
 bores, huiusmodi fructus ferentes, quos catervatim
 congressi, accensoque igni circumsedentes, in ignem
 coniiciant, tum olfacientes fructum in igne arden-
 tem, odore inebriantur, perinde atque Graeci vino:
 maiore vero copiâ iniecto fructu, magis inebriari;
 denique ad saltandum surgere, et ad canendum pro-

15 αἰοδὴν ἀπικνέεσθαι. τούτων μὲν αὕτη λέγεται διαίτα
 εἶναι. Ὁ δὲ Ἀράξης ποταμὸς ῥέει μὲν ἐκ Ματινηῶν,
 ὅθεν περ ὁ Γύνδης, τὸν ἐς τὰς διώρυχας τὰς ἐξήκοντά τε
 καὶ τριηκοσίας διέλαβε ὁ Κῦρος· στόμασι δὲ ἐξερέυ-
 γεται τεσσαράκοντα, τῶν τὰ πάντα, πλὴν ἐνός, ἐς
 20 ἑλέα τε καὶ τεναγέα ἐκδιδῶι. ἐν τοῖσι ἀνθρώπους κατοι-
 κῆσθαι λέγουσι ἰχθῦς ὤμους σιτεομένους, ἐσθῆτι δὲ
 νομίζοντας χρᾶσθαι Φωκέων δέρμασι. τὸ δὲ ἐν τῶν στο-
 μάτων τοῦ Ἀράξεω ῥέει διὰ καθαροῦ ἐς τὴν Κασπίην
 θάλασσαν. ἡ δὲ Κασπίη θάλασσα, ἔστι ἐπ' ἐωυτῆς,
 25 οὐ συμμίσγουσα τῇ ἐτέρῃ θαλάσσῃ. τὴν μὲν γὰρ Ἑλ-
 ληνες ναυτίλλονται πᾶσαν, καὶ ἡ ἔξω στηλέων θά-
 λασσα ἡ Ἀτλαντὶς καλεομένη, καὶ ἡ Ἐρυθρὴ, μία
 τυγχάνει εὐῶσα. Ἡ δὲ Κασπίη, ἔστι ἐτέρῃ ἐπ' ἐωυ- 203
 τῆς· εὐῶσα μῆκος μὲν πλόου, εἰρησίῃ χωρῶμένη, πεν-

gredi. Talem his esse vitae rationem narrant. Fluit autem Araxes ex Matianis, indidem atque Gyndes ille quem in trecentos sexaginta fossas Cyrus diduxit: Erumpit autem ex quadraginta orificiis, quae omnia, uno excepto, in paludes et lacunas exeunt; quibus in paludibus habitare aiunt homines, nudis piscibus vescentes, et pro vestimento pellibus utentes phocarum. Unus ille, quem dixi, alveorum Araxis nullo obstante impedimento in Caspium mare influit. Existit autem *Caspium mare* seorsim per se, et cum reliquo mari non miscetur. Nam et totum quod Graeci navigant mare, et quod est extra columnas, quod Atlanticum vocatur, et Erythraeum, haec omnia unum sunt mare et continuum. (203.) Caspium autem aliud est, ab illo disiunctum; longitudinem habens

τεκαίδεκα ἡμερέων· εὖρος δὲ τῇ εὐρυτάτῃ ἐστὶ αὐτῇ
 ἑαυτῆς, ὀκτὰ ἡμερέων. Καὶ τὰ μὲν πρὸς τὴν ἐσπέρην
 φέροντα τῆς θαλάσσης ταύτης ὁ Καύκασος παρατείνει, 5
 εἰς οὐρέων καὶ πλήθει μέγιστον, καὶ μεγάλῃ ὑψηλό-
 τατον. ἔθνεα δὲ ἀνθρώπων πολλὰ καὶ πικτοῖα ἐν ἑαυ-
 τῷ ἔχει ὁ Καύκασος· τὰ πολλὰ πάντα ἀπ' ὕλης
 αἰγρίας ζῶντα. ἐν τοῖσι καὶ δένδρεα φύλλα τοῖσδε
 ἰδίης παρεχόμενα εἶναι λέγεται, τὰ τρίβοτας τε καὶ 10
 παραμίσγοντας ὕδωρ, ζῶα ἑαυτοῖσι εἰς τὴν ἐσθλότητα
 ἐγγράφειν· τὰ δὲ ζῶα οὐκ ἐκπλύνεσθαι, ἀλλὰ συγ-
 καταγερᾶσκειν τῷ ἄλλῳ εἰρίῳ, κατὰπερ ἐνυφανέντα
 ἀρχήν. μίξιν δὲ τούτων τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἐμφανέας,
 204 κατὰπερ τοῖσι προβάτοισι. Τὰ μὲν δὲ πρὸς ἐσπέρην
 τῆς θαλάσσης ταύτης, τῆς Κασπίας καλεωμένης, ὁ
 Καύκασος ἀπέργει· τὰ δὲ πρὸς ἥῳ τε καὶ ἥλιον ἀνα-

navigationis dierum quindecim, navi remis agitata;
 latitudinem, ubi latissime patet, octo dierum. Et ei
 quidem parti huius maris quae ad occidentem spectat,
Caucasus mons praetenditur, montium omnium et
 amplissimus et altissimus. Populos enim multos et
 multiplicis generis in se comprehendit *Caucasus*; quo-
 rum plerique fructibus sylvestrium arborum arbusto-
 rumque vitam sustentant. In his aiunt esse arbores,
 folia huiusmodi ferentes, quibus contritis, admixtâ
 aquâ, varias in vestimentis figuras pingant; easque
 figuras non elui, sed cum reliqua lana senescere, tales
 manentes, quales initio intextae fuissent. Concubi-
 tum autem horum hominum in propatulo fieri aiunt,
 veluti pecudum. (204.) Occidentalem igitur pla-
 gam huius maris, quod *Caspium* vocatur, *Caucasus*

τέλλοντα, πεδῖον ἐκδέκεται, πλῆθος ἄπειρον ἐς ἄπο-
 5 ψιν. τοῦ ὧν δὴ πεδίου τοῦ μεγάλου οὐκ ἐλαχίστην
 μίσην μετέχουσι οἱ Μασσαγέται, ἐπ' οὓς ὁ Κῦρος
 ἔσχε προθυμίην στρατεῦσασθαι. πολλά τε γὰρ μιν
 καὶ μεγάλα τὰ ἐπαίροντα καὶ ἐποτρύνοντα ἦν. πρῶ-
 τον μὲν ἡ γένεσις, τὸ δοκέειν πλέον τι εἶναι ἀνθρώπου·
 10 δευτέρα δέ, ἡ εὐτυχία ἡ κατὰ τοὺς πολέμους γενομένη·
 ὅκη γὰρ ἰθύσειε στρατεῦσθαι Κῦρος, ἀμήχανον ἦν
 ἐκεῖνο τὸ ἔθνος διαφυγέειν.

Ἦν δὲ, τοῦ ἀνδρὸς ἀποθανόντος, γυνὴ τῶν Μασσαγε- 205
 τῶν βασίλεια· Τόμυρίς οἱ ἦν οὖνομα. ταύτην πέρι-
 πων ὁ Κῦρος ἐμνάτω τῷ λόγῳ, θέλων γυναῖκα ἦν
 ἔχειν. ἡ δὲ Τόμυρίς συνιῆσα οὐκ αὐτὴν μιν μνώμενον,

mons includit: versus auroram vero et orientem so-
 lem, excipit planities, immensae amplitudinis pro-
 spectu: cuius amplae planitiei haud minimam partem
 tenebant hi *Massagetae*, quos *Cyrus* bello adgredi
 ingenti studio parabat. Fuerunt autem multae res
 magnaeque, quae ad hoc bellum illum excitaverant
 atque stimulaverant. Primum quidem, ipsius ortus,
 quo fiebat ut aliquid amplius quam hominem se esse
 existimaret: tum vero felicitas, qua in bellis usus
 erat; nam quocumque arma sua *Cyrus* direxisset,
 nullo pacto fieri poterat ut ea gens vim illius effugeret.

(205.) Erat ea tempestate Massagetarum regnum
 penes foeminam, quam mortuus rex viduam reli-
 querat: *Tomyris* reginae nomen fuit. Hanc *Cyrus*,
 missis legatis, voluit sibi (ut aiebat) despondere, cu-
 piens in matrimonio habere. At *Tomyris* intelligens,
 non se, sed regnum ambiri Massagetarum, aditu

ἀλλὰ τὴν Μασσαγετίων βασιλὴν, ἀπέπατο τὴν 5
 πρόσδοτον. Κῦρος δὲ μετὰ τοῦτο, ὥς οἱ δόλω οὐ προ-
 χῶρε, ἐλάσας ἐπὶ τὸν Ἀράξεια, ἐποιέετο ἐκ τοῦ ἐμ-
 φανέος ἐπὶ τοὺς Μασσαγέτας στρατὴν, γεφύρας τε
 ζευγνύων ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ, διάβασιν τῷ στρατῷ, καὶ
 πύργους ἐπὶ πλοίων τῶν διαπορβιμούντων τὸν ποτα- 10
 206 μὸν οἰκοδομέμενος. Ἐχοντι δὲ οἱ τοῦτον τὸν πόνον,
 πέμψασα ἡ Τόμυρις κήρυκα, ἔλεγε τάδε· „ὦ βα-
 „σιλεῦ Μήδων, παῦσαι σπεύδων τὰ σπεύδεις· οὐ
 „γὰρ ἂν εἰδείης εἰ τοι ἐς καιρὸν ἔσται ταῦτα τελεύ-
 „μενα· παυσάμενος δὲ, βασίλευε τῶν σεωυτοῦ, καὶ 5
 „ἡμέας ἀνέχου ὀρέων ἄρχοντας τῶν περ ἄρχομεν. Οὐκ-
 „ων ἐβέλῃσεις ὑποθήκησι τῇσίδε χρέεσθαι, ἀλλὰ πάν-
 „τα μᾶλλον ἢ δι' ἡσυχίης εἶναι. σὺ δὲ εἰ μεγάλως
 „προθυμέαι Μασσαγετίων πειρηθῆναι, Φέρε, μόχθον

illi interdixit. Post haec *Cyrus*, ut dolo res non suc-
 cessit, exercitu ad *Araxem* ducto, aperto bello *Mas-*
sagetas adortus est, fluvium pontibus iungens, quibus
 traduceret copias, et turres in navigiis aedificans,
 quibus pars copiarum transveheretur. (206.) Qui
 dum his rebus occupatur, mittit ad eum *Tomyris*
 caduceatorem, qui reginae verbis haec *Cyro* diceret:
O rex Medorum, desine urgere quae tu urges: nec
enim nosti an tuo commodo sit futurum ut haec
perficiantur. His vero omissis, regna in tuis, et
patere ut nos videas regnare apud hos quibus im-
peramus. Noles autem meis monitis uti; immo
quidlibet potius, quam quietem agere, voles. Quod
si ergo vehementer cupis pugnae discrimen cum
Massagetis experiri; age, omisso labore quem iun-

- 10 „μὲν, τὸν ἔχεις ζευγνύς τὸν ποταμὸν, ἄφες· σὺ δὲ,
 „ἡμέων ἀναχωρησάντων ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τριῶν ἡμέ-
 „ρῶν ὁδὸν, διαβαίνει εἰς τὴν ἡμετέραν. εἰ δ' ἡμέας βού-
 „λει εἰσδέξασθαι μᾶλλον εἰς τὴν ὑμετέραν, σὺ ταῦ-
 „τὸ τοῦτο ποίειε.“ Ταῦτα δὲ ἀκούσας ὁ Κῦρος, συνε-
 15 κάλεσε Περσέων τοὺς πρῶτους· συναγείρας δὲ τούτους,
 εἰς μέσον σφί προετίθει τὸ πρῆγμα, συμβουλευόμενος
 ἑκότερα ποιεῖσι. τῶν δὲ κατα τῷτὸ αἰ γινῶμαι συνεξέ-
 πιπτον, κελεύοντων εἰσδέκεσθαι Τόμυρὸν τε καὶ τὸν
 στρατὸν αὐτῆς εἰς τὴν χώραν. Παρεὼν δὲ καὶ μεμφό- 207
 μένος τὴν γνώμην ταύτην Κροῖσος ὁ Λυδὸς, ἀπεδείκνυτο
 ἐναντίην τῇ προκειμένῃ γνώμῃ, λέγων τάδε· „ὦ βα-
 „σιλεῦ, εἶπον μὲν καὶ πρότερόν τοι, ὅτι ἐπεὶ με Ζεὺς
 5 „ἔδωκέ τοι, τὸ ἂν ὀρῶ σφάλμα εἶναι οἴκῳ τῷ σῷ, κα-
 „τὰ δύναμιν ἀποτρέψειν. τὰ δὲ μοι παθήματα, εἶν-

gendo flumini impendis, ingredere nostram terram, nos interim trium dierum itinere a fluvio recedemus. Sin malueris nos in vestram recipere, tu similiter fac. His auditis Cyrus, convocatis Persarum primatibus, rem in medium proposuit, una cum eis deliberaturus quidnam faceret. Quorum cunctorum sententiae in hoc consentiebant, ut illum iuberent Tomyrin eiusque exercitum in suam regionem recipere. (207.) At consilio quum interesset Croesus Lydus, hanc ille sententiam improbens, contrariam proposuit, his usus verbis: *O Rex, iam aliás tibi professus sum, quoniam me Deus tibi in manus tradidit, si quem videro casum domui tuae impendere, pro viribus me illum aversurum. Quae mihi acciderant tristitia, documenta mihi fuere.*

„τα ἀχάρτητα, μαθήματα γέγονε. Εἰ μὲν ἀθάνατος
 „δοκέεις εἶναι, καὶ στρατιῆς τοιαύτης ἀρχεῖν, οὐδὲν ἂν
 „εἴη πῆγμα γνώμας ἐμέ σοι ἀποφαίνεσθαι. εἰ δ'
 „ἐγνώκας ὅτι ἄνθρωπος καὶ σύ εἷς, καὶ ἐτέρων τοιῶν 10
 „δε ἀρχεῖς, ἐκεῖνο πρῶτον μάθε, ὥς κύκλος τῶν ἀν-
 „θρωπῶν ἐστὶ πραγμάτων· περιφερόμενος δὲ, οὐκ
 „εἰς αἰεὶ τοὺς αὐτοὺς εὐτυχεῖν. ἤδη ἂν ἐγὼ γνώμην
 „ἔχω περὶ τοῦ προκειμένου πράγματος τὰ ἐμπαλιν ἢ
 „οὔτοι. εἰ γὰρ ἐβελήσομεν ἐσδέξασθαι τοὺς πολεμίους 15
 „ἐς τὴν χώραν, ὅδε τοι ἐν αὐτῷ κίνδυνος ἐνι· ἐσσωθεῖς
 „μὲν, προσαπολλύεις πᾶσαν τὴν ἀρχήν· δῆλα γὰρ
 „δὴ, ὅτι νικῶντες Μασσαγέται, οὐ τὸ ὀπίσω Φεύ-
 „ξονται, ἀλλ' ἐπ' ἀρχὰς τὰς σὰς ἐλῶσι. νικῶν δὲ,
 „οὐ νικᾷς τοσοῦτον, ὅσον εἰ διαβὰς ἐς τὴν ἐκείνων, 20

CCVII. 6 seq. ἰόντα ἀχάρτητα. τὰ ἰόντα habent libri fere om-
 nes, et dein unus ἄριστα μαθήματα, optima documenta,
 optima monita.

*Quod si immortalis existimas esse, et exercitui
 imperare immortalī, nil opus fuerit me meam
 tibi sententiam declarare. Sin et te hominem esse
 intelligis, et hominibus imperare; illud primum
 cogita, orbem quemdam esse rerum humanarum,
 qui dum convertitur, non sinit eosdem semper
 esse felices. Iam igitur ego de re proposita con-
 tra, quam hi, sentio. Si enim hostes voluerimus
 in nostram recipere terram, hoc tibi in ea re pe-
 riculum inest: si inferior discesseris, simul uni-
 versum regnum perdes; manifestum est enim, vi-
 ctores Massagetarum non retro fugituros, sed in tua
 regna irrupturos: sin viceris, non tanta erit vi-*

„ νικῶν Μασσαγέτας, ἔποιο Φεύγουσι· ταῦτό γάρ ἀν-
 „ τίσῃσω ἐκείνῳ, ὅτι νικήσας τοὺς ἀντιουμένους ἐλάῃς
 „ ἰθὺ τῆς ἀρχῆς τῆς Τομύριος. Χωρὶς τε τοῦ ἀπηγη-
 „ μένου, αἰσχρὸν καὶ οὐκ ἀνασχετὸν, τὸν Κῦρόν γε
 25 „ τὸν Καμβύσιω γυναικὶ εἴζαντα ὑποχωρῆσαι τῆς χώ-
 „ ρης. Νῦν ὦν μοι δοκεῖ, διαβάντας προελθεῖν ὅσον ἀν-
 „ ἐκείνοι διεξίωσι· ἐνβέῃτεν δὲ τάδε ποιῶντας, πειρᾶ-
 „ σθαι ἐκείνων περιγενέσθαι. ὥς γὰρ ἐγὼ πυνθάνεμαι,
 „ Μασσαγέται εἰσὶ ἀγαθῶν τε Περσικῶν ἄπειροι, καὶ
 30 „ καλῶν μεγάλων ἀπαθείες. τούτοισι ὦν τοῖσι ἀνδρά-
 „ σι, τῶν προβάτων ἀφειδέως πολλὰ κατακόψαντας,
 „ καὶ σκευάσαντας, προθεῖναι ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῷ
 „ ἡμετέρῳ δαῖτα· πρὸς δὲ, καὶ κρητῆρας ἀφειδέως οἴ-
 „ νου ἀκρήτου, καὶ σιτία παντοῖα. ποιήσαντας δὲ ταῦ-

ctoria, quanta si traiecto flumine viceris Massagetas, et fugientes fueris insecutus; nam hoc idem priori oppono, victorem te continuo in medium illorum regnum ducturum exercitum. Sed, praeter haec quae exposui, turpe est, nec ferendum, ut Cyrus Cambysis filius, foeminae cedens, pedem referat ex regione quam occupavit. Nunc ergo mihi videtur, traiecto fluvio progrediendum esse quantum illi recesserint, ac deinde operam dandam ut illos superes tali initâ ratione. Scilicet quum Massagetae, ut equidem audio, bonorum Persicorum sint insueti, et magnorum vitae commodorum expertes; hisce hominibus, caesâ paratâque magnâ pecudum copiâ, ad haec vini meri crateribus et farinaceis omnis generis cibariis largiter adpositis, epulûm parandum est nostris in

„τα, ὑπολειπομένους τῆς στρατῆς τὸ Φλαυρότατον, 35
 „τοὺς λοιποὺς αὐτῖς ἐξαναχωρεῖν ἐπὶ τὸν ποταμὸν.
 „ἦν γὰρ ἐγὼ γνώμης μὴ ἀμάρτω, κῆνοι ἰδόμενοι ἀγα-
 „θα πολλὰ, τρέφονται τε πρὸς αὐτὰ, καὶ ἡμῖν τὸ
 „ἐνθεῦτεν λείπεται ἀπόδεξις ἔργων μεγάλων.“

- 208 Γνώμαι μὲν αὐται συνέστασαν. Κῦρος δὲ, μετεῖς
 τὴν προτέραν γνώμην, τὴν Κροῖσου δὲ ἐλόμενος, προηγό-
 ρευσε Τομύρι ἐξαναχωρεῖν, ὡς αὐτοῦ διαβησομένου ἐπ’
 ἐκείνην. ἡ μὲν δὴ ἐξαναχώρεε, κατὰ ὑπέσχετο πρῶτα.
 Κῦρος δὲ, Κροῖσον εἰς τὰς χεῖρας ἐσθῆις τῷ ἑωυτοῦ 5
 παιδί Καμβύσῃ, τῷ περ τὴν βασιλήϊην ἐδίδου, καὶ
 πολλὰ ἐντειλάμενός οἱ τιμᾶν τε αὐτὸν καὶ εὖ ποιεῖν,
 ἦν ἡ διάβασις ἡ ἐπὶ Μασσαγέτας μὴ ὀρθωθῇ ταῦ-
 τα ἐντειλάμενος, καὶ ἀποστείλας τούτους εἰς Πέρσας,

castris; ac deinde, relictâ vilissimâ copiarum parte, cum reliquis versus fluvium retrogrediendum. Nisi enim me fallit sententia, illi conspecto bonarum rerum adparatu, in has se coniiicient, et nobis oblata erit magnorum edendorum facinorum occasio.

(208.) Hac quum inter se oppositae essent sententiae, Cyrus repudiâtâ priore, Croesi sententiam amplexus est, et Tomyri praedixit, ut *retro cederet; se enim, traiecto flumine, illi occurrurum*. Illa igitur retro cessit, quemadmodum prius pollicita erat. Et Cyrus, postquam Croesum in manus filii sui Cambysis, cui etiam regnum reliquit, tradidisset, multisque verbis filio mandasset, ut illum in honore haberet, beneque ei faceret, si transitus in Massagetas minus prospere cessisset; hisce datis man-

- 10 αὐτὸς δὲ βάσας τὸν ποταμὸν, καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ.
Ἐπὶ τε δὲ ἐπεραιώθη τὸν Ἀράξεια, νυκτὸς ἐπελθού- 209
σης, εἶδ' ὅψιν, εὐδὼν ἐν τῶν Μασσαγετίων τῇ χώρῃ,
τοιαύτῃ. ἑδόκει ὁ Κῦρος ἐν τῷ ὑπκῷ ὁρᾶν τῶν Ὑστά-
σπεος παίδων τὸν πρεσβύτατον ἔχοντα ἐπὶ τῶν ὤμων
5 πτέρυγας· καὶ τούτων τῇ μὲν τὴν Ἀσίην, τῇ δὲ τὴν
Εὐρώπῃ ἐπισκιάζειν. Ὑστάσπει δὲ τῷ Ἀρσάμειος,
εἰς ἀνδρὶ Ἀχαιμενίδῃ, ἦν τῶν παίδων Δαρεῖος πρεσ-
βύτατος, εὖν τότε ἡλικίην ἐς ἑκατὶ κου μάλιστα ἔτια.
καὶ οὕτως καταλείπτο ἐν Πέρσῃσι· οὐ γὰρ εἶχε κα
10 ἡλικίην στρατεύεσθαι. ἐπεὶ ὧν δὴ ἐξεγέρθη ὁ Κῦρος,
εἶδεν λόγον φαντῶ περὶ τῆς ὀψιος. ὥς δέ οἱ ἑδόκει με-
γάλη εἶναι ἡ ὀψις, καλέσας Ὑστάσπεια, καὶ ἀπο-
λαβὼν μείνον, εἶπε· „Ὑστάσπεες, παῖς σὸς ἐπιβου-
„λεύων ἐμοί τε καὶ τῇ ἐμῇ ἀρχῇ ἐάλωκε· ὥς δὲ ἀτρε-

datis, illos remisit in Persiam, ipse vero cum exer-
citu flumen traiecit. (209.) Traiecto Araxe, prima
nocte in Massagetarum terrâ quiescenti Cyro visum
oblutum est tale. Visus sibi est per somnum conspi-
cere filiorum Hystapis maximum natu, alas in hume-
ris habentem, et harum alterâ Asiam obumbrantem,
alterâ Europam. Erat autem Hystaspi, Arsamis filio,
ex Achaemenidarum familiâ, filius natu maximus
Darius, iuvenis tunc temporis viginti maxime anno-
rum: isque relictus erat in Perside, quippe milita-
rem nondum habens aetatem. E somno experrectus
Cyrus, de oblato viso secum cogitabat: quod quum
illi magni videretur esse momenti, Hystaspen ad se
vocat, remotisque arbitris ei dicit: *Hystaspes! filius
tuus depressus est mihi et meo regno insidiari:*

- „κέως ταῦτα οἶδα, ἐγὼ σημανέω. ἐμεῦ θεοὶ κήδον· 15
 „ται, καὶ μοι πάντα προδεικνύουσι τὰ ἐπιφερόμενα·
 „ἥδη ὦν ἐν τῇ παροικομένῃ νυκτὶ εὐδῶν, εἶδον τῶν σῶν
 „παίδων τὸν πρεσβύτατον ἔχοντα ἐπὶ τῶν ὤμων πτε-
 „ρυγὰς· καὶ τουτέων τῇ μὲν τὴν Ἀσίην, τῇ δὲ τὴν Εὐ-
 „ρώπην ἐπισκιάζειν. οὐκ ἔστι μηχανὴ ἀπὸ τῆς ὀψίως 20
 „ταύτης οὐδεμὴ, τὸ μὴ κεῖνον ἐπιβουλεύειν ἐμοί. σὺ
 „ταίνυν τὴν ταχίστην πορεύεο ὀπίσω εἰς Πέρσας, καὶ
 „ποιεε ὅκως ἐπεὰν ἐγὼ τάδε καταστρεψάμενος ἔλθω
 „ἐκεῖ, ὥς μοι καταστήσης τὸν παῖδα εἰς ἔλεγχον.“
 210 Κῦρος μὲν δοκεῖν Δαρεῖον οἱ ἐπιβουλεύειν, ἔλεγε τὰ-
 δε· τῷ δὲ ὁ δαίμων προέφαινε, ὥς αὐτὸς μὲν τελευτή-
 σειν αὐτοῦ ταύτῃ μέλλοι, ἡ δὲ βασιληίῃ αὐτοῦ περι-
 χωρεῖοι εἰς Δαρεῖον. Ἀμείβεται δὲ ὦν ὁ Ὑστάσπης τοῖς-

id qua ratione certo cognoverim, tibi dicam. Mei curam gerunt dii, mihiq̄ue ante significant omnia quae imminēt. Nunc igitur proximā nocte per quietem vidi filiorum tuorum natu maximum alas in humeris habentem, earumque alterā Asiam obumbrantem, alterā Europam. Quod quum mihi oblatum sit visum, fieri prorsus nullo modo potest quin mihi illum insidiari intelligam. Quare tu ocyus retro proficiscere in Persidem, et fac, postquam rebus hīc bene gestis illuc rediero, filium tuum mihi sistas, ut eius caussam cognoscam.
 (210) Haec Cyrus Dario, ratus illius filium sibi insidias struere, dixit: at illi deus significaverat, ipsum eodem loco, ubi erat, periturum, regnumque ipsius ad Dariūm transiturum. Hystaspes illi his verbis respon-

- 5 δὲ „ὦ βασιλεῦ, μὴ εἴη ἀνὴρ Πέρσης γεγωνὺς,
 „ὅστις τοι ἐπιβουλεύσει· εἰ δ' ἔστι, ἀπόλοιτο ὡς τὰ
 „χίστα· ὅς ἀντὶ μὲν δούλων, ἐπαίησας ἐλευθέρους Πέρ-
 „σας εἶναι· ἀντὶ δὲ ἄρχεσθαι ὑπ' ἄλλων, ἄρχειν ἀπάν-
 „των. εἰ δὲ τίς τοι ὅψις ἀπαγγέλλει παῖδα τὸν ἐμὸν
 10 „νέωτέρα βουλευεῖν περὶ σέο, ἐγὼ τοι παραδίδωμι
 „χρῆσθαι αὐτῷ τοῦτο ὃ τι σὺ βούλει.“ Ὑστάσπης
 μὲν τούτοις ἀμειψάμενος, καὶ διαβαὼς τὸν Ἀράξια,
 ἦε εἰς Πέρσας, φυλάζων Κύρω τὸν παῖδα Δαρεῖον.
 Κύρος δὲ προελθὼν ἀπὸ τοῦ Ἀράξου ἡμέρης ὁδὸν, 211
 ἐποίησε τὰς Κροίσου ὑποθήκας. μετὰ δὲ ταῦτα, Κύρου
 τε καὶ Περσέων τοῦ καθαροῦ στρατοῦ ἀπελάσαντος
 ἐπίσω ἐπὶ τὸν Ἀράξια, λειφθέντος δὲ τοῦ ἀρχηγίου,
 5 ἐπελθοῦσα τῶν Μασσαγετέων τριτημορίς τοῦ στρατοῦ,

dit: *O Rex, ne sit is homo Persa, si quis tibi insidias est structurus! Sin fuerit, pereat quam primum! Tibi-ne insidiari, qui Persas ex servitute in libertatem vindicasti; et, quum aliis fuissent subiecti, fecisti ut imperent omnibus! Quod si vero visum aliquod tibi significat, filium meum res novas adversus te moliri, ego illum tibi tradam, ut de eo facias quodcumque placuerit.* Haec postquam respondit Hystaspes, trajecto Araxe in Persas profectus est, Cyro filium suum Darium custoditurus.

(211.) *Cyrus* ab *Araxe* unius diei itinere progressus, fecit quod *Croesus* illum monuerat. Deinde postquam ipse, inutili copiarum parte in castris relictâ, cum reliquo exercitu, quotquot natione Persae erant, ad *Araxem* regressus est, adcurrit castra invadens ter-

τούς τε λειφθέντας τῆς Κύρου στρατιῆς ἐφόνευσεν ἀλεξο-
 μένους, καὶ τὴν προκειμένην ἰδόντες δαῖτα, ὡς ἐχειρώ-
 σαντο τοὺς ἐναντίους, κλιθέντες δαίνυντο· πληρωθέντες
 δὲ Φορβῆς καὶ οἴνου, εὖδον. οἱ δὲ Πέρσαι ἐπελθόντες
 πολλοὺς μὲν σφῶν ἐφόνευσαν, πολλῶ δ' ἔτι πλεῦνας 10
 ἐξώγησαν, καὶ ἄλλους, καὶ τὸν τῆς βασιλείης Το-
 μύριος παῖδα, στρατηγέοντα Μασσαγετιῶν, τῷ οὖνο-
 212 μα ἦν Σπαργαπίσης. Ἡ δὲ, πυθομένη τὰ τε περὶ
 τὴν στρατιὴν γεγονότα καὶ τὰ περὶ τὸν παῖδα, πέμ-
 πουσα κήρυκα παρὰ Κύρον, ἔλεγε τάδε· „ Ἀπλῆστε
 „ αἵματος Κύρε, μηδὲν ἐπαρβῆς τῷ γεγονότι τῷδε
 „ πρήγματι, εἰ ἀμπελίνῳ καρπῷ, τῷ περ αὐτοῖ ἐμ- 5
 „ πιπλάμενοι μαίνεσθε οὕτω, ὥστε κατιόντος τοῦ οἴνου
 „ ἐς τὸ σῶμα, ἐπαναπλῶειν ὑμῖν ἔπεα κακὰ, τοιοῦτω
 „ Φαρμάκῳ δολώσας, ἐκράτησας παιδὸς τοῦ ἐμοῦ,

tia pars exercitus Massagetarum. Hi eos, qui de Cyri exercitu relictī erant, repugnantes occidunt; tum, paratum conspicati epulum, superatis adversariis, ad epulandum discumbunt; denique cibo potuque repleti, sopore opprimuntur. Inter haec supervenientes Persae magnum eorum numerum interficiunt, multo vero plures vivos capiunt, quum alios, tum reginae Tomyrios filium, ducem Massagetarum, cui nomen erat Spargapises. (212.) Tum illa, cognitis quae et exercitui et filio suo acciderant, misso ad Cyrum legato, haec ei edixit: *Inexplebilis sanguine Cyre! ne utique efferaris re gesta, quod viteo fructu, quo repleti vos ita insanitis, ut, postquam vinum in corpus descendit, scelestis vocibus exundetis, tali veneno deceptum filium meum su-*

„ἀλλ' οὐ μάχῃ κατὰ τὸ καρτερόν. νῦν ὦν μευ εὖ πα-
 10 „ραινέουσῃς ὑπόλαβε τὸν λόγον. ἀποδοῦς μοι τὸν παῖ-
 „δα, ἀπίθι ἐκ τῆσδε τῆς χώρης ἀζήμιος, Μασσαγε-
 „τῶν τριτημορίδι τοῦ στρατοῦ κατυβρίσας. εἰ δὲ μὴ
 „ταῦτα σὺ ποιήσεις, ἥλιον ἐπόμενυμί τοι τὸν Μασσα-
 „γετῶν δεσπότην, ἢ μὴν σὲ ἐγὼ, καὶ ἀπληστον ἐόν-
 „τα, αἵματος κορέσω.“ Κῦρος μὲν νῦν τῶν ἐπέων οὐ- 213
 δένα τούτων ἀνεειχθέντων ἐποίεετο λόγον. ὁ δὲ τῆς
 βασιλείης Τομύριος παῖς Σπαργαπίσης, ὥς μιν ὁ τε
 οἶνος ἀνῆκε, καὶ ἔμαθε ἵνα ἦν κακοῦ, δεινῆς Κῦρου
 5 ἐκ τῶν δεσμῶν λυθῆναι, ἔτυχε ὥς δὲ ἐλύθη τε τά-
 χιστα καὶ τῶν χειρῶν ἐκράτησε, διεργάζεται ἑαυτόν.
 καὶ θῆ οὗτος μὲν τρόπῳ τοιούτῳ τελευτᾷ. Τόμυρις 214
 δὲ, ὥς οἱ ὁ Κῦρος οὐκ ἐσήκουσε, συλλέξασα πᾶσαν

*perasti, non iusto praelio et bellica virtute vici-
 sti. Nunc ergo consilium, quod tibi bene animo
 profero, accipe. Redde mihi filium, et abde ex hac
 terra, impune ferens quod tertiam exercitus Mas-
 sagetarum partem hac contumeliā adfecisti. Quod
 si haec non feceris, Solem iuro, dominum Massa-
 getarum, certe me te, quamvis inexplebilem, san-
 guine satiaturam. (213.)* Horum verborum ad se
 relatorum nullam Cyrus habuit rationem. Reginae
 autem Tomyrios filius Spargapises, postquam re-
 missa vi vini didicit quonam in malo esset, oravit
 Cyrum ut vinculis solveretur, idque ei rex indulsit.
 At simulatque solutus erat et manuum suarum po-
 tens, se ipse interemit: et hoc vitae exitu ille usus
 est. (214.) Sed Tomyris, ubi ei morem non gessit
 Cyrus, contractis omnibus copiis, praelio cum illo

τὴν ἑαυτῆς δύναμιν, συνέβαλε Κύρου. ταύτην τὴν μά-
 χην, ὅσαι δὴ βαρβάρων ἀνδρῶν μάχαι ἐγένοντο, κεί-
 νω ἡσυχροτάτην γενέσθαι· καὶ δὴ καὶ πυνθάνομαι οὕτω 5
 τοῦτο γινόμενον. πρῶτα μὲν γὰρ λέγεται αὐτοὺς δια-
 στάντας ἐς ἀλλήλους τοξεύειν· μετὰ δὲ, ὥς σφι τὰ
 βέλεια ἐξετετόξευτο, συμπεσόντας τῇσι αἰχμῇσί τε καὶ
 τοῖσι ἐγχειρίδιοις συνέχεσθαι· χρόνον τε δὴ ἐπὶ πολ-
 λὸν συνστάναι μαχομένους, καὶ οὐδετέρους ἐβέλεν Φεΐ- 10
 γων· τέλος δὲ, οἱ Μασσαγέται περιγενέατο. ἥ τε δὴ
 πολλὴ τῆς Περσικῆς στρατιῆς αὐτοῦ ταύτῃ διεφθάρη,
 καὶ δὴ καὶ αὐτὸς Κύρος τελευτᾷ, βασιλεύσας τὰ
 πάντα ἐνὸς δέοντα τριήκοντα ἔτεα. ἀσκὸν δὲ πλήσασα
 αἵματος ἀνθρώπιου Τόμυρις, ἐδίξθη ἐν τοῖσι τεθνεῶσι 15
 τῶν Περσέων τὸν Κύρου νέκυν. ὡς δὲ εὔρε, ἐναπῆπτε
 αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν ἐς τὸν ἀσκόν· λυμαινομένη δὲ τῷ τε-

CCXIV. 16. ἐναπῆπτε. Alii ἐναπῆκε.

conflixit. Hoc praelium, quotquot a barbaris homini-
 bus praelia commissae sunt, equidem existimo omnium
 fuisse acerrimum; ~~et~~ ^{nam} ~~nam~~ ^{nam} tali modo gestam esse ac-
 cepi. Primum ex aliquo spatio distantes, tela invicem
 coniecisse; deinde, absumtis telis, concurrisse, et ha-
 stis conflixisse gladiisque; atque diutius ita consertis
 manibus pugnasse, neutris fugam capessere volenti-
 bus. Ad extremum vero superiores Massagetae dis-
 cesserunt. Igitur maxima pars Persici exercitus eo-
 dem in loco est interempta, et ipse *Cyrus obiit*, post-
 quam annos regnasset undetriginta. Tum *Tomiris*,
 sacco sanguine repleto humano, Cyri cadaver inter
 caesorum Persarum stragem iussit perquiri: reperti-
 que caput in sacco suspendit, [*sive*, in saccum de-

- κρῶ, ἐπέλεγε τάδε· „Σὺ μὲν ἐμὲ ζώουσάν τε καὶ νικῶ-
 „σάν σε μάχῃ ἀπώλεσας, παῖδα τὸν ἐμὸν ἐλὼν δόλω·
 20 „σὲ δ' ἐγὼ, κατὰπερ ἠπέιλησα, αἵματος κορέσω.“
 Τὰ μὲν δὴ κατὰ τὴν Κύρου τελευτὴν τοῦ βίου, πολ-
 λῶν λόγων λεγομένων, ὅδε μοι ὁ πιθανώτατος εἴρηται.
 Μασσαγέται δὲ ἐσθῆτά τε ὁμοίῃν τῇ Σκυθικῇ Φο- 215
 ρέουσι, καὶ δίαιταν ἔχουσι. ἵππόται δὲ εἰσι καὶ ἀνιπ-
 ποί· ἀμφοτέρων γὰρ μετέχουσι. καὶ τοξόται τε καὶ
 αἰχμοφόροι, σαγάρεις νομίζοντες ἔχειν. χρυσῷ δὲ καὶ
 5 χαλκῷ τὰ πάντα χρέωνται· ὅσα μὲν γὰρ εἰς αἰχμαῖς,
 καὶ ἄρδεις, καὶ σαγάρεις, χαλκῷ τὰ πάντα χρέων-
 ται· ὅσα δὲ περὶ κεφαλὴν, καὶ ζωστήρας, καὶ μα-
 σχαλιστήρας, χρυσῷ κοσμεύονται. ὡς δ' αὐτῶς τῶν ἵπ-
 πων τὰ μὲν περὶ τὰ στέρνα, χαλκίους θώρηκας περι-
 10 βάλλουσι· τὰ δὲ περὶ τοὺς χαλινούς καὶ στόμια καὶ

misit,] mortuo his verbis insultans: *Tu me vivam, tuique victricem, perdidisti, qui filium meum dolo cepisti: te vero ego, sicuti minata sum, sanguine satiabo.* Quod igitur ad vitae finem Cyri spectat, multa quidem alia diversaue narrantur, sed ista mihi maxime verisimilis visa erat narratio.

(215.) Utuntur *Massagetae* et vestimento et vitae ratione simili *Scytharum*. Ex equis pugnant, et pedites: nam utroque genere valent. Et arcu et hastis utuntur, bipennesque gestare consuerunt. Ad omnia auro utuntur aut aere. Ad hastas, ad sagittarum cuspides, ad hipennes non nisi aere utuntur; ad capitis ornatum, et ad cingula circum lumbos et circa axillas, auro. Similiter equis circa pectus aeneos circumponunt thoraces: habenarum autem ornatum et

Φάλαρα, χρυσῶ. σιδήρῳ δὲ οὐδ' ἀργύρῳ χρέωνται
οὐδέν· οὐδὲ γὰρ οὐδέ σφί ἐστι ἐν τῇ χώρῃ· ὁ δὲ χαλ-
216 κὸς καὶ ὁ χρυσὸς, ἅπλετος. Νόμοισι δὲ χρέωνται
τοιούσδε· γυναῖκα μὲν γαμέει ἕκαστος, ταύτῃσι δὲ ἐπι-
κοινα χρέωνται. ὁ γὰρ Σκύθας Φασὶ Ἕλληνες ποιεῖν,
οὐ Σκύθαι εἰσὶ οἱ ποιοῦντες, ἀλλὰ Μασσαγέται· τῆς
γὰρ ἐπιθυμήσει γυναικὸς Μασσαγέτης ἀνὴρ, τὸν Φα- 5
ρετρεῶνα ἀποκρεμάσας πρὸ τῆς ἀμάξης, μίσγειται
ἀδελῶς. Οὖρος δὲ ἡλικίης σφί προκέεται ἄλλος μὲν
οὐδεὶς· ἐπεὰν δὲ γέρων γένηται κάρτα, οἱ προσήκοντες
οἱ πάντες συνελθόντες θύουσί μιν, καὶ ἄλλα πρόβατα
ἅμα αὐτῶ· ἐψήσαντες δὲ τὰ κρέα, κατεωχέονται. 10
ταῦτα μὲν τὰ ὀλβιώτατά σφί νενόμισται. τὸν δὲ νοῦ-
σω τελευτήσαντα οὐ κατασιτέονται, ἀλλὰ γῇ κρέπ-

frenos et phaleras ex auro habent. Argento vero et
ferro nihil utuntur; nec enim in eorum terrâ metallâ
haec reperiuntur, sed aeris et auri immensa copia.
(216:) Institutis utuntur hisce. Uxorē quidem du-
xit unusquisque; his autem in cōmune utuntur.
Nam, quod Graeci aiunt a Scythis fieri, id non Scy-
thae faciunt, sed *Massagetae*: nempe cuiuscumque
mulieris cupido incessit Massagetam, cum eâ, pha-
retrâ pro plaustro suspensâ, impune concumbit. Ter-
minum quidem aetatis nullum statutum habent: sed
quando quis admodum aetate provecus est, conve-
nientes propinqui mactant eum, et alias simul cum
eo pecudes, coctisque carnibus laute epulantur. Et
haec eis sors felicissima habetur. Qui vero morbo
obiit, eum non comedunt, sed terrâ condunt; mi-

τούς, συμφορὴν ποιούμενοι, ὅτι οὐκ ἔκετο εἰς τὸ τυθῆ-
 ναι. Σπείρουσι δὲ οὐδέν, ἀλλ' ἀπὸ κτηνέων ζώουσι
 15 καὶ ἰχθύων· οἱ δὲ, ἄφθονοί σφι ἐκ τοῦ Ἀράξεια πο-
 ταμοῦ παραγίνονται· γαλακτοπόται δὲ εἰσὶ. Θεῶν δὲ
 μῦθον ἥλιον σέβονται, τῷ θύουσι ἵππους. νόμος δὲ αὐ-
 τος τῆς θυσίης· τῶν θεῶν τῷ ταχίστῳ, πάντων τῶν
 θνητῶν τὸ τάχιστον δατέονται.

ἹΣΤΟΡΙΩΝ ἩΡΟΔΟΤΟΥ Α΄.

serum reputantes quod eo non pervenit ut immola-
 retur. Sementem nullam faciunt, sed pecoribus victi-
 tant, et piscibus, quos ingenti copiâ Araxes fluvi-
 us illis suppeditat: lacte pro potu utuntur. Deorum
 unum Solem colunt, cui equos immolant. Lex autem
 et ratio huius sacrificii hæc est, deorum perniciosi-
 mo tribuunt perniciosissimum mortalium.

FINIS LIBRI PRIMI.

ἩΡΟΔΟΤΟΥ ἹΣΤΟΡΙΩΝ ΔΕΥΤΕΡΗ.

ΕΥΤΕΡΠΗ.

1 ΤΕΛΕΥΤΗΣΑΝΤΟΣ δὲ Κύρου, παρέλαβε τὴν βασιλείην Καμβύσης, Κύρου ἐὼν παῖς καὶ Κασσανδάνης, τῆς Φαρνάσπειν θυγατρὸς τῆς προαποθανούσης, Κῦρος αὐτὸς τε μέγα πένθος ἐποίησατο, καὶ τοῖσι ἄλλοις προεῖπε πᾶσι, τῶν ἥρχε, πένθος ποιέεσθαι. ταύ- 5
της δὲ τῆς γυναικὸς ἐὼν παῖς καὶ Κύρου Καμβύσης,

HERODOTI HISTORIARUM

LIBER SECUNDUS.

EUTERPE.

(1.) **V**itâ functo Cyro, regnum suscepit CAMBYSES, Cyri filius et Cassandanae, Pharnaspis filiae; quae quum antea fato esset functa, ingenti luctu eam Cyrus erat prosequutus, et aliis omnibus, quibus imperabat, luctu eam prosequi praeceperat. Huius igitur mulieris et Cyri filius *Cambyses*, quum Ionas et Ae-

Ἰωνας μὲν καὶ Αἰολέας ὡς δούλους πατρώϊους· ἐόντας ἐνόμιζε· ἐπὶ δὲ Αἴγυπτον ἐποιέετο στρατηλασίην, ἄλλους τε παραλαβὼν τῶν ἥρχε, καὶ δὴ καὶ Ἑλλήνων,

10 τῶν ἐπεκράτεε.

Οἱ δὲ Αἰγύπτιοι, πρὶν μὲν ἢ Ψαμμίτιχον σφέων 2 βασιλεῦσαι, ἐνόμιζον ἑαυτοὺς πρώτους γενέσθαι πάντων ἀνθρώπων. ἐπειδὴ δὲ Ψαμμίτιχος βασιλεύσας ἠθέλησε εἶδέναι, οἳ τινες γενοῖατο πρώτοι, ἀπὸ τούτου 5 νομίζουσι Φρύγας προτέρους γενέσθαι ἑαυτῶν, τῶν δὲ ἄλλων ἑαυτοὺς. Ψαμμίτιχος δὲ ὡς οὐκ ἐδύνατο πυνθανόμενος πόρον οὐδένα τούτου ἀνευρεῖν, οἱ γενοῖατο πρώτοι ἀνθρώπων, ἐπιτεχνᾶται τοιόνδε. Παιδιά δύο νεαγνὰ ἀνθρώπων τῶν ἐπιτυχόντων διδοῖ παμμένι τρέ- 10 φειν ἐς τὰ ποίμνια τροφήν τινα τοιήνδε· ἐντειλόμενος

lenses pro servis a patre acceptis haberet, adversus Aegyptum expeditionem suscepit, quum alios ad id bellum faciendum ducens, quibus imperabat, tum nimirum et Graecos qui ipsius potestati erant subiecti.

(2.) AEGYPTII, priusquam apud eos regnum obtinisset Psammitichus, antiquissimos sese omnium hominum esse existimaverant. Postquam vero Psammitichus, regnum adeptus, voluit cognoscere, quoniam fuerint primi et antiquissimi, ab illo tempore Phrygas sese priores arbitrantur, se autem reliquis omnibus. Psammitichus autem, quum perquisitione instituta nullum exitum huius quaestionis, quoniam essent primi hominum, potuisset reperire, tale quiddam est machinatus. Duo pueros recens natos ex humilis sortis parentibus tradidit pastori, qui eos apud greges tali modo aleret. Praecepit ut nemo

ΗΡΟΔΟΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΔΕΥΤΕΡΗ.

ΕΥΤΕΡΠΗ.

1 ΤΕΛΕΥΤΗΣΑΝΤΟΣ δὲ Κύρου, παρέλαβε τὴν βασιλείην Καμβύσης, Κύρου ἐὼν παῖς καὶ Κασσανδάνης, τῆς Φαρνάσπειω θυγατρὸς· τῆς προαποθανούσης, Κῦρος αὐτὸς τε μέγα πένθος ἐποίησατο, καὶ τοῖσι ἄλλοις προεῖπε πᾶσι, τῶν ἡρχε, πένθος ποιέεσθαι. ταύ- 5
της δὲ τῆς γυναικὸς ἐὼν παῖς καὶ Κύρου Καμβύσης,

HERODOTI HISTORIARUM

LIBER SECUNDUS.

EUTERPE.

(1.) **V**itâ functo Cyro, regnum suscepit CAMBYSES, Cyri filius et Cassandanae, Pharnaspis filiae; quae quum antea fato esset functa, ingenti luctu eam Cyrus erat prosequutus, et aliis omnibus, quibus imperabat, luctu eam prosequi praeceperat. Huius igitur mulieris et Cyri filius *Cambyses*, quum Ionas et Aeo-

Ἰωνας μὲν καὶ Αἰολεῖας ὡς δούλους πατρῷους· ἶόντας
ἐνόμιζε· ἐπὶ δὲ Αἴγυπτον ἐποίεετο στρατηλασίην, ἄλ-
λους τε παραλαβὼν τῶν ἤρχε, καὶ δὴ καὶ Ἑλλήνων,

10 τῶν ἐπεκράτεε.

Οἱ δὲ Αἰγύπτιοι, πρὶν μὲν ἢ Ψαμμίτιχον σφῶν 2
Βασιλεῦσαι, ἐνόμιζον ἑαυτοὺς πρῶτους γενέσθαι πάν-
των ἀνθρώπων. ἐπειδὴ δὲ Ψαμμίτιχος βασιλεύσας
ἠθέλησε εἰδέναι, οἳ τινες γενοῖατο πρῶτοι, ἀπὸ τούτου
5 νομίζουσι Φρύγας πρῶτους γενέσθαι ἑαυτῶν, τῶν δὲ
ἄλλων ἑαυτούς. Ψαμμίτιχος δὲ ὡς οὐκ ἐδύνατο πυν-
θανόμενος πόρον οὐδένα τούτου ἀνευρεῖν, οἳ γενοῖατο
πρῶτοι ἀνθρώπων, ἐπιτεχνᾷται τοιόνδε. Παιδιά δύο
νεαγνὰ ἀνθρώπων τῶν ἐπιτυχόντων διδοῖ ποιμένι τρέ-
10 φειν ἐς τὰ ποίμνια τροφήν τινα τοιήνδε· ἐντειλάμενος

lenses pro servis a patre acceptis haberet, adversus
Aegyptum expeditionem suscepit, quum alios ad id
bellum faciendum ducens, quibus imperabat, tum ni-
mirum et Graecos qui ipsius potestati erant subiecti.

(2.) AEGYPTII, priusquam apud eos regnum obti-
nuisset Psammitichus, antiquissimos sese omnium
hominum esse existimaverant. Postquam vero Psam-
mitichus, regnum adeptus, voluit cognoscere, qui-
nam fuerint primi et antiquissimi, ab illo tempore
Phrygas sese priores arbitrantur, se autem reliquis
omnibus. Psammitichus autem, quum perquisitio-
ne institutâ nullum exitum huius quaestionis, qui-
nam essent primi hominum, potuisset reperire,
tale quiddam est machinatus. Duo pueros recens na-
tos ex humilis sortis parentibus tradidit pastori, qui
eos apud greges tali modo aleret. Praecepit ut nemo

μηδένα· αντίον αὐτέων μηδεμίην Φωνὴν ἰέναι, ἐν στέγῃ δὲ ἐρήμῃ ἐπ' ἐαυτῶν κέεσθαι αὐτὰ, καὶ τὴν ὥρην ἐπαγινέειν σφι αἶγας. πλήσαντα δὲ τοῦ γάλακτος, τάλ-
 λα διαπρήσσεσθαι. ταῦτα δ' ἐποίεε τε καὶ ἐνετέλλετο
 ὁ Ψαμμίτιχος, θέλων ἀκοῦσαι τῶν παιδίων, ἀπαλ- 15
 λαχθέντων τῶν ἀσῆμων κνυζημάτων, ἥτινα Φωνὴν ῥή-
 ξουσι πρῶτην. τότε ὦν καὶ ἐγένετο. ὥς γὰρ διέτης
 χρόνος ἐγεγόνεε ταῦτα τῷ ποιμένι πησόντι, ἀνοίγοντι
 τὴν θύρην καὶ ἐσιόντι τὰ παιδία ἀμφοτέρα προσπίπ-
 τοντα βεκὸς ἐφώτεον, ὀρέγοντα τὰς χεῖρας. τὰ μὲν δὲ 20
 πρῶτα ἀκούσας, ἥσυχος ἦν ὁ ποιμήν. ὥς δὲ πολλάκι
 φοιτέοντι καὶ ἐπιμελομένῳ πολλὸν ἦν τοῦτο τὸ ἔπος,
 οὕτω δὲ σημύνας τῷ δεσπότῃ, ἤγαγε τὰ παιδία κα-
 λεύσαντος ἐς ὅψιν τὴν ἐκείνου. ἀκούσας δὲ καὶ αὐτὸς ὁ
 Ψαμμίτιχος, ἐπυνθάνετο οἵτινες ἀνθρώπων βεκὸς τί κα- 25

coram illis vocem ullam ederet, sed iacerent in soli-
 taria casa seorsim, et iustis temporibus caprae ad eos
 adducerentur: ubi lacte expleti forent, alia omnia
 pastor ageret. Haec fecit praecepitque Psammitichus,
 cupiens cognoscere, quamnam post obscuros infan-
 tum vagitus primam vocem essent edituri. Atque id
 etiam factum est. Nam postquam per duos continuos
 annos mandata exsecutus erat pastor, aperienti ia-
 nuam intrantique adlabentes ambo pueruli decos cla-
 mabant, manusque porrigebant. Quod pastor pri-
 mum audiens, tacuit: sed, quum crebrius adeunti
 puerosque curanti idem semper verbum repeteretur,
 ita demum significavit hero, eiusque iussu pueros in
 conspectum eius produxit. Quod ubi ipse etiam Psam-
 mitichus cognovit, sciscitatus est, quinam hominum

λέουσι. πυνθανόμενες δὲ, εὗρισκε Φρύγας καλέοντας
 τὸν ἄρτον. οὕτω συνεχώρησαν Αἰγύπτιοι, καὶ τοιοῦτω
 σταθμησάμενοι πρῆγματι, τοὺς Φρύγας πρεσβυτέρους
 εἶναι ἑαυτῶν. Ὡς δὲ μὲν γενέσθαι τῶν ἱερέων τοῦ Ἡφαί- 3
 στου ἐν Μέμφι ἤκουον. Ἕλληνες δὲ λέγουσι ἄλλα τε
 μάταια πολλὰ, καὶ ὡς γυναικῶν τὰς γλώσσας ὁ
 Ψαμμίτιχος ἐκταμῶν, τὴν διαίταν οὕτως ἐποίησατο
 5 τῶν παίδων παρὰ ταύτησι τῇσι γυναιξί. κατὰ μὲν δὴ
 τὴν τροφήν τῶν παίδων τοσαῦτα ἔλεγον. Ἦκουσα δὲ καὶ
 ἄλλα ἐν Μέμφι, ἐλθὼν ἐς λόγους τοῖσι ἱερεῦσι τοῦ
 Ἡφαίστου. καὶ δὴ καὶ ἐς Θήβας τε καὶ ἐς Ἡλιούπο-
 λιν αὐτέων τουτέων ἐνέκε ἐτραπόμην, ἐθέλων εἰδέναι
 10 εἰ συμβήσονται τοῖσι λόγοις τοῖσι ἐν Μέμφι. οἱ γὰρ
 Ἡλιουπολῖται λέγονται Αἰγυπτίων εἶναι λογιώτατοι.

hoc vocabulo uterentur, quidve eo indigitarent: et
 sciscitando comperit, apud Phrygas eo vocabulo *pa-*
nem significari. Ita *Aegyptii*, ex eo ducto argumen-
 to, *Phrygibus* concessere, esse illos se antiquiores.
 (3.) Ita quidem rem actam esse, ex Vulcani sacerdoti-
 bus Memphi audiui. Graeci vero et alia narrant vana
 multa, et in his, mulierum linguas excidisse Psam-
 mitichum, hisque mulieribus pueros illos tradidisse
 nutriendos. De puerorum igitur illorum nutritione
 mihi ista narrata sunt. Sed et alia [*ad Aegyptiorum*
antiquitatem pertinentia] Memphi audiui, cum
 Vulcani sacerdotibus sermones miscens. Atque earum-
 dem nempe rerum causa Thebas etiam et Heliopo-
 liti me contuli, scire cupiens, an illorum narrationes
 conveniant cum his quae Memphi narrantur. He-
 liopolitae enim dicuntur ex omnibus Aegyptiis pe-

Τὰ μὲν νυν θεῖα τῶν ἀπηγημάτων οἷα ἤκουον, οὐκ εἰμὶ πρόθυμος ἐξηγέσθαι, ἔξω ἢ τὰ οὐνόματα αὐτῶν μοῦνον· νομίζων πάντας ἀνθρώπους ἴσον περὶ αὐτῶν ἐπίστασθαι· τὰ δ' ἂν ἐπιμνησθῶ αὐτέων, ὑπὸ τοῦ λό- 15 γου ἐξαναγκαζόμενος ἐπιμνησθήσομαι.

- 4 Ὅσα δὲ ἀνθρωπεία πρήγματα, ὥδε ἔλεγον ὁμα-
γέοντες σφίσι. Πρώτους Αἰγυπτίους ἀνθρώπων ἀπάν-
των ἐξευρέειν τὸν ἐνιαυτὸν, δωδέκα μέρεα δασαμένους
τῶν ὥρέων ἐς αὐτόν. ταῦτα δὲ ἐξευρέειν ἐκ τῶν ἀστρῶν
ἔλεγον. ἄγουσι δὲ τοσῶδε σαφέτερον Ἑλλήνων, ἐμοὶ 5
δοκέειν, ὅσα Ἑλλήνες μὲν διὰ τρίτου ἔτους ἐμβόλιμον
ἐπεμβάλλουσι, τῶν ὥρέων εἵνεκεν· Αἰγύπτιοι δὲ τριη-
κοντημέρους ἄγοντες τοὺς δωδέκα μῆνας, ἐπάγουσι
ἀνὰ πᾶν ἔτος πέντε ἡμέρας πᾶρεξ τοῦ ἀριθμοῦ, καὶ

ritissimi antiquitatis. Quae igitur audiui ad res divinas spectantia, ea non est mihi animus in publicum edere, exceptis deorum nominibus, existimans omnes [in Aegypto] homines idem de his nosse: quaecumque vero de illis rebus commemoravero, eorum nonnisi a narrationis ratione coactus faciam mentionem.

(4.) Quod ad res humanas spectat, haec illi secum consentientes dixerunt. Primos hominum omnium *Aegyptios annum invenisse*, duodecim partes succedentium invicem temporum per illum distribuentes. Haec autem illos ex astris invenisse aiebant. Agunt autem annum Aegyptii tanto prudentius, ut equidem arbitror, quam Graeci; quod Graeci tertio quoque anno, vicissitudinis temporum caussâ, intercalarem mensem coguntur adiicere; Aegyptii vero duodecim menses tricenorum dierum agentes, singulis annis

- 10 σφι ὁ κύκλος τῶν ὠρέων ἐς τὸ αὐτὸ περιῶν παραγί-
ται. Δωδέκα τε θεῶν ἐπωνυμίας ἔλεγον πρώτους Αἰ-
γυπτίους νομίσαι, καὶ Ἑλλήνας παρὰ σφέων ἀναλα-
βεῖν. βωμούς τε καὶ ἀγάλματα καὶ νηοὺς θεοῖσι ἀπο-
νεῖμαι σφέας πρώτους, καὶ ζῶα ἐν λίθοις ἐγγλύψαι.
15 καὶ τούτων μὲν νῦν τὰ πλεῶν ἔργα ἐδήλουν οὕτω γενό-
μενα. Βασιλεῦσαι δὲ πρῶτον Αἰγύπτου ἀνθρώπων ἔλε-
γον Μῆνα. ἐπὶ τούτου, πλὴν τοῦ Θηβαϊκοῦ νομοῦ,
πᾶσαν Αἴγυπτον εἶναι ἕλος· καὶ αὐτῆς εἶναι οὐδὲν
ὑπερέχον τῶν νῦν ἐνεσθῆ λίμνης τῆς Μοίριος ἐόντων· ἐς
20 τὴν ἀνάπλους ἀπὸ θαλάσσης ἑπτὰ ἡμερέων ἐστὶ ἀνά
τὸν ποταμόν. Καὶ εὖ μοι ἐδόκειον λέγειν περὶ τῆς χώ- 5
ρης. δῆλα γὰρ δὴ καὶ μὴ προακούσαντι, ἰδόντι δὲ, ὅς

quinque dies extra numerum adiciunt, atque ita illis circumactus vicissitudinum anniversariarum circulus eodem semper tempore redit. Ad haec *duodecim deorum nomina* Aegyptios primos aiebant instituisse, et ab illis Graecos accepisse: aras item et imagines et templa diis primos eosdem tribuisse, et figuras lapidibus insculpsisse. Et horum pleraque re ipsâ demonstrabant ita se habere. *Regnas*se autem in Aegypto, ex hominum numero, primum dixere *Menem*. Hoc regnante totam Aegyptum, excepto Thebano districtu, paludem fuisse; et tunc temporis nihil ex aqua eminuisse eorum, quae nunc sunt infra Moeridem lacum, ad quem est ex mari navigatio adverso flumine septem dierum. (5.) Et recte quidem hoc, quod ad terram spectat, dixisse mihi visi sunt. Etenim cuilibet, qui, etiam si non ante audiverit, tamen oculis suis hanc terram adspexerit, si modo non pror-

τίς γε σύνεσιν ἔχει, ὅτι Αἴγυπτος ἐς τὴν Ἑλληνες ναυ-
τίλλονται, ἔστι Αἰγυπτίοισι ἐπίκτητός τε γῆ, καὶ δῶ-
ρον τοῦ ποταμοῦ· καὶ τὰ κατύπερθε ἔτι τῆς λίμνης 5
ταύτης, μέχρι τριῶν ἡμερέων πλόου, τῆς περὶ ἐκεῖνοι
οὐδὲν ἔτι τοιοῦνδ' ἔλεγον, ἔστι δ' ἕτερον τοιοῦτον.

Αἰγύπτου γὰρ φύσις τῆς χώρας ἐστὶ τοιήδε. Πρῶτα
μὲν προσπλέων, ἔτι καὶ ἡμέρης δρόμον ἀπέχων ἀπὸ
γῆς, κατεῖς καταπειρητήρην, πηλὸν τε ἀνοίσεις, καὶ 10
ἐν ἑνδεκά ὀργυῖσι ἔσεαι. τοῦτο μὲν ἐπὶ τοσοῦτον δε-
λοῖ πρόχυσιν τῆς γῆς εὐῶσαν. Αὐτῆς δὲ τῆς Αἰγύ-
πτου ἐστὶ μῆκος τὸ παρὰ θάλασσαν, ἑξήκοντα σχοῖ-
νοι, κατὰ ἡμέρας διαιρέομεν εἶναι Αἴγυπτον ἀπὸ τοῦ
Πλινθινήτεω κόλπου μέχρι Σερβωνίδος λίμνης, παρ'

V. 11. ἐν ἑνδεκά. *Alii ἐν δέκα, in decem orgyis.*

sus destitutus fuerit intelligentia, manifestum est, *Aegyptum hanc, quam Graeci navibus adeunt, adquisitam Aegyptiis terram esse, et fluminis donum; atque etiam eorum, quae supra hunc lacum sita sunt ad trium dierum navigationem, eandem esse rationem; quamquam de hoc tractu nihil amplius tale illi narraverunt.*

Est enim *natura huius regionis, quae Aegyptus vocatur*, huiusmodi. Primum quidem, navi eam petens, quando unius etiam diei cursu adhuc abfueris a terra, si bolidem demiseris, limum extrahes, et in undecim orgyis eris: quod quidem ostendit, in tantum progredi telluris profusionem. (6.) Ipsius autem Aegypti longitudo secundum mare est sexaginta schoenorum, quatenus quidem nos Aegyptum definimus, ut a Plinthinete sinu pertineat usque ad Ser-

- 5 ἦν τὸ Κάσιον ὄρος τείνει ταύτης ὧν ἀπὸ οἱ ἐξήκοντα
 σχοῖνοί εἰσι. ὅσοι μὲν γὰρ γεωπείναι εἰσι ἀνθρώπων,
 ὀργυῖῃσι μεμετρήκασι τὴν χώρην· ὅσοι δὲ ἦσσαν γεω-
 πείναι, σταδίοις· οἱ δὲ πολλὴν ἔχουσι, παρασάγγῃσι·
 οἱ δὲ ἄφθονον λίην, σχοῖνοισι. δύναται δὲ ὁ μὲν πα-
 10 ρασάγγης τριήκοντα στάδια· ὁ δὲ σχοῖνος ἕκαστος,
 μέτρον ἑὼν Αἰγύπτιον, ἐξήκοντα στάδια. οὕτω ἂν εἴ-
 σαν Αἰγύπτου στάδιοι ἑξακόσιοι καὶ τρισχῆλιοι, τὸ
 παρὰ θάλασσαν. Ἐνθεῦτεν μὲν καὶ μέχρι Ἡλίου- 7
 πόλιος ἐς τὴν μεσόγειαν, ἔστι εὐρέα Αἰγυπτος, εὐῶσα
 πᾶσα ὑπὲρ τε καὶ εὐνδρος, καὶ ἰλὺς. ἔστι δὲ ὁδὸς ἐς
 τὴν Ἡλιούπολιν ἀπὸ θαλάσσης ἀνω ἰόντι, παραπλη-
 5 σίη τὸ μῆκος τῇ ἐξ Ἀθηνέων ὁδῷ, τῇ ἀπὸ τῶν δωάδε-
 κα θεῶν τοῦ βωμοῦ Φερούση ἐς τε Πίσαν καὶ ἐπὶ

VII. 3. εὐνδρος. Fors. ἔνυδρος. Vulgo omnes ἄνδρες, aqua-
 tum inops.

bonidem lacum, ad quem Casius mons porrigitur:
 ab hoc igitur lacu sunt sexaginta schoeni. Nam qui
 haud multum terræ possident homines, hi eam or-
 gyis metiuntur; qui paulo plus, stadiis; qui multum
 possident, parasangis; qui valde amplam regionem,
 hi schoenis eam metiuntur. Valet autem *parasanga*
 triginta stadia; *schoenus* vero unusquisque (quæ
 Ægyptia est mensura) sexaginta stadia. Ita *Ægypti*
longitudo secundum mare ter mille sexcentorum fue-
 rit stadiorum. (7.) Inde versus interiora, usque He-
 liopolin, in latitudinem patet Ægyptus, tota plana
 est, aquis irrigua, limosa. Est autem iter a mari He-
 liopolin adscendenti par fere longitudine viae ei, quæ
 Athenis a duodecim decorum ara Pisam ducit ad Olym-

τὸν θεὸν τοῦ Διὸς τοῦ Ὀλυμπίου. σμικρὸν τι τὸ διά-
 φερων εὐροί τις ἂν λογιζόμενος τῶν οὐδῶν τούτων, τὸ
 μὴ ἴσας μῆκος εἶναι, οὐ πλεον πεντεκαίδεκα σταδίων·
 ἢ μὲν γὰρ εἰς Πίσαν ἐξ Ἀθηνέων, καταδεῖ πεντεκαί- 10
 δεκα σταδίων, ὡς μὴ εἶναι πεντακοσίων καὶ χιλίων·
 ἢ δὲ εἰς Ἡλιούπολιν ἀπὸ θαλάσσης, πληροὶ εἰς τὸν
 8 ἀριθμὸν τοῦτον. Ἀπὸ δὲ Ἡλιουπόλεως ἄνω ἰόντι, στεί-
 νη ἐστὶ Αἴγυπτος. τῇ μὲν γὰρ, τῆς Ἀραβίης ὄρος πα-
 ρατέταται, φέρον ἀπ' ἄρκτου πρὸς μεσαμβρίας τε καὶ
 νότου, αἰεὶ ἄνω τείνον εἰς τὴν Ἐρυθρὴν καλεομένην θά-
 λασσαν· ἐν τῷ αἰ λιθοτομίαί ἐνεσι, αἱ εἰς τὰς πυρα- 5
 μίδας κατατμηθεῖσαι τὰς ἐν Μέμφι. ταύτῃ μὲν λή-
 γον, ἀνακάμπτει εἰς τὰ εἴρηται, τὸ ὄρος. τῇ δὲ αὐτὸ
 ἑαυτοῦ ἐστὶ μακρότατον, ὡς ἐγὼ ἐπυνθανομένη δύο μη-
 νῶν αὐτὸ εἶναι τῆς ὁδοῦ ἀπὸ ἧους πρὸς ἐσπέρην· τὰ δὲ

prii Iovis templum. Exiguum quiddam interesse repe-
 riet, si quis computaverit, quin aequalis sit longi-
 tudo utriusque itineris; haud amplius quam quin-
 decim stadia: nam via Athenis Pisam est mille quin-
 gentorum stadiorum, minus quindecim; a mari au-
 tem Heliopolim plenus hic numerus est. (8.) Ab
 Heliopoli superiora petenti angusta Aegyptus est:
 nam ab alterâ parte mons Arabiae praetenditur, a
 septemtrione versus meridiem et austrum excurrrens,
 semper in altius tendens ad Erythraeum quod vocatur
 mare; quo in monte lapicidinae sunt, unde Memphin
 ducti sunt lapides ad exstruendas pyramides. Hoc
 loco desinens mons flectitur in eam quam dixi par-
 tem. Qua vero est maxima eius longitudo, duorum
 mensium itineris esse accepi ab oriente versus occi-

- 10 πρὸς τὴν ἡῶ, λιβανωτοφόρα αὐτοῦ τὰ τέρματα εἶναι.
 τοῦτο μὲν νυν τὸ ὅρος τοιοῦτο ἐστί. Τὸ δὲ πρὸς Λιβύης
 τῆς Αἰγύπτου, ὅρος ἄλλο πέτρωνον τείνει, ἐν τῷ αἰ πυ-
 ραμίδες ἐνεῖσι, ψάμμῳ κατειλυμένον, τεταμμένον τὸν
 αὐτὸν τρόπον τὸν καὶ τοῦ Ἀραβίου τὰ πρὸς μεσαμ-
 15 βρίην φέροντα. Τὸ ὦν δὴ ἀπὸ Ἡλιουπόλιος, οὐκέτι
 πολλὸν χωρίον, ὡς εἶναι Αἰγύπτου· ἀλλ' ὅσον τε ἡμε-
 ρέων τεσσέρων ἀναπλόου στενὴ ἐστὶ Αἴγυπτος εὐῶσα.
 τῶν δὲ οὐρέων τῶν εἰρημένων τὸ μεταξὺ, πεδιάς μὲν
 γῇ· στάδιοι δὲ μάλιστα ἐδόκεόν μοι εἶναι, τῇ στενό-
 20 τατόν ἐστι, διηκοσίῳ οὐ πλείους, ἐκ τοῦ Ἀραβίου οὐ-
 ρεὸς ἐς τὸ Λιβυκὸν καλούμενον. τὸ δὲ ἐνθεῦτεν αὐτῆς
 εὐρέα Αἴγυπτος ἐστί. Πέφυκε μὲν νυν ἡ χώρα αὕτη
 οὕτω. Ἀπὸ δὲ Ἡλιουπόλιος ἐς Θήβας, ἐστὶ ἀνά-9
 πλοος ἐννέα ἡμερέων· στάδιοι δὲ τῆς ὁδοῦ, ἐξήκοντα

dentem; et extrema quidem illius, orientem spectan-
 tia, thuris esse feracia. Haec igitur huius montis ra-
 tio est. Ab alterâ Aegypti parte, Lybiam versus,
 alius mons praetenditur saxeus, in quo pyramides
 exstructae sunt, arenâ obvolutus, pari modo porrectus
 atque ea pars Arabici montis quae ad meridiem ten-
 dit. Ab Heliopoli igitur non multum in latitudinem
 patet regio quae Aegyptus esse censetur, sed ad qua-
 tuor dierum adverso flumine navigationem angusta
 Aegyptus est. Est autem regio, inter duos quos dixi
 montes interiecta, campestris; cuius latitudo, ubi
 minima, ducentorum admodum stadiorum esse, haud
 amplius, mihi visa est, ab Arabico monte ad Lybicum:
 exinde vero rursus fit latior Aegyptus. Haec igitur est
 huius regionis natura. (9.) Est vero Heliopoli The-
 bas naviganti iter novem dierum: stadia sunt autem

καὶ ὀκτακόσιοι καὶ τετρακισχίλιοι, σχοίωνων ἑνὸς καὶ
 οὐδῶκοντα ἑόντων. οὗτοι συντιθέμενοι οἱ ὁστάδιοι Αἰγύ-
 πτου, τὸ μὲν παρὰ θαλάσσαν, ἥδη μοι καὶ πρότερον 5
 δεδήλωται ὅτι ἑξακοσίων τέ ἐστὶ σταδίων καὶ τρισχι-
 λίων ὅσον δέ τι ἀπὸ θαλάσσης ἐς μεσόγαίαν μέχρι
 Θηβέων ἐστὶ, σημανέω. στάδιοι γὰρ εἰσι εἴκοσι καὶ
 ἑκατὸν καὶ ἑξακισχίλιοι. τὸ δὲ ἀπὸ Θηβέων ἐς Ἐλε-
 Φαντίην καλεομένην πόλιν, στάδιοι χίλιοι καὶ ὀκτα- 10
 κόσιοι εἰσὶ.

- 10 Ταύτης ὦν τῆς χώρης τῆς εἰρημένης ἢ πολλῇ, κα-
 τάπερ οἱ ἱεεὲς ἔλεγον, ἐδόκει δὲ καὶ αὐτῷ μοι εἶναι
 ἐπικτήτος Αἰγυπτίοισι. τῶν γὰρ οὐρέων τῶν εἰρημένων
 τῶν ὑπὲρ Μέμφιν πόλιν κειμένων τὸ μεταξὺ ἐφαίνετό
 μοι εἶναι κοτε κόλπος θαλάσσης, ὥσπερ γε τὰ περὶ 5

quater mille octingenta et sexaginta; schoeni enim nu-
 merantur octoginta et unus. Haec stadia si inter se
 componantur, quum latitudinem secundum mare por-
 rectam iam supra dixerim esse trium millium sexcen-
 torum stadiorum, quatenam sit longitudo a mari ver-
 sus mediterranea Thebas usque, nunc declarabo: est
 nempe stadiorum sexies mille centum et viginti. The-
 bis autem usque Elephantinen sunt mille et octingen-
 ta stadia.

(10.) Huius igitur quam dixi regionis plurima
 pars, quemadmodum et narrarunt sacerdotes, et mi-
 hi ipsi visum erat, adquisita Aegyptiis terra est. Ete-
 nim, quod inter praedictos montes supra Memphin
 sitos interiectum est, id mihi visum erat olim sinus
 maris fuisse, quemadmodum ea quae circa Nili

Ἴλιον καὶ Τευθρανίην, καὶ Ἐφεσόν τε καὶ Μαϊάνδρου
 πεδίον· ὥστε εἶναι σμικρὰ ταῦτα μεγάλοις συμβα-
 λειν. τῶν γὰρ ταῦτα τὰ χωρία προσχωσάντων ποτα-
 μῶν, ἐνὶ τῶν στομάτων τοῦ Νείλου, εὐόντες πεπαισμέ-
 10 μου, οὐδεὶς αὐτῶν πλήθεος περὶ ἄξιος συμβαλῆναι
 ἐστί. εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλοι ποταμοὶ οὐ κατὰ τὸν Νεῖλον
 εὐόντες μεγάλα, οἳ τινες ἔργα ἀποδεξάμενοι μεγάλα
 εἰσὶ τῶν ἐγὼ φράσαι ἔχω οὐνόματα, καὶ ἄλλων,
 καὶ οὐκ ἥκιστα Ἀχελώου· ὃς ῥέων δι' Ἀκαρνανίης, καὶ
 15 ἑξέεις εἰς Θάλασσαν, τῶν Ἐχινάδων νήσων τὰς ἡμί-
 σεας ἥδη ἠπειρον πεποίηκε. Ἔστι δὲ τῆς Ἀραβίης 11
 χώρας, Αἰγύπτου δὲ οὐ πρόσω, κόλπος θαλάσσης ἐστὶ-
 χων ἐκ τῆς Ἐρυθρῆς καλεομένης θαλάσσης, μακρὸς
 οὕτω δὴ τι καὶ στενός, ὡς ἔρχομαι φράσω. μήκος

sunt et Teuthraniam, et quae circa Ephesum et
 Maeandri campum, si licet parva conferre cum mag-
 nis: nam neuter eorum fluviorum, quorum ex pro-
 luvie haec loca enata sunt, ne cum uno quidem ex
 Nili ostiis, quae numero quinque sunt, magnitudi-
 nem si spectes, meretur comparari. Sunt vero etiam
 alii fluvii, magnitudine cum Nilo neutiquam confe-
 rendi, qui tamen res maximas efficiunt: quorum ego
 nomina edere possum, quum aliorum, tum maxime
 Acheloi; qui Acarnaniam perfluens, ibique in mare
 se exonerans, Echinadum iam dimidiam partem ex
 insulis fecit continentem. (11.) Est autem in Arabia,
 haud procul ab Aegypto, maris sinus, ex Rubro quod
 vocatur mari in terram pertinens, ita longus et an-
 gustus, uti dicturus sum. Longitudo navigationis.

μὲν πλοῦν, ἀρξαμένῳ ἐκ μυχοῦ διεκπλῶσαι ἐς τὴν 5
 εὐρὴν θαλάσσαν, ἡμέραι ἀναισιμούνται τεσσαράκον-
 τα, εἰρεσὴν χρεωμένῳ· εὖρος δὲ, τῇ εὐρύτατος ἐστί· καὶ
 κόλπος, ἥμισυ ἡμέρης πλοῦ. ῥηχὴ δ' ἐν αὐτῷ καὶ ἀμ-
 πωτὴς ἀνα πᾶσαν ἡμέρην γίνεται. ἕτερον τοιοῦτον κόλ-
 πον καὶ τὴν Αἴγυπτον δοκέω γενέσθαι· τὸν μὲν, ἐκ 10
 τῆς βορρῆς θαλάσσης κόλπον ἐσέχοντα ἐπὶ Αἰθιοπίας·
 τὸν δὲ [Ἀράβιον, τὸν ἔρχομαι λέξων,] ἐκ τῆς νοτίας
 φέροντα ἐπὶ Συρίας· σχεδὸν μὲν ἀλλήλοισι συντετρα-
 νοντας τοὺς μυχοὺς, ὀλίγον δὲ τι παραλλάσσοντες
 τῆς χώρας. εἰ ὦν δὴ ἐβελήσει ἐκτρέψαι τὸ ρέεθρον ὃ 15
 Νεῖλος ἐς τοῦτον τὸν Ἀράβιον κόλπον, τί μιν καλύψαι
 ρέοντος τούτου ἐκχωσθῆναι ἐντός γε δισμυρίων ἐτησιν·
 ἐγὼ μὲν γὰρ ἔλπομαι γε καὶ μυρίων ἐντὸς χωσθῆναι

si ab intimo sinus recessu proficiscaris navi remis
 agitata, donec in mare apertum perveneris, tanta est
 ut dies in ea consumantur quadraginta: latitudo au-
 tem, ubi latissimus sinus, dimidii unius diei naviga-
 tio. Obtinet autem in illo quotidie fluxus maris et
 refluxus. Alium igitur similem fere huic sinum olim
 Aegyptum fuisse existimo, e septentrionali mari ver-
 sus Aethiopiam influentem, sicut Arabius [de quo me
 dicturum esse professus sum,] ex australi mari Sy-
 riam versus tendit; ambo propemodum sibi invicem
 recessus suos perforantes, exiguo terrae spatio inter-
 iecto. Quod si igitur Nilus in hunc Arabium sinum
 voluerit alveum suum avertere, quid impedit quo-
 minus hic sinus intra viginti annorum millia ingesse
 limo complectatur? Ego quidem arbitror, etiam intra
 decem millia annorum posse compleri. Cur igitur

20 αὐ. καὶ γε δὴ, ἐν τῷ προαναϊσθημένῳ χρόνῳ πρότε-
 ρον ἢ ἐμὲ γενέσθαι, οὐκ ἂν χωσθεῖη κόλπος καὶ πολ-
 λῶ μέζων ἔτι τούτου, ὑπὸ τοσούτου τε ποταμοῦ καὶ
 οὕτως ἐργατικοῦ; Τὰ περὶ Αἴγυπτον ὧν καὶ τοῖσι λέ- 12
 γουσι αὐτὰ πείβομαι, καὶ αὐτὸς οὕτω κάρτα δοκέω
 εἶναι, ἰδὼν τε τὴν Αἴγυπτον προκαιμένην τῆς ἐχόμενης
 γῆς, κογχυλία τε φαινόμενα ἐπὶ τοῖσι οὖρεσι, καὶ
 5 ἄλμην ἐπανέουσιν, ὥστε καὶ τὰς πυραμίδας δηλέε-
 σθαι· καὶ ψάμμοι μῦνον Αἰγύπτου ὄρος τοῦτο τὸ ὑπὲρ
 Μέμφιος ἔχον· πρὸς δὲ, τῇ χώρῃ οὔτε τῇ Ἀραβίῃ
 προσούρω εὐσση τὴν Αἴγυπτον προσκειμένην, οὔτε τῇ Λι-
 βύῃ, οὐ μὴν οὐδὲ τῇ Συρίῃ, (τῆς γὰρ Ἀραβίης τὰ
 10 παρὰ θάλασσαν Σύριοι νέμονται,) ἀλλὰ μελαγγαίον
 τε καὶ κατερήγνυμένην, ὥστε εὐσαν ἰλὺν τε καὶ πρό-

intra temporis spatium, quod ante meam aetatem ef-
 fluxit, sinus multo etiam maior quam hic non potue-
 rit compleri a fluvio tam ingente tamque valido?
 (12.) Itaque haec, quae de Aegypto retuli, et his
 qui ea referunt credo, et ipse per me ita se habere
 existimō; quum et prominere in mare videam Ae-
 gyptum ultra regionem utrique adiacentem, et con-
 chylia videam reperiri in montibus, et salsuginem
 ubique efflorescere, ita ut ab ea etiam pyramides
 corrodantur, et cum solummodo montem, qui su-
 pra Memphim est, arenā obtectum: adhaec nec fini-
 timae regioni Arabicae similem Aegyptum vide-
 mus, nec Lybicae, nec vero etiam Syriacae; (nam
 Arabiae partem secundum mare porrectam Syrii te-
 nent;) sed nigram terram atque confractam, utpote

χυσιν ἐξ Αἰθιοπίας κατεντηνευμένην ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ.
τὴν δὲ Λιβύην ἰδμεν ἐρυθρτέραν τε γῆν, καὶ ὑπόψαμ-
μότερην· τὴν δὲ Ἀραβίην τε καὶ Συρίην ἀργιλωδέστε-
ρην τε καὶ ὑπόπετρον εἶδον.

- 13 Ἐλέγον δὲ καὶ τότε μοι μέγα τεκμήριον περὶ τῆς
χώρης ταύτης οἱ ἱερεῖς, ὡς ἐπὶ Μοίριος βασιλῆας,
ὅπως ἔλθοι ὁ ποταμὸς ἐπὶ ὀκτῶ πήχεας τὸ ἐλάχιστον,
ἀρδεσκε Αἴγυπτον τὴν ἐνερθε Μέμφιος. καὶ Μοίρι οὐκ ἔ-
ην ἔτσα εἰνακόσια τετελευτηκότι, ὅτε τῶν ἱερέων ταῦτα 5
ἐγὼ ἤκουον. νῦν δὲ, ἢν μὴ ἐπ' ἑκκαίδεκα ἢ πεντεκα-
δεκα πήχεας ἀναβῇ τὸ ἐλάχιστον ὁ ποταμὸς, οὐκ
ὑπερβαίνει εἰς τὴν χώραν. δοκέουσί τέ μοι Αἰγυπτίῳ
οἱ ἐνερθε τῆς λίμνης τῆς Μοίριος οἰκέοντες τά τε ἄλλα,
χωρία καὶ τὸ καλεόμενον Δέλτα, ἢν οὕτω ἡ χώρα αὐ- 10

limum et proluviem ex Aethiopiā a fluvio delatam:
contra, Libyae solum videmus rubicundum et areno-
siozem, Arabiae vero et Syriae magis argillosum pe-
trosumque.

(13.) Magnum vero etiam mihi documentum hoc
memorarunt sacerdotes, ex quo de huius terrae natu-
ra possit iudicari: scilicet regnante Moeri, quando
fluvius ad octo saltem cubitos auctus erat, irrigabat
Aegyptum quae infra Memphin est: a Moeridis au-
tem obitu usque ad id tempus, quo ego hoc e sacer-
dotibus audiui, nondum effluxerant anni nongenti.
Nunc vero, nisi ad sedecim, aut ad quindecim mini-
mum, cubitos augeatur, in terram non exundat. Vi-
denturque mihi ex Aegyptiis hi, qui infra Moeridem
lacum quum alia loca, tum *Delta* quod vocatur, in-

τη κατὰ λόγον ἐπιδίδοι ἐς ὕψος, καὶ τὸ ὁμοῖον ἀποδι-
δοι ἐς αὐξήσιν, μὴ κατακλύζοντας αὐτὴν τοῦ Νείλου
πείσεσθαι τὸν πάντα χρόνον τὸν ἐπίλοιπον Αἰγύπτιοι,
τό κοτε αὐτοὶ Ἕλληνας ἔφασαν πείσεσθαι. πυθόμενοι
15 γὰρ ὡς ἕταιρ πᾶσα ἡ χάρις τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' οὐ
ποταμοῖσι ἀρδεται, κατὰπερ ἡ σφετέρη, ἔφασαν
,,Ἕλληνας ψευθέντας κοτὲ ἐλπίδος μεγάλης, κακῶς
πεινήσειν.“ τὸ δὲ ἔπος τοῦτο ἐβέλει λέγειν, ὡς ,,εἰ
μὴ ἐβελήσει σφι ὕειν ὁ θεὸς, ἀλλ' αὐχμῶ διαχρᾶ-
20 σθαι, λιμῶ οἱ Ἕλληνες αἰρεθήσονται· οὐ γὰρ δὴ σφί
ἔστι ὕδατος οὐδεμὴ ἄλλη ἀποστροφὴ, ὅτι μὴ ἐκ τοῦ
Διὸς μῶνον.“ Καὶ ταῦτα μὲν ἐς Ἕλληνας Αἰγυ- 14
πτίοις θεβῶς ἔχοντα εἴρηται. Φέρε δὲ νῦν, καὶ αὐτοῖσι

XIII. 11. καὶ τὸ ὁμοῖον etc. *Superioratus erant* καὶ μὴ ὁ ποτα-
μός τὸ ὁμοῖον etc.

colunt, si pro eadem portione paulatim exaltabitur
terra, et magis magisque augebitur; [*sive potius*,
nisi simul fluviis pari ratione magis magisque auge-
bitur;] videntur, inquam, mihi Aegyptii, quum ter-
ram eorum non amplius inundare Nilus potuerit,
tunc per omne reliquum aevum idem passuri esse,
quod ipsi aiebant Graecos aliquando passuros. Nam
quum audissent, universam Graecorum terram pluvia
irrigari, non fluviis, quemadmodum Aegyptus; dixe-
runt, fore ut Graeci aliquando, magna spe frustra-
ti, misere esuriant. Quod verbum eo valebat, si quan-
do ipsis deus noluerit pluere, sed siccitatem im-
mittere; fame pressum iri Graecos; nec enim aliud
illis esse refugium unde aquam petant, nisi a solo
Iove. (14.) Et hoc quidem, ad Graecos spectans,
recte dixere Aegyptii. Age vero, ipsorum etiam Ae-

Αἰγυπτίοισι ὡς ἔχει, Φράσω. εἴ σφι ἐβελήσῃ, ὡς καὶ
 πρότερον εἶπον, ἡ χώρα ἢ ἐνερθε Μέμφιος (αὕτη γὰρ
 ἐστὶ ἡ αὐξανομένη) κατὰ λόγον τοῦ παροισχυμένου χρέ- 5
 νου ἐς ὕψος αὐξάνεσθαι, ἄλλο τι ἢ οἱ ταύτη οἰκίσαντες
 Αἰγυπτίων πεινήσουσι; εἰ μὴτε γε ὕσεται σφι ἡ χώρα,
 μὴτε ὁ ποταμὸς οἷός τ' ἔσται ἐς τὰς ἀρούρας ὑπερβα-
 νειν. Ἡ γὰρ δὴ νῦν γε οὔτοι ἀπονητότατα καρπὸν κομι-
 ζονται ἐκ γῆς, τῶν τε ἄλλων ἀνθρώπων ἀπάντων, 10
 καὶ τῶν λοιπῶν Αἰγυπτίων· οἱ οὔτε ἀρότρῳ ἀναρρήγνυ-
 τες αὐλάκας, ἔχουσι πόρους, οὔτε σκάλλοντες, οὔτε
 ἄλλο ἐργαζόμενοι οὐδὲν τῶν ἄλλοι ἀνθρώποι περὶ λήϊον
 πινέουσι· ἀλλ' ἐπεὶ σφι ὁ ποταμὸς αὐτέματος ἐπι-
 θῶν ἄρσῃ τὰς ἀρούρας, ἄρσας δὲ ἀπολείπη ὀπίσσω, 15
 τότε σπείρας ἕκαστος τὴν ἐαυτοῦ ἀρουραν, ἐσβάλλει

gyptiorum quanam conditio sit, dicam. Si accide-
 rit, quod paulo ante dixi, ut regio infra Memphin
 sita (hacc est enim quae augetur) eadem ratione, quae
 praeterito tempore, in altitudinem augeatur, quid
 aliud eveniet, nisi ut fame premantur Aegyptii re-
 gionem illam incolentes? quandoquidem nec pluvia ir-
 rigabitur illorum terra, nec fluvius poterit arva inun-
 dare. Nam profecto nunc quidem hi, prae aliis homi-
 nibus cunctis, et prae reliquis Aegyptiis, minimo labore
 fructum e terra percipiunt: qui neque aratro sulcos
 findendo, nec terram fodiendo molestiam habent,
 nec opus ullum faciunt eorum, quibus alii omnes
 homines circa segetem multo cum labore occupan-
 tur: sed, postquam fluvius sponte accedens arva in-
 undavit, et irrigata rursus reliquit, semen quisque
 in arvum suum spargit, tum sues in illud immittit;

ἐς αὐτὴν ὕς. ἐπὶ αὐτὴν δὲ καταπατήσῃ τῇσι ὑσὶ τὸ σπέρμα, ἀμήτον τὸ ἀπὸ τούτου μένει. ἀποδινήσας δὲ τῇσι ὑσὶ τὸν σῖτον, οὕτω κομίζεται.

Εἰ ὦν βουλόμεθα γνῶμῃσι τῇσι Ἴωναν χρᾶσθαι τὰ 15
περὶ Αἴγυπτον, οἱ Φασὶ τὸ Δέλτα μόνον εἶναι Αἴγυπτον, ἀπὸ Περσέος καλεομένης σκοπιῆς λέγοντες τὸ
παρὰ Θάλασσαν εἶναι αὐτῆς μέχρι Ταριχηῶν τῶν
5 Πηλουσιακῶν, τῇ δὲ τεσσαράκοντά εἰσι σχοῖνοι· τὸ δὲ
ἀπὸ θαλάσσης λεγόντων ἐς μεσόγαίαν τείνειν αὐτὴν
μέχρι Κερκασώρου πόλιος, κατ' ἣν σχίζεται ὁ Νεῖλος,
ἐς τε Πηλούσιον ῥέων καὶ ἐς Κάνωβον· τὰ δὲ ἄλλα
λεγόντων τῆς Αἰγύπτου, τὰ μὲν Λιβύης, τὰ δὲ Ἀρα-
10 βίης εἶναι· ἀποδεικνύοιμαν ἂν, τούτῳ τῷ λόγῳ χρεώ-
μενοι, Αἰγυπτίοισι οὐκ εὐῦσαν πρότερον χώραν. ἥδη γάρ

XIV. 17. Pro ὕς et ὑσὶ ex coniect. corrigunt viri docti βοῦς
et βοῦνι, boves, bobus. Equidem tenendum ὕς, sed ὑσὶ in
βοῦνι mutandum, arbitror.

deinde, conculcato a suis semine, messis tempus expectat: denique, postquam per suos [nō potius, per boves] frumentum protrivit, ita illud domum comportat.

(15.) Quod si igitur Ionum de Aegypto sequi vellemus sententiam, qui *Delta solum* aiunt esse *Aegyptum*, quam secundum mare a Persei quae vocatur speculā usque ad Pelusiaca Tarichea porrigi dicunt, qua sunt quadraginta schoeni; a mari vero versus mediterranea pertinere Aegyptum aiunt usque ad Cercasurum oppidum, ad quod scinditur Nilus, partim Pelusium versus fluens, partim Canobum; reliquos autem omnes Aegypti tractus, alios Lybiac esse aiunt, alios Arabiae: hac, inquam, ratione utendo demonstrare possemus, nullam olim terram ha-

σφι τό γε Δέλτα, ὡς αὐτοὶ λέγουσι Αἰγυπτίοι, καὶ
 ἐμοὶ δοκεῖ, ἔστι κατάρρυτόν τε καὶ νεωστὶ (ὡς λόγῳ
 εἰπεῖν) ἀναπεφνηός. εἰ τοίνυν σφι χώρα γε μηδεμίᾳ
 ὑπῆρχε, τί περιεργάζοντο δοκέοντες πρῶτοι ἀνθρώπων 15
 γεγονέναι; οὐ δὲ ἔδει σφέας ἐς διάπειραν τῶν παιδῶν
 ἰέναι, τίνα γλῶσσαν πρῶτην ἀπήσουσι. Ἄλλ' αὐτε
 Αἰγυπτίους δοκέω ἅμα τῷ Δέλτα τῷ ὑπ' Ἰώνων κα-
 λεομένῳ γενέσθαι, αἰεὶ τε εἶναι, ἐξ οὗ ἀνθρώπων γένε-
 ῖς ἐγένετο· προΐούσης δὲ τῆς χώρας, πολλοὺς μὲν τοὺς 20
 ὑπολειπομένους αὐτέων γενέσθαι, πολλοὺς δὲ τοὺς ὑπο-
 καταβαίνοντας. τὸ δ' ὧν πάλαι αἱ Θῆβαι, Αἴγυπτος
 ἐκαλέετο· τῆς τὸ περίμετρον στάδιοι εἰσι εἴκοσι καὶ ἑκα-
 16 τὸν καὶ ἑξακισχίλιοι. Εἰ ὧν ἡμεῖς ὀρθῶς περὶ αὐτῶν
 γινώσκομεν, Ἴωνες οὐκ εὖ φρονέουσι περὶ Αἰγυπτίου.

buisse Aegyptios; quandoquidem Delta hoc, ut ipsi
 adfirmant Aegyptii, utque mihi videtur, adluta terra
 est, et (verbo ut dicam) nuper enata. Quod si igitur
 nulla olim fuit Aegyptiorum terra, quas tandem nu-
 gas egerunt, primos se hominum fuisse existimantes?
 Nec vero oportebat eos experimentum facere in pue-
 rulis, quemnam sermonem primum essent emissuri.
 Ego vero existimo, Aegyptios non simul cum Delta,
 quod Iones vocant, originem cepisse, quin potius
 semper exstitisse, ex quo hominum exstitit genus;
 postquam vero proluvione aucta fuit eorum terra,
 multos quidem eorum in pristinis sedibus mansisse,
 alios vero paulatim versus inferiora descendisse. Olim
 igitur Thebais, *Aegyptus* nominabatur; cuius est
 circuitus sexies mille centum et viginti stadiorum.
 (16.) Quod si igitur nos recte de his statuimus, Io-
 nes non recte de Aegypto sentiunt. Sin vera est Io-

εἰ δὲ ὁρθή ἐστι ἡ τῶν Ἰώνων γνώμη, Ἑλληνας τε καὶ
 αὐτοὺς Ἴωνας ἀποδείκνυμι οὐκ ἐπισταμένους λογί-
 5 ζεσθαι· οἱ Φασὶ τρία μόρια εἶναι γῆν πᾶσαν, Εὐρώπην
 τε καὶ Ἀσίην καὶ Λιβύην. τέταρτον γὰρ δὴ σφεας δεῖ
 προσλογίζεσθαι, Αἰγύπτου τὸ Δέλτα· εἰ μὴ τι γέ
 ἐστὶ τῆς Ἀσίας, μήτε τῆς Λιβύης. οὐ γὰρ δὴ ὁ Νεῖ-
 λός γέ ἐστι, κατὰ τοῦτον τὸν λόγον, ὁ τὴν Ἀσίην οὐρί-
 10 ζων τῆς Λιβύης· τοῦ Δέλτα δὲ τούτου κατὰ τὸ ὅξυ
 περιρρήγνυται ὁ Νεῖλος, ὥστε ἐν τῷ μεταξύ Ἀσίας τε
 καὶ Λιβύης γίνονται ἄν. Καὶ τὴν μὲν Ἰώνων γνώμην 17
 ἀπίεμαι· ἡμεῖς δὲ ὧδε καὶ περὶ τούτων λέγομεν. Αἰγυ-
 πτον μὲν πᾶσαν εἶναι ταύτην τὴν ὑπ' Αἰγυπτίων οἰκο-
 μένην, κατὰπερ Κιλικίην, τὴν ὑπὸ Κιλικίων, καὶ Ἀσ-
 5 συρίην, τὴν ὑπὸ Ἀσσυρίων. οὐρίσμα δὲ Ἀσίῃ καὶ Λι-
 βύῃ οἶδαμεν οὐδὲν ἐὼν ὁρθῶ λόγῳ, εἰ μὴ τοὺς Αἰγυ-

num sententia, demonstrabo equidem, Graecos et
 ipsos Ionas nescire computare numeros. Nam quum
 tres esse dicant universae terrae partes, Europam,
 Asiam, et Libyam; oportebat sane his quartam ad-
 numerare, Delta Aegyptiacum; si quidem (ut iidem hi
 aiunt) nec Asiae illud est, nec Libyae. Nam, secundum
 hanc utique rationem, non Nilus est qui Asiam a Li-
 bya disternat: sed, quum circa apicem huius Delta
 in duas partes frangatur Nilus, consequens est ut in-
 ter Asiam et Libyam medium Delta sit interiectum.
 (17.) Sed Ionum omittamus opinionem: nos vero de
 his ita statuimus. *Aegyptum* dicimus esse universam
 hanc regionem ab Aegyptiis habitatam, quemadmo-
 dum Ciliciam quae a Cilicibus, et Assyriam quae ab
 Assyriis. Limitem vero qui Asiam a Libyâ distermi-
 net, rectam si sequamur rationem, nullum alium

πτίαν οὐρους. εἰ δὲ τῷ ὑπ' Ἑλλήνων νενομισμένῳ χη-
 σόμεθα, νομιοῦμεν Αἴγυπτον πᾶσαν, ἀρξάμεν ἅπ-
 Καταδούπων τε καὶ Ἐλεφαντίνης πόλιος, δίχα διαί-
 σθαι, καὶ ἀμφοτέρων τῶν ἐπωνυμιῶν ἔχουσθαι· τὰ 10
 μὲν γὰρ αὐτῆς, εἶναι τῆς Λιβύης· τὰ δὲ, τῆς Ἀσίας.
 ὁ γὰρ δὴ Νεῖλος ἀρξάμενος ἐκ τῶν Καταδούπων, ῥέει,
 μέσσην Αἴγυπτον σχίζων, ἐς Θάλασσαν. μέχρι μὲν νῦν
 Κερκασώρου πόλιος ῥέει εἰς ἑὸν ὁ Νεῖλος· τὸ δὲ ἀπὸ
 ταύτης τῆς πόλιος, σχίζεται τριφασίας ὁδοῦς· καὶ ἡ 15
 μὲν πρὸς ἡῶν τρέπεται, τὸ καλεῖται Πηλούσιον στόμα·
 ἡ δὲ ἐτέρη τῶν ὁδῶν πρὸς ἐσπέρην ἔχει· τοῦτο δὲ Κα-
 νωβικὸν στόμα κέκληται. ἡ δὲ δὴ ἰβέα τῶν ὁδῶν τῷ
 Νεῖλῳ ἐστὶ ἥδε· ἀνωθεν φερόμενος, ἐς τὸ ὄξυ τοῦ Δέλ-
 τα ἀπικνέεται· τὸ δὲ ἀπὸ τούτου, σχίζων μέσον τὸ 20
 Δέλτα, ἐς Θάλασσαν ἐξίει, οὔτε ἐλαχίστην μοῖσιν τοῦ

novimus, nisi Aegyptiorum fines. Sin eâ ratione uti-
 mur, quam Graeci sequuntur, statuemus Aegyptium
 universam, initium sumentem a Catadupis et Ele-
 phantine oppido, in duas secari partes, et utrumque
 nomen participare; alteram enim eius partem Afri-
 cae esse, alteram Asiae. *Nilus* enim, postquam ad
 Catadupa Aegyptum primum intravit, mediam illam
 dividens fluit in mare. Usque ad Cercasorum igitur
 oppidum nonnisi uno alveo fluit: ab hoc vero oppido
 tres in vias scinditur, quarum una orientem versus
 tendit, quod *Pelusium ostium* vocatur; altera via
 occidentem versus tendens, *Canobicum* nominatur
ostium. Quae autem Nili via recta progreditur, haec
 est: postquam e superiore regione delatus, ad api-
 cem illius Delta pervenit, inde medium Delta scin-

ὕδατος παρεχόμενος ταύτῃ, οὔτε ἥκιστα οὐνόμασθῃ
 τὸ καλεῖται Σεβεννυτικὸν στόμα· ἔστι δὲ καὶ ἕτερα
 διφάσια στόματα, ἀπὸ τοῦ Σεβεννυτικοῦ ἀποσχι-
 25 σθέντα, φέροντα ἐς θάλασσαν· τοῖσι οὐνόματα κέ-
 ται ταδε, τῷ μὲν Σαῖτικόν αὐτέων, τῷ δὲ, Μενδή-
 σιον. τὸ δὲ Βολβίτινον στόμα καὶ τὸ Βουκαλικὸν οὐκ
 ἰσαγενέα στόματά ἐστι, ἀλλ' ὀρυκτά. Μαργυρεῖ δὲ 18
 μοι τῇ γνώμῃ, ὅτι τισαύτῃ ἐστὶ Αἴγυπτος ὅσην τινα
 ἐγὼ ἀποδείκνυμι τῷ λόγῳ, καὶ τὸ Ἀμμωνος χρηστή-
 ριον γεγόμενον· τὸ ἐγὼ τῆς ἐμεαυτοῦ γνώμης ὑστερον
 5 περὶ Αἴγυπτον ἐπυθόμην. εἰ γὰρ δὴ ἐκ Μαρῆς τε πό-
 λις καὶ Ἄπιος, οἰκέοντες Αἰγύπτου τὰ πρόσθρα Λι-
 βύη, αὐτοὶ τε δοκέοντες εἶναι Λίβυες, καὶ οὐκ Αἰγύ-
 πτιοι, καὶ ἀχθόμενοι τῇ περὶ τὰ ἱερὰ θρησκίᾳ, βουλό-

dens in mare undas suas exonerat, nec minimam
 aquarum portionem, nec minime notabilem, huic
 viae tribuens : quae *Sebennyticum ostium* vocatur.
 Sunt vero etiam duo alia ostia a Sebennytico diremta,
 et per se in mare exeuntia, quorum alterum *Saiti-*
cum, alterum nominatur *Mendesium*. *Bolbitinum*
 vero ostium et *Bucolicum*, non nativa sunt ostia,
 sed manu effossa. (18.) Confirmatur autem mea
 sententia, tantam esse Aegyptum quantam ego ratio-
 ne demonstravi, effato etiam quod Ammonis oracu-
 lum edidit; quod effatum ego tum demum cognovi,
 postquam meam de Aegypto sententiam mecum iam
 constitutam habueram. Scilicet Mareae oppidi et Api-
 dis incolae, quorum ager Libyae est confinis, ipsi
 sese Libyes existimantes esse, non Aegyptios; quum
 aegre ferrent caerimonias sacrorum quae in Aegypto

μενοι Θηλέων βοῶν μὴ ἔργεσθαι, ἐπιμύσαν ἐς Ἀμμωνία, φάμενοι „οὐδὲν σφίσι τε καὶ Αἰγυπτίοισι κοινὸν εἶναι“ 10 οἰκέειν τε γὰρ ἔξω τοῦ Δέλτα, καὶ οὐκ ὁμολογέειν αὐτοῖσι· βούλεσθαι τε πάντων σφίσι ἐξεῖναι γυνέσθαι. “ ὁ δὲ Θεὸς σφας οὐκ ἔα ποίειν ταῦτα, Φὰς „Ἀἴγυπτον εἶναι ταύτην τὴν ὃ Νεῖλος ἐπιὼν ἀρδεῖ· καὶ Αἰγυπτίους εἶναι τούτους, οἱ ἐνεργεῖ Ἐλεφαντίνης πόλιν 15 οἰκέοντες, ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τούτου πίνουσι.“ οὕτω σφί 19 ταῦτα ἐχρήσθη. ἐπέρχεται δὲ ὁ Νεῖλος, ἐπεὶ πληθύνῃ, οὐ μόνον τὸ Δέλτα, ἀλλὰ καὶ τοῦ Αἰβυκοῦ τε λεγομένου χώρου εἶναι, καὶ τοῦ Ἀραβίου, ἐνισχῇ καὶ ἐπὶ δύο ἡμερέων ἐκατέρωθεν ὁδόν, καὶ πλεῦν ἔτι τούτου, καὶ ἔλασσον. 5

Τοῦ ποταμοῦ δὲ φύσιος περί, οὐ τε τί τῶν ἱερῶν,

observantur, cuperentque non prohiberi esu boum foeminarum; ad Ammonem miserunt, dicentes, *sibi nihil cum Aegyptiis esse commune; habitare enim extra Delta, nec sibi cum illis convenire, postulareque ut sibi liceat omni genere carniū vesci.* Hoc vero eos deus vetuit facere, dicens, *Aegyptum esse hanc terram quam Nilus irriget: et Aegyptios esse hos, qui infra Elephantinen habitantes, ex hoc fluvio bibant.* Hoc illis oraculum editum est. (19.) Inundat autem Nilus, ubi iustum augmentum cepit, non modo Delta, verum etiam eas regiones, quae vel Libyae dicuntur esse, vel Arabiae, et quidem alibi ad bidui utrimque viam, alibi etiam amplius, alibi minus.

De naturâ autem huius fluvii nec a sacerdotibus,

οὔτε ἄλλου οὐδενὸς παραλαβεῖν ἐδυνάσθη· προθυμὸς δὲ
 ἔα τὰδε παρ' αὐτῶν τυθῆσθαι, ὅτι κατέρχεται μὲν
 ὁ Νεῖλος πληθύνων, ἀπὸ τροπέων τῶν θερινῶν ἀρξά-
 10 μενος, ἐπὶ ἑκατὸν ἡμέρας· πελάσας δ' ἐς τὸν ἀριθμὸν
 ταυτέων τῶν ἡμερέων, ὀπίσω ἀπέρχεται ἀπολείπων τὸ
 ῥέεθρον· ὥστε βραχὺς τὸν χειμῶνα ἅπαντα διατελεῖ
 εἶναι, μέχρι οὗ αὐτὶς τροπέων τῶν θερινῶν. ταυτέων
 ὦν περὶ οὐδενὸς οὐδὲν οἷός τ' ἐγενόμην παραλαβεῖν πα-
 15 ρὰ τῶν Αἰγυπτίων, ἱστορεῖν αὐτοὺς ἥτινα δύναμιν ἔχει
 ὁ Νεῖλος τὰ ἔμπαλιν πεφυκέναι τῶν ἄλλων ποταμῶν.
 ταῦτά τε δὴ τὰ λελεγμένα βουλόμενος εἰδέναι, ἱστο-
 ρεῖν· καὶ ὅτι αὔρας ἀποπνεούσας μῦνος ποταμῶν πάν-
 των οὐ παρέχεται. Ἄλλα Ἑλλήνων μὲν τινες, ἐπὶ 20
 σημοὶ βουλόμενοι γενέσθαι σοφίην, ἔλεξαν περὶ τοῦ
 ὕδατος τούτου τριφασίας εἰδούς· τῶν τὰς μὲν δύο τῶν

nec ab alio quoquam discere quidquam potui. Cupi-
 dus autem eram ex illis cognoscere, cur Nilus de-
 scendat augmentum capiens inde a solstitio aesti-
 vo ad centum dies, dein, expleto fere hoc numero
 dierum, retro cedat, diminutā paulatim aquae
 copiā; ita ut constanter per totam hiemem brevis
 sit, donec redeat aestivum solstitium. De his igitur
 nihil quidquam potui comperire ab Aegyptiis, quum
 ex eis quaererem, quamnam vim habeat Nilus quod
 naturā contrariā esset atque reliqui fluvii. Haec igi-
 tur, quae dixi, cognoscere cupiens, sciscitatus sum,
 tum vero etiam, cur unus omnium fluviorum nullas
 efflantes auras praeberet. (20.) Graecorum vero
 nonnulli, insignes esse cupientes sapientiae nomine,
 triplices vias explicandae fluvii huius naturae inic-

ὁδῶν οὐδ' ἀξιῶ μνησθῆναι, εἰ μὴ ὅσον σημεῖναι βουχά-
 μενος μῦθον. τῶν ἢ ἐτέρῃ μὲν λέγει τοὺς ἐτησίας ἀνέ- 5
 μους εἶναι αἰτίους πληθύνειν τὸν ποταμὸν, κωλύοντας ἐς
 θάλασσαν ἐκρέειν τὸν Νεῖλον. πολλάκις δὲ ἐτησίας
 μὲν οὐκῶν ἐπνευσαν, ὁ δὲ Νεῖλος τῷτ' ἐργάζεται.
 πρὸς δὲ, εἰ ἐτησίαί αἰτίοι ἦσαν, χρῆν καὶ τοὺς ἄλλους
 ποταμούς, ἔσοι τοῖσι ἐτησίῃσι ἀντίοι ῥέουσι, ὁμοίως 10
 πάσχειν καὶ κατὰ τὰ αὐτὰ τῷ Νεῖλῳ καὶ μᾶλλον
 ἔτι τοσαύτῳ, ὅσω ἐλάσσονες ἴοντες, ἀσθενέστερα τὰ
 ῥεύματα παρέχονται. εἰσὶ δὲ πολλοὶ μὲν ἐν τῇ Συρίῃ
 ποταμοὶ, πολλοὶ δὲ ἐν τῇ Λιβύῃ, οἱ οὐδὲν τοιαῦτον
 21 πάσχουσι οἷόν τι καὶ ὁ Νεῖλος. Ἡ δ' ἐτέρῃ, ἀνεπί-
 στημονεστέρα μὲν ἐστὶ τῆς λελεγμένης, λόγῳ δὲ εἰπεῖν,
 θωυμασιωτέρα ἢ λέγει ἀπὸ τοῦ Ὀκεανοῦ ῥέοντα αὐ-
 τὸν ταῦτα μηχανᾶσθαι, τὸν δ' Ὀκεανὸν γῆν περὶ πᾶ-

runt: quarum viarum duas ne commemorare quidem
 operae pretium duco, nisi quod nude significare eas
 volo. Nempe earum altera ait, *ventos etesias effluere
 ut augeatur flumen*, prohibentes Nilum quo minus
 in mare influat. At saepius accidisse novimus, ut
 non flarent etesiae, et idem tamen fecerit Nilus. Ad
 haec, si etesiae in causâ essent, oporteret ut aliae
 etiam fluvii, qui adversus etesias fluunt, idem quod
 Nilo accideret; atque eo etiam magis, quo minores
 sunt illi, adeoque cursum habent debiliorem. Sunt
 autem in Syriâ multi fluvii, sunt item in Libyâ, qui-
 bus nihil tale accidit quale Nilo. (21.) Alterâ via in-
 scitior est quidem, quam praedicta, sed (ut ita dicam)
 mirabilior: ait enim, *eo id facere Nilum, quod ab
 Oceano fluat*; Oceanum autem totam circumfluere

σαν ῥέειν. Ἡ δὲ τρίτη τῶν ὁδῶν, πολλὸν ἐπιμεινέσται 22
 εἴϋσα, μάλιστα ἐψευσται. λέγει γὰρ δὴ οὐδ' αὐτὴ
 οὐδὲν, Φαμένη τὸν Νεῖλον ῥέειν ἀπὸ τηκομένης χιόνος
 ὃς ῥέει μὲν ἐκ Λιβύης διὰ μέσων Αἰθιοπῶν, ἐκδιδοί
 5 δὲ ἐς Αἴγυπτον. κῶς ὦν δῆτα ῥέει ἀν' ἀπὸ χιόνος, ἀπὸ
 τῶν θερμωτάτων τόπων ῥέων ἐς τὰ ψυχρότερα; τῶν τὰ
 πολλὰ ἐστὶ ἀνδρῶν γε λογίζεσθαι τοιούτων περὶ οἷοι τε
 ἐόντι, ὡς οὐδὲ εἰκὸς ἀπὸ χιόνος μιν ῥέειν. πρῶτον μὲν
 καὶ μέγιστον μαρτύριον οἱ ἀνέμοι παρέχονται, πνέοντες
 10 ἀπὸ τῶν χωρίων τούτων θερμοί. δεύτερον δέ, ὅτι ἀνομι-
 βρος ἡ χώρα καὶ ἀκρύσταλλος διατελεῖ εἴϋσα· ἐπὶ
 δὲ χιόνι πεσοῦσα, πᾶσα ἀνάγκη ἐστὶ ὕσαι ἐν πέντε
 ἡμέρησι· ὥστε εἰ ἐχίνιζε, ὕετο ἂν ταῦτα τὰ χωρία.
 τρίτα δέ, οἱ ἄνθρωποι ὑπὸ τοῦ καύματος μέλανες ἐόν-

terram. (22.) Iam tertia illarum viarum, quum
 maxime speciosa sit, maxime omnium a vero aber-
 rat. Nam et haec nihil dicit, quum ait, *e liquefacta ni-
 ve fluere Nilum*; quem quidem novimus, priusquam
 in Aegyptum intret, ex Libyâ per mediam fluere
 Aethiopiam. Quo igitur pacto e nive fluat, qui e ca-
 lidissimis locis fluit in frigidiora? Ac sunt sanc per-
 multa, ex quibus homo, qui quidem iudicare de ta-
 libus rebus valet, colligat, nullo modo probabile esse
 ut e nive Nilus fluat. Primum quidem et maximum
 documentum exhibent venti, qui ex illis locis calidi
 perflant. Deinde hoc, quod constanter illa regio abs-
 que imbris et absque glacie est: postquam autem
 nix decidit, omnino necesse est ut intra quinque dies
 pluatur; quare, si ningeret in illis regionibus, plueret
 etiam. Tertium documentum sunt homines, ab aestu

ὁδῶν οὐδ' ἀξιῶ μνησθῆναι, εἰ μὴ ὅσον σημῆναι βουλά-
 μενος μῶνον. τῶν ἡ ἑτέρη μὲν λέγει τοὺς ἐτησίαις αἰ- 5
 μους εἶναι αἰτίους πληθύνειν τὸν ποταμὸν, καλύοντάς ἐς
 θάλασσαν ἐκρέειν τὸν Νεῖλον. πολλάκις δὲ ἐτησίαι
 μὲν οὐκῶν ἐπνευσαν, ὁ δὲ Νεῖλος τῷτο ἐργάζεται.
 πρὸς δὲ, εἰ ἐτησίαι αἰτίοι ἦσαν, χρῆν καὶ τοὺς ἄλλους
 ποταμούς, ἔσοι τοῖσι ἐτησίησι αἰτίοι ῥέουσι, ὁμοίως 10
 πάσχειν καὶ κατὰ τὰ αὐτὰ τῷ Νεῖλῳ· καὶ μᾶλλον
 ἔτι τοσούτῳ, ὅσω ἐλάσσονες εἶντες, ἀσθενέστερα τὰ
 ῥεύματα παρέχονται. εἰσὶ δὲ πολλοὶ μὲν ἐν τῇ Συρίᾳ
 ποταμοὶ, πολλοὶ δὲ ἐν τῇ Λιβύῃ, οἱ οὐδὲν τοιαύτων
 21 πάσχουσι οἷόν τι καὶ ὁ Νεῖλος. Ἡ δ' ἑτέρη, ἀνεπι-
 στημονεστέρα μὲν ἐστὶ τῆς λελεγμένης, λόγῳ δὲ εἰρη-
 ῥωμασιωτέρε· ἡ λέγει ἀπὸ τοῦ Ὠκεανοῦ ῥέοντα τῶ-
 τὸν ταῦτα μηχανᾶσθαι, τὸν δ' Ὠκεανὸν γῆν περὶ πᾶ-

runt: quarum viarum duas ne commemorare quidem
 operae pretium duco, nisi quod nude significare eas
 volo. Nempe earum altera ait, *ventos etesias effluere*
ut augeatur flumen, prohibentes Nilum quo minus
 in mare influat. At saepius accidisse novimus, ut
 non flarent etesiae, et idem tamen fecerit Nilus. Ad
 haec, si etesiae in causâ essent, oporteret ut alibi
 etiam fluvii, qui adversus etesias fluunt, idem quod
 Nilo accideret; atque eo etiam magis, quo minores
 sunt illi, adeoque cursum habent debiliorem. Sunt
 autem in Syria multi fluvii, sunt item in Libya, qui-
 bus nihil tale accidit quale Nilo. (21.) Altera via in-
 scitior est quidem, quam praedicta, sed (ut ita dicam)
 mirabilior: ait enim, *eo id facere Nilum, quod ab*
Oceano fluat; Oceanum autem totam circumfluere

σαν ῥέειν. Ἡ δὲ τρίτῃ τῶν ὁδῶν, πολλὸν ἐπιεικεστάτῃ 22
 εἰοῦσα, μάλιστα εἴψευσται. λέγει γὰρ δὴ οὐδ' αὐτὴ
 οὐδέν, Φαμένη τὸν Νεῖλον ῥέειν ἀπὸ τηκομένης χιόνος·
 ὃς ῥέει μὲν ἐκ Λιβύης διὰ μέσων Αἰθιοπῶν, ἐκδοῖ
 5 δὲ ἐς Αἴγυπτον. κῶς ὦν δῆτα ῥέει ἀν' ἀπὸ χιόνος, ἀπὸ
 τῶν θερμοτάτων τόπων ῥέων ἐς τὰ ψυχρότερα; τῶν τὰ
 πολλά ἐστι ἀνδρῶν γε λογίζεσθαι τοιούτων περὶ οἷω τε
 εἶναι, ὥς αὐδὲ εἰκὸς ἀπὸ χιόνος μιν ῥέειν. πρῶτον μὲν
 καὶ μέγιστον μαρτύριον οἱ ἀνεμοὶ παρέχονται, πνέοντες
 10 ἀπὸ τῶν χωρίων τούτων θερμοί. δεῦτερον δὲ, ὅτι ἀνομ-
 βρος ἡ χώρα καὶ ἀκρύσταλλος διατελεῖ εἰοῦσα· ἐπὶ
 δὲ χιόνι πεσοῦσα, πᾶσα ἀνάγκη ἐστὶ ὑσαι ἐν πέντε
 ἡμέρησι· ὥστε εἰ ἐχιόνιζε, ἕτεο ἀν' ταῦτα τὰ χωρία.
 τρίτα δὲ, οἱ ἄνθρωποι ὑπὸ τοῦ καύματος μέλανες εἰόν-

terram. (22.) Iam tertia illarum viarum, quum
 maxime speciosa sit, maxime omnium a vero aber-
 rat. Nam et haec nihil dicit, quum ait, *e liquefacta ni-
 ve fluere Nilum*; quem quidem novimus, priusquam
 in Aegyptum intret, ex Libyâ per mediam fluere
 Aethiopiam. Quo igitur pacto e nive fluat, qui e ca-
 lidissimis locis fluit in frigidiora? Ac sunt sane per-
 multa, ex quibus homo, qui quidem iudicare de ta-
 libus rebus valet, colligat, nullo modo probabile esse
 ut e nive Nilus fluat. Primum quidem et maximum
 documentum exhibent venti, qui ex illis locis calidi
 perflant. Deinde hoc, quod constanter illa regio abs-
 que imbris et absque glacie est: postquam autem
 nix decidit, omnino necesse est ut intra quinque dies
 pluatur; quare, si ningeret in illis regionibus, plueret
 etiam. Tertium documentum sunt homines, ab aestu

15
 23
 5
 24

τες. ἰκτῖνοι δὲ καὶ χελιδόνες δι' ἔτος ἑόντες οὐκ ἀπαλεί-
 πουσιν γέραναι δὲ Φεύγουσαι τὸν χειμῶνα, τὸν ἐν τῇ
 Σκυθικῇ χώρῃ γινόμενον, φοιτέωσι εἰς χειμασθῆν ἐς τὰς
 τόπους τούτους. εἰ τοίνυν ἐχθιόνει καὶ ὁσων τούτῃ τῇ
 χώρῃ, δι' ἧς τε ῥέει καὶ ἐκ τῆς ἀρχεται ῥέων ὁ Νε-
 λος, ἣν ἂν τούτων οὐδὲν, ὥς ἡ ἀνάγκη ἐλέγχει. Ὁ
 δὲ περὶ τοῦ Ὠκεανοῦ λέξας, εἰς ἀφανὲς τὸν μῦθον ἀν-
 νείκας, οὐκ ἔχει ἐλεγχόν. οὐ γὰρ τινα ἔγω γε οἶδα
 ποταμὸν Ὠκεανὸν ἑόντα. Ὅμηρον δὲ, ἢ τινα τῶν πρό-
 τερον γενομένων ποιητῶν, δοκέω τούνομα εὐρόντα εἰς τὴν
 ποίησιν ἐσενείκασθαι.

24
 Εἰ δὲ δεῖ μεμψάμενον γνώμας τὰς προκειμένας,
 αὐτὸν περὶ τῶν ἀφανέων γνώμην ἀποδέξασθαι, φράσω
 διότι μοι δοκεῖ πληθύνεσθαι ὁ Νεῖλος τοῦ θέρους. τὴν

nigri: tum quod milvi et hirundines non desinunt istic
 perennes esse; grues vero, hiemem Scythicae terrae
 fugientes, in haec loca tamquam in hiberna con-
 fugiunt. Quod si ergo ningeret, vel quantulumcum-
 que, in hac regione per quam fluit et ubi initium
 capit Nilus, nihil horum esset futurum; quemad-
 modum necessitas arguit. (23.) Qui vero de Oceano
 dixit, is quum rem, de qua quaeritur, in obscurum
 reiecerit, refutari non meretur. Ego enim *fluvium*
Oceanum nullum novi: Homerum vero, aut alium
 ex antiquioribus poëtis, puto invenisse nomen, et in
 poësin introduxisse.

(24.) Iam quod si, improbatis sentiis quae ab
 aliis sunt propositae, nunc meam de rebus tam oc-
 cultis debeo declarare, dicam qua de causâ fieri
 mihi videatur, ut aestate Nilus augeatur. Hiberno

χειμερινὴν αἶσιν ἀπελαυνόμενος ὁ ἥλιος ἐκ τῆς ἀρχαίας
 5 διεξόδου ὑπὸ τῶν χειμῶνων, ἔρχεται τῆς Λιβύης τὰ
 ἄνω. ὡς μὲν νυν ἐν ἐλαχίστῳ δηλῶσαι, πᾶν εἴρηται
 τῆς γὰρ αὖ ἀγχοτάται ἡ χώρας οὗτος ὁ θεὸς, καὶ κατὰ
 ἢ τινα, ταύτην οἶκος διψῆν τε ὑδάτων μάλιστα, καὶ
 τὰ ἐγχώρια ρεύματα μαραινέσθαι τῶν ποταμῶν. Ὡς 25
 δὲ ἐν πλεονί λόγῳ δηλῶσαι, ὧδε ἔχει. διεξιὼν τῆς Λι-
 βύης τὰ ἄνω ὁ ἥλιος, τὰδε ποιεῖ· ἅτε διὰ παντὸς τοῦ
 χρόνου αἰθρίῳ τε ἔοντος τοῦ ἡέρος τοῦ κατὰ ταῦτα τὰ
 10 χωρία, καὶ ἀλεινῆς τῆς χώρας εὐύσης, οὐκ ἔντων ἀνέ-
 μων ψυχρῶν, διεξιὼν ποιεῖ οἷον περ καὶ τὸ θερος ἔωθε
 ποιεῖν, ἰὼν τὸ μέσον τοῦ οὐρανοῦ. ἔλκει γὰρ ἐπ' ἐαυ-
 τὸν τὸ ὕδωρ· ἐλκύσας δὲ, ἀπωθέει ἐς τὰ ἄνω χωρία·
 ὑπολαμβάνοντες δὲ οἱ ἄνεμοι, καὶ διασκιδόντες, τή-
 10 κοι συσπύουσιν καὶ εἰσι οἰκώτως οἱ ἀπὸ ταύτης τῆς χώρας πνεον-

tempore sol, a priore cursu per hiemes depulsus, per superiora Libyae transit. Ita brevissimis verbis res tota declarata est: cui enim regioni proximus est hic deus, et supra quam illē transit, eam consentaneum est maxime sitire et aquae Inopiam pati, adeoque maxime exsiccare fluviorum scaturigines quae sunt in ea regione. (25.) Ut vero pluribus verbis rem declararem, ita se habet. Sol, per superiora Libyae transiens, facit hocce: quum in illis locis constanter serenus sit aër, quumque calida sit ipsa regio, nec venti frigidī; per ea loca transiens sol facit idem, quod aestate facere consuevit, quando per medium coelum transit. Scilicet attrahit ad se aquam, attractamque in superiora loca dispellit, quam suscipientes venti dissipantesque liquefaciunt; ex quo consequitur, ut

τες, ὁ τε νότος, καὶ ὁ λίψ, ἀνέμων πολλὸν τῶν πάντων ὑετώτατοι. δοκέει δέ μοι οὐδὲ πᾶν τὸ ὕδωρ τὸ ἐπείγειον ἐκαστοτε ἀποπέμπεσθαι τοῦ Νείλου ὁ ἥλιος, ἀλλὰ καὶ ὑπολείπεσθαι περὶ ἑωυτὸν. πρηνόμενου δὲ τοῦ χειμῶνος, ἀπέρχεται ὁ ἥλιος εἰς μέσον τὸν οὐρανὸν 15 ὀπίσω· καὶ τὸ ἐνθεῦτεν ἤδη ὁμοίως ἀπὸ πάντων ἔλκει τῶν ποταμῶν. τέως δὲ οἱ μὲν, ὀμβρίου ὕδατος συμμισγομένου πολλοῦ αὐτοῖσι, ἄτε ὑομένης τε τῆς χώρας καὶ κεχαλασρωμένης, ῥέουσι μεγάλοι· τοῦ δὲ θέρους, τῶν τε ὀμβρων ἐπιλειπόντων αὐτούς, καὶ ὑπὸ τοῦ ἡλίου 20 ἐλκόμενοι, ἀσθενέες εἰσὶ. ὁ δὲ Νεῖλος ἐὼν ἀνομβρος, ἐλκόμενος δὲ ὑπὸ τοῦ ἡλίου, μῶνος ποταμῶν τούτων τὸν χρόνον αἰκότως αὐτὸς ἑωυτοῦ ῥέει πολλῶ ὑποδείστερος ἢ τοῦ θέρους· τότε μὲν γὰρ μετὰ πάντων τῶν ὑδάτων ἴσον ἔλκεται, τὸν δὲ χειμῶνα, μῶνος πικέζεται. 25

venti ex illa regione flantes, notus et africanus, omnium ventorum maxime sint pluvii. Videtur autem mihi sol ne omnem quidem Nili aquam, quam quotannis attrahit, semper demittere, sed partem etiam circum se retinere. Mitescente vero hieme, redit sol in medium coelum, et ab eo inde tempore pariter ex omnibus fluminibus aquam attrahit. Ante id tempus igitur, quum multa de coelo aqua fluviis misceatur, quippe imbribus perfusa terra, torrentibusque excavata, grandes illi fluunt: aestate vero, cessantibus imbribus, et sole aquam fluviorum attrahente, fluunt tenues. Quare consentaneum est, ut Nilus, quum imbribus non augeatur, aqua vero citius a sole attrahatur, per hiemem multo tenuior fluat quam aestate: aestate enim pariter atque aliae omnes aquae attrahitur,

οὕτω τὸν ἥλιον νενόμικα τούτων αἰτίων εἶναι. Αἴτιος δὲ 26
 αὐτὸς οὗτος, κατὰ γνώμην τὴν ἐμὴν, καὶ τὸν ἥερα ξη-
 ρὸν τὸν ταύτη εἶναι, διακαίων τὴν διέξοδον αὐτοῦ· οὕτω
 τῆς Λιβύης τὰ ἄνω θέρους αἰεὶ κατέχει. Εἰ δὲ ἡ στά-
 5 σις ἥλλακτο τῶν ὠρέων, καὶ τοῦ οὐρανοῦ τῇ μὲν νῦν ὁ
 βορέης τε καὶ ὁ χειμῶν ἐστᾶσι, ταύτη μὲν τοῦ νότου
 ἦν ἡ στάσις καὶ τῆς μεσαμβρίας, τῇ δὲ ὁ νότος νῦν
 ἐστηκε, ταύτη δὲ ὁ βορέης· εἰ ταῦτα οὕτω εἶχε, ὁ
 ἥλιος ἂν ἀπελαυνόμενος ἐκ μέσου τοῦ οὐρανοῦ ὑπὸ τοῦ
 10 χειμῶνος καὶ τοῦ βορέω, ἦε ἂν τὰ ἄνω τῆς Εὐρώπης,
 κατάπερ νῦν τῆς Λιβύης ἔρχεται. διεξιόντα δ' ἂν μιν
 διὰ πάσης Εὐρώπης, ἔλπομαι ποιεῖν ἂν τὸν Ἴστρον
 τὰ περ νῦν ἐργάζεται τὸν Νεῖλον. Τῆς αὖρης δὲ πέρι, 27
 ὅτι οὐκ ἀποπνέει, τήνδ' ἔχω γνώμην, ὡς κάρτα ἀπὸ

hieme vero solus hoc patitur. Ita equidem mihi per-
 suasi, solem esse huius rei causam. (26.) Est au-
 tem, ut mea fert opinio, idem sol etiam causa, quae
 ut aër ibi siccus sit efficit, omnia qua transit exu-
 rens: unde fit, ut superiora Libyae perpetuo aestu
 premantur. Quod si permutaretur statio plagarum
 coeli; si in ea parte, qua nunc stat boreas et hiems,
 forèt notus et merities; contra, ubi nunc notus, ibi
 boreas staret: haec si ita haberent, sol ab hieme et
 borea e medio coelo depulsus, transiturus esset su-
 periora Europæ, quemadmodum nunc superiora
 Libyæ. Quod si ergo per Europam omnem transiret,
 existimo eum Istro flumini idem esse facturum quod
 nunc Nilo facit. (27.) De aura vero, quod ex Nilo
 non perflat, haec est mea sententia: nullo modo esse

Θερμῶν χωρέων οὐκ οἶκός ἐστι οὐδὲν ἀποπνέειν· αὐρὴ δὲ ἀπὸ ψυχροῦ τινος Φιλέει πνέειν.

- 28 Ταῦτα μὲν νυν ἔστω ὡς ἔστι τε καὶ ὡς ἀρχὴν ἐγένετο. Τοῦ δὲ Νείλου τὰς πηγὰς οὔτε Αἰγυπτίων, οὔτε Λιβυῶν, οὔτε Ἑλλήνων τῶν ἐμοὶ ἀπικομένων ἐς λόγους, οὐδείς ὑπέσχετο εἰδέναι, εἰ μὴ ἐν Αἰγύπτῳ ἐν Σαί πόλει ὁ γραμματιστής τῶν ἱεῶν χρημάτων τῆς Ἀθηναίης. αὗτος δ' ἐμοὶ γε παίζειν ἐδόκεε, Φάμενος εἰδέναι ἀτρεκέως. ἔλεγε δὲ ὥδε· „Εἶναι δύο οὐρεα ἐς ὃν τὰς κορυφαῖς ἀπιγμένα, μεταξύ Συήνης τε πόλιος κείμενα τῆς Θηβαίδος, καὶ Ἐλεφαντίνης· οὐνόματα δὲ εἶναι τοῖσι οὐρεσι, τῷ μὲν, Κρωῖφι, τῷ δὲ, 5 Μῶφι. τὰς ὧν δὴ πηγὰς τοῦ Νείλου, εἰσάσας ἀβύσσους, ἐκ τοῦ μέσου τῶν οὐρέων τούτων ῥέειν· καὶ τὸ μὲν ἡμισυ τοῦ ὕδατος, ἐπ' Αἰγύπτου ῥέειν καὶ πρὸς

consentaneum, ut e calidis locis aura perflet: aura enim e frigido aliquo spirat.

(28.) Sed sint haec uti sunt, utque a principio fuerunt. *Fontes vero Nili nemo neque Aegyptiorum, nec Libyum, nec Graccorum, quibuscum ego sermones miscui, se scire professus est, nisi in Aegypto, in Sai oppido, scriba rerum pretiosarum quae Minervae consecratae sunt. At is ludere mihi visus est, dicens adcurate se nosse. Dixit autem hoc modo: Esse duos montes, cacuminibus in acutum desinentibus, inter Syenen Thebaidis oppidum et inter Elephantinen sitos; quorum alter Crophî, alter Mophî nominetur. E medio horum montium fluere Nili fontes, fundum nullum habentes; et dimidium quidem aquarum versus Aegyptum et septem-*

βορέην ἀνεμον· τὸ δ' ἕτερον ἡμισυ, ἐπὶ Αἰθιοπίας τε καὶ
 15 νότου. ὥς δὲ ἄβυσσοί εἰσι αἱ πηγαί, ἐς διάπειραν
 ἔφη τούτου Ψαμμίτιχον Αἰγύπτου βασιλέα ἀπικέσθαι.
 πολλέων γὰρ αὐτὸν χιλιάδων ὀργυιέων πλεξάμενον κά-
 λον, κατεῖναι ταύτῃ, καὶ οὐκ ἐξικέσθαι ἐς βυσσόν. “
 Οὕτω μὲν δὴ ὁ γραμματιστής, εἰ ἄρα ταῦτα γενό-
 20 μενα ἔλεγε, ἀπέφαινε· ὥς ἐμὲ κατανοέειν, διὰ δῖνας
 τινὰς ταύτῃ εὐσας ἰσχυράς καὶ παλιρροίην, οἷα ἐμ-
 βάλλοντος τοῦ ὕδατος τοῖσι οὖρεσι, μὴ δύνασθαι κα-
 τιεμένην καταπειρητηρίην ἐς βυσσὸν ἵεναι. Ἄλλου δὲ 29
 οὐδενὸς οὐδὲν ἐδυνάμην πυθέσθαι. ἀλλὰ τοσόνδε μὲν ἄλ-
 λο ἐπὶ μακρότατον ἐπυθέμην, μέχρι μὲν Ἐλεφαντίνης
 πόλιος αὐτόπτης ἐλθὼν, τὸ δ' ἀπὸ τούτου, ἀκοῇ ἤδη

XXVIII. 20. διὰ δῖνας. Praepositio διὰ ex nostrâ coniect.
 adiecta.

*trionem fluere, alterum dimidium versus Aethio-
 piam et meridiem. Quod autem fundo careant hi
 fontes, id experimento cognovisse, aiebat, Psam-
 mitichum Aegypti regem; etenim funem eo loci de-
 misisse, multa millia orgyarum continentem, neque
 ad fundum pervenisse. Ita scriba ille, si modo vera
 sunt quae dixit, declaravit, (ut equidem intelligo)
 propter validos quosdam gurgites et aquarum reper-
 cussionem, quippe quae montibus illiduntur, descen-
 dere in fundum non potuisse demissam holidem.
 (29.) Ex alio vero nemine nihil quidquam potui
 comperire. Sed alia, quae ad superiorem Aegyptum
 spectant, quoad longissime porrigitur, perquirendo
 cognovi; quum usque ad Elephantinen oppidum ipse
 spectator accesserim, ulteriora vero auditu accepe-*

ιστορέων. Ἀπὸ Ἐλεφαντίνης πόλιος ἄνω ἰόντι, ἄναντές 5
 ἐστὶ χωρίον· ταύτῃ ὧν δεῖ τὸ πλοῖον διαδήσαντας ἀμ-
 Φοτέρωθεν, κατὰπερ βοῦν, πορεύεσθαι· ἣν δὲ ἀπορρά-
 γῃ, τὸ πλοῖον οἴχεται Φερόμενον ὑπὸ ἰσχύος τοῦ ῥόου.
 τὸ δὲ χωρίον τοῦτο, ἐστὶ ἐπὶ ἡμέρας τέσσαρας πλόος·
 σκολιὸς δὲ ταύτῃ, κατὰπερ ὁ Μαίανδρος, ἐστὶ ὁ Νεῖ- 10
 λος. σχοῖνοι δὲ δωδέκα εἰσι οὔτοι, τοὺς δεῖ τούτῳ τῷ
 τρόπῳ διεκπλῶσαι. καὶ ἔπειτα ἀπίξεαι ἐς πεδῖον λεῖον,
 ἐν τῷ νῆσον περιρρέει ὁ Νεῖλος· Ταχομψῶ οὖνομα αὐ-
 τῇ ἐστὶ. οἰκέουσι δὲ τὰ ἀπὸ Ἐλεφαντίνης ἄνω Αἰθίοπες
 ἤδη, καὶ τῆς νήσου τὸ ἥμισυ· τὸ δὲ ἥμισυ, Αἰγύπτιοι. 15
 ἔχεται δὲ τῆς νήσου λίμνη μεγάλη, τὴν πέριξ νομάδες
 Αἰθίοπες νέμονται· τὴν διεκπλώσας, ἐς τοῦ Νεῖλου τὸ
 ῥέεθρον ἕξεις, τὸ ἐς τὴν λίμνην ταύτην ἐκδιδοῖ. καὶ

rim. Ab *Elephantine* oppido superiora petenti accli-
 vis locus est. Eo igitur loci navi utrimque, veluti
 bove, adligatâ oportet iter facere: quod si rumpatur
 funis, retrogreditur navigium, vi fluminis abreptum.
 Est autem ille locus, quatuor dierum navigatio; et
 tortuosus ibi Nilus est, quemadmodum Maeander:
 schoeni autem sunt duodecim, per quos isto modo
 navigare oportet. Inde in planum pervenis campum,
 in quo insulam Nilus circumfluit, cui nomen est
Tachompso. Iam regionem supra Elephantinen si-
 tam, et insulae, quam dixi, dimidiam partem, Ae-
 thiopes incolunt; alteram insulae partem Aegyptii.
 Insulae contiguus est lacus ingens, circum quem no-
 mades incolunt Aethiopes: hunc lacum ubi per-
 gaveris, rursus in alveum Nili pervenies, qui in hunc
 lacum perfluit. Inde progrediens, secundum flumen

ἔπειτα ἀποβάς, παρὰ τὸν ποταμὸν ὁδοιπορίην ποιή-
 20 σεαι ἡμερέων τεσσεράκοντα· σκόπελοι τε γὰρ ἐν τῷ
 Νείλῳ ὄξεις ἀνέχουσι, καὶ χοιράδες πολλαὶ εἰσι, δι-
 ὧν οὐκ οἶά τέ ἐστι πλέειν. διεξελθὼν δὲ ἐν τῇσι τεσσε-
 ράκοντα ἡμέρησι τοῦτο τὸ χωρίον, αὐτὶς ἐς ἕτερον πλοῖον
 ἐμβάς, δωδέκα ἡμέρας πλεύσας· καὶ ἔπειτα ἵξας
 25 ἐς πᾶσιν μεγάλην, τῇ οὐνομά ἐστι Μερὴ. λέγεται δὲ
 αὕτη ἡ πόλις εἶναι μητρόπολις τῶν ἄλλων Αἰθιοπῶν. οἱ
 δ' ἐν ταύτῃ, Δία Θεῶν καὶ Διόνυσον μούρους σέβονται,
 τούτους τε μεγάλας τιμῶσι· καὶ σφί μακτῆριον Διὸς
 κατέστηκε. στρατεύονται δ' ἐπεὰν σφεας ὁ Θεὸς οὗτος
 30 κελεύῃ διὰ Θεσπισμάτων· καὶ, τῇ αὖ κελεύῃ, ἐκείτῃ.
 Ἀπὸ δὲ ταύτης τῆς πόλιος πλέων, ἐν ἴσῳ χρόνῳ ἄλ- 30
 λω ἤξεῖς ἐς τοὺς Αὐτομόλους, ἐν ὅσῳ περ ἐξ Ἐλεφαν-
 τίνης ἦλθες ἐς τὴν μητρόπολιν τὴν Αἰθιοπῶν. τοῖσι δὲ

iter facies quadraginta dierum: eminent enim ex Nilo scopuli acuti, frequentiaque saxa sunt, per quae navigare non licet. Hoc tractu intra quadraginta dies peragrato, rursus aliud navigium conscendes, et post dierum duodecim navigationem ad magnum pervenies oppidum, cui nomen *Meroë*; quod oppidum dicitur esse metropolis reliquorum Aethiopum. In hoc ex diis omnibus unum Iovem colunt et Bacchum: estque ibi Iovis oraculum constitutum. Bellum hi Aethiopes faciunt, quando Deus illos per oraculum iussit; et quo ille iubet, eo bellum inferunt. (30.) Ab hoc oppido navi profectus, eodem temporis spatio, quo ex Elephantine ad metropolin pervenisti Aethiopum, ad *Automolos* [id est, *Transfugas*] per-

Αὐτομόλοισι τούτοις οὐνομά ἐστι Ἀσμάχ· δύναται δὲ
 τοῦτο τὸ ἔπος κατὰ τὴν Ἑλλήνων γλῶσσαν, οἱ ἐξ ἀ- 5
 στεοῆς χειρὸς παριστάμενοι βασιλεῖ. ἀπέστησαν δὲ αὐ-
 ται τέσσαρες καὶ εἴκοσι μυριάδες Αἰγυπτίων τῶν μαχί-
 μων ἐς τοὺς Αἰθίοπας τούτους, δι' αἰτὴν τοιήνδε. ἐπὶ
 Ψαμμίτιχου βασιλέος Φυλακαὶ κατέστησαν, ἐν τε
 Ἐλεφαντίνῃ πόλει πρὸς Αἰθίοπων, καὶ ἐν Δάφνησι 10
 τῇσι Πηλουσίῃσι ἄλλη δὲ πρὸς Ἀραβίων καὶ Σύρων,
 καὶ ἐν Μαρόῃ πρὸς Λιβύης ἄλλη. ἐτι δὲ ἐπ' ἐμεῦ καὶ
 Πέρσων κατὰ ταῦτα αἱ Φυλακαὶ ἔχουσι, ὥς καὶ ἐπὶ
 Ψαμμίτιχου ἦσαν· καὶ γὰρ ἐν Ἐλεφαντίνῃ Πέρσαι
 Φρουρέουσι, καὶ ἐν Δάφνησι. τοὺς ὧν δὴ Αἰγυπτίους 15
 τρία ἔτεα Φρουρήσαντας ἀπέλυε οὐδεὶς τῆς Φρουρῆς· οἱ
 δὲ, βουλευσάμενοι καὶ κοινῷ λόγῳ χρησάμενοι, πάν-

venies. Automolis his nomen est *Asmach*; quod vo-
 cabulum nostro sermone significat *Regi a sinistra*
manu stantes. Erant autem hi Aegyptii, ex bellato-
 rum ordine, numero ducenta quadraginta millia,
 qui ad Aethiopes defecerant hac de caussa. Regnante
 Psammiticho praesidia constituta erant Aegyptiorum,
 adversus Aethiopas, in Elephantine oppido; adver-
 sus Arabes vero et Syros aliud praesidium *Daphnis*
Pelusiacis; rursusque aliud *Mareae*, adversus *Li-*
byam. Et mea etiam aetate adhuc eodem modo se
 habent Persarum praesidia atque olim sub Psammi-
 ticho erant: nam et Elephantinae in praesidio sunt
 Persae, et Daphnis. Iam Aegyptiis, qui tunc Ele-
 phantinen tribus continuis annis praesidio tenuerant,
 nemo advenit qui eis in praesidium succederet: ita-
 que hi, re deliberata, communi consilio omnes a

τες ἀπὸ τοῦ Ψαμμιτίχου ἀποστάντες, ἦσαν ἐς Αἰθιο-
πίην. Ψαμμιτίχος δὲ πυθόμενος, ἐδίωκε. ὥς δὲ κατέ-
20 λαβε, ἰδέετο, πολλὰ λέγων, καὶ σφεας θεοὺς πα-
τρώους ἀπολιπεῖν οὐκ ἔα, καὶ τέκνα, καὶ γυναῖκας.
τῶν δὲ τινα λέγεται δείξαντα τὸ αἰδοῖον εἰπεῖν „ἐνθα
ἂν τοῦτο ἦ, ἔσεσθαι αὐτοῖσι ἐνθαῦτα καὶ τέκνα καὶ
γυναῖκας.“ Οὗτοι ἐπεὶ τε ἐς Αἰθιοπίην ἀπίκοντο, δι-
25 δοῦσι σφεας αὐτοὺς τῷ Αἰθίοπων βασιλεῖ. ὁ δὲ σφεας
τῷδε ἀντιδωρέεται. ἥσαν οἱ διάφοροί τινες γεγονότες τῶν
Αἰθίοπων· τούτους ἐκέλευε ἐξελόντας, τὴν ἐκείνων γῆν
οικεῖν. τούτων δὲ ἐσοικισθέντων ἐς τοὺς Αἰθίοπας, ἡμε-
ρώτεροι γεγόνασι Αἰθίοπες, ἥθεα μαθόντες Αἰγύπτια.
Μέχρι μὲν νυν τεσσέρων μηνῶν πλόου καὶ ὁδοῦ 31
γινώσκειται ὁ Νεῖλος, πάρεξ τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ ρεύμα-

Psammiticho desciscentes, ad Aethiopas transierunt.
Qua re cognitâ, Psammitichus illos persecutus est:
adsēcutusque multis verbis oravit obtestatusque est,
patrios ne desererent deos, et liberos, atque uxores.
Qui unum ex his, pudenda ostendentem, respondisse
ferunt, *ubi haec essent, ibi non desore ipsis libe-*
ros, nec uxores. Hi postquam in Aethiopiam pervē-
nere, tradiderunt se regi Aethiopiae: qui illos ita
remuneratus est. Erat illi cum nonnullis Aethiopum
contentio: iussit igitur, ut hos sedibus suis pellerent,
et eorum terram habitarent. Ita, Aegyptiis intra
Aethiopum fines receptis, mitiores facti sunt Aethio-
pes, mores Aegyptiacos edocti.

(31.) Ad quatuor igitur mensium navigationem
viamque cognitus est *Nilus*, ultra eum cursum quem

- τος. τοσούτοι γὰρ συμβαλλομένῳ μῆνες εὐρίσκονται
 ἀναισιμούμενοι ἐξ Ἐλεφαντίνης πορευομένῳ ἐς τοὺς Αὐ-
 τομόλους τούτους. ῥέει δὲ ἀπὸ ἐσπέρης τε καὶ ἡλίου 5
 δυσμέων. Τὸ δὲ ἀπὸ τοῦδε, οὐδεὶς ἔχει σαφέως φρά-
 σαι· ἐρήμος γάρ ἐστι ἡ χώρα αὕτη ὑπὸ καύματος.
- 32 Ἀλλὰ τὰδε μὲν ἤκουσα ἀνδρῶν Κυρηναίων, Φαμένων
 ἐλθεῖν τε ἐπὶ τὸ Ἀμμωνος χρηστήριον, καὶ ἀπικέσθαι
 ἐς λόγους Ἐτεάρχῳ τῷ Ἀμμωνίων βασιλεῖ· καὶ πως
 ἐκ λόγων ἄλλων ἀπικέσθαι ἐς λέσχην περὶ τοῦ Νεί-
 λου, αἷς οὐδεὶς αὐτοῦ οἶδε τὰς πηγὰς· καὶ τὸν Ἐτέα- 5
 ρον φάναι ἐλθεῖν ποτε παρ' αὐτὸν Νασαμώνας ἀνδρας.
 τὸ δὲ ἔθνος τοῦτο, ἔστι μὲν Λιβυκόν, νέμεται δὲ τὴν
 Σύρτιν τε καὶ τὴν πρὸς ἡῶν χώραν τῆς Σύρτιος οὐκ ἐπὶ
 πολλόν. ἀπικομένους δὲ τοὺς Νασαμώνας, καὶ εἰρῶ-

per Aegyptum conficit. Etenim dierum summam col-
 ligendo, reperies, tot insumendos esse menses, si
 quis ab Elephantine ad hos Automolos voluerit pro-
 ficisci. Fluit autem Nilus a vespérâ et solis occasu.
 Quae vero ultra sunt, nemo novit: est enim deserta
 terra ob solis fervorem. (32.) Verumtamen haecce
 audiui ex hominibus nonnullis Cyrenacis, qui se dice-
 bant ad Ammonis venisse oraculum, ibique sermo-
 nes miscuisse cum *Etearcho, rege Ammoniorum*.
 Tum forte, ex aliis sermonibus incidisse se, aiebant,
 in confabulationem de Nilo, cuius fontes nemini
 sint cogniti: et dixisse Etearchum, *venisse ad se*
olim homines Nasamonas: (est autem hic Libycus
 populus, Syrtin incolens, et terrae tractum a Syrti
 orientem versus haud ita magnum.) *hos Nasamonas,*
ubi ex eis quaesisset an aliquid amplius haberent

- 10 τεωμένους εἴ τι ἔχουσι πλέον λέγειν περὶ τῶν ἐρήμων
 τῆς Λιβύης, φάναι, παρὰ σφίσι γενέσθαι ἀνδρῶν
 δυναστέων παῖδας ὑβριστάς· τοὺς ἄλλα τε μηχανᾶ-
 σθαι ἀνδρωθέντας· περισσὰ, καὶ δὴ καὶ ἀποκληρῶσαι
 πέντε ἑωυτῶν, ὁψομένους τὰ ἐρῆμα τῆς Λιβύης, καὶ
 15 εἴ τι πλέον ἴδωεν τῶν τὰ μακρότατα ἰδομένων· (Τῆς
 γὰρ Λιβύης τὰ μὲν κατὰ τὴν βορρῆν θάλασσαν, ἀπ’
 Αἰγύπτου ἀρξάμενοι μέχρι Σολόεντος ἄκρης, ἣ τελευ-
 τᾷ τὰ τῆς Λιβύης, παρήκουσι παρὰ πᾶσαν Λίβυες,
 καὶ Λιβύων ἔθνηα πολλὰ, πλὴν ὅσον Ἕλληνες καὶ
 20 Φοίνικες ἔχουσι. τὰ δὲ ὑπὲρ θαλάσσης τε καὶ τῶν ἐπὶ
 θάλασσαν κατηκόντων ἀνθρώπων, τὰ κατύπερθε θη-
 ριώδης ἐστὶ ἡ Λιβύη· τὰ δὲ κατύπερθε τῆς θηριώδους.

quae de desertis dicerent Libyae, narrasse, Fuisse apud se dynastarum quorundam filios petulantes; qui, postquam virilem attigissent aetatem, quum alia curiosius machinati sint, tum vero quinque e suo numero sorte designaverint, solitudines Africae lustraturos, operamque daturus, ut aliquid amplius viderent quam hi qui eas quam longissime inspexissent. (Nam Libyae totum tractum secundum mare boreale porrectum, ab Aegypto inde usque ad Soloëntem promontorium, ubi desinit Africa, Libyes incolunt, et multi quidem Libyci populi, praeter eas partes quas Graeci atque Phoenices obtinent. Quae vero supra oram maritimam sita sunt, et supra eorum hominum ditionem quorum sedes usque ad mare pertinent; superiora ista Libyae a feris habitantur: supra vero tractum feris refectum, arena est,

ψάμμος τέ ἐστι, ἄνδρος δεινῶς, καὶ ἐρῆμος πάντων.)
 „Ἐπεὶ ὦν τοὺς νεηνίας ἀποπεμπομένους ὑπὸ τῶν ἡλί-
 κων, ὕδασί τε καὶ σιτίοισι εὖ ἐξηστυμένους, ἵεναι τὰ 25
 πρῶτα μὲν διὰ τῆς οἰκεομένης· ταύτην δὲ διεξελθόντας,
 εἰς τὴν Θηριώδεα ἀπικέσθαι· ἐκ δὲ ταύτης, τὴν ἐρῆμον
 διεξιέναι, τὴν ὁδὸν ποιουμένους πρὸς ζέφυρον ἄνεμον.
 διεξελθόντας δὲ χώρον πολλὸν ψάμμώδεα, καὶ ἐν πολ-
 λῇσι ἡμέρησι, ἰδεῖν δὴ κοτε δένδρεα ἐν πεδίῳ πεφυκό- 30
 τα· καὶ σφῆας προσελθόντας, ἀπτεσθαι τοῦ ἐπτοῦτος
 ἐπὶ τῶν δένδρεων καρποῦ. ἀπτομένοισι δὲ σφί ἐπέλασθαι
 ἄνδρας μικροὺς, μετρίων ἐλάσσονας ἀνδρῶν, λαβόντας
 δὲ ἄγειν σφῆας· Φωνῆς δὲ οὔτε τι τῆς ἐκείνων· τοὺς
 Νασαμῶνας γινώσκειν, οὔτε τοὺς ἄγοντας τῶν Νασα- 35
 μῶνων. ἄγειν τε δὴ αὐτοὺς δι' ἐλέων μεγίστων, καὶ

XXXII. 24. Ἐπεὶ ὦν. Εἶπεν ὦν ed. Reiz. ex coniect.

arida prorsus et aquâ carens terra, denique omnino
 deserta.) Iuvenes igitur illos, ab aequalibus suis
 emissos, aquâ et cibariis bene instructos, primam
 terram peragrasse habitatam: eâque traieciâ, per-
 venisse in eam quae feris referta; tum ex hac trans-
 isse in desertam, iter occidentem versus faciētes.
 Postquam multum terrae arenosae compluribus
 diebus permeassent, conspexisse tandem aliquando
 arbores, accessisseque et fructum arborum gustas-
 se. Gustantibus vero supervenisse homines parvos,
 minores modicâ staturâ, qui eos prehensos abdu-
 xissent: sermonem vero illorum non intellexisse
 Nasamonas, nec illos sermonem ipsorum. Ab
 his igitur abductos esse per maximas paludes, eas-

διεξελθόντας ταῦτα, ἀπικέσθαι εἰς πόλιν, ἐν τῇ ἅπαν-
 τας εἶναι τοῖσι ἄγουσι τὸ μέγαθος ἴσους, χρωῖμα δὲ
 μέλανας. παρὰ δὲ τὴν πόλιν ῥέειν ποταμὸν μέγαν·
 40 ῥέειν δὲ ἀπὸ ἐσπέρης αὐτὸν πρὸς ἥλιον ἀνατέλλοντα·
 φαίνεσθαι δὲ ἐν αὐτῷ κροκοδείλους.“ Ὁ μὲν δὴ τοῦ 33
 Ἀμμωνίου Ἐτεάρχου λόγος εἰς τοῦτό μοι δεδηλώσθω
 πλὴν ὅτι „ἀπονοστήσαι τε ἔφασκε τοὺς Νασαμῶνας,
 αἷς οἱ Κυρηναῖοι ἔλεγον· καὶ εἰς τοὺς οὗτοι ἀπίκοντο ἀν-
 5 θρώπους, γόητας εἶναι πάντας,“ Τὸν δὲ δὴ ποταμὸν
 τοῦτον τὸν παραρρέοντα καὶ Ἐτεάρχος συνεβάλλετο
 εἶναι τὸν Νεῖλον· καὶ δὴ καὶ ὁ λόγος οὕτω αἰρέει. ῥέει
 γὰρ ἐκ Λιβύης ὁ Νεῖλος, καὶ μέσσην τάμνων Λιβύην·
 καὶ (αἷς ἐγὼ συμβάλλομαι, τοῖσι ἐμφανέσι τὰ μὴ γι-
 10 νασκόμενα τεκμαιρόμενος) τῷ Ἴστρῳ ἐκ τῶν ἴσων μέ-
 τρων ὁρμᾶται. Ἴστρος τε γὰρ ποταμὸς ἀρξάμενος ἐκ

*que praetergressos pervenisse in oppidum, in qua
 cunctos fuisse his, qui illos abduxerant, staturā
 aequales, nigros autem colore. Ad oppidum illud
 fluere flumen ingens: fluere autem ab occidente
 versus orientem, in eoque reperiri crocodilos. (33.)
 Hactenus igitur a me exposita sit Ammonii Etearchi
 narratio: hoc unum adiiciam, dixisse eum, rediisse
 hos Nasamonas, ut quidem narraverint Cyrenaei;
 et homines illos, ad quos pervenissent, praesti-
 giatores esse omnes. Iam vero fluvium illum prae-
 terfluentem et Etearchus coniectabat esse Nilum, at-
 que etiam ratio ita suadet. Fluit enim ex Libyā Nilus,
 mediā illam secans; et (ut ego conicio, ex manifestis
 de his quae minus cognita sunt coniecturam capiens)
 parallelum Istro cursum habet. Nam Ister fluvius,*

Κελτῶν καὶ Πυρήνης πόλιος, ῥέει μέσσην σχίζων τὴν Εὐρώπην. οἱ δὲ Κελτοὶ εἰσι ἔξω Ἑρακλείων στεινῶν ὁμοῦρέουσι δὲ Κυνησίοισι, οἱ ἔσχατοι πρὸς δυσμεῶν οἰκεῖουσι τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ κατοικημένων. τελευτᾷ δὲ ὁ 10
 Ἰστρος, ἐς Θάλασσαν ῥέων τὴν τοῦ Εὐξείνου πόντου διὰ πάσης Εὐρώπης, τῇ Ἰστροίῃ οἱ Μιλησίων οἰκεῖουσι ἀπο-
 34 κοι. Ὁ μὲν δὴ Ἰστρος, ῥέει γὰρ δι' οἰκευμένης, πρὸς πολλῶν γινώσκεται. περὶ δὲ τῶν τοῦ Νείλου περὶ ὧν οὐδεὶς ἔχει λέγειν· αἰοικητός τε γὰρ ἐστὶ καὶ ἐρήμος ἡ Λιβύη, δι' ἧς ῥέει. περὶ δὲ τοῦ ρεύματος αὐτοῦ, ἐπ' ὅσον μακρότατον ἰστορεῦντα ἦν ἐξικέσθαι, εἴρηται. ἐκ 5
 δίδοι δὲ ἐς Αἴγυπτον. ἡ δὲ Αἴγυπτος τῆς ὀρενῆς Κιλικίης μάλιστα καὶ ἀντίη κέεται· ἐνθεῦτεν δὲ, ἐς Σινώπην τὴν ἐν τῷ Εὐξείνῳ πόντῳ πέντε ἡμερῶν ἰδίᾳ ὁδῷ

a Celtis et Pyrene oppido initium sumens, mediam perfluit scinditque Europam. Habitant autem Celtæ extra Herculis columnas, finitimique sunt Cynætorum, qui sunt extremus populus versus occidentem eorum qui Europam incolunt. Desinit autem Ister, totam Europam emensus, in mare influens Pontum Euxini, ubi Istriam habitant coloni Milesiorum. Ister igitur, quum per habitatam fluat terram, multis hominibus notus est. Nili autem fontes docere nemo nos potest, quoniam non habitata desertaque est Libya, quam perfluit. De eius cursu vero, quodam longissime eum cognoscere percunctando potui dictum est. Exit autem Nilus in Aegyptum: sita est autem Aegyptus ex adverso maxime montanae Ciliciæ, unde ad Sinopen oppidum ad Pontum Euxinum via

εὐζώνῳ ἀνδρί· ἡ δὲ Σιώνη τῷ Ἰστρῷ ἐκδιδόντι εἰς θά-
 10 λασσαν ἀντίον κέεται. οὕτω τὸν Νεῖλον δοκέω διαπά-
 σης τῆς Λιβύης διεξιόντα ἐξισοῦσθαι τῷ Ἰστρῷ. Νεί-
 λου μὲν νυν περὶ τσαυτὰ εἰρήσθω.

ἘΡΧΟΜΑΙ δὲ περὶ Αἰγύπτου μηχανέων τὸν λόγον, 35
 ὅτι πλεῖστα θωμάσια ἔχει ἢ ἄλλη πᾶσα χώρα, καὶ
 ἔργα λόγου μέζω παρέχεται πρὸς πᾶσαν χώραν· τού-
 των εἴνεκα πλέω περὶ αὐτῆς εἰρήσεται. Αἰγύπτιοι ἅμα
 5 τῷ οὐρανῷ τῷ κατὰ σφέας ὄντι ἑτεροῖα, καὶ τῷ πο-
 ταμῷ φύσιν ἀλλοίην παρεχόμενῳ ἢ οἱ ἄλλοι ποταμοὶ,
 τὰ πολλὰ πάντα ἔμπαλιν τοῖσι ἄλλοισι ἀνθρώποισι
 ἐστήσαντο ἥθεά τε καὶ νόμους. ἐν τοῖσι αἱ μὲν γυναῖκες
 ἀγοράζουσι καὶ καπηλεύουσι· οἱ δὲ ἄνδρες, κατ' οἴκους
 10 ὄντες, ὑφαίνουσι. ὑφαίνουσι δὲ οἱ μὲν ἄλλοι, ἄνω τῇ
 κρόκῃ ἀνέοντες, Αἰγύπτιοι δὲ, κάτω. τὰ ἄχθεια οἱ μὲν

recta est expedito homini quinque dierum : Sinope
 autem est ex adverso Istri, qua is in mare influit. Ita
 Nilum quidem, qui totam Libyam percurrit, aequa-
 lem censeo Istro. Sed de Nilo haec dicta sufficiant.

(35.) Progredior nunc, longiorem *de AEGYPTO*
 narrationem exordiens, quoniam et plures res mira-
 biles habet, et opera exhibet memorabilia, quam
 alia quaelibet regio : qua de caussâ copiosius de ea
 exponam. *Aegyptii*, quemadmodum apud eos coe-
 lum diversum est, et fluvii natura longe differt ab
 aliorum naturâ fluviorum, sic et ipsi plerisque om-
 nibus in rebus *mores* sequuntur et *instituta* aliis ho-
 minibus contraria. Apud eos mulieres forum frequen-
 tant et mercantur; viri autem, domi sedentes, telam
 texunt. Texunt autem alii homines, tramam superne

ἄνδρες ἐπὶ τῶν κεφαλῶν φορέουσι, αἱ δὲ γυναῖκες
 ἐπὶ τῶν ὤμων οὐρέουσι, αἱ μὲν γυναῖκες, ὄρβαί· αἱ δὲ
 ἄνδρες, κατήμενοι. εὐμαρέη χρέωνται ἐν τοῖσι οἴκοις,
 ἐσθίουσι δὲ ἔξω ἐν τῇσι ὁδοῖσι· ἐπιλέγοντες, ὥς τὰ 15
 μὲν αἰσχροῖα, ἀναγκαῖα δὲ, ἐν ἀποκρύφῳ ἐστὶ ποιεῖν
 χρεῶν· τὰ δὲ μὴ αἰσχροῖα, ἀναφανδόν. ἰρᾶται γυνὴ μὲν
 οὐδεμίῃ οὔτε ἑρσενος θεοῦ, οὔτε θελήης· ἄνδρες δὲ; πάν-
 των τε καὶ πασέων. τρέφειν τοὺς τοκέας τοῖσι μὲν παῖσι
 οὐδεμίῃ ἀνάγκῃ, μὴ βουλομένοισι· τῇσι δὲ θυγατράσι 20
 36 πάντα ἀνάγκῃ, καὶ μὴ βουλομένησι. Οἱ ἱερεῖς θεῶν
 τῇ μὲν ἄλλῃ κομέουσι· ἐν Αἰγύπτῳ δὲ, ξυρεῦνται.
 τοῖσι ἄλλοις ἀνθρώποισι νόμος, ἅμα κῆδεϊ κεκάρθαι
 τὰς κεφαλὰς τοὺς μάλιστα ἰκνέεται· Αἰγύπτιοι δὲ ὑπὸ
 τοὺς θανάτους ἀνιέϊσι τὰς τρίχας αὔξεσθαι, τὰς τε ἐν 5
 τῇ κεφαλῇ καὶ τῷ γενεῖω, τέως ἐξυρημένοι. τοῖσι μὲν

adigentes, Aegyptii inferne. Onera viri capitibus fe-
 runt; foeminae sub humeris. Mingunt foeminae, re-
 ctae stantes; viri, residentes. Alvum exonerant intra
 domos; cibum vero capiunt extra, in viis publicis:
 dicentes, *quae turpia quidem sint, sed necessaria,*
ea in occulto facienda; quae vero non turpia, in
aperto. Foemina nulla sacerdotio fungitur, nec dei
 ullius, nec deae: viri sacerdotes sunt tam dearum
 omnium, quam deorum. Nutrire parentes non tenen-
 tur filii, nisi ultro id faciant: filiae vero, etiam si
 nolint, lege tenentur. (36.) Deorum sacerdotes aliis
 in terris comam alunt; in Aegypto tondentur. Apud
 alios homines institutum est, ut in propinquorum
 funeribus tondeant caput: Aegyptii, mortuo aliquo
 suorum, capillos et barbam augeri sinunt, antea

ἄλλοισι ἀνθρώποισι χωρὶς θηρίων δίαίτα ἀποκέκριται·
 Αἰγυπτίοισι δὲ ὁμοῦ θηρίοισι ἡ δίαίτα ἔστι. ἀπὸ πυ-
 ρέων καὶ κριθέων ἄλλοι ζώουσι· Αἰγυπτίων δὲ τῶ ποιευ-
 10 μένω ἀπὸ τούτων τὴν ζῆν, ὄνειδος μέγιστόν ἐστι· ἀλ-
 λά ἀπὸ ὀλυρέων ποιεῦνται σιτία, τὰς ζεῖας μετεξέτεροι
 καλέουσι. Φυράσι τὸ μὲν σταῖς τοῖσι ποσί· τὸν δὲ πη-
 λὸν τῇσι χερσὶ, καὶ τὴν κόπρον ἀναιρέονται. τὰ αἰδοῖα
 ἄλλοι μὲν ἑῶσι ὡς ἐγένοντο, πλὴν ὅσοι ἀπὸ τούτων
 15 ἔμαθον· Αἰγύπτιοι δὲ περιτάμνονται. εἴματα, τῶν μὲν
 ἀνδρῶν ἕκαστος ἔχει δύο· τῶν δὲ γυναικῶν ἐν ἑκάστῃ.
 τῶν ἰστίων τοὺς κρίκους καὶ κάλους, οἱ μὲν ἄλλοι ἑξω-
 θεν προσδέουσι· Αἰγύπτιοι δὲ, ἑσωθεν. γράμματα γρά-
 φουσι καὶ λογίζονται ψήφοισι, Ἕλληνες μὲν, ἀπὸ τῶν
 20 ἀριστερῶν ἐπὶ τὰ δεξιὰ φέροντες τὴν χεῖρα· Αἰγύπτιοι
 δὲ, ἀπὸ τῶν δεξιῶν ἐπὶ τὰ ἀριστερά· καὶ ποιεῦντες

tonsi. Alii homines seorsim ab animalibus vitam
 agunt: Aegyptii una cum animalibus degunt. Alii
 tritico et hordeo vescuntur: apud Aegyptios, qui
 hisce vitam sustentat, ei id maximo probro est; ex
olyra vero panem et alia farinacea parant, quam
 nonnulli *zeam* vocant. Farinam Aegyptii pedibus
 subigunt, lutum vero manibus; manibus item ster-
 cus tollunt. Pudenda alii homines sinunt uti naturā
 sunt, nisi qui ab his didicere; Aegyptii ea circum-
 cidunt. Vestes vir quilibet binas habet; femina unam.
 Velorum annulos et funes alii extrinsecus adligant,
 Aegyptii intrinsecus. Literarum elementa scribunt,
 et calculis computant, Graeci a sinistrā parte ad dex-
 tram promoventes manum: Aegyptii a dextrā ad si-
 nistram; atque id facientes, dextrorsum se scribere
Herod. T. I. P. I.

ταῦτα, αὐτοὶ μὲν Φασι ἐπὶ δεξιά ποιέειν, Ἑλληνας δὲ ἐπ' ἀριστερά. διΦασίοισι δὲ γράμμασι χρέωνται· καὶ τὰ μὲν αὐτῶν, ἱρά· τὰ δὲ, δημοτικά καλέεται.

- 37 Θεοσεβέες δὲ περισσῶς ἔοντες μάλιστα πάντων ἀνθρώπων, νόμοισι τοιοισίδε χρέωνται. Ἐκ χαλκίων ποτηρίων πίνουσι, διασμέωντες ἀνὰ πᾶσαν ἡμέρην· οὐκ ὁ μὲν, ὁ δ' οὐ, ἀλλὰ πάντες. εἴματα δὲ λινὰ φορέουσι, αἰεὶ νέπλута· ἐπιτηδεύοντες τοῦτο μάλιστα. 5 τὰ τε αἰδοῖα περιτάμνονται καθαριότητος εἵνεκε· πρῶτοι μῶντες καθαροὶ εἶναι ἢ εὐπρεπέστεροι. Οἱ δὲ ἱερεῖς ξυρεῦνται πᾶν τὸ σῶμα διὰ τρίτης ἡμέρης, ἵνα μήτε Φθεῖρ, μήτε ἄλλο μυσαρὸν μηδὲν ἐγγίνηται σφί. Φεραπεύουσι τοὺς Θεούς. ἐσθῆτα δὲ Φορέουσι οἱ ἱερεῖς λινὴν 10 μούνην, καὶ ὑποδήματα βύβλινα· ἄλλην δέ σφί ἐσθῆ-

XXXVI. 22 seq. Nonnulli ἐπιδέξια, i. e. dextra: et dein ἐκμίττερα, sinistra.

dicunt, Graecos autem ad sinistram. Utuntur autem *duplici genere scripturae*; quorum alterum *sacrum* vocatur, alterum *populare*.

(37.) *Religiosi* quum sint supra modum, et magis quam alii omnes homines, *ritibus* utuntur huiusmodi. Ex aeneis bibunt poculis, eaque quotidie operose eluunt exterguntque; non hic, nec vero ille; sed ad unum omnes. Vestimenta gestant lineam, semper recens lota; hoc enim quam maxime curant. Pudenda autem circumcidunt munditiei caussâ; maluntque mundi esse, quam decori. *Sacerdotes* tertio quoque die totum radunt corpus, ne aut pediculus aut aliud quid sordidum illis insit, dum diis officia praestant. Vestem sacerdotes nonnisi lineam gestant,

τα οὐκ ἔστι λαβεῖν, οὐδὲ ὑποδήματα ἄλλα. λούν-
ται δὲ δις τῆς ἡμέρης ἐκάστης ψυχρῶ, καὶ δις ἐκάστης
νυκτός. ἄλλας τε θρησκίας ἐπιτελέουσι μυρίας, ὥς
15 εἰπεῖν λόγῳ. πάσχουσι δὲ καὶ αἰγαθὰ οὐκ ὀλίγα. οὐ-
τε τι γὰρ τῶν οἰκητῶν τρίβουσι, οὔτε δαπανέωνται· ἀλ-
λά καὶ στία σφί ἐστι ἱρὰ πεσσομένα, καὶ κρεῶν βοῶν
καὶ χηνῶν πλῆθος τι ἐκάστῳ γίνεται πολλόν, ἡμέρης
ἐκάστης· δίδεται δὲ σφι καὶ οἶνος ἀμπέλινος. ἰχθύων
20 δὲ οὐ σφι ἔστι πάσασθαι. κυάμους δὲ οὔτε τι μάλα
σπείρουσι Αἰγύπτιοι ἐν τῇ χώρῃ, τοὺς τε γενομένους
οὔτε τρώγουσι, οὔτε ἔψοντες πατέονται. οἱ δὲ δὴ ἱερεῖς
οὐδὲ ὀρέοντες ἀνέχονται, νομίζοντες οὐ καθαρὸν μιν εἶναι
ὄσπριον. ἱρᾶται δὲ οὐκ εἰς ἐκάστου τῶν θεῶν, ἀλλὰ
25 πολλοὶ, τῶν εἰς ἐστὶ ἀρχιμέρεως· ἐπεὶ δὲ τις ἀποθάνῃ,

et calceamenta ex papyro; aliam vestem, aut alia
calceamenta gestare, non est illis licitum. Bis quoti-
dic lavantur frigidâ, et bis unaquaque nocte. Deni-
que alias observant caerimonias, verbo ut dicam, in-
finitas. Fruuntur vero etiam commodis haud paucis.
Nihil enim suarum rerum vel usu deterunt vel con-
sumunt: sed adponuntur illis quotidie sacri cibi cocti,
et carnis bovinae et anserinae copia quaedam haud
exigua: etiamque vinum viteum eisdem praebetur.
Piscibus autem vesci nefas illis est. Fabas nullas uti-
que serunt Aegyptii, et, si quae nascuntur, has nec
crudas manducant, nec coctis vescuntur: sacerdotes
vero ne adspicere quidem eas sustinent, immundum
esse legumen existimantes. Non est autem cuique
deo sacerdos unus; sed plures, quorum unus est
princeps sacerdos: qui si moritur, ei succedit filius.

38 τούτου ὁ παῖς ἀντικαθίσταται. Τοὺς δὲ βοῦς τοὺς ἔρσενας τοῦ Ἐπάφου εἶναι νομίζουσι, καὶ τούτου εἴνεκα δοκιμάζουσι αὐτοὺς ὧδε. τρίχα ἢ καὶ μίην ἰδῆται ἐπεῶνσαν μέλαιναν, οὐ καθαρὸν εἶναι νομίζει. δι-
 ζηται δὲ ταῦτα ἐπὶ τούτῳ τεταγμένος τῶν τις ἱρέων, 5
 καὶ ὀρθοῦ ἐστεῶτος τοῦ κτήνεος καὶ ὑπτίου, καὶ τὴν γλῶσσαν ἐξειρύσας, εἰ καθαρὴ τῶν προκειμένων ση-
 μηίων, τὰ ἐγὼ ἐν ἄλλῳ λόγῳ ἐρέω. κατοραῖ δὲ καὶ τὰς τρίχας τῆς οὐρῆς, εἰ κατὰ φύσιν ἔχει πεφυκυίας.
 ἢ δὲ τούτων πάντων ἢ καθαρὸς, σημαίνεται βύβλω 10
 περὶ τὰ κέρα εἰλίσσων· καὶ ἔπειτα γῆν σημαντρίδα ἐπιπλάσας, ἐπιβάλλει τὸν δακτύλιον· καὶ οὕτω ἀπά-
 γουσι. ἀσημαντον δὲ θύσαντι θάνατος ἢ ζημὴ ἐπι-
 κέεται. δοκιμάζεται μὲν νυν τὸ κτήνος τρόπῳ τοιῷδε.
 39 Θυσίῃ δὲ σφί ἡδε κατέστηκε. ἀγαγόντες τὸ σεσημασ-

(38.) Boves mares Epapho sacros esse aestimant; et hac de caussâ in hunc modum eos explorant. Si vel unum pilum nigrum in bove conspicit is qui explorat, hunc non censet esse mundum. Est autem sacerdos ad id constitutus, qui et recto stante bove, et resupinato, et linguâ eius exseritâ, inquirat an mundus sit respectu praescriptorum signorum, quae ego alibi exponam. Inspicitque ille etiam caudae pilos, an habeat illos bos secundum naturam constitutos. Quod si his omnibus rebus mundus bos est, tum notat illum sacerdos papyro cornibus circumvoluto, deinde inlitâ terrâ signatoriâ annulum inprimit; atque ita bos abducitur: non signatum autem immolanti, capitis poena dicta est. Hic est ritus, quo exploratur victima. (39.) *Sacrificium* autem tali modo insti-

μένον κτήνος πρὸς τὸν βωμὸν, ὅκου ἂν θύωσι, πυρὴν
 καίουσιν. ἔπειτα δὲ ἐπ' αὐτοῦ οἶνον κατὰ τοῦ ἱερέου ἐπι-
 σπείσαντες, καὶ ἐπικαλέσαντες τὸν θεόν, σφάζουσι·
 5 σφάζαντες δὲ, ἀποτάμνουσι τὴν κεφαλὴν. σῶμα μὲν
 δὴ τοῦ κτήneos δείρουσι· κεφαλῇ δὲ κείνη πολλά κατα-
 ρησάμενοι, φέρουσι, τοῖσι μὲν ἂν ἡ ἀγορῇ, καὶ Ἕλλη-
 νές σφίσι ἕως ἐπιδήμιοι ἔμποροι, οἱ δὲ φέροντες ἐς τὴν
 ἀγορὴν, ἀπ' ὧν ἔδοντο· τοῖσι δὲ ἂν μὴ παρέωσι Ἕλλη-
 10 νες, οἱ δ' ἐκβάλλουσι ἐς τὸν ποταμὸν. καταρέονται
 δὲ, τάδε λέγοντες, τῇσι κεφαλῇσι· „εἴ τι μέλλοι ἡ
 σφίσι τοῖσι θύουσι, ἢ Αἰγύπτῳ τῇ συναπάσῃ κακὸν γε-
 νέσθαι, ἐς κεφαλὴν ταύτην τραπέσθαι.“ Κατὰ μὲν
 νυν τὰς κεφαλὰς τῶν θυομένων κτηνῶν, καὶ τὴν ἐπί-
 15 σπεισιν τοῦ οἶνου, πάντες Αἰγύπτιοι νόμοισι τοῖσι αὐ-

tuitur. Postquam iustā notā signatus bos ad aram
 adductus est, ad quam peragitur sacrificiū, pyram
 accendunt. Deinde super arā vinum adversus victi-
 mam libant, invocatoque deo illam mactant, macta-
 taeque caput abscindunt. Tum corpus quidem pecu-
 dis excoriant; capiti vero illi multa mala imprecantur,
 eoque facto, qui forum venale habent, et quo-
 rum in oppido Graeci cum ipsis habitant, hi caput
 illud in forum ferunt venduntque; quibus vero non
 adsunt Graeci, hi illud in fluvium abiiciunt. Impre-
 cantur autem capitibus, haec verba pronunciantes:
*Si quid mali aut nobis sacrificantibus aut univer-
 sae imminet Aegypto, illud in hoc caput vertito!*
 Quod igitur ad capita mactatarum victimarum adli-
 net, et ad vinum super eas effusum, Aegyptii omnes,
 omnibus in sacrificiis, eisdem ritibus perinde utun-

τοῖσι χρέωνται ὁμοίως ἐς πάντα τὰ ἱρά· καὶ, ἀπὸ
 τούτου τοῦ νόμου, οὐδὲ ἄλλου οὐδενὸς ἐμφύχου κεφα-
 40 λῆς γεύσεται Αἰγυπτίων οὐδεὶς. Ἡ δὲ δὴ ἐξαίρεσις
 τῶν ἱρῶν καὶ ἡ καῦσις, ἄλλη περὶ ἄλλο ἱρόν σφι κα-
 τέστηκε. τὴν δ' ὧν μεγίστην τε δαίμονα ἡγήται εἶναι,
 καὶ μεγίστην οἱ ὀρθὴν ἀνάγουσι, ταύτῃ ἐρχομαι ἐρέων.
 ἐπεὰν ἀποδείρωσι τὸν βοῦν, κατευξάμενοι, κοιλίην μὲν 5
 κεινὴν πᾶσαν ἐξ ὧν εἶλον, σπλάγχνα δὲ αὐτοῦ λει-
 πουσιν ἐν τῷ σώματι καὶ τὴν πιμελὴν· σκέλεα δὲ ἀπο-
 τάννουσι, καὶ τὴν ὀσφύν ἄκρην, καὶ τοὺς ἄμους τε
 καὶ τὸν τράχηλον. ταῦτα δὲ ποιήσαντες, τὸ ἄλλο σῶ-
 μα τοῦ βοῦς πιμπλᾷσι ἄρτων καθαρῶν, καὶ μέλι- 10
 τος, καὶ ἀσταφίδος, καὶ σύκων, καὶ λιβανωτοῦ, καὶ

XL. 4. ταύτῃ *ex ms. ubi intell.* τίς κατέστηκε. *Vulgo alii*
ταύτην.

XL. 5 *seq. ἐπεὰν ἀποδείρωσι etc. Vulgo sic legebatur:* ἐπὴν προ-
 νηστεύσωσι τῇ ἡμέρᾳ, καὶ ἐπὴν κατεύξωνται, θύουσι τὸν βοῦν·
 καὶ ἀποδείραντες, κοιλίην μὲν ἐκείνην πᾶσαν ἐξ ὧν εἶλον.

tur: atque inde fit, ut nullius animantis capite quis-
 quam Aegyptius vescatur. (40.) Exenteratio autem
 victimae et crematio, pro diversis sacris, diversa est.
 Quam igitur maximam deam censent esse, cui item
 maximum agunt festum, huic [quo ritu fiat exente-
 ratio et crematio] dicam. Postquam excoriarunt bo-
 vem, peractis precibus, totam inferiorem alvum exi-
 munt, viscera vero et adipem in corpore relinquunt:
 pedes vero amputant, et extremam coxam, armosque,
 et cervicem. His factis, reliquum bovis corpus im-
 plent panibus mundis, melle, uvâ passâ, ficis, thu-
 re, myrrhâ, aliisque aromatibus. Tum ita repletum

σμύρης, καὶ τῶν ἄλλων θυωμάτων. πλήσαντες δὲ
 τούτων, καταγίζουσι, ἔλαιον ἄφθονον καταχέοντες. προ-
 νηστεύσαντες δὲ, θύουσι. καιομένων δὲ τῶν ἱρῶν, τύπ-
 15 τονται πάντες· ἐπεὰν δὲ ἀποτύψωνται, δαῖτα προτί-
 θενται τὰ ἐλίποντο τῶν ἱρῶν.

Τοὺς μὲν νυν καθαροὺς βοῦς τοὺς ἔρσενας καὶ τοὺς 41
 μῶσχους οἱ πάντες Αἰγύπτιοι θύουσι· τὰς δὲ θηλέας
 οὐ σφί' ἔξεστι θύειν, ἀλλὰ ἱραί εἰσι τῆς Ἰσίδος. τὸ γὰρ
 τῆς Ἰσίδος ἄγαλμα ἐὼν γυναικῆϊον, βούκεράν ἐστι, κα-
 5 τάπερ Ἕλληνας τὴν Ἰοῦν γράφουσι· καὶ τὰς βοῦς τὰς
 θηλέας Αἰγύπτιοι πάντες ὁμοίως σέβονται προβάτων
 πάντων μάλιστα μακρῶ. τῶν ἕνεκα οὐτ' ἀνὴρ Αἰγύ-
 πτιος, οὔτε γυνή, ἀνδρὰ Ἕλληνα φιλήσειε ἀν τῷ στό-
 ματι, οὔδ' μαχαίρῃ ἀνδρὸς Ἕλληνος χρήσεται, οὔδ'
 10 ὀβελῶισι, οὔδ' λάβητι, οὔδ' κρέως καθαροῦ βοῦς δια-

incendunt, oleum largiter infundentes. Priusquam
 autem id sacrum faciant, ieiunium agunt. Dum ardet
 victima, plangunt omnes: denique, plangendi fine
 facto, epulum adponunt ex victimarum reliquiis.

(41.) Mundos igitur boves mares et vitulos immo-
 lant Aegyptii omnes: foeminas vero immolare nefas
 est, sed sacrae illae sunt Isidi. Est enim *Isidis* imago
 muliebris, bubulis instructa cornibus, quemadmo-
 dum *Io* pingitur a Graecis: et boves foeminas cuncti
 perinde colunt Aegyptii pecudum omnium longe
 maxime. Quapropter nec vir Aegyptius, neque mu-
 lier, Graecum virum osculabitur, aut cultro ho-
 minis Graeci aut veru aut ollâ utetur; et ne mundi
 quidem bovis carnem, quae graeco cultro dissecta
 fuerit, gustabit. Mortuos vero boves hoc modo sepe-

312 HERODOTI HISTOR. II.

τετμημένου Ἑλληνικῇ μαχαίρῃ γεύσεται. Θάπτουσι δὲ τοὺς ἀποδινήσκοντας βοῦς, τρόπον τόνδε. τὰς μὲν θη-
 λείας ἐς τὸν ποταμὸν ἀπιαῖσι· τοὺς δὲ ἔρσενας κατορύσ-
 σουσι ἕκαστοι ἐν τοῖσι προαστείοις, τὸ κέρας τὸ ἕτερον
 ἢ καὶ ἀμφοτέρω ὑπερέχοντα, σημήϊον εἵνεκε. ἐπεὶ δὲ 15
 σαπῇ, καὶ προσή ὁ τεταγμένος χρόνος, ἀπικνέεται ἐς
 ἑκάστην πόλιν βάρις ἐκ τῆς Προσωπίτιδος καλυμμένης
 νήσου. ἣ δ' ἔστι μὲν ἐν τῷ Δέλτα, περίμετρον δὲ αὐτῆς
 εἰσὶ σχοῖνοι ἐννέα. ἐν ταύτῃ ὦν τῇ Προσωπίτιδι νήσῳ
 ἔνεισι μὲν καὶ ἄλλαι πόλεις συχναί· ἐκ τῆς δὲ αἰβά- 20
 ρις παραγίνονται ἀναιρεσόμεναι τὰ ὀστέα τῶν βοῶν,
 οὖνομα τῇ πόλει Ἀτάρβηχίς· ἐν δ' αὐτῇ Ἀφροδίτης ἱερὸν
 ἅγιον ἵδρυται. ἐκ ταύτης τῆς πόλεως πλανέονται πολ-
 λοὶ ἄλλοι ἐς ἄλλας πόλεις· ἀνορύξαντες δὲ τὰ ὀστέα,
 ἀπάγουσι καὶ θάπτουσι ἐς ἓνα χώρον πάντες. κατὰ 25
 ταῦτά δὲ τοῖσι βουσί καὶ τᾶλλα κτήνεα θάπτουσι

liunt. Focminas quidem in fluvium coniciunt: ma-
 res autem defodiunt quique in suis suburbiis, ita ut
 alterum cornu aut etiam utrumque emineat e terrâ
 signi caussa. Putrefacto cadavere, quando statutum
 adest tempus, venit in unumquodque oppidum na-
 vis ex Prosopitide quae vocatur insula, quae in Delta
 est, novem schoenos in circuitu habens. In hac igitur
 Prosopitide insula quum alia insunt oppida mul-
 ta, tum illud e quo naves circummittuntur boum
 ossa ablaturae, cui nomen Atarbecchis; in qua est
 templum Veneri sacrum. Ex hoc igitur oppido multi
 homines, alii in alia oppida, circumvehuntur, qui ossa
 illa effodiunt, et abducta sepeliunt unum in locum
 cuncta. Eodem vero modo, atque boves, sepeliunt

ἀποθνήσκοντα· καὶ γὰρ περὶ ταῦτα οὕτω σΦι νεομο-
φύεται· κτείνουσι γὰρ δὴ οὐδὲ ταῦτα. Ὅσοι μὲν δὴ 42
Διὸς Θηβαίεος ἰδρυνται ἱρὸν, ἢ νομοῦ τοῦ Θηβαίου εἰσὶ,
οὔτοι μὲν νυν πάντες οἶων ἀπεχόμενοι, αἴγας θύουσι.
θεοὺς γὰρ δὴ οὐ τοὺς αὐτοὺς ἅπαντες ὁμοίως Αἰγύ-
5 πτιοι σέβονται, πλὴν Ἰσιὸς τε καὶ Ὀσίριος, τὸν δὴ
Διόνυσον εἶναι λέγουσι· τούτους δὲ ὁμοίως ἅπαντες σέ-
βονται. ὅσοι δὲ τοῦ Μενδητος ἔκتهνται ἱρὸν, ἢ νομοῦ
τοῦ Μενδησίου εἰσὶ, οὔτοι δὲ αἰγῶν ἀπεχόμενοι, οἷς
θύουσι. Θηβαῖοι μὲν νυν, καὶ ὅσοι διὰ τούτους οἶων
10 ἀπέχονται, διὰ τὰδε λέγουσι τὸν νόμον τόνδε σΦι τε-
θῆναι· „Ἡρακλέα θελῆσαι πάντως ιδέσθαι τὸν Δία,
καὶ τὸν οὐκ ἐθέλειν ὀφθῆναι ὑπ’ αὐτοῦ. τέλος δὲ, ἐπεὶ
τε λιπαρέειν τὸν Ἡρακλέα, τὸν Δία μηχανήσασθαι,

etiam alia pecora mortua: est enim etiam de his ita
lege cautum; nam ne hæc quidem mactant. (42.)
Iam quicumque templum habent Iovi Thebano sa-
crum, aut qui praefecturam incolunt Thebanam,
hi omnes *onibus* abstinent, capras vero immolant.
Nec enim omnes Aegyptii eisdem perinde deos co-
lunt, exceptis Iside et Osiride, quem esse Bacchum
aiunt: hos enim pariter colunt omnes. Qui vero tem-
plum habent Mendeti sacrum, aut qui ex Mendesiâ
sunt praefecturâ, hi capris abstinent, oves vero im-
molant. Thebani igitur, et quicumque alii, horum
sacra sequentes, *ovibus* abstinent, hac de caussa
legem illam sibi constitutam dicunt. *Cupivisse Her-
culem utique conspicere Iovem, hunc autem ab
illo conspici noluisse. Ad extremum, quum assi-
due rogaret Hercules, hoc invento usum esse Io-*

κρίον ἐκδύραντα, προέχισθαί τε τὴν κεφαλὴν ἀπὸ
 μόντα τοῦ κριοῦ, καὶ ἐνδύντα τὸ νάκος, οὕτω αἱ ἐπι- 15
 τὸν ἐπιδέξαι. “ Ἀπὸ τούτου κριοπρόσωπον τοῦ Διὸς
 τῷ γαλμα ποιεῦσι Αἰγύπτιοι ἀπὸ δὲ Αἰγυπτίων, Ἀμ-
 μώνιοι, ὄντες Αἰγυπτίων τε καὶ Αἰθιοπῶν ἄποικοι, καὶ
 Φωνὴν μεταξὺ ἀμφοτέρων νομίζοντες. δοκέειν δ’ ἐμοὶ,
 καὶ τὸ οὐνομα Ἀμμώνιοι ἀπὸ τοῦδε σφι τὴν ἐπα- 20
 νυμὴν ἐποίησαντο Ἀμμοῦν γὰρ Αἰγύπτιοι καλεῖσθαι
 τὸν Δία. τοὺς δὲ κριοὺς οὐ θύουσι Θηβαῖοι, ἀλλ’ ἐπι-
 σφι ἱροὶ διὰ τοῦτο. μὴ δὲ ἡμέρη τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἐν ὧρᾳ
 τοῦ Διὸς, κρίον ἕνα κατακόψαντες καὶ ἀποδείσαντες,
 κατὰ τὸντο ἐνδύουσι τῷ γαλμα τοῦ Διὸς, καὶ ἐπιτα 25
 ἄλλο ἄγαλμα Ἡρακλῆος προσάγουσι πρὸς αὐτό. ταῦ-
 τα δὲ ποιήσαντες, τύπτονται οἱ περὶ τὸν ἱερὸν ἅπαντες
 τὸν κρίον, καὶ ἔπειτα ἐν ἱερῇ θήκῃ θάπτουσι αὐτόν.

*vem: excoriasset arietem, tum abscissum arietis
 caput sibi praetendentem, et vellere eius indutum,
 ita se ei ostendisse. Inde Iovis imaginem faciunt
 Aegyptii arietinā facie; et ab Aegyptiis hoc accepere
 Ammonii, qui sunt Aegyptiorum Aethiopumque
 colonia, et sermone utuntur ex utrisque mixto. Vide-
 turque mihi ipsum etiam nomen Ammoniorum indi-
 dem originem cepisse; nam Iovem Aegyptii Am-
 moun vocant. Thebani igitur arietes non mactant:
 sed sacros eos istam ob causam habent. Verumtamen
 uno die quotannis, in Iovis festo, unum arietem
 caedunt; cuius detracto vellere similiter induunt
 Iovis simulacrum, deinde aliud simulacrum Hercu-
 lis ad illud adducunt: eoque facto omnes, qui circa
 templum sunt, plangunt hircum, et deinde sacro in
 loculo eum sepeliunt.*

Ἡρακλῆος δὲ περὶ τόνδε τὸν λόγον ἤκουσα, ὅτι εἴη 43
 τῶν δωδέκα Θεῶν. τοῦ ἑτέρου δὲ περὶ Ἡρακλῆος, τὸν
 Ἕλληνες οὔδασι, οὐδαμῇ Αἰγύπτου ἐδυνάσθην ἀκοῦσαι.
 καὶ μὴν ὅτι γε οὐ παρ' Ἑλλήνων ἔλαβον τὸ οὐνομα
 5 τοῦ Ἡρακλῆος Αἰγύπτιοι, ἀλλὰ Ἕλληνες μᾶλλον
 παρ' Αἰγυπτίων, καὶ Ἑλλήνων οὗτοι οἱ θεμένοι τῷ
 Ἀμφιτρυῶνος γόνῳ τὸνομα Ἡρακλέα, πολλά μοι
 καὶ ἄλλα τεκμήριά ἐστι τοῦτο οὕτω ἔχειν, ἐν δὲ καὶ
 τόδε, ὅτι τε τοῦ Ἡρακλῆος τούτου οἱ γονεὲς ἀμφοτέρω
 10 ἦσαν, Ἀμφιτρυῶν καὶ Ἀλκμήνη, γεγονότες τὸ ἀνέ-
 καθεν ἀπ' Αἰγύπτου, καὶ διότι Αἰγύπτιοι οὔτε Ποσει-
 δῶνος οὔτε Διοσκούρων τὰ οὐνόματά φασι εἰδέναι,
 οὔδ' σφι Θεοὶ οὗτοι ἐν τοῖσι ἄλλοις Θεοῖσι ἀποδεδέ-
 χатаι. καὶ μὴν εἴ γε παρ' Ἑλλήνων ἔλαβον οὐνομά
 15 τευ δαίμονος, τούτων οὐκ ἥκιστα, ἀλλὰ μάλιστα ἐμελ-

(43.) *Ad Herculem* vero quod spectat, hunc sermonem audiui, *esse eum ex duodecim deorum numero*. De altero vero Hercule, quem Graeci norunt, nusquam in Aegypto comperire quidquam potui. Ac sane, nomen Herculis non a Graecis accepisse Aegyptios, sed Graccos potius ab Aegyptiis, et Graccorum eos ipsos qui Amphitryonis filio nomen Herculis imposuerunt; hoc, inquam, ita esse, quum alia multa documenta habeo, tum vero et hoc, quod huius Herculis parentes ambo, Amphitryo et Alcmena, origine Aegyptii fuere, et quod Aegyptii nec Neptuni nomen, nec Dioscurorum, se nosse aiunt, neque hi dii ab illis in reliquorum deorum numerum sunt relati. Atqui si a Graecis ullius dei nomen accepissent, horum haud minime, immo vel maxime,

316 HERODOTI HISTOR. II.

λον μνήμην ἔχειν, εἴπερ καὶ τότε ναυτιλίῃσι ἐχρέωντο, καὶ ἦσαν Ἑλλήνων τινὲς ναυτίλοι· ὥς ἔλπομαι τε καὶ ἐμὴ γνώμη αἰρέει, ὥστε τούτων ἂν καὶ μᾶλλον τῶν θεῶν τὰ οὐνόματα ἐξεπιστάετο Αἰγύπτιοι ἢ τοῦ Ἡρακλέος. Ἀλλὰ τις ἀρχαῖός ἐστι θεὸς Αἰγυπτίοισι Ἡρα- 20 κλέος· ὥς δὲ αὐτοὶ λέγουσι, ἑτεὰ ἐστὶ ἐπτακισχίλια καὶ μύρια ἐς Ἀμασιν βασιλεύσαντα, ἐπὶ τε ἐκ τῶν ὀκτῶ θεῶν οἱ δωδέκα θεοὶ ἐγένοντο, τῶν Ἡρακλέα 44 ἓνα νομίζουσι. Καὶ θέλων δὲ τούτων περὶ σαφές τι εἰδέναι ἐξ ὧν οἷόν τε ἦν, ἐπλεύσα καὶ ἐς Τύρον τῆς Φοινίκης, πυθνανόμενος αὐτόθι εἶναι ἱερὸν Ἡρακλέος ἁγίον· καὶ ἴδον πλουσίως κατεσκευασμένον ἄλλοισι τε πολλοῖσι ἀναθήμασι, καὶ ἐν αὐτῷ ἦσαν στήλαι δύο, 5 ἡ μὲν, χρυσοῦ ἀπέφθου· ἡ δὲ, σμαραγδου λίθου, λάμ-

memoriam erant conservaturi; quandoquidem iam tunc navigationibus utebantur, atque etiam Graecorum nonnulli mare exercebant; quare existimo equidem, et non temere persuasum habeo, horum deorum nomina magis etiam, quam Herculis, ad Aegyptiorum notitiam fuisse perventura. At est Aegyptiis antiquus aliquis deus Hercules: nam, ut ipsi dicunt, septemdecim millia annorum usque ad Amasidis regnum effluxerant, postquam ex primis octo diis exstiterunt illi duodecim, quorum in numero Herculem ponunt. (44.) Qua de re cupiens certius aliquid, undecumque possem, cognoscere, *Tyrum* etiam navigavi in Phoeniciam, quum audivissem esse ibi *Herculis templum* praecipuâ religione cultum: conspexique id templum, quum aliis multis donariis largiter instructum, tum duae inibi columnae erant,

- ποντος τὰς νύκτας μέγαθος. ἐς λόγους δὲ ἔλθων τοῖσι
 ἱεῦσι τοῦ θεοῦ εἰρόμην ὁκόσος χρόνος εἴη ἐξ οὗ σφι
 τὸ ἱερὸν ἰδρυταί. εὖρον δὲ οὐδὲ τούτους τοῖσι Ἕλλησι συμ-
 10 φερομένους. ἔφασαν γὰρ ἅμα Τύρῳ οἰκίζομένη καὶ τὸ
 ἱερὸν τοῦ θεοῦ ἰδρυθῆναι· εἶναι δὲ ἕτεα ἅφ' οὗ Τύρον οἰ-
 κέουσι, τριηκόσια καὶ δισχίλια. εἶδον δὲ ἐν τῇ Τύρῳ
 καὶ ἄλλο ἱερὸν Ἡρακλέος, ἐπωνυμίην ἔχοντος Θασίου
 εἶναι. ἀπικόμεν δὲ καὶ ἐς Θάσον, ἐν τῇ εὖρον ἱερὸν
 15 Ἡρακλέος ὑπὸ Φοινίκων ἰδρυμένον, οἱ κατ' Εὐρώπης
 ζήτησιν ἐκπλώσαντες, Θάσον ἔκτισαν· καὶ ταῦτα καὶ
 πέντε γενεῇσι ἀνδρῶν πρότερά ἐστι ἢ τὸν Ἀμφιτρυώ-
 νος Ἡρακλέα ἐν τῇ Ἑλλάδι γενέσθαι. Τὰ μὲν νυν
 ἱστορημένα δηλοῖ σαφέως παλαιὸν θεὸν τὸν Ἡρακλέα

altera purissimo ex auro, altera ex smaragdo lapide,
 quae noctu eximie splendebat. Sermones autem mis-
 cens cum illius dei sacerdotibus, quaesivi ex eis
 quantum temporis esset ex quo id templum esset
 statutum. Reperi autem, ne his quidem convenire
 cum Graecis: dixerunt enim, *simul cum Tyro con-*
ditâ templum etiam illud esse constitutum; esse
autem, ex quo condita Tyrus sit, annos bis mille
et trecentos. Vidi vero Tyri aliud etiam *Herculis*
 templum, cognomine *Thasii*. Adii autem etiam Tha-
 sum, ibique templum reperi a Phoenicibus illis ex-
 structum, qui, quum ad quaerendam Europam na-
 vibus essent profecti, Thasum condiderunt: quod
 quidem quinque hominum generationibus prius ac-
 cidit, quam in Graeciâ natus est Hercules, Amphi-
 tryonis filius. Ex hactenus igitur expositis clare patet,
 antiquum deum Herculem esse. Quare rectissime mi-

318 HERODOTI HISTOR. II.

έόντα. καὶ δοκέουσι δέ μοι οὗτοι ὀρθότατα Ἑλλήνων το
ποιέειν, οἱ διζὰ Ἡράκλεια ἰδρυσάμενοι ἔκتهται· καὶ
τῷ μὲν, ὡς ἀθανάτῳ, Ὀλυμπίῳ δὲ ἐπωνυμίην, θύου-
45 σι· τῷ δὲ ἐτέρῳ, ὡς ἥρωϊ ἐναγίζουσι. Λέγουσι δὲ
πολλὰ καὶ ἄλλα ἀνεπισκέπτως οἱ Ἕλληνες. εὐήθης
δὲ αὐτέων καὶ ὅδε ὁ μῦθος ἐστι, τὸν περὶ τοῦ Ἡρα-
κλέος λέγουσι· ὡς „αὐτὸν ἀπικόμενον εἰς Αἴγυπτον
στείψαντες οἱ Αἰγύπτιοι, ὑπὸ πομπῆς ἐξῆγον ὡς θύ- 5
σοντες τῷ Διί· τὸν δὲ, τέως μὲν ἡσυχίην ἔχειν· ἐπεὶ
δὲ αὐτοῦ πρὸς τῷ βωμῷ κατασχόντο, εἰς ἀλκὴν τρα-
πόμενον, πάντας σφέας· καταφονεῦσαι.“ Ἐμοὶ μὲν
νυν δοκέουσι, ταῦτα λέγοντες, τῆς Αἰγυπτίων φύσεως
καὶ τῶν νόμων πάμπαν ἀπείρως ἔχειν οἱ Ἕλληνες. τοῖσι 10
γὰρ οὐδὲ κτήνεα ὅσῃ θύειν ἐστὶ, χωρὶς οἴων, καὶ ἐρσε-

XLV. 11. οἴων. *Vulgo alii ὄων, praeter sues.*

hi videntur illi ex Graecis facere, qui bina Herculis
templa constituta habent; et alteri Herculi ut im-
mortalī, cognomine Olympio, sacra faciunt; alterum
heroicis honoribus prosequuntur. (45.) Narrant au-
tem Graeci quum alia multa inconsiderate, tum et
haec fatua eorum fabula est, quam de *Hercule* me-
morant; dicentes, *quum in Aegyptum venisset, co-
ronatum ab Aegyptiis veluti victimam fuisse, et
cum pompā eductum, ut Iovi immolaretur: illum-
que initio quidem quietem egisse, deinde vero quum
ad altare aspiciarentur sacrificium, exserto ro-
bore cunctos interfecisse.* Mihi vero haec dicentes
Graeci prorsus ignari videntur esse naturae Aegyp-
tiorum, institutorumque quibus illi utuntur. Quibus
enim nefas est pecudes mactare, exceptis ovibus et

νων βοῶν καὶ μόσχων, ὅσοι ἂν καθαροὶ ἴωσι, καὶ
 χηνέων· κῶς ἂν αὐτοὶ ἀνθρώπους θύοιεν; ἔτι δὲ ἓνα
 εἶντα τὸν Ἡρακλέα, καὶ ἔτι ἄνθρωπον, ὡς δὴ Φασι,
 15 κῶς Φύσιν ἔχει πολλὰς μυριάδας φονεῦσαι; Καὶ περὶ
 μὲν τούτων τοσαῦτα ἡμῖν εἰποῦσι, καὶ παρὰ τῶν θεῶν
 καὶ παρὰ τῶν ἡρώων εὐμένεια εἶη.

Τὰς δὲ δὴ αἶγας καὶ τοὺς τράγους τῶνδε εἴκεκα οὐ 46
 θύουσι Αἰγυπτίων οἱ εἰρημένοι. τὸν Πᾶνα τῶν ὀκτῶ
 θεῶν λογίζονται εἶναι οἱ Μενδήσιοι· τοὺς δὲ ὀκτῶ θεοὺς
 τούτους, προτέρους τῶν δώδεκα θεῶν Φασι γενέσθαι.
 5 γράφουσί τε δὴ καὶ γλύφουσι οἱ ζωγράφοι καὶ οἱ
 ἀγαλματοποιοὶ τοῦ Πανὸς τῷγαλμα, κατὰπερ Ἑλ-
 ληνες, αἰγοπρόσωπον καὶ τραγοσκελέα· οὐ τι τοιοῦτον
 νομίζοντες εἶναι μιν, ἀλλ' ὁμοῖον τοῖσι ἄλλοις θεοῖσι.
 ὅτευ δὲ εἴκεκα τοιοῦτον γράφουσι αὐτὸν, οὐ μοι ἥδιόν

bobus maribus vitulisque, si mundi fuerint, et anse-
 ribus; hi quo pacto hominem mactarent? Praeterea,
 quum unus fuerit Hercules, atque etiam tum homo,
 ut ipsi aiunt; quo pacto fieri potuit, ut multas ho-
 minum myriades occideret? Sed haec a me hactenus
 hisce de rebus dicta Dii et Heroës, quaeso, in bo-
 nam partem accipiant!

(46.) *Capras* autem et *hircos* hac de causâ non
 mactant ii ex Aegyptiis, quos supra dixi. *Pan* in
 octo deorum numero habetur apud *Mendesios*: quos
 octo deos priores aiunt fuisse duodecim diis. Pin-
 gunt autem et exsculpunt pictores et sculptores simu-
 lacrum Panis prorsus ut Graeci, facie caprinâ, et pe-
 dibus hirci: non quod eum talem esse arbitrentur;
 sed similem illum aliis diis existimant. Cur autem

ἔστι λέγειν. σέβονται δὲ πάντας τοὺς αἰγας οἱ Μεν- 10
 δήσιοι, καὶ μᾶλλον τοὺς ἑρσενας τῶν θηλέων, καὶ τού-
 των οἱ αἰπόλοι τιμὰς μέζονας ἔχουσι. ἐκ δὲ τούτων εἰς
 μάλιστα, ὅστις ἐπὶ ἀποβάη, πένθος μέγα παντὶ
 τῷ Μενδησίῳ νομῷ τίθεται. καλέεται δὲ ὁ τε τράγος
 καὶ ὁ Παν Αἰγυπτιστὶ, Μένδης. ἐγένετο δ' ἐν τῷ νομῷ 15
 τούτῳ ἐπ' ἐμεῦ τοῦτο τὸ τέρας· γυναικὶ τράγος ἐμίσ-
 γετο ἀναφανδόν. τοῦτο ἐς ἐπίδεξιν ἀνθρώπων αἰπίεστο.
 47 Ὡς δὲ Αἰγύπτιοι μιὰρὸν ἡγήνται θηρίον εἶναι, καὶ
 τοῦτο μὲν, ἢ τις ψαύσῃ αὐτῶν παριὼν υἱὸς αὐτοῖσι
 ἱματίοισι, ἀπ' ὧν ἔβαψε ἑαυτὸν, βὰς ἐπὶ τὸν ποτα-
 μόν· τοῦτο δὲ, οἱ συβῶνται, ἐόντες Αἰγύπτιοι ἐγγε-

XLVII. 2. αὐτοῖσι ἱματίοισι) Alii αὐτοῖσι τοῖσι ἱματ. hoc sen-
 su, cum ipsis vestimentis se immergit.

ita pingant, non in animo mihi est exponere. Reli-
 giose autem colunt Mendesii caprarum omne genus,
 sed magis etiam mares quam foeminas; et hos ma-
 iore in honore habent pastores. [*sive*: et horum
 pastores maiore sunt in honore.] Ex his autem unus
 est maxime, qui quando moritur, universa Mendesia
 praefectura ingenti in luctu versatur. Nominatur vero
 et hircus et Pan sermone Aegyptiorum *Mendes*. Acci-
 dit autem in hac praefectura meâ aetate hoc prodigi-
 um: hircus cum muliere coïit propalam: eaque res
 ad omnium hominum notitiam pervenit. (47.)
Suem vero sordidum animal esse censent Aegyptii;
 ita quidem, ut, si quis inter transeundum vel solis
 vestimentis suam tetigerit, ad flumen abeat, et im-
 mergens sese abluat. Itaque etiam subulci, quamvis
 sint indigenae Aegyptii, soli ex omnibus Aegyptiis

- 5 νέες, ἐς ἱρὸν οὐδὲν τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἐσέρχονται μοῦνοι πάντων· οὐδέ σφι ἐκδίδοσθαι θυγατέρα οὐδεὶς ἐθέλει, οὐδ' ἀγεσθαι ἐξ αὐτέων· ἀλλ' ἐκδιδόταί τε οἱ συβῶται καὶ ἀγέεται ἐξ ἀλλήλων. τοῖσι μὲν νυν ἄλλῃσι θεοῖσι θύειν ὅς οὐ δικαιοῦσι Αἰγύπτιοι· Σελήνῃ δὲ καὶ
- 10 Διονύσῳ μούνοισι, τοῦ αὐτοῦ χρόνου, τῇ αὐτῇ πανσελήνῃ, τοὺς ὅς θύσαιτες, πατέονται τῶν κρεῶν. διότι δὲ τοὺς ὅς ἐν μὲν τῇσι ἄλλῃσι ὁρῇσι ἀπιστυγῆμασι, ἐν δὲ ταύτῃ θύουσι, ἔστι μὲν λόγος περὶ αὐτῶν ὑπ' Αἰγυπτίων λεγόμενος· ἐμοὶ μάντοι ἐπισταμένῳ οὐκ εὐ-
- 15 πρεπέστερός ἐστι λέγεσθαι. θυσίῃ δὲ ἥδε τῶν ὑἱῶν τῇ Σελήνῃ ποιέεται· ἐπεὰν θύσῃ, τὴν οὐρὴν ἀκρὴν καὶ τὸν σπλῆνα καὶ τὸν ἐπίπλοον συνβείς ὁμοῦ, κατ' ἄν ἐκάλυψε πάσῃ τοῦ κτήneos τῇ πιμελῇ τῇ περὶ τὴν νηδὺν γινομένη· καὶ ἔπειτα καταγίξει πυρί. τὰ δὲ ἄλλα

nullum templum ingrediuntur: neque quisquam illis filiam vult elocare, nec illorum filiam ducere uxorem: sed inter se subulci filias elocant, et matrimonia incunt. Aliis igitur diis sues immolare nefas ducunt Aegyptii: Lunae vero et Baccho solis, eodem tempore, eodem plenilunio, sues immolant, et carne eorum vescuntur. Cur autem aliis in festis a suis abhorreant, in hoc vero eas immolent, causam huius rei adferunt Aegyptii; quam licet noverim, non me decet referre. Sacrificantur autem sues *Lunae* in hunc modum. Qui sacrum facit, is mactatā suae extremam eius caudam, splenem, et omentum, in unum componit, omnique adipe, qui in pecudis abdomine est, obtegit, tum accenso igne adoleit. Deinde reliquā carne vescuntur eodem plenilunii die, quo sacra

Herod. T. I. P. I.

X

κρέα σιτέονται ἐν τῇ πανσελήνῳ, ἐν τῇ αὖ τὰ ἱερὰ θύ- 20
 σωσι· ἐν ἄλλῃ δὲ ἡμέρῃ οὐκ αὖ ἐτι γευσαίματο. οἱ δὲ
 πένητες αὐτῶν ὑπ' ἀσθενείης βίου σταίτινας πλάσαν-
 48 τες ὕς, καὶ ὀπήσαντες ταύτας, θύουσι. Τῷ δὲ Διο-
 νύσῳ, τῆς ὀρτῆς τῇ δορπίῃ, χοῖρον πρὸ τῶν θυρέων
 σφάξας ἕκαστος, διδοῖ ἀποφέρεισθαι τὸν χοῖρον αὐτῷ
 τῷ ἀποδομένῳ τῶν συβωτέων. τὴν δὲ ἄλλην ἀνάγουσι
 ὀρτὴν τῷ Διονύσῳ οἱ Αἰγύπτιοι, πλὴν χορῶν, κατὰ 5
 ταῦτα σχεδὸν πάντα Ἕλλησι. ἀντὶ δὲ Φαλλῶν, ἄλλα
 σφί ἐστι ἐξευρημένα ὅσον τε πηχυαῖα ἀγάλματα νευ-
 ρόσπαστα, τὰ περιφορέουσι κατὰ κώμας γυναῖκες,
 νεῦον τὸ αἰδοῖον, οὐ πολλῷ τέῳ ἔλασπον ἔον τοῦ ἄλ-
 λου σώματος. προηγέεται δὲ αὐλός· αἱ δὲ ἔπονται 10
 αἰδίδουσαι τὸν Διόνυσον. διότι δὲ μέζον τε ἔχει τὸ αἰ-
 δοῖον, καὶ κινεῖ μοῦνον τοῦ σώματος, ἐστὶ λόγος περὶ

XLVIII. 5. Alii πλὴν χοίρων, exceptis porcis.

fecerunt: alio vero die nemo amplius gustaverit. Pauperes vero, ob victus tenuitatem, farinaceas fingunt sues, easque coctas offerunt. (48.) Baccho vero, vespere quae festum antecedit, unusquisque suam ante ianuam aedium suarum mactat; mactatam vero eidem homini, qui illi eam vendiderat, tradit auferendam. Reliquum vero festum Baccho, chorossi excipias, eodem prorsus modo agunt atque Gracii. Loco phallorum autem alio invento utuntur; imaginibus fere cubitalibus, nervo mobilibus, quas per vicos circumferunt mulieres, nutante veretro, haud multo minori quam reliquum totum corpus. Praecedit tibia, sequunturque mulieres, Baccho carmina canentes. Cur autem veretrum sit maius, et hoc unum in cor-

αὐτοῦ ἱὸς λεγόμενος. Ἦδη ὦν δοκεῖ μοι Μελάμ- 49
πους ὁ Ἀμυθέωνος τῆς θυτῆς ταύτης οὐκ εἶναι ἀδελφῆς,
ἀλλ' ἔμπειρος. Ἐλλῆσι γὰρ δὴ Μελάμπους ἐστὶ ὁ
ἐξηγησάμενος τοῦ Διόνυσου τό τε ὄνομα, καὶ τὴν θυ-
5 σίνην, καὶ τὴν πομπὴν τοῦ Φαλλοῦ. ἀτρεκέως μὲν οὐ
πάντα συλλαβῶν τὸν λόγον ἔφηνε· ἀλλ' οἱ ἐπιγενόμε-
νοι τούτῳ σοφισταὶ μεζόνως ἐξέφηναν. τὸν δ' ὦν Φα-
λλὸν τὸν τῷ Διόνυσῳ πεμπόμενον Μελάμπους ἐστὶ ὁ
κατηγησάμενος· καὶ ἀπὸ τούτου μαθόντες ποιῶσι τὰ
οἱ ποιῶσιν Ἕλληνες. Ἐγὼ μὲν νῦν φημι Μελάμποδα γε-
νόμενον ἄνδρα σοφόν, μαντικὴν τε ἐαυτῷ συστήσας,
καὶ, πυθόμενον ἀπ' Αἰγύπτου, ἄλλα τε πολλὰ ἐση-
γῆσασθαι Ἕλλησι, καὶ τὰ περὶ τὸν Διόνυσον, εὐλόγα
αὐτῶν παραλλάξαντα. οὐ γὰρ δὴ συμπεσέειν γε φήσω

pore moveatur, eius rei sacra quaedam redditur ra-
tio. (49.) Iam igitur huius sacri videtur mihi *Me-*
lampus, Amytheonis filius, non fuisse ignarus, sed
cognitum illud habuisse. Qui enim Graccos ēt no-
men et sacra Bacchi et phalli pompam docuit, is *Me-*
lampus est. Sed non totam rem recte perceptam
aperuit: alii autem post eum docti viri amplius illam
patefecerunt. Phallum certe, qui in Bacchi pompā
circumfertur, Melampus instituit; et ab illō edocti
faciunt Graeci quae faciunt. Ego itaque adfirmo, *Me-*
lampodem, quum esset vir doctrinā et ingenio prae-
stans, et divinandi artem sibi comparasse, et quum
alia multa, quae ex Aegypto cognoverat, tum ea quae
ad Bacchum spectant, Graecos docuisse, pauca im-
mutantem. Nec enim dicam equidem, fortuito coin-

τὰ τε ἐν Αἰγύπτῳ ποιούμενα τῷ θεῷ, καὶ τὰ ἐν τοῖσι 15
 Ἕλλησι· ὁμοτροπα γὰρ αὖ ἦν τοῖσι Ἕλλησι, καὶ οὐ
 νεώστι ἐσαυγμένα. οὐ μὴν οὐδὲ Φήσω ὅπως Αἰγύπτιοι
 παρ' Ἑλλήνων ἔλαβον ἢ τοῦτο, ἢ ἄλλο κού τι νόμαιον.
 ποθέσθαι δέ μοι δοκεῖ μάλιστα Μελάμπους τὰ περὶ
 τὸν Διόνυσον παρὰ Κάδμου τε τοῦ Τυρίου, καὶ τῶν σὺν 20
 αὐτῷ ἐκ Φοινίκης ἀπικομένων ἐς τὴν νῦν Βοιωτὴν κα-
 λεομένην χώραν.

50 Σχεδὸν δὲ καὶ πάντα τὰ οὐνόματα τῶν θεῶν ἐξ
 Αἰγύπτου ἐλήλυθε ἐς τὴν Ἑλλάδα. διότι μὲν γὰρ ἐκ
 τῶν βαρβάρων ἦκει, πυνθανόμενος οὕτω εὐρίσκω ἐόν·
 δοκέω δ' αὖ μάλιστα ἀπ' Αἰγύπτου ἀπῖχθαι. ὅτι γὰρ 5
 δὴ μὴ Ποσειδέωνος, καὶ Διοσκουέων, ὡς καὶ πρότερόν
 μοι τὰῦτα εἴρηται, καὶ Ἥρης, καὶ Ἰστίης, καὶ Θέ-
 μις, καὶ Χαρίτων, καὶ Νηρηίδων, τῶν ἄλλων θεῶν

cidisse [sive: eodem tempore ortum cepisse] ea quae
 in Aegypto peraguntur huic deo, et quae apud Grae-
 cos: forent enim reliquis Graecorum moribus insti-
 tutisque conformia, nec recens introducta: nec vero
 rursus dicam, a Graecis accepisse Aegyptios sive hoc,
 sive aliud ullum institutum. Accepisse autem Melam-
 pus haec, quae ad Bacchi cultum spectant, maxime
 a Cadmo Tyrio mihi videtur, et ab his qui cum eo
 ex Phoenicia in hanc terram, quae nunc Boeotia vo-
 catur, advenerant.

(56.) Enimvero omnia propemodum *deorum no-
 mina ex Aegypto* in Graeciam pervenerunt. Nam,
 a barbaris advenisse, perquirendo compertum habeo:
 puto autem, ex Aegypto maxime fuisse adlata. Ete-
 nim si Neptunum et Dioscyros excipias, ut iam ante
 dixi, tum Iunonem, Vestam, Themitem, Charitas et

Αἰγυπτίοισι αἰεὶ κοτε τὰ οὐνόματα ἔστι ἐν τῇ χώρῃ.
λέγω δὴ τὰ λέγουσι αὐτοὶ Αἰγύπτιοι. τῶν δὲ οὐ Φάσι
10 θεῶν γινώσκειν τὰ οὐνόματα, οὔτοι δέ μοι δοκέουσι
ὑπὸ Πελασγῶν ὀνομασθῆναι, πλὴν Ποσειδέωνος. τοῦ-
τον δὲ τὸν θεὸν παρὰ Λιβύων ἐπύθοντο. οὐδαμοὶ γὰρ
ἀπ' ἀρχῆς Ποσειδέωνος οὐνομα ἔκπηται, εἰ μὴ Λίβυες
καὶ τιμέωσι τὸν θεὸν τοῦτον αἰεὶ. νομίζουσι δ' ὧν Αἰ-
γύπτιοι οὐδ' ἤρωσι οὐδέν. Ταῦτα μὲν νυν, καὶ ἄλλα 51
πρὸς τούτοις τὰ ἐγὼ φράσω, Ἕλληνες ἀπ' Αἰγυπτίων
νενομίκασι. τοῦ δὲ Ἑρμέω τὰ ἀγάλματα ὀρθὰ ἔχειν
τὰ αἰδοῖα ποιεῦντες, οὐκ ἀπ' Αἰγυπτίων μεμαθήκασι,
5 ἀλλ' ἀπὸ Πελασγῶν· πρῶτοι μὲν Ἕλλήνων ἀπάντων
Ἀθηναῖοι παραλαβόντες, παρὰ δὲ τούτων ὧ' ἄλλοι. Ἀθη-
ναίοισι γὰρ, ἥδη τηλικαῦτα ἐς Ἑλλήνας τελέουσι, Πε-

Nereidas; reliquorum deorum omnium nomina ab omni retro tempore in Aegypto exstiterē. Dico autem quae dicunt ipsi Aegyptii. Quorum vero deorum ignorare se nomina aiunt, his mihi videntur Pelasgi nomina imposuisse, excepto Neptuno: huius autem dei notitia ex Libyā ad Graecos pervenit: nullus enim populus, praeter Libyes, Neptuni olim nomen habuit: Libyes vero deum hunc perpetuo coluerunt. Porro nec Heroas ullo cultu praesequuntur Aegyptii. (51.) Ista igitur, quae dixi, et praeterea alia, de quibus dicturus sum, ab Aegyptiis acceperunt Graeci. Quod vero *Mercurii* imagines faciunt erecta pudenda habentes, id non ab Aegyptiis didicerunt; sed a Pelasgis acceperunt primi Graecorum omnium Athenienses, ac deinde ab his caeteri. Nam cum Atheniensibus, qui iam tum Hellenibus accen-

λασγοὶ σύνοικοι ἐγένοντο ἐν τῇ χώρῃ· ὅθεν περ καὶ Ἕλ-
 ληνες ἤρξαντο νομισθῆναι. ὅστις δὲ τὰ Καβείρων ὄργια
 μεμύηται, τὰ Σαμοθρῆϊκες ἐπιτελέουσι, παραλαβόν- 10
 τες παρὰ Πελασγῶν, οὗτος ὠνὴρ οἶδε τὸ λέγω. τὴν
 γὰρ Σαμοθρῆϊκὴν οἶκεον πρότερον Πελασγοὶ αὐτοὶ, τοί-
 περ Ἀθηναίοισι σύνοικοι ἐγένοντο, καὶ παρὰ τούτων Σα-
 μοθρῆϊκες τὰ ὄργια παραλαμβάνουσι. ὁρᾷ ὦν ἔχειν
 τὰ αἰδοῖα τὰ γάλατα τοῦ Ἑομέω, Ἀθηναῖοι πρῶτον 15
 Ἑλλήνων, μαζίντες παρὰ Πελασγῶν, ἐποίησαντο. οἱ
 δὲ Πελασγοὶ ἱρόν τινα λόγον περὶ αὐτοῦ ἔλεξαν, τὰ
 52 ἐν τοῖσι ἐν Σαμοθρῆϊκῇ μυστηρίοισι δεδῆλωται. Ἐθυσον
 δὲ πάντα πρότερον οἱ Πελασγοὶ θεοῖσι ἐπευχόμενοι,
 ὡς ἐγὼ ἐν Δωδώνῃ οἶδα ἀκούσας· ἐπανυμῖν δὲ οὐδ'
 οὐνομα ἐποιεῦντο οὐδενὶ αὐτέων· οὐ γὰρ ἀκηκέσαν κω.
 Θεοὺς δὲ προσωνόμασάν σφεας ἀπὸ τοῦ τοιούτου, ὅτι 5

sebantur, simul in eadem regione habitabant *Pelasgi*; unde etiam ipsi coeperunt in Hellenum numero haberi. Quisquis mysteriis *Cabirorum* initiatus est, quae Samothracae celebrant, is novit quid sit quod dico. Samothraciam enim prius incoluerant hi *Pelasci*, qui cum Atheniensibus habitaverunt: et ab his Samothracae mysteria acceperunt. Igitur Mercurii imagines pudendis erectis primi Graecorum Athenienses fecerunt, a *Pelascis* edocti. *Pelasci* vero eius rei sacram quamdam rationem adferebant, quae in Samothracicis mysteriis explicatur. (52.) Sacrificia autem omnia olim peragebant *Pelasci* deos precantes, ut ego Dodonae mihi adfirmatum cognovi: sed cognomento aut nomine nullum eorum compellabant; nec dum enim audiverant. Solum *Deos* adpel-

129, 9:

- κόσμῳ θέντες τὰ πάντα πρήγματα καὶ πάσας νομάς
 εἶχον. ἔπειτεν δὲ, χρόνου πολλοῦ διεξελθόντος, ἐπύθοντο
 ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἀπικόμενα τὰ οὐνόματα τῶν θεῶν τῶν
 ἄλλων, Διούσου δὲ ὕστερον πολλῶ ἐπύθοντο. καὶ με-
 10 τὰ χρόνον ἐχρηστηριάζοντο περὶ τῶν οὐνομάτων ἐν Δω-
 δώνῃ· τὸ γὰρ δὴ μαντήιον τοῦτο νενόμισται ἀρχαιότα-
 τον τῶν ἐν Ἑλλήσι χρηστηρίων εἶναι, καὶ ἦν τὸν χρό-
 νον τοῦτον μοῦνον. ἐπεὶ ὧν ἐχρηστηριάζοντο ἐν τῇ Δω-
 δώνῃ οἱ Πελασγοὶ „εἰ ἀνέλωνται τὰ οὐνόματα τὰ ἀπὸ
 15 τῶν βαρβαρῶν ἦκοντα.“ ἀνείλε τὸ μαντήιον „χρᾶ-
 σθαι.“ ἀπὸ μὲν δὴ τούτου τοῦ χρόνου ἔβηον, τοῖσι οὐ-
 νόμασι τῶν θεῶν χρεώμενοι. παρὰ δὲ Πελασγῶν Ἑλ-
 ληνες ἐξεδέξαντο ὕστερον. Ἐνθεν δὲ ἐγένετο ἕκαστος τῶν 53
 θεῶν, εἴ τε ὁ αἰεὶ ἦσαν πάντες, ὁκοῖοί τέ τινες τὰ εἶδεα,

labant, (θεοὺς a verbo θεῖναι, *ponere*,) eo quod om-
 nes res ordine posuissent, ac distribuissent.
 Deinde vero, multo interiecto tempore, didicerunt
 ex Aegypto adlata aliorum deorum nomina; Bacchi
 vero nomen multo post cognoverunt. Aliquanto post,
Dodonam miserunt, horum nominum caussâ oracu-
 lum consulentes: est enim antiquissimum Graecis
 oraculum hoc constitutum, et tunc temporis nullum
 aliud praeter hoc erat. Consulentibus igitur Dodonae
 oraculum Pelasgis, *an nomina susciperent deorum,*
a barbaris adlata? datum est responsum, *Uteren-*
tur illis. Ab hoc igitur tempore in sacris faciendis
 usi sunt Pelasgi nominibus deorum: a Pelasgis vero
 postmodum acceperunt ea Hellenes. (53.) Unde
 autem exstiterit unusquisque deorum, an vero sem-
 per fuerint omnes, tum qua sint specie, ignorarunt

οὐκ ἠπιστάτο μέχρ' οὐ πρῶν τε καὶ χθές, ὥς εἰπὼν
 λόγῳ. Ἡσίοδον γὰρ καὶ Ὅμηρον ἡλικίην τετρακοσίοισι
 ἔτεσι δοκέω μὲν πρεσβυτέρους γενέσθαι, καὶ οὐ πλέοσι. 5
 οὗτοι δ' εἰς οἱ ποιήσαντες Θεογονίην Ἑλλήσι, καὶ τοῖσι
 Θεῶσι τὰς ἐπωνυμίας δόντες, καὶ τιμὰς τε καὶ τέ-
 χνας διελόντες, καὶ εἶδεα αὐτῶν σημνάντες. οἱ δὲ
 πρότερον ποιηταὶ λεγόμενοι τούτων τῶν ἀνδρῶν γενέ-
 σθαι, ὕστερον, ἐμοὶ γε δοκέειν, ἐγένοντο τούτων. καὶ 10
 τὰ μὲν πρῶτα αἱ Δωδωνίδες ἱερίαι λέγουσι· τὰ δὲ
 ὕστερα, τὰ ἐς Ἡσίοδον τε καὶ Ὅμηρον ἔχοντα, ἐγὼ
 λέγω.

54. Χρηστηρίων δὲ περὶ τοῦ τε ἐν Ἑλλήσι, καὶ τοῦ ἐν
 Λιβύῃ, τόνδε Αἰγύπτιοι λόγον λέγουσι. ἔφασαν οἱ
 ἱεεὲς τοῦ Θηβαίου Διὸς „ δύο γυναῖκας ἱερίαις ἐκ Θη-

Graeci, usque ad nuperrimum diem, ut verbo dicam.
Hesiodum enim et *Homerum* quadringentis annis
 me antiquiores esse existimo, non amplius. Hi sunt
 autem qui *Deorum generationem* Graecis condide-
 runt, et cognomina ac nomina diis imposuerunt, et
 honores artesque distribuerunt, et eorum formas de-
 linearunt. Qui vero dicuntur his antiquiores fuisse
 poëtae, hi post illos, ut equidem puto, exstiterunt.
 Iam quae prius dixi, ea ex ore Dodonidarum sacerdo-
 tum retuli; quae vero deinde, ad Hesiodum et Ho-
 merum spectantia, ea meis verbis dico.

(54.) De *Oraculis* autem, quum de illo quod
apud Graecos (Dodonae) est, tum eo quod *in Li-
 bya*, hancce historiam narrant Aegyptii. Dixerunt
 mihi Iovis Thebani sacerdotes, duas mulieres, tem-
 pli ministras, Thebis olim abductas fuisse a Phoe-

βέων ἑξαχθῆναι ὑπὸ Φοινίκων· καὶ τὴν μὲν αὐτὴν πυ-
 5 θέσθαι εἰς Λιβύην πρῆθεισαν, τὴν δὲ εἰς τοὺς Ἑλληνας·
 ταύτας δὲ τὰς γυναῖκας εἶναι τὰς ἰδρυσάμενας τὰ
 μαντήια πρώτας ἐν τοῖσι εἰρημένοισι ἔθνεσι.“ Εἰρημέ-
 νου δὲ μευ, ὁκόθεν οὕτω ἀτρεκέως ἐπιστάμενοι λέγουσι,
 ἔφασαν πρὸς ταῦτα „ζήτησιν μεγάλην ἀπὸ σφέων
 10 γενέσθαι τῶν γυναικῶν τούτων· καὶ ἀνευρεῖν μὲν σφείας
 οὐ δυνατοὶ γενέσθαι· πυθέσθαι δὲ ὕστερον ταῦτα περὶ
 αὐτέων τάπερ δὴ ἔλεγον.“ Ταῦτα μὲν νυν τῶν ἐν Θῇ- 55
 βησι ἱεῶν ἤκουον· τὰδε δὲ Δωδωναίων φασὶ αἱ προ-
 μάντιες „Δύο πελειάδας μελαίνας ἐκ Θηβέων τῶν
 Αἰγυπτίων ἀναπταμένας, τὴν μὲν αὐτέων εἰς Λιβύην,
 5 τὴν δὲ παρὰ σφέας ἀπικέσθαι. ἰζομένην δὲ μιν ἐπὶ
 Φηγόν, αὐδάξασθαι Φωνῇ ἀνθρωπῆή, ὡς χρεὼν εἴη
 μαντήιον αὐτοῖσι Διὸς γενέσθαι. καὶ αὐτοὺς ὑπολαβεῖν

*nicibus; compertumque esse, alteram earum ven-
 ditam fuisse in Libyam, alteram in Graeciam:
 hasque esse mulieres, quae oracula illa apud prae-
 dictos populos primum instituissent. Quum vero
 ex illis quaesisset, unde haec, quae adfirmant, tam
 accurate nossent, responderunt ad haec: magnam
 curam fuisse adhibitam ad investigandas mulieres,
 sed reperiri eas non potuisse: deinde vero com-
 pertum esse id quod dixissent. (55.)* Ἰστα igitur ex
 Thebanis audiui sacerdotibus; Dodonaeorum vero
 prophetissae haec narrant: *Duas nigras columbas
 Thebis Aegyptiis avolasse, earum alteram in Li-
 byam, alteram ad se venisse. Et hanc quidem in
 fago residentem, humanā linguā locutam dixisse,
 instituendum ibi esse Iovis oraculum. Dodonaeos*

Θεῶν εἶναι τὸ ἐπαγγελλόμενον αὐτοῖσι, καὶ σφας
 ἐκ τούτου ποιῆσαι. τὴν δὲ ἐς τοὺς Λίβυας οἰχομένην
 πελειάδα, λέγουσι Ἀμμωνός χρηστήριον κελεύσαι τοὺς 10
 Λίβυας ποιεῖν. ἔστι δὲ καὶ τοῦτο Διός. Δωδωναίων
 δὲ αἱ ἱερίαι, τῶν τῇ πρεσβυτάτῃ οὐνομα ἦν Προμένηα,
 τῇ δὲ μετὰ ταύτην, Τιμαρέτῃ, τῇ δὲ νεωτάτῃ, Νικάν-
 δρῃ, ἔλεγον ταῦτα. συνωμολόγεον δὲ σφι καὶ οἱ ἄλ-
 56 λοι Δωδωναῖοι οἱ περὶ τὸ ἱερόν. Ἐγὼ δ' ἔχω περὶ αὐ-
 τέων γνώμην τήνδε. εἰ ἀληθέως οἱ Φοίνικες ἐξήγαγον
 τὰς ἱρὰς γυναῖκας, καὶ τὴν μὲν αὐτέων ἐς Λιβύην,
 τὴν δὲ ἐς τὴν Ἑλλάδα ἀπέδοντο, δοκεῖ ἐμοὶ ἡ γυνή
 αὕτη τῆς νῦν Ἑλλάδος, πρότερον δὲ Πελασγίης καλε- 5
 μένης τῆς αὐτῆς ταύτης, πρῆθῆναι ἐς Θεσπρωτοὺς·
 ἔπειτα δουλεύουσα αὐτοῖσι, ἰδρύσασθαι ὑπὸ Φηγῶ πε-

*igitur existimasse, divinitus id sibi praecipi, et
 continuo mandata fecisse. Illam autem columbam
 quae in Libyam abierat, dicunt, iussisse Libyas,
 ut Ammonis instituerent oraculum. Est autem
 et hoc, Iovis oraculum. Haec mihi dixerunt mulie-
 res quae apud Dodonaeos sacerdotio funguntur; qua-
 rum natu maximae nomen est Promeneae; alteri,
 Timaretae; natu minimae, Nicandrae. Atque his con-
 sentiebant alii Dodonaei, qui circa id templum mi-
 nistrant. (56.) Quibus de rebus haec est mea sen-
 tentia. Quod si revera Phoenices sacras mulieres ab-
 duxerunt, earumque alteram in Lybiam vendiderunt,
 alteram in Graeciam; videtur mihi haec altera in
 huius terrae, quae nunc Graecia, olim vero Pelas-
 gia vocabatur, eam regionem vendita fuisse, quam
 Thesprotii incolunt; deinde vero, quum ibi serviret,*

Φοκυΐη Διὸς ἱρόν· ὥσπερ ἦν οἶκος, ἀμφιπελεύουσαν ἐν
Θήβησι ἱρόν Διός, ἐνθα ἀπίκετο, ἐνθαῦτα μνήμην αὐ-
10 τοῦ ἔχεν. ἐκ δὲ τούτου, χρηστήριον κατηγήσατο, ἐπεὶ
τε συνέλαβε τὴν Ἑλλάδα γλῶσσαν. Φάναι δὲ αἱ
ἀδελφεὴν ἐν Λιβύῃ πεπερῆσθαι ὑπὸ τῶν αὐτῶν Φοινί-
κων, ὑπ' ὧν καὶ αὐτὴ ἐπρήθη. Πελειάδες δέ μοι δο- 57
κέουσι κληθῆναι πρὸς Δωδωναίων ἐπὶ τοῦδε αἱ γυναῖ-
κες, διότι βάρβαροι ἦσαν· ἐδόκεον δὲ σφι ὁμοίως ὄρνις
φθέγγεσθαι. μετὰ δὲ χρένον τὴν πελειάδα ἀνθρωπότην
5 Φωνῇ αὐδάσθαι λέγουσι, ἐπεὶ τε συνετά σφι ἦν δα
ἡ γυνή· ἕως δὲ ἐβαρβαρίζε, ὄρνιθος τρόπον ἐδόκνέ σφι
φθέγγεσθαι. ἐπεὶ τῷ τρόπῳ αὖ πελειάς γε ἀνθρωπότην
Φωνῇ φθέγγεσθαι; μέλαιναν δὲ λέγοντες εἶναι τὴν πε-

sub fago arbore aedem Iovi statuisset: quemadmo-
dum consentaneum est, eam quae Thebis in Iovis
templo famulata esset, eo in loco, quo nunc delata
esset, memoriam illius servasse. Deinde, postquam
Graecum addidit sermonem, oraculum ibidem in-
stituit. Probabile est etiam, dixisse eam, sororem
suam in Libyam esse venditam ab eisdem Phoenici-
bus, a quibus et ipsa vendita fuisset. (57.) Quod
autem *columbae* nominatae sint a Dodonaeis istae
mulieres, id ea re factum mihi videtur, quod barba-
rae fuissent: eo enim visae illis erant vocem edere
similem avibus. Post aliquod tempus autem humana
voce aiunt locutam esse columbam; scilicet postquam
eo sermone, quem ipsi intelligebant, loqui coepit:
quoad vero barbare loquebatur, avium more sonum
edere illis visa erat. Nam quo pacto columba huma-
nā linguā loqueretur? Quod vero *nigram* fuisse dē-

Λιὰδα, σημαίνουσι ὅτι Αἰγυπτίῃ ἡ γυνὴ ἦν. Ἡ δὲ μαν-
τήῃ ἢ τε ἐν Θήβῃσι τῇσι Αἰγυπτίῃσι καὶ ἐν Δαδῶνῃ, 10
παραπλήσιαι ἀλλήλῃσι τυγχάνουσι εὐθῶσαι. Ἔστι δὲ
καὶ τῶν ἱεῶν ἡ μαντικὴ ἀπ' Αἰγύπτου ἀπιγμένη.

- 58 Πανηγύρις δὲ ἄρα καὶ πομπὰς καὶ προσαγωγὰς
πρῶτοι ἀνθρώπων Αἰγύπτιοί εἰσι οἱ ποιησάμενοι· καὶ
παρὰ τούτων Ἕλληνες μεμαθήκασι. τεκμήριον δέ μοι
τούτου, τόδε· αἱ μὲν γὰρ φαίνονται ἐκ πολλοῦ τευ 5
χρόνου ποιεύμεναι· αἱ δὲ Ἑλληνικαὶ νεωστὶ ἐποιήθησαν.
59 Πανηγυρίζουσι δὲ Αἰγύπτιοι οὐκ ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ,
πανηγύρις δὲ συχνὰς. μάλιστα μὲν καὶ προθυμώτατα
εἰς Βούβαστιν πόλιν, τῇ Ἀρτέμιδι. δεύτερα εἰς Βούσιριν
πόλιν, τῇ Ἰσί· ἐν ταύτῃ γὰρ δὴ τῇ πόλει ἐστὶ μέγι-
στον Ἰσίου ἱερόν. ἴδρυται δὲ ἡ πόλις αὕτη τῆς Αἰγύπτου 5

cunt columbam, significant *Aegyptiam* fuisse mulie-
rem. Est autem modus quo oracula redduntur similis
Thebis Aegyptiacis atque Dodonae. Est vero etiam
divinatio in templis ab Aegyptiis profecta.

(58.) Iam *Panegyres* (id est, *Sacros conventus*,)
et *Pompas* et *Supplicationes* primi utique Aegyptii
instituerunt; et ab his Graeci acceperunt. Cuius rei
documentum mihi hoc est, quod apud illos ab longo
inde tempore instituti sunt hi ritus; apud Graecos
autem nuper introducti. (59.) Celebrant autem pa-
negyres Aegyptii non semel quotannis, sed frequen-
tius. Maxime quidem et praecipuo cum studio pane-
gyrin agunt Bubastin oppidum, in Dianae honorem.
Deinde Busirin, Isidi: est enim in hoc oppido maxi-
mum Isidis templum. Situm est autem id oppidum
in medio Delta Aegyptiaco. *Isis* vero graeco ser-

ἐν μέσῳ τῷ Δέλτα. Ἴσις δὲ ἐστὶ κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν
 γλῶσσαν Δημήτηρ. τρίτα δ' ἐς Σαῖν πόλιν τῇ Ἀθη-
 ναίῃ πανηγυρίζουσι· τέταρτα δὲ, ἐς Ἡλιούπολιν τῇ
 Ἡλίῳ πέμπτα δὲ, ἐς Βουτοῦν πόλιν τῇ Λητοῖ· ἕκτα
 δὲ, ἐς Πάπρημιν πόλιν τῇ Ἀρεῖ. Ἐς μὲν νῦν Βού- 60
 βαστιν πόλιν ἐπεὶ κομίζονται, ποιεῦσι τοιαύδε. πλεί-
 σι τε γὰρ δὴ ἅμα ἄνδρες γυναῖξί, καὶ πολλόν τι πλῆ-
 θος ἐκατέρων ἐν ἐκάστῃ βάρει. αἱ μὲν τινες τῶν γυναικῶν
 5 κρόταλα ἔχουσαι κροταλίζουσι, οἱ δὲ αὐλέουσι, κατὰ
 πάντα τὸν πλόν· αἱ δὲ λοιπαὶ γυναῖκες καὶ ἄνδρες
 αἰδοῦσι, καὶ τὰς χεῖρας κροτεύουσι. ἐπεὶ δὲ πλείον-
 τες κατὰ τινα πόλιν ἄλλην γένωνται, ἐγχαίριμψαντες
 τὴν βάρειν τῇ γῇ, ποιεῦσι τοιαύδε. αἱ μὲν τινες τῶν γυ-
 10 ναικῶν ποιεῦσι τάπερ εἶρηκα· αἱ δὲ τωβάζουσι, βοῶ-
 σαι, τὰς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ γυναῖκας· αἱ δ' ὀρχέων-

mone *Demeter (Ceres)* est. Tertiam panegyrim in
 Sain oppidum agunt Minervae: quartam, Heliopolin,
 Soli: quintam, in oppidum cui Buto nomen, Lato-
 nae: sextam, Papremin oppidum, Marti. (60.) Quae
Bubastin agitur *panegyris*, tali modo instituitur.
 Navigant unâ viri et mulieres, et quidem magna
 utrorumque multitudo in quaque navi. Per totum
 navigationis cursum, mulierum aliae crotala pulsant,
 viri vero tibiis canunt: reliquae mulieres virique ca-
 nunt, et manibus plaudunt. Quoties inter navigan-
 dum prope aliud oppidum accedunt, navi ad terram
 adpulsâ, talia agunt: ex mulieribus aliae pergunt
 ea facere quae dixi; aliae clamantes, dieteris inces-
 sunt oppidi illius mulieres; aliae tripudiant; aliae

ταῖς αἰ δ' ἀνασύρονται ἀνιστάμεναι. ταῦτα παρὰ
 πᾶσαν πτόλιν παραποταμὴν ποιεῦσι. ἐπεὰν δὲ ἀπί-
 κωνται εἰς τὴν Βούβαστιν, ὀρτάζουσι, μεγάλας ἀνά-
 γοντες θυσίας· καὶ οἶνος ἀμπέλινος ἀναισιμουῦται πλέον 15
 ἐν τῇ ὀρτῇ ταύτῃ ἢ ἐν τῷ ἅπαντι ἐνιαυτῷ τῷ ἐπιλοι-
 πῳ. συμφοιτέωσι δὲ, ὅτι ἀνὴρ καὶ γυνή ἐστί, πλὴν
 παιδίων, καὶ εἰς ἐβδομήκοντα μυριάδας, ὥς οἱ ἐπι-
 61 χάρῃοι λέγουσι. ταῦτα μὲν δὴ ταύτῃ ποιέεται. Ἐν δὲ
 Βουσίρῃ πόλει ὡς ἀνάγουσι τῇ Ἴσι τὴν ὀρτὴν, εἴρηται
 πρότερόν μοι. τύπτονται μὲν γὰρ δὴ μετὰ τὴν θυσίην
 πάντες καὶ πᾶσαι, μυριάδες κάρτα πολλαὶ ἀνθρώπων.
 τὸν δὲ τύπτονται, οὐ μοι ἑσίων ἐστί λέγειν. ὅσοι δὲ 5
 Καραῶν εἰσὶ ἐν Αἰγύπτῳ οἰκέοντες, οὗτοι δὲ τοσούτῳ ἔτι
 πλέω ποιεῦσι τούτων, ὅσω καὶ τὰ μέτωπα κόπτονται
 μαχαίρῃσι· καὶ τούτῳ εἰσὶ δῆλοι ὅτι εἰσὶ ξεῖνοι καὶ οὐκ

stantes attractâ veste corpora nudant. Haec ad quodli-
 bet oppidum iuxta fluvium situm faciunt. Ubi vero Bu-
 bastin venerunt, festum celebrant, magna sacrificia
 offerentes: et vini vitei in illo festo plus absumitur,
 quam reliquo toto anno. Conveniunt autem, viri et
 mulieres, exceptis pueris puellisque, ad septingenta
 utriusque millia, ut aiunt indigenae. Haec igitur ita
 peragunt. (61.) In *Busiride* vero oppido qua ratio-
 ne *Isidi* festum agant, supra dixi. Plangunt ibi, post
 peractum sacrificium, viri omnes mulieresque, mul-
 tae admodum myriades hominum: quis sit vero quem
 plangunt, nefas mihi est declarare. Qui vero Cares
 nationes in Aegypto habitant, hi tanto etiam amplius
 faciunt quam ceteri, ut frontes quoque cultris con-
 cidant; et ea re produnt se peregrinos esse, non Ae-

Αἰγύπτιοι. Ἐς Σαῖν δὲ πόλιν ἑπεὶ συλλεχθέντες 62
 τῇσι θυσίῃσι, ἐν τῇ νυκτὶ λύχνα καίουσι πάντες πολ-
 λα ὑπαίθρια περὶ τὰ δώματα κύκλῳ. τὰ δὲ λύχνα,
 ἔστι ἐμβάφια ἔμπλεα αἰλὸς καὶ ἐλαίου· ἐπιπόλῃς δὲ
 5 ἔπεστι αὐτὸ τὸ ἐλλύχνιον. καὶ τοῦτο καίεται πανή-
 χιον· καὶ τῇ ὀρθῇ οὐνομα κέεται Λυχνοκαΐη. οἱ δ' ἂν
 μὴ ἔλθωσι τῶν Αἰγυπτίων εἰς τὴν πανήγυριν ταύτην,
 φυλάσσοντες τὴν νύκτα τῆς θυσίης, καίουσι καὶ αὐτοὶ
 πάντες τὰ λύχνα· καὶ οὕτω οὐκ ἐν Σαῖ μούνη καί-
 10 ται, ἀλλὰ καὶ ἀνὰ πᾶσαν Αἴγυπτον. ὅτεν δὲ εἴκεκα
 Φῶς ἔλαχε καὶ τιμὴν ἣ νύξ αὐτῇ, ἔστι ἱερὸς περὶ αὐ-
 τοῦ λόγος λεγόμενος. Ἐς δὲ Ἡλίου πόλιν καὶ Βου- 63
 τοῦν θυσίας μούνας ἐπιτελέουσι Φοιτέοντες. ἐν δὲ Πα-
 πρήμι θυσίας μὲν καὶ ἱερά, κατάπερ καὶ τῇ ἄλλῃ,
 ποιῶσι. εὐτ' ἂν δὲ γίνηται καταφερὴς ὁ ἥλιος, ὀλέγοι

gyptios. (62.) Quum in *Sain* oppidum solennis sa-
 crificii caussâ conveniunt, certâ quadam nocte lucer-
 nas accendunt omnes sub dio circum domos suas.
 Sunt autem hac lucernae vascula sale repleta et oleo;
 superne est ellychnium, quod per totam noctem ar-
 det; adpellantque festum illud, *Accensionem lucer-
 narum*. Alii autem Aegyptii, qui conventui non in-
 tersunt, observantes noctem sacrificii, lucernas, et
 ipsi accendunt: ita fit, ut non solum in Sai oppidō,
 sed per totam Aegyptum lucernae ardeant. Qua vero
 de caussa nox haec lumine ita honoretur, ea de re
 sacra quaedam ratio adfertur. (63.) *Helio-polin* et in
Buto oppidum quum conveniunt, nonnisi sacrificia
 peragunt: *Papremi* vero et sacrificia et alios sacros
 ritus celebrant, sicut alibi. Ibi vero, quando sol oc-

μὲν τινες τῶν ἱερέων περὶ τῷγαλμα πεποnéαται· οἱ δὲ 5
 πολλοὶ αὐτέων, ξύλων κορούνας ἔχοντες, ἐστᾶσι τοῦ
 ἱεροῦ ἐν τῇ ἐσοδῷ· ἄλλοι δὲ εὐχάλας ἐπιτελέοντες, πλεῖ-
 νες χιλίων ἀνδρῶν, ἕκαστοι ἔχοντες ξύλα, καὶ οὗτοι ἐπὶ
 τὰ ἑτέρα ἀλέες ἐστᾶσι. τὸ δὲ ἄγαλμα, ἐὼν ἐν νηῷ μι-
 κρῷ ξυλίνῳ κατακεχρυσμένῳ, προεκκομίζουσι τῇ προ- 10
 τεραίῃ εἰς ἄλλο οἶκημα ἱερόν. οἱ μὲν δὴ ὀλίγοι εἰ περὶ
 τῷγαλμα λελειμμένοι, ἔλκουσι τετράκυκλον ἀμαξάν,
 ἀγούσαν τὸν νηόν τε καὶ τὸ ἐν τῷ νηῷ ἐνεὸν ἄγαλμα.
 οἱ δὲ οὐκ ἐῷσι, ἐν τοῖσι προπυλαίοισι ἐστεῶτες, ἐσιέ-
 ναι· οἱ δὲ εὐχολιμαῖοι, τιμωρέοντες τῷ θεῷ, παίουσι 15
 αὐτοὺς ἀλεξέμενοι. ἐνθαῦτα μάχῃ ξύλοισι καρτερῇ γί-
 νεται κεφαλὰς τε συναράσσονται, καὶ, ὥς ἐγὼ δο-
 κέω, πολλοὶ καὶ ἀποθνήσκουσι ἐκ τῶν τραμάτων· οὐ

casui vicinus est, pauci nonnulli ex sacerdotibus cir-
 ca dei simulacrum occupantur; plerique vero eorum,
 ligneis clavis instructi, stant in templi introitu; alii
 vero, susceptum votum exsequentes, ad mille homi-
 nes, ex adverso stant, fuste quisque instructus. Si-
 mulacrum autem dei, quod in parvâ aediculâ inest
 lignea deauratâ, pridie eius diei in aliam sacram ae-
 dem est translata. Iam pauci illi, qui apud simula-
 crum relictî sunt, trahunt plastrum quatuor rota-
 rum, cui inposita est aedícula et quod ei inest si-
 mulacrum: isti vero, qui in propylaeo stant, hos non
 sinunt intrare. Itaque hi, qui vota susceperunt, deo
 opem ferentes, pugnam ineunt, illosque fustibus
 caedunt; fitque ibi acre praelium, multisque contun-
 duntur capita; nec pauci, ut equidem arbitror, mo-
 riuntur etiam ex vulneribus; quamquam adfirmant

μέντοι οἱ γε Αἰγύπτιοι ἔφασαν ἀποβήσκειν οὐδένα.
 Τὴν δὲ πανήγυριν ταύτην ἐκ τοῦδε νομίσαι Φασὶ οἱ 64,
 ἐπιχώριοι. οἰκέειν ἐν τῷ ἱρῷ τούτῳ τοῦ Ἄρεος τὴν μη-
 τέρα· καὶ τὸν Ἄρεα ἀπότροφον γενέμενον, ἐλθεῖν ἐξαν-
 δρωμένον, ἐθέλοντα τῇ μητρὶ συμμίξαι· καὶ τοὺς προ-
 5 πόλους τῆς μητρὸς, οἷα οὐκ ὀπωπότεας αὐτὸν πρότερον,
 οὐ περιορᾶν παριέναι, ἀλλ' ἀπερύκειν· τὸν δ' ἐξ ἄλ-
 λης πόλιος ἀγαγόμενον ἀνθρώπους, τοὺς τε προπόλους
 τρηχέως περισπείν, καὶ ἐσελθεῖν παρὰ τὴν μητέρα. ἀπὸ
 τούτου τῷ Ἀρεῖ ταύτην τὴν πληγὴν ἐν τῇ ὁρτῇ νενομι-
 10 κέναι Φασί.

Καὶ τὸ μὴ μίσγεσθαι γυναῖξιν ἐν ἱεροῖσι, μηδὲ αἰλού-
 τους ἀπὸ γυναικῶν ἐς ἱρὰ ἐσιέναι, οὗτοί εἰσι οἱ πρῶ-
 τοι θερησκεύσαντες. οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι σχεδὸν πάντες
 ἄνθρωποι, πλὴν Αἰγυπτίων καὶ Ἑλλήνων, μίσγονται

Aegyptii neminem interire. (64.) Hanc autem pa-
 negyrin hac caussâ institutam esse aiunt indigenae.
 Habitasse in illo templo matrem Martis: Martem au-
 tem, alibi educatum, postquam ad virilem pervenit
 aetatem, voluisse matri in colloquium venire: mini-
 stros autem matris, ut qui illum numquam ante vi-
 dissent, non sivisse eum accedere, sed prohibuisse:
 tum illum, adductis secum ex alio oppido hominibus,
 male multasse ministros, et ad matrem introivisse.
 In eius rei memoriam, hanc verberationem in festo
 Marti sacro a se aiunt esse institutam.

Etiam hanc religionem primi coluerunt Aegyptii,
 ut nefas ducant in templo coire cum mulieribus, aut a
 concubitu intrare in templa illotum. Alii enim fere om-
 nes homines, exceptis Aegyptiis et Graecis, coeunt in
Herod. T. I. P. I. Y

ἐν ἱεροῖσι· καὶ ἀπὸ γυναικῶν ἀνιστάμενοι, ἄλαιοι ἐστὲρ 15
 χονται ἐς ἱρόν· νομίζοντες ἀνθρώπους εἶναι κατὰ πτερὰ τὰ
 ἄλλα κτήνηα. καὶ γὰρ τὰ ἄλλα κτήνηα ὁρᾷν καὶ ἐρη-
 θων γένεα ὀχευόμενα ἐν τε τοῖσι νηοῖσι τῶν θεῶν καὶ
 ἐν τοῖσι τεμένεσι. εἰ ὦν εἶναι τῷ θεῷ τοῦτο μὴ φίλον,
 οὐκ ἂν οὐδὲ τὰ κτήνηα ποιέειν. οὗτοι μὲν νυν τοιαῦτα 20
 ἐπιλέγοντες, ποιῶσι ἐμοὶ γε οὐκ ἀρισταί. Αἰγύπτιοι
 δὲ θεροσκεύουσι περισσῶς τὰ τε ἄλλα περὶ τὰ ἱερά,
 καὶ δὴ καὶ τάδε.

65 Ἐοῦσα δὲ Αἴγυπτος ἔμμερος τῇ Λιβύῃ, οὐ μάλα
 θηριώδης ἐστί. τὰ δὲ ἰόντα σφι ἅπαντα ἱερά νενόμι-
 σται· καὶ τὰ μὲν, σύντροφα αὐτοῖσι τοῖσι ἀνθρώποισι·
 τὰ δὲ, οὐ. τῶν δὲ εἵνεκεν ἀνέϊται τὰ ἱερά, εἰ λέγοιμι,
 καταβαίην ἂν τῷ λόγῳ ἐς τὰ θεῖα πρῆγματα, τὰ 5

locis sacris; et ab uxoribus surgentes, templum intrant
 illoti: existimantes nihil inter homines et alias pecu-
 des differre. Videre se enim alias pecudes et avium
 varia genera coire in ipsis deorum aedibus et in lo-
 cis deo alicui consecratis: id si ingratum esset deo,
 pecudes non esse facturas. Talia illi praetextentes fa-
 ciunt ista, mihi quidem minime probata. Sed Aegyp-
 tii, quum aliis in rebus, tum nimirum et hac in
 parte, curiose colunt templorum religionem.

(65.) Aegyptus, quamvis sit Libyae confinis, non
 est tamen *bestiis* frequens. Quae vero in ea repe-
 riuntur, sacrae habentur omnes: et illarum quidem
 aliae cum ipsis hominibus aluntur; aliae non item.
 Quod si vero declarare vellem, cur deorum alicui con-
 secratae sunt hae quae sacrae habentur, descenderem
 ad sermonem faciendum de divinis rebus, quas ex-

ἐγὼ Φεύγω μάλιστα ἀπηγέσθαι. τὰ δὲ καὶ εἶρηκα
αὐτῶν ἐπιφάσας, ἀναγκαίη καταλαμβάνομενος εἶπον.
Νόμος δὲ ἐστὶ περὶ τῶν Θηρίων ὧδε ἔχων. μελεδωνοὶ
ἀποδεδέχεται τῆς τροφῆς χωρὶς ἐκάστων, καὶ ἔρσενες
10 καὶ θήλειαι τῶν Αἰγυπτίων, τῶν παῖς παρὰ πατρός
ἐκδέκεται τὴν τιμὴν. οἱ δὲ ἐν τῇσι πόλεσι ἐκάστοι εὐ-
χὰς τάσδε σφὶ ἀποτελέουσι· εὐχόμενοι τῷ θεῷ τοῦ
ἂν ἡ τὸ Θηρίον, ξυροῦντες τῶν παιδιῶν ἢ πᾶσαν τὴν
κεφαλὴν, ἢ τὸ ἥμισυ, ἢ τὸ τρίτον μέρος τῆς κεφαλῆς,
15 ἰστᾷσι σταθμῶ πρὸς ἀργύριον τὰς τρίχας· τὸ δ' ἂν
ἐλκύσῃ, τοῦτο τῇ μελεδωνῷ τῶν Θηρίων διδοῖ. ἢ δ' ἀντ'
αὐτοῦ τάμνουσα ἰχθῦς, παρέχει βορρὴν τοῖσι Θηρίοις.
τροφὴ μὲν δὴ αὐτοῖσι τοιαύτη ἀποδέδεται. Τὸ δ' ἂν τις
τῶν Θηρίων τούτων ἀποκτείνῃ, ἢν μὲν ἐκὼν, θάνατος ἡ

ponere equidem inprimis devito: quarum si quas ego
in narratione meâ tetigi, necessitate adductus de
eis sum locutus. Obtinet autem, quod ad hasce be-
stias spectat, institutum huiusmodi. Constituti sunt,
quibus earum alendarum, et quidem cuiusque gene-
ris sigillatim, cura commissa est, viri Aegyptii mu-
lieresque; quo in munere patri filius succedit. Prae-
terea singuli oppidorum incolae vota his exsolvunt,
quae deo ei fecerunt cui sacrata est bestia: scilicet
liberorum suorum sive totum caput, sive dimidium,
aut tertiam radunt partem; deinde capillos in trutinâ
argentum contra pendunt; et, quantum fuerit capil-
lorum pondus, tantum argenti solvunt curatrici bestia-
rum: illaque, pro hoc, escam bestiis concisos pisces
praebet; hoc enim eis alimenti genus adsignatum est.
Si quis vero harum bestiarum quampiam occiderit,

ζήμην· ἣν δὲ αἰέκων, ἀποτίνει ζήμην τὴν ἃν οἱ ἱερεῖς τὰ- 20
 ζώνται. ὃς δ' ἂν ἵβιν ἢ ἱσηκα ἀποκτείνῃ, ἣν τε ἐκὼν, ἣν
 66 τε αἰέκων, τεθνάναι ἀνάγκη. Πολλῶν δὲ ἐόντων ὁμο-
 τρόφων τοῖσι ἀνθρώποισι θηρίων, πολλῶν ἂν ἔτι πλείω
 ἐγίνετο, εἰ μὴ κατελάμβανε τοὺς αἰελούρους τοιαῦδε.
 Ἐπεὰν τέκωσι αἱ θήλειαι, οὐκέτι φοιτέουσι παρὰ τοὺς
 ἔρσενας· οἱ δὲ, διζήμενοι μίσγεσθαι αὐτῇσι, οὐκ ἔχου- 5
 σι. πρὸς ὧν ταῦτα σοφίζονται τάδε· ἀρπάζοντες ἀπὸ
 τῶν θηλέων καὶ ὑπαίρεόμενοι τὰ τέκνα, κτείνουσι. κτεί-
 ναντες μέντοι, οὐ πατέονται. αἱ δὲ, στερισκόμεναι τῶν
 τέκνων, ἄλλων δὲ ἐπιθυμέουσai, οὕτω δὴ ἀπικνέονται
 παρὰ τοὺς ἔρσενας· φιλότεκνον δὲ τὸ θηρίον. πυρκαϊῆς 10
 δὲ γενομένης, θεῖα πρῆγματα καταλαμβάνει τοὺς
 αἰελούρους. οἱ μὲν γὰρ Αἰγύπτιοι διαστάντες Φυλακάς
 ἔχουσι τῶν αἰελούρων, ἀμελήσαντες σβεννύναι τὸ καιό-

si sponte id fecerit, capite delictum luit; sin invitus,
 mulctam pendit, quantam irrogaverint sacerdotes.
 Qui vero *ibin* aut *accipitrem* necavit, sive volens,
 sive invitus, eum mori necesse est. (66.) Quamvis
 autem multae sint bestiae, quae cum hominibus alun-
 tur vitamque agunt; multo etiam plures forent, nisi
felibus accideret hocce. Postquam peperunt foemi-
 nae, non amplius accedunt ad mares: at hi, coire
 cum illis concupiscentes, quum non possint, tali
 utuntur invento. Rapiunt illarum foetus, raptosque
 interficiunt; nec tamen comedunt occisos. Tum illae,
 foetu privatae, et alium desiderantes, sic demum ite-
 rum ad mares accedunt: est enim amans prolis bestia.
 Quod si vero incidit incendium, mira res accidit fe-
 libus. Nam Aegyptii quidem, per intervalla dispo-
 siti, custodiam felium agunt, incendium interim ni-

μενον· οἱ δὲ αἰέλουροι, διαδύοντες καὶ ὑπερβράσκοντες
 15 τοὺς ἀνθρώπους, ἐσάλλονται ἐς τὸ πῦρ. ταῦτα δὲ γινώ-
 μενα, πένθια μεγάλα τοὺς Αἰγυπτίους καταλαμβάν-
 νει. ἐν ὅτεοις δ' ἂν οἰκίοις αἰέλουρος ἀποθάνῃ ἀπὸ τοῦ
 αὐτομάτου, οἱ ἐνοικέοντες πάντες ξυρέονται τὰς ὀφρύας
 μούνας· παρ' ὅτεοις δ' ἂν κύων, πᾶν τὸ σῶμα καὶ τὴν
 κεφαλὴν. Ἀπαγιάται δὲ οἱ αἰέλουροι ἀποθανόντες ἐς 67
 ἱρὰς στέγας, ἔνθα θάπτονται ταρχευθέντες ἐν Βουβά-
 στι πόλει. τὰς δὲ κύνας ἐν τῇ ἐωυτῶν ἑκάστοι πόλει
 θάπτουσι ἐν ἱρῇσι θήκησι. ὡς δὲ αὐτως τῇσι κυσὶ οἱ
 5 ἰχνευταὶ θάπτονται. τὰς δὲ μυγαλάς καὶ τοὺς ἱρῆκας
 ἀπάγουσι ἐς Βουτοῦν πόλιν· τὰς δὲ ἱβίς, ἐούσας ἱρὰς,
 ἐς Ἑρμέω πόλιν. τὰς δὲ ἄρκτους, ἐούσας σπανίας,
 καὶ τοὺς λύκους, οὐ πολλῶ τέω ἔοντας ἀλωπέκων μέ-
 ζονας, αὐτοῦ θάπτουσι τῇ ἂν εὐρεθῶσι κείμενοι.

hil curantes; at felcs, aut sese insinuanes per homi-
 num intervalla, aut superne transsilientes, in ignem
 insiliunt: quod ubi fit, ingens luctus capit Aegyptios.
 Quod si ultro in domo quadam moritur *felis*, omnes
 aedium illarum incolae supercilia sola radunt; apud
 quos vero *canis* mortuus fuerit, hi totum radunt cor-
 pus et caput. (67.) Abducuntur autem *mortuae fe-*
les in sacra sepulcra, quae in Bubasti sunt oppido,
 ubi conditae sepeliuntur. *Canes* autem mortuos, in
 suo quisque oppido sacris in conditoriis sepeliunt:
 et similiter, atque canes, sepeliuntur *ichneumones*.
Mures autem *araneos* et *accipitres* in Buto oppidum
 deducunt: *ibes* vero, Mercurio sacras, Hermopolin.
Ursos autem, raros illos quidem in Aegypto, et
lupos, qui vulpibus haud multo sunt maiores, ibi
 sepeliunt, ubi mortui reperiuntur.

- 68 Τῶν δὲ κροκοδείλων φύσις ἐστὶ τοιαύτη. τοὺς χειμ-
 ριωτάτους μῆνας τέσσαρας ἐσθίει οὐδέν. ἐὼν δὲ τετρα-
 πουν, χερσαῖον καὶ λιμναῖον ἐστὶ· τίκεται μὲν γὰρ αἰὰ
 ἐν γῇ, καὶ ἐκλέπει, καὶ τὸ πολλὸν τῆς ἡμέρας διατρέ-
 βει ἐν τῷ ξηρῷ, τὴν δὲ νύκτα πᾶσαν ἐν τῷ ποταμῷ· 5
 θερμότερον γὰρ δὴ ἐστὶ τὸ ὕδωρ τῆς τε αἰθέρης καὶ τῆς
 δρόσου. πάντων δὲ τῶν ἡμεῖς ἴδμεν θητῶν, τοῦτο ἐξ
 ἐλαχίστου μέγιστον γίνεται. τὰ μὲν γὰρ αἰὰ, χηρίων
 οὐ πολλῶ μέζονα τίκεται· καὶ ὁ νεοσσὸς κατὰ λόγον τοῦ
 ἐοῦ γίνεται· αὐξανόμενος δὲ, γίνεται καὶ ἐς ἑπτακαί- 10
 δεκα πῆχας, καὶ μέζων ἔτι. ἔχει δὲ ὀφθαλμοὺς μὲν
 ὕψος, ὀδόντας δὲ μεγάλους καὶ χαυλιόδοντας, κατὰ λό-
 γον τοῦ σώματος. γλῶσσαν δὲ μῦνον θηρίων οὐκ ἔφυ-
 σε· οὐδὲ τὴν κάτω κινεῖ γνάβον, ἀλλὰ καὶ τοῦτο μῦ-

(68.) *Crocodilorum autem haec natura est. Per quinque menses maxime hibernos nullum cibum capiunt. Quadrupes est, terram pariter et aquam habitans: ova enim parit excluditque in terrâ, et maiorem dici partem in sicco versatur, noctu vero in fluvio: est enim aqua noctu magis calida quam serenum coelum et ros. Omnium vero, quae novimus, animalium hoc ex minimo fit maximum. Ova enim haud multo maiora sunt anserinis, et exclusus foetus pro ovi portione; at, ubi incrementum cepit, pervenit ad septemdecim cubitorum longitudinem, et ultra. Habet autem oculos porci, dentes vero magnos et exsertos, pro ratione magnitudinis corporis. Linguam naturâ non habet, unum ex omnibus animantibus: neque inferiorem movet maxillam, sed ex omnibus item animantibus unum est quod superiorem*

- 15 νον θηρίων τὴν ἄνω γνάβον προσάγει τῇ κάτω. ἔχει δὲ
καὶ ὄνυχας καρτεροὺς, καὶ δέρμα λεπιδωτὸν, ἀρρήκτον
ἐπὶ τοῦ σώτου. τυφλὸν δὲ ἐν ὕδατι, ἐν δὲ τῇ αἰθρῇ
ᾧξυδερκέστατον. ἄτε δὲ ὧν ἐν ὕδατι διαίταν ποιεύμε-
νον, τὸ στόμα ἐνδοθεν φερεῖ πᾶν μεστὸν βδέλλων.
20 τὰ μὲν δὲ ἄλλα ὄρεα καὶ θηρία φεύγει μιν· ὁ δὲ
τροχίλος εἰσηναῖόν οἱ ἐστὶ, ἄτε ὠφελεσμένῳ πρὸς αὐ-
τοῦ. ἐπειὰν γὰρ ἐς τὴν γῆν ἐκβῇ ἐκ τοῦ ὕδατος ὁ κρο-
κόδειλος, καὶ ἔπειτα χάνῃ, (ἔωθε γὰρ τοῦτο ὡς ἐπὶ
παν ποιεῖν πρὸς τὸν ζέφυρον,) ἐμβαῦτα ὁ τροχίλος
25 ἐσδύνων ἐς τὸ στόμα αὐτοῦ, καταπίνει τὰς βδέλλας·
ὁ δὲ, ὠφελεύμενος ἥδεται, καὶ οὐδὲν σίνεται τὸν τρο-
χίλον. Τοῖσι μὲν δὲ τῶν Αἰγυπτίων ἱροὶ εἰσι οἱ κροκά- 69
δειλοι· τοῖσι δ' οὐ, ἀλλ' ἄτε πολεμίους περιέπουσι.
οἱ δὲ περὶ τε Θήβας καὶ τὴν Μαίριος λίμνην οἰκόντες,

maxillam admoveat inferiori. Habet autem ungues robustos, et cutem squammatam, quae in tergo per-
rumpi non potest. In aqua quidem caecus est, in aëre
vero perspicacissimus. Quum igitur in aqua degat, os
intus oppletum habet hirudinibus. Iam aliae quidem
aves et bestiae illum fugiunt: cum trochilo autem
pacem colit, quippe qui utilem ei operam prae-
stat: nam postquam ex aqua in terram exiit croco-
dilus, ibique ore hianti recubat; (quod facere ille
plerumque contra zephyrum consuevit,) tum tro-
chilus in os eius sese insinuans, hirudines devorat;
atque ille hac operâ sibi praestitâ gaudens, neuti-
quam laedit trochilum. (69.) Sunt autem *croco-*
dili aliis Aegyptiis *sacri*; aliis non item, sed hi illos
ut hostes persequuntur. Qui circa Thebas et Moeri-

καὶ κάρτα ἡγνῆται αὐτοὺς εἶναι ἱρούς. ἐκ πάντων δὲ
 ἓνα ἑκάτεροι τρέφουσι κροκόδειλον, δεδιδαγμένον εἶναι 5
 χειροῦθεα· ἀρτήματα τε λίθινα χρυὰ καὶ χρύσεια ἐς
 τὰ ὦτα ἐνέεντες, καὶ ἀμφιδέας περὶ τοὺς προσθίους
 πέδας, καὶ σιτία ἀποτακτὰ δίδόντες καὶ ἰσθία, καὶ
 περιέποντες ὡς κάλλιστα ζῶντας· ἀποθανόντας δὲ τα-
 ριχεύοντες θάπτουσι ἐν ἰσθίῳ θήκησι. οἱ δὲ περὶ Ἐλε- 10
 Φαντίην πόλιν οἰκέοντες, καὶ ἐσθίουσι αὐτοὺς, οὐκ ἡγέ-
 μνοι ἱρούς εἶναι. Καλέονται δὲ οὐ κροκόδειλοι, ἀλλὰ
 χάμναι. κροκοδείλους δὲ Ἴωνες ὠνόμασαν, εἰκάζοντες
 αὐτῶν τὰ εἶδη τοῖσι παρὰ σφίσι γνωμένοις κροκοδεί-
 70 λοῖσι τοῖσι ἐν τῇσι αἰμασίῃσι. Ἄγραι δὲ σφῶν πολ-
 λαὶ κατεστῆασι, καὶ παντοῖαι· ἢ δ' ὦν ἐμοί γε δοκέει
 ἀξιοτάτη ἀπηγήσιος εἶναι, ταύτην γράφω. ἐπεὶ αὖ νῶ-

dis lacum habitant, hi vel maxime sacros illos du-
 cunt: et horum utrique unum maxime crocodilum
 alunt, manu tractari edoctum; cuius auribus inaures
 ex fusis lapidibus et auro inserunt, et anteriores pe-
 des aureis ornant armillis; demensoque cibo, quum
 farinaceo, tum ex victimis, eundem pascunt, curan-
 tes ut quam lautissime vivat; denique mortuum con-
 diunt, et sacro in sepulcro sepeliunt. Qui vero cir-
 ca Elephantinen habitant, hi non modo non sacros
 habent crocodilos, sed et carne eorum vescuntur.
 Vocantur autem ab Aegyptiis, non *crocodili*, sed
champsae. *Crocodilos* enim (id est, *lacertas*) Iones
 illos nominarunt, formam illorum conferentes cum
 lacertis, quae apud illos in maceriis versantur. (70.)
Venatio crocodilorum multis atque variis modis
 instituitur: quorum ego illum, qui maxime mihi

τον υἱὸς δελεάσῃ περὶ ἄγκιστρον, μετίει ἐς μέσον τὸν
 5 ποταμόν· αὐτὸς δὲ ἐπὶ τοῦ χείλους τοῦ ποταμοῦ ἔχων
 δέλφακα ζῶν, ταύτην τύπτει. ἐπακούσας δὲ τῆς Φω-
 νῆς ὁ κροκόδειλος, ἔται κατὰ τὴν Φωνήν· ἐντυχὼν δὲ
 τῷ νώτῳ, καταπίνει· οἱ δὲ, ἔλκουσι. ἐπεὶ δὲ ἐξελ-
 κυσθῇ ἐς γῆν, πρῶτον πάντων ὁ θηρευτὴς πηλῷ κατ'
 10 ὧν ἔπλασε αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς· τοῦτο δὲ ποιήσας,
 κάρτα εὐπετέως τὰ λοιπὰ χειροῦται· μὴ ποιήσας δὲ
 τοῦτο, σὺν πόνῳ. Οἱ δὲ ἵπποι οἱ ποτάμιοι νομῶ μὲν 71
 τῷ Παπρημίτῃ ἱεροὶ εἰσι, ταῖσι δὲ ἄλλοις Αἰγυπτίοις
 οὐκ ἱεροί. φύσιν δὲ παρέχονται ἰδέης τοιήδε· τετράπουν
 ἐστὶ, δίχηλον, ὀπλαὶ βοῶς, σιμὸν, λοφίην ἔχον ἵππου,
 5 χαυλιόδοντας Φαῖνον, οὐρὴν ἵππου καὶ Φωνήν· μέγα-
 ρος, ὅσον τε βοῦς ὁ μέγιστος· τὸ δέρμα δ' αὐτοῦ οὐ-

memoratu dignus videtur, exponam. Suis terḡus, pro
 escā hamo insertum, in medium flumen demittit ve-
 nator: ipse in ripa fluminis vivum habet porcellum,
 quem ferit. Crocodilus, auditā voce, ad eius sonum
 adcurrit; in terḡus vero suis incidens, illud deglutit;
 moxque in terram attrahitur. Postquam in terram ex-
 tractus est, primum omnium oculos eius luto obli-
 nit venator: eo facto, facile admodum reliqua ad-
 ministrat; si facere non potuit, difficulter. (71.)
Hippopotami in Papremite praefecturā sacri habentur;
 reliquis vero Aegyptiis non sunt sacri. Horum
 natura atque species talis est. Quadrupes animal,
 bisulcum, ungulis bovinis, simo naso, iubā equinā,
 dentibus prominentibus, caudā et voce equinā; mag-
 nitudine maximi tauri; corio ita crasso, ut ex arefa-

τῷ δὲ τι παχύ ἐστι, ὥστε αὐτοῦ γενομένου, ξυστὰ ποιέ-
 72 σθαι ἀκόττια ἐξ αὐτοῦ. Γίνονται δὲ καὶ ἐνύδριες ἐν τῷ
 ποταμῷ, τὰς ἱρὰς ἡγήται εἶναι. νομίζουσι δὲ καὶ πάν-
 των ἰχθύων τὸν καλεούμενον λεπιδωτὸν, ἱρὸν εἶναι, καὶ
 τὴν ἑγχελεν. ἱρούς δὲ τούτους τοῦ Νείλου Φασὶ εἶναι·
 καὶ τῶν ὀρνίθων τοὺς χηναλώπεκας.

73 Ἔστι δὲ καὶ ἄλλος ὄρνις ἱρὸς, τῷ ὄνομα Φοῖνιξ·
 ἐγὼ μὲν μιν οὐκ εἶδον, εἰ μὴ ὅσον γραφῇ· καὶ γὰρ δὴ
 καὶ σπάνιος ἐπιφοιτᾷ σφι, διὰ ἐτείων (ὡς Ἡλιουπο-
 λῖται λέγουσι) πεντακοσίων. Φοιτᾷν δὲ τότε Φασί,
 ἐπειὰν οἱ ἀποθάνῃ ὁ πατήρ. ἔστι δὲ, εἰ τῇ γραφῇ πα- 5
 ρέμοιος, τοσόσδε καὶ τοιόσδε· τὰ μὲν αὐτοῦ χρυσοκό-
 μα τῶν πτερῶν, τὰ δὲ, ἐρυθρά· ἐς τὰ μάλιστα αἰετῶ
 περιήγησιν ὁμοιότατος, καὶ τὸ μέγας. Τούτου δὲ λέ-

cto conficiantur polita iacula. (72.) Gignuntur in
 fluvio etiam *lutrae*, quas sacras ducunt Aegyptii. Ex
piscium autem universo genere sacros reputant esse
 eum qui *lepidotus* vocatur, et *anguillam*: quos pisces
Nilo sacros esse aiunt; itemque ex avium genere
vulpsaneres.

(73.) Est autem etiam alia avis sacra, cui nomen
phoenix: quem ego quidem non vidi, nisi pictum;
 perraro enim Aegyptum visitat, nonnisi ex quingen-
 torum, ut Heliopolitae aiunt, annorum intervallo:
 advenit autem tunc, quum pater eius obiit. Est au-
 tem, si modo pictura recte eius formam refert, tan-
 tus atque talis: pennarum color, aliarum aureus,
 aliarum ruber; caeterum tota avis, habitu et magni-
 tudine, aquilae maxime simillima. Phoenicem hunc

137, 94.

γούσι μηχανᾶσθαι τάδε, ἐμοὶ μὲν οὐ πιστὰ λέγοντες·
 10 ἐξ Ἀραβίης ὁρμειώμενον, εἰς τὸ ἱερόν τοῦ Ἥλιου κομίζων
 τὸν πατέρα, ἐν σμύρῃ ἐμπλάσσοντα, καὶ θάπτει
 ἐν τοῦ Ἥλιου τῷ ἱερῷ. κομίζων δὲ οὕτω· πρῶτον, τῆς
 σμύρνης ὥον πλάσσειν ὅσον τι δυνατός ἐστι φέρειν·
 15 μετὰ δὲ, πειρᾶσθαι αὐτὸ φορέοντα· ἐπειὰν δὲ ἀποπύ-
 ρηθῇ, οὕτω δὴ καυλῆναντα τὸ ὥον, τὸν πατέρα εἰς αὐτὸ
 ἐντιθέναι, σμύρῃ δὲ ἄλλῃ ἐμπλάσσειν τοῦτο κατ' ὅ τι
 τοῦ ὥου ἐγκοιλῆνας ἐνέθηκε τὸν πατέρα· ἰσκειμένου δὲ
 τοῦ πατρὸς, γίνεσθαι τὸν βάρος· ἐμπλάσσοντα δὲ,
 κομίζων μιν ἐπ' Αἰγύπτου εἰς τοῦ Ἥλιου τὸ ἱερόν. ταῦ-
 20 τα μὲν τοῦτον τὸν ὄρνιν λέγουσι ποιέειν.

Εἰσὶ δὲ περὶ Θήβας ἱεροὶ ὄφεις, ἀνθρώπων οὐδαμῶς 74
 δηλήμονες· οἱ μεγάλοι εἶντες μικροὶ, δύο κέρατα φορέου-
 σι, πεφυκότες ἐξ ἅκρης τῆς κεφαλῆς. τοὺς θάπτουσι

aiunt, mihi quidem parum credibilia narrantes, haec-
 ce machinari: ex Arabia proficiscentem, in Solis tem-
 plum portare patrem suum, myrrha circumlitum, et
 in templo Solis sepelire. Portare autem eum hoc mo-
 do: primum myrrham in ovi formam fingere tanti
 ponderis, quantum ferre ipse possit; dein ferendo il-
 lud experiri; factoque experimento, excavare ovum,
 et patrem intus ponere, et qua parte ovi excavati pa-
 trem inseruit, eam aliâ myrrhâ oblinere: ita pondus
 inpositi patris idem esse atque fuerat ovi pondus:
 hoc denique modo circumlitum patrem gestare eum
 in Solis templum. Haec facere avem illam narrant.

(74.) Sunt autem circa Thebas sacri serpentes,
 nihil hominibus noxii, haud sane magni, duobus
 cornibus instructi, e summo capite enatis. Hos, post-

ἀποθανόντας ἐν τῷ ἱρῷ τοῦ Διὸς· τούτου γὰρ σφίσι
 75 τοῦ Θεοῦ Φασὶ εἶναι ἱρούς. Ἔστι δὲ χώρας τῆς Ἀρα-
 βίης, κατὰ Βουτοῦν πόλιν μάλιστα καὶ κείμενος· καὶ ἐς
 τοῦτο τὸ χωρίον ἦλθον, πυνθανόμενος περὶ τῶν πτερωτῶν
 ὀφίων. ἀπικόμενος δὲ, εἶδον ὅστέα ὀφίων καὶ ἀκαν-
 θας, πλήθει μὲν ἀδύνατα ἀπηγήσασθαι· σωροὶ δὲ ἦσαν 5
 ἀκανθέων καὶ μεγάλαι, καὶ ὑποδέεστεροι, καὶ ἐλάσ-
 σονες ἔτι τούτων· πολλοὶ δὲ ἦσαν οὗτοι. ἔστι δὲ ὁ χώ-
 ρος οὗτος, ἐν τῷ αἰ ἀκανθαὶ κατακεχύαται, τοιοῦτο
 τις· ἐσβολὴ ἐξ οὐρέων στενῶν ἐς πεδῖον μέγα· τὸ δὲ
 πεδῖον τοῦτο συνάπτει τῷ Αἰγυπτίῳ πεδίῳ. λόγος δὲ 10
 ἐστὶ, ἅμα τῷ ἔασι πτερωτοῦς ὄφιν ἐκ τῆς Ἀραβίης
 πέτεσθαι ἐπ' Αἰγύπτου· τὰς δὲ ἵβις τὰς ὀρνίθας ἀπα-
 τώσας ἐς τὴν ἐσβολὴν ταύτης τῆς χώρας, οὐ παριέναι
 τοὺς ὄφιν, ἀλλὰ κατακτείνων. καὶ τὴν ἵβιν διὰ τοῦτο

quam mortui sunt, in Iovis templo sepeliunt; huic enim Deo sacros esse dicunt. (75.) Est vero in Arabia locus, ex adverso oppidi Buto maxime situs; quem locum ipse adii, quum audissem quae de *serpentibus volucris* narrantur. Eo ut perveni, vidi ossa et spinas serpentum, ineffabili multitudine: erant enim spinarum acervi, maiores alii, alii minores, atque minores, ingenti numero. Est autem locus, ubi effusae hae spinae iacent, huiusmodi: ex angustis montibus introitus est in magnam planitiem, agro Aegyptio contiguam. Narrant igitur, in-eunte vere ex Arabia Aegyptum versus advolare volucres serpentes; *ibes* autem aves, occurrentes illis in faucibus huius regionis, aditu prohibere serpentes, illosque necare. Et hanc ob causam magno in-

15 τὸ ἔργον τετιμῆσθαι λέγουσι Ἀράβιοι μεγάλως πρὸς
 Αἰγυπτίων ὁμολογέουσι δὲ καὶ Αἰγύπτιοι διὰ ταῦτα
 τιμᾶν τὰς ὀρνίθας ταύτας. Εἶδος δὲ τῆς μὲν ἰβίδος τό 76
 δε. μέλαινα δεινῶς πᾶσα, σκέλεα δὲ φορέει γεράνου,
 πρόσωπον δὲ εἰς τὰ μάλιστα ἐπίγρυπον, μέγαθος ὅσον
 κρέξ. τῶν μὲν δὴ μελαινέων, τῶν μαχομένων πρὸς τοὺς
 5 ὄφεις, ἥδε ἰδέη. τῶν δ' ἐν ποσὶ μᾶλλον εἰλευμένων τοῖσι
 ἀνθρώποισι· (διζαὶ γὰρ δὴ εἰσι αἱ ἰβίδες·) ψιλή τὴν κε-
 φαλήν, καὶ τὴν δειρὴν πᾶσαν· λευκὴ πτεροῖσι, πλὴν
 κεφαλῆς καὶ τοῦ αὐχένος καὶ ἄκρων τῶν πτερύγων
 καὶ τοῦ πυγαίου ἄκρου· ταῦτα δὲ τὰ εἶπον πάντα,
 10 μέλαινά ἐστι δεινῶς· σκέλεα δὲ καὶ πρόσωπον, ἐμφε-
 ρὴς τῇ ἐτέρῃ. τοῦ δὲ ὄφιος ἡ μορφὴ, οἷη περ τῶν ὕδρων.
 πτίλα δὲ οὐ πτερωτὰ φορέει, ἀλλὰ τοῖσι τῆς νυκτερί-

honore ab Aegyptiis haberi *iðin*, aiunt Arabes; et
 profitentur etiam Aegyptii, eâ causâ se hasce aves
 in honore habere. (76.) Species autem *ibidis* talis
 est: colore admodum nigro avis est per totum cor-
 pus, pedibus gruis, rostro quam maxime adunco,
 magnitudine quantâ crex. Nigrarum scilicet, quae
 cum serpentibus pugnant, haec species est: sed,
 quae ante pedes hominum magis versantur, (*duo*
 enim sunt *ibium genera*) hae capite et cervice totâ
 nudae sunt; pennae quidem corporis albae, sed ca-
 put et cervix et extremae alae extremaque cauda,
 omnia haec nigra admodum: crura et rostrum simile
 alteri generi. Porro serpentum forma, quos dixi,
 similis est hydrarum: alas autem habent non pen-

δος πτεροῖσι μάλιστα καὶ ἐμφερέστατα. Τοσαῦτα μὲν
Θηρίων περὶ ἰσθμῶν εἰρησθῶ.

- 77 Αὐτῶν δὲ δὴ Αἰγυπτίων, οἱ μὲν περὶ τὴν σπειρομένην
Αἴγυπτον οἰκεῖουσιν, μῆνην ἀνθρώπων πάντων ἐπασκέν-
τες μάλιστα, λογιώτατοί εἰσι μακρῶ τῶν ἐγὼ ἐς διά-
πειραν ἀπικομένη. Τρόπῳ δὲ ζῆς τοιῶδε διαχρέωνται.
Συρμαίζουσι τρεῖς ἡμέρας ἐπεξῆς μηνὸς ἑκάστου, ἐμέ- 5
τοις Θηρώμενοι τὴν ὑγίειν καὶ κλύσμασι, νομίζοντες
ἀπὸ τῶν τρεφόντων σιτίων πάσας τὰς νοῦσους τοῖσι
ἀνθρώποις γίνεσθαι. εἰσὶ μὲν γὰρ καὶ ἄλλως Αἰγύ-
πτιοι μετὰ Λίβυας ὑγιερέστατοι πάντων ἀνθρώπων,
τῶν ὠρέων (δοκέειν ἐμοὶ) εἶνεκεν, ὅτι οὐ μεταλλάσσουσι 10
αἱ ὥραι. ἐν γὰρ τῇσι μεταβολῇσι τοῖσι ἀνθρώποις αἱ
νοῦσαι μάλιστα γίνονται, τῶν τε ἄλλων πάντων, καὶ

ñatas, sed vespertilionis alis admodum similes. Et
haec quidem hactenus de sacris bestiis dicta sunt.

(77.) Ad ΑἰΓΥΠΤΙΟΣ *ipsos* quod attinet, hi qui
eam Aegypti partem incolunt, quae seminari solet,
omnium hominum maxime memoriae rerum gesta-
rum dant operam; suntque longe omnium, cum qui-
bus aliquam notitiam contraxerim, eruditissimi. *Vi-
tae* autem *ratione* utuntur tali. Singulis mensibus
per tres continuos dies purgant corpus, vomitibus et
clysteribus sanitatem secantes, rati a cibis, quos
sumunt homines, oriri morborum omne genus. Sunt
enim caeteroquin Aegyptii, post Libyas, prae caete-
ris omnibus populis robustissimam valetudinem, ob coeli
puro temperiem, tempestatemque nullis mutationi-
bus obnoxiam. Ex mutationibus enim, quum alia-
rum rerum, tum praesertim ex tempestatis vicissitu-

δὴ καὶ τῶν ὠρέων μάλιστα. Ἀρτοφαγέουσι δέ, ἐκ τῶν
 ὀλυρέων ποιεῦντες ἄρτους, τοὺς ἐκεῖνοι κυλλήστις ὄνο-
 15 μάζουσι. οἶνω δ' ἐκ κριθέων πεποιημένῳ διαχρέωνται·
 οὐ γὰρ σφί εἰσι ἐν τῇ χώρῃ ἄμπελοι. ἰχθύων δὲ τοὺς
 μὲν, πρὸς ἥλιον αὐτῆσαντες, ὠμούς σιτέονται· τοὺς δέ,
 ἐξ ἄλμης τεταριχευμένους. ὀρνίθων δὲ τοὺς τε ὀρυγας,
 καὶ τὰς νήσας, καὶ τὰ σμικρὰ τῶν ὀρνιθίων, ὠμὰ σι-
 20 τέονται, προταριχεύσαντες. τὰ δὲ ἄλλα ὅσα ἢ ὀρνίθων
 ἢ ἰχθύων ἐστὶ σφί ἐχόμενα, χωρὶς ἢ ὀκόσοι σφί ἱροὶ
 ἀποδεδέχεται, τοὺς λοιποὺς ὀπτούς καὶ ἐφθούς σιτέον-
 ται. Ἐν δὲ τῇσι συνουσίῃσι, τοῖσι εὐδαίμοσι αὐτέων, 78
 ἐπεὰν ἀπὸ δείπνου γένωνται, περιφέρει ἀνὴρ νεκρὸν ἐν
 σορῷ ξύλινον πεποιημένον, μεμιμημένον ἐς τὰ μάλιστα
 καὶ γραφῇ καὶ ἔργῳ· μέγαθος ὅσον τε πάντα πη-
 5 χυαῖον, ἢ δίπηχυν· δεικνὺς δὲ ἐκάστῳ τῶν συμποσίων,

dinibus, maxime in morbos incidunt homines. Ve-
 scuntur autem panibus, ex zea coctis, quos *cyllestes*
 nominant. Vino vulgo utuntur ex hordeo confecto,
 quum vites non ferat regio. Pisces alios comedunt
 crudos, in sole siccatos; alios sale conditos. Ex avi-
 bus coturnices et anates et minores aviculas crudas
 edunt, sale quidem ante conditas; reliqua autem vel
 avium genera vel piscium, exceptis his quae sacra
 habentur, partim assata comedunt, partim elixa.
 (78.) In *conviviis* opulentiorum, postquam coenare
 desierunt, circumfert aliquis in loculo *mortui* homi-
 nis *simulacrum* ex ligno factum, picturæ et opere
 maxime ad naturam expressum, longitudine cubitali
 omnino, aut duorum cubitorum. Hoc simulacrum
 ostendens ille unicuique, ait: *In hunc intuens bibe*

HERODOTI HISTOR. II.

ἄλλοι „Ἐς τοῦτον ὄρεον, πῦρ τε καὶ τέρευν' ἔστιαι
„γὰρ ἀποθανὼν τοιοῦτος.“ Ταῦτα μὲν παρὰ τὰ συμ-
πύσιμα ποιῶσι.

- 79 Πατρίοισι δὲ χοιῶμενοι νόμοισι, ἄλλον οὐδένα ἐπι-
κτείνονται. τοῖσι ἄλλα τε ἐπαξιά ἐστι νόμιμα, καὶ δὴ
καὶ αἰσμα ἐν ἐστὶ, Λίνος, ὅσπερ ἐν τῇ Φοινίκῃ αἰ-
διμός ἐστι καὶ ἐν Κύπρῳ, καὶ ἄλλῃ κατὰ μέντοι ἔθνη
ὄνομα ἔχει, συμφέρεται δὲ αὐτὸς εἶναι τὸν οἱ Ἕλλη- 5
νες Λίνον ὀνομάζοντες αἰδούσι. ὥστε πολλὰ μὲν καὶ
ἄλλα ἀποθωμάζειν με τῶν περὶ Αἴγυπτον ἑόντων, ἐν
δὲ δὴ καὶ τὸν Λίνον ὁκόθεν ἔλαβον. Φαίνεται δὲ αἰ-
κοτε τοῦτον αἰδόντες. ἐστὶ δὲ Αἰγυπτιστὴς ὁ Λίνος κα-
λεούμενος Μανέρως. ἔφασαν δὲ μιν Αἰγύπτῳ τοῦ πρώ- 10

LXXIX. 3. ἐν ἐστὶ ex coniectura, pro ἐνιστι, quod dederant
veteres libri scripti et editi.

lin. 8. ἔλαβον. τοῦνομα vel τὸ ὄνομα addunt mss. omnes, et
add. plerique.

et delectare; post mortem enim talis eris. Hoc in
conviviis faciunt.

(79.) Patriis institutis ita sunt dediti, ut alienum
nullum adsciscant. Habent autem quum alia instituta
memorabilia, tum est apud illos in usu cantilena
quaedam, *Linus*, qui et in Phoenicia et in Gypro
cantatur et alibi; pro diversis autem populis nomen
habet diversum, congruit vero atque adeo idem est
quem Graeci cantant, *Linum* nominantes. Quare,
ut multa alia eorum quae in Aegypto sunt, sic et
hoc mirabor, Linum unde acceperint: satis vero con-
pertum est, ab antiquissimis temporibus hunc ab illis
cani solitum. Nominatur autem Linus Aegyptiorum
lingua *Maneros*. Dicunt vero Aegyptii, fuisse illum

του βασιλεύσαντος Αιγύπτου παῖδα μονογενέα γενέ-
σθαι· ἀποθανόντα δ' αὐτὸν ἄνωρον, θρήνοισι τούτοις
ὑπ' Αἰγυπτίων τιμηθῆναι· καὶ αἰοδὴν τε ταύτην πρῶτην
καὶ μούνην σφίσι γενέσθαι. Συμφέρονται δὲ καὶ τὸδε 80
ἄλλο Αἰγύπτιοι Ἑλλήνων μούνοις Λακεδαιμονίοις. οἱ
νεώτεροι αὐτέων τοῖσι πρεσβυτέροις συντυγχάνοντες, εἴ-
κουσι τῆς ὁδοῦ καὶ ἐκτραύπονται· καὶ ἐπιούσι, ἐξ ἑδρῆς
5 ὑπανιστάεσθαι. Τὸδε μέντοι ἄλλοις Ἑλλήνων οὐδαμοῖς
συμφέρονται· ἀντὶ τοῦ προσαγορεύειν ἀλλήλους ἐν τῇσι
ὁδοῖσι, προσκυνέουσι κατιέντες μέχρι τοῦ γούνατος τὴν
χεῖρα. Ἐνδεδύκασι δὲ κιθῶνας λινέους, περὶ τὰ σκέ- 81
λεα θυσανατοῦς, οὓς καλέουσι καλασίρις· ἐπὶ τούτοις
δὲ εἰρίνεα εἴματα λευκὰ ἐπαναβληδὸν φορέουσι. οὐ μὲν
τοι ἔς γε τὰ ἱρά ἐσφέρεται εἰρίνεα, οὐδὲ συγκαταβάττε-
5 τὰς σφί· οὐ γὰρ ὅσιον. ὁμολογέουσι δὲ ταῦτα τοῖσι Ὀρ-

primi regis, qui in Aegypto regnarit, filium unicum :
hunc, ante pubertatem mortuum, lamentis his prose-
qui Aegyptios : et esse hanc apud se primam et uni-
cam cantilenam. (80.) Etiam hoc commune habent
Aegyptii cum Graecorum nonnullis, cum solis quidem
Lacedaemoniis : *iuniores* apud illos ubi obviam ve-
niunt *senioribus*, cedunt his viâ, ac deflectunt; et
advenientibus, e sedili adsurgunt. Hôc vero a Grae-
corum omnium moribus abhorrens habent : in viâ
publicâ, loco salutationis, *adorant* alter alterum,
manum usque ad genua demittens. (81.) *Vesti-*
bis utuntur lineis, circa crura fimbriatis, quas *ca-*
lasires vocant : super his candida gestant amicu-
larea superiniecta. Nec vero templa ingrediuntur
cum lancis amiculis, nec his induti sepeliuntur : ne-
Herod. T. I. P. I.

λέγει „Ες τοῦτον ὄραν, πῶς τε καὶ τέρεν ἔσται
„γὰρ ἀποθανὼν τοιοῦτος.“ Ταῦτα μὲν παρὰ τὰ συμ-
πῶσια ποιῶσι.

- 79 Πατρίοισι δὲ χορῳόμενοι νόμοισι, ἄλλαν οὐδένα ἐπι-
κρίνεται. τοῖσι ἅλλα τε ἐπαξία ἐστὶ νόμιμα, καὶ δὴ
καὶ αἶσμα ἓν ἐστὶ, Λίνος, ὅσπερ ἐν τε Φοινίκῃ αἰ-
διμός ἐστι καὶ ἐν Κύπρῳ, καὶ ἄλλῃ· κατὰ μέντοι ἔθνη
ὄνομα ἔχει, συμφέρεται δὲ αὐτὸς εἶναι τὸν οἱ Ἕλλη- 5
νες Λίνον ὀνομάζοντες αἰδούσι. ὥστε πολλὰ μὲν καὶ
ἄλλα ἀποδωμάζειν με τῶν περὶ Αἰγύπτου ἑστών, ἐν
δὲ δὴ καὶ τὸν Λίνον ὁκόθεν ἔλαβον· φαίνονται δὲ αἰ-
κοτε τοῦτον αἰδόντες. ἐστὶ δὲ Αἰγυπτιστὴ ὁ Λίνος κα-
λεούμενος Μανέριος. ἔφασαν δὲ μὲν Αἰγύπτῳ τοῦ πρώ- 10

LXXIX. 3. Ἦν ἐστὶ ex coniectura, pro ἔννεπτι, quod dederant
veteres libri scripti et editi.

lin. 8. ἔλαβον. τοῦνομα vel τὸ ὄνομα addunt mss. omnes, et
edd. plerique.

*et delectare; post mortem enim talis eris. Hoc in
conviviis faciunt.*

(79.) Patriis institutis ita sunt dediti, ut alienum
nullum adsciscant. Habent autem quum alia instituta
memorabilia, tum est apud illos in usu cantilena
quaedam, *Linus*, qui et in Phoenicia et in Gypro
cantatur et alibi; pro diversis autem populis nomen
habet diversum, congruit vero atque adeo idem est
quem Graeci cantant, *Linum* nominantes. Quare,
ut multa alia eorum quae in Aegypto sunt, sic et
hoc mirabor, Linum unde acceperint: satis vero con-
pertum est, ab antiquissimis temporibus hunc ab illis
cani solitum. Nominatur autem Linus Aegyptiorum
lingua *Maneros*. Dicunt vero Aegyptii, fuisse illum

του βασιλεύσαντος Αιγύπτου παῖδα μονογενέα γενέ-
σθαι· ἀποθανόντα δ' αὐτὸν ἄνθρωπον, θρήνοισι τούτοις
ὑπ' Αἰγυπτίων τιμηθῆναι· καὶ αἰοιδὴν τε ταύτην πρῶτην
καὶ μούνην σφίσι γενέσθαι. Συμφέρονται δὲ καὶ τὸδε 80
ἄλλο Αἰγύπτιοι Ἑλλήνων μούνοισι Λακεδαιμονίοισι. οἱ
νεώτεροι αὐτέων τοῖσι πρεσβυτέροισι συντυγχάνοντες, εἴ-
κουσι τῆς οδοῦ καὶ ἐκτράπονται· καὶ ἐπιούσι, ἐξ ἑδρης
5 ὑπανιστέαται. Τὸδε μέντοι ἄλλοισι Ἑλλήνων οὐδαμῶς
συμφέρονται· ἀντὶ τοῦ προσαγορεύειν ἀλλήλους ἐν τῇσι
οδοῖσι, προσκυνέουσι κατιέντες μέχρι τοῦ γούνατος τὴν
χεῖρα. Ἐνδεδύκασι δὲ κιθῶνας λινέους, περὶ τὰ σκέ- 81
λεα θυσανωτοὺς, οὓς καλέουσι καλασίρις· ἐπὶ τούτοις
δὲ εἰρίνεα εἴματα λευκὰ ἐπαναβληδὸν φορέουσι. οὐ μὲν
τοι ἐς γε τὰ ἱρά ἐσφέρεται εἰρίνεα, οὐδὲ συγκαταθάπτε-
5 ται σφί· οὐ γὰρ ὅσιον. ὁμολογέουσι δὲ ταῦτα τοῖσι Ὀρ-

primi regis, qui in Aegypto regnarit, filium unicum :
hunc, ante pubertatem mortuum, lamentis his prose-
qui Aegyptios : et esse hanc apud se primam et uni-
cam cantilenam. (80.) Etiam hoc commune habent
Aegyptii cum Graecorum nonnullis, cum solis quidem
Lacedaemoniis : *iuniores* apud illos ubi obviam ve-
niunt *senioribus*, cedunt his viā, ac deflectunt; et
advenientibus, e sedili adsurgunt. Hōc vero a Grae-
corum omnium moribus abhorrens habent : in viā
publicā, loco salutationis, *adorant* alter alterum,
manum usque ad genua demittens. (81.) *Vesti-*
bis utuntur lineis, circa crura fimbriatis, quas *ca-*
lasires vocant : super his candida gestant amicula
larea superiniecta. Nec vero templa ingrediuntur
cum laneis amiculis, nec his induti sepeliuntur : ne-
Herod. T. I. P. I.

Φικοῖσι καλεσμένοισι καὶ Βακχικοῖσι, εἰῶσι δὲ Αἰγυπτίοισι, καὶ Πυθαγορείοισι. οὐδὲ γὰρ τούτων τῶν ὀργίων μετέχοντα ὅσιόν ἐστι ἐν εἰρηνείοισι εἶμασι θαφθῆναι. ἐστὶ δὲ περὶ αὐτῶν ἰσὺς λόγος λεγόμενος.

- 82 Καὶ τὰδε ἄλλα Αἰγυπτίοισι ἐστὶ ἐξευρημένα· μίς τε καὶ ἡμέρη ἐκάστη θεῶν ὅτεν ἐστί· καὶ τῇ ἑκάστοις ἡμέρῃ γινόμενος, ὅτεοισι ἐγκυρήσει, καὶ ὅπως τελευτήσῃ, καὶ οἰκίος τις ἔσται. καὶ τούτοις τῶν Ἑλλήνων οἱ ἐν ποιήσει γινόμενοι ἐχρήσαντο. Τέρατά τε πλέω σφι ἀνεύρηται ἢ τοῖσι ἄλλοις ἅπασιν ἀνθρώποις. γινόμενου γὰρ τέρατος, φυλάσσουσι γραφόμενοι τὰ ποβαῖνον· καὶ ἦν κοτε ὕστερον παραπλήσιον τούτῳ γένη-
83 ται, κατὰ τῶντὸ νομίζουσι ἀποβήσεσθαι. Μαντικῇ

fas est enim. Qui mos congruit cum Orphicis (quae vocantur) et Bacchicis institutis, quae sunt eadem Aegyptiaca et Pythagorica. Nam, qui horum sacrorum est particeps, eum nefas est in lancis vestimentis sepeliri: cuius rei sacra quaedam redditur ratio.

(82.) Sunt porro alia ab Aegyptiis inventa, haecce: *mensium* et *dierum* unusquisque cuinam ex Diis sit consecratus; et, quo quisque die natus est, quae nam sint huius hominis fata futura, quo mortis genere periturus, quodnam eius futurum sit ingenium et natura: quibus rebus etiam Graecorum nonnulli, qui ποῆσιν tractarunt, usi sunt. *Prodigia* etiam plura ab his inventa sunt, quam ab aliis omnibus hominibus. Incidente enim prodigio, observant scriptoque consignant ea quae deinde eveniunt: et, si quando postea aliud simile huic incidit, similia existimant eventura. (83.) Quod ad *divinationem* spe-

δὲ αὐτοῖσι ὥδε διακέεται. ἀνθρώπων μὲν οὐδενὶ προσκέε-
 ται ἡ τέχνη, τῶν δὲ Θεῶν μετέξετέροισι. καὶ γὰρ Ἡρα-
 κλέος μαντήϊον αὐτόθι ἐστὶ, καὶ Ἀπόλλωνος, καὶ Ἀθη-
 5 ναίης, καὶ Ἀρτέμιδος, καὶ Ἄρεος, καὶ Διός· καὶ, ὅγε
 μάλιστα ἐν τιμῇ ἄγονται πάντων τῶν μαντήϊων, Λη-
 τοῦς ἐν Βουτοῖ πόλει ἐστὶ. οὐ μέντοι αἱ γε μαντήϊαι σφι
 κατὰ ταῦτό ἐσθᾶσι, ἀλλὰ διάφοροί εἰσι. Ἡ δὲ ἰητρι- 84
 κὴ κατὰ τὰδε σφι δέδασται. μίης νοῦσου ἕκαστος ἰητρὺς
 ἐστὶ, καὶ οὐ πλεόνων. πάντα δ' ἰητρῶν ἐστὶ πλέα. οἱ
 μὲν γὰρ, ὀφθαλμῶν ἰητροὶ κατεστέασι· οἱ δὲ, κεφα-
 5 λῆς· οἱ δὲ, ὀδόντων· οἱ δὲ, τῶν κατὰ νηδύν· οἱ δὲ, τῶν
 ἀφανέων νοῦσων.

Θῆνοι δὲ καὶ ταφαὶ σφῶν, εἰς αἶδε. τοῖσι ἂν ἀπο- 85
 γάνηται ἐκ τῶν οἰκίων ἄνθρωπος, τοῦ τις καὶ λόγος ἦ,

ctant, eius apud illos haec ratio est. Hominum nulli
 ars divinandi inesse putatur, sed deorum quibus-
 dam. Nam et Herculis in Aegypto oraculum est, et
 Apollinis, et Minervae, et Dianae, et Martis, et Io-
 vis; denique id, quod maxime omnium in honore
 habent, *Latoniae oraculum* in Buto oppido. Modus
 vero quo eduntur oracula, non idem illis ubique est,
 sed diversus. (84.) *Ars medica* apud eos in hunc
 modum distributa est, ut singulorum morborum sin-
 guli sint medici, nec plura morborum genera unus
 idemque curet. Suntque apud illos medicorum plena
 omnia: nam alii oculorum sunt medici, capitis alii,
 alii dentium, alii alvi, alii occulorum morborum.

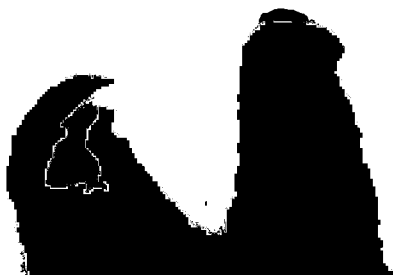
(85.) *Lamenta et sepulturae* in hunc modum in-
 stituuntur. Quando ex domo quadam decessit homo,

τὸ θῆλυ γένος πᾶν τὸ ἐκ τῶν οἰκίων τούτων κατ' ὦν
ἐπλάσαστο τὴν κεφαλὴν πηλῷ ἢ καὶ τὸ πρόσωπον. καί-
πῃτα ἐν τοῖσι οἰκίοισι λιποῦσαι τὸν νεκρὸν, αὐταὶ ἀνα 5
τὴν πόλιν στρωφώμεναι, τύπτονται ἐπεζωσμένοι, καὶ
φαίνουσαι τοὺς μαζούς· σὺν δέ σφι αἱ προσήκουσαι
πᾶσαι. ἐτέρωθεν δὲ οἱ ἄνδρες τύπτονται, ἐπεζωσμένοι
καὶ οὗτοι. ἐπεὶ δὲ ταῦτα ποιήσωσι, οὕτω ἐς τὴν τα-
86 ρίχουσιν κομίζουσι. Εἰσὶ δὲ οἱ ἐπ' αὐτῷ τούτῳ κα-
τέεται, καὶ τέχνην ἔχουσι ταύτην. οὗτοι ἐπεὶ σφι
κομισθῇ νεκρὸς, δεικνύουσι τοῖσι κομίσασι παραδείγμα-
τα νεκρῶν ξύλινα, τῇ γραφῇ μεμιμημένα. καὶ τὴν
μὲν σπουδαιστάτην αὐτέων φασὶ εἶναι, τοῦ οὐκ ὅσιον 5
ποικῦμαι τὸ οὐνομα ἐπὶ τοιούτῳ πρήγματι ὀνομάζειν.
τὴν δὲ δευτέραν δεικνύουσι ὑποδεεστέραν τε ταύτης καὶ
εὐτελεστέραν· τὴν δὲ τρίτην, εὐτελεστάτην. Φράσαντες

cuius aliqua ratio habetur, foeminae ex ea domo
omnes luto oblinunt caput aut ipsam etiam faciem,
ac dein, relicto domi cadavere, ipsae per urbem
discurrentes plangunt, succinctae, mammasque ex-
serentes, et cum his propinquae omnes. Aliæque ex
parte viri plangunt, et ipsi succincti. Haec postquam
fecerunt, ita demum ad condiendum efferunt. (86.)
Sunt autem ad hoc ipsum certi homines, qui *artem*
hanc *condiendi mortuos* exercent. Hi, ubi illis ad-
latum est cadaver, ostendunt his qui illud adferunt
exemplaria lignea cadaverum, picturâ verum imi-
tantia. Et praestantissimam quidem condiendi ra-
tionem dicunt eius esse, cuius nomen in tali re ef-
fari nefas duco. Monstrant vero et exemplar alterius,
quae huic inferior est et minus pretiosa; denique

- δὲ, πυνθάνονται παρ' αὐτέων κατὰ ἣν τινα βούλονται
 10 σφι σκευασθῆναι τὸν νεκρὸν. οἱ μὲν δὲ ἐκποδῶν, μισθῶ
 ὁμολογήσαντες, ἀπαλλάσσονται· οἱ δὲ ὑπολειπόμενοι
 ἐν οἰκήμασι, ὥδε τὰ σπουδαιότατα ταριχεύουσι. πρῶ-
 τα μὲν σχολιῶ σιδήρῳ διὰ τῶν μυζωτήρων ἐξάγουσι
 τὸν ἐγκέφαλον, τὰ μὲν αὐτοῦ οὕτω ἐξάγοντες, τὰ δὲ
 15 ἐγγέοντες Φάρμακα. μετὰ δὲ, λίθῳ Αἰθιοπικῷ ὀξείῳ
 παρασχίσαντες παρὰ τὴν λατάρην, ἐξ ᾧν εἶλον τὴν
 κοιλίην πᾶσαν· ἐκκαθήραντες δὲ αὐτὴν, καὶ διηθήσαν-
 τες οἶνῳ Φοινικίῳ, αὐτὶς διηθέουσι θυμὴμασι τετριμ-
 μένοισι. ἔπειτα τὴν νηδὺν σμύρνης ἀκηράτου τετριμμέ-
 20 νης, καὶ κασίης, καὶ τῶν ἄλλων θυωμάτων, πλήν
 λιβανωτοῦ, πλήσαντες, συρράπτουσι ὀπίσω. ταῦτα
 δὲ ποιήσαντες, ταριχεύουσι λίτρῳ, κρούψαντες ἡμέρας
 ἐβδομήκοντα· πλεῦνας δὲ τούτων οὐκ ἔξεστι ταρι-

tertiam, vilissimam. Quibus expositis, quaerunt ex il-
 lis, quonam genere parari velint cadaver. Tum hi,
 postquam de mercede convenit, abeunt: et illi, suis
 in aedibus manentes, si *praestantissimā ratione*
condiendum cadaver fuerit, rem ita peragunt. Pri-
 mum, incurvo ferro per nares extrahunt cerebrum;
 et partem quidem cerebri ita extrahunt, partim vero
 infusis medicamentis. Deinde acuto lapide aethiopi-
 co circa ilia incidunt cadaver, et totam alvum exen-
 terant, et purgatam eluunt vino palmeo, iterum-
 que tritis aromatibus extergunt: tum tritā purissimā
 myrrhā et casiā aliisque odoribus, thure excepto,
 alvum complent, atque completam rursus consuunt.
 His ita factis, nitro condiunt, conduntque cadaver per
 dies septuaginta; nec enim licet diutius. Elapsis scp-

χεύειν. ἑπεὰν δὲ παρέλθωσι αἱ ἐβδομήκοντα, λούσαν-
 τες τὸν νεκρὸν, κατελίσσουσι πᾶν αὐτοῦ τὸ σῶμα σιν- 25
 δόνος βυσσίνης τελαμῶσι κατατετμημένοισι, ὑποχρίον-
 τες τῷ κόμμῳ, τῷ δὲ ἀντὶ κόλλης τὰ πολλὰ χρέωνται
 Αἰγύπτιοι. ἐνθεῦτεν δὲ παραδεξάμενοί μιν οἱ προσήκον-
 τες, ποιεῦνται ξύλινον τύπον ἀνθρωποειδέα· ποιησάμε-
 νοι δὲ, ἐσεργνῶσι τὸν νεκρὸν· καὶ κατακλιήσαντες οὕτω, 30
 θησαυρίζουσι ἐν οἰκῇματι θηκαίῳ, ἰστάντες ὄρθον πρὸς
 τοῖχον. οὕτω μὲν τοὺς τὰ πολυτελέστατα σκευάζουσι
 87 νεκροὺς. Τοὺς δὲ τὰ μέσα βουλομένους, τὴν δὲ πο-
 λυτελεῖαν Φεύγοντας, σκευάζουσι ὥδε. ἑπεὰν τοὺς κλυ-
 στηρας πλήσωνται τοῦ ἀπὸ κέδρου ἀλείφατος γυνομέ-
 νου, ἐν ᾧ ἐπλήσαν τοῦ νεκροῦ τὴν κοιλίην, οὔτε ἀνα-
 ταμόντες αὐτὸν, οὔτε ἐξελόντες τὴν νηδὺν, κατὰ δὲ τὴν 5
 ἐδρην ἐσηθήσαντες· καὶ ἐπιλαβόντες τὸ κλύσμα τῆς ἐπί-

tuaginta diebus, lavant cadaver, et totum corpus
 sectis ex syndone byssina fasciis involvunt, gum-
 mi sublitis, quo pro glutine maxime utuntur Aegy-
 ptii. Inde ubi cadaver receperunt propinqui, capsam
 conficiendam curant hominis figurâ, cui includunt
 cadaver; atque inclusum reponunt in conditorio se-
 pulcrali, rectum statuantes ad parietem. Hæc est ra-
 tio adparandi ea cadavera, quæ pretiosissime con-
 dita volunt. (87.) Qui vero *mediam rationem* cu-
 piunt, nimium sumtum fugientes, eorum cadavera
 ita instruunt. Clysteribus adhibitis, implent cadave-
 ris ventrem oleo cedrino, non incidentes ventrem,
 nec alvum exenterantes, sed per anum ingerentes:
 tum cohibentes illud lavacrum ne eadem viâ retro

σω ὁδοῦ, ταριχεύουσι τὰς προκειμένας ἡμέρας· τῇ δὲ
τελευταίῃ ἐξίεισι ἐκ τῆς κοιλίης τὴν κεδρίην, τὴν ἐσῆ-
καν πρότερον· ἣ δὲ ἔχει τσσαύτην δύναμιν, ὥστε ἅμα
10 ἐαυτῇ τὴν νηδὺν καὶ τὰ σπλάγχνα κατατετηκῶτα ἐξά-
γει· τὰς δὲ σάρκας τὸ λίτρον κατατῆκει· καὶ δὴ λεί-
πεται τοῦ νεκροῦ τὸ δέρμα μούνον, καὶ τὰ ὀστέα. ἐπεὰν
δὲ ταῦτα ποιήσωσι, ἀπ' ὧν ἔδωκαν οὕτω τὸν νεκρὸν,
οὐδὲν ἔτι πρηγματευθέντες. Ἡ δὲ τρίτη ταριχευσις 88
ἐστὶ ἡδε, ἣ τοὺς χρήμασι ἀσθενεστέρους σκευάζει συρ-
μαίῃ διηθήσαντες τὴν κοιλίην, ταριχεύουσι τὰς ἐβδομή-
κοντα ἡμέρας, καὶ ἔπειτα ἀπ' ὧν ἔδωκαν ἀποφέρεισθαι.
Τὰς δὲ γυναῖκας τῶν ἐπιφανέων ἀνδρῶν, ἐπεὰν τελευ- 89
τήσωσι, οὐ παραυτίκα διδοῦσι ταριχεύειν, οὐδὲ ἄσαι αὐ-
τὰς ὥς εὐειδέες καὶ κατὰ καὶ λόγου πλεῦνος γυναῖκες· ἀλλ'

exeat, nitro condunt cadaver, per statutum dierum
numerus. Horum dierum postremo cedriam, prius
ingestam, e ventre emittunt; cuius tanta vis est, ut
secum et intestina et viscera prorsus commacerata
educat: carnes autem consumit nitrum; atque ita re-
linquitur cadaveris cutis tantum et ossa. His ita per-
actis, reddunt cadaver propinquis, nihil amplius ne-
gotii suscipientes. (88.) *Tertia condiendi ratio*
haec est, qua adparantur eorum cadavera, quibus
tenuis admodum res familiaris est. Vulgari liquore
purgatorio eluunt ventrem, tum per septuaginta
dies nitro condiunt cadaver, atque ita dein propin-
quis reddunt auferendum. (89.) Uxores vero illu-
strium virorum, postquam decesserunt, non statim
condiendas tradunt; nec si quae formosae admodum
et in aestimatione fuerunt: sed post tres demum aut

ἐπεὶ τρεῖς αἶμα ἢ τετρατὰς γίνονται, οὕτω παραδ-
 δῶσι τοῖσι ταριχεύουσι. τοῦτο δὲ ποιοῦσι οὕτω τοῦδε 5
 εἶπεν, ἵνα μὴ σφί οἱ ταριχευταὶ μίσγονται τῇσι γυ-
 ναιξί. λαμβάνει γὰρ τινὰ φασὶ μισγόμενον νεκρῷ
 90 προσφάτω γυναικός· κατεῖπαι δὲ τὸν ἐμπετῆρον. Ὅς
 δ' αὖν ἢ αὐτῶν Αἰγυπτίων, ἢ ξείνων ὁμοίως, ὑπὸ κρο-
 κοδείλου ἀρπαχθεὶς ἢ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ποταμοῦ φαίη-
 ται τεθνηὺς, κατ' ἣν αὖ πάλιν ἐξενηχθῇ, τούτους πα-
 σα ἀνάγκη ἐστὶ ταριχεύσαντας αὐτῶν, καὶ περιστέ- 5
 λαντας ὡς κάλλιστα, θάψαι ἐν ἱερῇ θήκῃ. οὐδὲ
 ψαῦσαι ἔξεστι αὐτοῦ ἄλλον οὐδένα, οὔτε τῶν προσήκει-
 των, οὔτε τῶν φίλων· ἀλλὰ μὲν οἱ ἱερεῖς αὐτοὶ οἱ τοῦ
 Νεῖλου, ἅτε πλέον τι ἢ ἀνθρώπου νεκρὸν, χρισματίζου-
 ντες θάπτουσι.

quatuor dies unctoribus hae traduntur. Id faciunt cā
 caussā, ne cum his mulieribus coeant unctores. De-
 prehensum enim esse aiunt eorum aliquem, cum ca-
 daverē recens defunctae mulieris coeuntem, dela-
 tumque esse ab artificii socio. (90.) Quod si quis
 vero reperitur, sive Aegyptius, sive perinde pere-
 grinus homo, qui a crocodilo raptus, aut ab ipso
 flumine haustus periit; apud quodcumque oppidum
 cadaver eius in terram fuerit eiectionum, eius oppidi
 incolae necessario tenentur condiendum illud cura-
 re, et quam maximo honore adfectum in sacris con-
 ditoriis sepelire: neque alii cuiquam, nec cognato,
 nec amico, licitum est tangere tale cadaver; sed soli
 sacerdotes Nili, tamquam aliquid amplius quam ho-
 minis cadaver, tractant illud atque sepeliunt.

Ἑλληνικοῖσι δὲ νομαίοισι Φεύγουσι χρᾶσθαι τὸ δὲ 91
 σύμπαν εἰπεῖν, μὴδ' ἄλλων μηδαμᾶ μηδαμῶν ἀνθρώ-
 πων νομαίοισι. οἱ μὲν νυν ἄλλοι Αἰγύπτιοι οὕτω τοῦτο
 Φυλάσσουσι. ἔστι δὲ Χέμμης πόλις μεγάλη νομοῦ τοῦ
 5 Θηβαϊκοῦ, ἐγγὺς Νέης πόλιος. ἐν ταύτῃ τῇ πόλει ἔστι
 Περσέος τοῦ Δαναῆς ἱερὸν τετράγωνον· περίξ δὲ αὐτοῦ
 Φοίνικες πεφύκασι· τὰ δὲ πρόπυλα τοῦ ἱεροῦ λίθινά
 ἔστι, κάρτα μεγάλα· ἐπὶ δὲ αὐτοῖσι ἀνδριάντες δύο
 ἑστᾶσι λίθινοι μεγάλοι. ἐν δὲ τῷ περιβεβλημένῳ του-
 10 τῷ νηὸς τε ἓν, καὶ ἄγαλμα ἐν αὐτῷ ἐνέστηκε τοῦ Περ-
 σέος. οὗτοι οἱ Χεμμῖται λέγουσι τὸν Περσέα πολλάκι
 μὲν ἀνατὴν γῆν φαίνεσθαι σφι, πολλάκι δὲ ἔσω τοῦ
 ἱεροῦ. σανδαλίον τε αὐτοῦ πεφορημένον εὐρίσκεισθαι, ἐὼν
 τὸ μέγαθος δῖπλη· τὸ ἐπεὰν Φανῇ, εὐθηνέειν ἀπάσαν
 15 Αἴγυπτον. ταῦτα μὲν λέγουσι. ποιεῦσι δὲ τὰδε Ἑλλή-

(91.) Graecorum institutis recusant uti, et, verbo ut dicam, aliorum etiam populorum quorumcumque. Et hoc quidem reliqui Aegyptii ita observant. Est autem *Chemmis*, oppidum magnum Thebaidis praefecturae, prope Neapolin; in quo *templum* inest *Persei*, *Danaae* filii, quadratum, palmeto circumdatum: propylaea templi lapidea, ingentibus admodum; super quibus duae collocatae sunt simul lapideae ingenti mole. Intra hoc septum aedes est, in qua est Persei simulacrum: narrantque hi Chemmitae, saepius in ea regione adparere Perseum, frequenter vero intra aedem, reperiri subinde sandalium quod ille gestaverit, magnitudine bicubitali; quod quoties adpareat, tunc florenti rerum statu universam uti Aegyptum. Hoc illi narrant: sacra autem

νικὰ τῷ Περσέϊ ἀγῶνα γυμνικὸν τιθεῖσι διὰ πάσης ἀγωνίης ἔχοντα· παρέχοντες ἄεθλα, κτήνη καὶ χλαῖνας καὶ δέσματα. εἰρομένου δέ μευ ὅτι σφι μούνοισι ἔωθε ὁ Περσεὺς ἐπιφαίνεσθαι, καὶ ὅτι κεχωρίδαται Αἰγυπτίων τῶν ἄλλων, ἀγῶνα γυμνικὸν τιθέντες, ἔφα- 20
σαν „τὸν Περσέα ἐκ τῆς ἑαυτῶν πόλιος γεγονέναι· τὸν γὰρ Δαναὸν καὶ τὸν Λυγκέα, ἔοντας Χεμμίτας, ἐκπλώσαι ἐς τὴν Ἑλλάδα.“ ἀπὸ δὲ τούτων γενελογόντες, κατέβαινον ἐς τὸν Περσέα. „ἀπικόμενον δὲ αὐτὸν ἐς Αἴγυπτον, κατ’ αἰτίην τὴν καὶ Ἕλληνες λέ- 25
γουσι, οἰσόντα ἐκ Λιβύης τὴν Γοργοῦς κεφαλὴν ἔφασαν, εἰλθεῖν καὶ παρὰ σφέας, καὶ ἀναγνῶναι τοὺς συγγενέας πάντας· ἐκμεμαθηκότα δὲ μιν ἀπικέσθαι ἐς Αἴγυπτον τὸ τῆς Χέμμιος οὐνομα, πεπυσμένον παρὰ

faciunt Perseo, Graecanicis similia, huiusmodi: ludos gymnicos celebrant, omnia certaminum genera continentes; praemioque proponunt pecudes, et laenas, et pelles. Interroganti vero mihi, cur ipsis solis adparere Perseus consuesset, et cur singulare hoc prae alijs omnibus Aegyptijs ipsi haberent, ut gymnicos ludos ei instituant, dixerunt, suo ex oppido oriundum esse Perseum: Danaum enim et Lynceum, qui in Graeciam navigassent, Chemmitas fuisse: et horum deinde genus recensentes, descenderunt usque ad Perseum. Hunc autem, aiebant, quum eam caussam (quam eandem Graeci memorant) Aegyptum adiisset, ut Gorgonis caput ex Libya adferret, etiam ad se venisse, et cognatos omnes agnovisse; adiisse autem Aegyptum cogni-

30 τῆς μητρὸς ἀγῶνα δὲ οἱ γυμνικὸν, αὐτοῦ καλεῖσθαι
τος, ἐπιτελεῖν. “

Ταῦτα μὲν πάντα οἱ κατὰπερθε τῶν ἐλέων οἰκόντες 92
Αἰγύπτιοι νομίζουσι. οἱ δὲ δὴ ἐν τοῖσι ἔλεσι κατοικημέ-
νοι, τοῖσι μὲν αὐτοῖσι νόμοισι χρεῶνται τοῖσι καὶ ἄλλοι
Αἰγύπτιοι· καὶ τὰ ἄλλα, καὶ γυναικὶ μὴ ἕκαστος
5 αὐτέων συνοικέει, κατὰπερ Ἕλληνες. Ἀτὰρ πρὸς εὐτε-
λήν τῶν σιτίων τάδε σφι ἄλλα ἐξεύρηται. ἔπεαν πλή-
ρης γένηται ὁ ποταμὸς, καὶ τὰ πεδία πελαγίσῃ, Φύε-
ται ἐν τῷ ὕδατι κρήνα πολλά, τὰ Αἰγύπτιοι καλεῖσθαι
λωτόν· ταῦτα ἔπεαν δρέψωσι, αὐαίνουσι πρὸς ἥλιον
10 καὶ ἔπειτα τὸ ἐκ τοῦ μέσου τοῦ λωτοῦ, τῇ μήκῃ
εὖν ἐμφορὲς, πτίσαντες, ποιεῦνται ἐξ αὐτοῦ ἄρτους
ὀπτους πυρί. ἔστι δὲ καὶ ἡ ρίζα τοῦ λωτοῦ τούτου ἐδώ-

to Chemmios nomine, quod ei mater indicasset.
Huic igitur se ludos gymnicos celebrare, ipsius
iussu.

(92.) Istis quae exposui institutis utuntur ii Aegyptii, qui supra paludes habitant. Qui vero *paludes incolunt*, eisdem quidem utuntur quibus reliqui Aegyptii, quum aliis in rebus, tum quod non nisi unam quisque uxorem in matrimonio habet, quemadmodum Graeci. Caeterum ad victus facilitatem alia haec ab iis inventa sunt. Postquam auctus est fluvius, camposque inundavit, nascuntur in aqua lilia multa, quae ab Aegyptiis *lotus* vocantur. Haec ubi demcessuerunt, siccant ad solem: deinde, quod in loto intus est, papaveri simile, id pinsunt, panesque ex eo coquunt. Est vero etiam radix huius loti esculenta, dulcis admodum, rotunda, magnitudine

δίμη, καὶ ἐγγλύσσει ἐπιεικέως, ἐὼν στρογγύλον, μέ-
 γας κατὰ μήλον. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλα κρίνεα ῥόδοις
 ἐμφορέα, ἐν τῷ ποταμῷ γινόμενα καὶ ταῦτα· ἐξ ὧν 15
 ὁ καρπὸς ἐν ἄλλῃ κάλυκι παραφυομένη ἐκ τῆς ῥίζης
 γίνεται, κηρίῳ σφηκῶν ἰδέην ὁμοιότατον. ἐν τούτῳ τρα-
 κτὰ ὅσον τε πυρὴν ἐλαίης ἐγγίνεται συχνά. τρώγεται
 δὲ καὶ αἰπαλά ταῦτα καὶ αὐα. Τὴν δὲ βύβλον τὴν
 ἐπέτειον γινομένην, ἐπεὰν ἀνασπάσῃσι ἐκ τῶν ἐλέων, 20
 τὰ μὲν ἄνω αὐτῆς ἀποτάμνοντες, ἐς ἄλλο τι τράπουσι·
 τὸ δὲ κάτω λελειμμένον ὅσον τε ἐπὶ πῆχυν, τρώγουσι,
 καὶ πωλέουσι. οἱ δὲ αὖ καὶ κάρτα βούλονται χρηστῇ
 τῇ βύβλῳ χρᾶσθαι, ἐν κλιβάνῳ διαφανεί πνίξαντες,
 οὕτω τρώγουσι. Οἱ δὲ τινες αὐτῶν ζῶσι ἀπὸ τῶν ἰχθύων 25
 μούρων· τοὺς ἐπεὰν λάβωσι, καὶ ἐξέλωσι τὴν κοιλίην,
 αὐαίνουσι πρὸς ἥλιον, καὶ ἔπειτα αὐτοὺς ἐόντας σιτέονται.

mali. Sunt et alia lilia, rosis similia, quae et ipsa in
 flumine nascuntur: quorum fructus in alio calice in-
 est, ex radice adnato, specie favo vesparum similli-
 ma; in quo insunt (baccae sive grana) esculenta
 permulta, magnitudine nuclei olivae, quae vel tene-
 ra comeduntur, vel siccata. Porro *Byblum*, (id est,
Papyrus) quae quotannis in paludibus nascitur,
 postquam extraxerunt, superiora abscindunt, in alios-
 que usus convertunt; quod vero inferius relinquitur
 ad cubiti longitudinem, id partim manducant, par-
 tim vendunt. Qui vero delicata admodum byblo vo-
 lunt uti, hi eam in ardente furno torrefactam man-
 ducant. Nonnulli vero nonnisi *piscibus* vitam su-
 stentant, quibus capiendis dant operam: hi post-
 quam captos exenterarunt, ad solem eos siccant, et
 ita siccatos comedunt.

Οἱ δὲ ἰχθύες οἱ ἀγελαῖοι, ἐν μὲν τοῖσι ποταμοῖσι 93
οὐ μάλα γίνονται· τρεφόμενοι δὲ ἐν τῇσι λίμνῃσι, τὰ
δε ποιεῦσι. ἐπεὰν σφραγίσῃ οἱστρὸς κυίσκασθαι, ἀγ-
ληδὸν ἐκπλώουσι εἰς τὴν θάλασσαν. ἡγέονται δὲ οἱ ἐρ-
5 σενες, ἀπορραίνοντες τοῦ θοροῦ· αἱ δὲ, ἐπόμεναι ἀνα-
κάπτουσι, καὶ ἐξ αὐτοῦ κυίσκονται. ἐπεὰν δὲ πλήρεις
γίνωνται ἐν τῇ θαλάσῃ, ἀναπλώουσι ὀπίσω εἰς ἡδεα-
τὰ ἐωυτῶν ἕκαστοι. ἡγέονται μέντοι γε οὐκέτι οἱ αὐ-
τοὶ, ἀλλὰ τῶν θηλέων γίνεται ἡ ἡγεμονίη. ἡγεύμεναι
10 δὲ ἀγελῶν, ποιεῦσι οἷόν περ ἐποίουν οἱ ἔρσενες· τῶν
γὰρ ὠῶν ἀπορραίνουσι κατ' ὀλίγους τῶν κέγχρων, οἱ
δὲ ἔρσενες καταπίνουσι ἐπόμενοι. εἰσὶ δὲ οἱ κέγχροι
οὔτοι, ἰχθύες. ἐκ δὲ τῶν περιγινομένων καὶ μὴ κατε-
πινομένων κέγχρων οἱ τρεφόμενοι ἰχθύες γίνονται. οἱ δ'
15 ἂν αὐτέων ἀλῶσι ἐκπλώνοντες εἰς θάλασσαν, φαίνονται

*(93.) *Gregales pisces* in fluminibus non fere gi-
gnuntur; sed, postquam in stagnis enutriti sunt, fa-
ciunt haec quae dicam. Ubi incessit eos gignendi li-
bido, gregatim enatant in mare. Gregem ducunt
mares, genituram spargentes: sequuntur foeminae,
quae illam deglutiant, atque inde concipiunt. Post-
quam gravidae factae sunt in mari, retro natant in
suos quodque genus sedes. Tum vero non iam ma-
res praeceunt, sed foeminae ducunt gregem: quae
dum praeceunt, similiter faciunt atque antea mares
fecerant; spargunt paulatim ovorum grana, sequun-
turque mares illa deglutientes. Sunt autem grana
ista, pisces: et ex reliquis granis, quae non sunt de-
glutita, existunt pisces qui deinde enutrientur. Qui
ex gregibus illis, quum in mare enatant, capiuntur

τετραμμένοι τὰ ἐπ' ἀριστερὰ τῶν κεφαλῶν οἱ δ' ἂν ὀπίσω ἀναπλώνοντες, τὰ ἐπὶ δεξιὰ τετρίφονται. πάσχουσι δὲ ταῦτα διὰ τὸδε. ἐχόμενοι τῆς γῆς ἐπ' ἀριστερὰ καταπλώουσι εἰς θάλασσαν· καὶ ἀναπλώνοντες ὀπίσω, τῆς αὐτῆς ἀντέχονται, ἐγχρημπτόμενοι καὶ 20 ψαύοντες ὡς μάλιστα, ἵνα δὴ μὴ αἰμάστοιεν τῆς ὁδοῦ διὰ τὸν ῥόον. Ἐπεὰν δὲ πληθύνεσθαι ἄρχηται ὁ Νεῖλος, τὰ τε κοῖλα τῆς γῆς, καὶ τὰ τέλματα, τὰ παρὰ τὸν ποταμὸν, πρῶτα ἄρχεται πίμπλασθαι, διηθέοντος τοῦ ὕδατος ἐκ τοῦ ποταμοῦ· καὶ αὐτίκα τε πλέα γίνεται 25 ταῦτα, καὶ παραχρῆμα ἰχθύων σμικρῶν πίμπλαται πάντα. κόθεν δὲ οἶκός αὐτοὺς γίνεσθαι, ἐγὼ μοι δοκέω κατανοεῖν τοῦτο. τοῦ προτέρου ἔτεος ἐπεὰν ἀπολίπη ὁ Νεῖλος, οἱ ἰχθύες ἐντεκόντες ὡς εἰς τὴν ἰλὺν, ἅμα τῷ ἐσχάτῳ ὕδατι ἀπαλλάσσονται· ἐπεὰν δὲ περιελθόντες 30

pisces, horum capita a laevo latere adtrita reperiuntur; qui in renatando capiuntur, dextrum latus adtritum habent. Accidit hoc autem illis hac de caussâ. Quum in mare enatant, presse legunt terram a parte sinistrâ: ubi retro natant, rursus ad eandem sese adplicant, illamque adtingunt quam proxime possunt, ne a viâ aberrant propter fluminis cursum. Quando vero augeri incipit Nilus, tum cava terrae loca et lacunae fluvio vicinae primum incipiunt repleri, percolante aqua ex flumine: et prout illa loca implentur, continuo minutis pisciculis plena sunt omnia. Hi pisciculi si unde oriantur quaeris, videor mihi equidem verisimillimam hanc caussam intellexisse. Superiore anno, postquam deficere coepit Nilus, pisces ova in limum deposuerunt, et simul cum po-

τοῦ χρόνου πάλιν ἐπέλθῃ τὸ ὕδωρ, ἐκ τῶν ὠῶν τούτων παραυτίκα γίνονται οἱ ἰχθύες. καὶ περὶ μὲν τοὺς ἰχθύς οὕτω ἔχει.

Ἀλείφατι δὲ χρέωνται Αἰγυπτίῳν οἱ περὶ τὰ ἔλαια 94
οἰκέοντες, ἀπὸ τῶν σιλλικυπρίων τοῦ καρποῦ, τὸ κα-
λεῦσι μὲν Αἰγύπτιοι κίκι· ποιεῦσι δὲ ὧδε. παρὰ τὰ
χεῖλεα τῶν τε ποταμῶν καὶ τῶν λιμνέων σπείρουσι τὰ
5 σιλλικύπρια ταῦτα, τὰ ἐν Ἑλλήσι αὐτόματα ἄγρια
φύεται. ταῦτα ἐν τῇ Αἰγύπτῳ σπειρόμενα, καρπὸν
φέρει πολλὸν μὲν, δυσώδεα δέ. τοῦτον ἐπεὰν συλλέ-
ξωνται, οἱ μὲν κόψαντες ἀπιπούσι· οἱ δὲ καὶ Φρύξαν-
τες ἀπέψουσι, καὶ τὸ ἀπορρέον ἀπ' αὐτοῦ συγκομί-
10 ζονται. ἔστι δὲ πῖον, καὶ οὐδὲν ἥσσον τοῦ ἐλαίου τῷ
λύχνῳ προσήνές· ὁδμὴν δὲ βαρέαν παρέχεται. Πρὸς 95
δὲ τοὺς κώνωπας, ἀφθόγους ἔοντας, τάδε σφί ἐστι με-

stremâ aquâ abierunt: nunc, quando tempore circ-
cumacto redit aqua, ex ovis istis protinus hi pisciculi
nascuntur. Et circa *pisces* quidem ita se res habet.

(94.) *Oleo* utuntur hi ex Aegyptiis qui circa pa-
ludes habitant, ex fructu sillicypriorum, quod *Kiki*
vocant Aegyptii, parantque in hunc modum. Ad flu-
minum et stagnorum ripas serunt haec sillicypria,
quae apud Graecos sponte nascuntur. Haec in Aegy-
pto sata, fructum ferunt magnâ copiâ, sed graveo-
lentum. Hunc illi colligunt, et contusum expriment;
nonnulli etiam tostum excoquant, et quod defluit
colligunt. Est autem pingue, et lucernae non minus
commodum quam olivarium oleum; sed gravem spar-
git odorem. (95.) Adversus *culices*, quorum ma-
gna vis est, hoc utuntur invento. Qui regionēs palu-

μηχανημένα. τοὺς μὲν τὰ ἄνω τῶν ἐλέων οἰκέοντας οἱ
 πύργοι ὠφελέουσι, ἐς οὓς ἀναβαίνοντες κοιμούνται· οἱ
 γὰρ κῶνωπες ὑπὸ τῶν ἀνέμων οὐκ οἰοί τε εἰσι ὑψοῦ 5
 πέτεσθαι. τοῖσι δὲ περὶ τὰ ἔλα οἰκέουσι τὰδε ἀντὶ τῶν
 πύργων ἄλλα μεμηχάνηται. πᾶς ἀνὴρ αὐτέων ἀμφί-
 βληστον ἔκτηται, τῷ τῆς μὲν ἡμέρης ἰχθύς ἀγρεύει,
 τὴν δὲ νύκτα αὐτῷ χροᾶται ἐν τῇ ἀναπαύεται κοίτῃ·
 περὶ ταύτην ἴσῃσι τὸ ἀμφίβληστον, καὶ ἔπειτα ἐνδύς, 10
 ὑπ' αὐτῷ καθεύδει. οἱ δὲ κῶνωπες, ἣν μὲν ἐν ἱματίῳ
 ἐνελιζάμενος εὐδῇ ἢ σινδόνι, διὰ τούτων δάκνουσι· διὰ δὲ
 τοῦ δικτύου οὐδὲ πειρῶνται ἀρχήν.

- 96 Τὰ δὲ δὴ πλοῖα σφι, τοῖσι φορτηγέουσι, ἔστι ἐκ
 τῆς ἀκάνθης ποιούμενα· τῆς ἢ μορφῇ μὲν ἔστι ὁμοιοτά-
 τη τῷ Κυρηναίῳ λατῷ, τὸ δὲ δάκρυν κόμμι ἐστί. ἐκ
 ταύτης ὧν τῆς ἀκάνθης κοψάμενοι ξύλα ὅσον τε διπλή-

dibus superiores incolunt, hos iuvant turres, in quas
 dormituri adscendunt; nam a ventis prohibentur cu-
 lices altius volare. Qui vero circa paludes habitant,
 hi turrium loco hac ratione sese muniunt. Quilibet
 vir rete possidet, quo per diem pisces venatur, noctu
 autem eodem utitur in cubili ubi quiescit: lecto cir-
 cumponit rete; deinde subrepens, sub illo dormit.
 Culices enim, si quis pallio aut sindoni involutus
 cubitum ivit, per haec vestimenta eum mordent; per
 rete vero ne conantur quidem omnino.

(96.) *Naves* illorum onerariae ex *spina arbore*
confectae sunt, cuius species simillima loto Cyre-
 naico, lacryma autem gummi est. Ex hac igitur spi-
 na cadunt ligna fere bicubitalia, quae laterum in
 morem componunt, ex eisque naves fabricantur tali

- 5 χεα. πληνθήδον συντιβείσι, ναυπηγούμενοι τρέπον τοιάδε.
 περὶ γόμφους πυκνοὺς καὶ μακροὺς περιέχοντι τὰ δι-
 πήχεα ξύλα· ἐπεὶ δὲ τῷ τρόπῳ τούτῳ ναυπηγῆσαν-
 ται, ζυγὰ ἐπιπολῆς τέμνουσι αὐτὰν· νομέῃσι δὲ εὐθὲν
 χρέωνται, ἴσμεν δὲ τὰς ἀρμονίας ἐν ᾗ ἐπάκτωσαν
 10 τῇ βύβλῳ· πηδάλιον δὲ ἐν ποιεῦνται, καὶ τοῦτο διὰ
 τῆς τρέπιος διαβύνεται· ἰστῷ δὲ ἀκανίνῳ χρέωνται,
 ἰστίοισι δὲ βυβλίνοισι. ταῦτα τὰ πλεῖστα ἀνά μὲν τὸν
 ποταμὸν οὐ δύνανται πλέειν, ἢ μὴ λαμπρὸς ἀνεμὸς
 ἐπέχῃ, ἐκ γῆς δὲ παρέλκεται. κατὰ ῥέον δὲ κομίζεται
 15 ᾧδὲ ἔστι ἐκ μυρίκης πεποιημένη θύρη, κατερραμμένη
 ῥίπτει καλάμων, καὶ λίθος τετραμήνος διτάλαντος μά-
 λιστά κη σταθμόν· τούτων τὴν μὲν θύρην, δεδεμένην
 κάλῳ, ἐμπροσθε τοῦ πλοίου ἀπείε ἐπιφέρεισθαι, τὸν

modo. Bicubitalia illa ligna circum frequentes prae-
 longosque clavos ligneos circumnectunt, illisque ita
 compactis tigna transversa superne intendunt. Costis
 vero non utuntur, commissuras autem intus byblo
 obturant. Gubernaculum unum faciunt, et hoc per
 carinam traiciunt. Malo utuntur ex spinâ arbore,
 velis ex papyro. Haec navigia adverso flumine, nisi
 secundus ventus, isque satis validus, obtineat, na-
 vigare non possunt, sed ex terra iuxta ripam tra-
 huntur. Secundo vero flumine deferuntur hoc modo.
 Tabula sive crates oblonga est ianuae formâ, ex my-
 ricâ frutice [*tamaricen* latine vocant] confecta, et
 vimine ex arundinibus consuta; tum lapis perfora-
 tus, duorum fere talentorum pondere. Ianuam illam,
 fune religatam, in fluvium demittit nauta, ut ante
 navem secundo flumine deferatur; lapidem vero ex

Herod. T. I. P. I.

A 2

δὲ λίθον ἄλλω κάλῳ ὅπισθε. ἡ μὲν δὲ Θύρη, τοῦ ῥόου ἐμπίπτοντος, χωρεῖ ταχέως, καὶ ἔλκει τὴν βάρην· 20 (τοῦτο γὰρ δὴ οὐνομά ἐστι τοῖσι πλοίοισι τούτοις) ὁ δὲ λίθος ὅπισθεν ἐπελκόμενος, καὶ ἑὼν ἐν βυσσῶ, καθιβύνει τὸν πλῆον. ἔστι δὲ σφι τὰ πλοῖα ταῦτα πλήθει πολλὰ, καὶ ἄγει ἑνία πολλὰς χιλιάδας ταλάντων.

97 Ἐπεὶ δὲ ἐπέλθῃ ὁ Νεῖλος τὴν χώραν, αἱ πόλεις μῦναι φαίνονται ὑπερέχουσαι, μάλιστα κη ἐμφερέες τῇσι ἐν τῷ Αἰγαίῳ πόντῳ νήσοισι. τὰ μὲν γὰρ ἄλλα τῆς Αἰγύπτου, πέλαγος γίνεται· αἱ δὲ πόλεις μῦναι ὑπερέχουσι. πορῶμεύονται ἂν, ἐπεὶ τούτο γένηται, οὐκέτι 5 κατὰ τὰ ρέεθρα τοῦ ποταμοῦ, ἀλλὰ διὰ μέσου τοῦ πεδίου. ἐς μὲν γὰρ Μέμφιν ἐκ Ναυκρατίος ἀναπλώνοντι, παρ' αὐτὰς τὰς πυραμίδας γίνεται ὁ πλῆος· ἔστι δὲ οὐκ οὗτος, ἀλλὰ παρὰ τὸ ὄξυ τοῦ Δέλτα, καὶ παρὰ

alio fune a posticâ parte demittit. Itaque ianua, incidente aquae impetu, celeriter progreditur, et trahit *barin*; (hoc enim his navigiis nomen est:) lapis vero, dum a tergo trahitur, et in fundo est, dirigit cursum. Habent Aegyptii navigiorum horum ingentem multitudinem, vehuntque illarum nonnulla multa millia talentorum. (97.) Postquam vero terram Nilus inundavit, sola oppida conspiciuntur ex aquis eminentia, insulis Aegei maris admodum similia. Reliqua enim omnis Aegyptus tunc pelagus est, solaque oppida eminent. Hoc ubi fit, non iam per fluvii alveos navigant, sed medios per campos. Nam, qui Naucrati Memphin profisciscitur, is praeter ipsas pyramides navigat; quum alioquin non hac sit iter, sed praeter apicem τοῦ Delta et iuxta Cercasorum op-

10 Κερκασῶρον πόλιν. ἐς δὲ Ναύκρατιν ἀπὸ θαλάσσης
καὶ Κανώβου διὰ πεδίου πλέων, ἥξεις κατ' Ἀνθυλλάν
τε πόλιν, καὶ τὴν Ἀρχάνδρου καλουμένην. Τούτέων 98
δὲ ἡ μὲν Ἀνθυλλα, εὖσθα λογίμη πόλις, ἐς ὑποδή-
ματα ἐξαιρετος δίδεται τοῦ αἰεὶ βασιλεύοντος Αἰγύ-
πτου τῇ γυναικί. τοῦτο δὲ γίνεται, ἐξ ὅσπου ὑπὸ Πέρ-
5 σῆσι ἐστὶ Αἴγυπτος. ἡ δὲ ἐτέρη πόλις δοκέει μοι τὸ οὖ-
νομα ἔχειν ἀπὸ τοῦ Δαναοῦ γαμβροῦ, Ἀρχάνδρου τοῦ
Φθίου, τοῦ Ἀχαιοῦ· καλέεταί γάρ δὴ Ἀρχάνδρου πό-
λις. εἴη δ' αὖ καὶ ἄλλος τις Ἀρχανδρος· οὐ μέντοι γὰρ
Αἰγύπτιον τὸ οὖνομα.

ΜΕΧΡΙ μὲν τούτου, ὅψις τε ἐμῇ, καὶ γνώμη, 99
καὶ ἱστορίῃ ταῦτα λέγουσά ἐστι. τὸ δὲ ἀπὸ τοῦδε, Αἰ-
γυπτίους ἔρχομαι λόγους ἐρέων, κατὰ τὰ ἤκουον. προσέ-

pidum: et Canobo e mari Naucratin tendens, per
campos navigas, iuxtaque Anthyllam et Archandro-
polin praeterveheris. (98.) *Anthylla*, quam modo
nominavi, nobile oppidum, singulariter adtributa
semper est uxori regis qui in Aegypto regnat, ex
cuius reditibus illa sibi comparet calceamenta: idque
ita obtinet, ex quo sub Persarum imperio Aegyptus
est. Alterum, quod dixi, oppidum videtur ab Archan-
dro Phthio nomen accepisse, Achaei filio, Danae ge-
nero; quare etiam *Archandri oppidum* nominatur.
Fuerit quidem fortasse etiam alius Archander: at Ae-
gyptium certe nomen non est.

(99.) Hactenus ea dixi, quae partim ipse vidi,
partim quae equidem sentio, partim quae sciscitan-
do cognovi. Accedo nunc ad exponendas *Aegyptio-
rum historias, resque gestas, quemadmodum nar-*

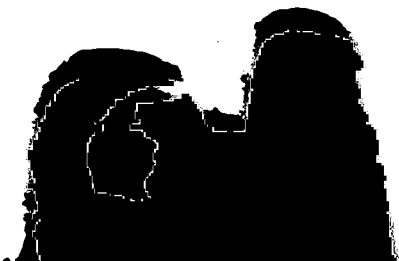

σται δὲ αὐτοῖσι τι καὶ τῆς ἐμῆς οὔσης. Τὸν ΜῆΝΑ, τὸν πρῶτον βασιλεύσαντα Αἰγύπτου, οἱ ἱεεὶς ἔλεγον. 5 τοῦτο μὲν, ἀπογεφυρῶσαι καὶ τὴν Μέμφιν. τὸν γὰρ ποταμὸν πάντα ῥέειν παρὰ τὸ ὄρος τὸ ψάμμινον πρὸς Λιβύης· τὸν δὲ Μῆνα ἀνωθεν, ὅσον τε ἑκατὸν σταδίους ἀπὸ Μέμφιος, τὸν πρὸς μεσαμβρίας ἀγκῶνα προσχώσαντα, τὸ μὲν ἀσχαῖον ῥέεθρον ἀποξηράναι, τὸν δὲ πο- 10 ταμὸν ὀχετεῦσαι, τὸ μέσον τῶν οὐρέων ῥέειν. ἔτι δὲ καὶ νῦν ὑπὸ Περσέων ὁ ἀγκὼν οὗτος τοῦ Νείλου, ὃς ἀπερογμένος ῥέει, ἐν Φυλακῇσι μεγάλῃσι ἔχεται, φρασ- σόμενος ἀνὰ πᾶν ἔτος. εἰ γὰρ ἐβελήσει ῥήξας ὑπερβῆ- 15 ναι ὁ ποταμὸς ταύτῃ, κίνδυνος πάσῃ Μέμφει κατα- κλυσθῆναι ἐστὶ. ὥς δὲ τῷ Μῆνι τούτῳ τῷ πρώτῳ γε-

ratas audiui; quibus tamen nonnulla etiam, quae ipse meis oculis vidi, adiiciam. ΜΕΝΕΝ illum, qui primus in Aegypto regnavit, quum alia fecisse, aiebant sacerdotes, tum hoc primum, quod Memphin iactis aggeribus a Nili inundatione secluserit. Olim enim fluvium iuxta ipsum montem arena obsitum a parte Libyae fluxisse; Menen vero superne, centum fere stadia a Memphi, Nili brachium illud, quod meridiem versus tendebat, humo adgesta complecse; atque ita, exsiccato prisco alveo, alium duxisse, qui inter montes medius interfueret. Atque etiam nunc Persae brachium illud, quod nunc fluit ab altero seclusum, magna cura observant, et quotannis eum (eo loco, ubi a vetere alveo deflexit) adgesta humo muniunt; quoniam, si eo loci perumpens fluvius exundaret, timendum foret ne universa Memphis inundaretur. Deinde vero eundem Menen, primum

- νομένῳ βασιλείῃ χέρσον γεγονέναι τὸ ἀπεργμένον, τοῦτο μὲν, ἐν αὐτῷ πόλιν κτίσαι ταύτην, ἣτις νῦν Μέμφις καλεῖται· ἔστι γὰρ καὶ ἡ Μέμφις ἐν τῷ στενωῷ τῆς
- 20 Αἰγύπτου· ἔξωθεν δὲ αὐτῆς περιουῖσαι λίμνην ἐκ τοῦ ποταμοῦ πρὸς βορέην τε καὶ πρὸς ἐσπέρην· τὸ γὰρ πρὸς τὴν ἡῶ αὐτὸς ὁ Νεῖλος ἀπέργει. τοῦτο δὲ, τοῦ Ἡφαιστου τὸ ἱὸν ἰδρῦσασθαι ἐν αὐτῇ, ἐὼν μέγα τε καὶ ἀξιαπληγτότατον. Μετὰ δὲ τοῦτον, κατέλεγον οἱ ἱερεῖς 100 ἐκ βύβλου ἄλλων βασιλῶν τριηκοσίων τε καὶ τριήκοντα οὐνόματα. ἐν τῇ αὐτῇ γενεῇσι ἀνθρώπων, ὀκτακαίδεκα μὲν Αἰθίοπες ἦσαν, μίῃ δὲ γυνὴ ἐπιχωρὶς· οἱ δὲ ἄλλοι, ἄνδρες Αἰγύπτιοι. τῇ δὲ γυναικὶ οὐνομα ἦν ἡ τις ἐβασίλευσε, τόπερ τῇ Βαβυλωνίῃ, Νίτωκρις. τὴν ἄλεγον τιμωρέουσαν ἀδελφεῶν, τὸν Αἰγύπτιον βα-

Aegypti regem, aiunt, postquam regionem circa Memphin in sicco posuisset, in eadem regione urbem hanc, quae nunc *Memphis* vocatur, condidisse: (est enim Memphis etiam in angusta Aegypti parte:) extra illam vero circumfódisse lacum ex fluvio versus septentrionem et versus occidentem, nam versus orientem ipse Nilus eam praestringit. Porro eundem in ipsa urbe Vulcani templum, quod magnum ibi et memorabile est, statuisset. (100.) Post hunc ex libro recensuerunt mihi sacerdotes regum trecentorum et triginta nomina. In tot generationibus hominum octodecim Aethiopes erant, et una mulier indigena. Mulieri, quae in Aegypto regnavit, idem nomen fuit atque Babyloniae, *Nitocris*. Hanc memorent ultimam esse fratrem, quem Aegyptii, quum apud eos regnasset, occiderant, post eiusque cadem

σιλεύοντα σφέων ἀπέκτειναν· ἀποκτείναντες δὲ, οὕτω
 ἐκείνη ἀπέδωκεν τὴν βασιλείην· τούτῳ τιμαρτέουσιν, πολ-
 λούς Αἰγυπτίων διαφθεῖραι δόλω. ποιησαμένη γάρ μιν 10
 οἴκημα περίμηκες, ὑπόγαιον, καινοῦν τῷ λόγῳ, νόον
 δὲ ἄλλα μηχανᾶσθαι. καλέσασαν δὲ μιν Αἰγυπτίων,
 τοὺς μάλιστα μεταίτιους τοῦ Φόνου ᾗδεε, πολλοὺς
 ἐστιάειν· δαινυμένοισι δὲ ἐπείναι τὸν ποταμὸν δι' αὐλῶ-
 νος κρυπτοῦ μεγάλου. ταύτης μὲν περὶ τοσαῦτα ἔλε- 15
 γον. πλὴν ὅτι αὐτὴν μιν, ὡς τοῦτο ἐξέσγαστο, ρίψαι
 ἐς οἴκημα σποδοῦ πλέον, ὅπως ἀτιμώρητος γένηται.
 101 Τῶν δὲ ἄλλων βασιλέων, οὐ γὰρ ἔλεγον οὐδεμίαν ἔρ-
 γων ἀπόδεξι, κατ' οὐδὲν εἶναι λαμπρότητος, πλὴν ἐνὸς
 τοῦ ἐσχάτου αὐτῶν Μοίριος. τοῦτον δὲ ἀποδέξασθαι
 μνημόσυνα, τοῦ Ἡφαίστου τὰ πρὸς βοῶν ἄνεμον τε-

regnum ipsi tradiderant: huius ulciscendi caussa mul-
 tos Aegyptios dolo interfecisse. Fecisse scilicet con-
 clave praelongum subterraneum, novum quiddam
 se moliri dicentem, animo autem aliud cogitantem.
 Tum Aegyptiorum magnum numerum, quos caedis
 maxime auctores fuisse noverat, ad coenam voca-
 tos, epulo ibidem excepisse; inter coenandum vero
 fluvium in conclave immisisse per occultum ingen-
 tem canalem. De hac igitur haec memorarunt, istud
 adiicientes, post id factum reginam se ipsam in
 conclave cineribus repletum coniecisse, quo vindic-
 tam effugeret. (101.) Reliquorum regum nullum
 vel opus memorabile reliquisse dixerunt, vel re ulla
 insignem fuisse, praeter postremum eorum, *Μοε-
 ρίν*. Hunc memorabilia edidisse opera, propylaea
 ad Vulcani templum, septentrionem spectantia; la-

5 τραμμένα προπύλαια· λίμνην τε ορύξαι, τῆς ἡ περί-
δος ὅσων ἐστὶ σταδίων ὕστερον δηλώσω· πυραμίδας τε
ἐν αὐτῇ οἰκοδομῆσαι, τῶν τοῦ μεγάλους πέρι, ὁμοῦ αὐ-
τῇ τῇ λίμνῃ ἐπιμνήσομαι. τοῦτον μὲν τσαῦτα ἀποδέ-
ξασθαι· τῶν δὲ οὐδὲνα ἄλλων οὐδέν.

Παραμεινόμενος ὦν τούτους, τοῦ ἐπὶ τούτοις γεν- 102
μένου βασιλέως, τῷ οὐνομα ἦν Σέσωστρις, τούτου
μνήμην ποιήσομαι. τὸν ἔλεγον οἱ ἱεῖες πρῶτον μὲν πλαιοί-
σι μακροῖσι ὀρμηθέντα ἐκ τοῦ Ἀραβίου κόλπου, τοὺς
5 παρὰ τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν κατοικημένους καταστρέ-
φειν· ἐς ὃ πλεοντά μιν πρόσω, ἀπικέσθαι ἐς θά-
λασσαν οὐκέτι πλωτὴν ὑπὸ βραχέων. ἐνθεῦτεν δὲ ὡς
ὀπίσω ἀπίκητο ἐς Αἴγυπτον, κατὰ τῶν ἱεῶν τὴν Φά-
τιν, στρατὴν πολλὴν λαβὼν ἤλαυνε διὰ τῆς ἡπείρου.
10 πᾶν ἔθνος τὸ ἐμποδὼν καταστρεφόμενος. ὁτέοις μὲν

cumque effodisse, cuius quantus sit circuitus, dein-
de exponam; pyramidesque in eo exstruxisse, qua-
rum de magnitudine simul cum ipso lacu faciam
mentionem. Hunc igitur ista edidisse opera; reliquo-
rum autem nullum quidquam.

(102.) Igitur hos omittens, alium memorabo, qui
post illos regnavit, cui nomen *Sesostris* fuit. Hunc
dixere sacerdotes primum navibus longis ex Arabico
sinu profectum, adcolas Erythraei maris subegisse;
donec, quum ulterius esset navigaturus, in mare per-
venisset quod propter brevia non amplius potuerit
navigari. Inde in Aegyptum reversus, ut narrant sa-
cerdotes, ingentem contractum exercitum per con-
tinentem duxit, omnesque quos adiit populos armis
subegit. Quod si quos offendisset fortes populos, et

νυν αὐτῶν ἀλκίμοισι ἐνετύγχανε, καὶ δεινῶς γλιχα-
 μένοισι περὶ τῆς ἐλευθερίας, τούτοις μὲν στήλας ἐτίθη-
 ἐς τὰς χώρας, διὰ γραμμάτων λεγούσας τὸ τε ἑω-
 τοῦ οὐνομα καὶ τῆς πατρὸς, καὶ ὡς δυνάμει τῇ ἑωτοῦ
 κατεστρέψατο σφέας. ὅτεων δὲ ἀμαχητὶ καὶ εὔπε- 15
 τέως παρέλαβε τὰς πόλεις, τούτοις δὲ ἐνέγραφε ἐν
 τῇσι στήλῃσι κατὰ ταῦτα καὶ τοῖσι ἀνδρηϊόισι τῶν
 ἐθνῶν γενομένοισι· καὶ δὴ καὶ αἰδοῖα γυναικὸς προσ-
 εἴγραφε, δῆλα βουλόμενος ποιέειν ὡς εἶσαν ἀνάγκη-
 103 δεσ. Ταῦτα δὲ ποιέων, διεξῆγε τὴν ἡπειρὸν· ἐς ὃ ἐκ
 τῆς Ἀσίας ἐς τὴν Εὐρώπην διαβάς, τοὺς τε Σκυθὰς
 κατεστρέψατο καὶ τοὺς Θρήκας. ἐς τούτους δὲ μοι
 δοκεῖ καὶ προσώτατα ἀπικέσθαι ὁ Αἰγύπτιος στρα-
 τός· ἐν μὲν γὰρ τῇ τούτων χώρῃ φαίνονται σταθεῖσαι 5
 αἱ στήλαι· τὸ δὲ προσωτέρω τούτων, οὐκέτι. ἐνθεῦτε
 δὲ ἐπιστρέψας ὀπίσω ἦγε· καὶ ἐπεὶ τε ἐγένετο ἐπὶ Φά-

libertatis vehementer studiosos, in horum terris co-
 lumnas erigebat, quarum inscriptio declarabat quum
 regis nomen atque patriam, tum hos vi ab ipso es-
 se subactos. Quorum vero oppida citra pugnam et
 facile cepisset, in horum columnis eadem quidem,
 quae in fortium virorum columnis, inscribebat; in-
 super vero pudenda insculpi iussit muliebria, mol-
 les eos esse atque ignavos significans. (103.) Haec
 igitur faciens continentem obiit, donec ex Asia in
 Europam transgressus, Scythas subegit et Thraeces.
 Hi, ut mihi videtur, extremi fuerunt, ad quos per-
 venerit Aegyptius exercitus: nam in horum terrâ con-
 spiciuntur columnae ab illo erectae, non vero ulte-
 rius. Indè converso itinere domum repetiit: sed ubi

σι ποταμῷ, οὐκ ἔχω τὸ ἐνθεῦτεν ἀτρεκέως εἰπεῖν, εἴτε αὐτὸς ὁ βασιλεὺς Σέσωστρις ἀποδασάμενος τῆς ἐων-
 10 τοῦ στρατῆς μῦθον ὅσον δὴ, αὐτοῦ κατέλυπε τῆς χώ-
 ρης οἰκήτορας· εἴτε τῶν τινὲς στρατιωτῶν τῇ πλάνῃ αὐτοῦ
 ἀχθὲς θέντες, περὶ Φάσιν ποταμὸν κατέμειναν. Φαί- 104
 νονται μὲν γὰρ ἔόντες οἱ Κόλχοι Αἰγύπτιοι· νοήσας δὲ
 πρότερον αὐτὸς, ἢ ἀκούσας ἄλλων, λέγω. ὥς δὲ μοι
 ἐν Φροντίδι ἐγένετο, εἰρόμην ἀμφοτέρους· καὶ μᾶλλον
 5 οἱ Κόλχοι ἐμεμνέατο τῶν Αἰγυπτίων, ἢ οἱ Αἰγύπτιοι
 τῶν Κόλχων. νομίζειν δ' ἔφασαν Αἰγύπτιοι τῆς Σε-
 σώστριος στρατῆς εἶναι τοὺς Κόλχους· αὐτὸς δὲ εἴκα-
 σα τῇδε, καὶ ὅτι μελάγχροές εἰσι καὶ οὐλότριχες. καὶ
 τοῦτο μὲν ἐς οὐδὲν ἀνήκει· εἰσὶ γὰρ καὶ ἕτεροι τοιοῦτοι.
 10 ἀλλὰ τοισίδε καὶ μᾶλλον, ὅτι μῦθοι πάντων ἀνθρώ-
 πων Κόλχοι καὶ Αἰγύπτιοι καὶ Αἰθίοπες περιτάμναν-

ad Phasin fluvium fuit, haud satis certo adfirmare
 possum, ipse-ne rex Sesostris, designatam aliquam
 quantamcumque partem sui exercitus ibi reliquerit,
 an milites nonnulli, itinerum errores pertaesi, circa
 Phasin flumen remanserint. (104.) *Colchi* enim
 mihi videntur *Aegyptii* esse: idque dico, ut qui prius
 hoc ipsum mecum cogitaverim, quam ex aliis audiui.
 Quum vero curae mihi haec res esset, quaesivi ex
 utrisque: et magis *Colchi* recordabantur *Aegyptio-*
rum, quum *Aegyptii* *Colchorum*. Ego vero coniecta-
 veram partim ex hoc, quod nigro colore et crispis ca-
 pillis sint *Colchi*: quamquam hoc parum valet, quum
 et alii sint populi tales: hoc igitur potius argumen-
 to id collegeram, quod soli omnium hominum *Col-*
chi, praeter *Aegyptios* et *Aethiopes*, ab antiquissi-

ταὶ ἀπ' ἀρχῆς τὰ αἰδοῖα. Φοῖνικες δὲ καὶ Σύριοι
 ἐν τῇ Παλαιστίνῃ, καὶ αὐτοὶ ὁμολογέουσι παρ' Αἰγυπ-
 τίων μεμαθηκέναι. Σύριοι δὲ οἱ περὶ Θερμώδοντα καὶ
 Παρθένιον ποταμὸν, καὶ Μάκρωνες οἱ τούτοις ἀστυ- 15
 γεῖτονες ἔοντες, ἀπὸ Κόλχων Φασὶ νεωστὶ μεμαθηκέναι.
 οὗτοι γὰρ εἰσι οἱ περιταμνόμενοι ἀνθρώπων μῦνοι·
 καὶ οὗτοι Αἰγυπτίοις φαίνονται ποιεῦντες κατὰ τὰ αἰ-
 τὰ αὐτῶν δὲ Αἰγυπτίων καὶ Αἰθιοπῶν οὐκ ἔχω εἰπεῖν
 ὁκότεροι παρὰ τῶν ἐτέρων ἐξέμαθον· ἀρχαῖον γὰρ δὴ 20
 τι φαίνεται ἔν. ὥς δ' ἐπιμισγόμενοι Αἰγύπτῳ ἐξέμα-
 θον, μέγα μοι καὶ τόδε τεκμήριον γίνεται· Φοινίκων
 ὁκοσοὶ τῇ Ἑλλάδι ἐπιμισγόνται, οὐκέτι Αἰγυπτίους
 μιμνέσθαι κατὰ τὰ αἰδοῖα, ἀλλὰ τῶν ἐπιγινόμενων
 105 οὐ περιτάμνουσι τὰ αἰδοῖα. Φέρε νυν καὶ ἄλλο εἶπω

mis temporibus circumcidant pudenda. Nam Phoe-
 nices, et Syri Palaestinam incolentes, profitentur
 ipsi, ab Aegyptiis se hoc accepisse. Syrii vero, qui
 circa Thermodontem et Parthenium fluvium habitant,
 et Macrones, horum finitimi, a Colchis nuper se ac-
 cepisse fatentur. Hi enim sunt soli ex omnibus ho-
 minibus circumcisi; et hi manifeste Aegyptios in
 hac re imitantur. Aegyptii vero utrum ab Aethiopi-
 bus, an hi ab illis acceperint, adfirmare non pos-
 sum; perantiquum enim ritum esse adparet. Iste
 autem ex Aegyptiorum commercio hunc ritum ad-
 optasse, magnum mihi etiam documentum videtur
 hoc esse: Phoenices, qui inter Graecos vivunt, in hoc
 ritu ad pudenda pertinente non amplius imitantur
 Aegyptios, et eorum qui post nascuntur non circum-
 cidunt virilia. (105.) Age vero, etiam aliud de Col-

περὶ τῶν Κόλχων, ὡς Αἰγυπτίοισι προσφερέες εἰσὶ. λῖ-
νον μῦνοι οὗτοί τε καὶ Αἰγύπτιοι ἐργάζονται κατὰ τὰ
αὐτά. καὶ ἡ ζῆν πᾶσα καὶ ἡ γλῶσσα ἐμφορῆς ἐστὶ
5 ἀλλήλοισι. λῖνον δὲ τὸ μὲν Κολχικόν, ὑπὸ Ἑλλήνων Σαρ-
δονικὸν κέκληται· τὸ μέντοι ἀπ' Αἰγύπτου ἀπικνεύμε-
νον, καλέεται Αἰγύπτιον. Τὰς δὲ στήλας τὰς ἰσθμῶν 106
κατὰ τὰς χώρας ὁ Αἰγύπτου βασιλεὺς Σέσωστρις,
αἱ μὲν πλεῦνες οὐκέτι φαίνονται περιεοῦσαι· ἐν δὲ τῇ
Παλαιστίνῃ Συρίῃ αὐτὸς ὄρεον εἰούσας, καὶ τὰ γράμ-
5 ματα τὰ εἰρημένα ἐνέεντα, καὶ γυναῖκός αἰδέσθαι. εἰσὶ
δὲ καὶ περὶ Ἰωνίην δύο τύποι ἐν πέτρῃσι ἐγκεκαλαμμέ-
νοι τούτου τοῦ ἀνδρός, τῇ τε ἐκ τῆς Ἐφεσίους ἐς Φωκαίαν
ἐρχονται, καὶ τῇ ἐκ Σαρδίων ἐς Σμύρνην. ἐκαστέρωδι
δὲ ἀνὴρ ἐγγέγλυπται, μέγας πεμπτης σπιθαμῆς.

CV. 3 seq. ἐργάζονται κατὰ τὰ αὐτά. καὶ ἡ ζῆν etc. Probat
nonnulli codd. sic habent: ἐργάζονται. καὶ κατὰ ταῦτά καὶ
ἡ ζῆν etc.

chis commemorabo, in quo Aegyptiis similes sunt.
Linum soli hi et Aegyptii fabricantur eodem modo;
atque etiam tota vitae ratio et sermo utrorumque si-
milis est. *Linum* quidem *Colchium* a Graecis *Sar-
donium* vocatur; illud vero quod ex Aegypto adfer-
tur, *Aegyptium* nominatur. (106.) Columnarum
quas variis in regionibus posuit Aegyptius rex *Seso-
stris*, pleraeque non amplius supersunt: in Syria
vero Palaestina ipse superstites vidi, in quibus erat
praedicta inscriptio, et pudenda muliebria. Sunt
etiam in Ioniâ duae imagines huius viri saxi inscul-
ptae, altera in viâ qua Epheso Phocaeam itur, al-
tera qua Sardibus Smyrnam. Utrobique vir exscul-
ptus est, magnitudine quatuor cubitorum cum unâ

τῇ μὲν δεξιῇ χειρὶ ἔχων αἰχμὴν, τῇ δὲ ἀριστερῇ τόξα, 10
καὶ τὴν ἄλλην σκευὴν ὡσαύτως· καὶ γὰρ Αἰγυπτίῳ
καὶ Αἰθιοπίδα ἔχει· ἐκ δὲ τοῦ ὤμου ἐς τὸν ἕτερον ὤμον
διὰ τῶν στηθῶν γράμματα ἰσὰ Αἰγύπτια διήκει ἐγ-
κεκολαμμένα, λέγοντα ταῦτα· ΕΓΩ ΤΗΝΔΕ ΤΗΝ
ΧΩΡΗΝ ὩΜΟΙΣΙ ΤΟΙΣΙ ἙΜΟΙΣΙ ἘΚΤΗΣΑ 15
ΜΗΝ. ὅστις δὲ καὶ ὁκόθεν ἐστὶ, ἐνθαῦτα μὲν οὐ δηλοῖ,
ἐτέρωθι δὲ δεδήλωκε. τὰ δὲ καὶ μετεξέτεροι τῶν Θη-
σαμβίων, Μέμνος εἰκόνα εἰκάζουσί μιν εἶναι, πολὺ
τῆς ἀληθείης ἀπολελειμμένοι.

107 Τούτων δὲ τὸν Αἰγύπτιον Σέσωστριν ἀναρχώμενον,
καὶ ἀνάγοντα πολέας ἀνθρώπους τῶν ἐθνῶν τῶν τὰς χώ-
ρας κατεστρέψατο, ἔλεγον οἱ ἰσῆες, ἐπεὶ τε ἐγένετο ἀνα-
κομιζόμενος ἐν Δαφνῇσι τῇσι Πηλουσίησι, τὸν ἀδελ-
φὸν ἐαυτοῦ τῷ ἐπέτρεψε Σέσωστρις τὴν Αἴγυπτον, τοῦ 6

spithamâ, dextrâ manu hastam tenens, sinistrâ sagittas, et reliquo cultu simili; habet enim partim Aegyptiacum cultum, partim Aethiopicum: ab altero vero humero ad alterum per pectus pertinet insculpta inscriptio in hanc sententiam: *Ego hanc regiam meis humeris mihi adquisivi*. Quis vero, aut unde sit, ibi non declarat: alibi vero declaravit. Itaque istas nonnulli, qui viderunt, Memnonis coniciunt imagines esse, longe a vero aberrantes.

(107.) Hunc Aegyptium Sesostrin, dicebant sacerdotes, redeuntem, multosque homines ex gentibus subactis secum ducentem, eundem, postquam in reditu ad Daphnin Pelusiacam pervenisset, a fratre, cuius fidei Aegyptum commiserat, una cum

152, 75.

τον ἐπὶ ξείνια αὐτὸν καλέσαντα, καὶ πρὸς αὐτῷ τοὺς
 παῖδας, περιηῆσαι ἔξωθεν τὴν οἰκίην ὕλῃ περιηῆσαντα
 δέ, ὑποπρῆσαι. τὸν δὲ ὡς μαθεῖν ταῦτο, αὐτίκα συμ-
 βουλευέσθαι τῇ γυναικί· καὶ γὰρ δὴ καὶ τὴν γυναῖκα
 10 αὐτὸν ἅμα ἄγεισθαι. τὴν δὲ οἱ συμβουλευῆσαι, τῶν
 παίδων ἐόντων ἕξ, τοὺς δύο ἐπὶ τὴν πυρὴν ἐκτείναντα,
 γεφυρῶσαι τὸ καιόμενον, αὐτοὺς δ' ἐπ' ἐκείνῳ ἐπιβαί-
 νοντας ἐκσώζεσθαι. ταῦτα ποιῆσαι τὸν Σέσωστριν· καὶ
 δύο μὲν τῶν παίδων κατακαῆναι τρόπῳ τοιούτῳ· τοὺς
 δὲ λοιποὺς ἀποσώθῆναι ἅμα τῷ πατρί. Νοστήσας δὲ 108
 ὁ Σέσωστρις εἰς τὴν Αἴγυπτον, καὶ τισάμενος τὸν ἀδελ-
 φεὸν, τῷ μὲν ὁμίλῳ τὸν ἐπηγάγετο, τῶν τὰς χώρας
 κατεστρέψατο, τούτῳ μὲν τὰδε ἐχρήσατο. τοὺς τέ οἱ
 5 λίθους, τοὺς ἐπὶ τούτου τοῦ βασιλέως κομισθέντας εἰς τοῦ
 Ἥφαιστου τὸ ἱερόν, ἐόντας μεγάλῃ περιμήκειας, οὗτοι
 ἦσαν οἱ ἐλκύσαντες· καὶ τὰς διάρυχας τὰς νῦν εἰού-

liis hospitio esse exceptum: at illum circa domum,
 in qua rex erat, materiam congeri, congestamque
 iussisse incendi. Qua re animadversâ, deliberasse re-
 gem cum uxore, quippe illam comitem secum ha-
 buisse. Hanc ei suasisse, quum sex essent filii, duo-
 bus ex his super pyram extensis pontem sic in ardente
 materia faceret, quem ipsi superantes effugerent. Id
 fecisse Sesostrin, et duos filios ita igne fuisse ab-
 sumptos, reliquos vero una cum patre fugâ servatos.
 (108.) Postquam in Aegyptum advenit, poenasque
 de fratre sumsit, tum vero multitudine hominum,
 quos e terris subactis adduxerat, in hunc modum usus
 est. Lapidēs eos, qui hoc regnante ad Vulcani tem-
 plum congesti sunt, immani magnitudine, hi sunt

σας ἐν Αἰγύπτῳ πάσας οὗτοι ἀναγκαζόμενοι ἄρυσσον·
 ἐποίησαν τε οὐκ ἐκόντες Αἴγυπτον, τὸ πρὶν ἐαυθάν ἰσχυρά-
 σιμην καὶ ἀμαρτυμένην πᾶσαν, ἐνδεᾶ τούτων. ἀπὸ 10
 γὰρ τούτου τοῦ χρόνου Αἴγυπτος, εὐστα πεδιάς πᾶσα,
 ἀήπτος καὶ ἀναμάζευτος γέγονε· αἰτίαι δὲ τούτων αἱ
 διώρυχες γεγόνασι, εὐσαι πολλαὶ, καὶ παντοίους τρό-
 πους ἔχουσαι. κατετάμνε δὲ τοῦδε εἵνεκα τὴν χώραν ὁ
 βασιλεὺς· ὅσοι τῶν Αἰγυπτίων μὴ ἐπὶ τῷ ποταμῷ 15
 ἔκπηγτο τὰς πόλεις, ἀλλ' ἀναμέσους, οὗτοι ὅπως τε
 ἀπίοι ὁ ποταμὸς, σπανίζοντες ὑδάτων, πλατυτέροις
 ἐχρέοντο τοῖσι πόμασι, ἐκ Φρεάτων χρεόμενοι. τούτων
 109 μὲν δὴ εἵνεκα κατετμήθη ἡ Αἴγυπτος. Κατανῆμαι δὲ
 τὴν χώραν Αἰγυπτίοισι ἅπασι τοῦτον ἔλεγον τὸν βασι-
 λέα, κλῆρον ἴσον ἐκάστῳ τετραγώνον δίδοντα· καὶ ἀπὸ

qui traxerunt: iidemque canales cunctos, qui nunc
 in Aegypto sunt, coacti foderunt; atque ita inviti
 quidem fecerunt, ut Aegyptus, quae ante id tem-
 pus tota equis et plaustis opportuna fuerat, hoc
 commodo careret. Nam ab illo tempore Aegyptus,
 tota licet plana et campestris, equis et plaustis in-
 habilis facta est: cuius rei causa est multitudo fos-
 sarum, variis modis omnes in partes ductarum. Re-
 gionem autem ita fossis discidit rex ille hac causa.
 Quicumque ex Aegyptiis oppida habitabant quae
 non sunt ad fluvium sita, sed in media regione; hi,
 postquam recessit Nilus, aquae inopiâ laborantes,
 salsiore potu usi erant, ex puteis hausto. Huius rei
 causâ discissa est Aegyptus. (109.) Porro hunc re-
 gem, aiebant, distribuisse regionem inter omnes
 Aegyptios, singulisque sortem aequalem dedisse
 quadratam; et ab hac sorte redditus sibi constituisse,

τούτου τὰς προσόδους ποιήσασθαι, ἐπιτάξαντα ἀποφο-
 5 ρὴν ἐπιτελεῖν κατ' ἐνιαυτόν. εἰ δέ τις τοῦ κλήρου ὁ
 ποταμός τι παρέλοιτο, ἐλθὼν ἂν πρὸς αὐτόν, ἐσήμενε
 τὸ γεγενημένον· ὁ δὲ, ἐπέμπε τοὺς ἐπισκευομένους καὶ
 ἀναμετρήσοντας ὅσω ἐλάσσων ὁ χάρος γέγονε, ὅπως
 τοῦ λοιποῦ κατὰ λόγον τῆς τεταγμένης ἀποφορῆς τε-
 10 λέοι. δοκέει δέ μοι ἐνθεῦτεν γεωμετρίῃ εὐρεθεῖσα, ἐς τὴν
 Ἑλλάδα ἐπανελθεῖν. πόλον μὲν γάρ, καὶ γνῶμονα,
 καὶ τὰ δωδέκα μέρη τῆς ἡμέρης, παρὰ Βαβυλωνίων
 ἔμαθον οἱ Ἕλληνες. Βασιλεὺς μὲν δὴ οὗτος μῦθος Αἰ- 110
 γύπτιος Αἰθιοπίης ἦρξε. Μημόσυνα δὲ ἐλίπετο πρὸ τοῦ
 Ἥφαιστείου, ἀνδριάντας λιθίνους· δύο μὲν, τριήκοντα
 πηχέων, ἑαυτὸν τε καὶ τὴν γυναῖκα· ταὺς δὲ παῖδας
 5 ἑόντας τέσσαρας, εἴκοσι πηχέων ἑκάστον. τῶν δὴ ὁ

imperato tributo quotannis pendendo. Quod si de
 cuiuspiam sorte fluviuſ aliquid abſtraxiſſet, iſ regem
 adiens indicabat factum; et rex, miſſiſ qui rem prae-
 ſentem inſpicerent, dimetiſſenturque quanto minor fa-
 ctuſ fuerit ager, in poſterum tributi partem pro portio-
 ne remittebat. Videturque mihi ex hoc negotio inven-
 ta eſſe *geometria* apud Aegyptioſ, indeque ad Grae-
 coſ tranſiiſſe. Nam polum quidem et gnomonem et
 duodecim diei partes a Babyloſiſ Graeci acceperunt.
 (110.) Idem rex *Sesoſtris*, unuſ ex Aegypti regi-
 buſ, Aethiopiae etiam regnum obtinuit. Monumenta
 autem ſui reliquit ſtatuaſ lapideaſ ante Vulcani tem-
 plum poſitaſ: quarum duae, triginta cubitorum quae-
 que, ipſiuſ et uxoris referebant imagineſ; tum qua-
 tuor, viginti cubitorum quaeque, totidem numero
 filiorum. Ante haſ ſtatuaſ quum multo poſt tempore

ἱεὺς τοῦ Ἡφαίστου χρόνῳ μετέπειτα πολλῷ Δαρεῖον
 τὸν Πέρσῃ οὐ περιεῖδε ἰστάντα ἔμπροσθεν ἀνδριάντα,
 Φᾶς „οὐ οἱ πεποιῆσ' αἱ ἔργα οἷά περ Σεσώστρι τῆς Αἰ-
 γυπτίῳ. Σέσωστριν μὲν γὰρ ἄλλα τε κατὰστρέψα-
 σθαι ἔθνεα οὐκ ἐλάσσω ἐκείνου, καὶ δὴ καὶ Σκύθας 10
 Δαρεῖον δὲ οὐ δυνασθῆναι Σκύθας ἐλεῖν. οὐκ οὖν ἄριστον
 εἶναι ἰστάντα ἔμπροσθε τῶν ἐκείνου ἀναθημάτων, μὴ αἰεὶ
 ὑπερβαλλόμενον τοῖσι ἔργοισι.“ Δαρεῖον μὲν νῦν λέ-
 γουσι πρὸς ταῦτα συγγνώμην ποιήσασθαι.

- 111 Σεσώστριος δὲ τελευτήσαντος, ἐκδέξασθαι ἔλεγον τὴν
 βασιλῆην τὸν παῖδα αὐτοῦ Φερῶν τὸν ἀποδέξασθαι
 μὲν οὐδεμίαν στρατήην, συνευχεῖσθαι δὲ οἱ οὐ φέρονται
 νέσθαι, διὰ τοιόνδε πρῆγμα. τοῦ ποταμοῦ κατελθόντος
 μέγιστα δὴ τότε ἐπ' ὀκτωκαίδεκα πῆχας, ὥς ὑπερ- 5
 βαλε τὰς ἀρούρας, πνεύματος ἐμπροσόντος, κυματῆς ὁ

Darius Persa sibi vellet statuam ponere, vetuit Vul-
 cani sacerdos, dicens non edita ab illo esse facta
 qualia a Sesostri Aegyptio: Sesostrin enim
 alias gentes nihilo vel pauciores vel inferiores,
 quam ipse, tum vero et Scythas, subegisse, quos
 Darius subigere non potuisset. Quare non esse
 aequum, ut ante illius monumenta statuam ponat
 is qui illius facta non superarit. Aiuntque Darium
 sacerdoti haec dicenti ignovisse.

(111.) Sesostri vitâ functo, aiebant, regnum susce-
 pisse filium eius Pheron: eumque nullum militare
 facinus praeclarum edidisse; accidisse quippe ei ut
 caecus fieret, et quidem ob factum huiusmodi. Quum
 flumen eo tempore copiosissimum descendisset ad
 octodecim pedum altitudinem, camposque inundas-

ποταμὸς ἐγένετο· τὸν δὲ βασιλεὺς λέγονσί τοῦτον ἀπα-
σθαλίῃ χρησάμενον, λαβόντα αἰχμὴν, βαλεῖν ἐς ρεῖσας
τὰς δύναις τοῦ ποταμοῦ· μετὰ δὲ, αὐτίκα καμύνας αὐ-
10 τὸν τοὺς ὀφθαλμοὺς, τυφλωθῆναι. δέκα μὲν δὴ ἔτεα
εἶναι μιν τυφλόν· ἐνδεκάτῳ δὲ ἔτι ἀπικέσθαι οἱ μαν-
τήσιον ἐκ Βουτοῦς πόλιος, ὡς „ἐξήκει τέ οἱ ὁ χρόνος τῆς
ζημίας, καὶ ἀναβλέψει, γυναῖκός οὐρῶ νιφάμενος τοὺς
ὀφθαλμοὺς, ἥτις παρὰ τὸν ἑαυτοῦς ἀνδρᾶ μούνον πεφοί-
15 τηκε, ἄλλων ἀνδρῶν εὐῶσα ἄπειρος“ καὶ τὸν πρώτης
τῆς ἑωυτοῦ γυναῖκός πειρᾶσθαι· μετὰ δὲ, ὡς οὐκ ἀνέ-
βλεπε, ἐπέξῃς πασέων πειρᾶσθαι. ἀναβλέψαντα δὲ,
συναγαγεῖν τὰς γυναῖκας τῶν ἐπειρήθη, πλην ἧ τῆς
τῷ οὐρῶ νιφάμενος ἀνέβλεψε, ἐς μὴν πάλιν, ἧ νῦν

set, ingruente vento ingentes fluctus ciere flumen
coepit. Ibi tunc regem hunc, improbâ vesaniâ cor-
reptum, sumsisse spiculum, et in medios fluminis
gurgites coniecisse: dein protinus oculis coepisse la-
borare, prorsusque usum oculorum amisisse. Post-
quam decem annis caecus fuisset, advenisse ei, un-
decimo anno, ex Buto oppido oraculi responsum,
exactum esse mulctae tempus; oculorum usum re-
cepturum eum esse, si oculos eluisset lotio mu-
lieris, quae non nisi cum suo marito coiisset, et
cum nullo alio viro habuisset consuetudinem. Il-
lum igitur ante omnia uxoris urinam esse expertum;
deinde vero, quum visum non recepisset, aliarum
omnium atque aliarum experimentum fecisse. Ad
extremum, postquam visum recepisset, mulieres cun-
ctas, quarum experimentum fecerat, exceptâ unâ
illâ cuius urinâ lotus visum recepit, in unum oppi-

καλέσται Ἐρυθρὸν βῶλος· ἐς ταύτην συναλίσσαντα, ²⁰
 πρῆσαι πάσας σὺν αὐτῇ τῇ πόλει. τῆς δὲ κηρύττης
 τῷ οὐρῷ ἀνέβλεψε, ταύτην δὲ εἶχε αὐτὸς γυνῆα.
 Ἀναθήματα δὲ, ἀποφυγὼν τὴν πάθην τῶν ὀφθαλμῶν,
 ἅλλα τε ἀνὰ τὰ ἱερὰ πάντα τὰ λόγισμα ἀνέθηκε, καὶ
 τοῦ γε λόγον μάλιστα ἄξιόν ἐστι ἔχειν, ἐς τοῦ Ἥλιου ²⁵
 τὸ ἱερὸν ἀξιοθέητα ἀνέθηκε ἔργα, ὀβελούς δύο λίθους,
 ἐξ ἑνὸς ἐόντα ἐκάτερον λίθου, μῆκος μὲν ἐκάτερον πη-
 χέων ἑκατὸν, εὖρος δὲ ὀκτῶ πηχέων.

112 Τούτου δὲ ἐκδέξασθαι τὴν βασιλικὴν ἔλεγον ἄνδρα
 Μεμφίτην, τῷ κατὰ τὴν τῶν Ἑλλήνων γλῶσσαν εὐνο-
 μα Πρωτῆα εἶναι· τοῦ νῦν τέμενός ἐστι ἐν Μεμφί
 κάρτα καλόν τε καὶ εὖ ἐσκευασμένον, τοῦ Ἡφαιστίου

dum congregasse, cui nomen nunc Erythrobolus est,
 (quasi *Rubrum solum* diceret) atque ita congrega-
 tas, subiecto igne, simul cum oppido concremavit:
 illam vero, cuius urinâ lotus visum receperat, in
 matrimonium duxisse. Donaria autem, postquam
 oculorum calamitate est liberatus, quum alia in no-
 tabilioribus quibusque templis consecravisset, tum,
 quod maxime memorari prae caeteris meretur, in
 Solis templo opera posuit spectatu digna, duo sa-
 xeos *obelos*, utrumque ex uno saxo, longitudine
 utrumque centum cubitorum, latitudine octo cubi-
 torum.

(112.) Huic in regnum successisse aiebant virum
 Memphiten, eum qui Graecorum sermone *Proteus*
 nominetur: cuius nunc delubrum est Memphi pul-
 crum admodum et eximie instructum, a Vulcani

- 5 πρὸς νότον ἀνεμον κείμενον. περιόκτασι δὲ τὸ τέμενος
 τοῦτο Φοίνικες Τύριοι καλεῖται δὲ ὁ χώρος οὗτος ὁ
 συνάπας, Τυρίων στρατόπεδον. ἐστὶ δὲ ἐν τῷ τεμένει τοῦ
 Πρωτέος ἱερὸν, τὸ καλεῖται Ξείνης Ἀφροδίτης· συμβάλ-
 λουμαι δὲ τοῦτο τὸ ἱερὸν εἶναι Ἑλένης τῆς Τυνδάρεω, καὶ
 10 τὸν λόγον ἀκηκοὺς ὡς διαιτήθη Ἑλένη παρὰ Πρωτεί,
 καὶ δὴ καὶ ὅτι Ξείνης Ἀφροδίτης ἐπωνύμιόν ἐστι· ὅσα
 γὰρ ἄλλα Ἀφροδίτης ἱερά ἐστι, οὐδαμῶς Ξείνης ἐπι-
 καλεῖται Ἐλεγον δὲ μοι οἱ ἱερεῖς ἱστορεῖσθαι τὰ περὶ 113
 Ἑλένην, γενέσθαι ὧδε· Ἀλέξανδρον ἀρπάσαντα Ἑλέ-
 νην ἐκ Σπάρτης, ἀποπλέειν εἰς τὴν ἑαυτοῦ. καὶ μιν, ὡς
 ἐγένετο ἐν τῷ Αἰγαίῳ, ἐξῶσται ἀνεμοὶ ἐκβάλλουσι εἰς
 5 τὸ Αἰγύπτιον πέλαγος· ἐνθεῦτεν δὲ (οὐ γὰρ αἰεὶ τὰ
 πνεύματα) ἀπικνέεται εἰς Αἴγυπτον, καὶ Αἰγύπτου εἰς

temple austrum versus situm. Circa delubrum illud
 Phoenices Tyrii habitant; vocaturque totus ille lo-
 cus, *Tyriorum castra*. Intra Protei delubrum ae-
 des est, quae vocatur *Veneris Hospitae*: quam ego
 aedem Helenae Tyndari filiae sacramtam fuisse conii-
 cio, tum quod memoratum audiui vixisse Helenam
 apud Proteum, tum nempe ob hoc ipsum cognomen
Hospitae Veneris: quotquot enim alia sunt
 Veneris templa, eorum nullum est quod tale cognomen
 habeat. (113.) Dixerunt autem mihi sacerdotes,
 sciscitanti quae ad Helenam spectant, gestam
 rem esse hunc in modum. Alexandrum, postquam
 Helenam ex Spartâ rapuisset, domum navigasse. Sed
 ubi in Aegaeum pervenit, violenti ex adverso venti
 in Aegyptium mare eum compulerunt: inde, quum
 non remitteret vis ventorum, Aegyptum tenuit; et

τὸ νῦν Κανωβικὸν καλούμενον στόμα τοῦ Νείλου, καὶ
 εἰς Ταριχίας· ἥν δὲ ἐπὶ τῆς ἡϊόνος, ὃ καὶ νῦν ἐστὶ,
 Ἡρακλῆος ἱερόν· εἰς τὸ ἦν καταφυγὼν οἰκίας ὅτε αὖ
 θρόνων ἐπιβάλληται στίγματα ἱερά, ἐωυτὸν δίδου· τῷ 10
 θεῷ, οὐκ ἔξεστι τούτου αἵψασθαι. ὁ νόμος οὗτος διατε-
 λείντων ὁμοῖος μέχρι ἐμοῦ τῷ ἀπ' ἀρχῆς. τοῦ ὧν δὴ
 Ἀλεξάνδρου ἀπιστεύεται θεράποντες, πυθόμενοι τὸν περὶ
 τὸ ἱερόν· ἔχοντες νόμον· ἱκέται δὲ ἰζόμενοι τοῦ θεοῦ, κα-
 τηγόρεον τοῦ Ἀλεξάνδρου, βουλόμενοι βλάπτειν αὐτόν, 15
 πάντα λόγον ἐξηγούμενοι ὥς εἶχε περὶ τὴν Ἑλένην τε
 καὶ τὴν εἰς Μενέλεων ἀδικίην· κατηγόρεον δὲ ταῦτα πρὸς
 τε τοὺς ἱερεῖς καὶ τὸν τοῦ στόματος τούτου φύλακον, τῷ
 114 οὐνόμα ἦν Θῶνις. Ἀκούσας δὲ τούτων ὁ Θῶνις, πέμ-
 πει τὴν ταχίστην εἰς Μέμφιν παρὰ Πρωτέα ἀγγελίην,

in illud quidem Nili ostium, quod Canobicum nunc
 vocatur, ad Taricheas pervenit. Erat autem in litore
 Herculis templum, quod etiam nunc est: in quod
 si quis cuiuscumque hominis servus profugerit, et
 deo se tradens, sacras sibi imponi notas curaverit,
 hunc nemini fas est tangere. Lex ista eadem, quae
 olim fuit, ad meam usque aetatem manet. Ab Alex-
 andro igitur famuli nonnulli, cognita lege quae in
 hoc templo obtinet, desciscunt: sedentesque deo sup-
 plices, nocituri Alexandro, accusarunt eum; om-
 nemque iniquitatem, qua adversus Helenam et Me-
 nelaum usus ille erat, aperuerunt: renunciarunt haec
 autem quum sacerdotibus templi, tum praefecto huius
 ostii, cui *Thonis* nomen erat. (114.) Quibus cogni-
 tis Thonis celeriter Memphin ad *Proteum* nuncios

λέγουσαν τάδε· „Ἦκει ξείνος, γένος μὲν Τευκρὸς, ἔρ-
γον δὲ ἀνόσιον ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐξεργασμένος· ξείνου
5 „γὰρ τοῦ ἑαυτοῦ ἐξαπατήσας τὴν γυναῖκα, αὐτὴν τε
„ταύτην ἄγων ἦκει, καὶ πολλὰ κάρτα χρήματα, ὑπὸ
„ἀνέμων ἐς γῆν τὴν σὴν ἀπέπαιχθεις. κότερα δὴτὰ τοῦ-
„τον ἐῷμεν ἀσινέα ἐκπλέειν, ἢ ἀφελώμεθα τὰ ἔχων
„ἦλθε;“ Ἀντιπέμπει πρὸς ταῦτα ὁ Πρωτεύς λέγοντα
10 τάδε· „Ἄνδρα τοῦτον, ὅστις κοτὲ ἔστι ἀνόσια ἐργασ-
„μένος ξείνον τὸν ἑαυτοῦ, συλλαβόντες, ἀπαγῆτε παρ'
„ἐμὲ, ἵνα εἰδῶ ὅ τι κοτὲ καὶ λέξει.“ Ἀκούσας δὲ 115
ταῦτα ὁ Θῶνις, συλλαμβανεὶ τὸν Ἀλέξανδρον, καὶ
τὰς νέας αὐτοῦ κατίσχει· μετὰ δὲ, αὐτοῦ τε τοῦτον
ἀνήγαγε ἐς Μέμφιν, καὶ τὴν Ἑλένην τε καὶ τὰ χρή-
5 ματα· πρὸς δὲ, καὶ τοὺς ἰκέτας· ἀνάκομισθέντων δὲ
πάντων, εἰρώτα τὸν Ἀλέξανδρον ὁ Πρωτεύς, τίς εἴη,

misit, qui haec ei dicèrent: *Advenit huc peregrinus homo, natione Troianus, qui in Graecia improbum facinus commisit: quippe hospitis sui uxorem decepit, eamque et magnam simul rerum pretiosarum copiam secum vehens huc adpulit, ventorum vi tuam in terram compulsus. Hunc cine ergo sinemus illaesium abire; an, quae secum advenit, ei eripiemus?* Ad haec Proteus remittit nuncium, qui diceret: *Hunc hominem, quisquis sit, qui hospitem tam nefariam iniuriam adfecit, prehendite, et ad me adducite, ut sciam quid tandem dicat.* (115.) His auditis Thonis prehendit Alexandrum, navesque eius retinet: dein et ipsum et Helenam et res pretiosas Memphin duxit, atque etiam fugitivos supplices. Qui ubi advenerunt, quaesivit ex

καὶ ὁκόθεν πλέοι. ὁ δὲ οἱ καὶ τὸ γένος κατέλεξε, καὶ
 τῆς πάτρης εἶπε τὸ οὔνομα· καὶ δὴ καὶ τὸν πλὸν ἀπη-
 γήσατο ὁκόθεν πλέοι. μετὰ δὲ, ὁ Πρωτεύς εἰρώτα αὐ-
 τὸν ὁκόθεν τὴν Ἑλένην λάβοι· πλανωμένου δὲ τοῦ Ἀλέξ- 10
 ἀνδρου ἐν τῷ λόγῳ, καὶ οὐ λέγοντος τὴν ἀληθείην,
 ἤλεγχον οἱ γενομένοι ἱκέται, ἐξηγούμενοι πάντα λόγον
 τοῦ ἀδικήματος. τέλος δὲ δὴ σφι λόγον τόνδε ἐκφαί-
 νει ὁ Πρωτεύς, λέγων ὅτι „Ἐγὼ εἰ μὴ περὶ πολλοῦ
 „ἡγεύμην μηδένα ξείνων κτείνειν, ὅσοι ὑπ' ἀνέμων ἦδ' 15
 „ἀπολαμφθέντες ἦλθον ἐς χώραν τὴν ἐμήν, ἔγω' αὖ σε
 „ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνος ἐτίσαμην· ὅς, ὦ κάκιστε ἀνδρῶν,
 „ξενίων τυχῶν, ἔργον ἀνοσιώτατον ἐργάσαο, παρὰ τοῦ
 „σεωυτοῦ ξείνου τὴν γυναῖκα ἤλθες· καὶ μάλιστα ταῦτα
 „τοὶ οὐκ ἤρκεσε, ἀλλὰ ἀναπτερώσας αὐτὴν, οἷχ' αἰ 20

Alexandro Proteus, quis esset, et unde cum navibus
 suis advenisset. Et ille suum genus commemoravit,
 et patriae dixit nomen; atque navigationis cursum,
 et unde adveniret, exposuit. Deinde vero interro-
 gante Proteo, Helenam unde accepisset, titubantem
 in oratione, nec verā loquentem, coarguebant fugi-
 tivi supplices, et totam sceleris rationem regi ape-
 ruerunt. Ad extremum Proteus hanc sententiam pro-
 nunciavit: *Nisi ego, inquit, maximi ducerem, nul-
 lum hominem peregrinum occidere, qui ventorum
 vi compulsus meam terram accessisset, a te pro
 Graeco illo poenas sumturus eram, qui, ὁ homi-
 num scelestissime, hospitio benigne exceptus, faci-
 nus improbissimum admisisti. Ad tui hospitis
 uxorem intrasti; et hoc flagitio non contentus,
 tuis fraudibus excitatam raptamque abduxisti.*

„ ἔχων ἐκκλέψας. καὶ οὐδὲ ταῦτά τοι μούνα ἤρκεσε,
 „ ἀλλὰ καὶ τὰ οἰκία τοῦ ξείνου κεραΐσας ἤκεις. νῦν ὦν,
 „ ἐπεὶ δὴ περὶ πολλοῦ ἦγῃμαι μὴ ξεινοκτονέειν, γυναί-
 „ κα μὲν ταύτην καὶ τὰ χοήματα οὐ τοι προήσω ἀπα-
 25 „ γέσθαι, ἀλλὰ αὐτὰ ἐγὼ τῷ Ἑλλήνι ξείνῳ Φυλάξω,
 „ ἐς ὃ ἂν αὐτὸς ἐλθὼν ἐκείνος ἀπαγαγέσθαι ἐθέλῃ· αὐ-
 „ τὸν δὲ σὲ καὶ τοὺς σοὺς συμπλοῦς τριῶν ἡμερῶν
 „ προαγορεύω ἐκ τῆς ἐμῆς γῆς ἐς ἄλλην τινα μετορμί-
 „ ζεσθαι· εἰ δὲ μὴ, ἄτε πολεμίους περιέψεσθαι.“

Ἐλένης μὲν ταύτην ἀπίξιν παρὰ Πρωτέα ἔλεγον, οἱ 116
 ἱερεῖς γενέσθαι. δοκεῖ δέ μοι καὶ Ὅμηρος τὸν λόγον
 τοῦτον πυνθέσθαι· ἀλλ' οὐ γὰρ ὁμοίως ἐς τὴν ἐποποιήν
 εὐπρεπὴς ἦν τῶ ἑτέρῳ τῷ περ ἐχρήσατο· ἐς ὃ μετήκε
 5 αὐτόν, δηλώσας ὡς καὶ τοῦτον ἐπίσταιτο τὸν λόγον. δῆ-
 λον δὲ, κατὰ γὰρ ἐποίησε ἐν Ἰλιάδι (καὶ οὐδαμῇ ἄλ-

Nec hoc tibi satis fuit, sed etiam domum tui ho-
spitis exspoliasti, hisque cum spoliis huc venisti.
Nunc, quoniam semper mihi curae fuit hospitem
nullum occidere, mulierem quidem hanc atque
opes non te sinam hinc abducere, sed haec ego
Graeco illi servabo, donec ipse veniens recipere
voluerit; tibi vero et navigationis sociis edico, ut
intra triduum mea e terra in aliam navigetis: sin
minus, pro hostibus vos habebo.

(116.) Hunc fuisse *Helенае apud Proteum adven-*
tum dixere sacerdotes. Videtur autem mihi *Home-*
rus eandem audivisse narrationem; sed, quoniam
 non similiter, atque altera narratio, adcommodata
 esset epico carmini, idcirco eam deseruisse, ita tamen
 ut significaret notam sibi eam fuisse. Adparet hoc

λη ἀνεπόδισε ἑαυτὸν) πλάνην τὴν Ἀλεξάνδρου, ὡς ἀπη-
 νεύθη ἄγων Ἑλένην, τῇ τε δὴ ἄλλῃ πλαζόμενος, καὶ
 ὡς ἐς Σιδῶνα τῆς Φοινίκης ἀπίκητο. ἐπιμέμνηται δὲ
 αὐτοῦ ἐν Διομήδεος ἀριστείῃ, λέγει δὲ τὰ ἔπτα οὕτω 10
 Ἔνθ' ἔσαν οἱ πέπλοι παμπούκιλοι, ἔργα γυναικῶν
 Σιδονίων, τὰς αὐτὸς Ἀλέξανδρος Θεοειδὴς
 ἤγαγε Σιδονίην, ἐπιπλὼς εὐρέα πόντον,
 τὴν ὁδὸν ἣν Ἑλένη περ ἀνήγαγεν εὐπατέρειαν.
 Ἐπιμέμνηται δὲ καὶ ἐν Ὀδυσσεΐ, ἐν τοῖσινδε τοῖσι 15
 Τοῖα Διὸς θυγάτηρ ἔχε φάρμακα μητιόοντα,
 ἐσθλά, τὰ οἱ Πολύδαμνα πόρην, Θῶνος παρακίχνης
 Αἰγυπτίῃ τῇ πλεῖστα φέρει ζείδωρος ἄρουρα
 φάρμακα, πολλὰ μὲν ἐσθλά μεμειγμένα πολλὰ
 δὲ λυγρὰ. 20

enim ex itinerum ratione Alexandri, quam in Iliade
 proposuit, (nec vero usquam alibi retractavit) ubi ait,
 quum per alia loca eum errasse, Helenam secum du-
 centem, tum Sidonem in Phoenicia adpulisse. Me-
 minit autem huius rei in *Diomedis fortibus factis*,
 ubi hos posuit versus:

*Picturata inerant ibi pallia, [pepla,] facta puellis
 Sidoniis, quas ipse Paris formosus ab urbe
 Sidoniā duxit, sulcans freta lata carinis,
 quum retulit magnis Helenam natalibus ortam.*

Meminit quoque in *Odysseā*, his versibus:

*Haec habuit Iove nata perapte parata venena,
 quae Polydamna sibi Thonis donaverat uxor
 Aegyptia, ubi terra ferax fert plurima mixtim
 multa quidem proba, multa etiam damnosa ve-
 nena.*

καὶ τὰδε ἕτερα πρὸς Τηλέμαχον Μενέλεως λέγει·
 Αἰγύπτῳ μ' ἔτι δεῦρο θεοὶ μεμαῶτα νέεσθαι
 ἔσχον, ἐπεὶ οὐ σφιν ἔρεξα τεληέσσας ἐκατόμβας.
 Ἐν τούτοις τοῖς ἔπεσι δηλοῦν, ὅτι ἠπίστατο τὴν εἰς Αἴ-
 25 γύπτῳ Ἀλεξάνδρου πλάνην· ὁμοῦρεῖ γὰρ ἡ Συρίη Αἰ-
 γύπτῳ· οἱ δὲ Φοίνικες, τῶν ἐστὶ ἡ Σιδῶν, ἐν τῇ Συρίῃ
 οἰκέουσιν. Κατὰ ταῦτα δὲ τὰ ἔπεα, καὶ τόδε τὸ χω- 117
 ρίον οὐκ ἦκιστα, ἀλλὰ μάλιστα, δῆλον ὅτι οὐκ Ὀμήρου
 τὰ Κύπρια ἔπεα ἐστὶ, ἀλλ' ἄλλου τινός. ἐν μὲν γὰρ
 τοῖς Κυπρίοις εἴπεται, ὡς τριταῖος ἐκ Σπάρτης Ἀλέξ-
 5 ἀνδρὸς ἀπῖκετο εἰς τὸ Ἴλιον ἄγων τὴν Ἑλένην, εὐαέ-
 τε πνεύματι χρησάμενος καὶ θαλάσῃ λείῃ· ἐν δὲ
 Ἰλιάδι λέγει ὡς ἐπλάζετο ἄγων αὐτήν. Ὀμηρὸς μὲν
 νυν, καὶ τὰ Κύπρια ἔπεα, χαίρεται.

Tum etiam haec, eodem spectantia, Telemacho dicit Menelaus:

*Huc etiam Aegypto dii me tenuere reverti
 conantem, quibus haud tuleram solennia sacra.*

Quibus versibus declarat poeta, cognitam sibi fuisse Alexandri, per maria errantis, adventum in Aegyptum: confinis enim est Syria Aegypto: Phoenices autem, quorum est Sidon, in Syria habitant. (117.) Ex hisce autem versibus, et ex isto maxime loco, [quem ex Iliade adposui,] clarum est, non esse Homerum *Cypriorum carminum* auctorem, sed alium quempiam. Nam in Cypriis memoratur, tertio die Spartâ Ilium cum Helenâ pervenisse Alexandrum, secundo vento usum, et mari tranquillo: in Iliade vero ait poeta, errasse illum quum Helenam domum duceret. Sed valcat Homerus, valeantque Cypria carmina.

118 Εἰρομένου δέ μευ τοὺς ἰέας, εἰ μάταιον λόγον λέγουσι οἱ Ἕλληνες τὰ περὶ Ἴλιον γενέσθαι, ἢ οὐκ ἔφασαν πρὸς ταῦτα τὰδε, ἱστορήσι φάμενοι εἰδέναι παρ' αὐτοῦ Μενέλεω. Ἐλθεῖν μὲν γὰρ, μετὰ τὴν Ἑλένης αἶψα γῆν, ἐς τὴν Τευκρίδα γῆν Ἑλλήνων στρατὴν πολλήν, βοηθεῦσαν Μενέλεω· ἐκβαῖσαν δὲ ἐς γῆν καὶ ἰδοῦθῆσαν τὴν στρατὴν, πέμπειν ἐς τὸ Ἴλιον ἀγγέλους· σὺν δὲ σφί ἰέναι καὶ αὐτὸν Μενέλεω· ταῦς δ' ἐπεὶ τε ἐσελθεῖν ἐς τὸ τεῖχος, ἀπαιτεῖν Ἑλένην τε καὶ τὰ χρήματα τὰ οἱ οἶχετο κλείψας Ἀλέξανδρος, τῶν τε ἀδικημάτων δίκας αἰτεῖν· τοὺς δὲ Τευκρούς τὸν αὐτὸν λόγον λέγειν τότε καὶ μετέπειτα, καὶ ὀμνύντας καὶ ἀγωνοῖσι, μὴ μὲν ἔχειν Ἑλένην, μηδὲ τὰ ἐπικαλούμενα χρήματα, ἀλλ' εἶναι αὐτὰ πάντα ἐν Αἰγύπτῳ· καὶ οὐκ ἂν δικαίως αὐτοὶ δίκας ὑπέχειν, ἃ Πρωτεύς ὁ Αἰ- 15

(118.) Interroganti vero mihi, utrum vanum fictumque sit, nec ne, quod Graeci *de bello ad Ilium gesto* narrant, responderunt mihi haecce, quae ex ipsius Menelai narratione sibi cognita esse affirmarunt. Scilicet, venisse post Helenae raptum exercitum ingentem Graecorum in terram Troianam, Menelao opem laturum. Ab exercitu isto, exscensione factâ, positisque castris, missos esse Ilium legatos, et in his ipsum Menelaum: qui postquam muros ingressi, repetissent Helenam, et opes ab Alexandro subreptas, et satisfactionem iniuriarum postulassent; respondisse tunc Teucros id quod et deinde constanter affirmaverint iurati et non iurati, non habere se Helenam, nec opes quae repeterentur, sed esse ista omnia in Aegypto; neque aequum esse, se carum rerum causâ

γύπτιος βασιλεὺς ἔχει. οἱ δὲ Ἕλληνες καταγελαῖσθαι
δοκέοντες ὑπ' αὐτῶν, οὕτω δὴ ἐπολιόρκειον, ἐς ὃ ἐξεί-
λον. ἐλοῦσι δὲ τὸ τεῖχος ὡς οὐκ ἐφαίνετο ἡ Ἑλένη,
ἀλλὰ τὸν αὐτὸν λόγον τῷ προτέρῳ ἐπυνθάνοντο, οὕτω
20 δὴ πιστεύσαντες τῷ λόγῳ τῷ πρώτῳ οἱ Ἕλληνες, αὐ-
τὸν Μενέλεων ἀποστέλλουσι παρὰ Πρωτέα. Ἀπικό- 119
μενος δὲ ὁ Μενέλεως ἐς τὴν Αἴγυπτον, καὶ ἀναπλώ-
σας ἐς τὴν Μίμφιν, εἶπας τὴν ἀληθῆν τῶν πραγμά-
των, καὶ ξεινίων ἤτησε μεγάλων, καὶ Ἑλένην ἀπαθέα
5 κακῶν ἀπέλαβε· πρὸς δὲ, καὶ τὰ ἐαυτοῦ χρήματα
πάντα. Τυχῶν μέντοι τούτων, ἐγένετο Μενέλεως ἀνὴρ
ἀδίκος ἐς Αἰγυπτίους. ἀποπλέειν γὰρ ὠρμημένον αὐτὸν
ἴσχον ἀπλοῖαι· ἐπειδὴ δὲ τοῦτο ἐπὶ πολλὸν τοιοῦτο ἦν,
ἐπιτεχνᾶται πρῆγμα οὐκ ὅσιον· λαβὼν γὰρ δύο παι-

satisfactionem dare, quae essent in Protei manibus,
regis Aegyptii. At Graeci, ab his se rideri existiman-
tes, ea causa obsedissee urbem, donec cepissent.
Capta urbe; quum nusquam Helena reperiretur, et
constanter eundem sermonem, quem antea, audirent
Graeci; sic deinde fidem priori sermoni adhibentes,
Menelaum ipsum ad Proteum miserunt. (119.) Me-
nelaus ubi in Aegyptum pervenit, adverso fluvio
Memphin navigavit, ibique exposita rei veritate, in-
signibus donis hospitalibus exceptus est, et Helenam
illaesam recepit, insuperque opes suas omnes. Ve-
rumtamen Menelaus, quamquam haec omnia conse-
cutus, inique cum Aegyptiis egit. Nam quum profi-
cisci vellet, nec per ventos posset, longiore interpo-
sita mora, ad extremum rem adgressus est impiam
et nefariam: duos puerulos sumsit hominum indige-

δια αἰνῶν ἐπιχωρίων, ἔντομά σφρα ἐποίησε. μετὰ δέ, 10
 ὡς ἐπαϊστός ἐγένετο τοῦτο ἐργασμένος, μισθούς τε καὶ
 διακόμενος, οἶχετο Φεύγων τῇσι νηυσὶ ἐπὶ Λιβύης. τὸ
 ἐνθεῦτεν δὲ ὅκου ἐτράπετο, οὐκέτι εἶχον εἰπεῖν Αἰγύ-
 πτιοι· τούτων δὲ τὰ μὲν ἱστορίῃσι ἔφασαν ἐπίστασθαι,
 τὰ δέ, παρ' ἐωυτοῖσι γινόμενα, ἀτρεκέως ἐπίστασθαι 15
 120 λέγειν. Ταῦτα μὲν Αἰγυπτίων οἱ ἰοῖες ἔλεγον· ἐγὼ
 δὲ τῷ λόγῳ τῷ περὶ Ἑλένης λεχθέντι καὶ αὐτὸς προσ-
 τίθεμαι, τὰδε ἐπιλεγόμενος· εἰ ἦν Ἑλὲν ἐν Ἰλίου,
 ἀποδοθῆναι αὐτὴν τοῖσι Ἕλλησι, ἥτοι ἐκόντος γε
 ἄκοντος Ἀλέξανδρου. οὐ γὰρ δὴ οὕτω γε φρενοβλαβής 5
 ἦν ὁ Πρίαμος, οὐδὲ οἱ ἄλλοι προσήκοντες αὐτῷ, ὥστε
 τοῖσι σφετέροισι σώμασι καὶ τοῖσι τέκνοισι καὶ τῇ πόλει
 κινδυνεύειν ἐβούλοντο, ὅπως Ἀλέξανδρος Ἑλὲν συνοί-

narum, eosque placandis ventis immolavit. Deinde
 postquam evulgatum est facinus, invisus Aegyptiis,
 et ab eis exagitatus, profugit cum suis navibus, Li-
 byam versus iter intendens. Inde vero quonam per-
 venerit, non amplius dicere potuerunt Aegyptii: ista
 vero, quae dixi, partim sciscitando se cognovisse ac-
 cebant, partim apud se gesta adcurate cognita habere.
 (120.) Haec mihi Aegyptiorum dixerunt sacerdo-
 tes: narrationi autem, quam *de Helena* fecerunt, ego
 etiam ipse adsentior, haecce mecum reputans: si in
 Ilio fuisset Helena, reddituros eam Graecis fuisse
 Troianos, sive volente Alexandro, sive nolente. Nam
 profecto non ita mente captus erat Priamus, neque
 caeteri illius propinqui, ut suis ipsorum capitibus et
 liberis et universa urbe voluissent periclitari, quo
 Alexander Helēnam haberet uxorem. Quod si etiam

κέη. εἰ δέ ποτε καὶ ἐν τοῖσι πρώτοισι χρόνοισι ταῦτα ἐγί-
 10 νωσκον· ἐπεὶ πολλοὶ μὲν τῶν ἄλλων Τρώων, ἔκρτε συμ-
 μίσθοιεν τοῖσι Ἕλλησι, ἀπώλλυντο, αὐτοῦ δὲ Πριάμου
 οὐκ ἔστι ὅτε οὐ δύο ἢ τρεῖς ἢ καὶ ἐτι πλείους τῶν παί-
 δων, μάχης γινομένης, ἀπέθνησκον, εἰ χρεὶ τι τοῖσι
 ἐποποιῶσι χρεώμενον λέγειν· τούτων δὲ τοιούτων συμ-
 15 βαινόντων, ἐγὼ μὲν ἔλπομαι, εἰ καὶ αὐτὸς Πριάμος
 συνοίκεε Ἑλένη, ἀποδοῦναι ἂν αὐτὴν τοῖσι Ἀχαιῶσι,
 μέλλοντά γε δὴ τῶν παρόντων κακῶν ἀπαλλάττει-
 σθαι. οὐ μὲν οὐδὲ ἡ βασιληΐη ἐς Ἀλέξανδρον περιήιε,
 ὥστε γέροντος Πριάμου ἔοντος, ἐπ' ἐκείνῳ τὰ πηγήμα-
 20 τα εἶναι· ἀλλὰ Ἐκτωρ, καὶ πρεσβύτερος καὶ ἀνὴρ ἐκεί-
 νου μᾶλλον ἥων, ἔμελλε αὐτὴν Πριάμου ἀποθανόντος
 παραλαμβάνεσθαι· τὸν οὐ προσήκε ἀδικεῶντι τῷ ἀδελφεῷ
 ἐπιτρέπειν, καὶ ταῦτα, μεγάλων κακῶν δι' αὐτὸν συμ-

initio ita secum statuissent, tamen deinde, postquam
 et aliorum Troianorum complures, quoties cum Graecis congressi sunt, perierunt, et ex ipsius Priami filiis quolibet in praelio (si quidem epicorum poetarum narrationi fides habenda) duo aut tres aut etiam plures occubuerunt; his ita comparatis, puto equidem, si vel ipse Priamus Helenam duxisset uxorem, redditurum eam fuisse Graecis hac conditione, ut praesentibus malis liberaretur. Porro ne regnum quidem ad Alexandrum erat redditurum, ut, quum senex esset Priamus, rerum summa penes illum fuerit: sed Hector, et aetate maior et longe illo vir fortior, in regnum mortuo Priamo erat successurus; quem non est consentaneum indulgere voluisse fratri iniuste agentī, quum praesertim illius caussā gravissima mala et pri-

βαιόντων, ἰδίῃ τε καὶ αὐτῷ, καὶ τοῖσι ἄλλοις πᾶσι
 Τρωσί. Ἀλλ' οὐ γὰρ εἶχον Ἑλένην ἀποδοῦναι, οὐδὲ 25
 λεγούσι αὐτοῖσι τὴν ἀληθείην ἐπίστανται οἱ Ἕλληνες· ὥς
 μὲν ἐγὼ γνώμην ἀποφαίνομαι, τοῦ δαμνίου παρὰ
 σκευάζοντος, ὅπως πανωλερίῃ ἀπολόμενοι, κατὰ Φαίης
 τοῦτο τοῖσι ἀνθρώποις ποιήσωσι, ὥς τῶν μεγάλων ἀδι-
 κημάτων μεγάλας εἰσὶ καὶ αἱ τιμωρίαι παρὰ τῶν θεῶν. 30
 καὶ ταῦτα μὲν, τῇ ἐμοὶ δοκέει, εἴρηται.

- 121 Πρωτεύς δὲ ἐκδέξασθαι τὴν βασιληίην Ῥαμψίλει-
 τον ἔλεγον· ὃς μνημόσυνα ἐλίπετο τὰ προπύλαια πρὸς
 πρὸς ἐσπέρην τετραμμένα τοῦ Ἡφαιστείου. ἀντίους δὲ
 τῶν προπυλαίων ἔστησε ἀνδριάντας δύο, ἑόντας τὸ μέ-
 γαθος πέντε καὶ εἴκοσι πηχέων· τῶν Αἰγύπτιοι τὸν μὲν 5
 πρὸς βορέῳ ἑστῶτα καλέουσι Θέρος· τὸν δὲ πρὸς νότον,
 χειμῶνα. καὶ τὸν μὲν καλέουσι Θέρος, τοῦτον μὲν προ-

vatim ipsum, et publice Troianos omnes premerent. Sed enim non potuerant illi Helenam reddere, et ~~vera~~ dicentibus fidem non adhibuerant Graeci: idque (ut dicam quod sentio) factum est divino numine ~~ita~~ moderante, ut illi, internecione pereuntes, testatū facerent hominibus, graves iniurias gravibus etiam poenis vindicari a diis. Sed haec quidem pro mea dixi opinione.

(121.) Proteo in regno successisse memorarunt *Rampsinitum*: qui monumenta sui reliquit propylaea templi Vulcani, occidentem spectantia. Ex adverso vero propylaeorum duas posuit statuas, viginti quinque cubitorum magnitudine: quarum illam, quae stat a septentrione, *Aestatem* adpellant Aegyptii; alteram, quae a meridie, *Hiemem*: et illam quidem,

- κυνέουσι τῆς καὶ εὖ ποιέουσι· τὸν δὲ χειμῶνα καλεῖ-
μενον, τὰ ἐμπάλιν τούτων ἔρδουσι. Πλεῖστον δὲ τούτῳ 121
10 τῷ βασιλεῖ γενέσθαι ἀργύρου μέγαν, τὸν οὐδένα τῶν (1)
ὑστερον ἐπιτραφέντων βασιλέων δύνασθαι ὑπερβαλέ-
σθαι, οὐδ' ἐγγυὲς ἐλθεῖν. βουλόμενον δὲ αὐτὸν ἐν ἁσφα-
λήῃ τὰ χρήματα θησαυρίζειν, οἰκοδομέεσθαι οἶκημα
λίθινον· τοῦ τῶν τοίχων ἓνα εἰς τὸ ἕξω μέρος τῆς οἰκίας
15 ἔχειν. τὸν δὲ ἐργαζόμενον, ἐπιβουλευόντα, τὰς μὲν μήχα-
νᾶσθαι τῶν λίθων παρασκευάσασθαι ἓνα ἑξαιρετὸν εἶναι
ἐκ τοῦ τοίχου ρηϊδίως καὶ ὑπὸ δύο ἀνδρῶν καὶ ὑπ' ἐνός.
ὡς δὲ ἐπετελέσθη τὸ οἶκημα, τὸν μὲν βασιλῆα θησαυ-
ρίσαι τὰ χρήματα ἐν αὐτῷ. χρόνου δὲ περιόντος, τὸν
20 οἰκοδόμον, περὶ τελευτὴν τοῦ βίου ὄντα, ἀνακαλέσα-
σθαι τοὺς παῖδας. (εἶναι γὰρ αὐτῷ δύο) τούτοισι δὲ ἀπη-

quam *Aestatem* vocant, adorant et donis placant;
adversus illam, quae *Hiems* nominatur, contrarium
faciunt. (121. 1.) Hunc regem, dixerunt, tantas opes
possedis, tantamque vim argenti, ut posteriorum
regum nullus, non dico superare eum opibus posue-
rit, sed ne prope quidem accedere. Igitur in tuto repo-
nere suas pecunias cupientem, conclave aedificandum
curasse lapideam. Cuius aedificii quum unus paries ex-
trorsum spectaret, eum cui mandatum opus erat, pe-
cuniae insidiantem, hocce esse machinatum: ex lapidi-
bus unum ita parasse, ut e muro facile eximi posset a
duobus aut etiam ab uno homine. Absoluto aedificio,
regem in illo divitias suas deposuisse. Interiecto autem
tempore, quum is, qui conclave illud aedificaverat,
prope vitae finem esset, hunc advocatis ad se duo-
bus, qui ei erant, filiis exposuisse, in aedificando regis

γήσασθαι, ὡς ἐκείνων προορέων ὅπως βίον ἀφάρων ἔχου-
 σι, τεχνάσασθαι οἰκοδομέων τὸν θησαυρὸν τοῦ βασιλῆος.
 σαφῶς δὲ αὐτοῖσι πάντα ἐξηγησάμενον τὰ περὶ τῶν
 ἐξάρσεων τοῦ λίθου, δοῦναι τὰ μέτρα αὐτοῦ, λέγοντι 25
 ὡς ταῦτα διαφυλάσσοντες, ταμίαι τῶν βασιλῆος χρη-
 ματῶν ἔσονται. καὶ τὸν μὲν τελευτῆσαι τὸν βίον, τὰς
 δὲ παῖδας αὐτοῦ οὐκ ἐς μακρὴν ἔργου ἔχουσιν ἀπολ-
 θόντας δὲ ἐπὶ τὰ βασιλῆα νυκτὸς, καὶ τὸν λίθον ἐπὶ
 τῷ οἰκοδομήματι ἀνευρόντας, ῥηϊδίως μεταχειρίσασθαι, 30
 121 καὶ τῶν χρημάτων πολλὰ ἐξενείκασθαι. Ὡς δὲ τῆς
 (2) χεῖν τὸν βασιλῆα ἀνοίξαντα τὸ οἶκημα, θωυμάσαι,
 ἰδόντα τῶν χρημάτων καταδεᾶ τὰ ἀγγήια· οὐκ ἔχειν
 δὲ ὅν τινα ἐπατιᾶται, τῶν τε σημάντρων ἑόντων σώων,
 καὶ τοῦ οἰκήματος κεκλειμένου. ὡς δὲ αὐτῷ, καὶ δις καὶ 35
 τρεῖς ἀνοίξαντι, αἰεὶ ἐλάσσω φαίνεσθαι τὰ χρήματα,

thesauro usum se esse artificio, quo prospexisset ut
 opulentam haberent rem familiarem. Perspicue igitur
 illos docuisse quo pacto eximi lapis posset, et
 mensuras illis tradidisse, quas si observassent, futu-
 ros eos aiebat esse regiarum opum dispensatores.
 Hoc igitur vitâ functo, filios haud multo post operi
 admovisse manus: noctu ad regiam accedentes, la-
 pidem in aedificio a se inventum facili operâ tractas-
 se, multumque pecuniae extulisse. (121. 2.) Quum
 forte dein conclave rex aperuisset, videretque dimi-
 nutas in vasis pecunias, miratum esse; nec vero quem
 culparet habuisse, quum sigilla ianuae salva fuissent,
 et aedificium clausum. Ubi autem iterum et tertio
 aperiens, constanter minui vidit pecunias, (nec enim

(τοὺς γὰρ κλέπτας οὐκ ἀνίεναι κεραίῳστας,) ποιῆσαι
 μιν ταδὲ πάγας προστάξαι ἐργάσασθαι, καὶ ταῦτας
 περὶ τὰ ἀγγῆια, ἐν τοῖσι τὰ χρήματα ἐνῆν, στήσαι.
 40 τῶν δὲ Φωρῶν, ὥσπερ ἐν τῷ προτοῦ χρόνῳ, ἐλθόντων,
 καὶ ἐνδύντας τοῦ ἐτέρου αὐτῶν, ἐπεὶ πρὸς τὸ ἄγγος
 προσῆλθε, ἰδὼς τὴν πύλιν ἐνέχεσθαι αἷς δὲ γινῶναι αὐτὸν
 ἐν οἴῳ κακῷ ᾗ, ἰδὼς καλεῖν τὸν ἀδελφεόν, καὶ δη-
 λῶν αὐτῷ τὰ παρόντα, καὶ κελεύειν τὴν ταχίστην
 45 ἐσθύντα, ἀποτάμνει αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν ὅπως φησὶ αὐ-
 τὸς ὄφθεις, καὶ γνωρίζεις ὅς εἴη, προσάπολέσει καὶ
 ἐκεῖνον. τῷ δὲ δοῦναι εὖ λέγειν, καὶ ποιῆσαι μιν πει-
 σθέντα ταῦτα· καὶ καταρμόσαντα τὸν λίθον, ἀπῆλθαι
 ἐπ' οἴκου, φέροντα τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀδελφεοῦ. Ὡς ¹²¹
 50 δὲ ἡμέρῃ ἐγένετο, ἐσελθόντα τὸν βασιλῆα εἰς τὸ οἶκημα, ⁽³⁾
 ἐκπεπλήχθαι, ὁρέοντα τὸ σῶμα τοῦ Φωρὸς ἐν τῇ πύ-
 λει

spoliare desiisse fures) hocce eum fecisse: laqueos
 confici iussisse, eosque circa vasa, in quibus inerant
 pecuniae, collocari. Ventitasse dein, ut antea, fures:
 quorum quum irrepsisset alter, et ad vas accessisset,
 continuo hunc laqueo esse captum. Eumdem vero,
 videntem quo in malo esset, protinus vocato fratri
 significasse quid accidisset, iussisseque eum ut conti-
 nuo ipse irreperet, sibi que caput abscinderet; ne, sese
 conspecto, agnitoque quis esset, ille simul male esset
 periturus. Et illum, probato huius consilio, fecisse
 ut iusserat frater, adaptatoque iterum lapide domum
 abiisse, caput fratris asportantem. (121. 3.) Ut il-
 luxit, ingressum regem in conclave obstupuisse, con-
 specto corpore furis laqueo constricti, quum prae-
 Herod. T. I. P. I.

γῇ ἀνευ τῆς κεφαλῆς ἐόν· τὸ δὲ οἶκημα, ἀσίνες, καὶ
 οὔτε ἔσδον οὔτε ἐκδυσιν οὐδεμίην ἔχον. ἀπορεύμενον δέ
 μιν, τὰδὲ ποιῆσαι· τοῦ Φωρὸς τὸν νέκυν κατα τοῦ τε-
 χεὸς κατακρεμάσαι· φυλάκους δὲ αὐτὸν κατακτείναν- 55
 τα, ἐντείλασθαί σφι, τὸν αὖ ἰδὼντα ἀποκτείναντα,
 ἢ κατοικτισάμενον, συλλαβόντας ἀγεῖν πρὸς αὐτόν.
 ἀνακρεμαμένον δὲ τοῦ νέκυος, τὴν μητέρα αὐτοῦ Φέ-
 ρειν· λόγους δὲ πρὸς τὸν περιόντα παῖδα, ἐπιτείνῃ,
 προστάσσειν αὐτῷ, ὅτεω τρόπῳ δύναται· μετὰ ταῦτα 60
 ὅπως τὸ σῶμα τοῦ ἀδελφεοῦ καταλύσας κομίσαι· εἰ δὲ
 τούτων ἀμείλῃσι, διαπειλέειν αὐτήν, ὡς ἔλθοῦσα πρὸς
 121 τὸν βασιλῆα, μηνύσει αὐτὸν ἔχοντα τὰ χρήματα. Ὡς
 (4) δὲ χαλεπῶς ἐλαμβάνετο ἡ μήτηρ τοῦ περιέοντος παι-
 δός, καὶ πολλὰ πρὸς αὐτὴν λέγων οὐκ ἔπειθε, ἐπιτε- 65
 χήσασθαι τοιαύδ᾽ μιν. ὄνους κατασκευασάμενον, καὶ

tim illaesum aedificium, nullumque vel introitum
 vel exitum, videret. Itaque haerentem animo, hocce
 fecisse: cadaver furis ex muro suspendisse, et posi-
 tisque custodibus imperasse, ut, si quem viderent
 deplorantem aut lamentantem, hunc prehensum ad
 se adducerent. Interim suspensio furis cadaverē vehe-
 menter dolentem matrem, collatis cum superstite
 filio sermonibus imperasse huic, ut, quoquo modo
 quibusve artibus posset, solvere cadaver fratris et
 sibi adferre conaretur; adiecisseque minas, eam rem
 si ille neglexisset, regem se adituram, ipsumque,
 ut qui illius pecunias habeat, delaturam. (121. 4.)
 Ita aspere a matre acceptum filium superstitem, post-
 quam nullo pacto illam potuisset commovere, dolum
 excogitasse huiusmodi. Instructis asinis utres impo-

ἀσκούς πλήσαντα οἴνου, ἐπιβῆναι ἐπὶ τῶν ὄνων, καὶ
 ἔπειτα ἐλαύνειν αὐτούς· ὡς δὲ κατὰ τοὺς Φυλάσσον-
 τας ἦν τὸν κρεμάμενον κέκυν, ἐπισπᾶσαντα τῶν ἀσκῶν
 70 δύο ἢ τρεῖς ποδῶνας αὐτὸν λυεῖν ἀπαμμένους. ὡς δὲ
 ἔρρεε ὁ οἶνος, τὴν κεφαλὴν μιν κούπτουσαν μέγαρα
 βοῶντα, ὡς οὐκ ἔχοντα πρὸς ὀκοῖον τῶν ὄνων πρῶτον
 τράπηται. τοὺς δὲ Φυλάκους, ὡς ἰδεῖν πολλὰ βρόντα
 τὸν ὄνον, συνετρέχειν ἐς τὴν ὁδὸν, ἀρχήν τι ἔχοντας, καὶ
 75 τὸν ἐκκεχυμένον οἶνον συκομίζειν, ἐν κέρδει πίνουμέ-
 νους· τὸν δὲ διαλοιδορεῖσθαι πᾶσι, ὀργὴν πρεσπεινύμε-
 νον. παραμυθευμένων δὲ αὐτὸν τῶν Φυλάκων, χρόνον
 πηρύνεσθαι προσποιέσθαι, καὶ ὑπείσθαι τῆς ὀργῆς·
 τέλος δὲ, ἐξελάσαι αὐτὸν τοὺς ὄνους ἐκ τῆς ὁδοῦ, καὶ
 80 κατασκευάζειν. ὡς δὲ λόγους τε πλείους ἐγγίνεσθαι,
 καὶ τινα καὶ σκῶψαί μιν καὶ ἐς γέλωτα προαγαγέ-

suisse vino plenos, eosque per viam publicam agi-
 tasse: quumque prope locum fuisset ubi erant cada-
 veris suspensi custodes, attractos duorum aut trium
 utrius pendulos petiolos solvisse; tum, effluente
 vino, caput sibi pulsasse ingenti edito clamore, quasi
 incertum, ad quemnam ex asinis primum se conver-
 teret. Custodes, multum fluere vini videntes, in viam
 concurrisse, vasa tenentes, effluensque vinum, ut
 suum in lucrum cedens, colligentes; illum autem,
 vehementer se iratum simulantem, maledictis eos la-
 cerasse. Custodibus vero eum consolantibus, paula-
 tim mitigari simulantem, ab ira remisisse; denique
 a mediâ viâ exegisse asinos, eosque rursus instruxis-
 se. Ibi multis incidentibus sermonibus, quum unus
 ex custodibus facete cavillans etiam risum ei eliciuis-

σθαι, ἐπιδοῦναι αὐτοῖσι τῶν ἀσκήων ἕνα· τοὺς δὲ αὐ-
 τοῦ, ὥσπερ εἶχον, κατακλιθέντας πίνειν διανοέσθαι,
 καὶ ἐκεῖνον παραλαμβάνειν, καὶ κελεύειν μετ' ἐωυτῶν
 μέιναντα συμπίνειν· τὸν δὲ πεισθῆναι τε δὴ, καὶ κατα- 85
 μέναι. ὥς δὲ μιν παρὰ τὴν πόσιν Φιλοφρόνας ποτὰ-
 ζοντο, ἐπιδοῦναι αὐτοῖσι καὶ ἄλλον τῶν ἀσκήων· καὶ φι-
 λεί δὲ τῷ ποτῷ χρησαμένους τοὺς Φυλάκους, ὑπομέ-
 θυσθῆναι καὶ κρατηθέντας ὑπὸ τοῦ ὕπνου, αὐτῶν ἐν-
 δάπερ ἔπινον κατακοιμηθῆναι. τὸν δὲ, ὥς πρόσθεν ἦν τῆς 90
 νυκτὸς, τό τε σῶμα τοῦ ἀδελφεοῦ καταλύσαι, καὶ τῶν
 Φυλάκων ἐπὶ λύμῃ πάντων ξυρῆσαι τὰς δεξιὰς παρηγ-
 δας· ἐπιθέντα δὲ τὸν νέκυν ἐπὶ τοὺς ὄνους, ἀπελαύνειν
 ἐπ' οἴκου, ἐπιτελέσαντα τῇ μητρὶ τὰ προσταχθέντα.
 121 Τὸν δὲ βασιλέα, ὥς αὐτῷ ἀπηγγέλλῃ τοῦ Φαροῦς ὁ 95
 (5) νέκυς ἐκκεκλημένος, δεινὰ ποιεῖν· πάντως δὲ βουλό-

set, dono eum illis dedisse unum ex utribus: et illos e vestigio discumbentes computationi animum ad-
 plicuisse, ipsumque manu prehensum hortatus esse,
 ut secum maneret compotaretque: et illum, ut erat
 consentaneum, morem gessisse, apudque illos man-
 sisse. Qui quum inter potandum comiter salutarerent
 hominem, hunc etiam alio ex utribus illos donasse:
 et copioso potu utentes custodes, ita fuisse inebriatos,
 ut somno oppressi, eodem loco ubi potaverant, ob-
 dormierint. Tum vero, nocte iam multum progressa,
 hunc fratris corpus solvisse, et custodum dexteras ge-
 nas contumeliae caussa rasisse; denique cadavere asi-
 nis imposito, mandata matris exsecutum, domum
 cum asinis rediisse. (121. 5.) Regem, postquam ei
 renunciatum esset furto ablatum esse cadaver, aeger-

μενον εὐρέθῃναι ὅστις κοτὲ εἴη ὁ ταῦτα μηχανώμενος,
 ποιῆσαι μιν τάδε, ἐμοὶ μὲν οὐ πιστά· τὴν δὲ θυγατέρα
 τὴν ἑωυτοῦ κατίσαι ἐπ' οἰκήματος, ἐντειλάμενον πάν-
 100 τας τε ὁμοίως προσδέκεσθαι, καὶ πρὶν συγγενέσθαι,
 ἀναγκάζειν λέγειν αὐτῇ ὅ τι δὴ ἐν τῷ βίῳ ἐργασται
 αὐτῷ σοφώτατον καὶ ἀνοσιώτατον· ὅς δ' ἂν ἀπηγήσθαι
 τὰ περὶ τὸν Φῶρα γεγεννημένα, τοῦτον συλλαμ-
 βάνειν, καὶ μὴ ἀπιέναι ἔξω. ὡς δὲ τὴν παῖδα ποιεῖν
 105 τὰ ἐκ τοῦ πατρὸς προταχθέντα, τὸν Φῶρα πυθόμενον
 τῶν εἵνεκα ταῦτα ἐπρήσσετο, βουλευθέντα πολυτροπίᾳ
 τοῦ βασιλῆος περιγενέσθαι, ποιεῖν τάδε. νεκροῦ προσ-
 φάτου ἀποταμόντα ἐν τῷ ἄμμι τὴν χεῖρα, ἵνα αὐτὸν
 ἔχοντα αὐτὴν ὑπὸ τῷ ἱματίῳ ἐσελθόντα δὲ εἰς τοῦ βα-
 110 σιλῆος τὴν θυγατέρα, καὶ ἐρωτώμενον τάπερ καὶ οἱ
 ἄλλοι, ἀπηγήσασθαι ὡς ἀνοσιώτατον μὲν εἴη ἐργασ-

rime tulisse; cupientemque quoquomodo reperire
 quis esset qui ista fuisset machinatus, hocce fecisse
 aiunt, mihi non credibile. Filiam suam iussisse in
 lupanari sedere, cunctosque homines pariter admit-
 tere, sed, priusquam coirent, cogere ut dicat quisque
 quid sit quod et callidissimum, et quod improbissi-
 mum, in vita patrauerit: quod si quis narrasset ea
 quae circa furem accidissent, hunc prehenderet, ne-
 que egredi pateretur. Iussis patris quum morem gere-
 ret puella, furem hunc, postquam cognosset cuius
 rei caussâ haec fierent, cuperetque regem superare
 versutiâ, haecce fecisse. Recens mortui hominis am-
 putasse in humero manum, eâque sub pallio abscon-
 ditâ ad regis filiam intrasse; tum ab eâ interrogatum
 sicuti alii, responsisse, *improbissimum se facinus pa-*

μέρος, ὅτε τοῦ ἀδελφεοῦ ἐν τῷ θησαυρῷ τοῦ βασιλῆος
 ὑπὸ πάγης ἀλόντος ἀποτάμει τὴν κεφαλὴν· σοφώτα-
 τον δὲ, ὅτι τοὺς φυλάκους καταμεθύσας, καταλύσει
 τοῦ ἀδελφεοῦ κορμάμενον τὸν νέκυν. τὴν δὲ, ὡς ἤκου-¹¹⁵
 σε, ἀπτεσθαι αὐτοῦ. τὸν δὲ Φῶρα ἐν τῷ σκότει προ-
 τεῖναι αὐτῇ τοῦ νεκροῦ τὴν χεῖρα· τὴν δὲ, ἐπιλαβομέ-
 νην ἔχειν, νομίζουσιν αὐτοῦ ἐκείνου τῆς χειρὸς ἀντέχε-
 σθαι· τὸν δὲ Φῶρα προέμενον αὐτῇ, ὄχρεσθαι διὰ θύ-
¹²² ρεων φεύγοντα. Ὡς δὲ καὶ ταῦτα ἐς τὸν βασιλέα ¹²⁰
 (6) ἀνεῖχθαι, ἐκπεπλήχθαι μὲν ἐπὶ τῇ πολυφρονεῖν τε
 καὶ τόλμῃ τῶνθρώπου· τέλος δὲ, διαπέρποντά ἐς πᾶ-
 σας τὰς πόλεις, ἐπαγγέλλεσθαι ἀδειάν τε δίδόντας, καὶ
 μεγάλα ὑποδεκόμενον ἐλθόντι ἐς ὅψιν τὴν ἑαυτοῦ· τὸν
 δὲ Φῶρα, πιστεύσαντα, ἐλθεῖν πρὸς αὐτόν· ¹²⁵ *Ραμπίνι-*
 τον δὲ μεγάλως θαυμάσαι, καὶ οἱ τὴν θυγατέρα ταύ-

*trasse, quum suspensum fratris caput abscidisset, laqueo capti in regis thesauro; callidissimum vero, quod inebriatis custodibus cadaver fratris solvisset. Tum illam, his auditis, prehensisse hominem: at furem in tenebris manum mortui porrexisse; quam dum illa prehenderet, manum illius ipsius se tenere existimans, furem missam illi eam fecisse, et per ianuam egressum profugisse. (121, 6.) Postquam igitur et haec regi essent renunciata, attonitum fuisse illum et versutiâ et audaciâ hominis. Ad extremum, circummissis per op- pida praeconibus, edixisse et impunitatem se concessurum, et magna etiam dona adiecturum homini, si in conspectum suum venisset. Et edicto fidem adhibentem furem, ad regem accessisse: *Rampsini-* tumque, magna hominis admiratione ductum, filiam*

την συνοικίσαι, ὡς πλεῖστα ἐπισταμένῳ ἀνθρώπων· Αἰγυπτίους μὲν γὰρ τῶν ἄλλων προκεκρίσθαι, ἐκείνον δὲ Αἰγυπτίων.

Μετὰ δὲ ταῦτα λέλεγον, τοῦτον τὸν βασιλῆα ζῶν 122
καταβῆναι κάτω εἰς τὸν οἱ Ἕλληνες αἰδὴν νομίζουσι
εἶναι, καὶ κεῖθι συγκευεῖν τῇ Δήμητρι· καὶ τὰ μὲν,
νικᾶν αὐτήν, τὰ δὲ, ἐσσοῦσθαι ὑπ' αὐτῆς· καὶ μιν πάλιν
5 ἀνω ἀπικέσθαι, δῶρον ἔχοντα παρ' αὐτῆς χιρῶμα-
κτῆν, χρυσῶν. ἀπὸ δὲ τῆς Παμψίνιτου καταβάσιος,
ὡς πάλιν ἀπικέτο, ὁρτὴν δὴ ἀνάγειν Αἰγυπτίους ἔφα-
σαν· τὴν καὶ ἐγὼ οἶδα ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἐπιτελείοντας
αὐτοὺς· οὐ μὲντοι, εἴ τε δι' ἄλλο τι, εἴ τε διὰ ταῦτα
10 ὁρτάζουσι, ἔχω λέγειν. Φᾶρος δὲ αὐτημερὸν ἔξυσθ' ἔχον-
τες οἱ ἱερεῖς, κατ' ὧν ἐδήσαν ἑνὸς αὐτῶν μέση τοὺς
ὀφθαλμούς· ἀγαγόντες δὲ μιν ἔχοντα τὸ Φᾶρος εἰς ὁδὸν

ei hanc in matrimonium dedisse, ut hominum om-
nium scientissimo: Aegyptios enim omnibus aliis an-
tecellere, ipsum verò Aegyptiis.

(122.) Post haec, eundem regem dixerunt vivum
sub terram, quo loco Graeci inferos putant esse, de-
scendisse, ibique cum Cerere aleâ luisse; et partim
victorem, partim etiam ab illâ victum fuisse; deni-
que rursus inde reversum, munus ab eadem retulisse
mantile aureum. Ab hoc *Rampsiniti descensu ad*
inferos, postquam reversus esset, festum aiebant agi
ab Aegyptiis: quod festum ego quidem novi meâ etiam
nunc aetate ab illis agi; utrum vero hac de causâ
celebretur, an aliâ, adfirmare non possum. Unus e
sacerdotibus pallium induit, eodem die ab illis con-
textum: huic reliqui mitrâ obligant oculos, eumque

Φέρουσιν ἐς ἱρὸν Διήμητρος, αὐτοὶ ἀπαλλάσσονται ὀπί-
 σω. τὸν δὲ ἱέρα τούτου καταδεδεμένον τοὺς ὀφθαλμούς,
 λέγουσι ὑπὸ δύο λύκων ἄγεσθαι ἐκ τοῦ ἱεροῦ τῆς Δήμη- 15
 τρος, ἀπέχον τῆς πόλεως ἑξήκοντα σταδίων· καὶ αὐτὶς
 ὀπίσω ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἀπάγειν μιν τοὺς λύκους ἐς τὰ πό-
 123 χωρίων. Τοῖσι μὲν νυν ὑπ' Αἰγυπτίων λεγομένοισι χρε-
 σθα ὅτεω τὰ τοιαῦτα πιθανὰ ἐστὶ· ἐμοὶ δὲ παρὰ πάν-
 τα τὸν λόγον ὑπόκειται, ὅτι τὰ λεγόμενα ὑπὲρ ἐκά-
 στων ἀκοῇ γράφω. ἀρχηγεύειν δὲ τῶν ἑκείνων Αἰγυπ-
 τιοὶ λέγουσι Διήμητρα καὶ Διόνυσον. Πρῶτον δὲ καὶ 5
 τόνδε τὸν λόγον Αἰγυπτιοὶ εἰσι οἱ εἰπόντες, ὡς αὐτῶν
 τοῦ ψυχῇ ἀθάνατος ἐστὶ τοῦ σώματος δὲ καταφθι-
 νός, ἐς ἄλλο ζῶον αἰεὶ γινόμενον ἐσθιέται· ἐπειτα δὲ
 περιέλθῃ πάντα τὰ χερσαῖα καὶ τὰ θαλάσσια καὶ τὰ
 πετεινὰ, αὐτὶς ἐς ἀνθρώπου σῶμα γινόμενον ἐσθιέται. 10

in viam deducunt qua ad Cereris templum itur, tum ipsi retro discedunt. Hunc sacerdotem, cui obstricti oculi sunt, aiunt, a duobus lupis ad templum Cereris duci, quod abest ab urbe viginti stadia; rursusque eosdem lupos cum in eundem locum reducere. (123.) Iam utatur his, quae Aegyptii narrant, si cui probabilia fuerint visa: mihi per totam hanc Historiam propositum est, ut ea scribam quae de quaque re memorata audiui. Memorant autem Aegyptii, principatum apud inferos tenere Cererem et Bacchum. Primi etiam fuerunt Aegyptii, qui hoc praeceptum traderent, esse *animam hominis immortalem*; intereunte vero corpore in aliud animal, quod eo ipso tempore nascatur, intrare: quando vero circuitum absolverisset per omnia terrestria animalia et marina et volueria, tum rursus in hominis corpus, quod

163, 79.

τὴν περιήλυσιν δὲ αὐτῇ γίνεσθαι ἐν τρισχιλίοις ἔτεσιν, τούτῳ τῷ λόγῳ εἰσὶ οἱ Ἑλλήνων ἐχρήσαντο, οἱ μὲν, πρότερον, οἱ δὲ, ὕστερον, ὡς ἰδίῳ ἑαυτῶν ἔοντι· τῶν ἐγὼ εἰδὼς τὰ οὐνόματα, αὐτὸ γράφω.

Μέχρι μὲν νυν Ῥαμψινίτου βασιλῆος εἶναι ἐν Αἰ- 124
γύπτῳ πᾶσαν εὐνομίην ἔλεγον, καὶ εὐθηνέειν Αἴγυπτον
μεγάλως. μετὰ δὲ τούτων, βασιλεύσαντά σφεων Χέο-
πα, ἐς πᾶσαν κακότητα ἐλάσαι. κατακλῆσαντά γάρ
5 μιν πάντα τὰ ἱερά, πρῶτα μὲν σφῆας θυσίων ἀπέ-
ρξαι· μετὰ δὲ, ἐργάζεσθαι ἑαυτῷ κελεύειν πάντας Αἰ-
γυπτίους. τοῖσι μὲν δὴ ἀποδοτέον, καὶ τῶν λιθοτο-
μέων τῶν ἐν τῷ Ἀραβίῳ οὐρεῖ, ἐκ τούτων ἔλκειν λί-
θους μέχρι τοῦ Νείλου· διαπεράωνθέντας δὲ τὸν ποτα-
10 μὲν πλοίοις τοὺς λίθους ἑτέροις ἔταξε ἐκδέκεσθαι, καὶ

tunc nascatur, intrare: circuitum autem illum absol-
vi tribus annorum millibus. Hoc placito usi sunt
deinde nonnulli e Graecorum philosophis, alii prius,
alii posterius, tamquam suum esset inventum: quo-
rum ego nomina, mihi quidem cognita, edere nolo.

(124.) Usque ad Rampsinitum igitur valuisse, di-
xerunt, in Aegypto leges, et rebus omnibus egregie
floruisse Aegyptum. Post hunc vero, regnum apud
eos tenentem *Cheopem* omni nequitia esse grassa-
tum. Clausis enim templis omnibus, primum sacri-
ficiis prohibuisse Aegyptios; tum cunctos iussisse sibi
opus facere: aliis adsignatum fuisse, ut ex lapidinis
in Arabio monte lapides traherent usque ad Nilum;
alii imperatum, ut navigiis cis flumen transvectos

πρὸς τὸ Λιβυκὸν καλούμενον ὄρος, πρὸς τοῦτο ἔλκειν.
 ἐργάζοντο δὲ κατὰ δέκα μυριάδας ἀνθρώπων αἰεὶ τὴν
 τρίμηνον ἐκάστην. χρόνον δὲ ἐγγενέσθαι τριβομένῳ τῷ
 λαῷ, δέκα μὲν ἔτεα τῆς ὁδοῦ κατὰ τὴν εἰλκον τοὺς λί-
 θους, τὴν ἔδειμαν ἔργον ἐὼν οὐ πολλῷ τῷ ἔλασσον 15
 τῆς πυραμίδος, ὡς ἐμοὶ δοκέειν (τῆς γὰρ μῆκος μὲν
 εἰσι πέντε στάδια· εὖρος δὲ, δέκα ὀργυιαί· ὕψος δὲ,
 τῇ ὑψηλοτάτῃ ἐστὶ αὐτῇ ἑαυτῆς, ὀκτῶ ὀργυιαί· λίθου
 τε ξεστοῦ καὶ ζώων ἐγγεγλωσμένων) ταύτης τε δὴ
 τὰ δέκα ἔτεα γενέσθαι, καὶ τῶν ἐπὶ τοῦ λόφου, ἀπὸ τοῦ 20
 ἐστᾶσι αἱ πυραμίδες, τῶν ὑπὸ γῆν οἰκημάτων, τὰς
 ἐποιεέτο Θῆκος· ἐαυτῷ ἐν νήσῳ, διώρυχα τοῦ Νεί-
 λου ἐσαγαγών. τῇ δὲ πυραμίδι αὐτῇ χρόνον γενέσθαι
 εἰκόσι ἔτεα ποικυμένη· τῆς ἐστὶ παντακῇ μετώπον ἑκα-

lapides exciperent, et ad Libycum quem vocant tra-
 herent montem. Opus autem faciebant per vices, quo-
 libet trimestri, centena hominum millia. Tempus au-
 tem, quo ita vexatus fuerit populus, primum decem
 fuisse annos, intra quos munierint viam qua traxe-
 runt lapides; opus, ut mihi videtur, haud multo in-
 ferius ipsâ pyramide: (est enim longitudo viae quin-
 que stadiorum; latitudo cubitorum quadraginta; al-
 titudo, qua est maxima, duorum et triginta cubito-
 rum: estque ex politis lapidibus confecta, et inculp-
 tis ornata figuris:) huic igitur muniendae viae in-
 sumtos decem annos fuisse, simulque conficiendis
 in co colle, in quo stant pyramides, cameris sub-
 terraneis, quas ille sibi pro sepulcro destinavit in in-
 sulâ, fossâ ex Nilo intro actâ. In ipsius autem pyra-
 midis constructionem viginti annos esse insumtos.

- 5 στον ὀκτώ πλέθρα, εὐύσης τετραγώνου, καὶ ὕψος ἴσον
 λίθου δὲ ξστοῦ τε καὶ ἀρμοσμένου τὰ μάλιστα· οὐδεὶς
 τῶν λίθων τριήκοντα ποδῶν ἐλάσσω. Ἐποικίθη δὲ ὧδε 125
 αὕτη ἡ πυραμὶς· ἀναβαθμῶν τρόπον, τὰς μετεξέτεροι
 κρούσας, οἱ δὲ βωμίδας ὀνομάζουσι. τοιαύτην τὸ πρῶ-
 τον ἐπεὶ τε ἐποίησαν αὐτήν, ἤρουν τοὺς ἐπιλοίπους λί-
 5 θους μηχανῇσι· ξύλων βραχέων πεποιημένοι· χαμά-
 δεν μὲν ἐπὶ τὸν πρῶτον στοῖχον τῶν ἀναβαθμῶν αἶρον-
 τες· ὅκως δὲ αὖτις ὁ λίθος ἐπ' αὐτὸν, εἰς ἐτέρην μηχανὴν
 ἐτίθετο, ἐσπένων ἐπὶ τοῦ πρώτου στοῖχου· ἀπὸ τούτου
 δὲ ἐπὶ τοῦ δευτέρου ἐλάτο στοῖχα, ἐπ' ἄλλης μηχανῆς.
 10 ὅσοι γὰρ δὴ στοῖχοι ἦσαν τῶν ἀναβαθμῶν, τοσαῦται
 καὶ αἱ μηχαναὶ ἦσαν· εἴ τε καὶ τὴν αὐτὴν μηχανὴν,
 εὐύσαν μὲν τε καὶ εὐβάστακτον, μετεφόρεον ἐπὶ στοῖ-
 CXXV. 9. Post στοῖχον excidisse nonnihil videtur.

Quadrata illius forma est; latus quodque octingentos metitur pedes; altitudo eiusdem est mensurae: lapis politus et quam accuratissime coagmentatus; nullus ex lapidibus minor triginta pedibus. (125.) Est autem sic constructa haec *pyramis*: statim in modum graduum quibus scalae adscenduntur, quos gradus alii *pinnae*, alii *arulas* vocant. Talem postquam primum eam fecerunt, in altum tollebant reliquos lapides machinis ex brevibus lignis confectis, ab humo statim in primum graduum ordinem eos tollentes: quo ubi pervenit lapis, alii machinae imponebatur, quae in primo graduum ordine stabat, et ab hoc ordine in secundum attrahebatur ordinem [rursusque ab hoc in tertium] super alia machina; nam quot erant graduum ordines, tot quoque machinae erant: sive etiam una eademque machina fuit portatu facilis, quam ex

χον· ἕκαστον, ὅπως τὸν λίθον ἐξέλοιεν· λελέχθω γὰρ
 ἡμῖν ἐπ' ἀμφοτέρας, κατὰ περ λέγεται. Ἐξεποιοήθη δ'
 ὡν τὰ ἀνώτατα αὐτῆς πρῶτα· μετὰ δὲ, τὰ ἐπόμενα 15
 τούτων ἐξεποίου· τελευταῖα δὲ αὐτῆς τὰ ἐπίγεια, καὶ
 τὰ κατωτάτα ἐξεποίησαν. Σοσήμανται δὲ διὰ γραμ-
 μάτων Αἰγυπτίων ἐν τῇ πυραμίδι, ὅσα ἐς τε συρμαίνην
 καὶ κρομμύνα καὶ σκάρωδα ἀναισιμώδῃ τοῖσι ἐργαζομέ-
 νοισι· καὶ, ὡς ἐμὲ εὖ μεμνησθαι τὰ ὁ ἑρμηνεύς μοι, 20
 ἐπιλεγόμενος τὰ γράμματα, ἔφη, ἑξακόσια καὶ χί-
 λια τάλαντα ἀργυρίου τετελεσθαι. εἰ δ' ὅστις οὕτως
 ἔχοντα ταῦτα, κόσα εἰκὸς ἄλλα δεδαπανῆσθαι εἶναι 25
 τε σίδηρον τῷ ἐργάζοντο, καὶ σιτία, καὶ ἐσθῆτα τοῖσι
 ἐργαζομένοισι; ὅκοτε χρόνον μὲν οἰκοδόμεον τὰ ἔργα 25
 τὸν εἰρημένον· ἄλλον δὲ, ὡς ἐγὼ δοκέω, ἐν τῷ τοῦς

uno ordine in alterum promovebant, quoties lapi-
 dem in altum tollere vellent: nam in utramque par-
 tem, quemadmodum factum traditur, dictum a nobis
 esto. Perfici autem coeptum est opus a summo;
 dein inferiora paulatim absolverunt; et ad extre-
 mum imam partem et terrae proximam perfecerunt.
 Scripto autem in pyramide consignatum est literis
 Aegyptiis, quantum in raphanos, in cepas et in allia
 fuerit impensum, quibus usi sunt hi qui opus fece-
 runt: et recte memini quae mihi dixit interpretes, quum
 scriptum legeret, summam fuisse mille et sexcento-
 rum talentorum. Quod si ita est, quantum putabimus
 impensum fuisse in ferrum, quo usi sint ad opus fa-
 ciendum, tum in cibaria, et in vestimenta operario-
 rum? quandoquidem tantum temporis, quantum di-
 xi, faciendo operi insumserunt, nec minus multum

λίθους ἑταμνον, καὶ ἄγον, καὶ τὸ ὑπὸ γῆν ὄρυγμα ἐργάζοντο, οὐκ ὀλίγον χρόνον. Ἐξ τούτου δὲ ἐλθεῖν Χέο- 126
πα κακότητος, ὥστε χρημάτων δεόμενον, τὴν θυγα-
τέρα τὴν ἑαυτοῦ κατίσαντα ἐπ' οἰκήματος, προσπάζει
πρήσσεσθαι ἀργύριον, ὅσον δὴ τί οὐ γὰρ δὴ τούτο
5 γε ἔλεγον, τὴν δὲ, τὰ τε ὑπὸ τοῦ πατρὸς ταχθέντα
πρήσσεσθαι, ἰδίῃ δὲ καὶ αὐτὴν διανοηθῆναι μηρῶν κα-
ταλιπέσθαι, καὶ τοῦ ἐσιόντος πρὸς αὐτὴν ἑκάστων δέ-
εσθαι, ὅπως ἂν αὐτῇ ἓνα λίθον ἐν τοῖσι ἐργασίαις δαρέωτο.
ἐκ τούτων δὲ τῶν λίθων ἔφασαν τὴν πυραμίδα οἰκοδο-
10 μῆναι, τὴν ἐν μέσῳ τῶν τριῶν ἐστηκυῖαν, ἔμπροσθε
τῆς μεγάλης πυραμίδος· τῆς ἐστὶ τὸ κῶλον ἑκάστων,
ὅλου καὶ ἡμίσεος πλέθρου. Βασιλεῦσαι δὲ τὸν Χέο- 127

temporis caedendis lapidibus, eisdemque promoven-
dis, et fossae subterraneae conficiendae. (126.) Eo
autem flagitii processisse *Cheopem* dixerunt, ut, quum
pecuniis indigeret, filiam etiam suam in lupanari ius-
serit considerare, et pecuniae summam quantam posset
maximam conficere. Quantum sit, quod illa hoc mo-
do collegerit, non memoratur: sed hoc memorant,
collegisse illam non modo pecuniam a patre impera-
tam; verum etiam, quum suo nomine privatim cuperet
monumentum relinquere, ab unoquoque qui ad eam
intrasset postulasse, ut unum lapidem, ad opus facien-
dum idoneum, sibi conferret: ex illisque lapidibus,
dixerunt, exstructam esse pyramidem quae in medio
stat trium, ante magnam pyramidem; cuius quodque
latus est longitudine pedum centum et quinquaginti.
(127.) *Cheopem* hunc dixere Aegyptii regnasse

πα τούτων Αἰγύπτιοι ἔλεγον πεντήκοντα ἔτεα· τελευτή-
 σατος δὲ τούτου, ἐκδέξασθαι τὴν βασιληὴν τοῦ ἀδελ-
 φοῦ αὐτοῦ ΧεΦρήνα· καὶ τούτου δὲ τῷ αὐτῷ τρέ-
 πῳ διαχρᾶσθαι τῷ ἑτέρῳ, τὰ τε ἄλλα, καὶ πύραμίδα 5
 ποιῆσαι, ἐς μὲν τὰ ἐκείνου μέτρα αὐκ ἀνήκουσαν· τού-
 τα γὰρ ὧν καὶ ἡμεῖς ἐμετρήσαμεν. οὔτε γὰρ ὕψους
 οἰκήματα ὑπὸ γῆν, οὔτε ἐκ τοῦ Νείλου διώρυξ ἦεν ἐς
 αὐτήν, ὥσπερ ἐς τὴν ἑτέραν, ρέουσα· διὰ οἰκοδομημένου
 δὲ αὐλῶνος ἴσα νῆσον περιρρέει, ἐν τῇ αὐτὸν λέγουσι 10
 κεῖσθαι Χεῶπα. ὑποδείμας δὲ τὸν πρῶτον δόμον λίθου
 Αἰθιοπικοῦ ποικίλου, τεσσαράκοντα πόδας ὑποβὰς τῆς
 ἑτέρας τῶντὸ μέγας, ἐχομένην τῆς μεγάλης οἰκοδό-
 μησε. ἐστᾶσι δὲ ἐπὶ λόφου τοῦ αὐτοῦ ἀμφοτέραι, μά-
 λιστα ἐς ἑκατὸν πόδας ὑψηλοῦ. βασιλεῦσαι δὲ ἔλε- 15
 128 γον ΧεΦρήνα ἕξ καὶ πεντήκοντα ἔτεα. Ταῦτα ἕξ τε

annos quinquaginta; eique defuncto successisse in
 regnum fratrem eius *Chephrenem*. Hunc quum
 in aliis rebus eodem instituto usum esse atque fra-
 trem, tum etiam pyramidem exstruxisse. Et haec
 quidem pyramis mensuram prioris illius non exae-
 quat; (nam mensuras etiam nos exegimus:) nec came-
 ras habet subterraneas, nec fossa ex Nilo derivata
 in hanc inferne influit, sicut in illam, in qua Nilus
 per canalem murario opere constructum insulam cir-
 cumluit, in qua sepultum Cheopem aiunt. Exstruxit
 autem hanc, magnae pyramidi proximam, quadragin-
 ta pedibus illâ minorem: primus lapidum ordo Aethio-
 pico lapide variegato substructus. Ambae super eo-
 dem stant clivo, centum fere pedes in altitudinem
 eminente. Regnasse autem Chephrenem aiunt annos

καὶ ἑκατὸν λογίζονται ἔτεα, ἐν τοῖσι Αἰγυπτίοισι τε
 πᾶσαν εἶναι κακότητα, καὶ τὰ ἱερὰ χρόνον τασσάτου
 κατακλησθέντα οὐκ ἀνοίχθῃναι. τούτους ὑπὸ μίσθους οὐ
 5 κάρτα θέλουσι Αἰγύπτιοι ὀνομάζειν, ἀλλὰ καὶ τὰς
 πυραμίδας καλέουσι ποιμένος Φιλίτιανος, ὅς τούτων
 τὸν χρόνον ἐνεμε κτήνεια κατὰ ταῦτα τὰ χωρία.

Μετὰ δὲ τούτων, βασιλεῦσαι Αἰγύπτου Μυκερῆ- 129
 νον ἔλεγον, Χέοπος παῖδα· τῷ τὰ μὲν τοῦ πατρὸς
 ἔργα ἀπαδεῖν· τὸν δὲ τὰ τε ἱερὰ ἀνοίξει, καὶ τὸν ἁλῶν
 τετραμμένον ἐς τὸ ἔσχατον κακοῦ, ἀνείναι πρὸς ἔργα τε
 5 καὶ θυσίας· δίκας δὲ σφι πάντων βασιλῶν δικαιοτά-
 τας κρίνειν. κατὰ τοῦτο μὲν νυν τὸ ἔργον, ἀπάντων
 ὅσοι ἤδη βασιδῆες ἐγένοντο Αἰγυπτίων, αἰνέουσι· μαλι-
 στα τούτων· τὰ τε ἄλλα γὰρ μιν κρίνειν εὖ, καὶ δὴ

CXXVIII. 6. Φιλίτιανος. Αἰῖ Φιλίτιος.

sex et quinquaginta. (128.) Hos. centum et sex an-
 nos numerant Aegyptii, quibus per Aegyptum omne
 genus malorum invaluerit, clausaque templa per tan-
 tum temporis spatium non fuerint aperta. Istorum-
 que regum odio, ne nomen quidem memorare volunt;
 sed pyramides etiam illas vocant *pastoris Philitionis*,
 qui per id tempus in illis locis pccora sua pavit.

(129.) Post hunc regnasse in Aegypto dicebant
Mycerinum, Cheopis filium. Huic patris displi-
 cuisse facta: itaque et templa eum aperuisse, et po-
 pulo, extremis malis vexato, indulxisse, ut suis quis-
 que negotiis et sacris operam daret: iusque etiam il-
 lis aequissime regum omnium dixisse. Hac quidem ex
 parte summis eum laudibus supra omnes, quotquot
 Aegypti reges umquam fuere, extollunt: nam et alio-

καὶ τῷ ἐπιεικέσθαι, ἐκ τῆς δίκης παρ' αὐτοῦ δίδόν-
 τα ἄλλα, ἀποκρίπλάναι αὐτοῦ τὸν θυμὸν. Ἔσθι δὲ 10
 ἡπίῳ τῷ Μυκερίνῳ κατὰ τοὺς πολίτας, καὶ ταῦτα
 ἐπὶ τῇδεύοντι, πρῶτον κακῶν ἀρᾶι τὴν θυγατέρα ἀπο-
 θανούσαν αὐτοῦ, τὴν μόνον οἱ εἶναι ἐν τοῖσι γυναιξὶ
 τέκνον. τὸν δὲ, ὑπεραλγῆσαντά τε τῷ περιπεπτῶκε
 πρῆγματι, καὶ βουλόμενον περισσώτερόν τι τῶν ἄλλων 15
 θάψαι τὴν θυγατέρα, ποιήσασθαι βούν ξυλὴν κοί-
 λην, καὶ ἔπειτα καταχρυσάσαντά μιν ταύτην, ἔσω ἐν
 αὐτῇ θάψαι ταύτην δὴ τὴν ἀποθανοῦσαν θυγατέρα.
 130 Αὕτη γὰρ ἡ βούς γῇ οὐκ ἐκρύβθη, ἀλλ' ἔτι καὶ ἐς ἡμέ-
 ρην φανερὴ ἐν Σαί μὲν πόλει ἐούσα, κειμένη δὲ ἐν τοῖσι
 βασιλείαισι, ἐν οἰκῇματι ἡσκημένῳ. Θυμῆματα δὲ
 παρ' αὐτῇ παντοῖα καταγίζουσι ἀνὰ πάσαν ἡμέραν.
 νύκτα δὲ ἐκάστην πάννυχος λύχνος παρακαίεται. αἰγ- 5

quin ex aequo iudicasse caussas, et, si quis de sen-
 tentia ab illo lata esset conquestus, ei de suo donare
 solitum, quo iram illius mitigaret. Ita quum mitis
 adversus cives esset *Mycerinus*, talibusque uteretur
 institutis; primam ei calamitatem accidisse mortem
 filiae, quam unicam domi sobolem habebat. Qua ca-
 lamitate vehementer afflictum, quum vellet excellen-
 tiori quadam ratione sepelire filiam, conficiendam
 curasse bovem ligneam, intus cavam, extrinsecus
 inauratam, in eaque defunctam hanc filiam sepeli-
 visse. (130.) Bos ista non sub terrâ est recondita,
 sed meâ adhuc aetate in propatulo erat, in Saï oppi-
 do in regiâ posita, eleganti in conclavi: et quotidie
 apud illam suffimenta cuiusque generis adolentur, et
 singulis noctibus pernox ardet lucerna. Prope illam,

χυῦ δὲ τῆς βοῆς ταύτης ἐν ἄλλῳ οἰκήματι εἰκόνες τῶν
 παλλακῶν τῶν Μυκερίνου ἐστᾶσι, ὡς ἔλεγον οἱ ἐν
 Σαῖ. πόλι ἱέες· ἐστᾶσι μὲν γὰρ ἑύλινοι κολοσσοί,
 εἰϋσαι ἀριθμὸν ὡς εἴκοσι μάλιστα κη, γυμναὶ ἐργασ-
 10 μέναι· αἱ τινες μάντοι εἰσὶ, οὐκ ἔχω εἰπεῖν, πλην ἢ τὰ
 λεγόμενα. Οἱ δὲ τινες λέγουσι περὶ τῆς βοῆς ταύτης, 131
 καὶ τῶν κολοσσῶν, τόνδε τὸν λόγον· ὡς Μυκερίνος ἐρά-
 σθη τῆς ἐαυτοῦ θυγατρὸς, καὶ ἔπειτα ἐμίγη οἱ αἰκού-
 ση. μετὰ δὲ, λέγουσι ὡς ἡ παῖς ἀπήγξατο ὑπὸ ἄχρους·
 5 ὁ δὲ μιν ἔβαψε ἐν τῇ βοῇ ταύτῃ· ἡ δὲ μήτηρ αὐτῆς τῶν
 ἀμφιπόλων τῶν προδουσέων τὴν θυγατέρα τῷ πατρὶ
 ἀπέταμε τὰς χεῖρας· καὶ νῦν τὰς εἰκόνας αὐτέων εἶναι
 πεπονθυῖας τάπερ αἱ ζῶαι ἔπαθον. ταῦτα δὲ λέγουσι
 Φλυηρέοντες, ὡς ἐγὼ δοκέω, τὰ τε ἄλλα, καὶ δὴ καὶ
 10 τὰ περὶ τὰς χεῖρας τῶν κολοσσῶν· ταῦτα γὰρ ὦν καὶ
 ἡμεῖς ὠρέομεν, ὅτι ὑπὸ χρόνου τὰς χεῖρας ἀποβεβλή-

in alio conclavi, stant certe ibi lignee statuæ (co-
 lossos Herodotus dicit) formâ muliebri, numero fere
 viginti, nudis corporibus. Quænam autem illæ sint,
 dicere non possum, nisi quæ narrantur. (131.) Sunt
 autem qui de bove illa et de statu is istis hæc narrant:
 Mycerinum amore filiae suæ captum, vim ei intulisse;
 eoque facto puellam præ dolore vitam finisse
 suspendio, patrem vero in illa bove eam sepelisse;
 matrem autem famulis, quæ patri filiam prodidis-
 sent, manus præcidisse, et nunc imaginibus illarum
 idem accidisse quod ipsæ vivæ passæ essent. Hæc
 vero, ut mihi videtur, dicunt nugantes, quum cætera,
 tum hoc de manibus statuarum: hoc enim nos etiam
 vidimus, vetustate temporis decidisse illis manus,

Herod. T. I. P. I.

D d

πασι, αἱ ἐν ποσὶ αὐτέων φαίνοντο εἶναι καὶ ἐς
 132 ἐμέ. Ἡ δὲ βοῦς τὰ μὲν ἄλλα κατακέκρυπται Φορ-
 νικέῳ εἴματι· τὸν αὐχένα δὲ καὶ τὴν κεφαλὴν Φασίαι
 κεχρυσωμένα παχεί κάρτα χρυσῷ· μεταξύ δὲ τῶν κε-
 ρέων, ὁ τοῦ ἡλίου κύκλος μεμνημένος ἔπεισι χρύσεος.
 ἔστι δὲ ἡ βοῦς οὐκ ὀρθή, ἀλλ' ἐν γούνασι κειμένη· ῥέθ- 5
 γαθος δὲ, ὅση περ μεγάλη βοῦς ζωή. ἐκφέρεται δὲ ἐκ
 τοῦ οἰκήματος ἀνὰ πάντα τὰ ἔτεα. ἐπεὶ δὲ τύπτονται
 οἱ Αἰγύπτιοι τὸν οὐκ ἐνομαζόμενον θεὸν ὑπ' ἐμοῦ ἐπὶ
 τοιούτῳ πρῆγματι, τότε ἂν καὶ τὴν βοῦν ἐκφέρουσι ἐς
 τὸ Φῶς. Φασὶ γὰρ δὴ αὐτὴν δεηθῆναι τοῦ πατρὸς Μυ- 10
 κρινου ἀποθνήσκουσιν, ἐν τῷ ἐνιαυτῷ ἅπαξ μὲν τὸν
 133 ἥλιον κατιδεῖν. Μετὰ δὲ τῆς θυγατρὸς τὸ πάθος,
 δεύτερα τούτῳ τῷ βασιλεῖ τάδε γενέσθαι· ἐλθεῖν οἱ
 μαντήϊον ἐκ Βουτοῦς πόλιος, ὡς „μέλλοι ἐξ ἔτεα μου-

quae etiam nunc ad pedes imaginum iacentes con-
 spiciuntur. (132.) Bos autem corpus tectum habet
 purpureo pallio, sed collum et caput denso admo-
 dum auro inauratum: inter cornua eminet circuli so-
 lis aurea imago. Non stat recta bos, sed genubus in-
 cumbens: magnitudo quanta magnae bovis vivae.
 Quotannis semel extra conclave effertur. Quando
 plangunt Aegyptii deum illum, cuius nomen in
 tali re edere mihi nefas est, tum bovem hanc in lu-
 cem proferunt: dicunt enim, morientem filiam oras-
 se patrem Mycerinum, ut semel in anno solem ad-
 spicere sibi liceat. (133.) Post filiae mortem acci-
 disse, narrarunt, eidem regi alteram calamitatem
 hanc: oraculi effatum ex oppido Buto ei esse adla-
 tum, *nonnisi sex adhuc annos victurum illum,*

νον βιούς, τῷ ἐβδόμῳ τελευτήσιν.“ τὸν δὲ, δεινὸν ποιη-
 5 σάμενον, πέμψαι εἰς τὸ μαθήσιον τῷ θεῷ οὐκ εἰδισμῶ,
 ἀντιμαρτυρούμενον ὅτι „ὁ μὲν αὐτοῦ πατὴρ καὶ πατρός,
 ἀποκληϊύσαντες τὰ ἴσα, καὶ θεῶν οὐ μεμνημένοι, ἀλ-
 λά καὶ τοὺς ἀνθρώπους φθείραντες, ἐβίωσαν χρόνον ἐπὶ
 10 πολλόν· αὐτὸς δ' εὐσεβὴς ἔων, μέλλοι ταχέως οὕτω
 τελευτήσιν.“ Ἐκ δὲ τοῦ χρηστηρίου αὐτῷ δεύτερα ἐλθεῖν
 λέγοντα „τούτων ἕνεκα καὶ συνταχύνειν αὐτῷ τὸν βίον.
 οὐ γὰρ ποιῆσαί μιν τὸ χρεὼν ἢ ποιέειν· δεῖν γὰρ Αἴ-
 γυπτον κακοῦσθαι ἐπ' ἕτεα πεντήκοντά τε καὶ ἑκατόν·
 15 μαθεῖν τοῦτο, κείνων δὲ οὐ.“ Ταῦτα ἀκούσαντα τὸν
 Μυκερῖνον, ὡς κατακεκοιμένων ἤδη οἱ τούτων, λύχνα
 ποιησάμενον πολλὰ, ὅπως γίνοιτο νύξ, ἀνάψαντα αὐ-

septimo vitam finiturum. Tum illum, aegerrime hoc
 ferentem, misisse ad oraculum qui contumeliosis ver-
 bis deo exprobrarent, quod *pater ipsius et patruus,*
qui templa clausissent, deosque non curassent, atque
etiam homines perdidissent, tamen seros in annos
produxissent vitam; ipse autem, qui deos colat,
tam cito vitam esset finiturus. Super haec alterum
 ei responsum ab oraculo esse editum : *hac ipsa caus-*
sâ propere finiturum vitam, quod ea, quae in
fatis fuissent, non fecisset. Debuisset enim *Aegyptum*
malis vexari per annos centum et quinquaginta:
et duo reges, qui ipsum antecesserint, hoc intel-
lexisse, ipsum vero non intellexisse. His auditis
Mycerinum, quum sententiam contra se iam pro-
 nunciatam cognovisset, multas parari iussisse lucer-
 nas, eisque quotidie ingruente nocte accensis potasse,

τὰ, πίνειν τε καὶ εὐπαθεῖν, οὔτε ἡμέρας οὔτε νυκτὸς ἀνιέντα, ἐς τε τὰ ἔλαια καὶ τὰ ἄλσέα πλατύνοντο, καὶ ἵνα πυκνάνοιτο εἶναι γῆς ἐνηβητήρια ἐπιτηδεύματα. 20 ταῦτα δὲ ἐμηχανᾶτο, θέλων τὸ μαντήσιον ψεύδομενον ἀποδέξαι, ἵνα οἱ δωδέκα ἔτεα ἀντὶ ἐξ ἐτίων γένηται, αἱ νύκτες ἡμέραι ποιεύμεναι.

- 134 Πυραμίδα δὲ καὶ οὗτος ἀπελίπετο, πολλὰν ἐλάσσω τοῦ πατρὸς, εἴκοσι ποδῶν καταδέουσιν κῶλον ἑκαστον τριῶν πλέθρων, ἐούσης τετραγώνου, λίθου δὲ ἐς τὸ ἥμισυ Αἰθιοπικοῦ· τὴν δὲ μετεξέτεροί Φασι Ἑλλήνων Ῥοδάπιος ἑταίρης γυναικὸς εἶναι, οὐκ ὀρθῶς λέγοντες. 5 οὐ δὲ ὦν οὐδὲ εἰδότες μοι φαίνονται λέγειν οὔτοι ἦτις ἦν ἡ Ῥοδάπις· οὐ γὰρ ἂν οἱ πυραμίδα ἀνέθεσαν ποιήσασθαι τοιαύτην, ἐς τὴν ταλάντων χιλιάδες ἀναρῶμενοι,

voluptatibusque, nec die nec nocte ullâ intermissâ, indulsisse, per amoena inferioris Aegypti loca atque nemora vagantem, ubicumque cognosset voluptaria esse diverticula aptissima. Id eo consilio esse molitum, quo mendacii argueret oraculum, quum, loco sex annorum, duodecim sibi reliqui essent, noctibus in dies conversis.

(134.) Idem *Mycerinus* pyramidem etiam reliquit, multo quidem minorem eâ quam pater exstruxerat, unoquoque quatuor laterum ducentos octoginta pedes metiente: usque ad dimidiam altitudinem Aethiopicus lapis est. Hanc pyramidem Graecorum nonnulli putant esse *Rhodopidis* meretricis; multum falsi sententiae. Satis enim adparet, ne novisse quidem hos quatenam mulier fuerit Rhodopis: alioqui ad illam non retulissent constructionem pyramidis, quae in-

- ὡς λόγῳ εἰπεῖν, ἀνασιμῶνται· πρὸς δὲ, ὅτι κατὰ
 10 Ἀμασιν βασιλεύοντα ἦν ἀκμάζουσα Ῥοδάπις, ἀλλ'
 οὐ κατὰ τοῦτον. ἔτεσι γὰρ κάρτα πολλοῖσι ὕστερον του-
 τέων τῶν βασιλῆων τῶν τὰς πυραμίδας ταύτας ἦν λι-
 πομένων Ῥοδάπις· γενεὴν μὲν, ἀπὸ Θρηάκης· δούλη δὲ
 15 ἦν Ἰάδμονος τοῦ Ἡφαεστοπόλιος, ἀνδρὸς Σαμίου, σύν-
 δουλός δὲ Αἰσώπου τοῦ λογοποιῦ. καὶ γὰρ αὗτος Ἰάδ-
 μονος ἐγένετο, ὡς διέδεξε τῇδε οὐκ ἡκιστα· ἐπεὶ τε γὰρ
 πολλάκις κηρυσσόντων Δελφῶν ἐκ Θεοπροπίου „ὅς βού-
 λοιτο ποιῆν τῆς Αἰσώπου ψυχῆς ἀνελέσθαι“, ἄλλος μὲν
 οὐδεὶς ἐφάνη, Ἰάδμονος δὲ παῖδός παῖς, ἄλλος Ἰάδ-
 20 μων, ἀνείλετο· οὕτω καὶ Αἰσώπος Ἰάδμονος ἐγένετο.
 Ῥοδάπις δὲ εἰς Αἴγυπτον ἀπῆκετο, Ξάνθῳ τῷ Σαμίου 135
 κομίσαντός μιν· ἀπικομένη δὲ κατ' ἐργασίην, ἐλύθη χρη-

numeris (ut verbo dicam) talentorum millibus con-
 stiterat: ignorareque eosdem adparet, regnante Ama-
 si floruisse Rhodopin, non huius regis aetate. Permul-
 tis enim annis post reges hos, qui istas pyramidas
 monumenta sui reliquerunt, vixit *Rhodopis*; genere
 Thressa, ancilla Iadmonis Samii, Hephaestopolios
 filii, conserva Aesopi, fabularum scriptoris. Nam et
Aesopum Iadmoni serviisse, quum aliunde constat,
 tum hoc maxime, quod, postquam Delphenses ex
 oraculi effato, saepius proclamassent, *si quis vellet*
poenam repetere caedis Aesopi, nemo alius, qui
 illam repeteret, inventus sit, nisi Iadmonis ex filio
 nepos, cui et ipsi Iadmon nomen erat. Itaque Iad-
 monis servus Aesopus fuerat. (135.) *Rhodopis* vero
 in Aegyptum venit, adducta a Xantho Samio: addu-
 cta vero ut quaestum corpore faceret, magno pretio

μάτων μεγάλων ὑπὸ ἀνδρὸς Μιτυληναίου Χαραξοῦ,
 τοῦ Σκαμανδρονύμου παιδὸς, ἀδελφεοῦ δὲ Σαπφῶς
 τῆς μουσικοποιοῦ. οὕτω δὴ ἡ Ροδῶπις ἐλευθερώθη, καὶ 5
 κατέμεινέ τε ἐν Αἰγύπτῳ· καὶ κάρτα ἐπαφύετο γη-
 νομένη, μεγάλα ἐκτῆσατο χρήματα, ὥς ἂν εἴποιτο Ρο-
 δῶπιν, ἀτὰρ οὐκ ὥς γε ἐς πυραμίδα τοιαύτην ἐκτίσθαι
 τῆς γὰρ τὴν δεκάτην τῶν χρημάτων ἰδέσθαι ἐστὶ ἐπὶ καὶ 10
 ἐς τὸδε παντὶ τῷ βουλομένῳ, οὐδὲν δὲ μεγάλα φει-
 ματα ἀναβεῖναι. ἐπιθύμησε γὰρ Ροδῶπις μνημεῖον ἐπὶ
 τῆς ἐν τῇ Ἑλλάδι καταλιπέσθαι, πρῶτον μὲν τοῦτο, τὸ μὴ 15
 τυγχάνει ἄλλῳ ἐξευρημένον καὶ ἀναβε-
 μενον ἐν ἰσθμῷ, τοῦτο ἀναβεῖναι ἐς Δελφοὺς μεταστῆναι
 ἐαυτῆς. τῆς ὦν δεκάτης τῶν χρημάτων ποιήσασθαι ἑκα- 15
 τοὺς βουπόρους πολλοὺς σιδηρέους, ὅσον ἐνέγκασθαι τῇ
 κατῇ οἱ, ἀπέπεμπε ἐς Δελφοὺς· οἱ καὶ νῦν ἐπὶ συμ-

redempta est a cive Mitylenaeo *Charaxo*, *Scamandronymi* filio, fratre *Sapphūs* poëtriae. Ita igitur scri-
 ptū liberata Rhodopis, mansit in Aegypto: quāvis
 venusta admodum esset, magnas comparavit
 opes; ut quidem Rhodopis, nec vero ut quae talentis
 struere pyramidem posset. Nam, cuius opum
 partem ad hunc usque diem conspiciet
 cuicumque volenti, ei non adeo ingentes opes
 tet tribuere. Cupiens enim Rhodopis monumentum
 sui in Graeciā relinquare, tale opus faciendum
 ravit, quale a nemine alio vel excogitatum vel in
 templo aliquo esset dedicatum, illudque Delphis
 sui memoriam dedicavit. Ex decimā opum suarum
 parte conficienda curavit complura, quot per deci-
 mam licuerat, ferrea verua assandis bobus idonea,

νέεται, ὅπισθε μὲν τοῦ βωμοῦ τὸν Χίος ἀνέθεσαν, ἀν-
τίον δὲ αὐτοῦ τοῦ νηῦ. Φιλέουσι δὲ κως ἐν τῇ Ναυ-
20 κράτι ἐπαφρόδιτοι γίνεσθαι αἱ ἐταῖραι. τοῦτο μὲν γὰρ
αὕτη, τῆς περὶ λέγεται ὅδε ὁ λόγος, οὕτω δὴ τι κλεινὴ
ἐγένετο, ὡς καὶ πάντες οἱ Ἕλληνες Ῥοδάπιος τὸ ὄνο-
μα ἐξέμαθον· τοῦτο δὲ, ὕπερον ταύτης, τῇ ὄνομα ἦν
Ἀρχιδίκη, αἰοιδίμος ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα ἐγένετο, ἥσσαν δὲ
25 τῆς ἐτέρας περιλεσχήμευτος. Χάραξος δὲ ὡς λυσάμενος
Ῥοδῶπι ἀπενέστησε εἰς Μιτυλήνην, ἐν μέλει Σαπ-
φῶ πολλὰ κατεκερτόμησέ μιν. Ῥοδάπιος μὲν νῦν περὶ
πέπαιμαι.

Μετὰ δὲ Μυκερῖνον γενέσθαι Αἰγύπτου βασιλέα ἐλε- 136
γον οἱ ῥέες Ἀσυχιν, τὸν τὰ πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα ποιῆ-
σαι τῷ Ἡφαίστῳ προπύλαια, ἔντα πολλῶν τε κάλ-

[sive, ferreos obeliscos,] eaque Delphos misit: quae
etiam nunc in unum fasciculum collecta conspiciun-
tur post aram quam Chii dedicarunt, ex adverso ip-
sius aedis sacrae. Solent autem Naucrati versari ve-
nustae meretrices: nam et haec, de qua hic sermo
habetur, ita celebrata est, ut Graecis omnibus inno-
tuerit Rhodopidis nomen: et post hanc alia, cui no-
men Archidica, per Graeciam est nobilitata; minus
tamen, quam ista, sermonibus hominum celebrata.
Charaxum autem illum, qui Rhodopin servitute libe-
ravit, Mitylenen reversum, multis conviciis Sappho in
carminibus suis insectata est. Sed haec de Rhodopide
hactenus.

(136.) Post Mycerinum, dixerunt sacerdotes, Ae-
gypti regem fuisse *Asychin*, a quo constructa ad
Vulcani templum propylaea, orientem solem spe-

λιστα καὶ πολλῶ μέγιστα. ἔχει μὲν γὰρ καὶ τὰ πρῶ-
 τα προπύλαια τύπους τε ἐγγεγλυμμένους, καὶ πάλιν 5
 λην ὅσιν οἰκοδομημάτων μυρίην' ἐκείνα δέ, καὶ μακροτέρως
 μάλιστα. Ἐπὶ τούτου βασιλεύοντος, ἔλεγον· ἀμετρίως
 εὐούσης πολλῆς χρημάτων, γενέσθαι νόμον Αἰγυπτίους,
 ἀποδεικνύντα ἐνέχυρον τοῦ πατρὸς τὸν νέον, οὗτοι δὲ παρ-
 βάνειν τὸ χρέος προστεθῆναι δὲ ἐτι τούτῳ τῷ νέμῳ τούτῳ, 10
 τὸν δίδοντα τὸ χρέος καὶ ἀπάσης κρατεῖν τῆς τοῦ παρ-
 βάνοντος θήκης· τῷ δὲ ὑποτιθέντι τοῦτο τὸ ἐνέχυρον,
 τήνδε ἐπεῖναι ζημίην, μὴ βουλομένῳ ἀποδοῦναι τὸ χρέος,
 μηδὲ αὐτῷ ἐκείνῳ τελευτήσαντι εἶναι ταφῆς καὶ κηδείας
 μήτ' ἐν ἐκείνῳ τῷ πατρὶ τῷ τάφῳ, μήτ' ἐν ἄλλῳ, 15
 δὲν, μήτε ἄλλον μηδένα τῶν ἐαυτοῦ ἀπογενόμενον θά-
 ψαι. Ὑπερβαλέσθαι δὲ βουλόμενον τοῦτον τὸν βασι-
 λέα τοὺς πρότερον ἐαυτοῦ βασιλέας γενομένους Αἰγύ-

ctantia; longe ea pulcerrima et longe maxima. Ha-
 bent enim omnia quidem propylaea et figuras in-
 sculptas, et infinitam aedificiorum varietatem; haec
 autem, omnium maxime. Hoc, aiebant, regnans,
 quum magna in commerciis esset inopia pecuniar,
 legem latam esse Aegyptiis, uti, qui patris cadaver
 pignori daret, ei aes alienum crederetur: adiectum
 que ei legem esse hanc, ut, qui dedisset aes ali-
 enum, is totius etiam conditorii sepulcralis dominus
 esset illius qui accepisset: si quis vero, qui illud pig-
 nus dedisset, debitum solvere nollet, eum nec ipsum,
 quum vita functus esset, in paterno sepulcro aut in
 alio ullo sepeliri, nec ei licere quemquam suorum,
 qui defunctus esset, sepelire. Superare autem cupien-
 tem hunc regem eos qui ante ipsum in Aegypto reg-

πτου, μνημόσυνον πυραμίδα λιπέσθαι, ἐκ πλίνθων ποιή-
 20 σάντα· ἐν τῇ γράμματα ἐν λίθῳ ἐγκεκολλημένα τάδε
 λέγοντά ἐστι· ΜΗ ΜΕ ΚΑΤΟΝΟΣΘΗΣ ΠΡΟΣ
 ΤΑΣ ΛΙΘΙΝΑΣ ΠΥΡΑΜΙΔΑΣ. ΠΡΟΕΧΩ ΓΑΡ
 ΑΥΤΕΩΝ ΤΟΣΟΤΤΟΝ, ὅσον ὁ ΖΕΥΣ ΤΩΝ
 ἄλλων θεῶν. ΚΟΝΤΩ ΓΑΡ ὕποτυπτον-
 25 ΤΕΣ ἔς ΛΙΜΝΗΝ, ὅ τι ΠΡΟΣΣΧΟΙΤΟ ΤΟΤ
 ΠΗΛΟΥ ΤΩ ΚΟΝΤΩ, ΤΟΥΤΟ ΣΤΑΛΕΓΟΝ-
 ΤΕΣ, ΠΛΙΝΘΟΥΣ Εἴρτεσαν, καὶ με τρυ-
 πῳ τοιοῦτῳ, ἔξεποίησαν. τοῦτον μὲν τε-
 σαῦτα ἀποδέξασθαι.

Μετὰ δὲ τοῦτον, βασιλεῦσαι ἄνδρα τυφλὸν ἐξ Ἀνύ- 137
 σιος πόλεως, τῷ ὀνόματι Ἀνυσιν εἶναι. ἐπὶ τοῦτου βα-
 σιλεύοντος ἐλάσαι ἐπ' Αἴγυπτον χειρὶ πολλῇ Αἰθίοπας
 τε καὶ Σαβακῶν τὸν Αἰθίοπων βασιλέα. τὸν μὲν
 5 δὲ τυφλὸν τοῦτον οἴχεσθαι Φεύγοντα εἰς τὰ ἔλα· τὸν δὲ
 Αἰθίοπα βασιλεῦειν Αἰγύπτου ἐπ' ἔτι πωτήκοτα· ἐν

nassent, monumentum sui reliquisset pyramidem e
 lateribus confectam, in qua est inscriptio lapidi in-
 sculpta, in hanc sententiam: *Ne me confereus cum
 lapideis pyramidibus contemnas: tanto enim illas
 antecello, quanto reliquos deos Iupiter. Nam con-
 to in paludis fundum subacto, quidquid luti con-
 to adhaesit colligentes, inde lateres finxerunt: at-
 que hoc modo me perfecerunt.* Haec ab illo gesta.

(137.) Post hunc vero regnasse virum caecum ex
 Anysi oppido, cui nomen *Anysis*. Hoc regnante,
 ingenti hominum manu Aegyptum invasisse Aethio-
 pes et *Sabakon*, regem Aethiopum. Caecum igitur
 hunc fugā se in paludes recepisse, Aethiopemquē in

τοῖσι αὐτὸν τάδε ἀποδέξασθαι. ὅπως τῶν τις Αἰγυπτίων
αἰμαῖστοι τι, κτείνειν μὲν αὐτῶν οὐδένα ἐθέλει· τὰν δὲ
κατὰ μέγας τοῦ ἀδικήματος ἐκάστῳ δακάζει, ἐπι-
τάσσοντα χρώματα χροῖν πρὸς τῇ ἑωυτῶν πόλει, ὅθεν 10
ἐκάστος ἦν τῶν ἀδικούντων. καὶ οὕτω ἐτι αἱ πόλεις
ἐγένοντο ὑψηλότεραι· τὸ μὲν γὰρ πρῶτον, ἐχμύθησαν
ὑπὸ τῶν τὰς διώρυχας ἐρυζάντων, ἐπὶ Σισοστριος βα-
σιλέως· δεύτερα δὲ, ἐπὶ τοῦ Αἰθίοπος καὶ κάρτα ὑψη-
λαι ἐγένοντο. Ὑψηλέων δὲ καὶ ἐτέρων ταυτοσημίων ἐν 15
τῇ Αἰγύπτῳ πολίων, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, μάλιστα μὲν Βου-
βάστι πόλει ἐξεχώσθη, ἐν τῇ καὶ ἱερόν ἐστι Βουβάστιος
ἀξιαπληγέστατον. μέζω μὲν γὰρ ἄλλα, καὶ παυδα-
πανώτερά ἐστι ἱερά· ἥδονῃ δὲ ἰδεῖσθαι οὐδὲν ταῖντι μάλ-
λον. ἡ δὲ Βούβαστις, κατὰ Ἑλλάδα γλῶσσαν, ἐστὶ 20

Aegypto regnasse annos quinquaginta; intra quos
annos gesta ab eo esse haecce. Quoties aliquis Aegyptiorum
quidpiam deliquisset, nullum eorum voluisse
capite plectere; sed pro ratione delicti sententiam
pronunciasset, imperantem ut quisque delinquentium
aggerem adgereret ad oppidum unde esset. Atque
ita oppida facta sunt sublimiora: etenim primo ad-
gesta fuerat terra ab his, qui regnante Sesostri sedes
effoderant; dein iterum sub Aethiope admodum sunt
exaltata. Prae caeteris autem oppidis, quorum op-
nium exaltatum est solum, maxime adgesta terra est
ad Bubastin urbem; in qua est etiam templum Buba-
stidis, memoratu dignissimum. Sunt enim et alia qui-
dem templa ampliora et sumtuosiora; sed ad aspectu
nullum hoc iucundius. Est autem *Bubastis*, Graeco-
rum sermone, *Diana*. (138.) Cuius templum ita

Ἄρτεμις. Τὸ δὲ ἱεὸν αὐτῆς ὧδε ἔχει. πλὴν τῆς ἐσθ- 138
 δου, τὸ ἄλλο νῆσός ἐστι· ἐκ γὰρ τοῦ Νείλου διώρυχες
 ἐσέχουσι, οὐ συμμίσγουσαι ἀλλήλησι, ἀλλ' ἔχει τῆς
 ἐσθόου τοῦ ἱεροῦ ἑκατέρῃ ἐσέχει· ἡ μὲν, τῇ περιήρπουσα,
 5 ἡ δὲ, τῇ εὐρος εἰσῶσα ἑκατέρῃ ἑκατὸν ποδῶν, δένδρεσι
 κατασκήμιος. τὰ δὲ προπύλαια, ὕψος μὲν δέκα ὀργυῶν
 ἐστὶ, τύποισι δὲ ἐξαπλήχεσι ἐσκευάσθαι ἀξίοισι λόγου.
 ἐν δ' ἐν μέσῃ τῇ πόλει τὸ ἱεὸν, καταρᾶται πάντοθεν πε-
 ριόντι· ἅτε γὰρ τῆς πόλιος μὲν ἐκκεχωσμένης ὑψοῦ,
 10 τοῦ δ' ἱεροῦ οὐ κεκνημένου, ὡς ἀρχῇθεν ἐποιήθη, ἴσα-
 πτόν ἐστι. περιέβει δ' αὐτὸ αἵμασι καὶ ἐγγεγλυμμένη τύ-
 ποισι. ἐστὶ δὲ ἔσωθεν ἅλσος δένδρεων μεγίστων, πεφυ-
 τευμένον περὶ νηὸν μέγαν, ἐν τῷ δὲ τῶγαλμα ἐνί. εὐρος
 δὲ καὶ μῆκος τοῦ ἱεροῦ, πάντῃ σταδίου ἐστὶ. κατὰ μὲν

comparatum est. Praeter introitum, reliquum totum insula est : fossae enim ex Nilo circum ductae non miscentur altera alteri, sed utraque usque ad introitum pertinet templi; altera ab uno latere, altera ab altero circumfluens: utraque centum pedes patens in latitudinem, arboribus inumbrata. Propylaea ad quadraginta cubitorum altitudinem surgunt, figuris sexcubitalibus memoratu dignis ornata. Quum sit templum in media urbe, undique conspicitur ex toto circuitu: nam quum oppidi solum aggere adgesto sit exaltatum, templum autem, ex quo primum constructum, non mutatum fuerit, undique conspectui patet. Circumductus est templo murus, figuris insculptis: est autem intus altissimarum arborum lucus, circa aedem magnam plantatus, in qua inest deae simulacrum. Latitudo et longitudo templi omni ex

δὴ τὴν ἑσόδον, ἐστρωμένη ἐστὶ ὁδὸς λίθου ἐπὶ σταδίοις 15
 τρεῖς μάλιστα κη, διὰ τῆς ἀγορῆς Φέρουσα ἐς τὸ πρὸς
 ἡῶ· εὐρὸς δὲ, ὡς τεσσέρων πλεόντων· τῇ δὲ καὶ τῇ τῆς
 ὁδοῦ, δένδρεα οὐρανομήκεα πέφυκε· Φέρει δ' ἐς ~~Ἑλλάδα~~
 139 ἱρόν. τὸ μὲν δὴ ἱρόν τοῦτο οὕτω ἔχει. Τέλος δὲ τῆς
 ἀπαλλαγῆς τοῦ Αἰθίοπος ὧδε ἔλεγον γενέσθαι· ὅψιν
 ἐν τῷ ὕπνῳ τοιήνδε ἰδόντα αὐτὸν, οἷχσθαι· Φεύγοντα
 ἐδόκει οἱ ἄνδρα ἐπιστάντα συμβουλευεῖν, τοὺς ἱεῖρας τοὺς
 ἐν Αἰγύπτῳ συλλέξαντα πάντας, μέσους διαπαράγειν 5
 ἰδόντα δὲ τὴν ὅψιν ταύτην λέγειν αὐτὸν, ὡς πρόσθεν οἱ
 δοκέοι ταύτην τοὺς θεοὺς προδικύναι, ἵνα αἰσθόμενοι
 περὶ τὰ ἱερά, κακὸν τι πρὸς θεῶν ἢ πρὸς ἀνθρώπων
 λάβοι· οὐκ ἔστι ποιήσῃ ταῦτα· ἀλλὰ γὰρ οἱ ἐξαίθε-
 ρεῖναι τὸν χρόνον, ὅσον κεχοῆσθαι ἄρξαντα Αἰγύπτου 10

parte stadium metitur. In introitu strata lapide via
 est trium fere stadiorum longitudine, per forum fe-
 rens orientem versus: quadringentos pedes patens in
 latitudinem, utrimque arboribus consita ad coelum
 porrectis; fert autem ad Mercurii templum. Hæc est
 templi huius ratio. (139.) Ad extremum vero Ae-
 gypto excessisse aiebant Aethiopem hac occasione.
 Viso nocturno territum, fugâ se recepisse: visus qui-
 pe sibi erat adstantem videre hominem, qui ei spa-
 deret, ut sacerdotes omnes, qui in Aegypto essent,
 congregaret, et medios discinderet. Hac conspectâ
 visione dixisse eum, videri sibi Deos hanc ostendere
 voluisse occasionem, qua, piaculo in sacra admisso,
 aut a diis ipsis aut ab hominibus magno malo mul-
 ctaretur; se verò hoc facinus non admissurum: sed
 exiisse tempus, quo exacto, postquam interim in Ae-

ἐκχωρήσειν. ἐν γὰρ τῇ Αἰθιοπίῃ εἶντι αὐτῷ τὰ μαντήϊα,
 τοῖσι χρέωνται Αἰθίοπες, ἀνεῖλε, ὡς δέοι αὐτὸν Αἰγύ-
 πτου βασιλεῦσαι ἔτεα πενήκοντα. ὡς ὦν ἔχρονος οὗ-
 τος ἐξήϊε, καὶ αὐτὸν ἡ οὔλις τοῦ ἐνυπνίου ἐπετάρασσε,
 15 ἐκὼν ἀπαλλάσσεται ἐκ τῆς Αἰγύπτου ὁ Σαβακῶς.
 Ὡς δ' ἄρα οἴχεσθαι τὸν Αἰθίοπα ἐξ Αἰγύπτου, αὐτὶς 140
 τὸν τυφλὸν ἄρχειν, ἐκ τῶν ἐλέων ἀπικόμενον· ἐνθα πε-
 ντήκοντα ἔτεα, νῆσον χώσας σποδῶ τε καὶ γῇ, οἴκεε.
 ὅπως γὰρ οἱ Φοιτᾶν σῖτον ἄγοντας Αἰγυπτίων ὡς ἐκά-
 5 στοισι προστετάχθαι σιγῇ τοῦ Αἰθίοπος, ἐς τὴν δωρεὴν
 κελεύειν σφέας καὶ σποδὸν κομίζειν. ταύτην τὴν νῆσον
 οὐδεὶς πρότερον ἐδυνάσθη Ἀμυρταίου ἐξευρεῖν· ἀλλὰ ἔτεα
 ἐπὶ πλέω ἢ ἑπτακόσια οὐκ οἶοί τε ἦσαν αὐτὴν ἀνευρεῖν

CXL. 8. ἑπτακόσια. *Corrigunt alii* τριηκόσια, CCC. *alii* πεν-
 τακόσια, quingentos annos.

gypto regnasset, discedendum sibi esset. Etenim, quum in Aethiopiâ etiam tum fuisset, oracula, quibus utuntur Aethiopes, edixerant, *regnare eum in Aegypto debere quinquaginta annos*. Itaque finito hoc tempore, territus etiam nocturno viso, sponte ex Aegypto discessit Sabacos. (140.) Post cuius discessum regnasse iterum dixerunt caecum illum, redeuntem e paludibus, ubi quinquaginta annos insulam habitaverat, quam aggere ex cinere et terra adgesto circumdederat. Quoties enim advenissent Aegyptii, prout quibusque imperatum fuisset, inscio Aethiope frumentum ei adferentes, iussisse eum hos ut eum reliquo dono etiam cincrem sibi adferrent. Hanc insulam nemo ante Amyrtaeum potuit invenire: sed per septingentos annos et amplius anquisiverant eam su-

[REDACTED]

[REDACTED] (b) (7) (D)

ἡ Αἰθιοπία ἐόντι αὐτῷ τὰ μαντήια,
 ἔτις, ἀνείλε, ὡς οἶσι αὐτὸν Αἰγύ-
 πτω ἐπενήκοντα. ὡς ἂν ὁ χρόνος οὐ-
 κὴ οὐκ ἔστι τοῦ εὐπνίου ἐπετάρασσε,
 καὶ ἐκ τῆς Αἰγύπτου ὁ Σαβακῶς.
 αὐτὸν τὸν Αἰθίοπα ἐξ Αἰγύπτου, αὐτὶς 140
 ἐκ τῶν ἐλέων ἀπικόμενον· ἐνθα παν-
 τὸν χῶσας σποδῶ τε καὶ γῇ, οἶκε.
 πᾶν σῖτον ἀγοντας Αἰγυπτίων ὡς ἐκά-
 ρχθαι σιγῇ τοῦ Αἰθίοπος, ἐς τὴν δωρεὴν
 καὶ σποδὸν κομίζειν. ταύτην τὴν νῆσον
 ἐδυνάσθη Ἀμυρταίου ἐξευρεῖν· ἀλλὰ ἔπειτα
 πεντακόσια οὐκ οἶοί τε ἦσαν αὐτὴν ἀνευρεῖν

καί οἱ. Corrigunt alii τριπλόσια, CCC. alii πεν-
 τήκοντα, quingentos annos.

ignasset, discedendum sibi esset. Etenim,
 Aethiopiā etiam tum fuisset, oracula, qui-
 tur Aethiopes, edixerant, *regnare eum in*
debere quinquaginta annos. Itaque finito
 apore, territus etiam nocturno viso, sponte
 ypto discessit Sabacos. (140.) Post cuius dis-
 regnasse iterum dixerunt caecum illum, re-
 e paludibus, ubi quinquaginta annos insu-
 abtaverat, quam aggere ex cinere et terra adgesto
 mderat. Quoties enim advenissent Aegyptii,
 quibusque imperatum fuisset, inscio Aethiope
 mentum ei adferentes, iussisse eum hos ut eum
 dono etiam cincrem sibi adferrent. Hanc in-
 nemo ante Amyrtaeum potuit invenire: sed per
 quingentos annos et amplius anquisiverant eam su-

οἱ πρότεροι γενομένοι βασιλεῖς Ἀμυρταίου οὐνομα δὲ ταύτῃ τῇ νήσῳ Ἐλβώ μέγας δ' ἐστὶ πάντῃ δέκα 10 σταδίων.

- 141 Μετὰ δὲ ταῦτον, βασιλεῦσαι τὸν ἱερεὰ τοῦ Ἥφαιστοῦ, τῷ οὐνομα εἶναι Σεθών· τὸν ἐν ἀλογίῃσι ἔχον παραχρησάμενον τῶν μαχίμων Αἰγυπτίων, ὡς οὐδὲ δεησόμενον αὐτῶν· ἀλλὰ τε δὴ ἄτιμα ποιεῦντα ἐς αὐτοὺς, καὶ σφεας ἀπελίσθαι τὰς ἀρούρας, τοῖσι ἐπὶ τῶν 5 προτέρων βασιλῶν δεδοσθαι ἐξαιρέτους ἐκάστῳ δέκα ἀρούρας. μετὰ δέ, ἐπ' Αἴγυπτον ἐλαύτην στρατὸν μέγαν Σαναχάριβον βασιλέα Ἀραβίων τε καὶ Ἀσσυρίων. οὐκ ἔβλεπεν τοὺς μαχίμους τῶν Αἰγυπτίων βοηθεῖν· τὸν δὲ ἱερεὰ ἐς ἀπορίην ἀπειλημένον, ἐπελθεῖν 10 τα ἐς τὸ μέγαρον, πρὸς τῷ γαλμα ἀποδύρεσθαι οἷά κα δυνεύει παθεῖν. ὀλοφύρομενον δ' ἄρα μιν ἐπελθεῖν ὕπνῳ,

periores Amyrtaeo reges, nec reperire potuerant. Est autem nomen insulae Elbo: magnitudo decem stadiorum quaquaversum.

(141.) Post istum regnasse sacerdotem Vulcani, cui nomen *Sethon*. Hunc neglexisse, nec ullo loco habuisse bellatorum ordinem, quasi nihil his indigeret: et quum aliis rebus ignominiose eos tractasse, tum ademisse eis iugera, quae sub prioribus regibus eximia cuique duodecim fuerant adtributa. Deinde vero, quum adversus Aegyptum ingentem exercitum duceret *Sanacharibus*, Arabum et Assyriorum rex, noluisse pugnatum exire bellatores Aegyptiorum. Et sacerdotem, ad consilii inopiam redactum, ad eum dei ingressum, apud simulacrum esse lamentatum, quantae calamitatis periculum adiret. Lamentanti ob-

καὶ οἱ δόξαι ἐν τῇ οἴῃ, ἐπιστρέψαντα τὸν θεὸν θαρσύνειν,
 ὡς οὐδὲν πείσεται ἄχαρι ἀνταΐων τὸν Ἀραβίαν στρα-
 15 τὸν αὐτὸς γὰρ οἱ πέμψειν τιμωρούς. τούτοις δὲ μὴ
 πίσυνον τοῖσι ἐνωπίοισι, παραλαβόντα Αἰγυπτίων τοὺς
 βουλομένους οἱ ἐπισθαι, στρατοπεδεύσασθαι ἐν Πηλου-
 σίῳ· ταύτῃ γὰρ εἰσι αἱ ἐσβολαί· ἐπισθαι δὲ οἱ τῶν
 μαχίμων μὲν οὐδένα ἀνδρῶν, καπῆλους δὲ, καὶ χει-
 20 ρῶνακτας, καὶ ἀγοραίους ἀνθρώπους. ἐνθαῦτα ἀπικα-
 μένους, τοῖσι ἐναντίοισι αὐτοῖσι ἐπικυβήντας νυκτὸς μῦς
 ἀρουραίους, κατὰ μὲν Φαγέειν τοὺς Φαρετρεῖανας αἰ-
 τέων, κατὰ δὲ τὰ τόξα· πρὸς δὲ τῶν ἀσπίδων τὰ ὄχα-
 να, ὥστε τῇ ὑστεραίῃ Φευγόντων σφέων, γυμνῶν ὅπλων,
 25 πείσειν πολλούς. καὶ νῦν οὗτος ὁ βασιλεὺς ἔστηκε, ἐν
 τῷ ἱερῷ τοῦ Ἡφαίστου λίθινος, ἔχων ἐπὶ τῆς χειρὸς

repsisse somnum, et per quietem visum ei esse, ad-
 stantem deum iussisse eum confidere, quippe nihil
 incommodi passurum, si Arabico exercitui obviam
 isset: ipsum enim deum auxiliares ei copias missurum.
 Hoc insomnio fretum, adsumtis quicumque ex Ae-
 gyptiis sequi eum voluissent, castra Pelusii posuisse,
 ubi est in Aegyptum introitus: ex bellatorum vero
 ordine neminem signa eius esse secutum: nonnisi
 institores et operarios et ex foro homines secum ha-
 buisse. Eo postquam venissent, noctu sola hostium
 castra invasisse effusam murium agrestium multitu-
 dinem, qui illorum pharetras et arcus et scutorum
 ansas corrosissent; unde factum, ut postridie, quum
 armis nudati profugerent hostes, magna eorum mul-
 tudo concideretur. Atque etiam nunc Vulcani in
 templo stat regis huius statua lapidea, murem manu

μῦν, λέγων διὰ γραμμάτων τάδε· ἘΣ ἘΜΕ ΤΙΣ
 ὈΡΕΩΝ, ΕὔΣΕΒΗΣ ἜΣΤΩ.

- 142 ἘΣ ΜΕΝ ΤΟΣΟΝΔΕ τοῦ λόγου Αἰγύπτιαί τε καὶ αἱ
 ἱερεῖς ἔλεγον, ἀποδεικνύντες, ἀπὸ τοῦ πρώτου βασιλέως,
 εἰς τοῦ Ἡφαιστοῦ τὴν ἱερά τοῦτον τὸν τελευταῖον βα-
 σιλεύσαντα, μῆν τε καὶ τεσσεράκοντα καὶ τριηκσίας
 ἀνδράπων γενεὰς γενομένας, καὶ ἐν ταύτησι ἀρχαῖαι καὶ
 καὶ βασιλεῖας ἑκατέρους τοσούτους γενομένους. καὶ τῆς
 τριηκσίας μὲν ἀνδρῶν γενεαὶ δυνάται μύρια ἕτεα· γε-
 νεαὶ γὰρ τρεῖς ἀνδρῶν, ἑκατὸν ἕτεα ἔστι. μῆς δὲ καὶ
 τεσσεράκοντα ἔτι τῶν ἐπιλοίπων γενεῶν, αἱ ἐπὶ τῇ
 τῆς τριηκσίῃσι, ἔστι τεσσεράκοντα καὶ τριηκσία καὶ ¹⁰
 χίλια ἕτεα. οὕτω ἐν μυρίοις τε ἔτεσι καὶ χιλίοις,
 καὶ πρὸς, τριηκσίοις τε καὶ τεσσεράκοντα, ἔλεγον
 θεὸν ἀνθρωποειδέα οὐδένα γενέσθαι· οὐ μὲν τοι οὐκ

tenentis, cum inscriptione in hanc sententiam: *Me
 intuens, deos colere disc!*

(142.) Αἰὲς ea exposui, quae ab Aegyptiis et
 praesertim a sacerdotibus eorum narrantur; qui a
 primo rege usque ad hunc postremo regnantem Vul-
 cani sacerdotem adfirmant generationes hominum fuis-
 se trecentas quadraginta et unam, intraque eas toti-
 dem sacerdotes totidemque reges fuisse. Atqui tre-
 centae hominum generationes efficiunt decem anno-
 rum millia, quandoquidem tres hominum aetates cen-
 tum annos conficiunt. Una autem et quadraginta re-
 liquae aetates, quae supra trecentas erant, colligunt
 annos mille trecentos et quadraginta. Itaque intra
 undecies mille trecentos et quadraginta annos dix-
 runt deum nullum sub hominis formâ exstitisse: at-

πρότερον, οὐδὲ ὕστερον ἐν ταῖσι ὑπολοίποισι Αἰγύπτου
 15 βασιλεῦσι γενομένοις, ἔλεγον τοιοῦτον οὐδέν. Ἐν τοί-
 νυν τούτῳ τῷ χρόνῳ τετράκις ἔλεγον ἐξ ἡθέων τὸν ἥλιον
 ἀνατεῖλαι· ἔνθα τε νῦν καταδύεται, ἐνθεῦτεν δις ἐπαν-
 τεῖλαι· καὶ ἔνθεν νῦν ἀνατέλλει, ἐνθαῦτα δις καταδύ-
 ναι· καὶ οὐδὲν τῶν κατ' Αἴγυπτον ὑπὸ ταῦτα ἑτεροιω-
 20 θῆναι, οὔτε τὰ ἐκ τῆς γῆς, οὔτε τὰ ἐκ τοῦ ποταμοῦ
 σφι γινόμενα, οὔτε τὰ ἀμφὶ νομούς, οὔτε τὰ κατὰ
 τοὺς θανάτους. Πρότερον δὲ Ἑκαταίῳ τῷ λογοποιῷ 143
 ἐν Θήβῃσι γενεηλογήσαντί τε ἑαυτὸν, καὶ ἀναδήσαντι
 τὴν πατριὴν ἐς ἑκαιδέκατον θεὸν, ἐποίησαν οἱ ἱερεῖς τοῦ
 Διὸς, οἷόν τι καὶ ἐμοὶ οὐ γενεηλογήσαντι ἑμαυτὸν.
 5 ἑσαγαγόντες ἐς τὸ μέγαρον ἔσω, ἐὼν μέγα, ἐξηρίθμεον
 δεικνύντες κολοσσούς ξυλίνους τοσοῦτους ὅσους περ εἶπον·

que etiam nec antea, nec postea, in reliquis Aegypti
 regibus, tale quidquam fuisse. Intra vero illud tem-
 poris spatium, dixerunt, solem quater extra suam se-
 dem ortum esse; et, ubi nunc occidit, inde bis esse
 ortum; unde nunc oritur, ibi bis occidis: et in-
 ter haec tamen nihil eorum, quae in Aegypto esse
 consuerunt, fuisse mutatum; neque quod ad terrae
 proventus adtinet, nec quod ad ea quae fluvius ipsis
 largitur, nec quod ad morbos, nec quod ad mortali-
 tatem. (143.) Atque ante me *Hecataeo*, historiarum
 scriptori, Thebis originem generis sui recensenti,
 illamque ad deum tamquam decimum sextum proge-
 nitorem referenti, idem fecerunt sacerdotes Iovis,
 quod mihi, genus meum non recensenti. In aedem
 amplam me introducentes, monstrabant numerabant-
 que statuas ligneas tot quot dixerant. Ibi namque
Herod. T. I. P. I. E e

ἀρχιρεὺς γὰρ ἕκαστος αὐτόθι ἵσταται ἐπὶ τῆς ἐκείνου
ζῆς εἰκόνα ἑαυτοῦ. ἀριθμῶντες ὧν, καὶ δεικνύοντες· οἱ
ἱερεῖς ἐμοὶ, ἀπεδείκνυσαν παῖδα πατρὸς ἑαυτῶν ἑκάστη
εἶντα, ἐκ τοῦ ἀγχιότα ἀποθανόντος τῆς εἰκότος διαφύ-
τες διὰ πασίων, ἕως οὗ ἀπέδιδξαν ἀπάσας καὶ αἱ.
Ἑκαταίῳ δὲ γενεηλογήσαντι ἑαυτὸν, καὶ ἀναβῆναι
εἰς ἐκκαίδεκατον θεὸν, ἀντεγενηλόγησαν ἐπὶ τῇ ἀφ-
μήσει, οὐ δεκόμενα παρ' αὐτοῦ, ἀπὸ θεοῦ γενέσθαι
ἄνθρωπον. ἀντεγενηλόγησαν δὲ ὧδε, Φάμενοι ἕκαστοι
τῶν κολοσσῶν Πίρωμιν ἐκ Πιρώμιος γεγενῆσθαι· ἀπὸ
τούς πέντε καὶ τεσσαράκοντα καὶ τριακοσίους ἀπὸ τοῦ
κολοσσέως, Πίρωμιν ἐκ Πιρώμιος γεγόμενον, καὶ οὗ
εἰς θεόν, οὔτε εἰς ἥρωα ἀνέδησαν αὐτούς. Πίρωμιν δὲ
ἔστι κατ' Ἑλλάδα γλῶσσαν καλὸς καὶ γαλῆς.
144 Ἡδὲ ὧν, τῶν αἱ εἰκόνες ἦσαν, τοιούτους ἀπεδείκνυσαν

quisque summus sacerdos, dum vivit, imaginem se
ponit. Numerantes igitur monstrantesque mihi
imagines, incipiendo ab eo qui proxime mortuus est
confirmarunt mihi, unumquemque esse filium alterius
patrique successisse; atque ita omnes recensentes
imagines, donec mihi cunctas demonstrassent. Inci-
tato vero genus suum recensenti, originemque suam
a sexto decimo deo progenitore repetenti, horum
nealogiam, postquam omnes enumeraverant, op-
suerunt; non admittentes quod ille affirmabat, ex deo
generari hominem: opposuerunt autem ita, ut
rent, unumquemque horum esse *piromin*, ex *piromi*
natum; neque a deo aliquo, aut a semideo, genus ali-
rum repetentes. *Piromis* autem graeco sermone
nificat *virum probum honestumque*. (144.) Igitur

σφεας πάντας ἐόντας, θεῶν δὲ πολλὸν ἀπαλλαγμέ-
 νους. τὸ δὲ πρότερον τῶν ἀνδρῶν τούτων, θεοὺς εἶναι
 τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ ἄρχοντας, οἰκέοντας ἅμα τοῖσι ἀν-
 5 θρώποισι· καὶ τούτων αἰεὶ ἓνα τὸν κρατέοντα εἶναι·
 ὕστατον δὲ αὐτῆς βασιλεῦσαι Ὡρον τὸν Ὀσίριος παῖ-
 दा, τὸν Ἀπόλλωνα Ἕλληες ὀνομάζουσι· τοῦτον κατα-
 παύσαντα Τυφῶνα, βασιλεῦσαι ὕστατον Αἰγύπτου.
 Ὀσίρις δὲ ἐστὶ Διόνυσος κατὰ Ἑλλάδα γλῶσσαν.

Ἐν Ἑλλήσει μὲν νυν νεώτατοι τῶν θεῶν νομίζονται 145
 εἶναι Ἡρακλῆς τε καὶ Διόνυσος καὶ Πάν· παρ' Αἰγυ-
 πτίοισι δὲ, Πάν μὲν, ἀρχαιότατος, καὶ τῶν ὀκτῶ τῶν
 πρώτων λεγομένων θεῶν· Ἡρακλῆς δὲ, τῶν δευτέρων, τῶν
 5 δωδέκα λεγομένων εἶναι· Διόνυσος δὲ, τῶν τρίτων, οἱ

hos, quorum illae sunt imagines, fuisse tales adseve-
 rarunt, multumque a diis diversos. Ante homines au-
 tem istos, dixerunt, deos fuisse qui in Aegypto reg-
 nassent, simulque cum hominibus illam habitassent;
 et ex his semper unum fuisse, qui summum impe-
 rium teneret. Postremum horum in Aegypto regnasse
Orum, Osiridis filium, quem *Apollinem* Graeci no-
 minant: hunc finem fecisse *Typhonis* potentiae, po-
 streмумque ex deorum numero regem fuisse Aegypti.
Osiris autem, Graecorum sermone *Dionysos* (sive
Bacchus) est.

(145.) Iam apud Graecos quidem novissimi deo-
 rum censentur esse *Hercules* et *Bacchus* et *Pan*.
 Apud Aegyptios vero *Pan* antiquissimus: est enim
 ex octo *primorum*, qui dicuntur, *deorum* numero;
Hercules vero ex numero duodecim illorum, qui
secundi nominantur. *Bacchus* vero ex *tertiorum* nu-

ἐκ τῶν δώδεκα θεῶν ἐγένοντο. Ἡρακλεῖ μὲν δὴ ὅσα αὐτοὶ Αἰγύπτίῳ Φασὶ εἶναι ἔτεα ἐς Ἀμασιν βασιλέα, δεδήλωται μοι πρόσθε· Πανὶ δὲ ἔτι τούτων πλεονα λέγεται εἶναι, Διούσω δ' ἐλάχιστα τούτων· καὶ τούτων πεντακισχίλια καὶ μύρια λογίζονται εἶναι ἐς Ἀμασιν 10 βασιλέα. καὶ ταῦτα Αἰγύπτιοι ἀτρεκέως Φασὶ ἐπίστασθαι, αἰεὶ τε λογίζόμενοι, καὶ αἰεὶ ἀπογραφομένοι τὰ ἔτεα. Διούσω μὲν νυν τῷ ἐκ Σεμέλης τῆς Κάδμου λεγομένῳ γενέσθαι, κατὰ ἑξακόσια ἔτεα καὶ χίλια μάλιστα ἔστι ἐς ἐμέ· Ἡρακλεῖ δὲ τῷ Ἀλκμήνης, 15 κατὰ εἰνακόσια ἔτεα· Πανὶ δὲ τῷ ἐκ Πηνελόπης, (ἐκ ταύτης γὰρ καὶ Ἑρμῆς λέγεται γενέσθαι ὑπὸ Ἑλλήνων ὁ Πάν) ἐλάσσω ἔτεα ἔστι τῶν Τρωϊκῶν, κατὰ 146 τὰ ὀκτακόσια μάλιστα ἐς ἐμέ. Τούτων ὧν ἀμφοτέ-

CXLV. 14. ἑξακόσια. ἑξήκοντα corrigunt viri doctissimi.

mero, qui a duodecim diis generati sunt. Quot annos effluxisse dicant Aegyptii ab Hercule usque ad Amasin regem, supra memoravi: a Pane vero ad Amasin plures etiam numerantur anni; a Baccho vero minimus annorum numerus: atqui ab hoc, usque ad Amasin regem, numerantur quindecim annorum milia. Et haec se accurate nosse contendunt Aegyptii, quippe constanter numerum iniisse, et scripto consignasse annos. Atqui a Baccho, qui Semele natus perhibetur, Cadmi filiâ, ad meam aetatem, circiter mille et sexcenti admodum anni sunt; ab Hercule vero, Alcmenae filio, nongenti plus minus; a Pane vero, Penelopae filio, (ex hac enim et Mercurio prognatus Pan perhibetur a Graecis:) minor etiam annorum numerus quam a bello Troiano, anni circiter non-

ρων πάρεστι χρᾶσθαι τοῖσί τις πείσεται λεγομένοις
 μᾶλλον· ἐμοὶ δ' ὧν ἡ περὶ αὐτῶν γνώμη ἀποδίδεται.
 εἰ μὲν γὰρ Φανερὸί τε ἐγένοντο καὶ κατεγύρασαν καὶ
 5 οὗτοι ἐν τῇ Ἑλλάδι, κατὰ περ Ἡρακλῆς ὁ ἐξ Ἀμφι-
 τρύωνος γενόμενος, καὶ δὴ καὶ Διόνυσος ὁ ἐκ Σαμέλης;
 καὶ Πάν ὁ ἐκ Πηνελόπης γενόμενος, ἔφη ἂν τις, καὶ
 τούτους ἄλλους, ἀνδρας γενομένους, ἔχειν τὰ ἐκείνων
 οὐνόματα τῶν προγεγονότων θεῶν. νῦν δὲ Διόνυσόν τε
 10 λέγουσι οἱ Ἕλληνες, ὡς αὐτίκα γενόμενον ἐς τὸν μηρὸν
 ἐνερραΐσατο Ζεὺς, καὶ ἤνευκε ἐς Νύσαν τὴν ὑπὲρ Αἰγύ-
 πτου εὐῶσαν ἐν τῇ Αἰθιοπίῃ· καὶ Πανὸς γε περὶ οὐκ
 ἔχουσι εἰπεῖν ὅκῃ ἐτράπετο γενόμενος. δῆλὰ μοι ὧν γέ-
 γονε, ὅτι ὕστερον ἐπύθοντο οἱ Ἕλληνες τούτων τὰ οὐνό-

genti admodum, ad meam usque aetatem. (146.)
 Ex duabus igitur, quas dixi, rationibus utatur quisque
 eā, quae probabilius quam altera ipsi visa fuerit:
 equidem, quae mea de his sententia sit, declaravi.
 Quod si enim et isti olim in Graecia conspicui fuis-
 sent, ibique consenuissent, quemadmodum Hercu-
 les Amphitryone genitus, et Bacchus Semeles filius,
 et Pan ex Penelope natus; dicere quispiam etiam pos-
 set, hosce alios, [hosce posteriores, illorum cogno-
 mines,] quum homines fuissent, nomina gessisse pri-
 corum istorum deorum. Nunc vero, quod ad Bacchum
 adtinet, dicunt Graeci, simulatque natus fuerit, ab
 Iove insutum esse femori, et Nysam deponit, quae
 supra Aegyptum est in Aethiopiā; de Pano vero,
 quonam delatus sit a partu, ne habent quidem
 dicant. Ex quo mihi manifestum factum est, quae
 cos deorum horum nomina posterius, quam reliquo-

ματα, ἢ τὰ τῶν ἄλλων θεῶν. ἀπ' οὗ δὲ ἐπύθοντο 15
 χρόνου, ἀπὸ τούτου γεννηλογέουσι αὐτῶν τὴν γένεσιν.
 Ταῦτα μὲν νυν αὐτοὶ Αἰγύπτιοι λέγουσι.

- 147 ὍΣΑ ΔΕ οἱ τε ἄλλοι ἄνθρωποι καὶ Αἰγύπτιοι λέ-
 γουσι, ὁμολογέοντες τοῖσι ἄλλοις, κατὰ ταύτην τὴν
 χώραν γενέσθαι, ταῦτ' ἤδη Φράσω προσέσται δέ τε
 αὐτοῖσι καὶ τῆς ἐμῆς ὀψιος. Ἐλευθερωθέντες Αἰγύπτιοι
 μετὰ τὸν ἱεῖα τοῦ Ἡφαίστου βασιλεύσαντα, (οὐδένα 5
 γὰρ χρόνον οἳοί τε ἦσαν ἄνευ βασιλῆος διαταῖσθαι,) ἐ-
 στήσαντο δυνάδεα βασιλείας, δυνάδεα μοίρας
 δασάμενοι Αἴγυπτον πᾶσαν. οὗτοι ἐπιγαμίας ποιησά-
 μενοι, ἐβασίλευον, νόμοισι τοισίδε χρεώμενοι, μήτε κα-
 ταιρέειν ἀλλήλους, μήτε πλέον τι δίζησθαι ἔχειν τῶν 10
 ἑτέρων τοῦ ἑτέρου, εἶναι τε Φίλους τὰ μάλιστα. τῶνδε
 δὲ ἐνέκα τοὺς νόμους τούτους ἐποιεῦντο, ἰσχυρῶς περι-

rum deorum, cognovisse; ab illo autem tempore, quo eos primum cognoverunt, genus eorum et nati- vitatem repetiisse. Atque ista quidem dicunt soli Ae- gyptii.

(147.) Nunc vero, quae et alii homines, et Aegyptii ipsi, illis consentientes, memorant gesta in Aegypto esse, ea exponere adgredior: inerunt autem his etiam nonnulla quae ego ipse vidi. Post sacerdotis Vulcani regnum libertatem adepti Aegyptii, quum nullo tem- pore sine regibus vivere possent, *duodecim Reges* constituerunt, universâ Aegypto in duodecim partes distributâ. Hi, contractis inter se adfinitatibus, his- que constitutis legibus regnabant, ut nullus alterum opprimeret, nec plus alter altero cuperet habere, essentque artissimâ amicitia inter se iuncti. Leges

στέλλοντες· ἐκέχρηστό σφι κατ' ἀρχαῖς αὐτίκα ἐνιστα-
 μένοισι ἐς τὰς τυραννίδας „τὸν χαλκῆ Φιάλῃ σπείσαν-
 15 τα αὐτέων ἐν τῷ ἱρῷ τοῦ Ἡφαίστου, τοῦτον ἀπάσης
 βασιλεύσειν Αἰγύπτου.“ ἐς γὰρ δὴ τὰ πάντα ἱρὰ συνε-
 λέγοντο. Καὶ δὴ σφι μνημόσυνα ἔδοξε λιπέσθαι κοι- 148
 νῇ· δόξαν δέ σφι, ἐπαῖσαντο λαβυρίνθον, ὀλίγον ὑπὲρ
 τῆς λίμνης τῆς Μοίριος, κατὰ κροκοδείλων καλεομένην
 πόλιν μάλιστα κη κείμενον· τὸν ἐγὼ ἤδη ἶδον λόγου μέ-
 5 ζω. εἰ γὰρ τις τὰ ἐξ Ἑλλήνων τείχεά τε καὶ ἔργων
 ἀπόδεξις συλλογίσαιτο, ἐλάσσονος πόνου τε αἶν καὶ δα-
 πάνης Θανείῃ ἔοντα τοῦ λαβυρίνθου τούτου· καὶ τοι
 ἀξίολόγός γε καὶ ὁ ἐν Ἐφέσῳ ἐστὶ νηὸς, καὶ ὁ ἐν
 Σάμῳ· ἦσαν μὲν νυν καὶ αἱ πυραμίδες λόγου μέζο-
 10 νες, καὶ πολλῶν ἐκάστη αὐτέων Ἑλληνικῶν ἔργων καὶ

autem istas et initio constituerant et magno studio
 tuebantur hac caussâ, quod in ipso statim initio,
 quum regna adgrederentur, edixerat illis oraculum:
*qui ex illorum numero aeneâ phialâ libaverit in
 Vulcani templo, eum totius Aegypti regno poti-*
turum. Namque in omnibus templis conveniebant.
 (148.) Monumentum etiam commune relinquere de-
 creverunt; ex eorumque decreto aedificatus est *La-*
byrinthus, paulo supra Moeridis lacum, ex adverso
 oppidi quod a Crocodilis nomen habet: quem ego
 vidi famâ etiam maiorem. Si quis enim aedificia om-
 nia atque opera a Gracis perfecta animo comprehen-
 derit, reperientur illa et labore et sumtu inferiora
 labyrintho; quamvis memorabilis utique sit Ephesi
 templum, itemque illud quod Sami est. Et erant qui-
 dem etiam pyramides opera famam superantia, et ea-

μεγάλων ἀνταξίῃ· ὁ δὲ δὴ λαβύρινθος καὶ τὰς πυρα-
μίδας ὑπερβάλλει. τοῦ γὰρ δωδέκα μὲν εἰσι αὐλαὶ
κατάστεγοι, ἀντίπυλοι ἀλλήλοισι· ἐξ μὲν πρὸς βορέῳ,
ἐξ δὲ πρὸς νότον τετραμμέναι συνεχεές· τοῖχος δὲ ἐξω-
θεν ὁ αὐτὸς σφραγὶς περιέργει. οἰκήματα δ' ἔνδοσι δι- 15
πλᾶ, τὰ μὲν, ὑπόγαια, τὰ δὲ, μετέωρα ἐπ' ἐκείνοι-
σι, τρισχίλια ἀριθμὸν, πεντακοσίων καὶ χιλίων ἐκά-
τερα. τὰ μὲν νυν μετέωρα τῶν οἰκημάτων αὐτοὶ τε ὄρεο-
μεν διεξιόντες, καὶ αὐτοὶ θεησάμενοι λέγομεν· τὰ δὲ
αὐτῶν ὑπόγαια λόγοισι ἐπυνθανόμεθα. οἱ γὰρ ἐπε- 20
στεῶντες τῶν Αἰγυπτίων δεικνύναι αὐτὰ οὐδαμῶς ἤθε-
λον, Φάμενοι θῆκας αὐτόθι εἶναι τῶν τε ἀρχὴν τὸν
λαβύρινθον τοῦτον οἰκοδομησαμένων βασιλῶν, καὶ τῶν
ἱρῶν κροκοδείλων. οὕτω τῶν μὲν κάτω περὶ οἰκημάτων

rum quaelibet multis eisque magnis Graecorum ope-
ribus simul sumtis aequiparanda: sed labyrinthus
nimirum pyramides etiam superat. Habet enim duo-
decim aulas aedificiis cinctas, portis sibi mutuo ob-
versis, sex ad septentrionem, sex ad meridiem spe-
ctantes, omnes inter se contiguas: unus autem mu-
rus cunctas extrinsecus includit. Conclavia sunt du-
plicia, alia subterranea, alia super his in sublimi,
numero ter mille; cuiusque generis mille et quin-
genta. Quae supra terram sunt conclavia, ipsi vidi-
mus et transiimus, et oculati testes de his loquimur.
Quae vero sub terrâ sunt, auditu cognovimus: nam
Aegyptii, his praepositi, nullo pacto monstrare ea
nobis voluerunt, dicentes esse ibi sepulcra regum,
qui labyrinthum aedificarunt, et sacrorum crocodi-
lorum. Igitur de his subterraneis non nisi audita re-

- 25 ἀκοῇ παραλαβόντες λέγομεν· τὰ δὲ ἄνω, μέζονα ἀν-
 Θρωπήϊων ἔργων, αὐτοὶ ὀρέομεν. αἱ τε γὰρ ἔξοδοι διὰ
 τῶν στεγέων, καὶ οἱ ἐλγμοὶ διὰ τῶν αὐλέων εἶντες
 ποικιλώτατοι, θῶμα μυρίον παρέχοντο ἐξ αὐλῆς τε εἰς
 τὰ οἰκήματα διέξουσιν, καὶ ἐκ τῶν οἰκημάτων εἰς πα-
 30 σταδας, εἰς στέγας τε ἄλλας ἐκ τῶν παστᾶδων, καὶ
 εἰς αὐλας ἄλλας ἐκ τῶν οἰκημάτων. ὄροφῇ δὲ πάντων
 τούτων, λιθίνη, κατάπερ οἱ τοῖχοι· οἱ δὲ τοῖχοι, τύπων
 ἐγγεγλυμμένων πλέοι. αὐλὴ δὲ ἐκάστη, περίστυλος,
 λίθου λευκοῦ ἀρμοσμένου τὰ μάλιστα. τῆς δὲ γωνίης
 35 τελευτῶντος τοῦ λαβυρίνθου ἔχεται πυραμὶς τεσσαρα-
 κοντόργυιος, ἐν τῇ ζῶα μεγάλα ἐγγέγλυπται· ὁδὸς δ'
 εἰς αὐτὴν ὑπὸ γῆν πεποιήται.
- Τοῦ δὲ λαβυρίνθου τούτου εἶντος τοιούτου, θῶμα 149
 ἔτι μέζον παρέχεται ἡ Μοῖριος καλεσμένη λίμνη, παρ'

ferimus: superiora vero ipsi vidimus, humanis ope-
 ribus maiora. Nam transitus per conclavia, et anfra-
 ctus per aulas, incredibili varietate infinitam nobis
 admirationem exprimebant, ex unâ aulâ in concla-
 via transeuntibus, et ex conclavibus in atria, rursus-
 que in alia aedificia ex atriis, et in alias aulas e con-
 clavibus. Lacunar conclavium omnium lapideum,
 perinde ac parietes: parietes vero insculptis figuris ple-
 ni. Aula quaelibet peristylia circumdata, lapide albo
 artissime iuncto. Proxime angulum, in quo desinit
 labyrinthus, stat pyramis ducentorum quadraginta
 pedum, cui grandes insculptae figurae: introitus in
 illam sub terra constructus.

(149.) Talis quum sit labyrinthus, maiore etiam
 in admiratione esse debet *Moeridis lacus*, iuxta

ἣν ὁ λαβύρινθος οὗτος οἰκοδόμηται. τῆς τὸ περίμετρον τῆς
 περιόδου εἰσὶ στάδιοι ἑξακόσιοι καὶ τρισχίλιοι, σχαίνων
 ἐξήκοντα ἐόντων· ἴσοι καὶ αὐτῆς Αἰγύπτου τὸ παρὰ Θά- 5
 λασσαν. κέεται δὲ μακρὴ ἡ λίμνη πρὸς βορρῇ τε καὶ
 νότον, ἐοῦσα βάθος, τῇ βαθυτάτῃ αὐτῇ ἐαυτῆς, πεν-
 τηκοντόργυιος. ὅτι δὲ χειροποίητός ἐστι καὶ ὀρυκτῇ, αὐ-
 τῇ δηλοί. ἐν γὰρ μέσῃ τῇ λίμνῃ μάλιστα κη ἐστᾶσι
 δύο πυραμίδες, τοῦ ὕδατος ὑπερέχουσai πενήκοντα ὀρ- 10
 γυιας ἑκατέρῃ, καὶ τὸ κατ' ὕδατος οἰκοδόμηται ἕτερον
 τοσοῦτό· καὶ ἐκ' ἀμφοτέρῃσι ἔπιστι κολοσσὸς λίθινος,
 κατήμενος ἐν θρόνῳ. οὕτω αἱ μὲν πυραμίδες εἰσὶ ἑκατὸν
 ὀργυίων. αἱ δ' ἑκατὸν ὀργυιαί δίκαιαί εἰσι στάδιον ἑξα-
 πλεθρον. ἑξαπέδου μὲν τῆς ὀργυιῆς μετρεομένης, καὶ τε 15
 τραπήχειος· τῶν ποδῶν μὲν τετραπαλαιότων ἐόντων,

CXLX. 5. ἴσοι. ἴσον corrigunt viri docti.

quem constructus est labyrinthus. Circuitus huius
 lacus ter mille sexcenta stadia metitur; sunt enim
 sexaginta schoeni: mensura aequalis ei quam collig-
 git universa Aegypti ora secundum mare porrecta.
 Lacus a parte boreali et australi oblongus est: alti-
 tudo, ubi maxima, quinquaginta ulnarum, quas
orgyias Graeci vocant. Esse autem manu factum ef-
 fossumque, ipse ostendit. Stant enim in medio fere
 lacu duae pyramides, quinquaginta orgyias utraque
 eminens ex aqua, et tantumdem sub aqua constructum
 est: super utraque collocatus est colossus lapideus,
 in sella residens. Ita sunt pyramides hae orgyiarum
 centum: centum autem orgyiae adcurate efficiunt sta-
 dium, sex plethris (sive iugeris) constans; quum
 orgyia metiatur sex pedes, sive quatuor cubitos; pes

τοῦ δὲ πῆχους, ἑξαπαλαιότου. Τὸ δὲ ὕδωρ τὸ ἐν τῇ
 λίμνῃ, αὐθιγενὲς μὲν οὐκ ἔστι· ἄνδρος γὰρ δὴ διωαῖς
 ἐστὶ ταύτῃ· ἐκ τοῦ Νεῖλου δὲ κατὰ διώρυχα ἐσῆκται,
 20 καὶ ἐξ μὲν μῆνας ἕξω ρέει εἰς τὴν λίμνην, ἐξ δὲ μῆνας
 ἕξω εἰς τὸν Νεῖλον αὐτὴς. καὶ ἑπταὶ μὲν ἐκρή ἐξω, ἣ
 δὲ τότε τοὺς ἐξ μῆνας εἰς τὸ βασιλῆιον καταβάλλει
 ἐπ' ἡμέρην ἑκάστην τάλαντον ἀργυρίου ἐκ τῶν ἰχθύων·
 ἑπταὶ δὲ ἐσὶν τὸ ὕδωρ εἰς αὐτὴν, εἴκοσι μνίας. Ἐλε- 150
 γον δὲ οἱ ἐπιχώριοι καὶ ὡς εἰς τὴν Σύρτιν τὴν ἐν Λι-
 βύῃ ἐκδιδόει ἡ λίμνη αὕτη ὑπὸ γῆν, τετραμμένη τὸ
 πρὸς ἐσπέρην εἰς τὴν μεσόγαιαν παρὰ τὸ ὄρος τὸ ὑπὲρ
 5 Μάμφιος. Ἐπεὶ τε δὲ τοῦ ὀρύγματος τούτου οὐκ ὤρσαν
 τὸν χοῦν οὐδαμοῦ ἔοντα, ἐπιμελὲς γὰρ δὴ μοι ἦν, εἰ-
 ρόμην τοὺς ἀγχιστὰ οἰκέοντας τῆς λίμνης, ὅκου εἴη ὁ
 χοῦς ὁ ἐξορυχθεὶς. οἱ δὲ ἔφρασαν μοι ὥα ἐξεφορήθη,

autem quatuor constet palmis, cubitus sex palmis.
 Aqua autem huius lacus nativa non est: est enim
 prorsus arida illa regio: sed e Nilo per canalem de-
 rivata est aqua; et per sex quidem menses influit in
 lacum, tum sex mensibus rursus effluit in Nilum.
 Quo tempore effluit, per illos sex menses quotidie
 talentum argenti ex piscibus reddit in regis aerarium;
 quum vero influit aqua in lacum, viginti minae.
 (150.) Dicunt horum locorum incolae, exitum sub
 terrā in Syrtin, quae in Lybia est, habere hunc la-
 cum, qua parte versus occidentem in mediterranea
 Libyae spectat iuxta montem qui supra Memphin
 est. Quum vero terram ex ampla hac fossā egestam,
 curiose quidem circumspiciens, nusquam viderim;
 quaesivi ex his qui proxime lacum adcolunt, ubi

καὶ εὐπετέως ἔπειθον· ἥδεα γὰρ λόγῳ καὶ ἐν Νίνῳ τῇ
 Ἀσσυρίῳ πόλιν γενόμενον ἕτερον τοιοῦτο. τὰ γὰρ Σαρ- 10
 δαναπάλλου τοῦ Νίνου βασιλῆος χρήματα, ἔοντα με-
 γάλα, καὶ φυλασσόμενα ἐν θησαυροῖσι καταγαίῳσι,
 ἐπεινόησαν κλωπες ἐκφορῆσαι. ἐκ δὲ ὧν τῶν σφετέρων
 οἰκίῳν ἀρξάμενοι οἱ κλωπες, ὑπὸ γῆν σταθμεώμενοι
 εἰς τὰ βασιλῆϊα οἰκία ὄρυσσον. τὸν δὲ χοῦν τὸν ἐκφο- 15
 ρόμενον ἐκ τοῦ ὀρύγματος, ὅπως γένοιτο νύξ, εἰς τὸν
 Τίγριν ποταμὸν, παραρρέοντα τὴν Νίνον, ἐξεφόρεον· εἰς
 ὃ κατεργάσαντο ὅτι ἐβούλοντο. τοιοῦτον ἕτερον ἤκουσα
 καὶ τὸ τῆς ἐν Αἰγύπτῳ λίμνης ὀρυγμα γενέσθαι· πλὴν
 οὐ νυκτὸς, ἀλλὰ μετ' ἡμέρην ποιούμενον ὄρυσσοντας 20
 γὰρ τὸν χοῦν τοὺς Αἰγυπτίους, εἰς τὸν Νεῖλον φορέειν·
 ὃ δὲ, ὑπολαμβάνων, ἐμελλε διαχέειν. ἡ μὲν νυν λίμνη
 αὕτη οὕτω λέγεται ὀρυχθῆναι.

esset humus effossa. Et illi mihi dixerunt quo delata fuerit, facileque persuaserunt; quum auditu cognitum haberem simile quiddam Nini, Assyriae urbe, factum. Nam Sardanapalli, Assyriae regis, opes ingentes, thesauris subterraneis conditas, quum furto auferre constituissent nonnulli; ex suis aedibus fodiendi initio facto, sub terrâ progressi sunt, fossam versus regiam dirigentes: humum vero effossam quotidie sub noctem in Tigrin amnem, qui Ninum praeterfluit, egresserunt, donec perfecissent quod instituerant. Idem prorsus in fodiendâ hac in Aegypto fossâ factum esse audiui; nisi quod non noctu, sed interdiu sit factum: terram enim effossam in Nilum egressisse Aegyptios; quam fluvius, exceptam, diffusurus erat. Hac igitur ratione effossum hunc lacum narrant.

Τῶν δὲ δώδεκα βασιλῶν δικαιοσύνη χρωμένων, 151
 ἀνὰ χρόνον ὡς ἔθυσαν ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἡφαίστου, τῇ
 ὑστάτῃ τῆς ὁρτῆς μελλόντων κατασπείσειν, ὁ ἀρχιεὺς
 ἐξένεικέ σφι Φιάλας χρυσέας, τῇσί περ ἑώθεσαν σπέν-
 5 δειν, ἀμαρτῶν τοῦ ἀριθμοῦ, ἑνδεκά, δώδεκα εἰσοῦσι.
 ἐμβαῦτα ὡς οὐκ εἶχε Φιάλην ὁ ἔσχατος ἐστὼς αὐτέων
 Ψαμμίτιχος, περιελόμενος τὴν κυνέην, εἶδεν χαλ-
 κέην, ὑπέσχε τε καὶ ἔσπενδε. κυνέας δὲ καὶ οἱ ἄλλοι
 ἅπαντες ἐφόρεον τε βασιλῆες, καὶ ἐτύγχανον τότε
 10 ἔχοντες. Ψαμμίτιχος μὲν νυν οὐδενὶ δαλερῷ νόῳ χρω-
 μένος, ὑπέσχε τὴν κυνέην. οἱ δὲ, ἐν φρενὶ λαβόντες τό-
 τε ποιηθέν ἐκ Ψαμμίτιχου, καὶ τὸ χρηστήριον ὅ τι ἐκέ-
 χρηστό σφι, τὸν χαλκήν σπείσαντα αὐτῶν Φιάλην,
 τοῦτον βασιλῆα εἶσεσθαι μῦθον Αἰγύπτου· ἀναμνησθέν-

(151.) *Duodecim* quos dixi *Reges* dum regnant
 iustitiam colentes, accidit interiecto tempore, ut,
 quum sacrificium solenne in Vulcani templo perage-
 rent, festorum dierum postremo libaturis phialas au-
 reas exhibens summus sacerdos, e quibus libarent,
 aberrans numero, undecim exhiberet phialas, quum
 essent ipsi duodecim. Ibi tum *Psammitichus*, stans
 postremus omnium, quum phialam non haberet, ga-
 leam de capite detractam porrexit, ex eaque libavit.
 Galeas autem etiam reliqui reges omnes, quum alio-
 qui, tum eo ipso tempore, gestabant. *Psammitichus*
 igitur nullo quidem dolo malo usus, galeam porre-
 xerat. Sed reliqui undecim animum ad hoc *Psammi-*
tichi factum advertentes, cogitantesque oraculum,
 quod ipsis editum fuisset, *qui ex aeneâ phialâ libas-*
set, eum solum regem futurum totius Aegypti;

τες τοῦ χρησμοῦ, κτεῖναι μὲν οὐκ ἐδικαίωσαν Ψαμ- 15
 μίτιχον, ὡς ἀνέυρισκον βασανίζοντες ἐξ οὐδεμιῆς προ-
 νοίης αὐτὸν ποιήσαντα· ἐς δὲ τὰ ἔλεα ἔδοξε σφί διώ-
 ξαι, ψιλώσαντας τὰ πλεῖστα τῆς δυνάμιος· ἐκ δὲ τῶν
 ἐλέων ὀρμεώμενον μὴ ἐπιμίσησθαι τῇ ἄλλῃ Αἰγύπτῳ.
 152 Τὸν δὲ Ψαμμίτιχον τοῦτον, πρότερον Φεύγοντα τὸν Αἰ-
 θίοπα Σαβακῶν, ὅς οἱ τὸν πατέρα Νεκῶν ἀπέκτενε,
 τοῦτον Φεύγοντα τότε ἐς Συρίην, ὡς ἀπαλλάχθῃ ἐκ
 τῆς οἰμίας τοῦ ὀνείρου ὁ Αἰθίοψ, κατήγαγον Αἰγυπτίων
 οὗτοι οἱ ἐκ νομοῦ Σαίτεώ εἰσι. μετὰ δὲ, βασιλεύσα- 5
 τα, τὸ δεύτερον πρὸς τῶν ἑνδὲκα βασιλέων καταλαμ-
 βάνει μιν διὰ τὴν κυρτήν Φεύγειν ἐς τὰ ἔλεα. Ἐπιστά-
 μενος ὢν ὡς περιυβρισμένος εἴη πρὸς αὐτῶν, ἐπενέει
 τίσασθαι τοὺς διώξαντας. πέμψαντι δὲ οἱ ἐς Βουτοῦν

huius oraculi memores, quum institutâ perquisitione
 reperissent non deliberato id a Psammiticho esse fa-
 ctum, æquum quidem non censebant ut morte plecte-
 retur; sed placuit eum in paludes relegari, maiori
 potestatis parte exutum, neque ei licere paludibus
 excedere et reliquis Aegypti rebus sese immiscere.
 (152.) Idem *Psammitichus* ante id tempus, Saba-
 conem Aethiopem metuens, qui patrem ipsius Necon
 occiderat, in Syriam profugerat: sed, postquam Ae-
 thiops nocturno viso territus Aegypto excessisset, ab
 Aegyptiis Saiten praefecturam incolentibus in pa-
 triam erat reductus. Nunc igitur iterum, postquam
 regnavit, ab undecim regibus in exsilium missus
 est in paludes propter galeam. Ratus autem iniuste
 secum esse actum, vindictam capere de persecutoribus
 cogitavit: quumque eâ causâ in Buto oppidum ad

- 10 πόλιν ἐς τὸ χρηστήριον τῆς Λητοῦς, ἔνθα δὴ Αἴγυπτίω-
σί ἐστι μαντήιον ἀψευδέστατον, ἦλθε χρησμός, ὡς τίσις
ἦξι ἀπὸ θαλάσσης χαλκείων ἀνδρῶν ἐπιφανέντων. καὶ
τῷ μὲν δὴ ἀπιστίῃ μεγάλη ὑπέκχυτο, χαλκίους οἱ
ἄνδρας ἦξειν ἐπικούρους. χρόνου δὲ οὐ πολλοῦ διελθόν-
15 τος, ἀναγκαίῃ κατέλαβε Ἰωνάς τε καὶ Κᾶρας ἄνδρας,
κατὰ ληΐην ἐκπλώσαντας, ἀπενειχθῆναι ἐς Αἴγυπτον
ἐκβαίνοντας δὲ ἐς γῆν, καὶ ὀπλισθέντας χαλκῷ, ἀγγέλ-
λει τῶν τις Αἴγυπτίων ἐς τὰ ἔλαι ἀπικόμενος τῷ Ψαμ-
μιτίχῳ, (ὡς οὐκ ἰδὼν πρότερον χαλκῷ ἄνδρας ὀπλι-
20 σθέντας,) ὡς χάλκεοι ἄνδρες ἀπυγμένοι ἀπὸ θαλάσ-
σης λεηλατεῦσι τὸ πεδῖον. ὁ δὲ, μαθὼν τὸ χρηστήριον
ἐπιτελούμενον, Φίλα τε τοῖσι Ἰωσι καὶ Καρσί ποιεῖ-
ται· καὶ σφείας, μεγάλα ὑπισχνεύμενος, πείπει μετ'
ἑαυτοῦ γενέσθαι. ὡς δὲ ἔπεισε, οὕτω ἅμα τοῖσι μετ'

Latoniae oraculum misisset, quod veracissimum Aegyptii habent, adlatum est ei responsum, *venturam vindictam a mari, quando aenei viri sint adparituri*. Cui responso quum ille fidem vix ullam adhiberet, venturos aeneos viros opem sibi laturos; accidit haud multo interiecto tempore, ut Iones Caresque homines, praedatum navibus profecti, ad Aegyptum deferrentur, tempestatibus compulsi: qui quum aere armati in terram exscendissent, Aegyptiorum aliquis, ut qui numquam antea viros aere armatos vidisset, nunciatum ivit Psammiticho, *aeneos viros advenisse a mari, qui praedam ex terrâ agerent*. Tum ille, impletum esse intelligens oraculum, benigne Ionas Caresque excepit, magnisque promissis persuadere illis, ut secum manerent, conatus est. Quibus ut id

ἐαυτοῦ βουλομένοισι Αἰγυπτίοισι, καὶ τοῖσι ἐπικούροισι, 25
καταφέρει τοὺς βασιλέας.

- 153 Κρατήσας δὲ Αἰγύπτου πάσης ὁ Ψαμμίτιχος, ἐποίη-
σε τῷ Ἡφαίστῳ προπύλαια ἐν Μέμφι, τὰ πρὸς νότον
ἄνεμον τετραμμένα· αὐλὴν τε τῷ Ἄπι, ἐν τῇ τρέφεται
ἐπεὶ ἂν Φανῇ ὁ Ἄπις, οἰκοδόμησε, ἐναντίον τῶν προπυ-
λαίων, πᾶσάν τε περίστυλον εἶουσιν, καὶ τύπων πλέην 5
ἀντὶ δὲ κισίων, ὑπεστάσι κολοσσοῖ δυωδεκαπῆχες τῇ
αὐλῇ. ὁ δὲ Ἄπις, κατὰ τὴν Ἑλλήνων γλῶσσαν ἐστὶ
154 Ἐπαφος. Τοῖσι δὲ Ἴωσι καὶ τοῖσι συγκατεφασα-
μένοισι αὐτῷ, ὁ Ψαμμίτιχος δίδωσι χώρους ἐνοικῆσαι
αὐτίους ἀλλήλων, τοῦ Νείλου τὸ μέσον ἔχοντος· τοῖσι
οὐνόματα ἐτέθη Στρατόπεδα. τοὺς τε δὴ σφι τοὺς
χώρους δίδωσι, καὶ τᾶλλα τὰ ὑπέσχετο πάντα ἀπέ- 5

persuasit, simul cum Aegyptiis, qui cum ipso sentie-
bant, et cum his auxiliaribus, reliquos reges op-
pressit.

(153.) Ita totius Aegypti regno potitus *Psammitichus*, construxit Memphi propylaea Vulcani ad meridiem spectantia: et aulam aedificavit Apidi, in in qua aleretur apis sicubi adparuisset. Ea aula ex adverso propylaeorum est, tota peristyllo circumdata, et figuris omni ex parte exornata: pro columnis suppositi sunt colossi duodenum cubitorum. *Apis* autem, Graecorum sermone *Epaphus* est. (154.) Ionibus vero et Caribus, quorum operâ usus erat, agros habitandos *Psammitichus* concessit, sibi mutuo obversos, interfluente Nilo: qui agri *Castra Ionum Carumque* nominabantur. Postquam has sedes eis concessit, reliquaque promissa exsolvit; pueros eisdem

- δωκε· καὶ δὴ καὶ παῖδας παρέβαλε αὐτοῖσι Αἰγυπτίους, τὴν Ἑλλάδα γλῶσσαν ἐκδιδάσκεισθαι. ἀπὸ δὲ τούτων ἐκμαθόντων τὴν γλῶσσαν, οἱ νῦν ἑρμηνεῖς ἐν Αἰγύπτῳ γεγόνασι. οἱ δὲ Ἰωνεῖς τε καὶ οἱ Κᾶρες τούτους
- 10 τοὺς χώρους οἰκῆσαν χρόνον ἐπὶ πολλόν· εἰσὶ δὲ οὗτοι οἱ χώροι πρὸς θαλάσσης, ὀλίγον ἐνερθε Βουβάστιος πόλιος, ἐπὶ τῷ Πηλουσίῳ καλευμένῳ στόματι τοῦ Νείλου. τούτους μὲν δὴ χρόνῳ ὕστερον βασιλεὺς Ἀμασις ἐξαναστήσας, ἐνθεῦτεν κατοίκησε εἰς Μέμφιν, Φυλα-
- 15 κὴν ἐωυτοῦ ποιούμενος πρὸς Αἰγυπτίαν. Τούτων δὲ οἰκισθέντων ἐν Αἰγύπτῳ, οἱ Ἕλληνες οὕτω ἐπιμισγόμενοι τούτοις, τὰ περὶ Αἴγυπτον γνόμενα, ἀπὸ Ψαμμίτιχου βασιλῆος ἀρξάμενοι, πάντα καὶ τὰ ὕστερον ἐπιστάμεθα ἀτρεκέως. πρῶτοι γὰρ οὗτοι ἐν Αἰγύπτῳ ἀλ-
- 20 λόγλωσσοι κατοικίσθησαν. ἐξ ὧν δὲ ἐξανέστησαν χώρων, ἐν τούτοις δὴ οἱ τε ὅλκοι τῶν νῦν καὶ τὰ ἐρεί-

Aegyptios tradidit, qui ab illis Graecum ediscerent sermonem: et ex his pueris, sermonem edoctis, nati sunt qui nunc *Interpretes* sunt in Aegypto. Agros istos longo tempore Iones Caresque habitarunt, sitos versus mare paulo infra Bubastin oppidum, ad Pelusium quod vocatur Nili ostium. Sed insequente tempore Amasis rex, sedibus illis excitos, Memphin habitatum concedere iussit, ut essent sibi custodes corporis adversus Aegyptios. Iam ex quo hi Aegyptum habitare coeperunt, nos Graeci, cum his commercia habentes, res in Aegypto gestas, inde a Psammiticho rege, et quae deinde gestae sunt, adcurate cunctas novimus. Hi enim primi, aliâ linguâ loquentes, Aegyptum incoluerunt. In eis autem locis, e quibus ab Amasi exciti

πα τῶν οἰκημάτων τὸ μέχρι ἐμοῦ ἦσαν. Ψαμμίτιχας
μὲν νυν οὕτω ἔσχε τὴν Αἴγυπτον.

155 Τοῦ δὲ χρηστήριου τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ πολλὰ ἐπεμνή-
σθην ἤδη· καὶ δὴ λόγον περὶ αὐτοῦ ὡς αἰξίου ἐόντος ποιή-
σομαι. τὸ γὰρ χρηστήριον τοῦτο τὸ ἐν Αἰγύπτῳ, ἔστι μὲν
Λητοῦς ἱερὸν, ἐν πόλει δὲ μεγάλη ἰδρυμένον, κατὰ τὸ
Σιβηντικὸν καλούμενον στόμα τοῦ Νείλου, ἀναπλέω- 5
τι ἀπὸ θαλάσσης ἄνω. οὐνομα δὲ τῇ πόλει ταύτῃ ὅκει
τὸ χρηστήριον ἔστι, Βουτῶ, ὡς καὶ πρότερον οὐνομασται
μοι. ἱερὸν δὲ ἔστι ἐν τῇ Βουτοῖ ταύτῃ Ἀπόλλωνος καὶ
Ἀρτέμιδος. καὶ ὁ γε νηὸς τῆς Λητοῦς, ἐν τῷ δὴ τὸ χρη- 10
στήριον ἐνι, αὐτὸς τε τυγχάνει ἐὼν μέγας, καὶ τὰ προ-
πύλαια ἔχει ἐς ὕψος δέκα ὀργυιῶν, τὸ δὲ μοι τῶν Φα-
νερῶν θάυμα μέγιστον παρεχόμενον, Φράσω. ἔστι ἐν

sunt, vestigia navalium, quibus usi erant, et aedifi-
ciorum rudera ad meam adhuc aetatem superfuerunt.
Isto igitur modo *Psammitichus* Aegypto potitus est.

(155.) Oraculi, quod in Aegypto est, iam saepius
feci mentionem; et de eodem, quippe memoratu dig-
no, copiosius etiam exponam. Est autem hoc *oracu-
lum*, *Latoniae* templum, in magno oppido situm, ad
Sebenniticum quod vocatur Nili ostium, adverso flu-
mine ex mari navigantibus. Nomen oppidi *Buto* est,
ut iam ante demonstravi. Est autem in eadem urbe
etiam *Apollinis* templum, et templum *Dianae*. *Lato-
nae* vero templum, in quo est oraculum, quum ipsum
magnum est, tum propylaea habet quadraginta cubi-
torum altitudine. Quod vero ex his, quae ibi conspi-
ciuntur, maximâ me admiratione adfecit, hoc dicam.
Est in eodem loco sacro *aedes* *Latoniae* ex uno lapide

τῷ τεμένει τούτῳ Λητοῦς νῆος ἐξ ἐνὸς λίθου πεποιημέ-
 νος, ἐς τε ὕψος, καὶ ἐς μῆκος· καὶ τοῖχος ἕκαστος τού-
 15 τοισι ἴσος· τεσσαράκοντα πηχέων τούτων ἕκαστόν ἐστι.
 τὸ δὲ καταστέγασμα τῆς ὀροφῆς, ἄλλος ἐπικέεται λί-
 θος, ἔχων τὴν παρωροφίδα τετραπῆχυν. Οὕτω μὲν. 156
 νυν ὁ νῆος τῶν Φανεράων μοι τῶν περὶ τοῦτο τὸ ἱρόν ἐστι
 θωυμαστότατον· τῶν δὲ δευτέρων, νῆσος ἡ Χέμμις κα-
 λευμένη, ἐστὶ μὲν ἐν λίμνῃ βαθύῃ καὶ πλατῇ κειμένη
 5 παρὰ τὸ ἐν Βουτοῖ ἱρόν· λέγεται δὲ ὑπ' Αἰγυπτίων
 εἶναι αὕτη ἡ νῆσος πλωτή. αὐτὸς μὲν ἔγωγε οὔτε
 πλέουσιν, οὔτε κινηθεῖσαν εἶδον· τέθηπα δὲ ἀκούων· εἰ
 νῆσος ἀληθῶς ἐστὶ πλωτή. ἐν δὴ ὧν ταύτῃ νῆος τε
 Ἀπόλλωνος μέγας ἐνι, καὶ βωμοὶ τριφάσιοι ἐνιδρύα-
 10 ται. ἐμπεφύκασι δ' ἐν αὐτῇ Φοίνικες συγχροί, καὶ ἄλ-
 λα δένδρεα, καὶ καρποφόρα καὶ ἄφροα, πολλὰ. λό-

confecta, quum in altitudinem, tum in longitudinem;
 quilibet paries aequali est longitudine et altitudine,
 et quidem quadragenorum cubitorum: pro tecto alius
 impositus est lapis, qui ad quatuor cubitos praeter
 reliquam aedem prominat. (156.) Eorum igitur qui
 circa hoc templum conspiciuntur, maximae mihi
 admirationi fuit aedes illa: secundo autem loco, in-
 sula quae *Chemmis* nominatur. Sita haec est in lacu
 alto amploque iuxta templum quod in Buto est: di-
 cuntque Aegyptii, esse eam natantem. Et ego qui-
 dem eam nec nantem vidi, nec motam: sed istud au-
 diens obstupui, insulam ullam vere esse nantem. In
 hac vero insulâ est Apollinis templum amplum, in
 quo tres arae erectae. Nascuntur in eadem palmae
 magno numero, aliaeque arbores multae, tam frugi-

γον δὲ τόνδε ἐπιλέγοντες οἱ Αἰγύπτιοι, Φασὶ εἶναι αὐ-
 τὴν πλωτὴν. ὥς ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ οὐκ εὔουσι πρότερον
 πλωτῇ, Λητῷ, εὔουσα τῶν ὀκτῶ θεῶν τῶν πρώτων γε-
 νομένων, οἰκέουσα δὲ ἐν Βουτοῖ πόλει, ἣα δὴ οἱ τὸ χρη- 15
 στήριον τοῦτό ἐστι, Ἀπόλλωνα παρὰ Ἴσιος παρακατα-
 θεῖαν δεξαμένη, διέσωσε κατακρύψασα ἐν τῇ νῦν πλω-
 τῇ λεγομένη νήσῳ ὅτε δὴ τὸ πᾶν διζήμενος ὁ Τυφὼν
 ἐπῆλθε, θέλων ἐξευρεῖν τοῦ Ὀσίριος τὸν παῖδα. (Ἀπέλ-
 λωνα δὲ, καὶ Ἀρτεμιν, Διονύσου καὶ Ἴσιος λέγουσι 20
 εἶναι παῖδας. Λητοῦν δὲ, τροφὸν αὐτοῖσι καὶ σώτη-
 ραν γενέσθαι. Αἰγυπτιστὶ δὲ Ἀπόλλων μὲν, Ὡρεῖς
 Δημήτηρ δὲ, Ἴσις Ἀρτεμις δὲ, Βούβαστις. ἐκ τούτου
 δὲ τοῦ λόγου καὶ οὐδενὸς ἄλλου, Αἰσχύλος ὁ Εὐφορί-
 νος ἤρπασε τὸ ἐγὼ Φράσω, μούνος δὴ ποιητῶν τῶν πρὸ 25
 γενομένων. ἐποίησε γὰρ Ἀρτεμιν εἶναι θυγατέρα Δι-

ferac, quam steriles. Aegyptii autem, nantem esse hanc insulam dicentes, narrationem hanc adiiciunt: Latonam, unam ex octo diis qui ante reliquos exstissent, quum urbem Buto habitaret, in qua nunc oraculum illud est, Apollinem, ab Iside sibi creditum, in hac insulâ, quae olim non fuisset natans, abscondisse et saluum conservasse, quum omnia perquirens Typhon venisset, invenire cupiens Osiridis filium. (Apollinem enim et Dianam dicunt Dionysso et Iside natos: Latonam vero fuisse nutricem horum et servatricem. Aegyptiaco autem sermone Apollo, *Orus* vocatur; Ceres, *Isis*; Diana, *Bubastis*. Et ex hac Aegyptiorum traditione, nec aliunde, unus ex omnibus superioribus poëtis *Aeschylus*, Euphorionis filius, subripuit id quod ego dicam; nempe quod

μητρος.) τὴν δὲ νῆσον διὰ τοῦτο γενέσθαι πλωτὴν. ταῦτα μὲν οὕτω λέγουσι.

Ψαμμίτιχος δὲ ἐβασίλευσε Αἰγύπτου τέσσαρα καὶ 157
πεντήκοντα ἔτεα· τῶν τὰ ἐνὸς δέοντα τριήκοντα, Ἀζω-
τον, τῆς Συρίας μεγάλην πόλιν, προσκατήμενος ἐπο-
λίσκεε, ἐς τὸ ἐξεῖλε. αὕτη δὲ ἡ Ἀζωτος ἀπασέων πο-
5 λίων ἐπὶ πλεῖστον χρόνον πολιορκουμένη ἀντέσχε, τῶν
ἡμεῖς ἴδμεν. Ψαμμίτιχου δὲ Νεκῶς παῖς ἐγένετο, 158
καὶ ἐβασίλευσε Αἰγύπτου· ὃς τῇ διάρυχι ἐπεχείρησε
πρῶτος τῇ ἐς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν φερούσῃ, τὴν Δα-
ρεῖος ὁ Πέρσης δεύτερα διώουξε· τῆς μῆκος μὲν ἐστὶ
5 πλὺς ἡμέραι τέσσαρες, εὖρος δὲ ἀρύχθῃ ὥστε τριήρεας
δύο πλέειν ὁμοῦ ἐλαστρεμένας. ἤκται δὲ ἀπὸ τοῦ Νεί-
λου τὸ ὕδωρ ἐς αὐτὴν· ἤκται δὲ κατ' ὅσον Βου-
βάστιος πόλις, παρὰ Πάτουμον τὴν Ἀραβίην πόλιν·

Dianam dixerit Cereris filiam.) Ea igitur caussa
insulam illam, aiunt, nantem factam esse.

(157.) *Psammitichus* in Aegypto regnavit annos
quatuor et quinquaginta: quorum per undetriginta
Azotum circumsidens oppugnavit, magnum Syriae
oppidum, donec tandem vi cepit. Atque hac Azotus
omnium, quae novimus, oppidorum longissime resti-
tit obsidentibus hostibus. (158.) *Psammiticho* vero
in Aegypti regnum successit filius *Necos*. Hic primus
fossam adgressus est ducere in *Erythraeum mare*
ferentem, quam deinde Darius Persa iterum effodit:
cuius longitudo est quatuor dierum navigatio: lati-
tudo autem tanta, ut duae naves remis agitatae simul
navigare possint. Aqua ex Nilo derivata; derivata
autem paullo supra Bubastin urbem, iuxta Patumon

ἔσχει δὲ ἐς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν. ὥρεται δὲ πρῶτον μὲν τοῦ πεδίου τοῦ Αἰγυπτίου τὰ πρὸς Ἀραβίην 10 ἔχοντα· ἔχεται δὲ κατ' ὑπερθε τοῦ πεδίου τὸ κατὰ Μέμφιν τείνον ὄρος, ἐν τῷ αἰ· λιθοτομῖαι ἐνεσι. καὶ ὧν δὴ οὖρος τοῦτου παρὰ τὴν ὑπερθεὴν ἦκται ἡ διώρυξ ἀπ' εὐπείρης μακρὴ πρὸς τὴν ἡῶ· καὶ ἔπειτα τίνει ἐς διασφάγας, φέρουσα ἀπὸ τοῦ οὖρος πρὸς μεσαμβρίην 15 τε καὶ νότον ἄνεμον, ἐς τὸν κόλπον τὸν Ἀραβιον. αὗτὴ δὲ ἐλάχιστόν ἐστι καὶ συντομώτατον, ἐκ τῆς βορρῆς θαλάσσης ὑπερβῆναι ἐν τὴν νοτίην καὶ Ἐρυθρὴν τὴν αὐτὴν ταύτην καλεομένην, ἀπὸ τοῦ Κασίου οὖρος, τοῦ εὐρίζοντος Αἰγυπτὸν τε καὶ Συρίην, ἀπὸ τούτου εἰς 20 στάδιοι χίλιοι ἀπαρτὶ ἐς τὸν Ἀραβιον κόλπον. τοῦτο μὲν τὸ συντομώτατον· ἡ δὲ διώρυξ πολλῶ μακροτέρη, ὅσῳ σκολιωτέρη ἐστί. τὴν ἐπὶ Νεκῶ βασιλῆος ὀρύσσοντες

oppidum Arabiae: influit autem in Erythraeum mare. Fodiendi initium factum est ab ea parte planitiei Aegyptiacae quae ad Arabiam pertinet, ubi planitiei superne contiguus est mons qui ex adverso Memphis protenditur, in quo lapicidinae insunt. Ad pedem igitur huius montis acta est fossa in longum ab occidente versus orientem; deinde per fauces montis progreditur, pergitque a monte versus meridiem et austrum in sinum Arabicum. Qua est autem brevissimus et compendiarius maxime a boreali mari in australe et hoc Rubrum, quod vocatur, transitus, a Casio monte, qui Aegyptum a Syria disternit, ad Arabicum sinum, sunt exacte mille stadia. Haec est brevissima via: sed fossa multo est longior, quanto maiores habet anfractus: in qua sub Neco fodienda perio-

Αἰγυπτίαν ἀπάλοντο δυνάμει μυριάδες. Νεκὼς μὲν
25 νυν μεταξύ ὀρύσσαν ἐπαύσατο, μαντήιου ἐμποδίου γε-
νομένου τοιοῦδε· „τῷ βαρβάρῳ αὐτὸν προεργάζεσθαι.“
βαρβάρους δὲ πάντας οἱ Αἰγύπτιοι καλέουσι τοὺς μὴ
σφι ὁμογλώσσους. Παυτάμενος δὲ τῆς διάρους ὁ 159
Νεκὼς, ἐτράπετο πρὸς στρατηίας· καὶ τριήρεις, αἱ μὲν,
ἐπὶ τῇ βορρῇ θαλάσῃ ἐποιήθησαν, αἱ δ' ἐν τῷ Ἀρα-
βίῳ κέλπῳ ἐπὶ τῇ Ἐρυθρῇ θαλάσῃ· τῶν ἔτι οἱ ὄλκοι
5 ἐπίδηλοι. καὶ ταύτησί τε ἐχρᾶτο ἐν τῷ δέοντι· καὶ Σύ-
ροις περὶ ὁ Νεκὼς συμβαλὼν ἐν Μαγδόλῳ ἐνίκησε·
μετὰ δὲ τὴν μάχην, Κάδυτιν πόλιν τῆς Συρίας εἰσάγων
μεγάλην εἴλε. ἐν τῇ δὲ ἐσθῆτι ἔτυχε ταῦτα κατεργα-
σάμενος, ἀνέθηκε τῷ Ἀπόλλωνι, πέμψας εἰς Βραγχί-
10 δας τὰς Μιλησίων. μετὰ δὲ, ἐκκαίδεκα ἔτεα τὰ πάν-

runt Aegyptiorum centum et viginta millia. In medio
vero labore substitit Necon, pergere prohibitus ora-
culi effato, *illud opus eum pro barbaro facere*. Vo-
cant autem Aegyptii *barbaros*, omnes qui non ipso-
rum lingua utuntur. (159.) A fodiendâ fossâ post-
quam destitit *Necos*, ad militares expeditiones susci-
piendas se convertit: triremesque aedificari iussit,
alias in boreali mari, alias in Arabico sinu ad Ru-
brum mare; ubi vestigia adhuc navalium conspiciun-
tur. Ac his quidem navibus usus est ubi opus erat:
Syros vero pedestri exercitu adgressus, collatâ acie
vicit ad *Magdolum*; post illamque pugnam *Cadytin*
cepit, magnam Syriae urbem. Qua veste indutus has
res gessit, eam deinde Apollini dedicavit, missam ad
Branchidas Milesiorum. His rebus gestis *Necos*, post-

τα ἀρχας, τελευτᾷ, τῷ παιδὶ Ψάμμιν παραδούς τὴν ἀρχήν.

- 160 Ἐπὶ ταῦτον δὴ τὸν Ψάμμιν βασιλεύοντα Αἰγύπτου ἀπίκοντο Ἡλείων ἄνδρες ἄγγελοι, αὐχέοντες διακαιοτάτα καὶ κάλλιστα τίθεται τὸν ἐν Ὀλυμπίῃ ἀγῶνα πάντων ἀνθρώπων. καὶ δοκέοντες παρὰ ταῦτα οὐδ' ἂν τοὺς σοφωτάτους ἀνθρώπων Αἰγυπτίους οὐδὲν ἐπέξευ- 5 ρεῖν. ὡς δὲ ἀπικόμενοι εἰς τὴν Αἴγυπτον οἱ Ἡλεῖοι ἔλεγον τῶν εἵνεκα ἀπίκοντο, ἐνθαῦτα ὁ βασιλεὺς οὗτος συγκαλεῖται Αἰγυπτίων τοὺς λεγομένους εἶναι σοφωτάτους. συνελθόντες δὲ οἱ Αἰγύπτιοι, ἐπυνθάνοντο τῶν Ἡλείων λεγόντων ἅπαντα τὰ κατήκει σφέας ποιεῖν 10 περὶ τὸν ἀγῶνα· ἀπηγησάμενοι δὲ τὰ πάντα, ἔφασαν ἢ κεν ἐπιμαθήσομενοι „εἴ τι ἔχουσιν Αἰγύπτιοι τούτων διακαιοτέρων ἐπέξευρεῖν.“ οἱ δὲ, βουλευσάμενοι, ἐπειρώτων

quam sedecim omnino annos regnavit, vita functus est, et filio *Psammi* regnum reliquit.

(160.) Hoc regnante *Psammi*, venerunt in Aegyptum *legati Eleorum*, iactantes aequissime et praeclarissime omnium hominum a se Olympiae publica certamina administrari; existimantesque ne Aegyptios quidem, hominum sapientissimos, aliquid quod supra esset, posse reperire. Postquam igitur significarunt Elei, quo consilio in Aegyptum venissent; convocavit rex hic eos ex Aegyptiis, qui dicebantur esse sapientissimi. Qui ubi convenere, audire Eleos omnia exponentes quae ipsorum officii essent in administrando certamine; quibus expositis, dicebant se venisse sciscitatu-
ros, an Aegyptii aliquid, quod his aequius esset, possent reperire? Tum illi, collato

183, 70.

- τοὺς Ἠλείους εἴ σφι οἱ πολῆται ἐναγωνίζονται. οἱ δὲ
 15 ἔφασαν, καὶ σφέων καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ὁμοίως
 τῷ βουλομένῳ ἐξεῖναι ἀγωνίζεσθαι. οἱ δὲ Αἰγύπτιοι
 ἔφασαν „σφέας, οὕτω τιθέντας, παντὸς τοῦ δικαίου
 ἡμαρτηκέναι· οὐδεμίην γὰρ εἶναι μηχανήν, ὅπως οὐ τῷ
 ἀστῷ ἀγωνιζομένῳ προσθήσονται, ἀδικοῦντες τὸν ξεῖνον.
 20 ἀλλ' εἰ δὴ βούλονται δικαίως τιθέναι, καὶ τούτου ἐν-
 κα ἀπικοῖατο εἰς Αἴγυπτον, ξένοισι ἀγωνιστῆσι ἐπέ-
 λευον τὸν ἀγῶνα τιθέναι, Ἠλείων δὲ μηδενὶ εἶναι ἀγ-
 νίζεσθαι.“ Ταῦτα μὲν Αἰγύπτιοι Ἠλείοις ὑπεθήκοντο.
 Ψάμμιος δὲ ἐξ ἔτεα μῶνον βασιλεύσαντος Αἰγύ- 161
 πτου, καὶ στρατευσαμένου εἰς Αἰθιοπίην, καὶ μεταυτί-
 κα τελευτήσαντος, ἐξεδέξατο Ἀπρίης ὁ Ψάμμιος.
 ὃς μετὰ Ψαμμίτιχον τὸν ἐώντου προπάτορα ἐγένετο εὐ-

inter se consilio, quacsiverunt ex Eleis, an cives ip-
 sorum ad certamen admittantur? Et Elei, tam
 suorum, aiebant, quam aliorum Graecorum qui-
 cumque vellet, ei licitum esse in certamen prodire.
 Responderunt Aegyptii, si ita rem administrarent,
 multum eos ab aequitate aberrare: fieri enim nullo
 modo posse, quin certanti civi saveant, iniuriam-
 que faciant peregrino. Quod si ergo cum aequita-
 te vellent certamina administrare, et huius rei
 causâ in Aegyptum venissent; peregrinis tantum
 certatoribus ponerent certamen, Eleorum autem
 neminem admitterent. Haec Aegyptii Eleos monue-
 runt.

(161.) Psammis postquam sex tantum annos reg-
 nasset, expeditionemque suscepisset in Aethiopiam,
 continuo deinde vitam finivit; cui in regnum filius
 successit Apries. Hic post Psammitichum, proavum

δαιμονέστατος τῶν πρότερον βασιλέων, ἐπ' ἔτι πάντε 5
 καὶ εἴκοσι ἄρξας ἐν τοῖσι ἐπὶ τε Σιδῶνα στρατὸν ἤλα-
 σε, καὶ ἐναυμάχησε τῷ Τυρίῳ. Ἐπεὶ δέ οἱ ἔδει κακῶς
 γενέσθαι, ἐγένετο ἀπὸ προφάσιος τὴν ἐγὼ μεζόνως μὲν
 ἐν τοῖσι Λιβυκοῖσι λόγοισι ἀπηγήσομαι, μετρίως δ' ἐν
 τῷ παρόντι. ἀποπέμψας γὰρ στρατεύμα ὁ Ἀπρίης 10
 ἐπὶ Κυρηναίους, μεγαλωστὶ προσέπταισε. Αἰγύπτιοι
 δὲ ταῦτα ἐπιμεμφόμενοι, ἀπέστησαν ἀπ' αὐτοῦ, ὁρ-
 κέοντες τὸν Ἀπρίην ἐκ προνοίης αὐτοὺς ἀποπέμψαι ἐς
 φαινόμενον κακόν, ἵνα δὴ σφέων φοβρὴ γένηται, αὐ-
 τὸς δὲ τῶν λοιπῶν Αἰγυπτίων ἀσφαλέστερον ἄρχαι 15
 ταῦτα δὲ δεινὰ ποιούμενοι οὗτοί τε οἱ ἀπονοστήσαντες,
 καὶ οἱ τῶν ἀπολομένων φίλοι, ἀπέστησαν ἐκ τῆς
 162 ἰθείης. Πυθόμενος δὲ Ἀπρίης ταῦτα, πέμπει ἐπ' αὐτοὺς

suum, felicissimus superiorum omnium regum fuit
 per quinque et viginti quos regnavit annos; quibus
 et adversus Sidonem duxit exercitum, et navali pugna
 cum Tyri rege conflixit. Ubi vero adfuit tempus, quo
 in fatis erat ut malis premeretur, accidit calamitas
 ex occasione quam ego quidem fusius in *Libycarum*
rerum historia exponam, paucis in praesenti con-
 tentus. Scilicet, exercitu adversus Cyrenaicam misso,
 ingentem cladem *Apries* acceperat. Quam calamita-
 tem ipsi regi imputantes Aegyptii, ab eo defecerant;
 quum existimarent, deliberato consilio Apriem hoc
 in manifestum misisse exitium, ut, postquam illi
 periissent, ipse reliquis Aegyptiis tutius imperaret.
 Eo vehementer indignati, tum hi qui e clade redie-
 runt, tum eorum qui perierant amici, e vestigio des-

Ἀμασιν, καταπαύσοντα λόγοισι. ὁ δὲ ἐπεὶ τε ἀπικόμενος κατελάμβανε τοὺς Αἰγυπτίους, ταῦτα μὴ ποιεῖν λέγοντος αὐτοῦ, τῶν τις Αἰγυπτίων ὀπίσθε
 5 στάς, περιέβηκέ οἱ κυνέην καὶ περιτιθεῖς, ἔφη „ἐπὶ βασιλῇ περιτιθέναι.“ καὶ τῷ οὐ κως ἀκούσιον ἐγένετο τὸ ποιούμενον, ὡς διεδείκνυε. ἐπεὶ τε γὰρ ἐστήσαντό μιν βασιλέα τῶν Αἰγυπτίων οἱ ἀπειστέωτες, παροσκευάζετο ὡς ἐλὼν ἐπὶ τὸν Ἀπρίην. Πυθόμενος δὲ ταῦτα ὁ
 10 Ἀπρίης, ἔπεμπε ἐπ’ Ἀμασιν ἄνδρα δόκιμον τῶν περὶ ἑαυτὸν Αἰγυπτίων, τῷ οὐνομα ἦν Πατάρβημις· ἐντειλάμενος αὐτῷ, ζῶντα Ἀμασιν ἀγαγεῖν παρ’ ἑαυτόν. ὡς δὲ ἀπικόμενος τὸν Ἀμασιν ἐκάλει ὁ Πατάρβημις, ὁ Ἀμασις (ἔτυχε γὰρ ἐπ’ ἵππου κατήμενος)
 15 ἐπάρας, ἀπεματαίσει· καὶ τοῦτό μιν ἐκέλευε Ἀπρίης

sciverunt. (162.) Qua re cognita, *Apries* ad eos verbis coërcendos *Amasin* misit. Et hic, ubi ad *Aegyptios* pervenit, inhibere illos conatus est, hortarique ut coepto desisterent: sed, dum loquitur, *Aegyptiorum* aliquis, pone stans, galeam capiti eius imponit, simul dicens, *regni caussâ se ei illam imponere*. Nec vero id illi invito admodum accidit, ut quidem mox ostendit. Nam postquam [communi consensu] *Aegyptii* hi, qui defecerant, regem illum nominarunt, ducere eos adversus *Aprien* paravit. Quo cognito *Apries*, spectatum inter *Aegyptios* qui circa ipsum erant virum, cui nomen *Patarbemis*, ad *Amasin* misit cum mandato, ut vivum illum ad se adduceret. *Patarbemis* ut advenit, *Amasin*que vocavit; equo tunc forte insidens *Amasis*, sublato crure, flatum ventris emisit, atque hoc cum iussit *Apriac*

ἀπαγγεῖν. ὁμῶς δὲ αὐτὸν ἀξιοῦν τὸν Παταρβημιν, βασιλέος μεταπεμπομένου, ἵεναι πρὸς αὐτόν· τὸν δὲ αὐτῷ ὑποκρίνεσθαι, ὡς „ταῦτα πάλαι παρεσκευάζετο ποιεῖν, καὶ αὐτῷ οὐ μέμψασθαι Ἀπρίην· παρίεσθαι γὰρ καὶ αὐτός, καὶ ἄλλους ἄξιον.“ τὸν δὲ Παταρβημιν 20 ἐκ τε τῶν λεγομένων οὐκ ἀγνοεῖν τὴν διάνοιαν, καὶ παρασκευαζόμενον ὁρέοντα, σπουδῇ ἀπιέναι, βουλομένον τὴν ταχίστην βασιλεῖ δηλῶσαι τὰ πρησόμενα. ὡς δὲ ἀπικέσθαι αὐτὸν πρὸς τὸν Ἀπρίην, οὐκ ἄγοντα τὸν Ἀμασιν, οὐδένα λόγον αὐτῷ δόντα, ἀλλὰ περιθύμως 25 ἔχοντα, περταμεῖν προστάξαι αὐτοῦ τά τε ἅτα καὶ τὴν ῥῖνα. ἰδόμενοι δ' οἱ λοιποὶ τῶν Αἰγυπτίων, οἱ ἐτι τὰ ἐκείνου ἐφρόνον, ἀνδρα τὸν δοκιμώτατον ἑαυτῶν οὕτω αἰσχυρῶς λῦμῃ διακείμενον, οὐδένα δὲ χρονον ἐπισχόντες, ἀπιστέατο πρὸς τοὺς ἐτέρους, καὶ εἰδότες σφείας 30

reportare. Nihilominus ab eo postulasse, aiunt, Patarbemin, ut ad regem, qui eum arcesseret, abiret. Cui respondisse Amasin, *iam pridem hoc ipsum se parare, nec de se eâ causâ conquesturum esse Aprien: adfuturum enim et ipsum, et alios secum ducturum*. Quorum verborum sententiam non ignorantem Patarbemin, quum paratum illum videret, maturasse reditum, ut quam primum regi, quid ageretur, renunciaret. Aprien vero, quum ille rediens Amasin non adduxisset, ira accensus, nullâ secum ratione inîtâ, aures naresque praecidi ei iussisse. Quod ubi viderunt reliqui Aegyptii, qui adhuc cum rege fecerant, virum e suis spectatissimum ita contumeliose mutilari, nullam moram facientes, desciverunt et ipsi ad reliquos, et Amasi se tradiderunt.

αὐτοὺς Ἀμάσι. Πυθόμενος δὲ καὶ ταῦτα ὁ Ἀπρίης, 163
 ὥπλιζε τοὺς ἐπικούρους, καὶ ἤλαυνε ἐπὶ τοὺς Αἰγυπ-
 πτίους· εἶχε δὲ περὶ ἑαυτὸν Κᾶρας τε καὶ Ἰωνας, ἀνδρας
 ἐπικούρους τρισμυρίους· ἦν δὲ οἱ τὰ βασιλῆα ἐν Σαί
 5 πόλι, μεγάλα ἑόντα καὶ ἀξιοθέητα. καὶ οἱ τε περὶ
 τὸν Ἀπρίην, ἐπὶ τοὺς Αἰγυπτίους ἦσαν, καὶ οἱ περὶ
 τὸν Ἀμασιν, ἐπὶ τοὺς ξείνους. ἐν τε δὴ Μωμέμφι πόλι
 ἐγένοντο ἀμφοτέρω, καὶ πειρήσεσθαι ἐμελλον ἀλλήλων.

Ἔστι δὲ Αἰγυπτίων ἑπτὰ γένη· καὶ τούτων οἱ μὲν, 164
 ἱερεῖς, οἱ δὲ, μάχιμοι κεκλέαται· οἱ δὲ, βουκόλοι· οἱ
 δὲ, συβῶται· οἱ δὲ, κάπηλοι· οἱ δὲ, ἐρμῆτες· οἱ δὲ,
 κυβερνήται. γένη μὲν Αἰγυπτίων τσαῦτά ἐστι· οὐνό-
 5 ματα δὲ σφι κέεται ἀπὸ τῶν τεχνῶν. οἱ δὲ μάχιμοι
 αὐτέων καλέονται μὲν Καλασίριες τε καὶ Ἑρμωτίβιες·

(163.) Quo cognito Apries, armavit auxiliares, et adversus Aegyptios duxit: habuit autem secum Carum et Ionum auxilium triginta millia: regia autem et sedes erat in urbe Sai, amplum et spectatu dignum aedificium. Apries igitur cum suis profectus est adversus Aegyptios; et Amasis cum Aegyptiis adversus regis auxiliares: quumque ambo circa Mōmemphin oppidum essent, in eo erant ut pugnae discrimen experirentur.

(164.) Sunt in Aegypto septem hominum genera. Horum alii sacerdotes, alii bellatores nominantur, alii bubulci, alii subulci, institores alii, alii interpretes, alii navium gubernatores. Tot sunt Aegyptiorum genera, sive classes: quibus nomina imposita sunt ab artibus quas exercent. Bellatorum rursus alii Calasiries nominantur, alii Hermotybies: qui ex hisce sunt

ἐκ νομῶν δὲ τῶνδε εἰσί. (κατὰ γὰρ δὴ νομοὺς Αἴγυ-
 165 γυπτος ἅπαντα διαραίρηται.) Ἑρμοτυβίων μὲν οἶδε
 εἰσὶ νομοὶ Βουσιρίτης, Σαίτης, Χεμμίτης, Παπρη-
 μίτης, νῆσος ἡ Προσωπίτις καλεομένη, Ναθὼ τὸ ἡμ-
 συ. ἐκ μὲν τούτων τῶν νομῶν Ἑρμοτύβιες εἰσὶ γεγό-
 μενοι, ὅτε ἐπὶ πλείστους γενοίατο, ἑκκαίδεκα μυριά- 5
 δες. καὶ τούτων βαναυσίης οὐδεὶς δεδάηκε οὐδὲν, ἀλλ'
 166 ἀνέονται ἐς τὸ μάχιμον. Καλασιρίων δὲ οἶδε ἄλλοι
 νομοὶ εἰσὶ Θηβαῖος, Βουβαστίτης, Ἀφθίτης, Τανί-
 τής, Μενδήσιος, Σεβεννύτης, Ἀθριβίτης, Φαρβαθί-
 τής, Θμουίτης, Ὀνουφίτης, Ἀνύσιος, Μυεκφορίτης.
 οὗτος ὁ νομὸς ἐν νήσῳ οἰκεῖ, ἀντίον Βουβάστιος πόλιος. 5
 οὗτοι δὲ οἱ νομοὶ Καλασιρίων εἰσὶ γεγόμενοι, ὅτε ἐπὶ
 πλείστους ἐγενέατο, πέντε καὶ εἴκοσι μυριάδες ἀνδρῶν.
 οὐδὲ τούτοις ἔξεστι τέχνην ἐπασκῆσαι οὐδεμίαν, ἀλλὰ

praefecturis. (Nam in praefecturos [nomos Graeci
 vocant] tota distributa Aegyptus est.) (165.) Her-
 motybiium nomi sunt: Busirites, Saïtes, Chemmites,
 Papremites, insula cui nomen Prosopitis, Natho ex
 dimidiâ parte. Hisce ex praefecturis sunt Hermoty-
 bies; numero (quando maximus eorum numerus)
 centum et sexaginta millia. Et horum nullus artem
 ullam sellulariam aut opificium didicit: rei mili-
 tati unice vacant. (166.) Calasyrium nomi hi:
 Thebanus, Bubastites, Aphthites, Tanites, Mende-
 sius, Sebennytes, Athribytes, Pharbaethites, Thmui-
 tes, Onuphites, Anysius, Myecphorites, qui nomus
 in insula est, ex adverso Bubastis oppidi. Hi sunt
 nomi Calasyrium; quorum numerus, quando maxi-
 mus, ducentorum quinquaginta millium virorum est.

τὰ ἐς πόλεμον ἐπασκέουσι μούνα, παῖς παρὰ πατρός
ἐκδεκόμενος. Εἰ μὲν νυν καὶ τοῦτο παρ' Αἰγυπτίων 167
μεμαθήκασι οἱ Ἕλληνες, οὐκ ἔχω ἀτρέκως κρῖναι
ὄρεων καὶ Θρήϊκας καὶ Σκύθας καὶ Πέρσας καὶ Λυ-
δοὺς, καὶ σχεδὸν πάντας τοὺς βαρβάρους, ἀποτιμοτέ-
5 ρους τῶν ἄλλων ἡγημένους πολιητέων τοὺς τὰς τέχνας
μαθαίνοντας, καὶ τοὺς ἐκγόνους τούτων· τοὺς δὲ ἀπαλ-
λαγμένους τῶν χειρωναξίῶν, γενναίους νομιζομένους
εἶναι, καὶ μάλιστα τοὺς ἐς τὸν πόλεμον ἀνειμένους. με-
μαθήκασι δ' ὧν τοῦτο πάντες οἱ Ἕλληνες, καὶ μάλι-
10 στα Λακεδαιμόνιοι. ἥκιστα δὲ Κορίνθιοι ὄνονται τοὺς
χειροτέχνας. Γέρεα δέ σφι ἦν τὰδ' ἐξαραιρημένα μού- 168
νοισι Αἰγυπτίων, πάρεξ τῶν ἱρέων· ἀρουραὶ ἐξαίρεται
οὐώδεκα ἐκάστῳ ἀτελέες. ἡ δὲ ἀρουρα ἑκατὸν πηχέων

Necque hisce licet opificium ullum artemve exercere, solam rem militarem exercent, puer a patre institutus. (167.) An igitur etiam hoc ab Aegyptiis Graeci acceperint, non possum liquido iudicare; quum et Thracas et Scythas et Persas et Lydos et omnes fere barbaros populos videam minore in honore, quam alios cives, habere hos qui artes et opificia discunt, horumque posteros; eos vero, qui opificium nullum exercent, generosos et nobiles existimare, ac praesertim hos qui rei militari unice vacant. Receptum quidem hoc est apud Graecos etiam omnes, sed maxime apud Lacēdaemonios. Minime vero Corinthii eos contemnunt qui manibus artes exercent. (168.) Praemium autem bellatoribus hoc eximium tribuitur, iuxta cum sacerdotibus, prae ceteris omnibus Aegyptiis: duodecim cuique arva praecipua, vectigalis immunia. Habet au-

ἔστι Αἰγυπτίων πάντη. ὁ δὲ Αἰγύπτιος πῆχυς τυγχάνει ἴσος ἐὼν τῷ Σαμίῳ. ταῦτα μὲν δὴ τοῖσι ἀπασιν ἦν 5
 ἐξαραιρημένα. τὰ δὲ δὲ ἐν περιτροπῇ ἐκαρποῦντο, καὶ οὐδαμᾶ αὐτοί. Καλασιρίων χίλιοι, καὶ Ἑρμοτυβίων ἄλλοι, ἐδορυφόρεον ἐνιαυτὸν ἕκαστοι τὸν βασιλέα· τοῖσι δ' ὧν τὰ δὲ παρέξ τῶν ἀρουρέων ἄλλα ἐδίδδοτο ἐπ' ἡμέρῃ ἕκαστῃ, ὅπου σίτου σταθμὸς πέντε μνᾶι ἐκά- 10
 σται, κρεῶν βοῶν δύο μνᾶι, οἴνου τέσσερες ἀρουτῆρες. ταῦτα τοῖσι αἰεὶ δορυφορέουσι ἐδίδδοτο.

169 Ἐπεὶ τε δὲ συνιόντες, ὅ τε Ἀπρίης ἄγων τοὺς ἐπικούρους, καὶ ὁ Ἀμασις πάντας τοὺς Αἰγυπτίους, ἀπικοντο εἰς Μώμεμφιν πόλιν, συνέβαλον καὶ ἐμαχέσαντο μὲν εὖ οἱ ξεῖνοι, πλήθει δὲ πολλῷ ἐλάσσονες ἐόντες, κατὰ τοῦτο ἐσσώθησαν. Ἀπρίῳ δὲ λέγεται εἶναι 5

tem *arvum* centum cubitos Aegyptios quaquaversum : estque Aegyptius cubitus Samio aequalis. Ista igitur omnes atque singuli praecipua habebant : praetera vero per vices, neque utique cuncti simul, hisce fruebantur commodis. Milleni Calasirii, totidemque Hermotybii, quotannis corporis custodes erant regis. His igitur, praeter arva illa, in singulos dies haecce tribuebantur : cocti cibi farinacci definitum pondus, quinque librae cuique ; carnis bubulae librae duae, vini cyathi quatuor. Haec tribuebantur corporis custodibus.

(169.) Postquam igitur obviam sibi mutuo profecti, *Apries* auxiliares copias ducens, *Amasis* vero Aegyptios omnes, ad Momemphin oppidum pervenere, armis congressi sunt. Et fortiter quidem pugnant peregrini ; sed, quum numero longe essent inferiores, eo victi profligatique sunt. Dicunt autem, *Apriæ*

ἡδὲ ἡ διάνοια, μὴδ' ἂν θεόν μιν μηδένα δύνασθαι παύ-
σαι τῆς βασιλείης· οὕτω ἀσφαλῶς ἑαυτῷ ἰδρῦσθαι
ἐδόκεε. καὶ δὴ τότε συμβαλὼν ἐσώθη· καὶ ζωγρηθεὶς,
ἀπήχθη εἰς Σαῖν πόλιν, εἰς τὰ ἑαυτοῦ οἰκία πρότερον
10 ἑόντα, τότε δὲ Ἀμάσιος ἤδη βασιλεῖα. ἐνθαῦτα δὲ τέως
μὲν ἐτρέφετο ἐν τοῖσι βασιλείοις, καὶ μιν Ἀμασις εὖ
περιεῖπε. τέλος δὲ, μεμφομένων Αἰγυπτίων ὡς οὐ ποιοῖ
δίκαια, τρέφων τὸν σφίσι τε καὶ ἑαυτῷ ἔχριστον, οὕ-
τω δὲ παραδίδωι τὸν Ἀπρίην τοῖσι Αἰγυπτίοις. οἱ δὲ
15 μιν ἀπέπνιξαν, καὶ ἔπειτα ἐθαύσαν ἐν τῇσι πατρώησι
ταφῇσι. αἱ δὲ εἰσι ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ἀθηναίης, ἀγχοτά-
τω τοῦ μεγάρου, ἐσίοντι ἀριστερῆς χειρός. ἐθαύσαν δὲ
Σαῖται πάντας τοὺς ἐκ νομοῦ τούτου γενομένους βα-
σιλεάς ἕσω ἐν τῷ ἱερῷ. καὶ γὰρ τὸ τοῦ Ἀμάσιος σῆ-
20 μα, ἑκατέρω μὲν ἐστὶ τοῦ μεγάρου ἢ τὸ τοῦ Ἀπρίεω

hanc stetit sententiam, ne Deum quidem ullum
regno exuere se posse; ita firmiter illud sibi stabili-
tum putabat. At tunc, quod dixi, collata acie devictus
est: et, quum vivus in hostium pervenisset potestatem,
Sain abductus est in pristinam suam domum, quae
nunc Amasidis regia erat. Ibi aliquamdiu in regia
nutritus est, et bene eum habuit Amasis: ad extre-
mum vero, quum exprobrarent Aegyptii non recte
eum facere quod alat virum et ipsis et sibi inimicis-
simum, tradidit Aprien Aegyptiis; qui eum strangu-
larunt, ac deinde in patrio sepulcro sepeliverunt. Se-
pulcrum illud in Minervae templo est, proxime aedem
sacram, intransibis a laeva manu. Saitae enim cunctos
ex hoc nomo oriundos reges intra templum hoc se-
peliunt. Nam Amasidis etiam monumentum aliquan-

Herod. T. I. P. I.

G g

- καὶ τῶν τούτου προπατόρων· ἔστι μέντοι καὶ τοῦτο ἐν
 τῇ αὐλῇ τοῦ ἱεροῦ, πασταῖς λιβίνη μεγάλη, καὶ ἡσκη-
 μένη στύλοισι τε Φοίνικας τὰ δένδρεα μεμιμημένοις,
 καὶ τῇ ἄλλῃ δαπάνῃ. ἔσω δὲ ἐν τῇ πασταδί διξὰ θυ-
 ρώματα ἔστηκε· ἐν δὲ τοῖσι θυρώμασι ἡ θήκη ἐστί. 25
- 170 Εἰσὶ δὲ καὶ αἱ ταφαὶ τοῦ οὐκ ὅσιον ποιῆναι ἐπὶ τοιού-
 τῳ πηγήματι ἐξαγορεύειν τὸ νόμα, ἐν Σαΐ, ἐν τῷ ἱερῷ
 τῆς Ἀθηναίης, ὅπισθε τοῦ νηοῦ, παντὸς τοῦ τῆς Ἀθη-
 ναίης ἐχόμεναι τοίχου. καὶ ἐν τῷ τεμένει ὀβελοὶ ἐστώ-
 σι μεγάλοι λίθινοι· λίμνη τέ ἐστι ἐχόμενη, λιβίνη κρη-
 πιδι κεκοσμημένη, καὶ ἐργασμένη εὖ κύκλῳ, καὶ μέ-
 γαθος, ὡς ἐμοὶ ἐδόκεε, ὅση περ ἡ ἐν Δήλῳ, ἡ τροχρε-
 171 δὴς καλεομένη. Ἐν δὲ τῇ λίμνῃ ταύτῃ τὰ δεικνύοντα τῶν
 παθέων αὐτοῦ νυκτὸς ποιῶσι, τὰ καλέουσι μυστήρια

to quidem longius ab aede sacra abest quam Apriae
 et eius progenitorum; at est tamen etiam hoc in aula
 templi, thalamus lapideus ingens, columnis ornatus
 palmas arbores imitantibus alioque sumtu. Intra tha-
 lamum, repositorium est binis foribus clausum, at-
 qui inibi est regis sepulcrum. (170.) Est vero etiam
 sepulcrum eius, cuius nomen tali occasione edere
 mihi nefas, in eodem Minervae templo Saitano, post
 aedem sacram, toti postico parieti aedis Minervae
 contiguum. Et in area templi stant obelisci ingentes
 lapidei: iuxtaque eos lacus est, lapidea crepidine or-
 natus et circumcirca pulcre elaboratus, eadem (ut
 mihi videtur) magnitudine qua est lacus Deli, qui
 orbiculatus nominatur. (171.) In hoc lacu exhibent
 noctu speciem imaginemque casuum, qui illi [deo]
 acciderunt, quae *mysteria* vocant Aegyptii: de qui-

Αἰγύπτιοι. περὶ μὲν νυν τούτων, εἰδοῖ μοι ἐπὶ πλέον
ὡς ἕκαστα αὐτέων ἔχει, εὐστομα κείσθω. καὶ τῆς Δή-
5 μητρος τελετῆς πέρι, τὴν οἱ Ἕλληνες Θεσμοφόρια κα-
λέουσι, καὶ ταύτης εἰδοῖ μοι πέρι εὐστομα κείσθω,
πλὴν ὅσον αὐτῆς ὁσὶ ἐστὶ λέγειν. αἱ Δαναοῦ θυγατέ-
ρες ἦσαν αἱ τὴν τελετὴν ταύτην ἐξ Αἰγύπτου ἐξαγαγοῦ-
σαι, καὶ διδάξασαι τὰς Πελασγιάτιδας γυναῖκας.
10 μετὰ δὲ, ἐξαναστάσης πάσης Πελοποννήσου ὑπὸ Δω-
ριέων, ἐξαπώλετο ἡ τελετή· οἱ δὲ ὑπολειφθέντες Πε-
λοποννησίων καὶ οὐκ ἐξαναστάντες Ἀρκάδες, διέσωζον
αὐτὴν μῦθοι.

Ἀπρίεω δὲ ὧδε καταραιομένη, ἐβασίλευσε Ἄμα- 172
σις, νομοῦ μὲν Σαίτew ἐών· ἐκ τῆς δὲ ἦν πόλις,
οὐνομά οἱ ἐστὶ Σιούφ. τὰ μὲν δὴ πρῶτα κατένοντο
τὸν Ἄμασιν Αἰγύπτιοι, καὶ ἐν οὐδεμιᾷ μοίῃ μεγάλη
5 ἦγον, ἅτε δὴ δημότην τὸ πρὶν εἶντα, καὶ οἰκίης οὐκ

bus equidem, quamquam satis singula quo pacto se
habeant norim, silentium agere debeo. Etiamque de
Cereris sacris, quae Thesmophoria Graeci vocant,
silentium mihi agendum; nisi quatenus de his verba
facere fas est. Danaï filiae sacra haec ex Aegypto ad-
tulerant, et Pelasgicas mulieres ea docuerant. Deinde,
postquam tota Peloponnesus a Doribus eversa est et
sedibus suis excita, perierunt haec sacra; solique Ar-
cades, qui in Peloponneso manserunt, neque inde
migrare coacti sunt, illa conservarunt.

(172.) Aprie ita sublato, *Amasis*, in Aegypto
regnavit, ex Saitanā praefecturā oriundus, et quidem
ex oppido cui nomen Siuph. Et primo quidem spre-
verunt Aegyptiī Amasin, nec ullo magnopere loco

ἐπιφανέος· μετὰ δὲ, σοφίῃ αὐτοὺς ὁ Ἀμασις, οὐκ ἀγνωμοσύνην προσηγάγετο. ἦν οἱ ἄλλα τε ἀγαθὰ μυρία, ἐν δὲ καὶ ποδανιπτῆρ χρύσεος, ἐν τῷ αὐτὸς τε ὁ Ἀμασις καὶ οἱ δαιτυμόνες οἱ πάντες τοὺς πόδας ἐκάστοτε ἐναπονήζεατο. τοῦτον κατ' ὧν κοῖρας, 10 ἀγάλμα δαίμονος ἐξ αὐτοῦ ἐποίησατο, καὶ ἵδρυσεν τῆς πόλιος ὅκου ἣν ἐπιτηδεύατον· οἱ δὲ Αἰγύπτιοι Φοιτέοντες πρὸς τὸ γάλμα, ἐσέβοντο μεγάλως. μαθὼν δὲ ὁ Ἀμασις τὸ ἐκ τῶν ἀστῶν ποιούμενον, συγκαλέσας Αἰγυπτίους, ἐξέφη· Φας „ἐκ τοῦ ποδανιπτῆρος τῷ 15 γάλμα γεγονέναι, ἐς τὸν πρότερον μὲν τοὺς Αἰγυπτίους ἐνεμῆν τε καὶ ἐνουρέειν, καὶ πόδας ἐναπονήζεσθαι, τότε δὲ μεγάλως σέβεσθαι. ἤδη ὧν, ἔφη λέγων, ὁμοίως αὐτὸς τῷ ποδανιπτῇρι πεποιημέναι· εἰ γὰρ πρότερον

habuere, ut qui de plebe olim fuisset, et ex domo minime illustri. Deinde vero callido quodam invento, non asperitate, ad officium eos redegit. Erant ei quum aliae res pretiosae permultae, tum pelluvium aureum, in quo et Amasis ipse et convivae omnes lavare pedes consueverant: hoc pelluvium confrangi, ex eoque confici dei simulacrum iussit, quod in loco urbis opportunissimo erexit. Et Aegyptii frequentes ad simulacrum conveniebant, illudque magna religione colebant. Id ubi a civibus fieri intellexit Amasis, convocatis Aegyptiis, quod res erat, declaravit; dicens, factum esse simulacrum illud ex pelluvio, in quod paullo ante et evomissent Aegyptii et imminxissent, et pedes in eo abluissent, qui nunc illud magna religione colant. Iam igitur (sic loqui pergebat) suam sortem simillimam huic pelluvio

- 20 εἶναι δημότης, ἀλλ' ἐν τῷ παρεόντι εἶναι αὐτέων βασιλεύς. καὶ τιμᾶν τε καὶ προμηθεύσθαι ἐαυτοῦ ἐκέλευε. τοιοῦτῳ μὲν τρόπῳ προσηγάγετο τοὺς Αἰγυπτίους, ὥστε δικαιοῦν δουλεύειν. Ἐχράτο δὲ καταστάσει πρη- 173 γμάτων τοιῇδε. τὸ μὲν ὀρθαίον, μέχρι οὗτου πληθώρας ἀγορῆς, προθύμως ἐπρήσσε τὰ προσφερόμενα πρήγματα· τὸ δὲ ἀπὸ τούτου ἐπινέ τε καὶ κατέσκαπτε τοὺς
- 5 συμπτώτας, καὶ ἦν μάταιός τε καὶ παιγνίσμων. ἀχθεσθέντες δὲ τούτοις οἱ φίλοι αὐτοῦ, ἐνουθέτηον αὐτὸν, τοιαῦδε λέγοντες. „ὦ βασιλεῦ, οὐκ ὀρθῶς σεαυτοῦ „προέστηκας, ἐς τὸ ἄγαν θαῦλον προάγων σεαυτόν. „σὲ γὰρ χρῆν' ἐν θρόνῳ σεμνῶ σεμνὸν θωκέοντα, δι-
- 10 „ἡμέρης πρήσσειν τὰ πρήγματα· καὶ οὕτω Αἰγύπτιοι „τ' ἂν ἐπίστέατο ὡς ὑπ' ἀνδρὸς μεγάλου ἀρχονται,

esse: etsi enim prius fuisset plebeius, at in prae-sentiā esse illorum regem, itaque illorum esse officium, sese honorare suique respectum habere. Tali modo Aegyptios eo adduxit, ut illi serviri aequum censerent. (173.) Idem in rebus agendis hoc usus est instituto: primo mane, usque ad id tempus quo celebrari forum hominibus solct, studiose peragebat negotia quaecumque obferebantur: ab illo vero tempore ad potandum et ad cavillandum cum compotoribus se dabat, iocisque et rebus ludicris indulgebat. Quibus rebus offensi amici, admonuerunt eum, dicentes: *Non e dignitate tua, Rex, te ipse moderas; et nimis te humiliter demittis. Debebas tu, venerando in throno venerabilis sedens, per totum diem administrationi rerum vacare. Ita scituri erant Aegyptii, a magno viro se regi, tu-*

„καὶ ἄμεινον σὺ ἂν ἤκουες. νῦν δὲ ποιέεις οὐδαμῶς βα-
 „σιλικά.“ Ὁ δ' ἀμείβετο τοισίδε αὐτοῦς· „Τὰ τοῦσα
 „οἱ κεκτημένοι, ἐπεὰν μὲν δέωνται χρᾶσθαι, ἐνταν-
 „νύουσι· ἐπεὰν δὲ χρῆσωνται, ἐκλύουσι. εἰ γὰρ δὴ τὸν 15
 „πάντα χρόνον ἐντεταμένα εἶη, ἐκτραγείη ἄν· ὥστε ἐς
 „τὸ δέον οὐκ ἂν ἔχοιεν αὐτοῖσι χρῆσθαι. οὕτω δὴ καὶ
 „ἀνθρώπου καταστάσις· εἰ ἐθέλοι κατεσπουδᾶσθαι αἰεὶ,
 „μὴδὲ ἐς παιγνίην τὸ μέρος ἑαυτὸν ἀνίεναι, λάθοι ἂν
 „ἦτοι μανείς, ἢ ὅγε ἀπόπληκτος γενόμενος. τὰ ἐγὼ 20
 „ἐπιστάμενος, μέρος ἑκατέρῳ νέμω.“ Ταῦτα μὲν τοὺς
 174 Φίλους ἀμείψατο. Λέγεται δὲ ὁ Ἀμασις, καὶ ὅτε
 ἦν ἰδιώτης, ὡς Φιλοπότης ἑὼν καὶ Φιλοσκώμων, καὶ
 οὐδαμῶς κατεσπουδασμένος ἀνὴρ· ὅπως δὲ μιν ἐπιλιέ-
 ποι πίνοντά τε καὶ εὐπαθέοντα τὰ ἐπιτήδεα, κλέπτε-

*que melius audires. Nunc quae tu agis, minime
 decent regem. Quibus ille his verbis respondit: Qui
 arcu utuntur, hi eum, quando fert usus, tendunt:
 postquam usi sunt, remittunt. Si enim perpetuo
 intentus esset, rumperetur; ut illo, ubi opus foret,
 non amplius possent uti. Eadem nempe est homi-
 nis conditio. Quod si quis semper vellet seriis re-
 bus esse intentus, nec vicissim ad iocum se remit-
 tere; imprudenti huic accideret, ut vel furiosus
 fieret vel stupidus. Hoc ego intelligens, utrique
 rei suam partem tribuo. Hoc ille amicis responsum
 dedit. (174.) Aiunt autem eundem Amasin, quum
 privatus fuisset, etiam tunc computationes cavilla-
 tionesque amasse, nec ullo modo seriis rebus fuisse
 intentum; et, quando potantem voluptatibusque in-
 dulgenter defecissent necessaria, circumvisse et*

188, 70.

- 5 σκε αὖ περιϊών. οἱ δ' ἄν μιν Φάμενοι ἔχειν τὰ σφέτε-
 ρα χρήματα, ἀρνεύμενον ἄγεσκειν ἐπὶ μαντήϊον ὅκου
 ἐκάστοισι εἴη· πολλά μὲν δὴ καὶ αἰλόσκειτο ὑπὸ τῶν
 μαντήϊων, πολλά δὲ καὶ ἀποφεύγεσκε. ἐπεὶ τε δὲ καὶ
 ἐβασίλευσε, ἐποίεε τοιάδε· ὅσοι μὲν αὐτὸν τῶν θεῶν
 10 ἀπέλυσαν μὴ Φῶρα εἶναι, τούτων μὲν τῶν ἱρῶν οὔτε
 ἐπεμέλετο, οὔτε ἐς ἐπισκευὴν ἐδίδου οὐδέν· οὐδὲ Φοι-
 τέων ἔθυε, ὡς οὐδενὸς εὐῶσι ἀξίοισι, ψευδέα τε μαντήϊα
 κερτημένοισι. ὅσοι δὲ μιν κατέδησαν Φῶρα εἶναι, τού-
 των δὲ ὡς ἀληθέως θεῶν ἑόντων καὶ ἀψευδέα μαντήϊα
 15 παρεχομένων, τὰ μάλιστα ἐπεμέλετο.

Καὶ τοῦτο μὲν, ἐν Σαί τῇ Ἀθηναίῃ προπύλαια θω- 175
 μάσια οἱ ἐξεποίησε, πολλὸν πάντας ὑπερβαλλόμενος
 τῷ τε ὕψει καὶ τῷ μεγάλει, ὅσων τε τὸ μέγας λί-

furto abstulisse aliena. Iam qui adfirmabant habere eum suam pecuniam, hī cum, quum negaret, ad oraculum ducebant quo quique utebantur: et a multis passim oraculis furti convincebatur, ab aliis absolvebatur. Postquam autem regno potitus est, hoc fecit: quicumque dii eum furti crimine absolverant, horum templa negligebat, neque ad illa reficienda quidquam dabat, neque sacra illis diis faciebat, ut qui nullius essent momenti, nec veracia haberent oracula. Qui vero furti eum arguerant, horum precipuam curam agebat, ut qui vere dii essent, et oracula non mendacia exhiberent.

(175.) Et primo quidem in Sai urbe ad Minervae templum propylaea exstruxit mirabilia, superiores omnes, [qui talia exstruxerant,] altitudine superans, et amplitudine, et ipsorum lapidum tum magnitudi-

θων ἐστὶ, καὶ ὁκοίων τέων· τοῦτο δὲ, κολοσσοὺς με-
 γάλους καὶ ἀνδρόσφγγας περιμήκειας ἀνέθηκε, λίθους 5
 τε ἄλλους ἐς ἐπισκευὴν ὑπερφύεας τὸ μέγας ἐκόμι-
 σε. ἡγάγετο δὲ τούτων τοὺς μὲν, ἐκ τῶν κατὰ Μέμ-
 ριν εὐσεύων λιθοτομιέων· τοὺς δὲ ὑπερμεγάβας, ἐξ
 Ἐλεφαντίνης πόλιος, πλὸν καὶ εἴκοσι ἡμερέων ἀπε-
 χούσης ἀπὸ Σαΐος. τὸ δὲ οὐκ ἥκιστα αὐτέων, ἀλλὰ 10
 μάλιστα θωνμάζω, ἐστὶ τόδε· οἶκημα μονόλιθον ἐκό-
 μισε ἐξ Ἐλεφαντίνης πόλιος· καὶ τοῦτο ἐκόμζον μὲν
 ἐπ' ἑτέα τρία, διςχίλιοι δέ οἱ προστετετάχατο ἄνδρες
 ἀγωγέες, καὶ οὗτοι ἅπαντες ἦσαν κυβερνήται. τῆς δὲ
 στέγης ταύτης τὸ μὲν μῆκος ἔξωθεν, ἐστὶ εἰς τε καὶ 15
 εἴκοσι πῆχεις· εὖρος δὲ, τεσσσερεσκαίδεκα· ὕψος δὲ,
 ὀκτώ. ταῦτα μὲν τὰ μέτρα ἔξωθεν τῆς στέγης τῆς μαι-
 νολίβου ἐστὶ. ἀτὰρ ἔσωθεν τὸ μῆκος, ὀκτωκαίδεκα πη-

ne tum qualitate. Statuas item magnas et ingenti mole
 androsphinges dedicavit, lapidesque alios immanis
 magnitudinis ad reficienda aedificia adgerendos cura-
 vit. Horum alii ex lapacidina, quae adversus Mem-
 phin est, adgerebantur: ii vero qui immani erant
 magnitudine, ex Elephantine urbe, quae dierum non
 minus viginti navigatione abest a Sai. Quod vero ex
 his non minime miror, sed maxime omnium, *aedes*
 est ex uno lapide, quam ex Elephantine urbe trans-
 portandam curavit: qua in transportanda per tres
 annos occupati erant duo millia hominum, cui ea
 cura commissa erat, hique omnes erant navium gu-
 bernatores. Huius aedis longitudo extrinsecus est
 unius et viginti cubitorum; latitudo vero, quatuor-
 decim; altitudo, octo cubitorum: hac sunt mensurae

χέων, καὶ πυγόνος· τὸ δὲ εὖρος, *δωδέκα πηχέων*· το
 20 δὲ ὕψος, πέντε πηχέων ἐστί. αὕτη τοῦ ἱεροῦ κείται πα-
 ρὰ τὴν ἔσοδον. ἔσω γὰρ μιν ἐς τὸ ἱερόν *Φασὶ τῶνδ' εἶτε*
κα οὐκ ἐσελκύσαι· τὸν ἀρχιτέκτονα αὐτῆς, ἐλαφρῆς
τῆς στέγης, ἀναστεινάζαι, οἳά τε χρόνου ἐκγεγονότος
πολλοῦ, καταχθόμενον τῷ ἔργῳ· τὸν δὲ Ἀμασιν, ἐν-
 25 *θυμιστὸν ποιησάμενον, οὐκ εἰάν ἐτι προσωτέρω ἐλκύ-*
σαι. ἤδη δέ τινες λέγουσι, ὡς ἄνθρωπος διεφθάρη ὑπ'
αὐτῆς τῶν τις αὐτὴν μοχλευόντων, καὶ ἀπὸ τούτου, οὐκ
ἐσελκυσθῆναι. Ἀνέθηκε δὲ καὶ ἐν τοῖσι ἄλλοις ἱεροῖσι 176
ὁ Ἀμασις πᾶσι τοῖσι ἐλλογίμοις ἔργα τὸ μέγαθος
ἀξιοθέητα· ἐν δὲ, καὶ ἐν Μέμφι, τὸν ὑπτίον κείμενον κο-
λοσσόν, τοῦ Ἡφαιστείου ἐμπροσθε· τοῦ πόδες πέντε
 5 *καὶ ἐβδομήκοντά εἰσι τὸ μῆκος. ἐπὶ δὲ τῷ αὐτῷ βά-*

aedis huius *monolithae* extrinsecus. Intrinsicus lon-
 gitude est octodecim cubitorum et viginti digitorum;
 latitudo, duodecim cubitorum; altitudo, quinque cu-
 bitorum. Posita haec est ad introitum templi: nam
 intra templum aiunt hac caussa non fuisse pertra-
 ctam: architectum, quum aegre promoveretur aedes,
 multumque temporis esset insumtum, vehementer do-
 lentem operis molestiam, ingemuisse; idque animad-
 vertentem *Amasin* non permisisse ut ulterius promo-
 veretur aedes. Alii vero aiunt, quemdam ex his qui
 vectibus promoveri aedem conabantur, fuisse ab illa
 oppressum, et ea caussa non intus fuisse promotam.
 (176.) Sed et in aliis omnibus nobilioribus templis
 dedicavit *Amasis* opera ob magnitudinem spectatu
 digna: in his *Memphi colossum* illum resupinum
 ante Vulcani templum, cuius longitudo septuaginta

Θρῶ ἐστᾶσι, Αἰθιοπικοῦ ἑόντος λίθου, δύο κολοσσοί, εἰκοσι ποδῶν τὸ μέγας ἐὼν ἑκάτερος· ὁ μὲν ἔνθεν, ὁ δ' ἔνθεν τοῦ μεγάρου. ἔστι δὲ λίθινος ἕτερος τοσοῦτος καὶ ἐν Σαί, κείμενος κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τῶ ἐν Μέμφι. τῇ Ἰσι τε τὸ ἐν Μέμφι ἱερὸν Ἀμασίς ἐστι ὁ ἐξοικοδο- 10 μήσας, ἐὼν μέγα τε καὶ ἀξιοθετότατον.

- 177 Ἐπ' Ἀμασίος δὲ βασιλῆος λέγεται Αἴγυπτος μάλιστα δὴ τότε εὐδαιμονῆσαι, καὶ τὰ ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τῇ χώρῃ γινόμενα, καὶ τὰ ἀπὸ τῆς χώρας τοῖσι ἀνθρώποισι. καὶ πόλις ἐν αὐτῇ γενέσθαι τὰς ἀπάσας τότε δισφυρίας τὰς οἰκεομένας. νόμον δὲ Αἰγυπτίοισι 5 τόνδε Ἀμασίς ἐστι ὁ καταστήσας· ἀποδεικνύναι ἕτεος ἐκάστου τῶ νομάρχῃ πάντα τινὰ Αἰγυπτίων, ὅθεν βιοῦ-

CLXXVI. 8. μεγάρου. μεγάλου, magni, ed. Schaeff. cum Valla.

quinque pedum est: et super eadem basi duae stant statuae, utraque vicenūm pedum magnitudine, altera ab unā aedis sacrae parte, altera ab alterā: [sive, quarum altera hinc, altera illinc adstat maiori.] omnia haec ex Aethiopico lapide perfecta. Est autem etiam in Sai urbe similis *colossus* lapideus, eodem habitu positus quo ille Memphi. Etiam Isidi templum illud, quod Memphi est, Amasis exstruxit, magnum et spectatu dignissimum.

(177.) Regnante *Amasi* dicunt Aegyptum prosperitate maxime floruisse, tum quod ad commoda spectat quae fluvius regioni largitur, tum ad ea quae e terra homines percipiunt: et oppida habitata in ea tunc fuisse vices mille. Amasis etiam est, qui legem illam Aegyptiis constituit, ut *Aegyptiorum quisque quotannis apud nomi sui praefectum profiteretur*.

ται· μὴ δὲ ποιεῦντα ταῦτα, μηδὲ ἀποφαίνοντα δικαίην
 ζῶν, ἰθύνεσθαι θανάτῳ. Σόλων δὲ ὁ Ἀθηναῖος λαβὼν
 10 ἔξ Αἰγύπτου τοῦτον τὸν νόμον, Ἀθηναίοισι ἔθετο· τῷ ἐκεῖ-
 νοι ἐς αἰεὶ χρέωνται, εἰσὶν ἀμώμων νόμος. Φιλέλλην 178
 δὲ γενόμενος ὁ Ἀμασις, ἄλλα τε ἐς Ἑλλήνων μετε-
 ξετέρους ἀπεδέξατο, καὶ δὴ καὶ τοῖσι ἀπικνευμένοισι ἐς
 Αἴγυπτον ἔδωκε Ναύκρατιν πάλιν ἐνοικῆσαι· τοῖσι δὲ
 5 μὴ βουλομένοισι αὐτέων οἰκέειν, αὐτοῦ δὲ ναυτιλλομέ-
 νοισι, ἔδωκε χώρους ἐνιδρύσασθαι βωμοὺς καὶ τέμενεα
 θεοῖσι. τὸ μὲν νυν μέγιστον αὐτέων τέμενος, καὶ οὐνο-
 μαστότατον ἐὼν καὶ χρησιμώτατον, καλεῦμενον δὲ Ἑλ-
 λήνιον, αἰεὶ πόλις εἰσὶ αἱ ἰδρυμέναι κοινῇ, Ἴωνων μὲν,
 10 Χίος, καὶ Τέως, καὶ Φώκαια, καὶ Κλαζομεναί· Δω-
 ρεῶν δὲ, Ρόδος, καὶ Κνίδος, καὶ Ἀλικαρνησσοῦς, καὶ

*unde vitam sustentet: qui hoc non faceret, aut le-
 gitimum victum non declararet, is morte plecte-
 retur. Quam legem laudabilem Solon, ab Aegyptiis
 acceptam, Atheniensibus tulit, qui perpetuo eā utun-
 tur. (178.) Graecorum amicus quum esset Amasis,
 et alia in Graecorum nonnullos beneficia contulit, et
 eis, qui in Aegyptum venirent, Naucratin urbem ha-
 bitandam concessit: qui vero sedes in Aegypto figere
 nollent, tantum mercandi caussa in eam navigarent,
 his arceis adsignavit ubi aras et templa diis erigerent.
 Maximum igitur illorum templum et celeberrimum,
 maximeque frequentatum, quod *Hellenium* nomina-
 tur, communi consilio sumtuque statuerunt hae civi-
 tates: ex Ionibus, Chius, Teos, Phocaea, et Clazome-
 nae; ex Doribus, Rhodus, Cnidus, Halicarnassus,
 et Phaselis; ex Aeolibus, sola Mitylenaeorum civi-*

Φάσηλις· Αιολέων δὲ, ἡ Μιτυληναίων μούνη. τούτων
 μέν ἐστι τοῦτο τὸ τέμενος, καὶ προστάτας τοῦ ἐμπο-
 ρίου αὐταὶ αἱ πόλεις εἰσὶ αἱ παρέχουσαι. ὅσα δὲ ἄλ- 15
 λαι πόλεις μεταποιεῦνται, οὐδὲν σφι μετεὸν μεταποιεῦν-
 ται. χωρὶς δὲ, Αἰγυῶνται ἐπ' ἐαυτῶν ἰδρύσαντα τέμενος
 Διὸς· καὶ ἄλλο Σάμιοι, Ἡρῆς· καὶ Μιλήσιοι, Ἀπόλ-
 179 λωνος. Ἦν δὲ τὸ παλαιὸν μούνη ἡ Ναύκρατις ἐμπό-
 ριον, καὶ ἄλλο οὐδὲν Αἰγύπτου. εἰ δέ τις ἐς τῶν τι ἄλλο
 στομάτων τοῦ Νείλου ἀπύκοιτο, χρῆν ὁμῶσαι „μὴ μὲν
 ἐκέντα ἐλθεῖν“ ἀπομόσαντα δὲ, τῇ νηὶ αὐτῇ πλέειν ἐς
 τὸ Καναβικόν· ἢ εἰ μὴ γε οἶα τε εἰς πρὸς ἀνέμους ἀν- 5
 τίους πλέειν, τὰ Φορτία ἔδεε περιάγειν ἐν Βαβυλὶ πρὸς
 τὸ Δέλτα, μέχρι οὗ ἀπύκοιτο ἐς Ναύκρατιν. οὕτω μὲν
 180 δὴ Ναύκρατις ἐτετίμητο. Ἀμφικτυόνων δὲ μίσθωσάν-

tas. Horum est hoc templum, haeque civitates con-
 stituunt praesides emporii. Quod si quae aliae par-
 tem illius sibi vindicant, rem sibi vindicant nihil ad
 se pertinentem. Praeter istud vero templum, seor-
 sim Aeginetae statuerunt Iovis fanum; et Samii aliud
 Iunonis; tum Milesii, Apollinis. (179.) Fuitque
 olim solum in Aegypto emporium *Naucratis*, nec
 aliud ullum. Quod si quis in aliorum Nili ostiorum
 aliquod intrasset, iurare eum oportebat, *invitum eo*
se venisse; tum, hoc praestito iure iurando, cum
 navi sua in Canobicum ostium tenebatur navigare,
 aut, si per contrarios ventos hoc ei non licuisset,
 oportebat merces navigiis Aegyptiis circum Delta
 circumvehere, donec Naucratin pervenisset. Ita Nau-
 cratis in honore erat. (180.) Quum Amphictyones,
 postquam superius templum Delphicum fortuito casu

των τὸν ἐν Δελφοῖσι νῦν ἔοντα νηὸν τριηκοσίων ταλάντων ἐξεργάσασθαι· ὁ γὰρ πρότερον ἔρην αὐτόθι, αὐτομάτως κατεκρή· τοὺς Δελφούς δὲ ἐπέβαλλε τεταρτημόριον τοῦ μισθώματος παρασχεῖν. πλανώμενοι δὲ οἱ Δελφοὶ περὶ τὰς πόλεις, ἠδωτίναζον· ποιεῦντες δὲ τοῦτο, οὐκ ἐλάχιστον ἐξ Αἰγύπτου ἐνέικαντο. Ἀμασις μὲν γὰρ σφί· ἔδωκε χίλια στυπτηρίας τάλαντα· οἱ δὲ ἐν Αἰγύπτῳ οἰκέοντες Ἕλληνες, εἴκοσι μνέας.

Κυρηναίοισι δὲ Ἀμασις Φιλότῃτά τε καὶ συμ- 181
μαχίνην συνεθήκατο. ἐδικαίωσε δὲ καὶ γῆμαι αὐτόθεν, εἴτ' ἐπιθυμήσας Ἑλληνίδος γυναικός, εἴτε καὶ ἄλλως Φιλότῃτος Κυρηναίων εἴσεκα· γαμέει δ' ὧν, οἱ μὲν λέγουσι Βάττειν, οἱ δ' Ἀρκεσίλῃ θυγατέρα, οἱ δὲ, Κριτοβούλου, ἀνδρὸς τῶν ἀστῶν δοκίμου· τῇ οὖνομα ἦν

conflagraverat, illud quod nunc est trecentis talentis elocassent aedificandum, cuius summae quartam partem Delphenses pro sua portione tenebantur conferre; circumeuntes hi per civitates, atque dona corrogantes, haud parum ex Aegypto retulerunt. Amasis enim mille eis dedit talenta aluminis; Graeci vero, in Aegypto habitantes, viginti libras.

(181.) Idem *Amasis* cum *Cyrenaeis* mutuam amicitiam societatemque contraxit. Constituitque etiam uxorem ex eorum regione ducere, sive quod Graecam habere uxorem desideraret, sive omnino amicitiae caussâ, quam cum *Cyrenaeis* colebat. Duxit igitur spectati inter populares suos viri (quem *Battum* alii, alii *Arcesilam*, rursusque alii *Critobulum* dicunt) filiam, nomine *Ladice*n. Cum qua quoties

Λαδίκη. τῇ ἐπεὶ τε συγκλίνοιτο ὁ Ἀμασις, μίσγεσθαι οὐκ οἶός τε ἐγένετο· τῇσι δὲ ἄλλησι γυναῖξιν ἐχρά-
 τω. ἐπεὶ τε δὲ πολλὸν τοῦτο ἐγένετο, εἶπε ὁ Ἀμασις
 πρὸς τὴν Λαδίκην ταύτην καλεομένην· „ὦ γυναῖ, κα- 10
 „τά με ἐφάρμαξας, καὶ ἔστι τοι οὐδεμίῃ μηχανῇ μὴ
 „οὐκ ἀπολωλέναι κάκιστα γυναικείων πασείων.“ Ἡ δὲ
 Λαδίκη, ἐπεὶ τέ οἱ ἀρνευμένη οὐδὲν ἐγένετο προὔτερος ὁ
 Ἀμασις, εὐχεται ἐν τῷ νόῳ τῇ Ἀφροδίτῃ, ἣν οἱ ὑπ’
 ἐκαίην τὴν νύκτα μιχθῇ ὁ Ἀμασις, τοῦτο γὰρ οἱ κα- 15
 κοῦ εἶναι μῆχος, ἄγαλμά οἱ ἀποπέμψειν εἰς Κυρήνην.
 μετὰ δὲ τὴν εὐχὴν αὐτίκα οἱ ἐμίχθη ὁ Ἀμασις· καὶ
 τὸ ἐνθεῦτεν ἤδη ἐκότε ἔλθοι πρὸς αὐτήν, ἐμίσγετο· καὶ
 κάρτα μιν ἑσπερξε μετὰ τοῦτο. ἡ δὲ Λαδίκη ἀπέδωκε
 τὴν εὐχὴν τῇ θεῷ. ποιησαμένη γὰρ ἄγαλμα, ἀπέ- 20
 πεμψε εἰς Κυρήνην, τὸ ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἦν σόον, ἔξω

CLXXXI. 14. νόψ. *Alit in τῷ νηῷ, in templo.*

concomberet Amasis, coire non poterat, quum tamen aliis mulieribus uteretur. Id ubi saepius ei accidit, dixit ad hanc Ladiceⁿ Amasis: *Veneficiis, ó mulier, adversus me usa es: quare effugere nullo pacto potes, quo minus pessime pereas, mulierum pessima.* Tum Ladice, postquam negando nihilo placatiorem reddere illum potuit, intra animum suum Veneri votum fecit, si ea nocte coisset cum ipsa Amasis, (id enim unum esse calamitatis effugium) statuam se ei Cyrenen missuram. Et post hoc conceptum votum continuo cum ea coiit Amasis; et, quoties deinde cupido eum incessit, coibat; vehementerque eam ab illo tempore diligebat. Et illa faciendam curavit imaginem, Cyrenenque misit; quae adhuc

τετραμμένον τοῦ Κυρηναίων ἄστεος. ταύτην τὴν Λαδί-
κην, ὡς ἐπεκράτησε Καμβύσης Αἰγύπτου, καὶ ἐπύ-
θετο αὐτῆς ἢ τις εἶη, ἀπέπεμψε ἀσινέα εἰς Κυρήνην.
Ἀνέθηκε δὲ καὶ ἀναθήματα ὁ Ἀμασις εἰς τὴν Ἑλλά- 182
δα· τοῦτο μὲν, εἰς Κυρήνην ἄγαλμα ἐπίχρυσον Ἀθη-
ναίης, καὶ εἰκόνα ἑωυτοῦ γραφῇ εἰκασμένην· τοῦτο δὲ,
τῇ ἐν Λίνδῳ Ἀθηναίῃ δύο τε ἀγάλματα λίθινα, καὶ
5 θώρηκα λίνεον ἀξιοθέητον· τοῦτο δ', εἰς Σάμον τῇ Ἥῃ
εἰκόνας ἑωυτοῦ διφασίας ξυλίνας, αἱ ἐν τῷ νηῷ τῷ με-
γάλῳ ἰδρύατο ἔτι καὶ τὸ μέχρ' ἐμεῦ, ὅπισθε τῶν θυ-
ρέων. εἰς μὲν νυν Σάμον ἀνέθηκε κατὰ ξεινίην τὴν ἑωυ-
τοῦ τε καὶ Πολυκράτεος τοῦ Αἰάκεος· εἰς δὲ Λίνδον,
10 ξεινίης μὲν οὐδεμιῆς εἶνεκεν, ὅτι δὲ τὸ ἱερὸν τὸ ἐν Λίνδῳ
τὸ τῆς Ἀθηναίης λέγεται τὰς τοῦ Δαναοῦ θυγατέρας

mea aetate superfuit, extra Cyrenaeorum urbem spe-
tans. Eamdē Ladice Cambyse, Aegypto potitus,
postquam ex ea, quaenam esset, cognosset, illacsam
Cyrenen remisit. (182.) Dedicavit *Amasis* dona
etiam in Graeciam: et primum quidem Cyrenen Mi-
nervae statuam misit inauratam, et sui imaginem pi-
cturā adsimulatam: tum Minervae quae Lindi colitur,
duas statuas lapideas, et thoracem lineum spectatu
dignum; denique Iunoni Samiae binas sui imagines
ex ligno sculptas, quae in magno templo ad meam
usque aetatem steterunt post fores. Et Samum qui-
dem dona haec miserat hospitii caussā, quod ei cum
Polycrate Aeacis filio intercesserat: Lindum vero,
nullius quidem hospitii caussā, sed quoniam Miner-
vae templum Lindi exstructum esse perhibetur a
Danaī filiabus, quae ad illam oram adpulissent, quum

480 HERODOTI HISTOR. II.

ιδρύσθαι προσσχούσας, ὅτε ἀπεδίδθησκον τοὺς Αἰγύπτου παῖδας. ταῦτα μὲν ἀνέθηκε ὁ Ἀμασις. Εἴλε δὲ Κύπρον πρῶτος ἀνθρώπων, καὶ κατεστρέψατο εἰς Φόρου ἀπαγωγὴν.

15

ἹΣΤΟΡΙΩΝ ἩΡΟΔΟΤΟΥ Β΄.

fugerent Aegypti filios. Haec sunt donaria, quae Amasis dedicavit. Idem vero etiam Cyprum, a nemine ante illum subactam, cepit, tributariamque sibi fecit.

FINIS LIBRI SECUNDI.

ARGUMENTUM LIBRI PRIMI.

Auctoris consilium in scribendis his Historiis. (*Prooem.* coll. *cap.* 5.) Inimicitiarum inter Graecos et Asiae populos prima origo, mutui raptus mulierum, *Iús*, *Europae*, *Medeae*, *Helenae*. (*Cap.* 1-5.) Primus e barbaris *Croesus*, *Lydiae* rex, Graecos Asiam incolentes tributarios fecit. (6.) Lydorum primi reges, ab *Atye* oriundi: dein *Heracidae*, quorum primus *Agron*, postremus *Candaules*; (7.) qui insano uxoris amore captus, stolidum consilium init. (8-10.) Reginae iussu *Gyges* *Candaulem* interficit, et imperium ad *Mermnadas* transfert: (11-13.) donaria Delphos mittit, Mileto et Smyrnae arma infert, Colophonem capit. (14.) *Ardys*, *Gygis* filius: quo regnante *Cimmerii* *Sardes* capiunt. (15.) *Sadyattes* bellum undecim annorum inchoat cum Milesiis, continuatum ab eius filio *Alyatte*; qui *Cimmerios* ex Asia eiicit, et cum *Thrasybulo*, Milesiorum tyranno, pacem componit. (16-22.) *Thrasybuli* amicus *Periander* *Corinthius*, cuius aetate *Arion*, *dithyrambi* auctor, *delphino* per mare vectus, *Corinthum* salvus evasit. (23. 24.) *Glaucus*, inventor artis ferruminandi. (25.)

CROESUS, *Alyattae* filius, postquam Graecos Asiam incolentes tributarios fecit, insulanos adgressurus, callido monito deterretur a *Biante* sive a *Pittaco*. (26. 27.) *SOLON* *Sardes* venit, et cum *Croeso* de fortuna humana disputans, primo *Tellum*, dein *Cleobin* et *Bitonem* hominum beatissimos praedicat. (29-33.) *Croesi* somnium de filio. (34.) *Adrastus*, supplex receptus a *Croeso*, (35.) aprum in *Olympo* *Mysiae* feriturus, *Croesi* filium invitus occidit. (36-45.) *Medis* a *Cyro* devictis, *Croesus* de Persarum potentia sollicitus, *Oracula* consulturus, primum veracitatem illorum tentat: (46. 47.) probat maxime *Delphicum*, tum et *Amphiarai* oraculum: (48. 49.) magnifica

Herod. T. I. P. I. H h

dona ex auro et argento Delphos mittit; (50. 51.) et alia Thebas ad Amphiaraum. (52.) Oraculorum amceps responsum de bello Persis inferendo. (53. 54.) Denuo consulit Croesus de imperii sui diuturnitate. (55.)

Graecorum populum potentissimum *Croesus* socium sibi conciliaturus, reperit prae caeteris excellere *Lacedaemonios* et *Athenienses*; illos *Hellenicae* stirpis, principes generis *Dorici*; hos, *Pelasgicae* stirpis, *Ionici* generis principes. (56.) *Hellenicae* gentis migrationes variae. (*ibid*) *Pelasgi* barbara lingua usi. *Attica* gens ex *Pelasgis* ad *Hellenas* transiit, linguamque mutavit. (57.) Quare plurimum creverint *Hellenes*; *Pelasgi* minus (58.) *Pisistratus*, Croesi aetate tyrannidem occupaverat *Atheniensium*, in tres factiones scissorum: (59.) his eiectus, his denuo imperium recuperavit: (60-63.) Naxum insulam armis subegit; Delum expiavit. (64.) *Lacedaemoniis*, florentes legibus a *Lycurgo* datis, (65.) bello cum *Tegeatis* parum prospere gesto, ad extremum, reperiis *Orestis* ossibus, superiores discesserant. (66-68.) Foedus cum *Lacedaemoniis* init *Croesus*. (69.) Crater ab his Croeso missus, intercipitur a Samiis. (70.)

Sapiens vir *Lydus Croeso* frustra dissuadet bellum adversus *Persas*. (71.) *Cappadoces*, a Graecis *Syrii* dicti, prius *Medis*, nunc *Cyro* parebant: inter eos et *Lydiam Halys* fluvius terminus erat. (72.) *Cappadociam Cyro* eripere cogitat *Croesus*, et ulcisci *Astyagem* *Medum*, adfinem suum, cui *Cyrus* regnum ademerat. Adfinitas illa contracta fuerat pace inter utriusque patrem, *Alyatten* et *Cyaxarem*, composita post bellum ob *Scythas* transfugas gestum: quo bello inciderat solis defectus, a *Thalete* praedictus. (*cf. cap.* 103.) Pacem conciliaverat *Labynetus*, rex *Babyloniae*. (73. 74.) Traiecto *Halys* praelium in agro *Pterio* inter *Croesum* et *Cyrum* aequo Marte committitur. (75. 76.) *Sardes* redit *Croesus*, proximo vere bellum redintegraturus. (77.) De portento, quod *Sardibus* incidit, consuluntur *Telmisenses aruspices*. (78.)

Croesum in *Lydiam* sequitur *Cyrus*, et praelio prospere pugnato, in quo camelos equitatu hostium opposuit, *Sardes* obsidet. (79-81.) *Lacedaemonii*, auxilio vocati a *Croeso*, cum *Argivis* de *Thyrea* contendebant: selecti utrimque trecenti iuvenes se mutuo trucidarunt; unus *Laco* victor discessit: in luctu *Argivi* comam tondere, *Lacedaemonii* alere comam, tunc primum instituerunt. (82.) His *Croeso* opem laturis nunciatur, captum illum esse a *Cyro*. (83.)

Meles olim rex *Lydiae* *leonem*, e pellice natum, circa *Sardium* murum portari iusserat: capta arx est ex ea muri parte, quae insuperabilis visa erat. (84.) *Croesi* filius mutus, *Persâ* in patrem irruente, subito loqui coepit. (85.) *Croesus*, compedibus vinctus, et rogo impositus, *Solonis* recordatus est. (86.) Quum in eo esset ut igni cremaretur, partim *Cyri* poenitentia, partim miraculoso imbree, incolumis servatus est. (87.) Colitur *Croesus* a *Cyro*, eique bonum dat consilium. (88. 89.) *Apollini* *Delphico* per legatos mala sua exprobrat; qui vicissim illi vaticiniorum suorum (in his illius, quo *mulum* dixerat *Cyrum*) reddit rationem. (90. 91.) Memorantur alia donaria diversis in templis a *Croeso* consecrata; et supplicium de homine sumtum, qui fratri *Croesi* contra ipsum faverat. (92.)

Memorabilia *Lydiae*: ingens *Alyattae* sepulcrum: *Lydiae* puellae, meretrices; *Gygaea* palus. (93.) *Lydi* primi aurum et argentum signarunt; cauponas instituerunt; fame pressi, ludos varios invenerunt: *Thyrrena* duce, *Atyis* filio, coloniam in *Umbriam* miserunt. (94.)

Exponere nunc adgreditur Scriptor, *CYRUS* hic quisnam fuerit, qui *Croesum* regno exuit; et quo pacto *Asiae* imperio potiti sint *PERSAE* illi, quorum successores, quum universam subigere *Graeciam* conati essent, ipsi compluribus nobilissimis praeliis superati a *Graecis*, turpi fuga salutem in *Asia* coacti sunt repetere. (95.)

Superioris *Asiae* imperium postquam per 520 annos tenuissent *Assyrii*, ab his primi defecerunt *Medi*,

et in libertatem se vindicarunt, dein alii **populi**. (*Ibid.*) Apud Medos **Deioces**, regnum adfectans, iuri dicendo primum operam navavit, dein callido usus consilio, ad extremum rex nominatus, **Ecbatana** condidit: (96-98.) tum, rerum administrandarum ordine constituto, severe ius dixit. (99. 100.) Varii **Medorum populi**. (101.) Deioc, postquam **anno** regnasset, successit filius **Phraortes**; qui, **Persis** et aliis Asiae gentibus imperio suo subiectis, **Assyriam** adgressus periit, anno regni vicesimo secundo. (102.) Hunc secutus **Cyaxares**, militum genera **disparavit**, et per ordines partitus est: idem qui Lydis bellum fecit. (103. coll. c. 74.)

Cyaxari, **Ninum** obsidenti, **Assyriorum caput**, superveniunt **Scythae**, ex Europa in Asiam erumpentes. (*Eod. cap.* 103. coll. I. 15. et IV. 10 seq.) **Scythae**, subactis Medis, omni Asia potiuntur. (104.) Eisdem in Aegyptum pergentibus occurrit **Psammithichus** rex, eisque ut redeant persuadet. Horum nonnulli **Veneris Uraniae** templum Ascalone spoliant, indeque **morbo muliebri** adficiuntur. (105. cf. IV. 67.) Post annos 28 Scythae Asia eiiciuntur; regnum recipiunt **Medi**, et **Nino** captâ **Assyriam** sibi subiiciunt. (106.)

Cyaxari, quadragesimo ex quo regnare coeperat anno, successit filius **Astyages**; qui **Mandanen** filiam, ob somnium sibi oblatum, homini **Persae**, cui **Cambysi** nomen, dedit in matrimonium. (107.) Alio somnio territus **Astyages**, puerum quem **Mandana** peperit (eundem qui dein **Cyrus** nominatus est) **Harpago** tradit necandum. (108.) **Harpagus** puerum bubulco regis tradit exponendum in montium iugis: (109. 110.) sed ille suum puerum mortuum exponit, illumque pro suo educat. (111-113.)

Cyrus, puer decennis, a collusoribus rex nominatus, severum imperium exercet, eoque nomine apud **Astyagen** accusatur. (114.) Interroganti regi animo constanti respondens, agnoscitur ab eo; et bubulcus verum fatetur. (115. 116.) **Harpagus** factum excusat; et **Astyages** dissimulat iram: (117. 118.) sed idem mox

Harpago carnes filii comedendas adponit. (119.) Cya-xares, deliberatione cum Magis instituta, impletum somnii fatum credens, salvum puerum ad parentes in Persiam dimittit. (120. 121.) Fama sparsa de nutrice illius cane. (122. coll. c. 110.)

Harpagus, regis odio, exstimulat *Cyrum* adversus avum, literis missis corpori leporis exenterati insutis. (123. 124.) *Persarum diversi populi*, quos callido invento *Cyrus* ad defectionem a Medis impellit. (125. 126.) *Medi* praelio fusi a *Persis*. (127.) Altero praelio *Astyages* vivus capitur a *Cyro*. (128. 129.) Ita *Cyrus* et *Persae superiori Asia potiti sunt*, cui per 128 annos *Medi* imperaverant. (130.)

Persarum instituta. Dii et sacrificia. (131. 132.) *Mores*: diem natalem festum agunt: quo victu vivant: vino indulgent: eorum verecundia: compotantes deliberant. (133.) Osculatio et adoratio salutantium: observantiae cultus inter vicinos: quam de se ipsi habeant opinionem. (134.) Externos mores facillime adsciscunt. (135.) Numerosa soboles patri-bus laudi et honori: liberorum educatio. (136.) Im-munitas a poena capitali ob unum solum delictum. Parricidium non credunt fieri posse. (137.) Menda-cium et aes alienum res omnium turpissimas ducunt: lepra adfectis aut vitiligine quid faciant. Fluminum cultus. (138.) *Nomina* omnia desinere in literam S. (139.) Sepultura. *Magi* Persarum et sacerdotes Aegyptiorum qua in re differant. (140.)

Ionum et *Aeolensium* legatis, Sardes missis, *Cyrus* fabulam narrat de tibicine et piscibus: quo metu illi territi (praeter *Milesios*, quibuscum foedus fecerat) oppida muniunt, et Spartam legatos mittunt. (141.) *Ionicae civitates duodecim*, communi *Ionum* nomine (quod respuunt alii populi eiusdem stirpis) gaudent, et communi in loco sacro, cui *Panionium* nomen, conveniunt, communeque festum *Panionia* celebrant. (142. 143. coll. c. 148.) Similiter quinque *Dorienses civitates* (olim sex, priusquam excluderetur *Halicarnassus*) ad templum *Triopici Apollinis* commune sacrum ludosque celebrant. (144.)

Idem *Iones* olim in Peloponneso (sicut dein *Achaei*) duodecim civitates tenuerant. (145.) Ionibus *Asiam* incolentibus immixtae sunt aliae familiae Graecae, quae non sunt ex Ionica stirpe. Qui *Iones Athenis* in *Asiam* migrarunt, hi *Caricas* duxere uxores, quarum occiderant parentes. (146.) *Apaturia* festum, et *Eanionia*. (147. 148.) *Aeolicae* civitates, in continente. (149.) *Smyrna* ex his amissa. (150.) *Aeolicae* civitates in *Ida*, cum his non coniunctae: reliquae, in insulis. *Aeolenses* ob *Cyri* metum Ionibus se adiungunt. (151.)

Lacedaemonii Ionibus auxilium negant; sed tamen *Cyros*, ne *Gracos* vexet, denunciant. (152.) *Cyrus* contemtim respondit: *Sardibus* redit, *Croesum* secum ducens; *Babyloniis* bellum ipse, Ionibus per legatos, facturum. (153.)

Lydi, *Pactya* duce, rebellant: quibus *Cyrus*, intercedente *Croeso*, veniam dat hac lege, ut arma tradant, et virilem vitae rationem cum muliebri permittant. (154-156.) *Pactyas* *Cumas* effugit; de quo *Persis* tradendo *Cumani* oraculum *Branchidarum* consulentes, mirum referunt responsum. (157-159.) Chii *Pactyam*, a *Cumani*s ad ipsos dimissum, *Persis* tradunt, pretium pacti *Atarnensem* agrum. (160.) *Mazares*, dux *Persarum*, bello persequitur eos qui cum *Pactya* rebellaverant. (161.) Cuius successor *Harpagus*, iactis aggeribus urbes *Ionicas* oppugnans, primum *Phocaeam* adgressus est. (162.)

Phocaeenses olim longinquas exercuerant navigationes; et *Arganthonium*, *Tartessi* regem, habuerant amicum: (163.) nunc, urbe relicta, *Corsicam* habitatum abierunt; unde, post praelium navale cum *Carthaginensibus* et *Tyrrhenis* parum prospere commissum, *Rhegium* petentes, *Hyelam* sive *Veliam* oppidum condiderunt. *Agyllaeorum* ager, caedibus pollutus, quo pacto expiatus. *Cyrnus* heros. (164-167.) *Teii*, *Harpago* moenibusposito, *Thraciam* petentes, *Abderam* condiderunt. (168.) Caeteri *Iones*, continentem habitantes, servitutem subierunt. (169.) *Biantis* olim consilium Ionibus datum; item aliud *Thaletis*. (170.)

Cares, olim insulani, Minoi paruerant, *Leleges* dicti. Eorum tria utilia inventa. *Iupiter Carius*. Tres fratres, *Mysus*, *Lydus*, *Car*. (171.) *Cauniorum* origo et mores. (172.) *Lycii*, olim *Termilae* dicti, ex Creta Sarpedone duce in Asiam migraverant: horum quisque genus suum a matribus, non a patribus, derivat. (173.) *Caria* ab Harpago subacta. *Cnidii* frustra conantur isthmum perfodere. (174.) *Pedasensium* virtus: Minervae sacerdos in adversis eorum barbata. (175.) *Xantho* et *Cauno* oppidis non prius potitus est Harpagus, quam armati omnes pugnando, reliqui incolae igne ab eisdem succenso, periissent. (176.)

Cyrus superiorem omnem Asiam (Assyriam et Babyloniam) subigit. (177.) *Babylonis* urbis magnitudo, pulcritudo, fossae, murus, fluvius interfluens, templa. (178-183.) Regina olim *Semiramis* per campum, inundari ab Euphrate solitum, aggeres duxerat. (184.) *Nitocris* cursum Euphratis flexuosum reddidit, et lacunam ingenti ambitu effodit: (185.) fluminis labra intra urbem opere lateritio munivit, et ponte iunxit. (186.) Sepulcrum sibi exstruxit cum dolosa inscriptione, qua dein delusus *Darius* est. (187.)

Adversus *Labyntum*, Babyloniae regem, profiscitur *Cyrus*. (188.) Aqua ex *Choaspe* fluvio. (*ibid.*) *Gyndem* amnem in 360 rivos scindi Cyrus iubet. (189.) Babylonios, praelio victos et in urbem compulsos, frustra obsidet. (190.) *Euphrate* in lacunam derivato, intrans per alveum, incautos opprimit *Babylonios*. (191.)

Babylonicae regionis potentia. Equorum foetura. Canes Indici. (192.) Ager quomodo irrigetur, fertilissimus frugum, arborum sterilis: olcum ex sesamo: ex palma panis et vinum et mel. (193.) Navium ex Armenia Babylonem venientium structura et ratio. (194.) Corporum cultus apud Babylonios. (195.) Laudabilis ratio qua puellae olim in matrimonium vendebantur. (196.) Aegroti exponuntur in foro. (197.) Sepultura, luctus, alia. (198.) Lex turpissima de cultu *Mylittae*, Veneris Assyriae. (199.) Tres Babyloniorum tribus nonnisi piscibus vivunt. (200.)

Adversus *Massagetas* expeditionem parat *Cy-*

rus. (201.) *Araxes* fluvius: eius insulae; insulani odore fructus cuiusdam in ignem coniecti inebriari gaudent. (202.) *Mare Caspium. Mons Caucasus*, et incolarum vitae ratio. (203.) *Massagetarum* situs: cur eos bello petierit *Cyrus*. (204.) *Tomyri* reginâ dolo frustra tentatâ, *Araxem* traicere *Cyrus* parat. (205.) Optionem *Tomyris* *Cyro* proponit. (206.) *Croesi* consilio usus *Cyrus*, *Araxem* traicit; filium vero suum *Cambysen* cum *Croeso* in Persiam remittit. (207.) Somnium *Cyri* de *Dario*, *Hystaspis* filio. (208-210.) *Massagetarum* pars tertia per dolum caesa; *Tomyridis* filius captus. (211.) Mater filium repetens; minatur *Cyro*. (212.) Iuvenis vitam sibi adimit. (215.) Praelium acerrimum: victrix *Tomyris* saevit in *Cyri* cadaver. (214.) *Massagetarum* cultus: auro et aere abundant, argenti et ferri egent. (215.) Uxores habent communes: aetate provectos mactant et epulantur: Soli equos immolant. (216.)

ARGUMENTUM LIBRI SECUNDI.

CAMBYSES, *Cyri* filius, *expeditionem in Aegyptum* suscipit. (Cap. 1.) *Antiquitatem gentis Aegyptiae* mira ratione exploravit *Psammitichus*. (2.) Quibus auctoribus vetustas *res Aegyptiorum* exponat *Herodotus*; de Diis caute verba factururus. (3.) Primi *Aegyptii* annum invenerunt, et in XII. partes distribuerunt. (4.) Regnante *Mene*, tota *Aegyptus*, exceptâ *Thebaide*, palus fuerat. (5.) Mensurae terrarum: orgya, stadia, parasangae, schoeni. (6.) *Aegyptus* a mari usque *Heliopolin* in latitudinem patet; (7.) inde angusta, montibus utrimque cincta. (8.) Iter *Heliopoli* *Thebas*, et *Thebis* *Elephantinen*. (9.) Terra inter montem *Arabicum* et *Libycum*, olim sinus maris, similis *Arabico* sinui. (10. 11.) Solum *Aegypti* a vicinarum terrarum solo diversum. (12.) Quanta fuerit *Nili* altitudo, quum *Aegyptum* irrigaret regnante *Mene*; quanta, *Herodoti* aetate. *Famis* periculum metuendum *Graccis*, ni pluat; (13.) *Aegyptiis*, quando *Nilus* non poterit inundare terram,

cuius fructum nunc minimo labore percipiunt Aegyptiî. (14.)

Refelluntur Iones, solum Delta *Aegyptum* esse dicentes. (15. 16.) Asiae et Africae terminus *Nilus*: eius cursus, et septem ostia. (17.) Oraculi responsum, *quousque pateat Aegyptus*. (18.) *Nili singularis natura*. (19.) *De caussa incrementi annui Nili* sententiae tres, Herodoto improbatæ: (20-23.) Herodoti sententia: (24. 25.) inversis coeli regionibus, *Danubio* idem eventurum. (26.) Auras cur non exspiret Nilus. (27.) De *Nili fontibus* fabula. (28.) Nili cursus ultra Elephantinen; *Tachompo* insula; oppidum *Meroë*. (29.) *Automoli*, praesidarii olim Aegyptiorum, qui ad *Aethiopes* transfugerunt. (30.) Ab occidente ibi fluit *Nilus*. (31.) *Nasamones* iuvenes *interiora Africae* peragrarunt, donec ad fluvium pervenerunt, quem esse *Nilum* existimat Herodotus cum *Etearcho*, rege Ammoniorum. (32-34.)

Aegyptiorum mores, ab aliis populis prorsus diversi: (35-37.) duplex *scripturae* genus. (37.) *Ritus religiosi*. Boum sacrificandorum exploratio et immolatio. (38-40.) Boves feminae *Isidi* consecratae. Graecos aversantur Aegyptiî. (41.) Non eosdem Deos colunt omnes Aegyptiî, nisi *Isidem* et *Osiridem*. Iupiter *Ammon* cur arietina facie. (42.) *Hercules*, antiquus apud Aegyptios deus. (43.) Hercules Tyrius, et Thasius. Graecorum *Hercules*, alius *Olympius*, alius heros. (44.) Absurda Graecorum de Hercule fabula. (45.) *Pan* apud Mendesios, in antiquissimorum octo deorum numero. (46.) *Sues* non immolant Aegyptiî, nisi semel quotannis *Lunae* et *Baccho*. (47. 48.) *Melampus* Bacchi sacra, a Cadmo accepta, Graecos docuit. (49.)

Deos suos Graeci partim ab Aegyptiis, partim a Pelasgis acceperunt; unum *Neptunum* ab Afris. (50.) *Mercurii* imagines erectis pudendis. *Pelasgi* Samothraciam incolentes. *Cabirorum* sacra. (51.) Deos olim Pelasgi nullis nominibus propriis insignitos coluerant. (52.) *Homeri* et *Hesiodi* theogoniae. (53.) Origo duorum *Ionis oraculorum*, Ammonii et Do-

donaei. (54-57.) *Pompa* sacrae, diversis diis diversas in urbes ductae ab Aegyptiis. (58. 59.) *Dianae* festum Bubasti celebratum. (60.) *Isidis* festum, in urbe Busiri. (61.) *Minervae* festum nocturnum, *Lycernis* per totam Aegyptum *accensis*. (62.) *Solis* festum Heliopoli; *Latonae*, in Buto urbe; *Martis* festum Papremi, quo fustibus se mutuo caedebant. (63. 64.) Aegyptiorum et Graecorum in templis adeundis castitas. (64.)

Bestiarum cultus. (65.) *Felium* singularis instinctus: luctus in morte felis, et canis. (66.) Bestiarum mortuorum sepultura. (67.) *Crocodili* natura et mores: (68.) nomen graecum est: Aegyptiis *champsus* vocatur. (69.) Captura crocodilorum. (70.) *Hippopotamus*. (71.) Lutra, lepidotus piscis, vulpanser. (72.) *Phoenix*, avis fabulosa. (73.) Sacri serpentes Thebis. (74.) Ex Arabia advolantes *serpentes alatos* conficiunt *ibides* aves, quae idcirco sacrae habentur. (75. 76.)

Aegyptii, omnium hominum doctissimi. Eorum cura corporis; cibus et potus. (77.) In comessatione meminerunt mortis. (78.) Carmen patrium *Maneros*, qui Graecis *Linus*. (79.) Honor maiorum natu. Salutatio mutua. (80.) Vestis lineae; item lanea, sed hac indutos templum ingredi nefas. Consentiant *Orphica* et *Bacchica* instituta, eademque *Aegyptia* et *Pythagorica*. (81.) Ex diei natalis et ex prodigiorum adcurata observatione praedicunt futura. (82.) Divinationem solis diis tribuunt. (83.) *Latonae* oraculum. (*ibid.* coll. c. 155.) Morborum aliorum alii medici. (84.) Luctus in morte propinquorum. (85.) Triplex *condiendorum cadaverum* ratio. (86-88.) Nobilis mulier non continuo post mortem conditur. (89.) A crocodilo raptus, aut fluvio mersus, sacrum funus. (90.) In urbe Chemmi templum *Persei*. (91.)

Aegyptiorum loca palustria incolentium victus *e loto*, et *byblo*. (92.) *Pisces gregales* in mare enantant, redeuntque ad parienda ova. (93.) Oleum ex *hiki* s. *sillicyprio*. (94.) Remedium adversus *culices*. (95.) *Navium* structura et cursus. (96.) Aegypti a

Nilo inundatae facies et navigatio ultro citroque. (97.)
Anthylla urbs, et *Archandropolis*. (98.)

Antiqua *Aegypti historia*. Primus rex *Menes*, Memphin condidit, in eaque Vulcani templum. (99.) Post Menem reges cccxxx: in his Aethiopes xviii. Regina *Nitocris*, caedem fratris ulta. (100.) *Moeris* rex. (101.) *Sesostris* Asiam et Europam, Thraciam usque, subigit. (102. 103.) *Colchi*, ab Aegyptiis oriundi. (104. 105.) Cippi a Sesostri positi. (106.) Reditus in Aegyptum. (107-110.) *Geometriae* origo. (109.) *Colossi* a Sesostre positi. (110.) *Phero* rex, caecus factus, recuperato visu saevit in mulieres. (111.) *Proteus* rex: *Veneris hospitae* templum. (112.) *Parin*, cum *Helena* in Aegyptum delatum, eiecit Proteus; Helenam et opes marito servavit. (113-115.) Eam famam non ignoravit *Homerus*. (116.) *Cypria carmina* non sunt Homeri. (117.) Aegyptiorum narratio de *Troia* expugnata. (118.) *Megelaus* Aegyptiis pro beneficio iniuriam reddidit. (119.) *Helenam* Troiae non fuisse probat Herodotus. (120.)

Rhampsinitus rex: duo collossos posuit, Aestatem et Hicmem. Regium thesaurum expoliantes duo fratres, alter laqueo captus; alter capite fratris amputato elapsus, callidissimâ audaciâ cadaver fratris publice suspensum aufert, et ad extremum gener fit regis. (121.) Idem rex *vivus ad inferos* descendisse fertur, et cum *Cerere* alcâ luisse. (122.) *Metempsychosin* statuunt Aegyptii. (123.) *Cheops* rex, impius et durus, maximam *pyramidem* struxit. (124. 125.) Eiusdem filia ex corporis quaestu aliam pyramidem posuit. (126.) *Chephren* rex, tertiam pyramidem struxit. (127.) Illas pyramides Aegyptii vocant *pastoris Philitionis*. (128.) *Mycerinus* rex, mortuam filiam unicam excavatae *bovi lignae* inclusit, splendide ornatae. (129-132.) Idem dein, noctes diesque luxuriando, reliquum vitae spatium duplicare instituit. (133.) Pyramidem reliquit, quae falso Rhodopidis esse creditur. (134.) *Rhodopis* meretrix, *Aesopi* olim conserva, tum in Aegyptum ab-

ducta, denique a Charaxo *Sapphus* fratre liberata. (134. 135.) *Asychis* rex: lex de mutuo: pyramis la-
tericia. (136.)

Anysis rex caecus regno exuitur: *Sabaco* Aethiops per 50 annos in Aegypto regnat. (137.) *Bubastis* dea, Graecis *Diana*: cuius magnificum templum in Bubasti urbe. (138.) *Sabaco*, somnio territus, in Aethiopiam redit; *Anysis* rex, ex *Elbo* insula re-
dux, ubi latuerat, regnum recipit. (139. 140.) *Sethon* rex, Vulcani sacerdos, spernit ordinem mili-
tarem. *Sannacheribus*, rex Assyriae, Aegyptum ad-
gressus, ingenti clade divinitus adficitur. (141.)

A primo rege *Mene* ad *Sethonem*, intra 11340 an-
nos, nullus deus inter homines adparuit. Bis *sol*, ubi
nunc occidit, ortus est; et, ubi nunc oritur, occidit.
Tres *generationes* conficiunt centum annos. (142.)
Hecataeum, genus suum a deo repetentem, rident
sacerdotes Thebani. Colossi cccxlv, totidem sacer-
dotum imagines; *piromis* ex *piromide* genitus. (143.)
Ante homines, in Aegypto *dii* regnaverant; quorum
postremus *Orus*, *Osiridis* filius, qui *Typhonem* op-
pressit. *Orus*, Graecis *Apollo*: *Osiris*, *Bacchus*. (144.)
Apud Aegyptios *Pan* est in antiquissimorum deo-
rum numero; mediae aetatis, *Hercules*; postremae,
Bacchus: omnes quidem longe antiquiores Graeco-
rum diis. Nempe Graeci, quo tempore prima dei ali-
cuius notitia ad eos pervenit, eo natum illum deum
perhibent. (145. 146.)

Post *Sethonem XII reges* creati, Aegyptum in tot-
tidem partes distributam tenuerunt. (147.) Horum
mirabile opus, *Labyrinthus*: (148.) et opus adhuc
mirabilius, *Moeridis lacus*. (149. 150.) *Psam-
mitichus*, aeneorum virorum ope adiutus, regnum
solus occupat. (151. 153.) *Apidi*, qui Graecis *Epa-
phus*, aulam exstruit. (153.) Agrum *Ionibus* et *Ca-
ribus* tribuit: quorum linguâ instituti pueri Aegy-
ptii, *interpretum* munere deinde functi sunt. Ab-
hinc *Aegypti historia certior*. (154.) *Latonae* ora-
culum in urbe Buto, ubi *aedes ex uno lapide cae-
sa*, et lacus in quo Chemmis insula natans. (155. 156.)

Azotum, Syriae urbem, post 28 annorum obsidionem capit Psammitichus. (157.) Huius filius *Necos* fossam e Nilo in sinum Arabicum ducere instituit: classes ad utrumque mare aedificat: Syros ad *Magdolum* devincit, *Cadytin* magnam Syriae urbem capit. (158. 159.) *Psammis* rex: ad quem *Elei* legatos mittunt. (160.) *Apries*, bellum cum Phoenicibus prospere gesserat. Accepta a *Cyrenaeis* clade, exercitus ab eo deficit, et *Amasin* regem nominat, contra quem *Ionas* et *Caras* armat rex. (161. 165.) Aegyptiorum VII genera vel ordines. *Calasyries* et *Hermotybies*, ordinis militaris. Utrorumque nomi et numerus. (164. 166.) Ordinis militaris apud omnes gentes maior dignitas quam opificum. (167.) Stipendium et commoda militum Aegyptiorum. (168.) *Apries* praelio victus et captus. Sepultura regum *Sai*, in Minervae templo. (169.) Ibidem sepultura alicuius dei, et mysteria. Cereris sacra a Danaï filiabus in Peloponnesum adlata. (170. 171.)

Amasis rex, generis obscuritatem callido invento a contemptu vindicavit: (172.) maue negotia peragebat, per reliquum diei tempus otio et genio indulgebat; (173.) olim privatus, iocorum et potus amans, ne a furtis quidem abstinuerat. (174.) *Aedem monolitham* (cf. c. 155.) Elephantine Sain ad Minervae templum transportari curavit. (175.) Alia templa exornavit, novaque exstruxit. (176.) Eius aetate vices mille urbes et oppida in Aegypto florebant: lege cavit, ut quotannis quisque, unde vivat, profiteretur. (177.) *Graecis* Naucratin habitandam concessit, aliisque in locis templa et aras statuere permisit. (178.) Sola *Naucratis* olim Aegypti emporium. (179.) Templo Delphico deflagrato, Delphenses magnifice donavit rex. (180.) Uxor eius *Ladice*, Cyrenaea, Veneri votum factum exsolvit. (181.) Ad plura Graecorum templa, in his ad Minervae quod Lindi est, donaria misit Amasis. Idem primus *Cyprum* subegit, tributariamque fecit. (182.)
